

SISÄLLYS

PERUSTELUT	3
7 SÄÄNNÖSKOHTAISET PERUSTELUT	3
7.1 Sote-maakuntalaki.....	3
7.2 Sote-järjestämislaki	125
7.3 Laki pelastustoimen järjestämisestä.....	232
7.4 Sote-maakuntarakennelaki	262
7.5 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla	275
7.6 Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta	290
7.7 Laki sote-maakuntien rahoituksesta.....	334
7.8 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta.....	371
7.9 Tuloverolaki.....	402
7.10 Vuoden 2023 tuloveroasteikkolaki	407
7.11 Verontilityslaki.....	407
7.12 Laki verohallinnosta.....	408
7.13 Arvonlisäverolaki.....	408
7.14 Laki verotusmenettelystä	414
7.15 Laki kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta.....	416
7.16 Laki kunnan ja sote-maakunnan työehtosopimuksista.....	417
7.17 Laki kunnan ja sote-maakunnan virkaehtosopimuksista.....	418
7.18 Laki kuntien ja sote-maakuntien työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä.....	422
7.19 Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja sote-maakunnassa	430
7.20 Laki Kevasta	431
7.21 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki	435
7.22 Terveydenhuoltolaki	436
7.23 Sosiaalihuoltolaki.....	440
7.24 Laki kuntien takauskeskuksesta	440
7.25 Hallintolaki.....	441
7.26 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.....	441
7.27 Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa.....	441
7.28 Konkurssilaki	441
7.29 Rikoslaki	441
7.30 Oikeudenkäymiskaari.....	448
7.31 Yhdenvertaisuuslaki.....	448
7.32 Kielilaki.....	449
7.33 Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta	451

7.34 Viittomakielilaki	451
7.35 Saamen kielilaki	452
7.36 Laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä.....	457
7.37 Vaalilaki	457
7.38 Puoluelaki.....	463
7.39 Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta	463
7.40 Laki sote-maakunnissa ja kunnissa toimitettavissa neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä	464
7.41 Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta	469
7.42 Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta	470
7.43 Kirjanpitolaki	470
7.44 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista	470
7.45 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta	471
7.46 Arkistolaki.....	471
7.47 Kilpailulaki.....	471
7.48 Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta	474

PERUSTELUT

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Sote-maakuntalaki

1 Luku Yleiset säännökset

1 §. *Lain tarkoitus ja soveltamisala.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntalain tarkoituksesta ja soveltamisalasta.

Sote-maakuntalain tarkoituksena olisi pykälän 1 momentin mukaan luoda edellytykset toteuttaa perustuslain 121§:n 4 momentissa tarkoitettu itsehallinto kuntia suuremmalla hallintoalueella. Säännöksessä tarkoitettu itsehallintoyksikkö olisi sote-maakunta. Nykyiset maakuntajakolaissa (1159/1997) tarkoitetut maakunnat lakkaisivat ja lailla säädettäisiin uudesta maakuntajaosta, joka toimisi pääosin myös sote-maakuntien aluejaon pohjana. Lain tarkoituksen olisi myös luoda edellytykset sote-maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiselle sote-maakunnan toiminnassa. Tällä tarkoitettaisiin erityisesti perustuslain 2 §:ssä tarkoitetun kansanvaltaisuuden toteuttamista. Tarkemmat säännökset asiasta sisältyisivät tältä osin lain demokratiaa ja vaikuttamista koskevaan II osaan. Lisäksi lain tarkoituksena olisi edistää sote-maakunnan toiminnan suunnitelmallisuutta ja taloudellista kestävyyttä sekä luoda sote-maakunnalle edellytykset tukea asukkaidensa hyvinvointia.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovellettaisiin sote-maakunnan hallinnon ja talouden järjestämiseen sekä 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun sote-maakunnan toimintaan, jollei lailla toisin säädettäisi. Sote-maakuntalaki olisi siten luonteeltaan yleislaki, jossa säädettäisiin sote-maakunnan hallinnon ja talouden järjestämisestä. Lähtökohtaisesti sote-maakuntalaki sisältäisi kattavasti kaikki olennaiset sote-maakunnan hallintoa ja taloutta koskevat säännökset. Tämän johdosta sote-maakuntalain kanssa päällekkäistä tai siitä poikkeavaa sääntelyä erityislainsäädännössä tulisi välttää.

Sote-maakuntalakia sovellettaisiin lähtökohtaisesti sote-maakunnan toimintaan laajasti eli myös lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun sote-maakunnan toimintaan. Edellä mainitun säännöksen mukaan sote-maakunnan toiminnan käsite sisältäisi sote-maakunnan sekä maakuntakonserniin kuuluvien tytäryhteisöiden toiminnan lisäksi muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan. Sote-maakunnan toimintaa tulee ohjata kokonaisuutena riippumatta siitä, missä muodossa sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevia palveluja tuotetaan. Muun muassa sote-maakunnan toiminnan ja talouden ohjausta sekä asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien turvaamista koskevia sote-maakuntalain säännöksiä sovellettaisiin sote-maakuntaan tässä laajemmassa merkityksessä.

Ahvenanmaan maakunnan kansainvälisoikeudellisesti tunnustettu itsehallinnollinen asema on määritelty perustuslain 120 §:ssä ja sen perusteella annetussa Ahvenanmaan itsehallintolaissa (1144/1991). Itsehallintolaissa määritellään myös maakunnan alue. Ahvenanmaan itsehallintolain tyhjentävästä lainsäädäntövallan jaosta seuraa, että valtakunnan laissa ei tulisi säätää lain sovellettavuudesta Ahvenanmaalla.

2 §. Sote-maakunnan asema. Pykälässä määriteltäisiin sote-maakunnan julkisoikeudellinen asema. Sote-maakunta olisi säännöksen mukaan julkisoikeudellinen yhteisö, jolla olisi alueellaan perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitettu itsehallinto siten kuin siitä sote-maakuntalaissa säädettäisiin. Sote-maakunta kuuluisi ”julkisen vallan” käsitteen alle ja se olisi siis vastaavan kaltainen julkisoikeudellinen yhteisö kuin valtio, kunnat, kuntayhtymät ja Ahvenanmaan maakunta. Sote-maakunta olisi siten itsenäinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö, joka voisi omilla nimissään hankkia oikeuksia ja tehdä sitoumuksia sekä olla asianosaisena tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa. Sote-maakunta olisi myös julkisen hallinnon viranomainen, joka hoitaisi sille erikseen säädettyjä julkisia hallintotehtäviä ja käyttäisi näitä tehtäviä koskevaa toimivaltaa alueellaan. Merkittävin ero sote-maakunnan ja kunnan oikeudellisessa asemassa olisi, ettei sote-maakunnalla olisi verotusoikeutta eikä kuntien yleistä toimialaa vastaavaa rajoittamatonta oikeutta ottaa itselleen tehtäviä.

3 §. Sote-maakunnan jäsen. Pykälässä määriteltäisiin ne henkilöt ja muut tahot, jotka olisivat sote-maakunnan jäseniä. Jäsenyyden määrittelyllä on oikeudellista merkitystä, koska sen perusteella määräytyisivät muun muassa demokraattisten vaikuttamis- ja osallistumisoikeuksien sekä sote-maakuntavalituksen käyttö sote-maakunnassa. Säännös vastaisi aineelliselta sisällöltään kuntalain 3 §:n sääntelyä.

Pykälän 1 kohdan mukaan sote-maakunnan jäsen olisi henkilö, jolla olisi kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta maakunnassa, jonka alueella sote-maakunta sijaitsee. Tällaista henkilöä kutsuttaisiin sote-maakunnan asukkaaksi. Kotikuntalain mukaan henkilöllä voi olla ainoastaan yksi kotikunta, jota koskeva tieto talletetaan kotikuntalain mukaan väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa (661/2009) tarkoitettuun väestötietojärjestelmään. Pykälän 2 kohdan mukaan sote-maakunnan jäseniä olisivat kaikki sote-maakunnan alueella sijaitsevat kunnat. Pykälän 3 kohdan mukaan sote-maakunnan jäsen olisi yhteisö ja säätiö, jonka kotipaikka on maakunnassa, jonka alueella sote-maakunta sijaitsee. Kaupparekisterilain (129/1979) mukaan kaupparekisteriin merkitään elinkeinonharjoittajat ja näitä koskevana tietona muun muassa kotipaikka tai kunta, josta yhtiön toimintaa johdetaan. Sote-maakunnan jäsen olisi pykälän 4 kohdan mukaan lisäksi se, joka omistaa tai hallitsee sote-maakunnan alueella sijaitsevaa kiinteää omaisuutta. Kiinteistörekisterilain (392/1985) mukaan kiinteistöistä pidetään kiinteistörekisteriä kunnittain. Lisäksi kiinteistön omistaja ja haltija on selvitettävissä maakaassa (540/1995) tarkoitettusta lainhuuto- ja kiinnitysrekisteristä. Koska sote-maakuntien perustana olevien maakuntien alueet määritellään tähän hallituksen esitykseen sisältyvän uudistuksen voimaanpanolain 5 §:ssä kuntapohjaisesti, olisi tässä pykälässä tarkoitettut sote-maakunnan jäsenyyden edellytykset aina täsmällisesti selvitettävissä julkisen hallinnon tietojärjestelmiin talletettujen tietojen avulla.

4 §. Sote-maakuntakonserni ja sote-maakunnan toiminta. Pykälässä määriteltäisiin käsitteet sote-maakuntakonserni ja sote-maakunnan tytäryhteisö sekä edellä mainittuja laajempi käsite sote-maakunnan toiminta. Sote-maakunnan toiminta kattaisi sote-maakunnan ja maakuntakonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden toiminnan lisäksi myös muun sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien toteuttamisen.

Pykälän 1 momentin mukaan yhteisö, jossa sote-maakunnalla on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, on sote-maakunnan tytäryhteisö. Sote-maakunta tytäryhteisöineen muodostaa sote-maakuntakonsernin. Mitä sote-maakuntalaissa säädetään sote-maakunnan tytäryhteisöstä, sovelletaan myös sote-maakunnan määräysvaltaan kuuluvaan säätiöön. Sote-maakuntakonsernia tulisi johtaa yhtenä kokonaisuutena.

Sääntely vastaa lähtökohtaisesti sitä, mitä kuntalaissa säädetään kuntakonsernista ja kunnan tytäryhteisöistä. Siten myös sote-maakuntakonserni määriteltäisiin kirjanpitolain konsernimääritelmän mukaisesti. Määritelmä vastaa myös osakeyhtiö- ja kirjanpitolainsäädännössä sekä valtion omistajaohjauksessa vakiintunutta konsernin käsitettä. Juridinen sote-maakuntakonserni sisältää sote-maakunnan oman organisaation ja yhteisöt, joissa sote-maakunnalla on määräysvalta. Kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa, kun sillä on

1) enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänen enemmistö perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen; tai

2) oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimielimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänenenemmistö.

Sote-maakuntakonserniin kuuluvat myös yhteisöt, joissa sote-maakunnan tytäryhteisöt käyttävät määräysvaltaa. Sote-maakunnat voisivat eräin edellytyksin harjoittaa yhteistoimintaa kuntayhtymiä vastaavassa muodossa, jossa muodostettaisiin maakunnista erillinen julkisoikeudellinen oikeushenkilö, sote-maakuntayhtymä. Kuntalain mukaan kunnan tytäryhteisöjä voivat olla yksityisoikeudellisten yhteisöjen lisäksi myös kuntayhtymät. Vastaavasti sote-maakuntayhtymät voisivat olla sote-maakunnan tytäryhteisöjä.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin sote-maakuntakonsernia laajempi käsite sote-maakunnan toiminta. Momentin mukaan sote-maakunnan toiminta käsittää sote-maakunnan ja sote-maakuntakonsernin toiminnan lisäksi sote-maakunnan muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan. Momentin tarkoituksena on korostaa sote-maakunnan tarvetta ohjata sote-maakunnan toimintaa kokonaisuutena.

Sote-maakunnan toiminta -käsitteeseen sisältyvät juridisen sote-maakuntakonsernin lisäksi ensinnäkin ne yhteisöt, joissa sote-maakunta on mukana vähemmistöosuudella, sekä erilaiset erityislainsäädännössä ja lain 8 luvussa tarkoitetut sote-maakuntien yhteistoiminnan muodot (yhteinen toimielin, yhteinen virka, sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta, sote-maakuntayhtymä). Näissä sote-maakunnalla ei ole yksinään määrävää asemaa ja sote-maakunnan keinot ohjata toimintaa perustuvat muun muassa yhteistyö- tai yhteistoimintasopimukseen tai yhtiöjärjestykseen sekä sote-maakunnan edustukseen päätöksentekoaikavälillä.

Sote-maakunnan toiminta -käsitteeseen sisältyvät sote-maakuntien vapaaehtoisen yhteistoiminnan lisäksi erityislainsäädännön perusteella sote-maakuntien yhteistoimintavelvoitteiden piiriin kuuluvat palvelut kuten sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain nojalla koottavat sosiaali- ja terveyspalvelut, vaikka niistä vastaisi sote-maakunnan puolesta toinen sote-maakunta. Sote-maakunnan toiminta sisältää edellä mainittujen lisäksi muun sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan, jolla tarkoitetaan muun muassa sote-maakunnan hankkimia ostopalveluja, sote-maakunnan käytössä olevia muita sopimusmalleja, erilaisia rahoitus- ja tukimalleja sekä verkostoja ja kumppanuuksia, joiden avulla sote-maakunta toteuttaa tehtäviään. Juridisen sote-maakuntakonsernin ulkopuolella sote-maakunnan toiminnan ohjaus perustuu palvelujen hankkimisesta vastaavien sote-maakunnan toimielinten ohjaamiseen muun muassa hankintasopimusten tekemisessä. Niiden tulee huolehtia, että sote-maakunnan tavoitteet

toteutetaan sopimusehdoissa. Lisäksi esimerkiksi rahoitukseen voidaan liittää käyttötarkoitusta koskevia ehtoja.

5 §. Maakuntajako. Pykälä sisältäisi informatiivisen säännöksen sote-maakunnista sekä maakuntajaosta. Pykälän mukaan sote-maakunnista sekä maakuntajaosta sote-maakuntia perustettaessa säädettäisiin tähän hallituksen esitykseen sisältyvässä sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettavassa laissa (voimaantulolaki). Sote-maakuntien muuttamisesta säädettäisiin niin ikään tähän hallituksen esitykseen sisältyvässä sote-maakuntarakennelaisissa, jolla ehdotetaan kumottavaksi myös voimassa oleva maakuntajakolaki (1159/1997).

Sote-maakuntia olisi 22. Niiden nimet ja alueena olevat maakunnat kuntakohtaisesti määriteltäisiin edellä mainitussa voimaantulolaisissa. Näiden 21 sote-maakunnan lisäksi olisi myös Ahvenanmaan maakunta, jonka itsehallinnollisesta asemasta on säädetty erikseen. Helsingin kaupunki kuuluisi Uudenmaan maakunnan alueeseen, mutta ei mihinkään sote-maakuntaan.

2 Luku **Sote-maakunnan tehtävät ja järjestämisvastuu**

6 §. Sote-maakunnan tehtävät. Sote-maakunnan tehtävistä ei säädettäisi sote-maakuntalaisissa, vaan sote-maakunta järjestäisi sille erikseen lailla säädetyt tehtävät. Toiminnan aloitusvaiheessa sote-maakunnan lakisäätteiset koostuisivat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävistä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös sote-maakunnan rajoitetusta yleisestä toimialasta. Sote-maakunnalla ei olisi kuntien tapaan rajoittamatonta yleistä toimialaa, vaan se voisi alueellaan ottaa hoitaakseen sen lakisäätteisiä tehtäviä tukevia tehtäviä. Sote-maakunnan itselleen ottaman tehtävän toiminnallinen tai taloudellinen laajuus ei säännöksen mukaan saisi vaarantaa sen lakisäätteisten tehtävien hoitamista. Muilta osin pykälässä ei säänneltäisi yleisen toimialan määräytymisperusteita, vaan tämä jäisi edelleen oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa määriteltyjen periaatteiden varaan.

Yleistä toimialaa on katsottu rajoittavan oikeuskäytännössä ja -kirjallisuudessa muotoutuneet periaatteet. Perinteisen toimialaopin mukaiset yleisen toimialan määräytymisperusteet ohjaavat ja rajoittavat myös sitä, mitä sote-maakunta voi ottaa hoitaakseen ja miten se näitä tehtäviä hoitaa. Osa näistä periaatteista on samoja kuin hallinnon yleiset oikeusperiaatteet, joista säädetään hallintolain (434/2003) 6 §:ssä. Näitä ovat yhdenvertaisuus-, objektiviteetti- ja suhteellisuusperiaate, tasapuolisen kohtelun vaatimus sekä harkintavallan väärinkäytön kieltö. Lisäksi vakiintuneesti yleisen toimialaa rajoittaviksi periaateiksi on katsottu oikeuskäytännössä seuraavat: asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, tehtävän paikallisuus, yksityisen tukemisen kieltö, hallinnon toissijaisuus ja työnjako muiden viranomaisten kanssa sekä spekulatiivisen toiminnan kieltö. Kuntien yleiseen toimialaan liittyen on lisäksi vakiintuneesti tulkittu, että kunnan ei ole katsottu voivan harjoittaa puhtaasti kaupallista tai teollista toimintaa.

Voidaan arvioida, että sote-maakuntien rahoitusmalli rajaisi käytännössä sote-maakunnan mahdollisuuksia ottaa hoidettavakseen muita kuin lakisäätteisiä tehtäviä. Sote-maakunnan itselleen ottamat tehtävät voisivat liittyä esimerkiksi sote-maakunnan edunvalvontaan, sote-maakunnan kansainväliseen toimintaan sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvään toimintaan.

Pykälän 2 momentin sote-mukaan maakunta voisi alueellaan harjoittaa vähäriskistä liiketoimintaa, joka tukee sen lakisääteisten tehtävien toteuttamista. Toiminnan käynnistyessä sote-maakunnille siirtyy erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvää yhtiömuotoista toimintaa. Säännös poikkeaisi nykytilanteesta jossain määrin siinä, että nykyään kuntien ja sairaanhoitopiirien harjoittama yhtiömuotoinen toiminta ei välttämättä rajaudu kunnan tai sairaanhoitopiiriin alueelle. Säännöksessä liiketoiminnan vähäriskisyydellä tarkoitetaan sitä, ettei liiketoiminta saa vaarantaa sote-maakunnan lakisääteisten tehtävien hoitamista.

Pykälän 2 momentissa olisi lisäksi informatiivinen viittaus lain 15 lukuun, jossa säädettäisiin sote-maakunnan toiminnasta kilpailutilanteesta markkinoilla.

7 §. Järjestämismääräys. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan tehtävien järjestämismääräyksen sekä tehtävien järjestämiseen liittyvästä rahoitusvastuusta osittain kuntalain sääntelyä vastaavasti. Tämän lisäksi sote-maakunnan järjestämismääräyksen säädetään erityislainsäädännössä kuten sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräyksen laissa osin sote-maakuntalain sääntelyä poikkeavasti tai sitä täydentävästi.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin järjestämismääräyksen sisältö. Järjestämismääräys sisältäisi sen, mistä tehtävien hoidosta järjestämismääräyksessä olevan sote-maakunnan tulee kantaa vastuu. Tehtävien hoidosta järjestämismääräyksessä oleva sote-maakunta vastaisi ensinnäkin tehtävän ja siihen liittyvien velvoitteiden hoitamisesta. Järjestämismääräyksessä oleva sote-maakunta vastaa myös asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi perustuslaissa säädettyjen perusoikeuksien kuten riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä kielillisten oikeuksien toteutumista. Sote-maakunta vastaisi myös asukkaan palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta osana järjestämismääräyksen. Sote-maakunnalla olisi siten aina vastuu esimerkiksi asiakkaan palveluketjun toimivuudesta myös niissä tilanteissa, joissa jokin osa palvelusta järjestettäisiin muun maakunnan toimesta tai sen tuottaisi yksityinen palvelun tuottaja.

Momentin 1 kohdan mukaan järjestämismääräykseen kuuluisi vastuu tehtävän järjestämisen edellyttämien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta. Yhdenvertainen saatavuus tarkoittaa, että kaikilla palvelua tarvitsevilla tulee olla mahdollisuus saada sitä samojen objektiivisten perusteiden mukaisesti. Yhdenvertaisuuteen sisältyy myös syrjimättömyys: ihmisiä ei saa syrjiä iän, sukupuolen, etnisen alkuperän tai muunkaan syyn perusteella. Momentin 2 kohdan mukaan järjestämismääräykseen kuuluisi vastuu tehtävän järjestämisen edellyttämien palvelujen ja muiden toimenpiteiden tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä. Jotta palvelut voidaan toteuttaa palveluihin oikeutettujen tarvetta vastaavasti, on järjestämismääräyksessä olevan selvitettävä mitä palveluja sote-maakunnassa tai alueella tarvitaan ja miten paljon niitä käytetään. Lisäksi tulee ottaa huomioon palvelutarpeeseen vaikuttavia sote-maakunnan tehtävät kattavia tekijöitä kuten eri väestöryhmien hyvinvointiin ja osallisuuteen vaikuttavat tekijät. Vasta näiden määrittelyjen perusteella voidaan suunnitella ja toteuttaa järjestämismääräykseen kuuluvat palvelut. Palvelujen laatu tarkoittaa palvelun kykyä vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin vaikuttavasti, säännösten mukaisesti ja kustannustehokkaasti.

Palvelutarpeen määrittelyssä tulee ottaa huomioon myös suomen- ja ruotsinkielisten asukkaiden mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan siten kuin kielilaisissa ja muualla laissa säädetään. Eri kieliryhmien palveluita ei ole kuitenkaan kaikissa

tapauksissa järjestettävä samalla tavalla. Estettä ei esimerkiksi ole sille, että sote-maakunta järjestää palvelunsa eri tavalla ruotsinkielisille kuin suomenkieliselle väestölle, jos erilaiset järjestämistavat edistävät kielellisten oikeuksien toteutumista.

Momentin 3 kohdan mukaan järjestämisvastuuseen kuuluisi vastuu tehtävän järjestämisen edellyttämien palvelujen ja muiden toimenpiteiden tuottamistavasta. Järjestämisvastuu itsessään ei määritä sitä, miten palvelut pitää tuottaa. Tuotantotavasta päättäminen käsittää sen, tuotetaanko palvelu itse tai sote-maakuntien yhteistoiminnassa, vai hankitaanko se sopimusten perusteella muualta. Lain 9 §:ssä säädetään tarkemmin siitä, miten palvelujen tuotanto voidaan toteuttaa.

Momentin 4 kohdan mukaan järjestämisvastuuseen kuuluisi vastuu tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta. Järjestämisvastuussa olevan sote-maakunnan on aktiivisesti seurattava palvelujen laatua ja määrää sekä sitä, toteutuvatko ne vaatimusten ja tarpeen mukaisesti. Valvonta kattaa sekä oman toiminnan että sopimusjärjestelyihin perustuvien, muiden tuottamien palvelujen asianmukaisuuden valvonnan.

Momentin 5 kohdan mukaan järjestämisvastuuseen kuuluisi myös vastuu tehtävän järjestämisen edellyttämästä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Sote-maakunnan palvelutuotannossa viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttöä voidaan lailla säätää tai siirtää hallintosäännössä määritellyllä tavalla. Sote-maakunnan henkilöstöä koskevan 90 §:n mukaisesti sote-maakunnassa tulee olla julkisen toimivallan käyttöä edellyttävien tehtävien hoitamista varten virkasuhteessa olevaa henkilöstöä. Toimivallan jako sote-maakunnan viranomaisten välillä määriteltäisiin tarkemmin maakunnan hallintosäännössä. Lain 94§:n 3 momentin mukaan laissa säädetyissä lupa-, ilmoitus-, valvonta- tai toimitusmenettelyä koskevissa asioissa, yksilöön kohdistuvissa muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon asioissa sekä muissa laissa erikseen säädetyissä asioissa päätöksenteko tulee osoittaa sote-maakunnassa nimenomaisesti viranhaltijatasolle. Näissä on pääsääntöisesti kyse niin kutsutuista oikeusharkintaisista asioista, joihin ei liity sellaista yleistä intressiä tai laaja-alaista merkitystä, mikä edellyttäisi asian käsittelemistä toimielimessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, millä taholla laissa sote-maakunnalle säädetty järjestämisvastuu kulloinkin on. Lähtökohtaisesti sote-maakunnat voisivat järjestää tehtäviään yhteistoiminnassa muiden sote-maakuntien kanssa vastaavalla tavalla kuin kunnat voivat järjestää omia tehtäviään yhteistoiminnassa kuntasektorin sisällä. Momentin ensimmäisen lauseen mukaan sote-maakunta voisi järjestää tehtävänsä itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle sote-maakunnalle siten kuin lain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Järjestämisvastuun siirtäminen sote-maakuntien sopimuksella koskisi sote-maakuntien osalta siten ainoastaan niin kutsuttua maakuntien vapaaehtoista yhteistoimintaa ja perustuisi 8 luvussa säädettyihin yhteistoiminnan muotoihin. Lain 8 luvussa säädetään erikseen siitä, että sote-maakuntayhtymälle ei voida siirtää järjestämisvastuuta.

Sote-maakuntien vapaaehtoisessa yhteistoiminnassa maakunnat voisivat sopia, miten järjestämisvastuu jaetaan. Järjestämisvastuun määrittely yhteistoimintasopimuksessa on tällöin tarpeen erityisesti palvelun asiakkaan näkökulmasta. Vaikka tehtävä järjestettäisiin yhteistoiminnassa, järjestämisvastuun siirtävällä sote-maakunnalla olisi aina kuitenkin 3 momentin mukaisesti tehtävän rahoitusvastuu sekä viimesijainen vastuu valvoa, että tehtävä tulee asianmukaisesti järjestetyksi.

Momentin toisen lauseen mukaan sote-maakuntien vapaaehtoisen yhteistoiminnan lisäksi erityislainsäädännössä voitaisiin säätää tehtävien kokoamisesta yhdelle tai useammalle sote-maakunnalle, jos se olisi välttämätöntä palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi, riittävien henkilöstö- ja muiden voimavarojen tai tehtävässä tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi taikka muusta vastaavasta ja perustellusta syystä. Esimerkiksi tietyt erityisosaamista tai laajaa väestöpohjaa vaativat palvelut kootaan yhden sote-maakunnan hoidettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetun yhteistyöalueen muodostavien sote-maakuntien alueella. Tässä yhteydessä erityislainsäädännössä säädetään myös siitä, miten järjestämisvastuuseen kuuluva päätösvalta jakautuu sote-maakuntien välillä. Säännös olisi ensi sijassa informatiivinen ja siinä kuvatuilla siirtämisen kriteereillä pyrittäisiin lähinnä ohjaamaan mahdollista tehtävien kokoamista koskevaa erityissääntelyä.

Sote-maakunnan järjestämisvastuu sisältää lähtökohtaisesti myös vastuun palvelujen rahoittamisesta. Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunta vastaisi tehtäviensä rahoituksesta, vaikka tehtävän järjestämisvastuu olisikin sopimuksella siirretty tai olisi lakiin perustuen toisella sote-maakunnalla.

8 §. Tehtävsiirrot kuntien kanssa. Pykälän 1 momentin mukaan maakunta voisi hoitaa kaikkien alueensa kuntien kanssa tekemällään sopimuksella maakunnan hoidettaviksi kunnista siirretyt, maakunnan 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin tehtävälaihin liittyvät kuntien vapaaehtoiset tehtävät. Lisäedellytyksenä olisi, että kunnat olisivat osoittaneet maakunnalle rahoituksen tällaisten tehtävien hoitamiseen. Rahoitusperiaatteen mukaisesti korvauksen tulisi kattaa tehtävän hoitamisesta aiheutuvat kustannukset.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunta voisi myös siten kuin laissa erikseen säädetään sopia tehtävänsä järjestämisvastuun siirtämisestä yhdelle tai useammalle kunnalle, jolla sote-maakunnan arvion mukaan on riittävät taloudelliset ja muut voimavarat näiden tehtävien hoitamiseen. Erityislainsäädännössä tulisi määritellä siirrettävät tehtävät ja tehtävien siirron edellytykset. Toisaalta sääntely ei luonnollisestikaan estäisi sitä, että sote-maakuntien tehtävälaihin voitaisiin aina lailla tehdä tarvittaessa muutoksia tai täsmennyksiä.

9 §. Palvelujen tuottaminen. Pykälään sisältyisi sote-maakunnan palvelujen tuottamista ja palvelujen hankkimista koskeva perussäännös. Sääntely vastaa lähtökohtaisesti kuntalain sääntelyä. Sote-maakunnan palvelutuotantoa säännellään kuitenkin kuntia tarkemmin erityislainsäädännössä. Lisäksi maakunnan eri tehtävälaiilla kuten sosiaali- ja terveydenhuollossa ja ensihoidossa säädetään sote-maakuntien lakisääteisestä yhteistoiminnasta.

Sote-maakuntalain 53 §:ssä säädetään siitä, milloin maakunnat voivat tuottaa palveluja yhteistoiminnassa. Maakuntien toiminnan yhtiöittämisvelvollisuudesta toimittaessa kilpailuilla markkinoilla säädetään 15 luvussa.

Sote-maakunta voisi lainsäädännön sallimissa rajoissa päättää siitä, tuottaako se palveluja itse vai toimiiko se vain palvelujen järjestäjänä. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan, jollei asiasta laissa toisin säädetä, sote-maakunta voisi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse tai sopimalla yhteistoiminnasta muiden maakuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja sote-maakunta voisi myös hankkia sopimukseen perustuen muulta palvelujen tuottajalta. Sote-maakunnan tehtävien hoidon edellyttämien palvelujen tuottamisen vaihtoehtoina ovat siten tuottaa palvelu itse, sopia tuottamisesta yhteistoiminnassa toisen sote-maakunnan kanssa, perustaa tai olla osakkaana osakeyhtiössä tai muussa yksityisoikeudellisessa yhteisössä

ja hankkia palvelu valtiolta, kunnalta tai muulta julkisyhteisöltä tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Palvelusetelin käytöstä säädetään erikseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan velvollisuudesta ottaa muulta kuin viranomaiselta palveluja hankkiessaan huomioon perustuslaissa säädetyt julkisen hallintotehtävän siirtämisen edellytykset. Sote-maakunnan yksityiseltä hankkimien palveluiden alaa rajoittaa perustuslain 124 §, jonka mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla. Lisäksi edellytetään, että tehtävän siirtäminen on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle.

Perustuslain edellytykset huomioon ottaen yksityiseltä voidaan hankkia ainoastaan palveluja, joissa ei ole kytkentää julkisen vallan käyttöön tai julkisen hallintotehtävän hoitamiseen ja jotka eivät siten ole maakunnan viranomaistehtäviä. Jos sote-maakunnalle on laissa säädetty toimivalta päättää esimerkiksi asiakasmaksuista tai asukkaille annettavista avustuksista, sote-maakunnan on itse käytettävä tätä toimivaltaa, vaikka palvelu tuotettaisiinkin ulkopuolisen palvelun tuottajan toimesta.

Ehdotetun 90 §:n 2 momentin mukaan tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidetaan virkasuhteessa. Julkista valtaa käytetään esimerkiksi tehtävissä, joissa tehtävän suorittaja voi lakiin perustuvan toimivaltansa perustella yksipuolisesti päättää toisen edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta tai antaa toista velvoittavan määräyksen tai muulla tavalla tosiasiallisesti puuttua toisen etuun tai oikeuteen. Julkisen vallan käyttöä voi sisältyä myös tehtävään, johon kuuluu esitelyä sote-maakunnan päätöksentekoprosessissa.

Perustuslain esitöiden mukaan julkisen hallintotehtävän käsite on julkisen vallan käyttöä laajempi käsite, joka viittaa verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen. Julkisiin hallintotehtäviin kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Julkisen hallintotehtävän käsite arvioidaan tapauskohtaisesti ja se voi sisältää myös palveluja. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan esimerkiksi julkinen terveydenhuolto on katsottu riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseen liittyvänä tehtävänä julkiseksi hallintotehtäväksi.

Sote-maakunnan viranomaisten tulee siten itse hoitaa luonteeltaan julkisiksi hallintotehtäviksi katsottavat tehtävät, ellei laissa erikseen säädetä, että jokin tehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle. Sote-maakuntalain yleiset säännökset esimerkiksi palvelujen tuottamistavoista eivät merkitsisi perustuslaissa tarkoitettua lakitasoista valtuutta julkisen hallintotehtävän siirtämiselle muulle kuin viranomaiselle. Mahdollisuudesta hankkia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yksityisiltä toimijoilta säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan hankkiessa palveluja sote-maakuntien ulkopuolelta niillä säilyisi aina vähintään 7 §:ssä tarkoitettu järjestämisvastuu. Palvelujen tuottamisen sääntely on tarpeen erityisesti selkeyttämään sote-maakunnan ja palvelun tuottajan vastuunjakoa tilanteessa, jossa sote-maakunta hankkii palveluja yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Palvelujen tuottamisella voitaisiin siten tarkoittaa ainoastaan sellaista palvelujen toteuttamista, johon ei sisälly ainakaan järjestämisvastuuseen sisältyviä vastuita.

Momentin toisen virkkeen mukaan palvelujen tuottajan vastuu palveluista määräytyisi sote-maakuntalain sekä muun lainsäädännön perusteella sekä sote-maakunnan ja palvelujen tuottajan välisen sopimuksen perusteella. Lain 10 §:ssä säädettäisiin tarkemmin sote-maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseksi tarvittavista sopimus- ja hallintosääntömääräyksistä.

10 §. Tuottamista koskevan vastuun toteuttaminen ja sen valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan antaessa järjestämisvastuulleen kuuluvien palveluiden tuottamisen muulle palveluntuottajalle maakunnan tulee varmistaa, että tuottajalla on riittävät ammatilliset, toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset huolehtia palveluiden tuottamisesta. Sote-maakunnan tulee ottaa hallintosääntöön ja yksityisten palveluntuottajien kanssa tehtäviin sopimuksiin sote-maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseksi tarvittavat määräykset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan järjestämisvastuun toteuttamisen edellyttäjästä palvelutuotannon ohjauksesta ja valvonnasta. Sote-maakunnan tulee ohjata ja valvoa järjestämisvastuullaan olevaa palvelutuotantoa. Sote-maakunta voi pyytää palveluiden tuottajalta tarvittavia selvityksiä miten tässä pykälässä tarkoitetut seikat toteutuvat myös yksittäisissä tapauksissa. Sote-maakunnalla on oikeus saada yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän mahdolliselta alihankkijalta palveluiden asianmukaisen tuotannon varmistamista varten välttämättä tarvittavat tiedot maksutta ja salassapitosäännösten estämättä.

Lisäksi sote-maakunnalla olisi oikeus tarkastaa palveluntuottajan toiminta ja toimitilat. Tarkastuksen voisi tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastusoikeutta ei ole kuitenkaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyihin tiloihin, ellei tarkastaminen ole välttämätöntä asiakkaan aseman ja oikeuksien sekä asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi. Perustuslaissa turvattu kotirauhan suoja ei ulotu liikehuoneistoihin tai vastaaviin yritysten tiloihin. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että viranomaisten tarkastusvaltuuksia koskevan lainsäädännön on oltava riittävän täsmällistä ja tarjottava riittävät takeet väärinkäytöksiä vastaan. Lainsäädännön on sisällettävä tämän toteuttamiseksi riittävät takeet oikeudenmukaisesta menettelystä ja muusta oikeusturvasta. Tarkastuksilla ei saa puuttua mielivaltaisesti tai suhteettomasti oikeushenkilöiden yksityisen toiminnan piiriin (PeVL 5/2010 vp. s. 2 ja 3).

Tarkastuksen tekemiseen sovelletaan hallintolain 39 §:ää. Hallintolain 39 §:n mukaan viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Edellä tarkoitettulla asianosaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksessa sekä esittää mielipiteensä ja kysymyksiä tarkastukseen liittyvistä seikoista. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle on, mikäli mahdollista, kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa. Tarkastajan on viipymättä laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus, josta tulee käydä ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus on annettava tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetulle asianosaiselle.

3 Luku **Sote-maakunnan suhde valtioon ja kuntiin**

11 §. Sote-maakuntien seuranta ja laillisuusvalvonta. Pykälä sisältäisi säännökset sote-maakuntien toiminnan ja talouden yleisestä seurannasta sekä sote-maakuntien toiminnan lainmukaisuuden valvonnasta. Sääntely vastaisi aineelliselta sisällöltään kuntalain 10 §:ssä olevaa kuntien seurantaa ja laillisuusvalvontaa koskevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan valtiovarainministeriön tehtävänä olisi seurata yleisesti sote-maakuntien toimintaa ja taloutta sekä huolehtia itsehallinnon ottamisesta huomioon sote-maakuntia koskevan lainsäädännön valmistelussa. Valtiovarainministeriö koordinoisi sote-maakuntia koskevien asioiden käsittelyä valtioneuvostossa. Ministeriö keräisi ja tuottaisi sote-maakuntien toimintaa ja taloutta koskevia tietoja poliittisen päätöksenteon, erityisesti säädösvalmistelun sekä valtion talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelman valmistelun, tueksi. Sote-maakunnan velvollisuudesta tuottaa talouttaan ja toimintaansa koskevia tietoja säädettäisiin lain [141] §:ssä. Valtiovarainministeriöllä ei olisi esityksen mukaan toimivaltaa harjoittaa sote-maakuntien yksittäisiin päätöksiin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa. Tarkoituksena on, että valtioneuvoston ohjesääntöön (262/2003) sisältyviä valtiovarainministeriön toimialaa koskevia säännöksiä täsmennettäisiin edellä kuvatun mukaisesti.

Sote-maakuntien toiminnan lainmukaisuuden valvonta yksittäisissä tapauksissa olisi pykälän 2 momentin mukaan aluehallintoviraston tehtävä. Aluehallintovirasto voisi tutkia sote-maakunnan toiminnan lainmukaisuutta sille tehtyjen hallintokanteluiden perusteella. Aluehallintovirastolla ei pykälän mukaan olisi yleistä toimivaltaa oma-aloitteisesti tutkia sote-maakunnan toiminnan lainmukaisuutta, vaan asia voisi tulla aluehallintovirastossa vireille vain kantelun johdosta. Myös muut viranomaiset voisivat toimivaltansa mukaisesti valvoa sote-maakuntien toimintaa ja tutkia valvontatehtäväänsä liittyen sote-maakuntien toiminnasta tehtyjä hallintokanteluita.

12 §. Sote-maakuntatalous osana julkisen talouden suunnitelmaa. Pykälässä säädettäisiin maakuntatalouden käsittelystä julkisen talouden suunnitelmassa. Julkisen talouden suunnitelmasta säädetään talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista annetun lain (869/2012) 6 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa julkisen talouden suunnitelmasta (120/2014). Sote-maakuntien taloutta, tehtäviä ja valtion sote-maakuntatalouteen kohdistamia toimenpiteitä koskeva erillinen tarkastelu julkisen talouden suunnitelmassa olisi tarkoituksenmukainen ottaen huomioon sote-maakunnille osoitetut tehtävät ja niiden toiminnan laajuus. Julkisen talouden suunnitelman sisällöstä säädetään edellä mainitun asetuksen 3 §:ssä. Kyseiseen pykälään lisättäisiin myöhemmin maininta siitä, että suunnitelmaan sisältyy myös sote-maakuntien taloutta koskeva osio. Sote-maakuntataloudelle asetettaisiin rahoitusasematavoite kansantalouden tilinpidon käsittein.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin rahoitusperiaatteen toteutumista koskevasta tarkastelusta. Sote-maakunnille osoitetut tehtävät ja niiden rahoitus tulisi sovittaa yhteen julkisen talouden tilan kanssa ottaen huomioon myös julkisen talouden pidemmän aikavälin kestävyys. Käytännössä tämä yhteensovitus tehtäisiin vaalikauden ensimmäisessä julkisen talouden suunnitelmassa, jossa valtioneuvosto asettaa rahoitusasematavoitteet ja esittää yksilöidyt toimenpiteet rahoitusasematavoitteiden saavuttamiseksi. Julkisen talouden suunnitelma tarkistetaan vuosittain huhtikuun loppuun mennessä, jolloin arvioidaan toimenpiteiden riittävyyttä suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ottaen huomioon kokonaistaloudellinen kehitys. Samassa yhteydessä arvioitaisiin rahoitusperiaatteen toteutumista niin koko sote-maakuntatalouden kuin yksittäisen sote-maakunnan tasolla. Lisäksi käsiteltäisiin sote-maakuntien tehtäviä ja velvoitteita koskeva lainsäädäntö ja sen muutoksia, sote-maakuntien taloutta, kuten kustannuskehitystä ja investointeja, sote-maakuntien ohjausta sekä valtion sote-maakuntatalouteen liittyviä taloudellisia vastuita.

Pykälän 2 momentissa täsmennettäisiin, että julkisen talouden suunnitelma ohjaa ministeriöitä niiden valmistellessa sote-maakuntaa koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta.

13 §. Sote-maakuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunta. Pykälässä säädettäisiin valtionvarainministeriön yhteydessä toimivasta sote-maakuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnasta. Pykälän 1 momentin mukaan neuvottelukunnan tarkoituksena olisi edistää sote-maakuntataloutta koskevien strategisten linjausten ja sote-maakuntien itsehallinnon toteutumista sekä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin neuvottelukunnan tehtävistä. Neuvottelukunnan tehtävänä olisi seurata ja arvioida sote-maakuntatalouden sekä valtion sote-maakunnille osoittaman rahoituksen ja sote-maakuntien muun tulorahoituksen toteutunutta ja tulevaa kehitystä. Tässä tarkoituksessa neuvottelukunta seuraisi ja arvioisi sote-maakuntien kustannuksia, rahoitusta, investointeja ja tarvittaessa sopeutustoimia koko maan tasolla ja kaikkien sote-maakuntien tehtävien näkökulmasta. Neuvottelukunta seuraisi osaltaan perusoikeuksien toteutumista sosiaali- ja terveyspalveluissa valtakunnallisesti sekä sote-maakuntien rahoituksen riittävyyttä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palveluiden järjestämiseen ja sote-maakuntien muiden lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Lisäksi neuvottelukunta käsitelisi sote-maakuntien talouden ja itsehallinnon kannalta periaatteellisesti tärkeää ja laajakantoista olemassa olevaa lainsäädäntöä, valmisteltavana olevia lainsäädäntöhankkeita ja muita valtion toimenpiteitä. Neuvottelukunta käsitelisi muun muassa merkittävimpiä sote-maakuntien tietohallintoon, tiedonhallintaan ja toiminnan digitalisaatioon liittyviä kehittämis ehdotuksia erityisesti sote-maakuntien talouteen ja itsehallintoon liittyvien vaikutusten osalta. Tähän liittyen ministeriöt olisivat velvollisia tuomaan neuvottelukuntaan käsiteltäväksi sellaiset valmistelussa olevat lainsäädäntö- ja kehittämis hankkeet sekä hallinnon uudistamisen suunnitelmat, joilla olisi merkittävää vaikutusta sote-maakuntien talouteen tai itsehallintoon. Asiasta määrättäisiin tarkemmin valtioneuvoston sisäisillä ohjeilla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin neuvottelukunnan toimikaudesta ja kokoonpanosta. Neuvottelukunnassa olisivat edustettuna sote-maakuntien ja valtiovarainministeriön lisäksi kaikki ne ministeriöt, jotka vastaavat sote-maakuntien tehtävien ohjaamisesta. Valtioneuvosto asettaisi neuvottelukunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunta kokoontuisi julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä sekä tarvittaessa muulloinkin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksenantovaltuudesta. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin neuvottelukunnan tehtävistä, kokoonpanosta ja toiminnan organisoimisesta tarvittaessa jaostotyöskentelyyn.

14 §. Sote-maakunnan ja kuntien neuvottelu. Perustettavilla sote-maakunnilla tulee olemaan yhdessä kuntien kanssa jaettu ja yhteinen vastuu esimerkiksi alueen asukkaiden hyvinvoinnista palvelujen järjestäjänä sekä alueen taloudellisesta kestävyydestä. Kunnat ovat jäsentensä lähiyhteisöjä ja paikallisia toimijoita, joilla on myös tulevaisuudessa laaja yleinen toimiala.

Kuntien tavoin myös perustettavat sote-maakunnat olisivat toimintaympäristöltään, palvelurakenteeltaan ja muilta olosuhteiltaan erilaisia. Toisaalta kaikille sote-maakunnille yhteistä olisi, että suunnittelu, kehittäminen ja ehkäisevä työ ylittävät kuntien ja sote-maakuntien organisaatio rajoja. Sote-maakunnan maantieteellistä aluetta koskevia aiheita tulisivat olemaan asukkaiden tarpeiden mukaiset palvelut ja palveluketjut, hyvinvoinnin edistäminen, tietojärjestelmien

yhteentöimivuus ja tukipalvelujen järjestäminen. Esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävien kuten lasten, nuorten ja perheiden palvelujen sekä työ- ja toimintakykyä tukevien palvelukokonaisuuksien toteuttamiseksi tarvitaan eri viranomaisten yhteistyötä. Yhteistyön tarve on merkityksellinen myös perusoikeuksien toteutumisen kannalta.

Edellä todettujen seikkojen johdosta sote-maakunnilla ja niiden alueiden kunnilla tulisi olla laintasoisesti säädetty velvoite sopia keskenään yhteistyöstä niille säädettyjen tehtävien hoitamisessa. Kokonaisuuden hallitsemiseksi olisi tarkoituksenmukaista, että sote-maakunta ja sen alueen kunnat käyvät vähintään valtuustokausittain neuvottelut sote-maakunnan ja kuntien välisestä yhteistyöstä. Sote-maakuntien ja kuntien valtuustot voisivat tällöin hyväksyä neuvottelutuloksen. Neuvottelutuloksen pohjalta voitaisiin laatia tarvittaessa asiaa tarkentavia tehtäväalakohtaisia yhteistyösopimuksia. Siksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan sote-maakunnan ja sen alueen kuntien olisi neuvoteltava valtuustokausittain niiden tehtävien hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta.

15 §. Sote-maakunnan lainanottovaltuus. Pykälässä säädettäisiin investointien rahoittamista pitkäaikaisella lainalla koskevasta menettelystä, joka muodostaisi poikkeuksen sote-maakuntien pitkäaikaisen lainan ottamista koskevalle 113 §:n mukaiselle kiellolle. Sote-maakuntien rahoitus perustuisi sote-maakuntien rahoituslain mukaiseen valtion rahoitukseen eikä sisältäisi erillistä investointien rahoitusta. Pitkäaikaisella lainalla tarkoitettaisiin kirjanpitolain 4 luvun 7 §:n mukaisesti velkaa tai sitä osa velasta, joka erääntyy maksettavaksi yhden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua. Jäljempänä 16 §:ssä säädettäisiin investointien ohjauksesta ja 17-20 §:ssä valtion takauksen antamista ja takauksia koskevasta menettelystä sellaisille lainoille, jotka sote-maakunta valtioneuvoston luvan nojalla voisi ottaa investointien rahoittamiseksi. Investoinnilla tarkoitettaisiin pitkävaikutteisia menoja, joita vastaavia tuotannontekijöitä voidaan käyttää sote-maakunnan toiminnassa useamman kuin yhden tilikauden aikana. Pykälässä säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain mukaisesti.

Sote-maakunnan toimitila- ja muut investoinnit voitaisiin rahoittaa pitkäaikaisella lainalla, jonka sote-maakunta voisi ottaa vain valtioneuvoston päätökseen perustuen. Koska sote-maakuntien asema velallisena olisi puuttuvan verotusoikeuden vuoksi rajoitettu, lainanottovaltuutta koskevan päätöksen lisäksi valtio ottaisi kantaa myös valtioneuvoston myöntämiseen sote-maakunnan lainoille 17 §:n mukaisella tavalla. Valtuuden antamisen sote-maakunnan lainanotolle ja siihen liittyvän valtioneuvoston myöntämisen valmistelu olisi valtiovarainministeriön toimivaltaan kuuluva asia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston lainanottovaltuutta koskevan päätöksen tekemisestä. Valtioneuvosto päättäisi valtiovarainministeriön esityksestä sote-maakunnan tilikauttaisen valtuuden ottaa pitkäaikaista lainaa investointien rahoittamiseksi. Sote-maakunta voisi ottaa pitkäaikaista lainaa investoinnin rahoittamiseksi vain enintään valtioneuvoston päätöksen mukaisen määrän. Lainanottovaltuutta koskeva päätös tehtäisiin joka vuosi. Sote-maakunta voisi kuitenkin käyttää päätettyä lainanottovaltuutta useana tilikautena, jos se toteuttaisi investointia usean vuoden aikana 16 §:n 2 momentissa tarkoitettua investointisuunnitelman mukaisesti. Investoinnin rahoittamiseksi otettavaa lainaa voisi siten nostaa useana vuonna. Seuraavan tilikauden laskelmassa otettaisiin huomioon myönnetty lainanottovaltuudet kokonaisuudessaan.

Vastaavasti, jos sote-maakunta ei olisi käyttänyt koko valtuutta, käyttämättä jätetty määrä nostaisi valtuutta seuraavana vuonna pykälän 2 momentin mukaisessa laskelmassa. Sote-maakunta ei saisi käyttää pitkäaikaista lainaa muuhun tarkoitukseen kuin investointien rahoittamiseen.

Lainanottovaltuuden tason määrittäminen perustuisi julkisen talouden suunnitelmaan sekä sote-maakunnan lainanhoitokykyyn. Valtioneuvosto tekisi lainanottovaltuutta koskevan päätöksen julkisen talouden suunnitelman hyväksymisen jälkeen, ja maakuntatalouden velkaantumisen aste määräytyisi suunnitelman reunaehdoilla. Jos julkisen talouden, valtiontalouden tai sote-maakunnan rahoitusasema heikentyisi merkittävästi ja poikkeuksellisesti, sote-maakunnan lainanottovaltuus voitaisiin vahvistaa 2 momentissa määriteltyä pienemmäksi. Julkisen talouden suunnitelmassa olisi mahdollista julkisen talouden merkittävästä ja poikkeuksellisesta heikentymisestä johtuen todeta, että lainanottovaltuutta ei voitaisi myöntää täysimääräisesti 2 momentin mukaisesti. Sote-maakuntien rahoituksen riittävyyttä niiden tehtävien hoitamiseen kokonaisuutena ja sote-maakunnittain (rahoitusperiaate) arvioidaan julkisen talouden suunnitelmassa 12 §:n mukaisesti. Suunnitelmassa käsitellään sote-maakuntien tehtäviä ja velvoitteita, taloutta sekä valtion sote-maakuntatalouteen liittyviä taloudellisia vastuita. Säännöksen mukaan julkisen talouden suunnitelma ohjaa ministeriöitä niiden valmistellessa sote-maakuntaa koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta. Julkisen talouden suunnittelussa ja valtion budjettisuunnittelussa käytetään valtiovarainministeriön riippumatonta ennustetta. Maakuntien velkaantuminen näkyy julkisen velan kokonaisuudessa. Tilanteessa, jossa julkisen talouden, valtion tai sote-maakuntien rahoitusasema olisi merkittävästi ja poikkeuksellisesti heikentynyt esimerkiksi laajakantoisen taloudellisen kriisin takia, voitaisiin myös lainanottovaltuuksia joutua rajoittamaan vastaavasti kuin muutakin julkista taloutta sopeutetaan. Odottamattomien kriisien seurauksena julkinen talous ja valtiontalous voivat heikentyä yllättäen ja talouden sopeuttaminen aiemmalle uralle sen jälkeen voi vaatia usean vuoden ponnisteluita koko julkisessa taloudessa, mukaan lukien sote-maakuntataloudessa. Sopeuttaminen on tyypillisesti pitkäaikainen prosessi, joka usein alkaa vasta kriisin jälkeen ja tarpeet siihen voivat juontaa juurensa akuutin kriisin ohella myös julkisen talouden kestävyysongelmista.

Sote-maakuntien investointisuunnitelmien saattamisesta toimivaltaisille ministeriöille säädettäisiin 16 §:ssä. Mainitussa pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan investointisuunnitelmaan sisällytettävistä tiedoista, jotka olisi toimitettava valtioneuvoston tietoon määräajassa, julkisen talouden suunnitelman valmistelua varten.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lainanottovaltuuden suuruudesta. Sote-maakunnan lainanottovaltuus perustuisi sote-maakunnan taloudelliseen kantokykyyn ja olisi laskennallinen. Valtuus määriteltäisiin eli sen suuruus laskettaisiin sote-maakunnalle tilikausittain. Lisäksi lainanottovaltuuden laskennassa huomioitaisiin julkisen talouden suunnitelman reunaehdot. Momentissa säädettäisiin sote-maakunnan taloudellisen kantokyvyn määrittelemisessä käytettävästä menetelmästä ja laskukaavasta. Valtuus laskettaisiin kullekin sote-maakunnalle. Laskennallisena sen suuruus ei kytkeytyisi sote-maakunnan investointitarpeisiin. Lainanottovaltuuden puitteissa sote-maakunta voisi rahoittaa investointeja, joita ohjattaisiin 16 §:n mukaisesti toimivaltaisten ministeriöiden päätöksillä.

Sote-maakunnan valtuus määriteltäisiin sote-maakunnan laskennalliseen lainanhoitokatteeseen perustuvan enimmäismäärän ja tilikauden alun ennakoitun lainamäärän erotuksena. Tunnusluku laskennallinen lainanhoitokate kuvaa sote-maakunnan lainanhoitoon käytettävissä olevan tulorahoituksen ja laskennallisten lainanlyhennysten sekä korkojen suhdetta eli kykyä hoitaa

lainoista aiheutuvia velvoitteita. Laskennallinen lainanhoitokate laskettaisiin kaavalla, jossa tuloslaskelman vuosikatteeseen lisätään korkokulut ja jossa saatu summa jaetaan korkokulujen ja laskennallisten lainanlyhennysten summalla. Laskennalliset lainanlyhennykset saataisiin jakamalla konsernitaseen lainamäärä kymmenellä. Laskennallisen lainanhoitokatteen arvon tulisi olla vähintään yksi. Vuosikatteen arvona käytettäisiin tilikautta edeltävän vuoden talousarvon mukaista arvoa, jota voidaan oikaista taloustietojen 118 §:n mukaisen seurannan tiedoilla. Laskelma osoittaisi sote-maakunnan kyvyn suoriutua olemassa olevista sekä lainanottovaltuuden nojalla nostettavista lainoista. Valtioneuvoston päättämä sote-maakunnan lainanottovaltuus otettaisiin huomioon sote-maakunnan seuraavan tilikauden lainanottovaltuudessa. Tämä tarkoittaisi, että lainanottovaltuutta koskevassa valtioneuvoston päätöksessä huomioitaisiin päätösvoodelle edellisenä vuonna päätetty valtuus. Esimerkiksi vuodelle 2024 päätetty lainanottovaltuus otetaan huomioon, kun valtioneuvosto tekee vuonna 2024 päätöksen vuoden 2025 lainanottovaltuudesta. Vuodelle 2025 laskettavasta lainanottovaltuuden enimmäismäärästä vähennetään vuonna 2024 päätetty lainanottovaltuus.

Vuotta 2023 koskeva lainanottovaltuus määriteltäisiin voimaantulolain 57 §:ssä siten, että se laskettaisiin kuhunkin sote-maakuntaan siirtyvien sairaanhoitopiirien ja erityshuoltopiirein kuntayhtymien vuoden 2021 tilinpäätöksen tietojen ja vuoden 2022 talousarvion tietojen perusteella sekä HUS-kuntayhtymän osalta vastaavilla tiedoilla. Tällä varmistettaisiin esimerkiksi käynnissä olevien investointien jatkuvuutta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin pitkäaikaisen lainan ottamisen valtuudesta poikkeuksellisissa tilanteissa sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen turvaamiseksi sekä asian vireille tulosta. Valtioneuvosto voisi poikkeuksellisesti muuttaa sote-maakunnan lainanottovaltuutta. Sote-maakunnalle voitaisiin myöntää valtuus ottaa pitkäaikaista lainaa päätetystä lainanottovaltuuden määrästä poiketen, jos sote-maakunnan investointitarve kiireellinen ja investointi olisi välttämätön sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamisen jatkuvuuden kannalta tai lainsäädännössä edellytettyjen palvelujen turvaamiseksi. Perustulainlaissa säädettyjen riittävien palvelujen turvaaminen varmistettaisiin poikkeuksellisella lisälainanottovaltuudella lähtökohtaisesti sellaisissa olosuhteissa, joissa palvelut vaarantuvat ulkoisten tekijöiden johdosta, kuten sairaalakiinteistön äkillisessä vahingoittumisessa tai asettamisessa käyttökieltoon taikka johtuen äkillisestä palvelutarpeen muutoksesta. Poikkeuksellinen lisälainanottovaltuus voisi koskea investointeja, joihin ei olisi voitu varautua sote-maakunnan investointisuunnitelmissa ja joita ei olisi mahdollista rahoittaa jo hyväksytyyn lainanottovaltuuden puitteissa, muuttamalla sote-maakunnan investointisuunnitelmaa tai esimerkiksi sote-maakunnan omilla varoilla. Poikkeuksellista investointitarvetta arvioitaessa sote-maakunnan tulisi selvittää myös, voidaanko rahoitustarve kattaa muilla tavoin, kuten tiloja vuokraamalla tai sote-maakuntien välisellä yhteistyöllä. Sääntelyllä varmistettaisiin perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaista riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamista kaikissa tilanteissa sekä perustuslain 22 §:n mukaisen valtion vastuun perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamisesta toteutumista.

Sote-maakunnan talouden kannalta lisälainanottovaltuus ja sen mukainen lainanottaminen johtaisi siihen, että sote-maakunta velkaantuisi enemmän kuin sillä olisi lainanhoitokykyä. Tästä voisi seurata sote-maakunnan talouden heikentyminen, ja sote-maakunnan edellytykset selvitä sen järjestämisvastuulla olevista tehtävistä voisivat vaarantua. Myönnetty lisälainanottovaltuus olisi yksi 121 §:ssä säädetyistä sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämisen kriteereistä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin 3 momentissa tarkoitetun poikkeuksellisen lisälainanottovaltuuden valmistelusta. Tarve lainanottovaltuuden muuttamiseksi voisi tulla esille milloin tahansa varainhoitovuoden kuluessa, koska kysymys on kiireellisestä ja pääsääntöisesti äkillisestä tarpeesta, joka ei sisälly myönnettyyn lainanottovaltuuden ja ole sote-maakunnan investointisuunnitelman mukainen. Lainanottovaltuuden muuttaminen voisi siten olla myös 1 momentissa tarkoitetun valtioneuvoston päätöksestä erillinen menettely.

Lisälainanottovaltuus perustuisi sote-maakunnan omaan hakemukseen tai valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön tai sisäministeriön tekemään aloitteeseen. Rahoituksen myöntämisestä päättäisi valtioneuvosto. Asian esittelystä vastaisi valtiovarainministeriö sote-maakunnan ja eri ministeriöiden yhteisen valmistelun pohjalta. Asiassa tulisi olla aloiteoikeus sote-maakunnan lisäksi ministeriöillä, koska tilanne sote-maakunnassa voi olla sellainen, että perustuslain suojaamien palvelujen järjestäminen olisi vaarantumassa. Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen perustuslain 22 §:n mukaisesti.

Valtiovarainministeriö asettaisi päätöksen valmistelua varten valmisteluryhmän, joka koostuisi valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja kyseisen sote-maakunnan nimeämistä edustajista. Valmistelussa arvioitaisiin 3 momentin mukaisten lisälainanottovaltuuden edellytysten täyttymistä, tarvittavan valtuuden suuruutta sekä sote-maakunnalle asetettavia ehtoja lisälainanottovaltuuden kohdentumisesta. Arviointi perustuisi kokonaisarviointiin, jossa hyödynnettäisiin sote-maakuntien ohjausprosessissa tuotettua tietopohjaa sekä muuta mahdollisimman ajantasaista tietoa sote-maakunnan taloudesta ja toiminnasta.

Muutoksenhaussa pykälässä tarkoitettuihin päätöksiin noudatettaisiin, mitä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

16 §. Investointien ohjaus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan investointisuunnitelmasta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan tulisi laatia vuosittain esitys seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista investoinneista ja niiden rahoituksesta. Investointisuunnitelmaa koskevan esityksen tulisi sisältää tiedot sote-maakunnan toimitiloja, kiinteistöjä, laitteita, kalustoa sekä tieto- ja viestintätekniisiä ratkaisuja koskevista investoinneista. Momentin luettelo ei olisi tyhjentävä, vaan myös muita edellä mainittuihin investointeihin rinnastuvia kokonaisuuksia koskevista investoinneista tulisi esittää tiedot.

Lisäksi sote-maakunnan tulisi esittää tiedot investointia vastaavista sopimuksista. Esimerkiksi toimitilat voidaan rahoittaa usealla eri tavalla. Perinteisen, omaan taseeseen tehtävän investoinnin lisäksi toimitiloja on mahdollista hankkia myös erilaisilla vuokramalleilla, kuten kiinteistöleasing-sopimuksilla ja yhteistyömalleilla kuten niin kutsutuilla elinkaarimalleilla. Nämä rinnastettaisiin investointien ohjausta ja investointisuunnitelmaa koskevassa sääntelyssä investointeihin. Momentissa tarkoitettuja investointeja vastaavia sopimuksia olisivat lisäksi muun muassa pitkäaikaiset toimitilojen vuokrasopimukset sekä muut sopimukset, joissa on kysymys sitoutumisesta useampaa vuotta koskevaan sopimukseen, esimerkkinä tietojärjestelmähankkeet.

Lisäksi esityksen tulisi sisältää edellä mainittujen hyödykkeiden luovutukset. Tämä tarkoittaisi, että esimerkiksi toimitilojen ja sopimusten suunnitellut luovutukset tulisi esittää investointisuunnitelmassa. Luovutuksia ohjattaisiin pykälän mukaisella lupamenettelyllä. Jos sote-maakunta haluaisi perustaa esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimitilojen hallinnointia var-

ten erillisen kiinteistöyhtiön, yhtiölle luovutettaviksi aiotut toimitilat tulisi sisällyttää investointisuunnitelmaan. Investoinnit ja luovutukset voitaisiin esittää luokiteltuna hyödykeryhmittäin vastaavalla tavalla kuin maakunnan talousarviossa.

Esityksessä olisi otettava huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 33 §:ssä tarkoitettujen yhteistyöalueiden yhteistyösopimuksessa sovitut investoinnit. Esityksessä tulisi siten esimerkiksi yksilöidä sote-maakunnan vastuulle yhteistyösopimuksessa sovitut hankkeet ja suunnitellut maksusuudet. Sote-maakuntien investointisuunnitelmat olisivat osa julkisen talouden suunnitelman valmistelua ja maakuntien ohjausta. Ne olisi toimitettava toimivaltaisille ministeriöille kalenterivuoden loppuun mennessä.

Pykälän 2 momentti koskisi sote-maakunnan investointisuunnitelman käsittelyä valtioneuvostossa. Momentissa viitattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 24 §:ään ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11 §:ään, jossa säädettäisiin sote-maakuntien 1 momentissa tarkoitettujen esitysten hyväksymisestä. Sote-maakunnan hyväksyttävän investointisuunnitelman tulisi vastata 15 §:n mukaisesti päätettyä sote-maakunnan lainanottovaltuutta. Hyväksytyt investointisuunnitelma koskisi seuraavaa neljää vuotta mutta se tarkentuisi vuosittain. Suunnitelmassa hyväksyttäisiin käynnistettävät investointihankkeet, jotka voisivat jakaantua usealle vuodelle. Muiden kuin käynnistettäväksi hyväksytyjen hankkeiden osalta suunnitelma olisi indikatiivinen.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunta saisi toteuttaa 1 momentissa tarkoitettujen investointien, investointia vastaavan sopimuksen ja hyödykkeen luovutuksen vain, jos se on hyväksytty 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Tämä tarkoittaisi, että investoinnin määrää vähentäisi esimerkiksi investoinnin asemesta tehdyn vuokrasopimuksen arvo. Siten esimerkiksi rahoitusleasing-sopimukset rinnastettaisiin lainoihin. Sote-maakunnan olisi 42 §:ssä tarkoitettulla omistajaohjauksella olisi huolehdittava, että sote-maakuntakonsernin investoinnit eivät ole ristiriidassa valtioneuvoston päätösten kanssa. Momentin vastainen sote-maakunnan investointipäätös, investointia vastaava sopimus tai omaisuuden luovutus sekä lainanottopäätös olisi mitätön.

Väliaikaisen valmistelutoimielimen tulisi voimaanpanolain 9 §:n mukaan valmistella vuoden 2021 lopussa vuosien 2023-2026 sote-maakunnan investointisuunnitelma, jota valtioneuvosto tarkastelee julkisen talouden suunnitelmassa huhtikuussa 2022. Sote-maakuntavaltuuston tulisi heti toimikautensa alussa 2022 tarkistaa investointisuunnitelma. Pykälässä säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään.

17 §. Valtiontakaus. Pykälässä säädettäisiin valtioneuvoston toimivallasta valtiontakauksen myöntämiseen lainoille, jotka sote-maakunta ottaa 15 §:ssä tarkoitettujen lainanottovaltuuden puitteissa. Perustuslain 82 §:n mukaan valtiontakaus voidaan antaa vain eduskunnan suostumuksen nojalla.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto päättäisi valtiontakauksen myöntämisestä. Valtiontakaus voitaisiin myöntää 15 §:ssä tarkoitettuun lainanottovaltuuteen sisältyville lainoille. Takaus voisi koskea vain sote-maakunnan ottamia lainoja, ei muita sitoumuksia, kuten leasing-sopimuksia tai lainoihin liittyviä suojausjärjestelyjä. Valtiontakaus voitaisiin myöntää valtion lainanannosta, valtiontakauksesta ja valtiontakauksesta annetun lain (449/1988) 14 §:n tarkoittamaa vastavakuutta vaatimatta. Jos lainalle olisi asetettu vakuus, valtiontakaus myönnettäisiin kuitenkin täytetäkautena asetettuun vakuuteen nähden. Tämä olisi perusteltua valtion riskienhal-

linnan näkökulmasta. Koska valtio ei edellyttäisi omavelkaiselle takaukselle vastavakuutta, rahoituksen kohteena olevia kiinteistöjä ei voitaisi käyttää vakuutena ilman valtion suostumusta. Rahoituksen kohteena olevasta kiinteistöomaisuudesta tulisi siis antaa valtiolle negatiivinen panttaussitumus. Tällä vaatimuksella turvattaisiin valtion asema takaajana ja estettäisiin se, että valtion takaaman rahoituksen kohteena oleviin kiinteistöihin kohdistettaisiin kiinnityksiä muualle mahdollista uutta rahoitusta haettaessa, jolloin valtion takaama rahoitus jäisi etuoikeudeltaan heikommalle sijalle. Sote-maakunnan tulisi hakea lainalle myönnettävää valtionta-kausta valtiovarainministeriöltä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että valtiontakausten myöntämisessä sovellettaisiin muuten valtion lainanannosta, valtiontakauksesta ja valtiontakuusta annettua lakia. Valtioneuvosto päättäisi takauksista mahdollisesti perittävistä takausmaksuista ja muista takausten ehdoista harkintansa ja edellä mainitun yleislain mukaisesti. Edellä mainitun yleislain mukaan valtiontakauksesta peritään lähtökohtaisesti takausmaksu, mutta valtioneuvosto voi kuitenkin erityisistä syistä päättää, ettei maksua peritä. Valtio takausvastuu olisi lähtökohtaisesti voimassa siihen saakka, kunnes sote-maakuntien verotusoikeutta koskeva lainsäädäntö tulee voimaan. Tämän jälkeen lainojen riskit tulisivat uudelleen arvioitavaksi, ja valtiontakaukselle ei olisi vastaavaa tarvetta. Valtiontakaus voisi vain poikkeuksellisesti olla voimassa koko laina-ajan.

Pykälän 3 momentin mukaan eduskunta päättäisi myönnettävien valtiontakausten tarkkarajaisesta enimmäismäärästä erikseen valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä. Tämä tapahtuisi sen jälkeen, kun valtioneuvosto olisi 15 §:n mukaisesti vahvistanut kunkin sote-maakunnan lainanottovaltuuden. Valtioneuvosto myöntäisi pykälän 1 momentin nojalla valtiontakaukset eduskunnan vahvistaman takausten enimmäismäärän puitteissa.

18 §. Valtiontakauksen valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan Valtiokonttori vastaisi 17 §:ssä tarkoitettujen valtiontakausten hallinnoinnista ja valvonnasta sen jälkeen, kun valtioneuvosto olisi päättänyt takauksen myöntämisestä. Tätä tarkoitusta varten Valtiokonttorilla olisi oikeus saada kaikki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta ja valtiontakuusta annetun lain 15 a §:ssä tarkoitetut tiedot ja selvitykset.

Pykälän 2 momentin nojalla Valtiokonttori päättäisi myös valtiontakauksen kohteena olevaan lainaan myöhemmin tehtävien muutosten hyväksyttävyydestä. Takauksen kohteena olevan lainan myöntäjä voidaan esimerkiksi vaihtaa, sote-maakunta voisi siirtää lainan eteenpäin toiselle taholle ja lainan lyhennysohjelmaa, korkoa ja muita lainan ehtoja voidaan muuttaa kesken takauksen voimassaoloajan ainoastaan, jos Valtiokonttori hyväksyy muutoksen. Takauksen kohteena olevan lainan siirtäminen maakunnalta eteenpäin voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa sote-maakunta yhdistyisi toiseen sote-maakuntaan. Jos laina haluttaisiin siirtää esimerkiksi sote-maakunnan omistamalle osakeyhtiömuotoiselle kiinteistönhallintayhtiölle, sote-maakunnan tulisi lähtökohtaisesti myöntää lainaa koskevalle valtiontakaukselle vastatakaus, jotta valtion riskiasema säilyisi alkuperäistä vastaavana. Velallisen vaihtaminen voisi olla peruste myös valtiontakauksen lakkaamiselle, jos Valtiokonttori ei hyväksyisi lainan siirtoa. Jos lainaan tehtävä muutos olisi merkittävä, sen hyväksymisestä päättäisi Valtiokonttorin sijaan valtioneuvosto. Muutosta pidettäisiin merkittävänä, jos sen kohteena olevan lainan jäljellä oleva pääoma on vähintään 20 miljoonaa euroa tai jos lainaan tehtävä muutos on muuten valtion takausvastuun kannalta poikkeuksellisen merkittävä. Tällaisena muuten poikkeuksellisen merkittävänä muutoksena pidettäisiin esimerkiksi valtion takaaman lainan kohteena oleviin kiinteistöihin kohdistuvia poikkeuksellisia omistus-, hallinta- tai vuokrausjärjestelyitä sekä kiinteistöjen merkittäviä purkamisia ilman taatun lainan lyhentämistä vastaavassa suhteessa.

19 §. *Valtiontakaukseen liittyvät lainanmyöntäjän velvollisuudet.* Valtioneuvoston 17 §:n nojalla myöntämien valtiontakausten voimassaolon edellytyksenä olisi, että lainanmyöntäjä huolehtii takauksen kohteena olevasta lainasta lain ja hyvän pankkitavan mukaisesti. Lisäksi lainanmyöntäjä olisi valtiontakauksen voimassaoloaikana velvollinen valvomaan omalta osaltaan valtion etua ja noudattamaan Valtiokonttorin antamia määräyksiä, esimerkiksi ilmoittamaan lainansaajan maksuviivästyksistä Valtiokonttorille sen edellyttämällä tavalla.

20 §. *Takauskorvaus ja takautumisoikeus.* Pykälässä säädettäisiin 17 §:ssä tarkoitettuun valtiontakaukseen liittyvästä takauskorvauksesta lainanmyöntäjälle sekä valtion takautumisoikeudesta lainansaajalta.

Pykälän 1 momentin mukaan tilanteessa, jossa valtiontakaus olisi myönnetty 17 §:ssä tarkoitetulla tavalla täytetäkävien muodossa, Valtiokonttori maksaisi valtion varoista lainanmyöntäjälle takauskorvauksen vasta, kun lainanmyöntäjän lopullinen menetys olisi velallisen ja mahdollisen muun takaajan maksukyvyttömyyden toteamisen ja vakuutena olevan omaisuuden myynnin jälkeen selvitetty. Vakuuden myyntiä ei kuitenkaan edellytettäisi, jos velallinen saisi yrityksen saneerausesta annetun lain (47/1993) mukaisessa saneerausmenettelyssä säilyttää vakuutena olevan omaisuuden. Jos lainanmyöntäjä saisi takauskorvauksen maksamisen jälkeen perityksi lainansaajalta kertymättä jääneitä lyhennyksiä, korkoja tai muita maksuja, lainanmyöntäjän olisi tilitettävä ne Valtiokonttorille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Valtiokonttori voisi jättää takauskorvauksen osittain tai kokonaan maksamatta, jos lainanmyöntäjä ei olisi noudattanut 19 §:n mukaisesti lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä taikka hyvää pankki- tai perintätapaa valtiontakauksen kohteena olevan lainan myöntämisessä tai lainan taikka sen vakuuksien hoitamisessa ja menettely olisi loukannut takaajana olevan valtion etua. Valtiokonttori ottaisi asiaa harkitessaan huomioon esimerkiksi lainanmyöntäjän menettelyn tuottamussellisuuden asteen.

Pykälän 3 momentin nojalla Valtiokonttorilla olisi oikeus periä lainansaajalta lainanmyöntäjälle maksettu takauskorvaus korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkeineen takaisin. Viivästyskorke laskettaisiin siitä, kun takauskorvaus on maksettu lainanmyöntäjälle.

21 §. *Valtakunnallinen toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskus.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntien yhteisestä toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskuksesta ja sen keskeisistä toimintaperiaatteista. Osaamiskeskuksesta ja sen toiminnan perusteista olisi välttämätöntä säätää, koska sote-maakunnat olisivat uusi julkisen hallinnon taso ja ne olisivat itsenäisiä myös suhteessa toisiinsa.

Pykälän 1 momentin mukaan toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskus olisi sote-maakuntien yhteisesti omistama osakeyhtiö, jonka omistuksen jakautuminen maakuntien kesken olisi määritelty voimaannpanolain 58 §:ssä. Kun omistajina olisivat sote-maakunnat, niillä on aito intressi huolehtia yhtiön toiminnan tehokkuudesta sekä kustannustason pysymisestä alhaalla. Myös valtiolla voi olla osaamiskeskuksessa omistajuutta voimaannpanolain 58 §:ssä säädetyllä tavalla. Osaamiskeskuksen osakeyhtiömuodolla varmistettaisiin hinnoittelun kustannusvastaavuus sekä toimielinten vastuullisuus. Osaamiskeskus hankkisi rahoituksen toimintaansa palvelumaksuilla sote-maakuntien organisaatioilta. Sote-maakuntien omistajaohjaus loisi tarpeen prosessien tehostamiselle ja aidon intressin huolehtia palveluhintojen kilpailukykyisyydestä.

Palvelusopimusmallit hyväksyisi osaamiskeskuksen hallitus ja niiden sisältönä olisi ainakin palvelukokonaisuuksien vastuunjako sote-maakunnan ja osaamiskeskuksen välillä, oikeudet ja velvollisuudet sekä kustannusten jakoperuste.

Osaamiskeskuksen tehtävänä olisi ylläpitää sote-maakuntien yhteistä tilatietojärjestelmää ja siihen liittyviä palveluita. Yhteisellä tilatietojärjestelmällä taattaisiin ajantasainen vertailutieto sote-maakuntien toimitiloista ja mahdollistettaisiin tarvittaessa yhdenmukainen vuokranmääritys. Tilatietojärjestelmä sisältäisi tiedot sote-maakunnan hallinnassa olevista toimitiloista. Järjestelmän avulla ylläpidettäisiin kiinteistökohtaisia tietoja esimerkiksi toimitilojen laajuudesta ja kuntoluokasta. Tietoja voitaisiin käyttää sote-maakuntien ja yhteistyöalueiden investointisuunnitelmia laadittaessa. Osaamiskeskuksen tehtävä liittyisi siis toimitilahallintoon ja koskisi ensisijaisesti sote-maakunnan omia tiloja. Lisäksi osaamiskeskuksella olisi velvollisuus antaa vuosittain sote-maakunnille ja valtioneuvostolle selvitys sote-maakuntien tekemistä toimitiloja koskevista investointipäätöksistä ja niiden vaikutuksista sote-maakuntatalouteen. Näin voitaisiin varmistua siitä, että kiinteistö- ja toimitilainvestointien kokonaisuudesta aiheutuva vuokra- ja hoituspohjaan. Näiden lakisääteisten tehtävien ohella sote-maakunnat voisivat antaa osaamiskeskukselle harkintansa ja tarpeidensa mukaan muita toimitila- tai kiinteistöhallintoa koskevia tehtäviä. Osaamiskeskus voisi näin haluttaessa toimia sote-maakuntien yhteistyön välineenä toimitila- ja kiinteistöhallinnon asioissa.

Sote-maakunta ei saisi myydä, pantata tai muutoin luovuttaa omistamiaan osaamiskeskuksen osakkeita muille kuin toisille sote-maakunnille tai valtiolle. Näin varmistettaisiin, että osaamiskeskuksen ylläpitämät tietojärjestelmät ja muu toiminta säilyisivät julkisessa omistuksessa ja sote-maakuntien ja valtion määräysvallassa.

Pykälän 2 momentin mukaan osaamiskeskuksen asiakkaina olisivat sen osakkaiden lisäksi sote-maakuntien määräysvallassa olevat yhteisöt sekä sote-maakunnan tytäryhteisöt, jotka eivät toimi 129 §:n tarkoittamalla tavalla kilpailutilanteessa markkinoilla. Osaamiskeskuksen asiakkaana voisi olla myös sellainen sote-maakuntien määräysvallassa oleva yhtiö tai muu yhteisö, jossa muuna omistajana on esimerkiksi kunta. Momentissa asetettaisiin sote-maakunnille ja niiden edellä mainituille tytäryhteisöille velvollisuus osaamiskeskuksen ylläpitämän yhteisen tilatietojärjestelmän käyttämiseen. Käyttövelvoitteesta olisi välttämätöntä säätää laissa, koska sote-maakunnat ja niiden organisaatiot ovat toiminnassaan itsenäisiä ja päättävät itse toiminnastaan ja tukipalveluistaan. Käyttövelvoite rajoittaisi sote-maakuntien ja niiden organisaatioiden itsenäistä päätösvaltaa. Jos maakunnat päättäisivät 1 momentin mukaisesti antaa osaamiskeskuksen tehtäväksi myös muiden palvelujen tuottamisen, sote-maakunnilla olisi velvoite myös näiden palveluiden käyttämiseen sote-maakuntien niin päättäessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin toisaalta osaamiskeskuksen oikeudesta saada tietoja sote-maakunnalta ja sote-maakuntakonsernin tytäryhteisöltä ja toisaalta sote-maakuntien ja asianomaisten ministeriöiden oikeudesta saada tietoja osaamiskeskukselta. Momentin mukaan osaamiskeskuksella olisi oikeus saada pyynnöstä sote-maakunnalta ja sote-maakuntakonsernin tytäryhteisöltä tehtäviensä hoitamista varten tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, jollei salassapitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöksistä muuta johdu. Tiedonsaantioikeus olisi rajattu vain 1 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tarpeellisiin tietoihin. Lisäksi salassapitoa ja henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöksistä johtuvat rajoitukset rajoittaisivat tätä tiedonsaantioikeutta. Osaamiskeskuksella olisi oikeus saada vastaavia tietoja myös kunnilta, joilta sote-maakunnat vuokraisivat toimitiloja voimaanpanolain 21 §:n mukaisen siirtymäajan.

Sote-maakunnilla olisi oikeus saada pyynnöstä osaamiskeskukselta tarpeelliset tiedot ja asiakirjat sen ohjausta ja valvontaa, sote-maakunnan investointien suunnittelua sekä sote-maakunnan toiminta- ja taloussuunnittelun ja talousarvion laatimista varten. Tiedonsaantioikeus olisi rajattu vain sote-maakuntien investointien suunnittelun sekä toiminta- ja taloussuunnittelun ja talousarvion laatimiseksi tarpeellisiin tietoihin. Ministeriöillä on oikeus saada osaamiskeskukselta tarpeellisiksi katsomansa tiedot sote-maakuntien ohjausta, rahoitusta ja valvontaa varten.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella olisi mahdollisuus antaa tarkempia säännöksiä osaamiskeskuksen 1 momentin mukaisista tehtävistä sekä 2 momentin mukaisen käyttövelvoitteen piiriin kuuluvista palveluista. Lähtökohtaisesti osaamiskeskuksen toiminnan tulisi perustua sote-maakuntien ja osaamiskeskuksen hallituksen päätöksiin kuitenkin siten, että valtakunnallinen yhtenäisyys ja tehokkuus taattaisiin ja perusteettomia poikkeamia voitaisiin tarvittaessa rajoittaa käyttövelvoitteen kautta. Perusteena voisivat olla ylimaakunnalliset toiminnalliset tai taloudelliset syyt, yhtenäiset tieto- tai muut tekniset ratkaisut taikka muut edellä oleviin verrattavat objektiiviset syyt, joiden osalta valtakunnalliset ratkaisut olisivat kokonaisuuden kannalta perusteltuja, vaikka jonkun yksittäisen maakunnan tai sen organisaation osalta syntyisikin tilanteita, joissa paikallisesti olisi hyviä ratkaisuja olemassa, mutta ne eivät olisi laajennettavissa valtakunnallisiksi.

Momentissa säädettäisiin myös sote-maakuntien ja niiden organisaatioiden kuulemisvelvollisuudesta ennen valtioneuvoston asetuksen antamista. Se olisi välttämätöntä ja perusteltua, koska valtioneuvosto määräisi sitovasti käyttövelvollisuudesta. Kuuleminen tulisi suorittaa riittävän ajoissa, jotta asetusta valmisteltaessa olisi tiedossa eri maakuntakonsernien toimijoiden kanta sekä vaihtoehdot käyttövelvollisuuden ajalliselle ja sisällölliselle laajuudelle. Myös eri sote-maakuntien ja niiden organisaatioiden asema voi olla erilainen suhteessa käyttövelvoitteeseen.

4 Luku **Sote-maakuntavaltuusto**

22 §. Sote-maakuntavaltuuston tehtävät. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston tärkeimmistä tehtävistä. Sote-maakunnan alueen asukkaiden itsehallinto toteutuu heidän sote-maakuntavaltuustoon valitsemiensa edustajien kautta. Sote-maakuntavaltuusto olisi siten sote-maakunnan ylintä päätöksentekovaltaa käyttävä toimielin ja sen tulisi tehdä sote-maakuntaa ja sen toimintaa koskevat tärkeimmät päätökset. Pykälä perustuisi sote-maakuntavaltuuston päätösvalan yleisyydelle. Päätösvalta kuuluisi sote-maakuntavaltuustolle, jollei asiasta olisi erikseen toisin säädetty tai jollei valtuusto olisi itse siirtänyt toimivaltaansa sote-maakunnan muille viranomaisille.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto vastaisi sote-maakunnan toiminnasta ja taloudesta sekä käyttäisi sote-maakunnan päätösvaltaa. Momentissa säädettäisiin sote-maakuntavaltuustolle kuuluvasta sote-maakunnan toiminnan ja talouden kokonaisvastuusta, joka sote-maakuntavaltuustolla olisi riippumatta siitä, miten toiminnan hoitaminen olisi sote-maakunnassa organisoitu. Sote-maakuntavaltuusto voisi itse päättää siitä, miten se jakaisi sille kuuluvaa päätösvaltaa alaisilleen viranomaisille. Erityisesti säännöksen 2 momentissa tarkoitetuissa keskeisissä asioissa sote-maakunnan päätösvalan tulisi kuitenkin aina säilyä sote-maakuntavaltuustolla.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin tärkeimmät sote-maakuntavaltuustolle kuuluvat tehtävät. Momentin 1 kohdassa korostettaisiin sote-maakuntavaltuuston asemaa sote-maakunnan toiminnan keskeisten tavoitteiden asettajana ja strategisten päätösten tekijänä. Sote-maakuntavaltuusto

asettaisi sote-maakunnan ja sen toiminnan keskeiset tavoitteet sote-maakuntastrategiassa. Sote-maakuntastrategian sisällöstä säädettäisiin tarkemmin lain 41 §:ssä. Sote-maakuntastrategiassa olisi otettava huomioon sote-maakunnan tehtävälajoja koskevat muut strategisen tason suunniteluasiakirjat. Tällainen on esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettu palvelustrategia.

Momentin 2 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi sote-maakunnan hallintosäännöstä ja samalla myös omasta asemastaan sote-maakunnan organisaatiossa. Hallinnon järjestämisen perusteisiin kuuluu sote-maakunnan hallinnon rakenteesta eli organisaatiosta päättäminen sekä toimivallan jakautuminen sote-maakunnan viranomaisille. Hallintosäännön sisällöstä säädettäisiin yksityiskohtaisemmin lain 93 §:ssä ja toimivallan siirtämisestä lain 94 §:ssä.

Momentin 3 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi sote-maakunnan talousarviosta ja taloussuunnitelmasta. Talousarvion ja taloussuunnitelman laadinnasta ja sisällöstä säädettäisiin tarkemmin taloutta koskevassa lain 13 luvussa. Maakunnan lainanottovaltuudesta säädettäisiin 15 §:ssä. Maakunta ei voisi ottaa pitkäaikaista lainaa muutoin kuin laissa säädetyn valtuuden nojalla. Sote-maakuntalaissa ei olisi erillisiä säännöksiä lainan ottamista koskevasta päätösvallasta, vaan päätösvalta siitä kuuluu sote-maakuntavaltuustolle sen yleisen sote-maakunnan talouteen ja toimintaan liittyvän toimivallan perusteella. Talousarviovuoden lainanottovaltuuksista päätetään käytännössä lähtökohtaisesti talousarvion yhteydessä. Sote-maakuntavaltuuston on myös mahdollista delegoida lainanottoon liittyvää toimivaltaansa hallintosäännöllä.

Momentin 4 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi omistajaohjauksen periaatteista ja konserniohjeista. Omistajaohjauksen periaatteissa sote-maakuntavaltuuston tulisi ilmasta ne periaatteet, joiden mukaan sote-maakunta olisi eri organisaatioissa ja yhteisöissä mukana omistajana, sijoittajana, rahoittajana tai yhteistoiminnassa muiden sote-maakuntien kanssa. Periaatelinjausten lähtökohtana tulisi olla sote-maakuntastrategia ja siitä johdetut tavoitteet, jolloin voitaisiin varmistaa päätöksenteon systemaattisuus ja pitkäjänteisyys. Sote-maakuntavaltuuston linjaamat periaatteet ohjaisivat sote-maakuntahallitukselle ja konsernijohtolle kuuluvaa omistajaohjauksen käytännön toteuttamista ja siihen liittyvää päätöksentekoa niin sote-maakuntakonserniin kuuluvissa yhteisöissä kuin laajemminkin osaomistusyhteisöissä, sote-maakuntien yhteistoiminnassa ja sote-maakunnan sopimussuhteissa eli sote-maakunnan koko toiminnassa. Omistajaohjauksen periaatteet konkretisoituisivat myös sote-maakuntahallitukselle, konsernijohtolle ja konserniyhteisöille asetettuina tavoitteina ja päätösvalmistelua ohjaavina linjauksina sekä esimerkiksi rahoitus- ja investointipäätöksinä yhteisöjen perustamisen yhteydessä tai sopimussuhteisiin liittyen.

Oikeudellisen sote-maakuntakonsernin eli sote-maakunnan tytäryhteisöjen ohjaus perustuisi omistajaohjauksen periaatteiden lisäksi sote-maakuntavaltuuston hyväksymiin konserniohjeisiin, joiden sisällöstä säädettäisiin lain 49 §:ssä. Konserniohjeisiin liittyvän päätösvallan kuuluminen sote-maakuntavaltuuston tehtäviin korostaisi sote-maakuntavaltuuston asemaa sote-maakuntakonsernin johtamisessa sekä vahvistaisi konserniohjeiden periaatteellista merkityksellisyttä.

Momentin 5 kohdan mukaan valtuusto päättäisi liikelaitokselle asetettavista toiminnan ja talouden tavoitteista. Liikelaitos kuuluu sote-maakunnan organisaatioon, vaikka sen luonteeseen kuuluu tietty taloudellinen ja toiminnallinen itsenäisyys. Sote-maakuntavaltuustolle kuuluu sen toiminnallisista ja taloudellisista tavoitteista päättäminen, vaikka keinot niiden saavuttamiseen olisivat liikelaitoksen johtokunnan päätösvallassa.

Momentin 6 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi sote-maakunnan varallisuuden hoidosta sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan perusteista. Säännös kattaisi sote-maakunnan koko omaisuusmassan riippumatta omaisuuden ja varallisuuden luonteesta. Perusteista päättäessään sote-maakuntavaltuuston tulisi ottaa selkeä kanta siihen, minkälaiseen omaisuuteen sote-maakunnan pääomaa sidotaan. Rahoitustoiminnalla tarkoitettaisiin pitkä- ja lyhytaikaista rahoituksen hankintaa, joka voidaan toteuttaa erilaisilla rahoitusinstrumenteilla kuten pitkä- ja lyhytaikaisilla lainoilla tai erilaisilla vuokrausmalleilla. Maakunnan mahdollisuus ottaa pitkäaikaista lainaa on rajoitettu 113 §:ssä ja 15 §:ssä. Valtuuston tulisi ottaa kantaa minkälaisella riskitasolla toimitaan sekä myös valvoa, että pääoma on tehokkaassa ja tuottavassa käytössä. Sote-maakunnan varallisuuden hoidon sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnan tulisi perustua lain 41 §:ssä säädettyyn sote-maakuntastrategiaan ja palvella sen tavoitteiden toteutumista. Käytännön toimivalta varallisuuden hoidossa sekä rahoitus- ja sijoitustoiminnassa on edelleen mahdollista ja perusteltua siirtää muille sote-maakunnan viranomaisille. Tästä toimivallan siirrosta sote-maakuntavaltuusto päättäisi lain 93 §:ssä tarkoitetulla hallintosäännöllä.

Momentin 7 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Varsinainen toimeenpanovastuu olisi lain 43 §:n mukaisesti sote-maakuntahallituksella, joka vastaisi sote-maakunnan sisäisestä valvonnasta sekä riskienhallinnan järjestämisestä.

Sisäinen valvonta on osa sote-maakunnan johtamisjärjestelmää sekä sote-maakunnan johdon ja hallinnon työväline, jonka avulla arvioidaan asetettujen tavoitteiden toteutumista, toimintaprosesseja ja riskejä. Valvonnan tarkoituksena on edistää sote-maakunnan tehokasta johtamista, riskien hallintaa ja toiminnan tuloksellisuuden arviointia. Riskienhallinta on osa sisäistä valvontaa, mutta sen jatkuvasti kasvavan merkityksen vuoksi se on perusteltua todeta laissa erikseen. Riskienhallinnan merkitys korostuu erityisesti tehtävien organisointitapojen monimuotoistumisen myötä. Sote-maakunnan riskeistä ei välttämättä voi saada riittävää kuvaa tarkastelemalla vain sote-maakunnan oman organisaation toimintaan liittyviä riskejä. Osa riskienhallintaa on, että omistajaohjauksellisin keinoin sekä sopimuksin varmistetaan, että sisäinen valvonta ja riskienhallintaa on toimivaa myös niissä organisaatioissa, jotka sote-maakunnasta erillään tuottavat sote-maakunnan palveluja sopimukseen perustuen. Näiden organisaatioiden toimiva johto luonnollisesti vastaa yhteisönsä sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta, mutta sote-maakunnalla tulee olla varmuus siitä, että kyseisissä organisaatioissa sisäinen valvonta ja riskienhallinta on toimivaa. Mikäli sote-maakunnan palveluja tuottavassa organisaatioissa toteutuu esimerkiksi jokin toiminnallinen riski, se vaikuttaa suoraan sote-maakunnan palvelujen käyttäjiin. Sote-maakunnan konserniyhteisöissä sisäinen valvonta ja riskienhallinta kuuluvat näiden yhteisöjen hallitusten ja toimitusjohtajien vastuulle ja sote-maakunnan konsernijohton tehtävä on konsernivalvonnalla varmistaa, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta on asiaankuuluvalla tavalla hoidettu. Lain 49 §:ssä säädettäisiin, että sote-maakuntavaltuuston vahvistamaan konserniohjeeseen otetaan tarpeelliset määräykset konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestämisestä.

Lain 93 §:n mukaan sote-maakuntavaltuuston tulisi hallintosäännössä antaa tarpeelliset määräykset sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tehtävistä ja vastuista. Määräyksiin tulisi siten sisällyttää määräykset sote-maakuntahallituksen velvollisuudesta ohjeistaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen ja toimeenpano, lauta- ja johtokuntien velvollisuudesta valvoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimeenpanoa sekä johtavien viranhaltijoiden velvollisuu-

suus toimeenpanna sisäinen valvonta ja riskienhallinta vastuualueillaan. Myös riskeistä raportoinnista ja raportointimenettelyistä olisi syytä ottaa määräykset sote-maakuntavaltuuston vahvistamiin perusteisiin.

Momentin 8 kohdan sote-maakuntavaltuusto päättäisi palveluista ja muista suoritteista perittävien maksujen yleisistä perusteista sekä sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvista palveluista perittävistä asiakasmaksuista. Säännöksen sanamuoto antaisi sote-maakuntavaltuustolle mahdollisuuden siirtää toimivaltaansa maksujen yksityiskohtaisemmassa hinnoittelussa ja määräämisessä alaisilleen viranomaisille. Maksujen yleisistä perusteista sote-maakuntavaltuusto voisi päättää esimerkiksi talousarvion yhteydessä. Asiakasmaksuista sote-maakuntavaltuuston tulisi antaa erillinen maksupäätös. Sote-maakuntavaltuuston olisi myös syytä ottaa kantaa siihen, mitkä palvelut olisivat kokonaan maksuttomia.

Momentin 9 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi takaussitoumuksen tai muun vakuuden antamisesta toisen velasta. Valtuuston päätösvaltaa rajoittaisivat kuitenkin lain 132 §:n säännökset.

Momentin 10 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi jäsenten valitsemisesta sote-maakunnan toimielimiin, jollei jäljempänä olevista säännöksistä muuta johdu. Momentin 11 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi myös sote-maakunnan luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista. Lain 10 luku sisältäisi tarkemmat säännökset vaalikelpoisuudesta sote-maakuntahallitukseen, tarkastuslautakuntaan sekä muihin toimielimiin sekä luottamushenkilöiden asemasta muutoinkin.

Sote-maakuntavaltuusto päättäisi momentin 12 kohdan mukaan tilintarkastajien valitsemisesta. Sote-maakunnan hallinnon ja talouden tarkastamisesta sekä tilintarkastajien valinnasta säädettäisiin tarkemmin lain 14 luvussa.

Momentin 13 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi tilivelvollisten nimeämisestä. Lisäksi momentin 14 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuuston päättäisi tilinpäätöksen hyväksymisestä ja siihen liittyen vastuuvapaudesta tilivelvollisille. Lain 13 luku sisältää tarkemmat säännökset tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadinnasta. Tilintarkastuskertomuksen käsittelystä sekä vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille säädettäisiin lain 14 luvussa.

Momentin 15 kohdassa säädettäisiin, että sote-maakuntavaltuuston tulisi päättää myös muista valtuuston päätettäviksi säädetyistä ja määräytyistä asioista. Ensi sijassa tässä olisi kysymys niistä asioista, joita koskeva päätöksentekotoimivalta olisi sote-maakuntalain erityissäännöksissä tai sote-maakunnan tehtäviä koskevassa erityislainsäädännössä nimenomaisesti säädetty sote-maakuntavaltuustolle.

23 §. Maakuntavaalit. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi maakuntavaalien perusteista. Sote-maakuntavaltuusto valittaisiin maakuntavaaleilla, jotka olisivat välittömät, salaiset ja suhteelliset sekä yhtäläiseen äänioikeuteen perustuvat. Valtuuston toimikausi olisi neljä vuotta ja se alkaisi vaalivuoden kesäkuun 1 päivänä. Vaalipäivästä samoin kuin muusta vaalien toimittamiseen liittyvästä säädettäisiin vaalilaissa (714/1998).

24 §. Valtuutettujen lukumäärä. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan asukasluvuun perustuvasta sote-maakuntavaltuuston vähimmäiskoosta. Lisäksi ehdotetaan, että sote-maakuntavaltuusto voisi itse halutessaan päättää valtuutettujen suuremmastakin parittomasta lukumäärästä. Tällöin sote-maakuntavaltuuston tulisi ilmoittaa valittavien valtuutettujen lukumäärä oikeusministeriölle vaalivuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Sote-maakuntavaltuuston koon perustana oleva asukasluvu määräytyisi väestötietojärjestelmässä vaalivuotta edeltävän marraskuun 30 päivän päätyttyä olevien tietojen mukaan.

25 §. Varavaltuutetut. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi varavaltuutettujen valinnasta sote-maakuntavaltuustoon vastaavalla tavalla kuin kuntalain mukaan valitaan varavaltuutetut kunnan valtuustoon. Pykälän 1 momentin mukaan valtuutetuille valitaan varavaltuutettuja jokaisen maakuntavaaleissa esiintyneen vaaliliiton, puolueen ja yhteislistan ensimmäisistä valitsematta jääneistä ehdokkaista sama määrä kuin valtuutettuja, kuitenkin vähintään kaksi. Yhteislistan ulkopuolella olleen valitsijajhdistyksen ehdokkaana valitulla valtuutetulla ei ole varavaltuutettua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että jos valtuutetun on todettu menettäneen vaalikelpoisuutensa, hänet on vapautettu toimestaan tai hän on kuollut, valtuuston puheenjohtaja kutsuu hänen sijaansa jäljellä olevaksi toimikaudeksi asianomaisen vaaliliiton, puolueen tai yhteislistan järjestyksessä ensimmäisen varavaltuutetun.

Pykälän 3 momentti vastaa asiallisesti vuoden 2017 alusta voimaan tulleita kuntalain säännöksiä (laki kuntalain muuttamisesta 1484/2016), joiden mukaan kunta velvoitetaan puuttumaan kunnan toimintaan silloin, kun kunta on ajautunut poikkeuksellisiin hallinnollisiin vaikeuksiin. Nyt kyseessä olevassa momentissa varauduttaisiin siihen, että sote-maakunnan luottamushenkilöiden esteellisyys poikkeuksellisesti rikostutkinnan tai muun syyn johdosta on niin laajaa, että sote-maakuntavaltuusto olisi tästä syystä toimintakyvytön. Jos valtuutettuja ja varavaltuutettuja on esteellisinä osallistumaan päätöksentekoon, eikä sote-maakuntavaltuustoa tämän vuoksi saada päätösvaltaiseksi, maakuntavaalilautakunta voisi vaalilain 143 m §:n 2 momenttia noudattaen sote-maakuntavaltuuston puheenjohtajan pyynnöstä määrätä uusia esteettämiä varavaltuutettuja. Näin määrätty varavaltuutetut osallistuvat sote-maakuntavaltuuston kokoukseen niissä asioissa, joissa valtuutetut ja varavaltuutetut ovat esteellisiä.

Vastaavaa menettelyä noudatetaan silloin, kun sote-maakuntavaltuutettujen ja varavaltuutettujen määrää täydennetään luottamushenkilön menetettyä vaalikelpoisuutensa, kuoltua tai kun hänelle on myönnetty ero luottamustoimesta. Sote-maakuntavaltuutetuilla on tämän pykälän mukaan sama määrä varavaltuutettuja, kuitenkin vähintään kaksi. Vaalilain 143 m §:n 2 momentissa säädetään sote-maakuntavaltuuston täydentämismenettelystä, jos valtuuston toimikauden aikana varavaltuutettujen määrä jää vajaaksi. Jollei kaikkia varavaltuutetun toimia saada täyteen tyiksi tässä pykälässä olevien säännösten nojalla, jää varavaltuutettujen määrä vajaaksi.

26 §. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat. Sote-maakuntavaltuuston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien valinnasta ja läsnäolo- ja puheoikeudesta sote-maakuntahallituksen kokouksessa ehdotetaan säädettäväksi vastaavalla tavalla kuin kuntalaissa. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja tarpeellisen määrän varapuheenjohtajia toimikaudekseen, jollei se ole päättänyt lyhyemmästä toimikaudesta. Puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat valitaan samassa vaalitoimituksessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien läsnäolo- ja puheoikeudesta sote-maakuntahallituksen kokouksessa. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa sote-maakuntavaltuuston tiedonsaanti asioiden valmistelusta.

27 §. Valtuustoryhmä ja sen toiminnan tukeminen. Pykälä vastaisi kuntalain sääntelyä valtuustoryhmistä ja niiden toiminnan tukemisesta. Myös sote-maakuntavaltuustossa valtuutettujen organisoituminen valtuustoryhmiin on perusteltua asioiden valmistelun ja päätöksenteon kannalta. Valtuustoryhmä ei ole sote-maakunnan toimielin eikä sille siten voida antaa hallintosäännöllä tai lailla omaa toimivaltaa tai tehtäviä. Sen toiminta ja työskentely eivät myöskään ole hallintomenettelyä, johon esteellisyssä sääntely ulottuisi.

Pykälän 1 momentin mukaan valtuutetut voivat muodostaa valtuustoryhmiä valtuustotyöskentelyä varten. Valtuustoryhmän voi muodostaa yksikin valtuutettu. Tarkemmat säännökset valtuustoryhmistä annettaisiin hallintosäännössä. Sote-maakunta voisi hallintosäännössä päättää esimerkiksi, että toimielinten kokouksissa käytetyt sähköiset menetelmät olisivat vastaavalla tavalla valtuustoryhmien käytössä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunta voisi valtuustoryhmien toimintaedellytyksien parantamiseksi tukea taloudellisesti valtuustoryhmien toimintaa. Tukea myönnettäessä olisi yksilöitävä tuen käyttötarkoitus. Valtuustoryhmille osoitetun tuen määrä olisi ilmoitettava sote-maakunnan tilinpäätöksessä valtuustoryhmittäin.

5 Luku **Maakunnan asukkaiden osallistumisoikeus**

28 §. Äänioikeus maakuntavaaleissa ja äänestys-oikeus maakunnan kansanäänestyksessä. Pykälässä säädettäisiin äänioikeudesta maakuntavaaleissa sekä äänestys-oikeudesta sote-maakunnan kansanäänestyksessä. Ääni- ja äänestys-oikeuden edellytykset olisivat yhtäläiset. Ääni- ja äänestys-oikeuden edellytykset olisivat samat kuin kuntavaalien äänioikeuden edellytykset ja äänestys-oikeuden edellytykset kunnallisessa kansanäänestyksessä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin äänioikeuden edellytyksistä. Äänioikeus maakuntavaaleissa olisi Suomen, Euroopan unionin, Islannin tai Norjan kansalaisilla, jotka viimeistään vaalipäivänä täyttävät 18 vuotta, ja joilla on 51.päivänä ennen vaalipäivää kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta sote-maakunnan alueella. Äänioikeus on myös muulla edellytyksellä täyttävällä ulkomaalaisella, jos hänellä tuolloin on ollut kotikunta Suomessa kahden vuoden ajan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Euroopan unionin ja Suomessa toimivan kansainvälisen järjestön palveluksessa olevan ja hänen perheenjäsentensä äänioikeudesta maakuntavaaleissa. Koska edellä mainituilla henkilöillä ei useinkaan ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, on henkilöiden äänioikeudesta säädettävä erikseen. He ovat saaneet äänioikeuden europarlamenttivaaleissa vuoden 2014 alusta voimaan tulleella vaalilain muutoksella sekä äänioikeuden kuntavaaleissa toukokuussa 2015 voimaan tulleella kuntalailla. Äänioikeuden edellytyksenä on, että henkilö viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta ja hänellä on asuinpaikka maakuntaan kuuluvassa kunnassa 51.päivänä ennen vaalipäivää. Koska äänioikeus maakuntavaaleissa ei ole 2 momentissa mainittujen henkilöiden osalta todennettavissa automaattisesti, olisi 2 momentin 1 kohdan mukaisesti äänioikeuden edellytyksenä, että henkilön tiedot on hänen nimenomaisesti pyynnöstään talletettu väestötietojärjestelmään väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetussa laissa säädetyllä tavalla. Tietojen tulee olla tallennettuna 51.päivänä ennen vaalipäivää päivän päättyessä. Pykälän 2 momentin 2

kohdan mukaisesti edellytettäisiin lisäksi, että henkilö on kirjallisesti ilmoittanut haluavansa käyttää äänioikeutta maakuntavaaleissa tai kuntavaaleissa eikä ole peruuttanut ilmoitustaan. Ilmoitus olisi tehtävä 52.päivänä ennen vaalipäivää. Ilmoituksesta äänioikeuden edellytyksenä on säädettävä erikseen, sillä väestötietojärjestelmään rekisteröityjen ulkomaan kansalaisten osalta tiedossa ei ole suoraan sitä, onko henkilö esimerkiksi kansainvälisen järjestöjen palveluksessa ja vailla kotikuntaa. Kuntalain 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa edellytetään vastaavaa ilmoitusta kuntavaalien osalta. Koska maakunta- ja kuntavaalit toimitetaan jatkossa samanaikaisesti, riittäisi että henkilö olisi ilmoittanut halukkuutensa käyttää äänioikeuttaan jommassakummassa vaalissa. Tehty ilmoitus olisi voimassa toistaiseksi. Henkilön pyynnöstä väestötietojärjestelmään kerättävät ja rekisteröitävät tiedot sekä henkilön ilmoitus halukkuudesta käyttää äänioikeutta ovat edellytyksiä sille, että nämä henkilöt voidaan luotettavalla tavalla lisätä perustettavaan äänioikeusrekisteriin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin äänestysoikeudesta sote-maakunnan kansanäänestyksessä. Äänestysoikeudesta sote-maakunnan kansanäänestyksessä olisi soveltuvin osin voimassa, mitä 1 ja 2 momentissa säädetään äänioikeudesta maakuntavaaleissa. Sote-maakunnan kansanäänestyksestä ja oikeudesta tehdä aloite sote-maakunnan kansanäänestyksen järjestämiseksi säädettäisiin 31 §:ssä.

29 §. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Pykälässä säädettäisiin yleisistä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista sote-maakunnassa. Pykälä vastaisi pääosin kuntalain 22 §:ää, jossa säädetään yleisistä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista kunnassa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yleisestä sote-maakunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien oikeudesta osallistua ja vaikuttaa sote-maakunnan toimintaan. Oikeudet koskisivat kaikkia sote-maakunnan asukkaita ja niiden toteuttaminen tapahtuisi käytännössä koko sote-maakuntahallinnossa. Sote-maakuntavaltuuston tehtävänä olisi vastata osallistumismahdollisuuksien kokonaisuudesta samalla tavoin kuin kunnassa kunnanvaltuustolla on vastuu kuntatason osallistumismahdollisuuksista. Säännöksen velvoittavasta sanamuodosta huolimatta suoran demokratian laajuus ja muodot jäisivät pitkälti valtuuston päätettäväksi. Näitä tulisi tämentää 41 §:n mukaisessa sote-maakuntastrategiassa, jossa tulee ottaa huomioon asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Pykälässä korostettaisiin monipuolisia ja vaikuttavia osallistumisen mahdollisuuksia ja tuotaisiin esiin erilaisia keinoja, joita voidaan hyödyntää päätösvalmistelun eri vaiheissa. Tällä on tarkoitus edistää eri asukasryhmien ja eri palveluiden käyttäjien osallistumista itselleen sopivalla tavalla. Tarkoitus on myös edistää yhdenvertaisia osallistumisen mahdollisuuksia ja sitä, että sote-maakuntavaltuusto tarjoaa erilaisiin asiakokonaisuuksiin ja tilanteisiin sopivia joustavia osallistumisen muotoja ja niin pitkä- kuin lyhytaikaisia vaikuttamisen keinoja ja -mahdollisuuksia. Erityistä huomiota on tarpeen kiinnittää muun muassa eri vähemmistöjen kuten kieli-, kulttuuri- ja seksuaalivähemmistöjen osallistumisen mahdollisuuksiin sekä esimerkiksi sellaisten ihmisten osallistumismahdollisuuksiin, joilla ei vammaisuudesta tai muusta syystä johtuen ole mahdollisuutta osallistua tavanomaisin menetelmin. Asiakohtaisesti on tärkeää lisäksi pohtia muita mahdollisia erityisryhmiä, joiden osallistumiseen tulisi kiinnittää huomiota.

Pykälän 2 momentissa olisi kuntalain 22 §:n tapaan esimerkkiluettelo sellaisista osallistumis- ja vaikuttamistavoista, joita sote-maakunnassa voitaisiin hyödyntää. Luettelo ei olisi tyhjentävä, vaan antaisi kuvan käytettävissä olevista keinoista. Sote-maakunta päättäisi momentissa mainittujen keinojen käytöstä ja voisi edistää osallistumista ja vaikuttamista myös muilla keinoilla.

Tämä voisi tapahtua ilman nimenomaista säännöstäkin, mutta suoran demokratian korostamiseksi laissa on kuitenkin tarkoituksenmukaista tuoda esiin, millä tavoin osallistumista ja vaikuttamista voidaan erityisesti edistää. Erityisesti käyttäjälähtöistä osallistumista ja vaikuttamista korostettaisiin, koska suoran demokratian muotona se on tarpeellinen varsinkin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita sekä hyvinvoinnin edistämistä koskevassa valmistelussa ja päätöksenteossa. Käyttäjälähtöistä osallistumista olisi tarkoituksenmukaista hyödyntää myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:n mukaisen hyvinvointikertomuksen laadinnassa.

Momentin 1 kohdassa tuodaan esille keskustelu- ja kuulemistilaisuuksien sekä asukasraatien järjestäminen. Erilaisissa keskustelu- ja kuulemistilaisuuksissa ja asukastapaamisissa voidaan vapaamuotoisesti selvittää asukkaiden näkemyksiä tietyistä teemasta tietyllä hetkellä tai pidemmän ajanjakson aikana. Kuulemista ja keskustelua voi toteuttaa monia kanavia hyödyntäen. Muun muassa internet, sosiaalinen media ja muut sähköiset kanavat tarjoavat mahdollisuuksia sote-maakunnan asukkaiden mielipiteiden ja näkemysten kokoamiseen valmistelun aikana ja ennen päätöksentekoa.

Asukasraati kuvaisi käsitteenä aiempaa vuorovaikutteisempia osallistumistapoja. Kuten kuntalain 22 §:ssä käytetty termi kuntalaisraati, olisi asukasraati tässä eräänlainen yläkäsite, joka pitäisi sisällään myös esimerkiksi asiakas- ja potilasraatien järjestämisen. Asukasraati ja vastaavat keinot voivat toimia hyvänä kuulemis- ja vuorovaikutuskäytäntönä sekä vaihtoehtoina perinteisille yksisuuntaisille asukaskyselyille, jotka heijastavat usein yksittäisten asukkaiden mielipiteitä. Asukasraadien kautta olisi mahdollista tuottaa myös kokonaisvaltaisempi kansalaismielipide sote-maakunnan päättäjille päätösharkintaan sekä täydentää olemassa olevaa tietopohjaa palvelujärjestelmän ja palveluiden toimivuudesta. Raati tarjoaa konkreettisen kosketuspinnan asukkaisiin ja asiakkaisiin ja se soveltuisi menetelmänä erityisesti tilanteisiin, joissa suunnittelun lähtökohtana on monimutkainen asiakysymys sekä keinona saada asukkaat mukaan esimerkiksi palvelujen kehittämiseen. Käytettäessä asukas- tai asiakasraateja on tärkeää jo ennakolta kiinnittää huomiota siihen, miten raadin tuotokset edustuksellisessa päätöksenteossa käsitellään. Asukasraadit ja niiden sovellukset mahdollistavat asukkaiden ja palvelun käyttäjien osallistumismahdollisuuksien kehittämisen ja voivat toimia myös yhtenä keinona tuoda erityisryhmiä tai vähemmistöjä vahvemmin mukaan päätöksenteon valmisteluun.

Momentin 2 kohta korostaisi jo valmisteluvaiheessa tapahtuvaa asukkaiden mielipiteiden selvittämistä. Osallistuminen ja vaikuttaminen on yleensä tehokkainta valmisteluvaiheen alussa. Hallintolain 34 §:ssä säädetään asianosaisen kuulemisesta ja 41 §:ssä vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta. Nämä ovat kuulemisen ja vaikuttamismahdollisuuksien luomisen laissa säänneltyjä muotoja, mutta muukin oma-aloitteinen asukkaiden mielipiteiden vapaamuotoinen selvittäminen on suotavaa. Mielipiteitä voidaan selvittää eri tavoin, muun muassa kyselyin ja mielipidetiedusteluin ja 1 kohdassa tarkoitettuja keskustelutilaisuuksia järjestämällä tai järjestämällä esimerkiksi 31 §:ssä tarkoitettuja sote-maakunnan kansanäänestyksiä.

Momentin 3 kohdassa tuotaisiin esiin mahdollisuus valita palvelujen käyttäjien edustajia sote-maakunnan toimielimiin. Myös tätä kautta voidaan edistää palvelun käyttäjien, eri väestöryhmien ja luottamushenkilöiden vuorovaikutusta sekä asukkaiden osallisuutta. Asiasta säädetäisiin tarkemmin 36 §:ssä, jonka mukaan valtuusto voisi päättää, että johtokunnan jäsenet tai osa jäsenistä valitaan valtuuston määrittämien perusteiden mukaisesti sote-maakunnan asukkaiden, kunnan henkilöstön tai palvelujen käyttäjien esityksestä.

Momentin 4 kohdassa säädettäisiin palvelujen suunnittelemisesta ja kehittamisestä yhdessä palvelujen käyttäjien kanssa ja heidän tarpeistaan käsin. Tätä kautta voidaan edistää palvelujen käyttäjälähtöistä kehittämistä eli palvelun käyttäjien vahvempaa mukana oloa esimerkiksi palvelujen suunnittelussa ja arvioinnissa. Toiminta voisi koskea yksittäisiä palveluja tai laajempia palvelukokonaisuuksia. Se voisi suuntautua suppealle tai laajalle alueelle ja olla muodoltaan pitkäkestoista tai projektimaista. Kohdassa tarkoitettuja käyttäjälähtöisen vaikuttamisen keinoja voivat olla muun muassa asiakaspalautteen kerääminen, asiakastyytyväisyyden mittaaminen, erilaiset ideointi- ja visiointimenetelmät ja -tilaisuudet, kokeilut, yhteissuunnittelu, palvelumuotoilu ja kokemusasiantuntijoiden käyttö. Kokemusasiantuntijatoimintaa on viety paljon eteenpäin muun muassa vammaispalveluissa ja päihde- ja mielenterveyspalveluissa ja sen kautta saatu kuuluviin erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ja hyvinvoinnin kannalta riskiryhmissä olevien ääntä palveluiden kehittämisessä. Palvelumuotoilussa palveluja suunnitellaan yhdessä niiden käyttäjien kanssa ja palvelumuotoilun menetelmät toimivat työkaluina luotaessa ja arvioitaessa uudenlaisia palvelukonsepteja. Palvelujen kehittäminen voi lisäksi tapahtua myös uudenlaisen kansalaistoiminnan kautta esimerkiksi erilaisissa projekteissa, kampanjoissa ja verkostoissa. Asiakaspalautteen keräämisessä olisi tarkoituksenmukaista tehdä yhteistyötä eri maakuntien ja organisaatioiden kesken ja kehittää yhteisiä mittareita ja toteuttaa kyselyjä.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin mahdollisuudesta osallistua sote-maakunnan talouden suunnitteluun. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi avaamalla sote-maakunnan talouden suunnittelua erilaisissa tilaisuuksissa ja sähköisissä sovelluksissa, vuorovaikutteisia menetelmiä hyödyntäen sekä osallistuvan budjetoinnin menetelmän avulla. Siinä sote-maakunnan viranomaisen ja alueen asukkaat suunnittelevat ja päättävät vuorovaikutteisen systemaattisen prosessin muodossa siitä, mihin kohteisiin tietyt varat käytetään. Osallistuvaa budjetointia käyttämällä voidaan lisätä kansalaisten ja viranomaisten välistä vuorovaikutusta ja keskustelua, kansalaisten tietämystä sekä viranomaisvalmistelun ja poliittisen päätöksenteon avoimuutta. Osallistuva budjetointi voi olla apuväline tunnistaa monenlaisten eri asukasryhmien tarpeita ja tuoda niitä näkyviksi. Osallistuvan budjetoinnin kokeiluja on käytetty jossain määrin jo kuntatasolla.

Momentin 6 kohdassa tuodaan esiin, että sote-maakuntavaltuusto voisi toimialansa puitteissa edistää asukkaiden, asukasryhmien ja kansalaisyhteiskunnan oma-aloitteista toimintaa, omaehtoista kansalaisosallistumista myös muilla eri keinoilla. Sote-maakunnan antama tuki voi olla esimerkiksi työvälineisiin, viestintään tai toimintaan liittyvää. Asukkaiden lisäksi toimijoina voivat olla erilaiset järjestöt ja yhteisöt, kansalaisjärjestöt, palvelujen käyttäjäyhdistykset, verkostot, projektit, kampanjat, yritykset ja säätiöt. Esimerkiksi monilla järjestöillä on tärkeä rooli edustaa sellaisia, heikommassa asemassa olevia väestöryhmiä, joiden ääni muutoin voi jäädä yhteiskunnallisessa osallistumisessa kuulumattomiin.

30 §. Aloiteoikeus. Pykälän sisältö vastaisi pääosin kuntalain 23 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan aloiteoikeus olisi sote-maakunnan jäsenellä. Pykälän sanamuodolla esimerkiksi sote-maakunnassa toimivien yhdistysten ja yritysten aloitteenteko mahdollistettaisiin. Aloitteen tekijältä ei vaadittaisi tiettyä ikää, vaan aloiteoikeus olisi kaikenikäisten sote-maakunnan asukkaiden oikeus. Aloitteesta tulisi hallintolain 16 §:n mukaisesti käydä ilmi, mitä asia koskee sekä lähettäjän nimi ja yhteystiedot.

Aloitteita voisi tehdä sote-maakunnan toimintaa koskevissa asioissa. Sote-maakunnan toiminta määritellään 4 §:ssä. Aloiteoikeus kattaa siten esimerkiksi sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevat palvelut riippumatta siitä, millä tavoin ja kenen toimesta palvelut tuotetaan. Aloite eroaa hakemuksesta siinä, että viranomaisella ei ole velvollisuutta sisällöllisesti tutkia ja ratkaista

aloitteessa tarkoitettua asiaa. Aloite ei siten välttämättä aina johda toimenpiteisiin. Aloite on sote-maakunnassa käsiteltävä siinä viranomaisessa, jolla on toimivalta aloitteen tarkoittamassa asiassa. Silloin kun sote-maakuntavaltuustolla on toimivalta aloitteen tarkoittamassa asiassa, sote-maakuntahallitus ei voi omalla päätöksellään todeta, että aloite ei anna aiheutta toimenpiteisiin. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Hyvään hallintoon kuuluu, että aloitteen tekijä saa kohtuullisen pian aloitteen jätettyään tiedon siitä, mikä sote-maakunnan viranomainen käsittelee aloitteen ja missä aikataulussa. Kun aloite on käsitelty, aloitteen tekijälle tulee ilmoittaa toimenpiteet, joihin mahdollisesti ryhdytään tai on jo ryhdytty tai lähettää tiedoksi päätös, että aloite ei anna aiheutta toimenpiteisiin. Jos aloite ei johda toimenpiteisiin, päätökseen ei voi hakea muutosta. Aloitteen käsittelystä ja aloitteen tekijälle annettavista tiedoista annettaisiin hallintosäännössä tarpeelliset määräykset. Hallintosääntöön voitaisiin ottaa esimerkiksi määräys aloitteiden käsittelystä valtuustossa. Hallintosäännössä voitaisiin myös antaa määräyksiä sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan tehtävälueilla tehtyjen aloitteiden käsittelystä sekä täsmentää aloitteen tekijälle annettavien tietojen sisältöä ja menettelytapoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että aloitteen tekijöiden nimet olisi kerättävä vuoden kuluessa aloitteen päiväyksestä ja nimien keräämisestä tietoverkon kautta. Aloitteen tekijän tulisi ilmoittaa nimensä, syntymäaikansa sekä kotikuntansa. Mikäli nimet kerättäisiin paperilla, vaaditaan lisäksi tekijän omakätinen allekirjoitus. Jos nimet kerätään sähköisesti tietoverkossa, on käytettävä tietojärjestelmää, jossa on vahva sähköinen tunnistaminen. Edelleen säädettäisiin, että aloitteen tekijöiden edustajia tulisi kuulla aloitetta käsiteltäessä. Aloitteen tekijöille annettaisiin näin mahdollisuus tarkemmin perustella tekemäänsä aloitetta ja sen tarpeellisuutta. Kuuleminen mahdollistaa myös lisätietojen saamisen aloitteen tekijöiltä päätöksenteon tueksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan palvelujen käyttäjän aloiteoikeudesta. Palvelun käyttäjä voisi tehdä aloitteita sellaisissa asioissa, jossa koskevat hänen käyttämäänsä palvelua. Palvelujen käyttäjällä tarkoitettaisiin henkilöä, joka voi olla myös muun kuin kyseisen sote-maakunnan asukas. Palveluja voidaan käyttää yli sote-maakuntarajojen ja valinnanvapaus palveluissa on lisääntymässä. Siksi on perusteltua, että palvelun käyttäjällä on mahdollisuus tehdä aloitteita palveluista, vaikka kyseisen palvelun järjestämisestä vastaisi jokin muu kuin sote-maakunta, jossa hän asuu. Myös palvelujen käyttäjien tekemät aloitteet tulisi käsitellä viipymättä sekä ilmoittaa aloitteen tekijöille aloitteen johdosta suoritettavat toimenpiteet. Sote-maakunnan hallintosääntöön voidaan ottaa tarkempia määräyksiä myös palvelujen käyttäjien tekemien aloitteiden käsittelystä. Palvelujen käyttäjien aloitteita koskee soveltuvin osin myös muu edellä sote-maakunnan asukkaiden tekemien aloitteiden, niiden muotovaatimusten ja käsittelyn osalta todettu.

Pykälän 4 momentin mukaan valtuuston tietoon on saatettava vähintään kerran vuodessa sen toimivaltaan kuuluvissa asioissa tehdyt aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet. Sote-maakuntahallitus voi viedä aloitteessa tarkoitettua asian valtuuston käsittelyyn myös omana asianaan. Valtuuston toimivaltaan kuuluvat aloitteet ja niiden johdosta suoritettavat toimenpiteet voidaan viedä valtuustoon sote-maakunnan päättämänä ajankohtana vuosittain esimerkiksi luettelon muodossa. Käsitellessään luettelon valtuusto voi samalla todeta, mitkä aloitteista on käsitelty loppuun. Edellä mainittujen aloitteiden lisäksi myös valtuutetulla on oikeus tehdä niin kutsuttu valtuustaloite.

31 §. *Sote-maakunnan kansanäänestys.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan kansanäänestyksestä ja sen toimittamisen periaatteista sekä oikeudesta tehdä sote-maakunnan kansanäänestyksen toimittamista koskeva aloite. Kansanäänestysaloitteeseen liittyvä ikäraja olisi 15 vuotta. Pykälä vastaisi sisällöllisesti pitkälti kuntalain 24 ja 25 §:ää. Kansanäänestysten toimittamisesta sekä muotovaatimuksista koskien kansanäänestysaloitteen tekijöitä ja tekijöiden nimien keräämisen määräaika sekä nimien keräämisestä tietoverkon kautta säädettäisiin tarkemmin neuvota-antavissa sote-maakunnan ja kunnan kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetussa laissa (656/1990).

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuustolla olisi toimivalta päättää kansanäänestyksen toimittamisesta koko sote-maakunnan alueella eli kaikissa sote-maakuntaan kuuluvissa kunnissa. Kansanäänestyksen toimittaminen vain jollain sote-maakunnan osa-alueella, esimerkiksi vain joissakin kunnissa, ei olisi mahdollista. Sote-maakuntavaltuusto päättäisi aina, toimittetaanko kansanäänestys ja mitkä ovat äänestysvaihtoehdot. Kansanäänestys voitaisiin toimittaa sote-maakunnalle kuuluvasta asiasta, joten soveltamisala on laaja. Kansanäänestys voitaisiin toimittaa myös asioissa, joissa sote-maakunta on vain lausunnonantaja, jos asialla on maakunnan asukkaille olennainen merkitys.

Sote-maakuntavaltuuston päätökseen, jolla on päätetty toimittaa kansanäänestys, ei saisi hakea muutosta. Valituskielto koskisi valtuuston päätöksen kaikkia osia. Jos valitus sallittaisiin, valitusprosessi voisi lykätä kansanäänestyksen järjestämistä niin, ettei asia enää olisi ajankohtainen. Sen sijaan valtuuston päätökseen, jolla kansanäänestyksen toimittamista koskeva esitys on hylätty, voitaisiin hakea muutosta normaalein muutoksenhakekeinoin. Sote-maakuntavaltuuston päätös voitaisiin kumota lähinnä menettelyvirheen perusteella, jolloin asia tulisi valtuuston uuteen käsittelyyn. Kun kansanäänestyksen toimittaminen on aina valtuuston harkinnassa, esitys voitaisiin uudessakin käsittelyssä hylätä.

Kansanäänestys olisi neuvota-antava. Sitovan kansanäänestyksen voidaan katsoa olevan ristiriidassa edustuksellisen demokratian kanssa. Poliittinen ja moraalinen sitovuus voi syntyä myös neuvota-antavan kansanäänestyksen perusteella, jos esimerkiksi valtuustoryhmät ennakolta ilmoittavat noudattavansa äänestyksen lopputulosta. Poliittiseen sitovuuteen voidaan liittää myös esimerkiksi äänestysprosenttiin ja äänestysvaihtoehdon kannatukseen (esimerkiksi tietty prosenttiosuus) liittyviä ehtoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin äänestyksessä noudatettavista peruseriaateista. Kaikilla äänioikeutetuilla olisi yhtäläinen äänestysoikeus ja äänestys olisi salainen.

Pykälän 3 momentin mukaan kansanäänestysaloitteen voisi tehdä 15 vuotta täyttänyt sote-maakunnan asukas. Kansanäänestysaloitteen tekijöinä tulisi olla vähintään kolme prosenttia 15 vuotta täyttäneistä sote-maakunnan asukkaista. Kolmen prosentin vaatimus on arvioitu riittäväksi, jotta voidaan turvata yhtäältä se, ettei aloitteen tekemisen kynnyksessä nouse liian korkeaksi, mikä saattaisi muodostaa käytännön rajoituksen kansalaisten osallistumisoikeuksiin. Toisaalta tällä voidaan turvata myös se, ettei kynnyksellä ole liian matalakaan, mikä puolestaan voisi johtaa lukuisin kevyin perustein tehtyihin aloitteisiin. Kolme prosenttia asukkaista vastaa vuoden 2015 lopun mukaisten asukaslukujen perusteella pienimillään Keski-Pohjanmaan maakunnassa noin 2 100 asukasta ja Uudenmaan maakunnassa noin 48 000 asukasta. Kansanäänestysaloitetta kannattavien sote-maakunnan asukkaiden osuus sote-maakunnan asukkaista laskettaisiin väestötie-

tojärjestelmässä olevien tietojen mukaan sen päivämäärän mukaisesti, jolloin kansanäänestysaloite on jätetty sote-maakunnalle. Henkilön pitää olla 15 vuotta täyttänyt aloitteen allekirjoittaessaan.

Jos kansanäänestysaloite on saanut riittävän kannatuksen, sote-maakuntavaltuuston olisi viipymättä ratkaistava, toimitetaanko aloitteessa tarkoitettu kansanäänestys. Päätös olisi valtuuston vapaassa harkinnassa. Valtuusto voi myös aina päättää äänestysvaihtoehdoista. Jos aloitteen tekijöinä ei ole vaadittua kolmea prosenttia 15 vuotta täyttäneistä sote-maakunnan asukkaista, aloite voidaan jättää käsittelemättä. Aloitteen tekijöille tulee ilmoittaa, että asiaa ei viedä sote-maakuntavaltuustoon. Sote-maakuntahallitus vastaa asian valmistelusta sote-maakuntavaltuustolle, joten sote-maakuntahallitus voi tehdä ilmoituksen. Aloitteen tekijöiden edustajia tulisi kuulla aloitetta käsiteltäessä. Aloitteen tekijöille annettaisiin näin mahdollisuus tarkemmin perustella tekemäänsä aloitetta ja sen tarpeellisuutta. Kuuleminen mahdollistaa myös lisätietojen saamisen aloitteen tekijöiltä päätöksenteon tueksi.

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin neuvoa-antavissa sote-maakunnan ja kunnan kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annettuun lakiin, jota sovellettaisiin sote-maakunnan kansanäänestyksen toimittamisessa.

32 §. Sote-maakunnan vaikuttamistoimielimet. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan vaikuttamistoimielimistä. Kuntalain 26—28 §:ien mukaan kunnanhallituksen on asetettava nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä, vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto. Nämä voivat olla kuntien yhteisiä. Sote-maakunnan vaikuttamistoimielimiä koskevan pykälän tavoitteena on turvata nuorten, ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden vaikuttamismahdollisuudet tilanteessa, jossa aiemmin kunnilla olleita tehtäviä siirtyy sote-maakunnille. Sote-maakunnan tulisi siksi asettaa sote-maakunnan nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttamisryhmä, sote-maakunnan vanhusneuvosto sekä sote-maakunnan vammaisneuvosto.

Vaikuttamistoimielimet eivät olisi 35 §:ssä tarkoitettuja sote-maakunnan toimielimiä, jotka ovat sote-maakunnan viranomaisia ja jotka voivat käyttää julkista valtaa. Niille ei siten voitaisi delegoida toimivaltaa. Ne voisivat toimia vapaammin menettelymuodoin, koska sote-maakuntalain, hallintolain ja hallintosäännön kokous- ja hallintomenettelyä koskevia säännöksiä ja määräyksiä ei tarvitse soveltaa niissä. Jäsenet eivät olisi 72 §:ssä tarkoitettuja sote-maakunnan luottamushenkilöitä, joten he eivät hoida tehtäväänsä virkavastuulla. Vaikuttamistoimielimet eivät ole naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain 4 a §:n ja 1 momentissa tarkoitettuja julkista valtaa käyttäviä toimielimiä, joten niiden kokoonpanoon ei tarvitse soveltaa 40 prosentin sukupuolikiintiötä. Tavoitteena on, että vaikuttamistoimielimiin kuitenkin nimetään mahdollisimman tasapuolisesti sekä miehiä että naisia.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntahallituksen tulisi asettaa sote-maakunnan nuorisovaltuusto tai vastaava nuorten vaikuttajaryhmä, sote-maakunnan vanhusneuvosto sekä sote-maakunnan vammaisneuvosto ja huolehtia näiden toimintaedellytyksistä. Näiden vaikuttamistoimielinten jäsenet tulisi valita kuntalain 26—28 §:ien mukaisten, sote-maakunnan kunnissa toimivien vastaavien vaikuttamistoimielinten jäsenistä siten, että kustakin vaikuttamistoimielimestä valittaisiin vähintään yksi edustaja. Tällä korostettaisiin yhtäältä sote-maakunta- ja kuntatason vaikuttamistoimielinten välistä yhteyttä sekä toisaalta kuntien vaikuttamistoimielinten tasapuolista edustusta. Muilta osin jäsenmäärä, kokoonpano sekä vaikuttamistoimielinten valinta ja esimerkiksi toimintatavat jäisivät sote-maakunnan päätettäväksi. Näin voitaisiin ottaa

huomioon erilaiset alueelliset olosuhteet. Vaikuttamistoimielimet voidaan valita esimerkiksi vuoden tai pidemmäksi toimikaudeksi.

Vanhusneuvostossa olisi hyvä olla edustus sote-maakunnassa toimivista vanhusjärjestöistä. Vammaisneuvoston osalta on tärkeää huolehtia vammaisten henkilöiden ja heidän omaistensa ja järjestöjen riittävästä edustuksesta ja siitä, että eri vamma- ja sairausryhmät olisivat monipuolisesti edustettuna neuvostossa. Vaikuttamistoimielinten jäsenten valinnan ja toimintatapojen osalta voitaisiin hyödyntää kuntien vaikuttamistoimielinten käytännössä hyväksi osoittautuneita toimintatapoja. Yhteistyö ja vuorovaikutus sote-maakuntien ja kuntatason vaikuttamistoimielinten välillä olisi hyödyllistä ja sitä voidaan toteuttaa eri keinoin, esimerkiksi yhteistaamisten muodossa.

Vaikuttamistoimielimen toiminnan edistämiseksi olisi suositeltavaa, että sote-maakuntahallitus hyväksyisi vaikuttamistoimielimille toimintasäännöt, joissa voitaisiin todeta muun muassa toimielimen lakisääteiset ja mahdolliset muut tehtävät, jäsenten lukumäärä ja valintatapa, toimikausi, kokous- ja toimintakäytännöt, puheenjohtajan valinta, sihteerin tehtävien hoitaminen, toimintasuunnitelman laatiminen ja toimintakertomuksen antaminen sekä yhteistyö kuntatason vaikuttamistoimielimen kanssa. Toimintasäännön tulisi jättää vaikuttamistoimielimelle mahdollisuuksia kehittää myös itse toimintaansa haluamaansa suuntaan. Toimintaedellytyksistä huolehtiminen tarkoittaa muun muassa sitä, että sote-maakunta osoittaa kokoustilan, huolehtii kokousten järjestämisestä, vastaa kokouksista aiheutuneista kustannuksista ja antaa tarvittaessa apua kokousasioiden valmisteluun ja kokouksen sihteerin tehtäviin.

Toimintaan täytyy varata riittävät määrärahat. Erillinen määräraha talousarvioissa jäntevöittäisi vaikuttamistoimielinten toimintaa. Kokouspalkkioiden maksaminen on perusteltua. Sote-maakuntahallitus voi esimerkiksi päättää, että vaikuttamistoimielimen jäsenten palkkioista ja muista korvauksista on soveltuvin osin voimassa, mitä hallintosäännössä määrätään lautakunnan jäsenten palkkioista ja korvauksista.

Pykälän 2 momentissa kuvattaisiin sote-maakunnan vaikuttamistoimielinten toimenkuva ja tehtäväkenttä. Niiden vaikuttamisrooli ulottuisi sote-maakunnan kaikille toimialoille. Nuorisovaltuuston tehtäväkenttä ulottuisi kaikkiin toimintoihin, joilla on merkitystä nuorten, heidän elinolosuhteidensa ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta. Vanhusneuvoston tehtäväkenttä ulottuisi niihin sote-maakunnan toimintoihin, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön elinolosuhteiden ja iäkkäiden tarvitsemien palveluiden kannalta ja vastaavasti vammaisneuvoston tehtäväkenttä toimintoihin, joilla on merkitystä vammaisten henkilöiden elinolosuhteiden ja heidän tarvitsemiensa palveluiden kannalta. Vaikuttamistoimielimille tulisi antaa riittävästi tietoja muun muassa ajankohtaisista hankkeista ja varata vaikuttamismahdollisuus päätösten valmistelussa. Niiden rooliin kuuluisi esimerkiksi aloitteiden, lausuntojen ja kannanottojen tekeminen. Niillä tulisi olla myös mahdollisuus osallistua sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitetun alueellisen hyvinvointikertomuksen laadintaan. Ne voivat myös oma-aloitteisesti ottaa kantaa ja esimerkiksi lausua sellaisista asioista, joiden ne arvioivat olevan merkittäviä edustamiensa väestöryhmien näkökulmasta. Esimerkiksi maakunnan nuorisovaltuusto voi nostaa esiin lapsille ja nuorille tärkeitä asioita sote-maakunnan toiminnassa ja viedä päätöksentekijöille tietoon lasten ja nuorten tarpeita ja ajatuksia. Nuorisovaltuuston edustajalle on mahdollista antaa myös läsnäolo- ja puheoikeus toimielinten, kuten esimerkiksi valtuuston ja lautakuntien kokouksiin, mikä parantaa tiedonkulkua ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia. Läsnäolo- ja puheoikeus voidaan rajata siten, että läsnäolo-oikeutta ei ole silloin kun asian kä-

sittelyyn liittyy salassa pidettäviä tietoja. Tarpeelliset määräykset muiden kuin jäsenten läsnäolo- ja puheoikeudesta toimielinten kokouksissa annetaan ehdotetun 93 §:n mukaan hallintosäännössä.

33 §. *Kansalliskielilautakunta ja saamen kielen lautakunta.* Pykälässä säädettäisiin kansalliskielilautakunnasta kaksikielisissä sote-maakunnissa sekä saamen kielen lautakunnasta sote-maakunnassa, johon kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluva kunta. Kaksikielisissä sote-maakunnissa vaikuttamistoimiin korvaisi erikoissairaanhoidon (1062/1989) 18 §:ssä tarkoitettua lautakunnan, jonka tehtävänä on erikielisiä ja kaksikielisiä kuntia käsittävässä sairaanhoitopiirissä kehittää ja yhteen sovittaa kielellisen vähemmistön erikoissairaanhoidon sekä vähemmistön kielellä annettavaa terveydenhuoltohenkilökunnan koulutusta. Kansalliskielilautakunnan tehtäväkenttä ulottuisi kaikkiin sote-maakunnan tehtäviin sen lisäksi, että sen tehtävät kattaisivat erikoissairaanhoidolaissa tarkoitettua lautakunnan tehtävät.

Pykälän 1 momentin mukaan kaksikielisessä maakunnassa on kansalliskielilautakunta. Lautakunnan jäseniksi valittaisiin sote-maakunnan kielivähemmistöön kuuluvia asukkaita edustavia henkilöitä. Muilta osin jäsenmäärä, kokoonpano sekä elimen valintatapa ja toimintatavat jäisivät sote-maakunnan päätettäväksi ottaen huomioon muun ohella lain 10 luvun mukaiset vaalikelpoisuusrajoitukset.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan kansalliskielilautakunnan tehtävänä olisi selvittää, arvioida ja lausua siitä, miten sote-maakuntavaltuuston päätökset vaikuttavat kielellisten oikeuksien käytännön toteutumiseen. Momentin 2 kohdan mukaan lautakunnan tehtävänä olisi selvittää, arvioida ja määritellä kielellisen vähemmistön omalla kielellä tarjottavien palvelujen tarvetta ja seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Selvitysten, arvioinnin ja seurannan perusteella toimiin tekisi momentin 3 kohdan mukaan sote-maakuntahallitukselle ehdotuksia toimenpiteiksi kielivähemmistön palvelujen ja palveluketjujen kehittämiseksi sekä ehdotuksia henkilöstön kielitaitovaatimuksista ja kielitaidon kehittämisestä. Lautakunnan ehdotukset voisivat koskea esimerkiksi valtion rajat ylittävistä yhteistyöstä sopimista sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelujen toteuttamiseksi. Momentin 4 kohdan mukaan lautakunnan tehtävänä olisi myös tehdä ehdotuksia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 37 §:ssä tarkoitettua kaksikielisten maakuntien yhteistyötä ja työnjakoa koskevan sopimuksen sisällöstä, antaa sopimuksesta lausunto sote-maakuntavaltuustolle sekä seurata sopimuksen toteutumista.

Pykälän 3 momentin mukaan lautakunnalla voisi olla hallintosäännössä määrättyjä tehtäviä.

Pykälän 4 momentin mukaan lautakunta antaisi vuosittain sote-maakuntahallitukselle kertomuksen vähemmistökielisten palveluiden toteutumisesta maakunnassa. Kertomuksen tarkoitus on antaa tietoa, jota voidaan hyödyntää maakunnan päätöksenteossa suunniteltaessa kielivähemmistön palvelujen toteuttamista. Sote-maakuntahallitus antaisi sote-maakuntavaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin lautakunnan antama kertomus antaisi aihetta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin saamen kielen lautakunnasta, joka sote-maakuntahallituksen tulisi asettaa sellaisessa maakunnassa, johon kuuluu saamelaisten kotiseutualueen kunta. Näitä kuntia ovat Enontekiö, Inari ja Utsjoki. Lisäksi Sodankylän kunnassa sijaitseva Lapin paliskunnan alue kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen.

Saamen kielen lautakunta olisi sote-maakunnan saamenkielisten asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamiskanava sote-maakunnan hallinnossa. Sen tehtäväkenttä ulottuisi sote-maakunnan

kaikkiin tehtäviin. Lautakunta ei kuitenkaan miltei osin korvaisi saamelaiskäräjien asemaa saamelaiskäräjistä annetun lain mukaisena saamelaisten edustajana. Saamelaiskäräjien tehtävänä on lain mukaan hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa kansallisissa ja kansainvälisissä yhteyksissä. Saamelaiskäräjälain 9 §:n tarkoittamista laajakantoisista ja merkittävistä toimenpiteistä tulee maakunnassa neuvotella saamelaiskäräjien kanssa eikä muutoinkaan saamelaiskäräjien asemaan saamelaisten edustajana tehdä muutoksia. Saamen kielen lautakunta olisi luonteeltaan maakunnan oma toimielin, joka täydentäisi ja turvaisi saamenkielisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia maakunnassa.

Saamen kielen lautakunnassa jäsenten tulee olla saamenkielisiä. Vähintään kolmasosa jäsenistä on nimitettävä saamelaiskäräjien esittämistä henkilöistä. Lautakunnassa tulisi olla edustettuina kaikki kolme saamenkieltä eli inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame. Lautakuntaan sovellettaisiin muutoin mitä 1-4 momentissa säädetään kansalliskielilautakunnasta. Kieliryhmään kuulumista arvioitaisiin molemmissa toimielimissä vakiintuneen käytännön mukaisesti siten, että esimerkiksi merkintä äidinkielestä väestötietojärjestelmässä ei olisi ainoa määrittävä tekijä kieliryhmään kuulumisesta.

34 §. Viestintä. Säännöksessä tuodaan esille velvoite viestiä laajasti sote-maakunnan toiminnasta sekä painotetaan erityisesti päätöksenteon valmistelun avaamista säätämällä velvoite viedä keskeisiä valmisteluasiakirjoja saataville yleiseen tietoverkkoon. Säännöksessä tuodaan myös esiin selkeä ja ymmärrettävä kieli ja yhdenvertaisuusnäkökulma. Lisäksi ehdotuksen 111 §:ssä säädettäisiin maakunnan ilmoitusten julkaisemisesta yleisessä tietoverkossa, 112 §:ssä tietojen saatavuudesta yleisessä tietoverkossa ja 143 §:ssä päätösten yleistiedoksiannosta maakunnan jäsenille, mikä tapahtuisi myös yleisessä tietoverkossa.

Pykälän 1 momentin mukaan tiedottamisvelvoite koskisi sote-maakunnan toimintaa. Sote-maakunnan tiedottamisvelvollisuus koskisi asukkaiden lisäksi palvelujen käyttäjiä, järjestöjä ja muita yhteisöjä. Sote-maakunnan toiminta on käsitteenä määritelty 4 §:ssä ja se käsittää sote-maakunnan ja sote-maakuntakonsernin toiminnan lisäksi muun omistukseen, sopimukseen ja rahoittamiseen perustuvan toiminnan. Lakiehdotuksen 49 §:ssä säädetään konserniohjeista. Konserniohjeissa voidaan antaa tarpeelliset määräykset tiedottamisesta. Sote-maakunnalla olisi velvoite tiedottaa, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa. Olennaista olisi, että tiedot käytettävissä olevista osallistumisen ja vaikuttamisen keinoista olisivat helposti saatavilla, esimerkiksi selkeästi jäsennehtyinä yleisessä tietoverkossa.

Viestinnän sisältöasioina säännöksessä todettaisiin sote-maakunnan järjestämät palvelut, sote-maakunnan talous, sote-maakunnan hallinnossa valmistelussa olevat asiat, edellä mainittuja koskevat suunnitelmat, asioiden käsittely, päätökset ja päätösten vaikutukset. Sote-maakunnan tulisi pitää huolta, että myös niistä sote-maakunnan järjestämistä palveluista, joita sote-maakunta ei itse tuota, on saatavilla riittävästi tietoja. Tiedonsaantia ja vaikuttamismahdollisuuksia voidaan merkittävästi parantaa hyödyntämällä tietoverkkoa ja sen palveluita.

Lakiehdotuksen 93 §:n mukaan hallintosäännössä annettaisiin tarpeelliset määräykset tiedottamisen periaatteista. Tiedottamisen laajuus ja tavat ovat edelleen pitkälti sote-maakunnan harkinnassa, mutta tiedottamisen ja viestinnän on oltava aktiivista ja tehokasta ja eri asukasryhmät saavutettavaa.

Sote-maakuntalain ohella viestintään liittyvistä velvoitteista säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 19 ja 20 §:ssä sekä hallintolain 41 §:ssä, jossa säädetään yksityiskohdaisemmin vaikuttamismahdollisuuksien varaamisesta. Hallintolain edellä mainittu säännös velvoittaa sote-maakunnan ilmoittamaan asian vireilläolosta ja vaikuttamismahdollisuuksien käytämisestä, jos asian ratkaisulla voi olla huomattava vaikutus muiden kuin asianosaisten elinympäristöön, työntekoon tai muihin oloihin. Hallintolain 41 §:n noudattamatta jättäminen voi olla menettelyvirhe, johon voi vedota valituksessa ja saada päätöksen kumotuksi. Erityislaeissa on myös viestintää koskevia säännöksiä, esimerkiksi maankäyttö- ja rakennuslaissa.

Kielilaisissa säädetään viranomaisten velvollisuuksista palvella ja tiedottaa suomen ja ruotsin kielellä. Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Velvoitteet kohdistuvat erityisesti kaksikielisiin kuntiin ja kuntayhtymiin. Kielilain 24 § velvoittaa yhtiön, joissa kaksikielillä kunnilla tai erikielillä kunnilla on määräämisvalta, antamaan palvelua ja tiedottamaan suomeksi ja ruotsiksi toiminnan laadun ja asiayhteyden edellyttämässä laajuudessa ja tavalla, jota kokonaisuutena arvioiden ei voida pitää yhtiön kannalta kohtuuttomana. Saamen kielilaisissa säädetään vastaavat kielelliset oikeudet saamelaisille saamen kotiseutualueella eli Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnissa sekä kuntayhtymissä, joissa on jäsenenä edellä mainittuja kuntia. Viittomakielilain 3 §:n mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään. Viittomakielellä tarkoitetaan suoma-laista ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Viittomakieltä käytävällä tarkoitetaan henkilöä, jonka oma kieli on viittomakieli. Kielilakia, saamen kielilakia ja viittomakielilakia on tarpeen muuttaa siten, että lakien velvoitteet koskevat vastaavalla tavalla maakuntia.

Kielellisiä oikeuksia koskevassa sääntelyssä on kysymys laissa turvatusta minimitasosta. Yhdenvertaisuusnäkökohtien vuoksi viestinnässä tulisi ottaa huomioon myös sote-maakunnassa asuvat vähemmistökieliset asukkaat. Hallintolain 26 §:n säännös tulkitsemisesta ja kääntämisestä liittyy yksittäisen hallintoasian käsittelyyn, ei yleiseen tiedottamisvelvollisuuteen. Vastaava säännös tulkitsemisesta ja kääntämisestä on laissa kotoutumisen edistämisestä.

Pykälän 2 momentti koskisi tiedonsaantia toimielinten käsittelyyn tulevien sote-maakunnan asukkaille tärkeiden ja yleistä mielenkiintoa herättävien asioiden valmistelusta. Toimielinten esityslistoilla selostetaan tiiviisti kokouksessa käsiteltävien asioiden valmistelun tulokset. Esityslistojen ja liiteaineistojen helppo saatavuus, esimerkiksi sote-maakunnan verkkosivuilla, heti esityslistan valmistuttua lisää merkittävästi valmistelun avoimuutta. Esityslistoja ja liiteaineistoja ei voi kuitenkaan viedä yleiseen tietoverkkoon sellaisenaan, vaan asiakirjat on käytävä huolellisesti läpi ja yleiseen tietoverkkoon vietävästä versiosta on poistettava salassa pidettävät tiedot. Tämän lisäksi on arvioitava sote-maakunnan oikeus käsitellä kokousasiakirjoihin sisältyviä julkisia henkilötietoja yleisessä tietoverkossa. Hyvän tiedonhallintatavan ja hyvän tietojenkäsittelytavan vaatimukset sekä sote-maakunnan viestintävelvoitteet on pyrittävä sovittamaan yhteen niin, että viranomaisten velvollisuudet viestinnässä ja tiedonsaantioikeuksien edistämisessä toteutetaan vaarantamatta yksityisyyden suojaa. Tiedon saanti julkisista asiakirjoista on turvattava.

Sote-maakuntalain viestintää sekä asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumista koskevat säännökset velvoittavat sote-maakuntaa toteuttamaan julkisuusperiaatetta sote-maakunnan yhteisten asioiden hoitamisessa. Sote-maakunnan viranomaisten päätöksenteossa on kuitenkin usein kysymys yksittäisen henkilön etua tai oikeutta koskevasta hakemus- tai muusta asiasta.

Kussakin yksittäisessä kokousasiassa tulee punnita, onko sote-maakuntalaissa säädetty viestintävelvollisuus sellainen laissa säädetty tai määrätty tehtävä tai velvoite, joka oikeuttaa kysymyksessä olevien henkilötietojen julkaisemisen ja käsittelyn yleisessä tietoverkossa eli onko kyseisten henkilötietojen käsittely yleisessä tietoverkossa tarpeellista sote-maakunnan viestintän tarkoituksen kannalta.

Valmistelun avaaminen yleistä tietoverkkoa käyttämällä ja henkilötietojen käsittely yleisessä tietoverkossa on perusteltua erityisesti silloin, kun esityslistalla selostetaan sellaisen asian valmistelua, joka koskee sote-maakunnan yhteisten asioiden järjestämistä tai päätöksenteolla on yleistä vaikutusta maakunnan asukkaiden elämään tai elinympäristöön. Verkkoviestinnällä edistetään tällöin asukkaiden ja palvelujen käyttäjien mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa sekä mahdollisuuksia valvoa sote-maakunnan viranomaisten toimintaa ja päätöksentekoa. Kokousasiakirjoihin sisältyviä henkilötietoja voidaan pitää yleisessä tietoverkossa vain tehokkaan tiedottamisen vaatiman ajan.

Hallintosääntöön voitaisiin ottaa keskeiset periaatteet sekä tarkentavat määräykset tieto-suojasta verkkoviestinnässä. Toimielimet voivat kuitenkin viime kädessä itse päättää viestinnästä ja valmistelun julkisuuden toteuttamisesta omiin asiakirjoihinsa liittyen. Toimielimen vastuulla on luoda omalla toimialallaan edellytykset läpinäkyvälle toiminnalle asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selkeästä ja ymmärrettävästä kielestä sekä sote-maakunnan eri asukasryhmien tarpeiden huomioon ottamisesta. Hallintolain 9 §:n mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Säännös määrittelee kielenkäytön tapaa suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä. Selkeä ja ymmärrettävä kieli liittyy niin olennaisesti viestintään ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin, että sitä on perusteltua korostaa myös sote-maakuntalaissa.

Hyvä viestintämateriaali on selkeää ja vastaanottajan tarpeista lähtevää. Tekstien tulisi olla rakenteeltaan johdonmukaisia ja sisällöltään helposti ymmärrettäviä kokonaisuuksia. Viestinnässä tulisi huomioida myös asukkaat, joilla ikänsä, puutteellisen kielitaidon tai muun erityisvaikeuden vuoksi on vaikeuksia ymmärtää yleiskieltä. Selkokielisen viestinnän lisääminen on keino parantaa viestien ymmärrettävyyttä ja eri asukasryhmien yhdenvertaista tiedonsaantia.

Sote-maakunnan tulisi arvioida, mitkä olisivat ne asukasryhmät, joiden tarpeet olisi erityisesti otettava huomioon viestinnässä. Näitä voivat olla muun muassa muuta kuin suomea ja ruotsia äidinkielenään puhuvat, lapset ja nuoret, vanhukset, eri tavoin vammaiset kuten kuulovammaiset, sekä maahanmuuttajat. Asukasryhmien tarpeet voivat liittyä myös heille tarkoituksenmukaisiin viestinnän ja vuorovaikutuksen välineisiin ja muotoihin. Esimerkiksi vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen mukaan suurelle yleisölle tarkoitettua tietoa tulisi tarjota vammaisille henkilöille muun muassa sellaista saavutettavaa teknologiaa käyttäen, joka soveltuu eri tavoin vammaisille henkilöille. Vammaisten henkilöiden tiedonsaannin kannalta tärkeitä ovat usein myös esteettömyys ja saavutettavuus.

6 Luku **Maakunnan toimielimet**

35 §. *Sote-maakunnan toimielimet.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan lakisäätteisistä toimielimistä sekä niistä toimielimistä, joita valtuusto tai muu sote-maakunnan toimielin voi asettaa.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan pakollisia toimielimiä olisivat maakuntavaltuusto, maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta. Lisäksi sote-maakunnassa olisi oltava lain 33 §:ssä tarkoitettu kansalliskielilautakunta sekä saamen kielen lautakunta. Sote-maakuntavaltuustosta säädettäisiin erikseen lain 4 luvussa, mutta muista sote-maakunnan toimielimistä olisivat perussäännökset nyt kyseessä olevassa luvussa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, mitä muita toimielimiä sote-maakuntavaltuusto voi asettaa sote-maakuntahallituksen ja tarkastuslautakunnan lisäksi. Momentin 1 kohdan mukaan sote-maakunnan toimielinorganisaatiossa voisi olla lautakuntia, jotka vastaisivat sote-maakuntavaltuuston niille antamien pysyväisluonteisten tehtävien hoitamisesta. Lautakuntien lukumäärä jäisi sote-maakuntavaltuuston harkintaan. Lautakunnat toimisivat sote-maakuntahallituksen alaisina.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin johtokunnista, joita voitaisiin asettaa sote-maakunnan muun toimielimen alaisuuteen hoitamaan tiettyä, määrättyä tehtävää. Johtokunta eroaa lautakunnasta lähinnä siinä, että niiden jäseniä eivät koske samanlaiset vaalikelpoisuusrajoitukset kuin lautakuntia. Johtokunta voi myös toimia organisatorisesti lautakunnan alaisena.

Momentin 3 kohdan mukaan sote-maakuntahallituksessa, lautakunnassa ja johtokunnassa voisi olla jaostoja. Sote-maakuntavaltuusto asettaisi edellä mainittujen toimielinten jaostot. Sote-maakunnan toimielin- ja hallinto-organisaation tulisi olla sote-maakuntavaltuuston päätettävissä ja sen tulisi ilmetä sote-maakunnan hallintosäännöstä. Ilman nimenomaista sote-maakuntavaltuuston päätöstä sote-maakunnan organisaatioon ei siten voisi tulla uusia pysyviä toimielimiä.

Pykälän 3 momentissa olisi säännös toimikunnista, joita voidaan käyttää lähinnä projektiluonteisten tehtävien hoitamiseen. Toimikunnan voisi asettaa suoraan lain nojalla sote-maakuntahallitus, mutta sote-maakuntavaltuuston päätöksen perusteella muukin toimielin, esimerkiksi lautakunta.

Pykälän 4 momentin mukaan maakuntahallituksen, lautakunnan ja johtokunnan jaostoihin sovellettaisiin asianomaista toimielintä koskevia säännöksiä.

36 §. Toimielinten kokoonpano. Pykälässä säädettäisiin toimielinten kokoonpanoa koskevista seikoista. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuusto voisi päättää, että muu toimielin kuin valtuusto voisi valita johtokunnan jäsenet tai osan jäsenistä. Momentin 2 kohta mahdollistaisi johtokunnan jäsenten valinnan sote-maakunnan asukkaiden, henkilöstön tai palvelujen käyttäjien esityksestä. Tällä voitaisiin edistää asianomaisten ryhmien vaikutusmahdollisuuksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin jaoston kokoonpanossa huomioon otettavista seikoista.

Pykälän 3 momentin mukaan toimielinten varajäsenet olisivat henkilökohtaisia. Heihin sovellettaisiin soveltuvin osin samoja säännöksiä kuin varsinaisiin jäseniin. Siten esimerkiksi sidonnaisuuksien ilmoittamista koskeva 87 § tulisi sovellettavaksi myös säännöksessä tarkoitettujen toimielinten jäsenten varajäseniin.

Pykälän 4 momentin mukaan toimielimen jäseniä valittaessa olisi otettava huomioon naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain säännökset. Mainittua lakia on tarkoitus muuttaa sote-maakuntien perustamiseen liittyen siten, että myös sote-maakunnan toimielimissä lukuun ottamatta sote-maakuntavaltuustoa tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

37 §. Toimielimen jäsenten toimikausi ja valitseminen. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan toimielinten toimikaudesta. Sote-maakuntavaltuuston toimikaudesta säädetään erikseen 23 §:ssä, jonka mukaan sote-maakuntavaltuuston toimikausi on neljä vuotta ja se alkaa vaalivuoden kesäkuun alusta.

Pykälän 1 momentin mukaan toimielimet valitaan koko sote-maakuntavaltuuston toimikaudeksi, mutta sote-maakuntavaltuusto voisi päättää myös lyhyemmästä toimikaudesta. Jos jaoston jäsenten valinta kuuluisi muulle toimielimelle kuin sote-maakuntavaltuustolle, toimielin voisi päättää myös jaoston toimikaudesta. Toimikunnan toimikausi voisi olla enintään sen asettaneen toimielimen toimikauden pituinen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin keskeisten toimielinten valitsemisen ajankohdasta. Huhtikuussa pidettyjen maakuntavaalien jälkeen kesäkuussa toimikautensa aloittavan uuden sote-maakuntavaltuuston tulisi valita keskeiset luottamushenkilötoimielimet kesäkuussa pidettävässä sote-maakuntavaltuuston kokouksessa.

38 §. Toimielimen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimielimen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan valinnasta. Sote-maakuntavaltuusto voisi päättää varapuheenjohtajien lukumäärästä. Puheenjohtajisto valitaan samassa vaalitoimituksessa, jolloin poliittinen suhteellisuus tulisi huomioon otetuksi myös puheenjohtajiston valinnassa.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntavaltuuston päätöksen nojalla sote-maakuntavaltuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat, kunnanhallituksen puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat sekä lautakuntien puheenjohtajat voisivat toimia päätoimisina tai osa-aikaisina luottamushenkilöinä. Päätoimisen ja osa-aikaisen luottamushenkilön asemasta ja oikeudesta saada virka- tai työvapaata sekä palkasta ja korvauksista säädetään erikseen 83 §:ssä.

39 §. Luottamushenkilön erottaminen kesken toimikauden. Sote-maakuntavaltuusto voisi erottaa luottamuspuolan vuoksi joko kaikki toimielimen jäsenet tai toimielimen puheenjohtajiston.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto voisi erottaa toimielimeen valitsemansa luottamushenkilöt kesken toimikauden, jos toimielimen jäsenet tai osa jäsenistä eivät nauttisi sote-maakuntavaltuuston luottamusta. Erottamispäätös koskisi samalla kaikkia toimielimeen valittuja luottamushenkilöitä, jolloin uuden toimielimen valinnassa voidaan ottaa huomioon suhteellisuusperiaatteen toteutuminen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston mahdollisuudesta erottaa toimielimen puheenjohtajisto luottamuspuolan vuoksi. Erottamispäätös koskisi toimielimen puheenjohtajaa ja kaikkia varapuheenjohtajia. Toimielinten työskentelyssä puheenjohtajistolla on merkittävä asema. Säännöksellä pyritään turvaamaan toimielinten tehokasta työskentelyä ja korostamaan puheenjohtajan vastuuta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin erottamista koskevan asian vireille tulosta. Asia tulisi vireille sote-maakuntahallituksen esityksestä tai jos vähintään neljäsosa valtuutetuista olisi tehnyt sitä koskevan aloitteen. Jos aloitteen takana ei olisi riittävää määrää valtuutettuja, aloitetta ei otettaisi käsiteltäväksi.

40 §. Tilapäinen valiokunta. Pykälässä säädettäisiin tilapäisestä valiokunnasta. Tilapäinen valiokunta olisi erityinen valmisteluelin luottamushenkilöiden erottamista koskevassa asiassa sekä sote-maakuntajohtajan irtisanomista tai muihin tehtäviin siirtämistä koskevassa asiassa.

Kun luottamushenkilöiden erottaminen tai sote-maakuntajohtajan irtisanominen tai muihin tehtäviin siirtämistä koskeva asia olisi tullut vireille, valiokunnan asettaminen tulisi saattaa sote-maakuntavaltuuston päätettäväksi. Sote-maakuntavaltuusto päättäisi viime kädessä äänestämällä siitä, johtaako sote-maakuntahallituksen esitys tai valtuutettujen aloite erityisen valmisteluelimen eli tilapäisen valiokunnan asettamiseen. Valiokunnan jäsenet voisivat olla valtuutettujen lisäksi myös varavaltuutettuja.

Pykälän 2 momentin mukaan tilapäinen valiokunta voitaisiin asettaa myös lausunnon antamista ja hallinnon tarkastamista varten.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilapäisen valiokunnan velvollisuudesta hankkia sote-maakuntahallituksen lausunto asioista, jotka kuuluvat tilapäisen valiokunnan valmisteltaviksi.

Pykälän 4 momentti vastaa asiallisesti kuntalain vuoden 2017 alussa voimaan tulleita säännöksiä (L kuntalain muuttamisesta 1484 /2016, HE 250/2016 vp.), joiden mukaan kunta velvoitetaan puuttumaan kunnan toimintaan silloin, kun kunta on ajautunut poikkeuksellisiin hallinnollisiin vaikeuksiin. Momentissa varauduttaisiin siihen, että sote-maakunnan luottamushenkilöiden esteellisyys poikkeuksellisesti on niin laajaa, että maakuntahallitus olisi tästä syystä toimintakyvytön. Sote-maakuntahallituksen sijasta tulisi asettaa tilapäinen valiokunta hoitamaan sote-maakuntahallituksen tehtäviä tilanteissa, joissa luottamushenkilöiden esteellisyys on niin laajaa, ettei sote-maakuntahallituksen toimintakykyä voida turvata varajäsenten avulla.

Momentin mukaan sote-maakuntavaltuustolla olisi velvollisuus asettaa tilapäinen valiokunta hoitamaan sote-maakuntahallituksen tehtäviä, jos sote-maakuntahallituksen jäsenet ja varajäsenet tai suuri osa heistä ovat esteellisiä hoitamaan sote-maakuntahallituksen tehtäviä eikä sote-maakuntahallitusta saada päätösvaltaiseksi edes varajäsenjärjestelyillä. Tilapäisen valiokunnan jäseneksi voitaisiin valita vain sote-maakuntahallitukseen vaalikelpoinen. Valiokunnan toimikausi jatkuisi siihen saakka kunnes näiden asioiden käsittely sote-maakunnassa on päättynyt.

Sote-maakuntahallituksen asema poikkeaa muista sote-maakuntavaltuuston alaisista toimielmistä siinä, että sen asema ja keskeiset tehtävät on määritelty sote-maakuntalain 42 ja 43 §:ssä. Sote-maakuntahallituksen rinnalle ei ilman lain valtuutusta voida asettaa toista toimielintä hoitamaan sote-maakuntahallitukselle kuuluvia tehtäviä. Ehdotetun säännöksen mukaan erikseen asetettavalle tilapäiselle valiokunnalle annettaisiin tehtäväksi hoitaa niitä sote-maakuntahallituksen käsiteltäviä asioita, joita sote-maakuntahallituksen jäsenten ja varajäsenten esteellisyys koskee. Valiokunta valmistelisi ja veisi sote-maakuntavaltuuston päätettäväksi tehtäviinsä kuuluvat asiat ja päättäisi sote-maakuntavaltuuston päätösten täytäntöönpanosta näissä asioissa. Tilapäisen valiokunnan toimivalta ulottuisi asiakohtaisesti myös mahdollisen valituksen johdosta annettavan lausunnon antamiseen.

7 Luku **Sote-maakunnan johtaminen ja sote-maakuntahallitus**

41 §. Sote-maakuntastrategia. Pykälässä säädettäisiin lakisäätteisestä sote-maakuntastrategiasta, joka olisi sote-maakuntavaltuuston ohjausväline sote-maakunnan johtamisessa. Sote-maakuntavaltuusto päättäisi sote-maakuntastrategiassa sote-maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa sote-maakunnan toiminnan ohjaamista kokonaisuutena sekä sote-maakunnan strategisen suunnittelun ja taloussuunnittelun liittämistä tarkoituksenmukaisella tavalla toisiinsa. Sote-maakuntastrategiassa tulisi ottaa huomioon sote-maakunnan talouden reunaehdot ja kehitysnäkymät ja strategian tulisi ohjata sote-maakunnan taloussuunnittelua.

Sote-maakunnassa laadittaisiin yksi sote-maakuntastrategia, joka kattaisi sote-maakunnan tehtäväalat. Sote-maakuntastrategia sisältäisi sote-maakunnan strategisen suunnittelun myös siltä osin, kun siitä säädetään sote-maakunnan tehtäviä koskevassa lainsäädännössä. Näin myös sote-maakunnan taloudellisen kestävyuden näkökulma tulisi laaja-alaisesti otetuksi huomioon sote-maakunnan tehtävien hoidossa. Tämä parantaisi eri sektoreita koskevien strategisten suunnitelmien toteuttamismahdollisuuksia.

Sote-maakuntastrategian velvoittavuus olisi luonteeltaan poliittista ja toiminnallista eli se ohjaisi päätösvalmistelua ja päätöksentekoa. Sote-maakuntastrategia ei siten olisi oikeudellisesti sitova tai valituskelpoinen asiakirja. Sote-maakuntastrategiaan pohjautuvat yksittäistä asiaa koskevat päätökset tehtäisiin erikseen. Strategialle syntyy kuitenkin välillisesti myös oikeudellista sitovuutta sote-maakunnan vuosittaisen talousarviopäätöksen yhteydessä, sillä talousarviossa päätettyjen tavoitteiden ja määrärahojen tulee perustua sote-maakuntastrategiaan. Sote-maakuntavaltuuston päätös talousarvion hyväksymisestä on päätös, josta voidaan tehdä sote-maakuntavalitus.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sote-maakuntastrategian laatimisveloitteesta sekä niistä eri näkökulmista, jotka strategiassa ainakin tulisi ottaa huomioon. Sote-maakuntastrategiassa sote-maakuntavaltuuston tulisi linjata ja asettaa pitkän aikavälin tavoitteet ainakin sote-maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseen, palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen, sote-maakunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädettyihin palvelutavoitteisiin, omistajapolitiikkaan, henkilöstöpolitiikkaan sekä sote-maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyen.

Sote-maakuntastrategian sisällöllinen ulottuvuus on hyvin laaja ja kattaa käytännössä sote-maakunnan koko toiminnan. Säännös korostaa sote-maakuntavaltuuston asemaa sote-maakunnan toiminnan ohjaajana, sote-maakuntakonsernin emoyhteisönä sekä sote-maakunnan taloudesta vastaavana toimielimenä. Se myös velvoittaa sote-maakuntavaltuustoa ottamaan selkeästi kantaa siihen, mihin sote-maakunnan resurssit suunnataan. Strategiassa ilmaistujen kannanottojen tulisi sitten selkeästi ohjata sote-maakunnan taloussuunnittelua ja myös sote-maakuntavaltuuston omia talouteen liittyviä päätöksiä esimerkiksi talousarviokäsittelyn yhteydessä.

Momentin 1 kohdan mukaan strategiassa linjataan asukkaiden hyvinvoinnin edistämistä koskevat tavoitteet. Tavoitteiden määrittely perustuu tietoon asukkaiden hyvinvoinnin tilasta, mitä kuvataan esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 §:ssä tarkoitettussa alueellisessa hyvinvointikertomuksessa.

Momentin 2 kohdan mukaan strategiassa tulee ottaa huomioon palvelujen järjestäminen ja tuottamista koskevat strategiset linjaukset. Tällä tarkoitetaan erityisesti sote-maakunnan palvelutuotantostrategiaa, jossa linjataan sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamiseen, hankintoihin sekä palvelujen laatuun ja vaikuttavuuteen, omistajaohjaukseen ja palvelumarkkinoiden kehittämiseen liittyviä näkökohtia.

Momentin 3 kohdan mukaan sote-maakuntastrategiassa tulee ottaa huomioon sote- maakunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetyt palvelutavoitteet.

Momentin 4 kohdan mukaan strategia sisältää sote-maakunnan omistajapolitiikkaa koskevat linjaukset.

Momentin 5 kohdan mukaan strategia sisältää myös sote-maakunnan henkilöstöpolitiikkaa koskevat linjaukset.

Momentin 6 kohdan mukaan valtuusto linjaa strategiassa asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien kokonaisuutta. Ehdotetun 29 §:n mukaan sote-maakuntavaltuuston tulee huolehtia monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista.

Pykälän 2 momentin mukaan kaksikielisessä sote-maakunnassa strategiassa tulee huomioida kielellisten oikeuksien toteutuminen palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntastrategian tulisi perustua arvioon sote-maakunnan nykytilanteesta sekä tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista sote-maakunnan tehtävien toteuttamiseen. Sote-maakuntastrategia ei voi olla pelkkä irrallinen näkemys sote-maakunnan tulevaisuudesta, vaan sen tulee perustua realistiseen nykytila-arvioon sote-maakunnan tilanteesta niin talouden kuin muidenkin tekijöiden osalta sekä mahdollisimman laajaan näkemykseen sote-maakunnan toimintaympäristössä tulevaisuudessa tapahtuvista muutoksista ja niiden vaikutuksista.

Sote-maakuntastrategiassa sote-maakuntavaltuuston tulee myös määritellä, miten strategian toteutumista arvioidaan ja seurataan. Pykälässä jätetään sote-maakuntavaltuuston harkintaan, millä tavoin seuranta ja arviointi toteutetaan. Koska sote-maakuntastrategia ohjaa sote-maakunnan taloussuunnittelua, on strategian seuranta ja arviointi kuitenkin luontevaa liittää sote-maakunnan talousarvio- ja tilinpäätösprosesseihin.

Pykälän 4 momentissa todettaisiin sote-maakuntastrategian yhteys maakunnan talousarvioon ja taloussuunnitelmaan. Sote-maakuntastrategian ottamisesta huomioon talousarvion ja -suunnitelman laatimisessa säädetään 113 §:ssä. Lisäksi momentissa asetettaisiin velvoite sote-maakuntastrategian tarkistamiseen vähintään kerran sote-maakuntavaltuuston toimikaudessa. Strategiaa ei ole tarpeen tai aiheellista kokonaan uudistaa jokaisen sote-maakuntavaltuustokauden aikana, koska siinä on kyse pitkän aikavälin linjauksista ja tavoitteenasettelusta. Jokaisen valtuuston tulee kuitenkin ottaa kantaa muun muassa strategian ajankohtaisuuteen, ohjausvoimaan ja tavoitteisiin.

42 §. Sote-maakunnan johtaminen. Pykälässä säädettäisiin kootusti sote-maakunnan toiminnan johtamisen kokonaisuudesta.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan toimintaa tulee johtaa sote-maakuntavaltuuston sote-maakuntastrategiassa ilmaisemien linjausten mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa tuodaan esille sote-maakuntahallituksen keskeinen asema sote-maakunnan johtamisessa. Sote-maakuntahallitus johtaa sote-maakuntavaltuuston päätösten valmistelua ja toteuttamista sekä sote-maakunnan toimintaa, hallintoa ja taloutta käytännössä.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntajohtaja johtaa sote-maakunnan hallintoa, taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. Sote-maakuntajohtaja olisi asemaltaan kunnanjohtajaa vastaava viranhaltijajohtaja, joka toimii sote-maakuntahallituksen alaisena.

Sen sijaan asemaltaan kunnan pormestaria vastaavan luottamushenkilöjohtajan valitsemista sote-maakunnan johtoon ei ehdoteta mahdollistettavaksi. Pormestari malli soveltuu sote-maakuntia paremmin paikallisyhteisöinä toimiviin kuntiin. Sote-maakunnan toiminnan poliittisesta johtamisesta vastaisi sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja, joka voisi toimia tehtävässään myös päätoimisesti tai osa-aikaisesti.

43 §. Sote-maakuntahallituksen tehtävät. Sote-maakuntahallituksen perustehtävänä on pykälän 1 ja 2 kohdan mukaan vastata sote-maakunnan hallinnosta ja taloudenhoidosta sekä sote-maakuntavaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuusvalvonnasta. Sote-maakuntahallituksen olisi 96 §:n mukaisesti valmisteltava sote-maakuntavaltuustossa käsiteltävät asiat pykälässä säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Sote-maakuntahallitukselle kuuluvasta sote-maakuntavaltuuston päätösten laillisuuden valvonnasta säädettäisiin 99 §:ssä.

Pykälän 3 kohdan mukaan sote-maakuntahallitus valvoo sote-maakunnan etua sekä edustaa sote-maakuntaa ja käyttää sen puhevaltaa, jollei sote-maakuntavaltuusto hallintosäännöllä toisin määrää. Sote-maakuntavaltuusto voisi delegoida sote-maakunnan puhevaltaa muille viranomaisille kuin sote-maakuntahallitukselle. Myös erityislainsäädännöstä voi johtua, että sote-maakunnan puhevaltaa jossakin asiassa käyttää muu viranomainen kuin sote-maakuntahallitus. Lähtökohtaisesti sote-maakuntahallitus kuitenkin edustaa lakisääteisesti sote-maakuntaa ja käyttää sote-maakunnan puhevaltaa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa. Puhevallan käyttöä koskeva säännös antaa sote-maakuntahallitukselle oikeuden päättää, käyttääkö sote-maakunta puhevaltaansa eli lausuuko sote-maakunta asiasta ja mikä kanta tällöin esitetään. Säännös ei syrjäytä sote-maakuntavaltuustoa sote-maakunnan ylimmän päätösvallan käyttäjänä, sillä sote-maakuntahallituksen tulee puhevaltaa käyttäessään ottaa huomioon sote-maakuntavaltuuston sote-maakuntastrategiassa ja muissa päätöksissä ilmaisema tahto ja asian luonteen niin vaatiessa viedä asia sote-maakuntavaltuustoon käsittelyyn.

Edustamiseen ja puhevallan käyttöön liittyvä päätösvalta sisältäisi sote-maakuntahallitukselle oikeuden tehdä sote-maakunnan puolesta sopimuksia ja muita oikeustoimia sote-maakuntavaltuuston hallintosäännössä päättämässä rajoissa. Vastaavan oikeuden sote-maakuntavaltuusto voi hallintosäännöllä delegoida myös muille sote-maakunnan viranomaisille. Sopimusten solmimiseen liittyy myös sopimusten noudattamisen valvonta sekä asianmukainen riskienhallinta.

Pykälän 4 kohdan mukaan sote-maakuntahallitus edustaa sote-maakuntaa työnantajana ja vastaa sote-maakunnan henkilöstöpolitiikan toteuttamisesta. Henkilöstöpolitiikkaan ja työnantajatehtäviin liittyviä asioita voidaan käsitellä myös sote-maakuntahallituksen asianomaisessa jaos-

tossa. Säännöksellä ei ole vaikutuksia esimerkiksi virkanimityksiin tai työsopimusten solmimiseen liittyvän päätösvallan käyttöön sote-maakunnassa, vaan kyseisiin asioihin liittyvää päätösvaltaa voidaan edelleen delegoida sote-maakuntavaltuuston harkinnan mukaan.

Sote-maakuntahallituksen tehtävissä ehdotetaan pykälän 5 ja 6 kohdassa nimenomaan todettavaksi, että sote-maakuntahallitus vastaa sote-maakunnan toiminnan yhteensovittamisesta ja sote-maakunnan toiminnan omistajaohjauksesta. Hallintoa johtaessaan sote-maakuntahallituksen edellytetään valvovan ja sovittavan yhteen sote-maakunnan muiden viranomaisten toimintaa. Sote-maakunnan palvelutuotanto tapahtuu suurelta osin sote-maakunnan oman organisaation ulkopuolella, joten omistajaohjaukseen ja toimintojen yhteensovittamiseen liittyvät tehtävät ovat merkittäviä.

Sote-maakuntahallituksella on velvollisuus huolehtia sote-maakunnan toiminnan yhteensovittamisesta, riippumatta siitä, millä tavoin sote-maakunnan palvelutuotanto on toteutettu tai organisoitu. Sote-maakunnan organisaation sisällä toimintaa ohjataan hallintosäännöllä ja muilla sote-maakuntavaltuuston päätöksillä. Sote-maakuntakonsernissa ohjausvälineenä ovat 48 §:ssä tarkoitettujen omistajaohjauksen keinot sekä 49 §:ssä tarkoitettujen konserniohjeet. Juridisen sote-maakuntakonsernin ulkopuolella ohjaus perustuu lähtökohtaisesti omistajaohjauksellisiin keinoihin sekä sopimusvalvontaan. Tällöin on kiinnitettävä erityistä huomiota myös palvelujen hankkimisesta vastaavien sote-maakunnan toimielinten ohjaamiseen. Niiden tulee käytännössä huolehtia, että 48 §:ssä tarkoitettuja keinoja käytetään, sopimusehtojen noudattamista valvotaan ja että sote-maakunnan strategiset tavoitteet toteutuvat myös sote-maakuntakonsernin ulkopuolella hoidettavissa sote-maakunnan palveluissa. Toimivaltaisten toimielinten ja viranhaltijoiden tulee huolehtia, että sopimuksen mukaiset palvelut toteuttavat sote-maakuntavaltuuston vahvistamia strategisia tavoitteita sekä valvoa ja seurata sopimusten toteutumista. Valvonnan tulisi puuttua havaittuihin ongelmiin.

Palvelutuotannon hallinnan, ohjaamisen ja toimintojen yhteensovittamisen vuoksi sote-maakunnan hallintosäännön toimivaltasäännöksissä on otettava huomioon sote-maakunnan toiminnan erilaiset palvelujen järjestämisen ja tuottamiseen liittyvät tilanteet kuten sote-maakunnan liikelaitos, konserniyhteisöt, osakasyhteisöt, sote-maakuntien yhteistoiminta ja sopimukseen perustuva palvelutuotanto. Sote-maakuntavaltuuston tulee hallintosäännöllä päättää, miten toimivalta ja valvontavelvoitteet näiden osalta jakautuvat sote-maakunnan eri toimielimille. Mikäli erityisiä määräyksiä hallintosääntöön ei oteta, on toimintavelvoite ja valvontavastuu konserniyhteisöjä lukuun ottamatta sote-maakuntahallituksella, sillä sote-maakuntahallitus vastaa pykälän 6 kohdan mukaan sote-maakunnan omistajaohjauksesta koko sote-maakunnan toimintaan liittyen. Sote-maakunnan tytäryhteisöjen osalta omistajaohjauksellisia toimia toteuttaa 50 §:ssä tarkoitettu konsernijohto. Sote-maakuntahallituksen ja konsernijohdon kokoonpano voi kuitenkin olla lähes sama. Sote-maakuntavaltuuston tulisi hallintosäännöllä täsmentää toimivallan jakautuminen sote-maakuntahallituksen ja konsernijohdon välillä.

Sote-maakuntavaltuuston tulee päättää sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Varsinainen toimintavelvoite on muilla sote-maakunnan viranomaisilla, ennen muuta sote-maakuntahallituksella. Sote-maakuntahallituksen tehtävinä mainittaisiin pykälän 7 kohdan mukaan vastuu sote-maakunnan sisäisestä valvonnasta sekä riskienhallinnan järjestämisestä. Tehtävillä on suora liittymä sote-maakuntahallituksen edellä kuvattuihin muihin tehtäviin ja ne ovat erittäin merkittävä osa myös sote-maakunnan talouden kokonaisuuden hallintaa. Sote-maakuntahallituksen tulee toimintakertomuksessa antaa tiedot sisäisestä valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan sisäisiä menettely- ja toimintatapoja, joilla varmistetaan talouden ja toiminnan laillisuus, tuloksellisuus, varojen turvaaminen sekä johtamisen kannalta oikeat ja riittävät tiedot taloudesta ja toiminnasta. Sisäinen valvonta on selkeästi johtamisen väline. Sisäisen valvonnan keinovalikoimaan kuuluu muun muassa sisäinen tarkastus, jonka tehtävänä on varmentaa sisäisen valvonnan toimivuus. Sote-maakuntahallituksen velvoitteesta huolehtia sote-maakunnan ja sote-maakuntakonsernin riippumattoman sisäisen tarkastuksen järjestämisestä säädettäisiin pykälän 8 kohdassa. Sisäisestä tarkastuksesta säädettäisiin tarkemmin 51 §:ssä.

Riskienhallinnassa on otettava huomioon sote-maakunnan toiminnan riskit kokonaisvaltaisesti. Toiminnallisesta ja taloudellisesta riskistä on kyse esimerkiksi silloin, kun on olemassa vaara, etteivät sote-maakuntavaltuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet toteudu. Taloudelliset riskit liittyvät myös sote-maakunnan tulojen ja menojen ennakoimiseen, lainarahoituksen korkotason muutoksiin (korkoriski) sekä sijoitusten arvon tai tuoton muutoksiin. Sopimuksiin voi liittyä taloudellisia ja toiminnallisia riskejä, jotka edellyttävät sote-maakunnilta sopimusosaamista ja kykyä hallita erilaisia sopimuksia koko niiden elinkaaren ajan. Myös yhtiöittämiseen ja omistamiseen liittyy riskejä. Päätös sote-maakunnan osallistumisesta johonkin toimintaan omistajana tulisi tehdä huolellisen harkinnan ja valmistelun pohjalta myös sen vuoksi, että julkisyhteisön mahdollisuudet irtautua toiminnasta ovat käytännössä olemattomat tai ainakin hyvin rajalliset. Riskejä ovat myös ulkoapäin tulevat toimintaympäristön muutokset, kuten muuttoliike, väestön ikärakenteen muutokset, elinkeinoelämän kehitys ja sote-maakunnan toiminnan taloudellisten reunaehtojen muutokset kuten valtiontalouden liikkumavaran muutosten vaikutukset sote-maakuntatalouteen. Sote-maakunnan sisäisiä riskejä ovat esimerkiksi henkilöstön vaihdoksiin liittyvät avainhenkilöriskit, tietohallinnon ja -järjestelmien toimintaan liittyvät riskit sekä kiinteistöihin liittyvät riskit. Riskienhallintaprosessi perustuu riskin tunnistamiseen ja kuvaamiseen, riskin toteutumisen vaikutusarviointiin (riskin merkittävyyteen), riskin toteutumisen todennäköisyyteen ja mahdollisuuteen hallita riskiä eri menetelmillä.

Sote-maakunnan toiminnan osalta sisäinen valvonta ja riskienhallinta on kunkin yksittäisen, sote-maakunnan palveluja tuottavan yhteisön toimivan johdon tehtävä, mutta sote-maakunnan on sopimuksilla, konserniohjeilla ja muilla omistajaohjauksellisilla toimilla varmistettava, että sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestelmät toimivat myös sote-maakunnan ulkopuolissa organisaatioissa. Myös kilpailutuksen kautta syntyneissä hankintasopimuksissa on sopimusehdoissa huomioitava mahdolliset riskit ja sopimusehtojen noudattamisen valvonnalla varmistettava, että sopimusehtoja myös tältä osin noudatetaan. Tämä on välttämätöntä, jotta voidaan varmistaa sote-maakunnan palvelutuotannon jatkuvuus myös mahdollisten riskitilanteiden toteutuessa.

44 §. *Sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntahallituksen puheenjohtajan asemasta ja tehtävistä. Pykälän mukaan sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja johtaisi poliittista yhteistyötä, jota sote-maakuntahallituksen tehtävien toteuttaminen edellyttää. Sote-maakuntavaltuusto voisi määrätä hallintosäännössä sote-maakuntahallituksen puheenjohtajan muista tehtävistä.

Sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja edustaa sote-maakunnan ylintä poliittista johtoa. Hän voi toimia tehtävässään 38 §:n 2 momentin mukaan myös kokopäivätoimisena tai osa-aikaisena luottamushenkilönä.

45 §. Sote-maakuntajohtaja. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntajohtajan asemasta ja tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntajohtajan voidaan valita joko toistaiseksi tai määräajaksi. Valinnan tekee sote-maakuntavaltuusto. Sote-maakuntajohtaja on aina virkasuhteessa sote-maakuntaan ja hän on sote-maakunnan ylin viranhaltija.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakuntajohtajan vaalista. Jos sote-maakuntajohtajan vaalissa kukaan ei ole saanut yli puolta annetuista äänistä, toimitetaan uusi vaali kahden eniten ääniä saaneen välillä. Tässä vaalissa eniten ääniä saanut tulee valituksi.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntajohtajalla on oikeus käyttää puhevaltaa sote-maakuntahallituksen puolesta sekä saada sote-maakunnan viranomaisilta ja liikelaitokselta tietoja ja nähtäväkseen asiakirjoja, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu. Sote-maakuntajohtaja kuuluu 50 §:n perusteella sote-maakunnan konserniinjohtoon, joten hänellä on oikeus saada myös konserniyhtiöitä koskevia tietoja.

46 §. Johtajasopimus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan ja sote-maakuntajohtajan välisestä johtajasopimuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan ja sote-maakuntajohtajan olisi tehtävä johtajasopimus, jossa sovittaisiin ainakin sote-maakunnan johtamisen edellytyksistä. Johtajasopimuksen sisältö säädettäisiin siten yleisellä tasolla. Johtajasopimuksen tarkoituksena on selkiyttää poliittisen ja ammatillisen johdon välistä työnjakoa ja edistää poliittisten ja ammatillisten johtajien välistä yhteistyötä. Tavoitteena on myös helpottaa sote-maakuntajohtajan työn tulosten ja palkkauksen arviointia sekä hänen asemaansa ristiriitatilanteissa. Johtajasopimuksessa voitaisiin määritellä esimerkiksi sote-maakunnan johtamisen tavoitteita, tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä sekä tapoja, joilla sote-maakuntajohtajan työtä arvioidaan. Johtajasopimuksen hyväksyisi sote-maakuntahallitus.

Laissa ei säädettäisi määräaika johtajasopimuksen tekemiselle. Sekä sote-maakunnan että sote-maakuntajohtajan kannalta on kuitenkin perusteltua, että sopimus valmistellaan mahdollisimman nopeasti sote-maakuntajohtajan valinnan jälkeen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että sopimus käsitellään heti kun sote-maakuntajohtajan viran täyttöprosessi on edennyt siihen vaiheeseen, että sopimuksen käsittely ylipäänsä on mahdollista.

Pykälän 2 momentin mukaan sopimukseen on mahdollista ottaa määräyksiä sote-maakuntajohtajan ja sote-maakuntahallituksen puheenjohtajan työnjaostosta sote-maakunnan johtamisessa. Määräysten sisältö riippuu sote-maakunnan tavasta organisoida johtaminen. Vaikuttava tekijä on esimerkiksi se, onko sote-maakunnassa päätoiminen tai osa-aikainen sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja. Olennaista on, että johtamisen toimivallat, vastuunjaot ja roolit ovat selkeitä.

Pykälän 3 momentin mukaan johtajasopimukseen olisi mahdollista ottaa määräyksiä menettelytavoista, joilla sote-maakuntajohtajan viran hoitamiseen liittyvät erimielisyydet ratkaistaan lain 47 §:ssä tarkoitetun menettelyn sijasta. Johtajasopimuksessa voitaisiin tällöin menettelyn ohella sopia sote-maakuntajohtajalle maksettavasta erokorvauksesta. Johtajasopimuksessa sovittujen edellytysten täytyessä sote-maakunnan olisi maksettava maakuntajohtajalle erokorvaus. Erakorvauksen määrästä ei säädettäisi, vaan se jäisi sote-maakunnan harkintaan. Erakorvaus olisi kompensatiota sote-maakuntajohtajan muihin sote-maakunnan viranhaltijoihin verrattuna heikommasta irtisanomissuojasta. Sopimuksessa voidaan myös määritellä menettelytavat, jolla epäluottamus todetaan.

47 §. Johtajan irtisanominen tai siirtäminen muihin tehtäviin. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntajohtajan irtisanomisesta ja siirtämisestä muihin tehtäviin asiallisesti vastaavalla tavalla kuin kunnanjohtajan irtisanomisesta säädetään kuntalain 43 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto voi irtisanoa sote-maakuntajohtajan tai siirtää hänet muihin tehtäviin, jos hän on menettänyt sote-maakuntavaltuuston luottamuksen.

Pykälän 2 momentin mukaan asia tulee vireille sote-maakuntahallituksen esityksestä tai vähintään neljäsosan valtuutetuista tehtyä sitä koskevan aloitteen. Asiaa valmisteltaessa sote-maakuntajohtajalle on ilmoitettava, mihin luottamuksen menetys perustuu, ja varattava hänelle tilaisuus tulla kuulluksi.

Pykälän 3 momentin mukaan irtisanomispäätöksen tekemiseen vaaditaan, että sitä kannattaa vähintään kaksi kolmasosaa kaikista valtuutetuista. Päätös voidaan panna heti täytäntöön. Samalla sote-maakuntajohtaja voidaan vapauttaa tehtäviensä hoidosta.

48 §. Omistajaohjaus. Pykälän tarkoituksena on ohjata sote-maakuntia käyttämään sote-maakuntalakiin ja muuhun lainsäädäntöön perustuvia omistajaohjauksellisia keinoja. Pykälä olisi luonteeltaan informatiivinen.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin omistajaohjauksen käsite. Omistajaohjaus tarkoittaa niitä toimenpiteitä, joilla sote-maakunta omistajana ja jäsenenä myötävaikuttaa yhtiön ja muun yhteisön tai laitoksen hallintoon ja toimintaan. Toimien tavoitteena on, että ohjauksen kohteena oleva yhteisö ottaa toiminnassaan huomioon omistajansa tahdon ja tavoitteet. Yhteisön päätösvaltaa käyttää kuitenkin aina sen oma, kutakin organisoitumismuotoa koskeva, erityislainsäädännössä säädelty toimielin. Sote-maakunta ei voi puuttua yhteisön oman toimielimen yksittäiseen päätökseen tai tehdä päätöstä suoraan sen puolesta. Erityislainsäädäntö ei kuitenkaan muodosta estettä sille, että sote-maakunta tavoittelee vahvaa ja aktiivista omistajuutta, jonka seurauksena omistajaohjauksen kohteena oleva yhteisö toimii sote-maakunnan strategisten tavoitteiden suuntaisesti.

Pykälän 2 momentissa tuotaisiin esille keinoja, joita sote-maakunnalla on omistajaohjauksessa käytössään. Omistajaohjausta ovat ainakin kaikki ne toimenpiteet, jotka liittyvät perustamissopimukseen, yhtiöjärjestyksensä määräksiin sekä erilaisiin muihin sopimukseen kuten osakassopimukseen. Omistajaohjausta ovat myös henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen sote-maakuntaa eri yhteisöissä ja eri toimielimissä sekä niiden kokouksissa edustaville henkilöille sekä muuhun sote-maakunnan määräysvallan käyttöön liittyvät toimet. Omistajaohjaukselliset toimet eivät ole lueteltavissa tyhjentävästi, vaan ne ovat tilanteesta ja ohjauksen kohteena olevasta yhteisöstä ja sitä koskevasta lainsäädännöstä riippuvaisia. Lisäksi pelkät muodollisen omistajuuden keinot eivät riitä aktiiviseen omistajuuteen, vaan sote-maakuntaomistajan ja omistetun yhteisön välillä tarvitaan myös epämuodollista ohjausta ja keskustelua yhteisöön kohdistuvista odotuksista ja tavoitteista.

Sote-maakunnan osallistumisella jonkin yhteisön toimintaan perustajana, omistajana tai jäsenenä tulee aina olla jokin tietoinen tarkoitus ja tavoite. Näiden tavoitteiden tulee puolestaan perustua sote-maakuntastrategiaan. Yhtiöjärjestykseen tai sitä vastaavaan asiakirjaan sekä perustamissopimukseen ja yhtiöiden osalta mahdolliseen osakassopimukseen on perusteltua ottaa näitä sote-maakunnan tavoitteita ja toimintaperiaatteita tukevia määräyksiä. Keinot eivät ole

käytettävissä vain yhteisöä perustettaessa, vaan esimerkiksi osakeyhtiön yhtiöjärjestysmääräykset ovat tarkasteltavissa missä yhtiön elinkaaren vaiheessa tahansa.

Jos yhteisössä on sote-maakuntaomistajan lisäksi mukana vähemmistöomistajia, on kiinnitettävä erityistä huomiota yhdenvertaisuusperiaatteen noudattamiseen ja siihen, ettei vähemmistöomistajia kohdella epäoikeudenmukaisesti. Erityisesti uusien yhtiöiden osalta onkin syytä perusteellisesti harkita, onko vähemmistöosakkaiden mukaan ottaminen sote-maakunnan strategisten tavoitteiden kannalta välttämätöntä. Vähemmistöomistajien mukana olo sekä heidän osakeyhtiölaissa turvattu suojansa on otettava huomioon kaikkia omistajaohjauksellisia toimia harmitessa.

Osakassopimusten perustana tulee olla osakkaiden tahtotila eli omistajatahto. Sopimuksilla on parhaimmillaan osakkaiden ja myös hallituksen jäsenten keskinäisiä suhteita ja velvollisuuksia selkeyttävä merkitys ja ne palvelevat siten riskienhallintaa sekä luottamuksen rakentamista. Sopimusten avulla voidaan myös vahvistaa yhtiöiden toiminnan läpinäkyvyyteen ja tietojen antamiseen liittyviä velvoitteita sekä täsmentää sote-maakuntaomistajan yhtiölle asettamia tavoitteita. Kuten yhtiöjärjestysmääräysten muuttaminen, myös osakassopimusten solmiminen on mahdollista myös jo olemassa olevissa yhtiöissä eikä sopimusten käyttöala ole rajoitettu vain perustamisvaiheeseen.

Keskeisiä omistajaohjauksellisia toimia ovat henkilövalinnat sekä ohjeiden antaminen sote-maakuntaa eri yhteisöissä ja säätiöissä edustaville henkilöille. Ohjeiden antamiseen liittyy yhteisöjen toiminnan seuranta ja valvonta sekä reagoiminen yhteisöissä tapahtuviin asioihin. Sote-maakunnan kannanotot ja ohjeet perustuvat aktiiviseen yhteisöjen toiminnan seurantaan, joka on sote-maakuntahallituksen, konsernin johdon tai hallintosäännössä määrätyn muun sote-maakunnan toimivaltaisen viranomaisen tehtävä. Sote-maakuntastrategiaan pohjautuvat omistamisen tavoitteet ovat sote-maakunnan antamien ohjeiden ja kannanottojen lähtökohtana. Laissa ei säädetä ohjeiden ehdottomasta sitovuudesta, mutta luonnollisena lähtökohtana kuitenkin on, että ohjeita noudatetaan tai poikkeamiseen on oltava erittäin painavat perusteet.

Aktiiviseen omistajuuteen ja omistajaohjaukseen kuuluu myös yhteydenpito henkilöihin, jotka sote-maakunnan toimesta tai ehdotuksesta on valittu jonkin yhteisön hallintoelimeen. Henkilön aloittaessa tehtävässä hänen tulisi olla tietoinen sote-maakunnan tavoitteista ja tarkoituksesta kyseisessä yhteisössä. Samoin toimikauden aikana yhteydenpidon tulisi olla aktiivista ja jatkuvaa, jotta varmistetaan sote-maakunnan tavoitteiden eli omistajanäkökulman välittyminen yhteisön toimintaan. Samanaikaisesti on kuitenkin otettava huomioon erityisesti osakeyhtiölain asettamat huolellisuusvelvoitteet osakeyhtiön hallituksen jäsenelle. Sote-maakunta ei myöskään voi omistajana suoraan puuttua yhteisön toimivalle johdolle kuuluviin, yksittäisiin, operatiivisiin päätöksiin eikä siten hämärtää omistajan ja omistuksen kohteena olevan yhteisön toimivan johdon välisiä vastuusuhteita. Mikäli sote-maakunta omistajana on tyytymätön yhteisön hallituksen toimintaan ja päätöksentekoon, käytettävissä ovat osakeyhtiölainsäädännön tarjoamat keinot, kuten yhteisön hallituksen vaihtaminen.

Sote-maakunnan ja omistetun yhteisön tai yhteisön, jonka jäsen sote-maakunta on, välillä solmitaan usein myös palvelutuotantoa koskevia sopimuksia. Sote-maakunta on esimerkiksi sen järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yhteisön asiakas ja yhteisö palvelujen tuottaja. Tällöin omistajaohjauksen lisäksi esille nousevat myös sopimusvalvonnalliset kysymykset, jotka koskevat palvelujen tuottamista ja siihen liittyviä asioita ja

joilla ei ole suoraa liittymää varsinaiseen omistajuuteen liittyviin kysymyksiin. Näiden sopimusten osalta kyse on tavanomaisesta sopimusvalvonnasta ja palvelutuotannon hoitamisesta. Tämä monitahoisuus on huomioitava myös sote-maakunnan sisäisessä toimivallan jaossa. Sote-maakunnan omistajaohjauksesta vastaavat tahot eivät välttämättä ole samat kuin ne tahot, jotka puolestaan vastaavat palvelutuotannosta ja siihen liittyvien sopimusten valvonnasta.

49 §. *Maakunnan tytäryhteisöjen toiminta ja konserniohje.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan tytäryhteisöjen toiminnasta ja konserniohjeesta lähtökohtaisesti kuntalain 47 §:ää vastaavasti.

Pykälän 1 momentin mukaan omistajaohjauksella tulee huolehtia siitä, että sote-maakunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon sote-maakuntakonsernin kokonaisuus. Sote-maakunnan omistajaohjauksen keskeinen tarkoitus on ohjata sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuotantoa. Omistajaohjauksella varmistetaan palveluiden yhdenvertainen saatavuus sekä palveluiden laatu, vaikuttavuus ja kustannustehokkuus sote-maakuntakonserniin kuuluvien yhtiöiden toiminnassa. Omistajaohjauksella varmistetaan myös avoimuuden, viestinnän ja palvelujen käyttäjien sekä sote-maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen. Omistajaohjauksen tehtäviin kuuluu myös palveluintegraation tavoitteiden toteuttaminen sote-maakuntakonsernissa. Säännös asettaa laajat vaatimukset konserniohjaukselle.

Tytäryhteisön perustamisella tulee aina olla jokin sote-maakunnan toimintaan liittyvä strateginen tavoite ja tytäryhteisön tulee lähtökohtaisesti pyrkiä toteuttamaan näitä omistajan tavoitteita ja tarkoituksia sekä ottaa toiminnassaan ja päätöksenteossaan huomioon yhteisön asema osana sote-maakuntakonsernia. Vastaavasti yhteisön hallituksen jäsenen tulee olla tietoinen yhtiön toiminta-ajatuksista ja omistajan tavoitteista siinä vaiheessa, kun hän antaa suostumuksensa tehtävään. Tähän liittyen on olennaisen tärkeää kiinnittää huomiota tytäryhteisöjen jäsenten nimitysmenettelyihin.

Sote-maakuntakonsernin kokonaisedun määrittäminen ei ole välttämättä aina yksiselitteistä tai yksinkertaista päätöksenteon moniulotteisuuden vuoksi. Sote-maakunnan päätöksentekoon liittyy myös olennaisena osana poliittisuus ja poliittiset intressit. Sote-maakuntakonsernin kokonaisedun määrittämisessä on olennaista, että sote-maakuntavaltuusto sote-maakuntastrategiaa ja siihen liittyvää omistajapolitiikkaa koskevassa päätöksenteossaan selkeästi määrittää ne pitkän aikavälin tavoitteet, joita sote-maakunnalla on omistuksiinsa liittyen. Ohjauksessa on otettava huomioon tytäryhteisöjä koskeva erityislainsäädäntö ja sen sisältämät velvoitteet sekä sopeutettava ohjaus näiden velvoitteiden muodostamiin rajoihin.

Osakeyhtiölain 1 luvun 8 § sisältää yhtiön johdon yleisen huolellisuusvelvoitteen ja velvoitteen edistää yhtiön etua. Toimiminen yhtiön edun mukaisesti merkitsee yhtiön johdolle asetettua lojaliteettivelvollisuutta yhtiötä ja viimekädessä kaikkia osakkeenomistajia kohtaan. Yhtiön edun mukaan toimiminen sisältää luonnollisesti toimimisen yhtiön toimialan ja tarkoituksen mukaisesti. Näin ollen sote-maakunnan yhtiölle asettamien toimintaperiaatteiden, toiminta-ajatuksen ja tavoitteiden ilmaiseminen jo yhtiön perustamisasiakirjoissa ja yhtiöjärjestyksessä on perusteltua myös yhtiön johdon vastaisen toiminnan ja osakeyhtiöoikeudellisen vastuun kannalta. Johdon toimien huolellisuutta arvioidaan objektiivisista lähtökohdista eikä johto riko huolellisuusvelvoitettaan, jos päätökset perustuvat olosuhteisiin nähden asianmukaisiin perusteisiin, harkintaan ja selvitykseen. On kuitenkin syytä muistaa, että osakeyhtiön johdon vastuun arvioinnissa lähtökohtana ovat aina osakeyhtiölain säännökset.

Jos tytäryhtiössä on vähemmistöosakkeenomistajia, emoyhteisön on määräysvaltaa käyttäessään otettava heidät huomioon, sillä tytäryhteisön yhtiökokouksen, hallituksen tai toimitusjohtajan päätös ei saa loukata vähemmistön intressejä. Käytännön vaikutukset riippuvat kuitenkin vähemmistöosakkaiden lukumäärästä sekä heidän omistus- ja ääniosuudestaan. Jos vähemmistöosakkaiden mukana olo katsotaan yhtiössä välttämättömäksi, tällaisissa tilanteissa on perusteltua sopia toimintaperiaatteista perustamisasiakirjojen ja yhtiöjärjestysmääräysten lisäksi osakassopimuksella. Vastaavasti on välttämätöntä huomioida tytäryhteisön velkojien suoja ja tähän liittyvät johdon huolellisuusvelvoitteet. Emoyhteisön määräysvallan käyttö ei voi johtaa myöskään siihen, että velkojien etuja loukataan.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan tytäryhteisön hallituksen kokoonpanossa olisi otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus.

Yhteisön hallintoelimien valinta on omistajan kannalta käytännössä merkittävin yksittäinen toimenpide, sillä hallitus toteuttaa niitä tavoitteita ja tarkoituksia, joita omistaja on yhteisölle asettanut.

Hallituksen valinnassa tulisi aina huomioida yhteisön toimiala ja toiminnan laajuus sekä yhteisön strateginen merkittävyys sote-maakunnan toiminnassa. On eri asia, harjoittaako yhteisö liiketoimintaa kilpailuilla markkinoilla vai onko kyse sote-maakunnan yksinomaisessa omistuksessa olevasta, käytännössä sote-maakunnan sisäiseen palvelutuotantoon keskittyvästä yhtiöstä. Kaikkien näiden yhteisöjen hallitukseen tarvitaan osaamista, mutta vaaditun osaamisen laatu on erilaista.

Sote-maakuntavaltuuston tulee antaa konserniohjeessa sote-maakuntalain säännöksiä täydentävät ohjeet tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpanosta ja nimittämiskäytännöistä. Sote-maakuntahallituksen tai muun sote-maakunnan hallintosäännössä nimetyn toimivaltaisen viranomaisen nimittämispäätökset perustuvat näihin sote-maakuntavaltuuston asettamiin ohjeisiin.

Pykälän 3 momentin mukaan konserniohjetta sovelletaan sote-maakunnan tytäryhteisöjen ja soveltuvien osin osakkuusyhteisöjen omistajaohjaukseen. Konserniohjeen periaatteellista merkityksellisyyttä korostaisi se, että niiden hyväksyminen kuuluisi sote-maakuntavaltuuston tehtäviin. Konserniohjeet olisivat ohjeluonteisia, mutta lähtökohtaisesti niistä poikkeaminen tulisi päätöksenteon yhteydessä perustella. Konserniohjeilla yhdenmukaistetaan menettelytapoja sekä tehostetaan sote-maakuntakonsernin johtamisen edellytyksiä siten, että sote-maakuntakonsernia ja sote-maakunnan muuta toimintaa voidaan johtaa kokonaisuutena yhtenäisin periaattein ja sote-maakunnan kokonaisuus huomioon ottaen.

Konserniohjeilla voidaan ohjata sekä maakunnan omia toimielimiä ja viranhaltijoita, että sote-maakuntakonserniin kuuluvia tytäryhteisöjä. Varsinaiset sote-maakunnan sisäiset toimivaltasäännökset annetaan kuitenkin hallintosäännöllä. Konserniohjeessa voi myös olla sellaisia pysyväisluonteisia ohjeita, joita sote-maakunnan omistajanvaltaa eri yhteisöissä käyttävien edustajien tulee yhteisöjen yhtiökokouksissa tai vastaavissa toimielimissä ottaa huomioon. Koska ohje suuntautuu sekä sote-maakunnan omiin toimielimiin ja viranhaltijoihin, että tytäryhteisöihin, sote-maakuntavaltuusto voi harkita onko tarpeellista ja perusteltua jakaa ohje esimerkiksi useampaan asiakirjaan.

Konserniohjeet eivät oikeudellisesti suoraan sido tytäryhteisöjen toimielimiä. Sitovuus syntyy vasta siinä vaiheessa, kun tytäryhteisön toimivaltainen elin, yleensä hallitus, on hyväksynyt ohjeet yhteisöä sitovaksi. Tällöinkin yhteisöjen toimielinten, toimielinten jäsenten sekä toimitusjohtajan velvoitteet ja vastuut määräytyvät kyseistä yhteisöä koskevan lainsäädännön mukaan. Tytäryhteisöjen johto toimii kuitenkin konsernin emoyhteisön eli sote-maakunnan luottamuksen varassa. Konserniohjeet täydentävät tytäryhteisölle sen perustamisvaiheessa ja yhtiöjärjestyksessä asetettuja sote-maakunnan toimintaan liittyviä tavoitteita, joten niistä poikkeamiseen tai noudattamatta jättämiseen tulisi tytäryhteisön johdon esittää erityisen perusteltu syy. Lähtökohtaisesti noudattamatta jättäminen voisi perustua vain osakeyhtiölain tarkoittamiin vähemmistön suojasäännöksiin, velkojen suojasäännöksiin tai muuhun selkeään osakeyhtiölain tarkoittamaan yhtiön edun vastaisuuteen. Yhtiön edun vastaisuutta arvioitaessa on puolestaan aina otettava huomioon yhtiöjärjestyksestä ilmenevä yhtiön toiminnan tarkoitus.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin konserniohjeiden vähimmäisisällöstä. Momentin 1 kohdan mukaisesti konserniohjeet koskisivat sote-maakuntakonsernin taloutta ja investointien suunnittelua ja ohjausta. Sote-maakuntakonsernin taloutta ja investointeja on voitava suunnitella ja ohjata yhdessä, jotta konsernin kokonaisuus voidaan varmistaa ja rajalliset resurssit käyttää mahdollisimman tehokkaasti hyödyksi. Momentin 2 kohdassa konsernivalvonnalla puolestaan tarkoitetaan tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointia ja raportointia, joihin liittyen emoyhteisö voi antaa tarpeellisiksi harkitsemiaan ohjeita ja määräyksiä. Raportointiin liittyen konserniohjeessa ja siihen liittyen voidaan antaa yleisiä ohjeita, jotka esimerkiksi varmistavat konsernitilinpäätöksen ja osavuositarkastusten laadintaa sote-maakunnassa. Tältä osin konserniohjeella ohjeistetaan lain 119 §:ssä säädettävän tytäryhteisön tiedonantovelvollisuuden käytännön toteuttamista. Vastaavia ohjeita ja määräyksiä olisi mahdollisuus antaa myös tytäryhteisöjen riskienhallinnan järjestämiseen liittyen. Riskienhallintaan liittyvien ohjeiden merkitystä korostaa se, että esimerkiksi tytäryhteisöjen taloudelliset riskit voivat pahimmillaan kaatua emoyhteisön vastattaviksi muun muassa takaussitoumusten realisoinnin kautta.

Momentin 3 kohdan mukaan sote-maakuntavaltuuston tulee ohjata konserniohjeissa tytäryhteisöjen toimintaa siten, että lain 34 §:ssä sote-maakunnan viestinnälle asetetut velvoitteet toteutuisivat parhaalla mahdollisella tavalla myös tytäryhteisöjen osalta. Vastaavasti konserniohjeella annettaisiin tarkemmat määräykset siitä, miten sote-maakunnassa turvataan 86 §:n 2 momentissa tarkoitettu luottamushenkilöiden tietojensaantioikeus sote-maakunnan tytäryhteisöjen osalta. Tässä yhteydessä on perusteltua ottaa kantaa myös tarkastuslautakunnan tiedonsaantioikeuteen.

Momentin 4 kohdan mukaan tytäryhteisön johdolle voidaan konserniohjeessa asettaa velvoite hankkia emoyhteisön kanta johonkin asiaan ennen tytäryhteisön omaa päätöksentekoa. Sote-maakunnan ennakkokäsityksen hankkiminen on keino ohjata ja valvoa konserniin kuuluvan tytäryhteisön toimintaa ja taloutta. Tällainen velvoite ennakkokäsityksen hankkimiseen voi syntyä esimerkiksi silloin, kun päätettävä asia merkittävästi vaikuttaa yhteisön tai sote-maakunnan toimintaan tai taloudelliseen vastuuseen. Tytäryhteisön johdon tulee toimia huolellisesti ja yhteisön edun mukaisesti ja pääomistajan ennakkokäsityksen hankkiminen on näiden velvoitteiden mukaista. Ennakkokäsityksen hankkimisessa ei ole kyse yhteisön sisäisen päätöksenteon tai yhteisöä koskevan lain mukaisen toimitusjohtajan tai hallituksen vastuun siirtämisestä sote-maakuntahallituksen tai konsernijohtolle eikä se merkitsisi minkäänlaisen oikeudellisen yhteisvastuun synnyttämisestä. Lopullinen päätösvalta ja vastuu on ennakkokäsitystä edellyttävästä asiasta aina yhteisön omalla päätöksentekolimellä, vaikka sote-maakunnan ennakkokäsitys

päätettävään asiaan on hankittu ennen yhteisön päätöstä. Mikäli yhteisön toimitusjohtaja tai hallitus tekee ennakkokäsityksen hankkimista edellyttävässä asiassa päätöksen vastoin sote-maakunnan näkemystä, sote-maakunta voi erikseen harkita siihen liittyvät mahdolliset jatkotoimenpiteet.

Momentin 5 kohta koskee sote-maakuntakonsernin sisäisiä palveluita. Sote-maakuntakonserni ratkaisee itse mitä palveluja järjestetään keskitetysti konsernin sisäisinä palveluina. Tällaisia sisäisiä palveluja voivat olla esimerkiksi rahoitus- ja sijoitustoiminta, maksuliikenteen hoito, hankinnat, vakuuttaminen, henkilöstöpolitiikka ja tietohallinto. Konsernin keskitettyjen toimintojen järjestämisestä on perusteltua päättää konserniohjeessa, sillä keskitettyjen palveluiden järjestämisellä voidaan saavuttaa konsernille huomattavia toiminnallisia ja taloudellisia etuja.

Momentin 6 kohta liittyy 2 momentin sääntelyyn. Sote-maakuntavaltuusto täydentäisi konserniohjeessa lain säännöksiä sote-maakunnan tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpanon ja nimittämiskäytäntöjen osalta. Konserniohjeessa on tällöin mahdollisuus ottaa huomioon kyseisen sote-maakuntakonsernin rakenne sekä konserniin kuuluvien tytäryhteisöjen toimialat, toiminnan laajuus ja muut olosuhteet, jotka kaikki vaikuttavat hallitusten kokoonpanoon ja nimittämiseen.

Konserniohjeissa sote-maakuntavaltuusto voisi momentin 7 kohdan mukaan myös asettaa tytäryhteisöille velvollisuuden laatia yhteisön hallitustyöskentelyssä noudatettavat ohjeet hyvästä hallinto- ja johtamistavasta (corporate governance). Hallitustyöskentelyn lähtökohtana tulee olla, että johto toimii omistajien ja yrityksen etujen mukaisesti. Parhaimmillaan hyvän hallinnointitavan omaksuminen voi parantaa luottamusta yrityksen ja sen sidosryhmien välillä. Ohjeiden laatimisessa voidaan hyödyntää esimerkiksi Suomen Kuntaliiton lokakuussa 2009 vahvistamaa kuntakonsernien hyvää hallinto- ja johtamistapaa koskevaa suositusta, Arvopaperimarkkinayhdistys ry:n hyväksymää pörssinoteerattujen (listattujen) yhtiöiden hallinnointikoodia sekä Keskuskauppakamarin tammikuussa 2006 hyväksymää listaamattomien yhtiöiden hallinnon kehittämiseksi antamaa asialuetteloa ja myös valtion omistajapolitiikastaan tekemiä periaatepäätöksiä.

Edellä mainittujen lisäksi konserniohjeissa voidaan ottaa kantaa esimerkiksi konsernijohton läsnäolo- ja puheoikeuteen yhteisöjen hallituksissa. Läsnäolo- ja puheoikeudet ovat perusteltuja, jotta konsernijohton aktiivinen rooli sote-maakunnan tytäryhteisöjen ohjaamisessa toteutuisi ja kitkaton informaation välittyminen sote-maakuntakonsernin emoyhteisön ja konserniyhteisön välillä varmistuisi.

Momentin 8 kohdassa säädettäisiin siitä, että konserniohjeessa tulisi olla lisäksi määräykset sote-maakuntakonsernin valmiussuunnittelusta, varautumisesta ja konsernin sisäisen varautumisen yhteensovittamisesta. Ehdotetun lain 147 §:n mukaan sote-maakunnalla olisi varautumisvelvoite, joka koskisi koko sote-maakuntakonsernia. Selvyyden vuoksi olisi syytä varmistaa, että konsernia ohjaaviin konserniohjeisiin otettaisiin varautumisvelvoitetta täsmentäviä määräyksiä.

50 §. Konsernijohto. Pykälän 1 momentissa määritellään sote-maakunnan konsernijohton kokoonpano. Sote-maakunnan konsernijohtoon kuuluisivat sote-maakuntahallitus, sote-maakuntajohtaja ja muut hallintosäännössä määrätyt viranomaiset. Sote-maakuntavaltuusto päättäisi yksityiskohtaisemmin hallintosäännöllä konsernijohton tehtävistä ja toimivallan jaosta.

Pykälän 2 momentin mukaan konsernijohto toteuttaa omistajaohjauksen käytännön toimia sekä konsernivalvontaa sote-maakuntakonserniin kuuluvissa yhteisöissä. Sote-maakunnan muun toiminnan osalta toimivalta kuuluisi 43 §:n mukaisesti lähtökohtaisesti sote-maakuntahallitukselle. Lain säännösten estämättä sote-maakuntavaltuusto voisi kuitenkin päättää konsernijohtoon toimivallan laajentamisesta myös konserniyhteisöjen ulkopuolelle.

Konsernivalvonnan kohdealueita ovat erityisesti konserniyhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointi ja raportointi. Tätä varten voitaisiin vahvistaa esimerkiksi tunnusluvut ja mittarit, joilla tytäryhteisöjen toiminnan kannattavuutta, vaikuttavuutta ja talouden tilaa sote-maakuntakonsernissa arvioidaan. Konsernivalvonnassa seurataan myös sote-maakuntavaltuuston tytäryhteisöjen toiminnalle asettamien tavoitteiden toteutumista, konserniohjeen noudattamista sekä riskienhallintajärjestelmien toimivuutta.

51 §. Sisäinen tarkastus. Pykälän mukaan sote-maakuntahallituksen tulee järjestää sote-maakunnan riippumaton sisäinen tarkastus. Sisäisen tarkastuksen tehtävänä on varmentaa sote-maakunnan sisäisen valvonnan toimivuus. Sisäisen valvonnan toimivuuden merkitys korostuu sote-maakunnan toiminnan ollessa organisoituna monimuotoisesti eri organisaatiomuotoihin. Sote-maakuntalaissa ei kuitenkaan ehdoteta säädettäväksi tarkemmin sisäisen tarkastuksen järjestämismallista. Sisäinen tarkastus voidaan järjestää esimerkiksi sote-maakunnan omana toimintana, yhteistoimintana muiden sote-maakuntien kanssa tai se voidaan hankkia ulkopuolisilta palvelujen tuottajilta.

8 Luku **Sote-maakuntien yhteistoiminta**

52 §. Yhteistoiminnan muodot. Luvussa säädettäisiin sote-maakuntien käytössä olevista vapaaehtoisen yhteistoiminnan muodoista. Sote-maakuntien pakollisesta yhteistoiminnasta säädettäisiin niiden tehtäviä koskevassa erityislainsäädännössä. Esimerkiksi tähän hallituksen esitykseen sisältyvän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 9 §:ssä on säännöksiä tällaisesta pakollisesta yhteistoiminnasta.

Pykälän mukaan sote-maakuntien laissa säädetyn yhteistoiminnan lisäksi sote-maakunnat voisivat järjestää tehtäviään yhdessä sopimuksen nojalla sekä perustaa sote-maakuntayhtymän. Sote-maakunnat voisivat sopia tehtäviensä hoitamisesta yhteistoiminnassa aina, kun se olisi tarkoituksenmukaista ja käytännössä mahdollista. Sote-maakuntayhtymälle ei kuitenkaan olisi mahdollista siirtää lain 7 §:ssä tarkoitettua järjestämisvastuuta.

Yhteistoiminta voisi tulla kysymykseen esimerkiksi niissä tilanteissa, joissa menettelyllä voitaisiin tehostaa sote-maakuntien toimintaa ja henkilöstö- ja muiden voimavarojen käyttöä, parantaa palvelujen saatavuutta, edistää kielellisten oikeuksien toteutumista tai turvata tehtävissä tarvittavan erityisasiantuntemuksen saatavuutta. Sote-maakunnan asema sen jäsenten itsehallinnollisena yhteisönä edellyttäisi kuitenkin, että sote-maakunta säilyttäisi riittävän osan sille kuuluvista tehtävistä itsellään ja toimintakykynsä sellaisena, että se voisi selviytyä kaikista tehtävistään.

Pykälässä tarkoitettuja maakuntien julkisoikeudellisen yhteistoiminnan muotoja olisivat yhteinen toimielin, yhteinen virka, sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta ja sote-maakuntayhtymä. Kustakin yhteistoiminnan muodosta säädettäisiin tarkemmin erikseen omissa pykälissään.

Sote-maakunnat voisivat tehdä keskenään myös yksityisoikeudellisia sopimuksia tässä laissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Sote-maakunnat voisivat siten perustaa yhdessä esimerkiksi osakeyhtiön, säätiön tai yhdistyksen. Tällöin yhteisön hallintoon ja johtamiseen tulisivat sovellettaviksi kyseistä organisaatiomuotoa koskevat erityislait. Yksityisoikeudellista sopimusuhdetta koskevat riidat ratkaistaan yleisessä tuomioistuimessa tavanomaisena riita-asiana.

Sote-maakuntia velvoittavasta pakollisesta yhteistoiminnasta olisi lisäksi mahdollista säätää erityislainsäädännössä, jos se esimerkiksi tehtävän tarkoituksenmukaisen hoitamisen vuoksi olisi tarpeen. Lähtökohtana on kuitenkin, että sote-maakunnat päättäisivät tehtäviensä järjestämistä koskevasta yhteistoiminnastaan itsehallintonsa mukaisesti.

53 §. *Yhteistoiminnan suhde julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntien yhteistoiminnan ja julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain välisestä suhteesta. Säännöksellä ei muutettaisi vuoden 2017 alussa voimaan tulleen julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) soveltamisalaa, vaan selkiytettäisiin sitä sote-maakuntien osalta. .

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lain 7 §:ssä määritellyn järjestämisvastuun siirtämistilanteiden suhteesta julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin. Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettu laki sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettu laki (1398/2016) edellyttävät julkisyhteisöitä ja muita hankintayksiköitä järjestämään hankintasopimuksistaan avoimia ja tasapuolisia tarjouskilpailuja. Säännösehdotuksen mukaan hankintalainsäädäntöä ei sovellettaisi tilanteisiin, joissa sote-maakunta sopii järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle sote-maakunnalle.

Lain 7 §:ssä on määritelty järjestämisvastuun sisältö. Lainkohdan mukaan tehtävien hoidosta järjestämisvastuussa oleva sote-maakunta vastaisi muun ohella asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta, palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä, tuottamistavasta, tuottamisen valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Järjestämisvastuun siirrossa ei olisi kysymys EU-kilpailuoikeudessa tarkoitettuun taloudellisesti toiminnasta, vaan niin sanotusta yleishyödyllisestä tehtävästä. Osa tehtävistä olisi sellaisia, joita ei edes perustuslain 124 §:n mukaan voitaisi siirtää yksityisille tai siirto edellyttäisi, että siitä olisi säädetty laissa. Vaikka tällaiset tehtävät katsottaisiinkin taloudelliseksi, ne olisivat kuitenkin tehtäväsiirtoja, joissa olisi kysymys julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 16 §:ssä tarkoitettuun hankinnoista toiselta hankintayksiköltä. Sen mukaan hankintalakia ei sovelleta hankintayksiköiden väliseen hankintaan, jolla hankintayksiköt toteuttavat yhteistyössä ja yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi niiden vastuulla olevia yleisen edun mukaisia julkisia palveluja.

Järjestämisvastuun siirtämisen yhteydessä siirron saajalle siirtyisi vastuu muun muassa palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta ja erityisesti valvonnasta. Järjestämisvastuun siirrossa kysymys olisi lailla niille siirretystä julkisesta ja molempien yhteisestä tehtävästä ja siirron perusteena olisi yleisen edun toteuttaminen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin palvelujen tuottamista koskevien yhteistoimintajärjestelyjen suhteesta hankintalainsäädäntöön. Momentissa korostettaisiin sitä, että julkisen hankintasopimuksen tai käyttöoikeussopimuksen tunnusmerkistön täyttävän sote-maakuntien yhteistyöjärjestelyn asema määräytyisi hankintalainsäädännössä asetettujen oikeusohjeiden mukaisesti, mukaan lukien unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön hankintayksiköiden yhteistyötä koskevat soveltamisalapoikkeukset, jotka ovat pääosin identtisiä uusien EU:n hankintadirektiivien (2014/24/EU ja 2014/25/EU) hankintayksiköiden yhteistyötä koskevien määräysten kanssa.

Momentin mukaan lakisääteisen tai muun tehtävän hoitamista koskevaan yhteistoimintaan ei sovellettaisi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia tai erityisalojen hankintalakia, jos kyseessä olisi hankinta sidosyksiköltä tai edellä kuvatusta hankintalain 16 §:ssä tarkoitetusta hankinnasta toiselta hankintayksiköltä.

Ennen vuotta 2016 voimassa olleessa sekä uudessa hankintalainsäädännössä hankintayksikön sidosyksiköltään tekemät hankinnat on jätetty lain soveltamisalan ulkopuolelle. Sidosyksiköltä tehtäviä hankintoja koskeva soveltamisalapoikkeus on pysytetty ja sitä on osin täsmennetty uusissa EU:n julkisia hankintoja koskevissa direktiiveissä.

Uuden hankintalain 15 §:n mukaan lakia ei sovellettaisi hankintoihin, jotka hankintayksikkö tekisi siitä muodollisesti erilliseltä ja päätöksenteon kannalta itsenäiseltä yksiköltä, jos hankintayksikkö yksin tai yhdessä muiden hankintayksiköiden kanssa valvoisi yksikköä samalla tavoin kuin se valvoo omia toimipaikkojaan ja jos yksikkö harjoittaisi pääosaa toiminnastaan niiden hankintayksiköiden kanssa, joiden määräysvallassa se on. Lisäksi sidosyksikön ulosmyynnin prosentti- ja euromääriä on kansallisesti rajoitettu. Myös toiselta hankintayksiköltä tapahtuvaa hankintaa rajoitetaan siltä osin kuin hankintayksikkö myy ulkopuoliselle. Rajoitus on sidottu prosentti- ja euromääriin rajoihin.

54 §. Yhteinen toimielin. Pykälän 1 momentissa todettaisiin pääsääntö, jonka mukaan yksi sote-maakunta voisi hoitaa tehtävää yhden tai useamman sote-maakunnan puolesta siten, että sote-maakunnilla olisi yhteinen toimielin, joka vastaisi tehtävän hoitamisesta. Tehtävää hoitavaa sote-maakuntaa kutsuttaisiin vastuu-sote-maakunnaksi. Yhteinen toimielin olisi vastuu-sote-maakunnan valtuuston ja sote-maakuntahallituksen alainen toimielin ja sen alaisena toimiva organisaatio olisi osa vastuu-sote-maakunnan organisaatiota.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnat voisivat vapaaehtoisessa yhteistoiminnassa sopia, että yhteistoimintaan osallistuvat sote-maakunnat valitsevat osan yhteisen toimielimen jäsenistä. Vapaaehtoisessa yhteistoiminnassa ei siis edellytettäisi, että jokaisella yhteistoimintaan osallistuvalla sote-maakunnalla olisi edustus toimielimessä.

Yhteisen toimielimen päätösten tiedoksiannosta sote-maakunnan jäsenille säädettäisiin lain 143 §:ssä.

55 §. Sopimus yhteisestä toimielimestä. Pykälässä säädettäisiin yhteistä toimielintä koskevan sopimuksen vähimmäissisällöstä. Säännöksen mukaan yhteistä toimielintä koskevassa sopimuksessa tulisi todeta ainakin yhteisen toimielimen tehtävät ja vapaaehtoisen yhteistoiminnan osalta myös siitä, siirtyykö vastuu-sote-maakunnalle lain 7 §:ssä tarkoitettu järjestämisvastuu. Sopimuksen osapuolten tulisi sopia yhteisen toimielimen kokoonpanosta sekä yhteistoimintaan osallistuvien sote-maakuntien oikeudesta valita toimielimeen jäseniä. Lisäksi tulisi sopia talouteen liittyvistä asioista, erityisesti kustannusten laskennan ja niiden jakautumisen perusteista.

Yhteistä toimielintä koskeva sopimus voitaisiin solmia olemaan voimassa toistaiseksi tai määräajan. Sopimuksen päättämiseen liittyvistä menettelytavoista kuten esimerkiksi irtisanomisajasta tulisi myös ottaa sopimukseen tarpeelliset määräykset. Sopimukseen voitaisiin ottaa myös muita määräyksiä sen mukaisesti kuin osapuolet katsoisivat sen tarpeelliseksi.

56 §. Yhteinen virka. Yhteinen virka tarkoittaisi järjestelyä, jossa viranhaltijan velvollisuutena olisi hoitaa virkatehtäviä kahdessa tai useammassa sote-maakunnassa. Pykälän 1 momentin mukaan yhteinen virka olisi mahdollista perustaa sote-maakuntien yhteiseksi viraksi. Perustamisesta tulisi päättää kaikkien järjestelyyn osallistuvien sote-maakuntien yhtäpitävin päätöksin.

Pykälän 2 momentin mukaan viranhaltija olisi virkasuhteessa kaikkiin kyseisiin sote-maakuntiin. Suorittaessaan virkatehtäviä viranhaltija olisi velvollinen noudattamaan sen sote-maakunnan toimivaltaisen viranomaisen ohjeita, jonka sote-maakunnan tehtäviä hän suorittaisi. Virkatehtäviin voisi kuulua myös esittelytehtävä sote-maakunnan toimielimelle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yhteistä virkaa koskevan sopimuksen vähimmäissisällöstä. Osapuolten tulisi sopia ainakin kustannusvastuiden jakautumisesta sekä siitä, mikä sopijaosapuoli toimii työnantajan velvollisuuksista vastaavana sote-maakuntana. Vaikka viranhaltija on virkasuhteessa kaikkiin sopimuksessa mukana oleviin sote-maakuntiin, työnantajan velvollisuuksista voi vastata vain yksi, sopimuksessa sovittu sote-maakunta.

57 §. Sopimus viranomaistehtävän hoitamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnat voisivat sopia, että niille laissa säädetty tehtävä, jossa toimivaltaa voidaan siirtää viranhaltijalle, annetaan virkavastuulla toisen sote-maakunnan viranhaltijan hoidettavaksi. Tällainen tehtävä voisi sisältää myös julkisen vallan käyttöä ja tehtävän hoitaminen virkavastuulla sisältäisi myös mahdollisen esittelytehtävän sote-maakunnan toimielimelle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sopimuksen vähimmäissisällöstä. Sopimukseen olisi otettava tarpeelliset määräykset ainakin tehtävän sisällöstä, tehtävän hoidon seurannasta, siihen liittyvien kustannusten määräytymisen perusteista ja jakautumisesta osapuolten kesken sekä sopimuksen voimassaolosta ja irtisanomisesta. Viranomaistehtävän hoitamista koskeva sopimus voitaisiin solmia olemaan voimassa toistaiseksi tai määräajan. Sopimuksen päättämiseen liittyvistä menettelytavoista kuten irtisanomisajasta ja irtisanomistavasta tulisi myös ottaa sopimukseen määräykset.

58 §. Sote-maakuntayhtymä. Pykälään sisältyisivät sote-maakuntayhtymää koskeva perussäännökset. Sote-maakuntayhtymää koskeva sääntely vastaisi pääosin kuntalain kuntayhtymää koskevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntayhtymä perustetaan sote-maakuntien välisellä valtuustojen hyväksymällä sopimuksella (perussopimus) ja sote-maakuntayhtymän nimessä tulee olla sana sote-maakuntayhtymä.

Pykälän 2 momentissa tuotaisiin esiin sote-maakuntayhtymän oikeudellinen asema sote-maakunnasta erillisenä oikeushenkilönä.

Pykälän 3 momentissa olisi sote-maakuntayhtymän tehtäväalaa koskeva rajoitussäännös. Sote-maakuntayhtymän tehtävinä voisi olla vain jäsen-sote-maakuntien toimialaan kuuluvien tehtä-

vien tukipalvelujen tuottamiseen liittyviä tehtäviä. Tukipalveluiksi katsottaisiin tässä yhteydessä kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimintaa tukevat tehtävät kuten esimerkiksi keskitetty ruokahuolto, siivous, laitehuolto, toimisto- ja hallintopalvelut, palkanlaskenta-, talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut, ICT-palvelut tai kiinteistötoimi, tekniset palvelut sekä laboratoriot ja kuvantamispalvelut.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakuntayhtymälle ei voitaisi siirtää lain 7 §:ssä tarkoitettua järjestämisvastuuta. Säännöksen tarkoituksena on erityisesti välttää tilanne, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyviä tehtäviä annettaisiin sote-maakunnasta erilliseen oikeushenkilöön muutoin kuin niissä tilanteissa, joissa järjestämisen kokoamisesta on erikseen säädetty.

59 §. Sote-maakuntayhtymän perussopimus. Pykälässä olisi perussäännökset sote-maakuntayhtymän perussopimuksen vähimmäissisällöstä. Perussopimus on nimenomaan sote-maakuntien välinen sopimus, joten sote-maakuntayhtymä, joka sopimuksella perustetaan, ei ole sopimusosapuoli. Perussopimus ja siinä ilmaistu jäsen-sote-maakuntien tahto on kuitenkin sote-maakuntayhtymän toiminnan lähtökohta.

Tavanomaiseen sopimusoikeudelliseen tapaan sopimukseen osalliset sote-maakunnat eli sote-maakuntayhtymän jäsen-sote-maakunnat on momentin 1 kohdan mukaisesti todettava sopimuksessa. Jäsen-sote-maakuntien on myös sovittava sote-maakuntayhtymän nimestä ja kotipaikasta. Momentin 2 kohdan mukaan perussopimuksessa olisi sovittava sote-maakuntayhtymän tehtävistä. Sote-maakuntayhtymälle annettavia tehtäviä rajoittaisi 58 §:n 3 ja 4 momentin säännökset. Sote-maakuntayhtymän tehtävät on perusteltua määritellä perussopimuksessa siten, ettei toiminnan aikana synny epäselvyyttä yhtymän toiminnan tarkoituksesta ja tavoitteista.

Momentin 3 kohdan mukaan perussopimuksesta tulee ilmetä, käyttääkö sote-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa yhtymävaltuusto vai yhtymäkokous. Samalla tulee sopia siitä, miten jäsen-sote-kuntien välinen äänivalta jakautuu ja mikä on äänivallan jakautumisen peruste. Äänivallan peruste on jäsen-sote-maakuntien harkinnassa; yleisimmin se on asukasluku, peruspääomaosuus tai esimerkiksi perustettavan sote-maakuntayhtymän palvelujen käyttö tietyllä aikavälillä. Jäsen-sote-maakuntien on sovittava myös yhtymävaltuuston tai yhtymäkokouksen jäsenten lukumäärästä. Momentin 4 kohdan mukaan jäsen-sote-maakuntien on sovittava sote-maakuntayhtymän muista toimitelmistä sekä niiden tehtävistä, päätösvallasta ja koollekutsumisesta. Jäsen-sote-maakuntien on mahdollista jättää muita toimitelmiä koskevaa päätösvaltaa sote-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa käyttävälle toimitelmelle, mutta tällöin asiasta olisi sovittava perussopimuksessa. Perussopimuksessa on myös momentin 5 kohdan mukaisesti otettava kantaa siihen, mikä sote-maakuntayhtymän toimitelin valvoo sote-maakuntayhtymän etua, edustaa sote-maakuntayhtymää ja tekee sen puolesta sopimukset.

Perussopimuksessa tulee momentin 6 kohdan mukaan sopia siitä, miten jäsen-sote-maakuntien osuudet sote-maakuntayhtymän peruspääomaan sekä osuudet varoihin ja vastuu sen veloista jakautuu. Vastaavasti kuin äänivallan osalta, osuuksien peruste on jäsen-sote-maakuntien harkinnassa. Sopimuksessa on myös sovittava muista oleellisista sote-maakuntayhtymän taloutta koskevista asioista. Jäsen-sote-maakuntien on perusteltua sopia esimerkiksi sote-maakuntayhtymän toiminnan ja investointien rahoittamisen perusteista, talousarvion ja taloussuunnitelman käsittelystä sekä jäsen-sote-maakuntien vaikutusmahdollisuuksista niihin.

Momentin 7 kohdan mukaan perussopimuksessa on sovittava sote-maakuntayhtymän hallinnon ja talouden tarkastuksesta sekä 8 kohdan mukaan siitä, miten jäsen-sote-maakunta voi erota sote-maakuntayhtymästä ja miten ero vaikuttaa niin eroavan jäsen-sote-maakunnan kuin toimintaa jatkavienkin sote-maakuntien asemaan. Erityisen tärkeää on ottaa kantaa siihen, miten eroavan jäsen-sote-maakunnan osuutta peruspääomaan sekä vastuuta sote-maakuntayhtymän veloista ja muista vastuista kuten eläkevastuista käsitellään erotilanteessa. Lisäksi momentin 9 kohdan mukaan sopimukseen tulee ottaa määräykset sote-maakuntayhtymän purkamisesta ja loppuselvityksen suorittamisesta. Purkamista koskevissa sopimusehdoissa voidaan ottaa kantaa muun muassa siihen, millä taholla on vastuu loppuselvityksen suorittamisesta ja miten sote-maakuntayhtymän varoja, velkoja ja vastuita käsitellään purkamistilanteessa.

Momentin 10 kohdan mukaan perussopimuksessa tulisi sopia myös talouden ja toiminnan seurantajärjestelmästä sekä raportoinnista jäsen-sote-maakunnille.

Pykälän 2 momentin mukaan perussopimuksessa voitaisiin myös sopia, että sopimuksessa määräytyissä asioissa päätöksen tekemiseen vaaditaan määräänemmistö.

60 §. Perussopimuksen muuttaminen. Ellei perussopimuksessa olisi sovittu toisin, perussopimuksen muuttamisen edellytyksenä olisi, että muutosta kannattaa vähintään kaksi kolmannelta jäsen-sote-maakunnista ja että niiden asukasluku on vähintään puolet kaikkien jäsen-sote-maakuntien yhteenlasketusta asukasluvusta. Jäsen-sote-maakunnat voisivat sopia perussopimuksen muuttamisen edellytyksistä myös toisin kuin laissa säädetään. Esityksen mukaan jäsen-sote-maakunnilla olisi oikeus sopia perussopimuksessa laissa edellytettyä tiukemmista tai väljemmistä edellytyksistä perussopimuksen muuttamiselle. Jos jäsen-sote-maakunnat eivät olisi toisin sopineet, sovellettaisiin perussopimuksen muuttamiseen lain säännöstä.

61 §. Sote-maakuntayhtymän toimielimet. Pykälän 1 momentissa todettaisiin sote-maakuntayhtymän hallintomallit eli yhtymävaltuusto ja yhtymäkokous. Jäljempänä olevissa muissa pykälissä täsmennettäisiin kumpaakin hallintomallia koskevaa sääntelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntayhtymällä voisi olla myös muita toimielimiä sen mukaan, kuin niistä on sovittu perussopimuksessa.

Pykälän 3 momentin mukaan perussopimuksessa voitaisiin sopia, että yhtymävaltuustoa ja yhtymäkokousta lukuun ottamatta sote-maakuntayhtymän muiden toimielinten kokoonpano olisi sovittava sellaiseksi, että se vastaa jäsen-sote-maakuntien valtuustoissa edustettuina olevien eri ryhmien maakuntavaaleissa samaa ääniosuutta sote-maakuntayhtymän alueella vaalilaissa säädetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisesti. Muilla toimielimillä tarkoitetaan sote-maakuntayhtymän hallitusta ja muita päätösvaltaa käyttäviä toimielimiä.

62 §. Yhtymävaltuusto. Yhtymävaltuuston tehtävät määräytyvät sote-maakunnan valtuustoa koskevien säännösten mukaisesti. Koska tehtävät määräytyvät suoraan sote-maakuntalain säännösten perusteella, sote-maakuntayhtymän perussopimuksessa ei voida määrätä yhtymävaltuuston tehtävistä aivan vastaavalla tavalla kuin yhtymäkokouksen tehtävistä. Hallinnon järjestäminen on siten sellaisessa sote-maakuntayhtymässä, jossa yhtymävaltuusto käyttää ylintä päätösvaltaa, sidotumpaa kuin yhtymäkokoukseen perustuvassa sote-maakuntayhtymämallissa.

Yhtymävaltuusto eroaa yhtymäkokouksesta toiminnallisesti erityisesti siinä, että yhtymäkokoukseen edustaja valitaan aina erikseen kutakin kokousta varten, kun taas yhtymävaltuutetut valitaan lähtökohtaisesti maakuntavaalikaudeksi.

63 §. Yhtymäkokous. Pykälässä säädettäisiin yhtymäkokouksen koollekutsumisesta, yhtymäkokousedustajasta, yhtymäkokouksen tehtävistä sekä yhtymäkokouksen julkisuudesta ja yhtymäkokousedustajan esteellisyydestä.

Pykälän 1 momentin mukaan yhtymäkokous olisi pidettävä vähintään kaksi kertaa vuodessa. Tarpeen mukaan se olisi mahdollista kutsua koolle useamminkin.

Pykälän 2 momentissa tuodaan, että yhtymäkokousedustaja tulisi nimetä erikseen kuhunkin yhtymäkokoukseen. Edustajaa ei siis olisi mahdollista nimetä esimerkiksi valtuustokaudeksi. Säännöksen tarkoituksena on, että osakeyhtiöiden yhtiökokousten tapaan sote-maakuntahallitus ottaa kantaa yhtymäkokouksissa käsiteltäviin asioihin ja ohjeistaa yhtymäkokousedustajan kutakin kokousta varten erikseen. Tavoitteena on luoda edellytyksiä jäsen-sote-maakuntien sote-maakuntayhtymään kohdistamalle omistajaohjaukselle. Edustajan nimeää lähtökohtaisesti sote-maakunnan puhevaltaa käyttävä sote-maakuntahallitus, mutta sote-maakuntavaltuusto voi hallintosäännön määräyksillä päättää nimeämiseen liittyvästä toimivallasta haluamallaan tavalla. Lähtökohtana on, että yhtymäkokousedustajia olisi kustakin sote-maakunnasta yksi, mutta sote-maakuntayhtymän perussopimuksessa voidaan sopia asiasta myös toisin eli yhtymäkokousedustajia on mahdollista olla kullakin jäsen-sote-maakunnalla useampia. Tällöin perussopimuksessa on sovittava, miten edustajien äänivalta heidän kesken jakautuu.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin ne asiat, joista yhtymäkokouksen on ainakin päätettävä. Yhtymäkokoukselle voidaan perussopimuksella vahvistaa tarpeen mukaan myös muita kuin laissa nimenomaisesti mainittuja tehtäviä.

Yhtymäkokouksen tulisi päättää ainakin sote-maakuntayhtymän talousarviosta ja taloussuunnitelmasta, hyväksyä sote-maakuntayhtymälle hallintosääntö, valita perussopimuksen mukaiset sote-maakuntayhtymän toimielimet, päättää sote-maakuntayhtymän luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista, valita tilintarkastajat sekä päättää tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapaudesta. Tehtävät vastaavat siten pääosin sote-maakuntavaltuuston ja sote-maakuntayhtymän yhtymävaltuuston tehtäviä.

Pykälän 4 momentissa säädetään yhtymäkokouksen julkisuudesta ja yhtymäkokousedustajan esteellisyydestä, joihin sovellettaisiin vastaavia sote-maakuntavaltuustoa ja valtuutettua koskevia säännöksiä.

64 §. Sote-maakuntayhtymän rahoitus. Sote-maakuntayhtymän jäsen-sote-kuntien on perussopimuksessa sovittava sote-maakuntien välisestä vastuunjaosta sote-maakuntayhtymän sellaisten menojen rahoituksesta, joita ei muuten saada katetuksi.

65 §. Sote-maakuntayhtymästä eroaminen. Pykälässä säädettäisiin jäsen-sote-maakunnan oikeudesta erota sote-maakuntayhtymästä ja eroamisen ajankohdasta. Jäsen-sote-maakunnalla olisi oikeus erota vapaaehtoiseen yhteistoimintaan perustuvasta sote-maakuntayhtymästä. Lakisääteiseen yhteistoimintaan perustuvasta yhteistoiminnasta eroaminen ei ole mahdollista, jos yhteistoimintaan kuuluvista jäsen-sote-maakunnista on säädetty tai lain nojalla päätetty. Mikäli perussopimuksessa ei olisi asiasta muuta sovittu, eroaminen sote-maakuntayhtymästä tapahtuisi

eroilmoitusta seuraavan kalenterivuoden päättyessä. Eroamisesta olisi siis ilmoitettava vähintään vuotta aikaisemmin.

Perussopimuksessa olisi 59 §:n mukaisesti sovittava ainakin siitä, miten eroavan ja toimintaa jatkavien jäsen-sote-maakuntien väliset taloudelliset suhteet ratkaistaan eroamisen yhteydessä. Lisäksi sopimukseen olisi mahdollista ottaa muita jäsen-sote-maakuntien tarpeellisiksi katsomia ehtoja eroamiseen liittyvistä menettelyistä. Jäsen-sote-maakunnan oikeutta eroamiseen ei kuitenkaan voitaisi ehdoilla rajoittaa.

66 §. Sopimuksesta aiheutuvan riidan ratkaiseminen. Sote-maakuntien julkisoikeudellisessa yhteistoiminnassa olisi kyse julkisoikeudellisesta sopimuksesta, johon liittyvät erimielisyydet ratkaistaisiin hallintoriitana siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

67 §. Sote-maakuntaa koskevien säännösten soveltaminen sote-maakuntayhtymässä. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntaa koskevien säännösten soveltamisesta sote-maakuntayhtymään. Lain tarkoitusta ja soveltamisalaa koskevaa 1 §:ää sekä sote-maakunnan toimintaa koskevaa 4 §:ää sovellettaisiin myös sote-maakuntayhtymään.

Lain 6 §:ää sote-maakunnan tehtävistä sovelletaan myös sote-maakuntayhtymään. Sote-maakuntayhtymä ei siten voi ottaa hoitaakseen tehtävää, joka ei kuulu sote-maakunnan toimialaan.

Lain 11 §:ää valtiovarainministeriön ja aluehallintoviraston toimivallasta sovelletaan myös sote-maakuntayhtymään.

Lain 22 §:ää valtuuston tehtävistä sovelletaan soveltuvin osin myös sote-maakuntayhtymän yhtymävaltuustoon.

Lain 26 §:n säännöksiä puheenjohtajasta ja varapuheenjohtajasta sekä 27 §:n säännöksiä valtuustoryhmästä ja sen toiminnan tukemisesta sovelletaan sote-maakuntayhtymään.

Lain 29 §:n säännöksiä sote-maakunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista sekä lain 30 §:n säännöstä sote-maakunnan asukkaan, palvelujen käyttäjän sekä sote-maakunnassa toimivan yhteisön ja säätiön aloiteoikeudesta sovelletaan myös sote-maakuntayhtymään. Samoin sovelletaan 34 §:n säännöstä viestinnästä.

Lain 6 luvun toimielimiä koskevia säännöksiä sovelletaan sote-maakuntayhtymään.

Sote-maakuntahallitusta koskevaa 43 §:ää sekä sote-maakuntahallituksen puheenjohtajaa koskevaa 44 §:ää sekä johtajasopimusta koskevaa 46 §:ää sovelletaan sote-maakuntayhtymään.

Konsernin muodostavaan sote-maakuntayhtymään sovelletaan lain 48 §:ää omistajaohjauksesta ja 50 §:ää konsernijohdosta. Vastaavasti sovelletaan 49 §:ää, kuitenkin siten, etteivät sote-maakuntayhtymän emoyhteisön ominaisuudessa antamat konserniohjeet voi olla ristiriidassa jäsen-sote-maakuntien antamien konserniohjeiden kanssa.

Sote-maakuntayhtymän luottamushenkilöihin sovelletaan 10 luvun säännöksiä ja henkilöstöön 11 luvun säännöksiä. Siten esimerkiksi 83 §:ssa säädettyä mahdollisuutta päätoimisten tai osa-

aikaisten luottamushenkilöiden nimeämiseen sovelletaan soveltuvin osin myös sote-maakuntayhtymissä.

Sote-maakuntayhtymään sovelletaan myös 12 luvun säännöksiä päätöksenteko- ja hallintomenettelystä, 13 luvun säännöksiä taloudesta, 14 luvun säännöksiä hallinnon ja talouden tarkastuksesta sekä 15 luvun säännöksiä sote-maakunnan toiminnasta markkinoilla.

Lain 16 luvun säännöksissä oikaisuvaatimuksesta ja sote-maakuntavalituksesta on erikseen otettu huomioon sote-maakuntayhtymät.

Pykälän 2 momentin mukaan yhtymävaltuustoon ja yhtymäkokoukseen sovelletaan, mitä 39 §:ssä säädetään valtuustosta. Sote-maakuntayhtymässä, jossa ei ole yhtymävaltuustoa, tulee asia vireille yhtymähallituksen tai jäsen-sote-maakunnan esityksestä.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntayhtymän johtavan viranhaltijan irtisanomisesta tai siirtämisestä muihin tehtäviin on soveltuvin osin voimassa, mitä sote-maakuntajohtajasta säädetään 47 §:ssä. Päätöksen tekemiseen vaaditaan, että sitä kannattaa kaksi kolmasosaa kaikkien jäsen-sote-maakuntien perussopimuksen mukaisesta yhteenlasketusta äänimäärästä.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakuntayhtymän johtavan viranhaltijan ja sote-maakuntayhtymän välillä tehtävään johtajasopimukseen sovelletaan, mitä johtajasopimuksesta säädetään lain 46 §:ssä.

9 Luku **Sote-maakunnan liikelaitos**

68 §. *Sote-maakunnan liikelaitoksen asema ja tehtävät.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan liikelaitoksen asemasta ja tehtävistä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunta voisi perustaa liikelaitoksen liiketaloudellisten periaatteiden mukaan hoidettavaa tehtävää varten. Tehtävä olisi voimassa olevan tulkinnan mukaisesti liiketaloudellisten periaatteiden mukaan järjestettyä silloin, kun tehtävästä saatujen tulojen olisi tarkoitus kattaa sen suorittamisesta aiheutuvat menot ja pidemmällä aikavälillä myös investoinnit. Liikelaitoksen perustamisessa tulee ottaa huomioon lain 15 luvun säännökset sote-maakunnan toiminnasta markkinoilla. Liikelaitoksen perustaminen edellyttää nimenomaista sote-maakuntavaltuuston toimitelimen päätöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan liikelaitoksen tehtävistä määrättäisiin tarkemmin maakunnan hallintosäännössä.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan liikelaitos toimii sote-maakunnan osana joten se ei ole sote-maakunnasta erillinen oikeushenkilö. Liikelaitoksella on kuitenkin toiminnallisesti ja taloudellisesti eriytetty asema sote-maakunnan sisällä. Myös liikelaitoksen talousarvio on erillinen osa sote-maakunnan talousarviota.

Sote-maakuntaa koskisi 15 luvussa säädetty yhtiöittämisvelvollisuus sen toimiessa kilpailutilanteessa markkinoilla.

69 §. *Liikelaitoksen johtokunnan tehtävät.* Liikelaitosta johtaisi johtokunta, jonka tehtävät olisivat pitkälti rinnastettavissa sote-maakuntahallituksen tehtäviin. Johtokunnan tehtävänä olisi

johtaa ja valvoo liikelaitoksen toimintaa. Se vastaisi hallinnon ja toiminnan sekä sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen ja riskienhallinnan järjestämisestä. Johtokunta olisi toiminnassaan sidottu sote-maakuntavaltuuston asettamiin toimintaa ja taloutta koskeviin tavoitteisiin ja reunaehtoihin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin johtokunnan tehtävistä. Se päättää laitoksen toiminnan kehittämisestä sote-maakuntavaltuuston asettamien reunaehtojen puitteissa. Se hyväksyy laitoksen talousarvion sote-maakunnan asettamien sitovien tavoitteiden ja meno- ja tuloerien mukaisesti. Se laatii tilinpäätöksen, joka on sote-maakunnan tilinpäätökseen yhdisteltävä erillistilinpäätös. Sote-maakunta voisi hallintosäännössä osoittaa johtokunnalle konserniohjaustehtäviä sote-maakunnan tytäryhteisöjen osalta.

Johtokunta päättää myös investoinneista sote-maakunnan asettamissa rajoissa. Johtokunta valvoo laitoksen etua, ja jollei hallintosäännössä toisin määrätä, edustaa sote-maakuntaa ja käyttää sen puhevaltaa liikelaitoksen tehtävälueella.

Pykälän 3 momentin mukaan liikelaitoksen johtokunnan muista tehtävistä määrätään hallintosäännössä.

70 §. Liikelaitoksen johtaja. Liikelaitosta johtaisi johtaja, joka olisi virkasuhteessa sote-maakuntaan. Johtaja toimisi johtokunnan alaisena ja johtaisi ja kehittäisi laitoksen toimintaa. Liikelaitoksen johtajan tehtävään määräämisestä päättäisi sote-maakuntavaltuusto, ellei hallintosäännössä määrättäisi toisin. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin johtajan oikeudesta käyttää liikelaitoksen puhevaltaa, jollei puhevaltaa olisi rajattu hallintosäännössä.

71 §. Maakunnan liikelaitoksen talous. Pykälässä säädettäisiin liikelaitoksen taloudesta. Liikelaitoksen talouteen sovellettaisiin sote-maakunnan taloutta koskevia säännöksiä 1 momentissa säädetyin poikkeuksin.

Pykälän 1 kohdan mukaan liikelaitoksen talousarvio laaditaan sote-maakunnan talousarviosta ja -suunnitelmasta erillisenä osana. Liikelaitoksen kirjanpito on eriytettävä sote-maakunnan kirjanpidossa 2 kohdan mukaisesti. Liikelaitoksen kirjanpito eriytetään tilikauden aikana ja siitä laaditaan erillistilinpäätös, jotta liikelaitoksen oma tulos ja taloudellinen asema saadaan selville. Pykälän 3 kohdan mukaan liikelaitoksen toiminnasta laaditaan tilikaudelta erillistilinpäätös, joka annetaan tilintarkastajien tarkastettavaksi sekä saatetaan sote-maakuntahallituksen käsiteltäväksi. Liikelaitoksen kirjanpito ja tilinpäätös on osa sote-maakunnan kirjanpitoa ja tilinpäätöstä ja se yhdistellään sote-maakunnan tilinpäätökseen. Liikelaitoksen erillistilinpäätös annetaan tilintarkastajien tarkastettavaksi. Tarkastus on osa sote-maakunnan tilintarkastusta eikä siitä anneta erillistä tilintarkastuskertomusta. Pykälän 4 kohdan mukaan liikelaitoksen tilinpäätöksen allekirjoittavat johtokunnan jäsenet ja liikelaitoksen johtaja. Johtokunta tekee esityksen liikelaitoksen tuloksen käsittelystä liikelaitoksen toimintakertomuksessa 5 kohdan mukaisesti.

10 Luku **Luottamushenkilöt**

72 §. Sote-maakunnan luottamushenkilöt. Pykälä olisi sote-maakunnan luottamushenkilöitä koskeva perussäännös. Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin, ketkä ovat sote-maakunnan luottamushenkilöitä, pykälän 2 momentissa olisi luottamushenkilön käyttäytymistä koskeva yleinen säännös ja 3 momentissa olisi soveltamista koskeva säännös sote-maakunnan valtion luottamustoimeen valitsemasta henkilöstä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan luottamushenkilöitä olisivat ensinnäkin valtuutetut ja varavaltuutetut ja sote-maakunnan toimielimiin valitut jäsenet ja varajäsenet. Sote-maakunnan toimielimiä olisivat lain 35 §:n mukaan sote-maakuntavaltuuston lisäksi sote-maakuntahallitus, lautakunnat ja johtokunnat ja niiden jaostot. Toimielimen jäsenet ovat sote-maakunnan luottamushenkilöitä siitä riippumatta, miten heidät on tehtäväänsä valittu. Esimerkiksi henkilöstön ja palvelujen käyttäjien esityksestä johtokuntaan valitut olisivat sote-maakunnan luottamushenkilöitä. Varajäsenistä olisi soveltuvin osin voimassa, mitä varsinaisista jäsenistä on säädetty (36 §:n 3 momentti).

Pykälässä mainittuja muita sote-maakunnan luottamustoimiin valittuja henkilöitä voisivat olla esimerkiksi jäsenet vastuu-sote-maakunnan organisaatioon kuuluvassa sote-maakuntien yhteisessä toimielimessä sekä sote-maakuntayhtymän toimielimissä. Sote-maakunnan luottamustehtävää hoitavat myös sote-maakunnan edustajat kokouksissa, katselmuksissa, neuvotteluissa, toimituksissa ja vastaavissa tilaisuuksissa.

Sen sijaan tehtävänsä perusteella sote-maakunnan toimielimen jäseneksi valittu sote-maakunnan viranhaltija tai työntekijä ei kuitenkaan olisi sote-maakunnan luottamushenkilö. Sote-maakunnan luottamushenkilöitä eivät myöskään olisi osakeyhtiön yhtiökokoukseen tai hallitukseen, säätiön hallitukseen, yhdistyksen hallitukseen, kokoukseen tai vastaavaan toimielimeen tai osuuskunnan hallitukseen tai osuuskunnan kokoukseen nimetyt henkilöt, vaikka kyseinen yhteisö tai säätiö olisi sote-maakunnan tytäryhteisö.

Pykälän 2 momentissa olisi luottamushenkilön käyttäytymistä koskeva yleinen säännös, joka koskee luottamushenkilön toimintaa hänen hoitaessaan luottamustoimea. Säännöksen mukaan luottamushenkilön tulee edistää sote-maakunnan ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla. Luottamushenkilön edellytetään kohtelevan asukkaita tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. Hänen käyttöksensä ei saa olla yleisesti hyväksytyjen käytösnormien vastaista. Luottamustehtävän poliittinen luonne jo sinänsä merkitsee, että henkilöt suhtautuvat asioihin ja niiden hoitamiseen eri lailla. Käyttäytymissäännös onkin ymmärrettävä toimintaohjeeksi, jolla korostetaan toiminnan moraalaisia ja eettisiä arvoja.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan valtion luottamustoimeen valitsemaan henkilöön sovelletaan, mitä sote-maakunnan luottamushenkilöstä säädetään.

73 §. Suostumus luottamustoimeen ja ero luottamustoimesta. Pykälän 1 momentin mukaan luottamustoimeen voitaisiin valita vain sellainen henkilö, joka on suostunut ottamaan luottamustoimen vastaan. Laissa ei säädetäisi suostumuksen muodosta, joten vapaamuotoinenkin suostumus olisi riittävä. Olennaista on kuitenkin, että suostumus olisi saatu ennen valintaa. Sen sijaan valtuustoehdokkaaksi voitaisiin säännöksen mukaan asettaa vain henkilö, joka olisi antanut kirjallisen suostumuksensa valtuutetun toimen vastaanottamiseen.

Sote-maakunnan luottamushenkilön tulee olla vaalikelpoinen luottamustoimeensa. Jos vaalikelpoisuuteen vaikuttavista seikoista olisi epäselvyyttä, luottamushenkilön tai henkilön, joka on ehdolla muuhun luottamustoimeen kuin valtuutetuksi, olisi sote-maakuntavaltuuston tai asianomaisen toimielimen pyynnöstä esitettävä selvitys seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen vaalikelpoisuutensa arvioinnissa.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin luottamustoimesta eroamisesta. Luottamustoimesta voisi erota pätevästä syystä. Syyn pätevyuden arviointi kuuluu sille toimielimelle, joka on valinnut

luottamushenkilön. Valtuutetulle ja varavaltuutetulle, jotka valitaan vaaleissa, eron myöntäisi valtuusto.

74 §. Yleinen vaalikelpoisuus. Pykälässä säädettäisiin niistä edellytyksistä, jotka henkilön on täytettävä, jotta hänet voitaisiin valita sote-maakunnan luottamustoimeen. Säännöksessä tarkoitettujen yleisen vaalikelpoisuuden edellytysten tulisi olla olemassa silloin, kun henkilö valitaan luottamustoimeen.

Pykälän 1 kohdan mukaan sote-maakunnan luottamushenkilöksi valittavan tulee olla sen sote-maakunnan asukas, jonka luottamushenkilöksi hänet valitaan. Lain 3 §:n mukaan sote-maakunnan asukas on henkilö, jolla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta sote-maakunnassa.

Pykälän toisen kohdan mukaan henkilöllä tulisi myös olla jossain Suomen sote-maakunnassa äänioikeus maakuntavaaleissa sinä vuonna, jona valinta luottamustoimeen toimitetaan. Hänen tulee siten olla täyttänyt 18 vuotta ennen vaalivuoden alkua. Äänioikeus hänellä on siinä sote-maakunnassa, jossa hänellä on kotipaikka vuoden ensimmäisenä päivänä.

Yleinen vaalikelpoisuus ei olisi sidottu Suomen kansalaisuuteen. Myös ulkomaalainen, jolla 28 §:n nojalla olisi sote-maakuntavaaleissa äänioikeus, voitaisiin valita sen sote-maakunnan luottamustoimeen, jossa hänellä on kotipaikka.

Pykälän 3 kohdan mukaan vajaavaltaista henkilöä ei voida valita sote-maakunnan luottamustoimeen. Vajaavaltaisella tarkoitetaan henkilöä, joka on oikeuden päätöksellä julistettu vajaavaltaiseksi.

75 §. Vaalikelpoisuus sote-maakuntavaltuustoon. Pykälässä säädettäisiin vaalikelpoisuudesta sote-maakuntavaltuustoon. Lähtökohtana olisi, että sote-maakunnan asukkailla tulisi olla mahdollisimman laaja oikeus osallistua sote-maakunnan asioiden hoitoon. Valtuutetun vaalikelpoisuuden rajoitukset sote-maakunnissa olisivat siten vähäisemmät kuin esimerkiksi sote-maakuntahallituksen jäsenen.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädettäisiin valtion virkamiehiä koskevasta vaalikelpoisuuden rajoituksesta ja otettaisiin huomioon valtion virkamiehen sote-maakuntiin kohdistuvat valvontatehtävät. Välittömästi sote-maakuntia koskevia valvontatehtäviä hoitava valtion virkamies ei olisi vaalikelpoinen sote-maakuntavaltuustoon. Valvontatehtäviä hoitava henkilö joutuu virassaan usein tilanteisiin, joissa sote-maakunnan ja valtion edut ovat vastakkaiset, joten heidän toimintaansa sote-maakunnan luottamustehtävissä ei voida pitää perusteltuna. Säännös tulisi sovellettavaksi, kun virkamiehen varsinaisiin tehtäviin ja vastuulle kuuluisivat sanotut valvontatehtävät. Säännöksen tarkoittamaan valvontaan kuuluisivat myös perinteiset ohjaustehtävät kuten ohjeiden ja määräysten antaminen, sote-maakunnan toiminnan tarkastaminen taikka näihin liittyvä päätöksenteko. Jos virkamies ainoastaan satunnaisesti hoitaisi sote-maakuntia koskevia valvontatehtäviä, hän olisi vaalikelpoinen. Säännös ei myöskään koskisi avustavaa henkilöstöä eikä henkilöitä, jotka ovat työsopimussuhteessa valtioon. Säännös ei myöskään koskisi lainsäädäntötoimintaa. Valtion virkamiehiä, joita säännös koskisi, olisi sekä valtion keskushallinnossa että aluehallinnossa. Vaalikelpoisuuden rajoitus ei koskisi hallinto-oikeuden tuomareita. Valtuutettuina he olisivat kuitenkin esteellisiä käsittelemään hallinto-oikeudessa oman sote-maakuntansa lainkäyttöasioita.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin sote-maakunnan palveluksessa olevien henkilöiden vaalikelpoisuudesta maakuntavaltuustoon. Säännöksellä rajoitettaisiin vain keskeisten vastuullisessa asemassa olevien henkilöiden valitsemista sote-maakuntavaltuustoon. Valtuustoon eivät ole vaalikelpoisia sote-maakuntahallituksen tai lautakunnan tehtäväalueella tai sote-maakunnan liikelaitoksessa johtavassa tai siihen rinnastettavassa vastuullisessa tehtävässä toimivat henkilöt. Toimielimen tehtäväalue muodostuu sille laissa säädetyistä ja sote-maakunnan hallintosäännössä määrättyistä tehtävistä.

Lautakunnan tehtäväalueen johtavassa tehtävässä katsottaisiin olevan henkilön, joka vastaa lautakunnan tehtäväalueella jonkin tehtäväkokonaisuuden johtamisesta. Jos lautakunnan tehtäväalue olisi suppea ja sen hoidettavana olisi esimerkiksi vain yksi tehtäväala, voisi rajoitus koskea vain yhtä henkilöä, esimerkiksi tehtäväalan vastuuvirkamiestä. Jos toimielimellä sen sijaan olisi hoidettavanaan useampia tehtäväkokonaisuuksia, koskisi rajoitus kutakin eri tehtäväkokonaisuutta johtavaa viranhaltijaa siitä huolimatta, että kyseisiä tehtäviä hoitaisi yksi virasto, osasto tai vastaava. Virasto- tai osastopäällikön lisäksi vaalikelpoisuuden rajoitus koskisi muitakin johtavia viranhaltijoita.

Vaalikelpoisuuden rajoitus koskisi myös johtavaan tehtävään rinnastettavassa tehtävässä olevaa henkilöä, joka vastaa tietyistä tehtäväkokonaisuudesta. Esimerkiksi viestintäpäällikkö, suunnittelupäällikkö, sote-maakunnanlakimies, sote-maakunnankamreeri ja henkilöstöpäällikkö eivät olisi vaalikelpoisia sote-maakuntavaltuustoon. Hallinnon rakenteet ja vastuualueiden määräytyminen ovat sote-maakuntakohtaisia eikä rajoitusten edellytettäisi välttämättä toteutuvan kaavamaisesti samalla nimikkeellä toimivien henkilöiden kohdalla. Vaalikelpoisuus ratkaistaisiin kussakin tapauksessa henkilön tosiasiallisten tehtävien ja aseman, ei nimikkeen perusteella.

Jos tehtäväkokonaisuuden taloudellinen tai muu merkitys sote-maakunnan organisaatiossa olisi vähäinen, tehtäväkokonaisuudesta vastaava henkilö ei olisi rinnastettavissa johtavaan viranhaltijaan ja olisi näin ollen vaalikelpoinen sote-maakuntavaltuustoon. Vaalikelpoisuuden arviointi riippuisi tällöin siitä, miten sote-maakunta on organisoinut tehtäviensä hoidon.

Sote-maakunnan tehtäviä hoitavat myös sote-maakunnan organisaatioon kuulumattomat yhteisöt ja säätiöt. Tehtävien organisoimistavalla ei saisi olla vaikutusta vaalikelpoisuussäännösten soveltamiseen. Ennen kaikkea tilanne tulee esille silloin, kun sote-maakunnalla on määräämisvalta yhteisössä tai säätiössä. Niissä tapauksissa, joissa sote-maakunta on vähemmistöosakkaana, ei rinnastettavuus sote-maakunnan omaan organisaatioon ole yhtä selvä. Tästä syystä pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin vaalikelpoisuuden rajoituksesta, joka koskee ainoastaan henkilöitä, jotka vastaavat tehtäväkokonaisuudesta sellaisessa yhteisössä tai säätiössä, jossa sote-maakunnalla on määräämisvalta. Määräämisvalta määräytyisi samoin perustein kuin 4 §:ssä, jossa säädetään sote-maakuntakonsernista. Sote-maakunnan tehtävää hoitavana ja sote-maakunnan määräämisvallassa olevana yhteisönä voisi olla esimerkiksi osakeyhtiö.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan sääntelyllä pyritään siihen, ettei sote-maakunnan tehtävien organisointitapa vaikuttaisi vaalikelpoisuuteen. Tämän vuoksi yhteisön tai säätiön palveluksessa olevan henkilön tulisi olla asemaltaan rinnastettavissa 2 kohdassa tarkoitettuun sote-maakunnan palveluksessa olevaan henkilöön. Tämä edellyttäisi ensinnäkin, että yhteisön hoitaman tehtäväkokonaisuuden tulisi vastata laajuudeltaan esimerkiksi sote-maakunnan lautakunnan hoitamaa tehtäväaluetta. Yksittäistä tehtävää hoitavat yhteisöt eivät olisi tällaisia. Toiseksi yhteisön palveluksessa olevalta henkilöltä edellytettäisiin johtavaa tai sellaiseen rinnastettavaa vastuullista asemaa. Yhteisöä tai säätiötä johtavan henkilön lisäksi rajoitus koskisi myös sellaista muuta

henkilöä, jolla olisi yhteisössä tai säätiössä vastuu tietystä tehtäväkokonaisuudesta. Toimitusjohtajan lisäksi vaalikelpoisuutta vailla olisivat esimerkiksi yhteisön hallinnosta vastaava hallintojohtaja ja taloudesta vastaava talousjohtaja.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan sellaisen sote-maakuntayhtymän, jossa sote-maakunta on jäsen, palveluksessa oleva henkilö, joka asemaltaan voidaan rinnastaa 2 kohdassa tarkoitettuun sote-maakunnan viranhaltijaan, ei olisi vaalikelpoinen. Sote-maakuntayhtymässä sote-maakunnalta ei edellytettäisi määräämisvaltaa edellytyksenä sille, että vaalikelpoisuuden rajoitukset tulisivat sovellettavaksi.

Edellä selostetut rajoitukset estävät henkilöä asettumasta ehdokkaaksi sote-maakuntavaltuustoon. Ehdokkaiden vaalikelpoisuus tarkistetaan vaalilain mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan henkilö olisi kuitenkin vaalikelpoinen, jos 1 momentissa tarkoitettu este päättyisi ennen kuin valtuutetun toimikausi alkaisi. Tästä seikasta tulisi esittää selvitys viimeistään siinä vaiheessa, kun maakuntavaalilautakunta tarkistaa ehdokkaiden vaalikelpoisuuden.

Jos valtuutettu menettää vaalikelpoisuutensa, hänen toimikautensa päättyy. Tästä säädettäisiin 81 §:ssä.

76 §. Vaalikelpoisuus sote-maakuntahallitukseen. Vaalikelpoisuussäätely sote-maakuntahallitukseen vastaisi perusteiltaan kuntalain 73 §:n kunnanhallitusta koskevaa sääntelyä. Lähtökohdiana on, että sote-maakuntahallitukseen vaalikelpoisen pitäisi olla vaalikelpoinen myös sote-maakuntavaltuustoon.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan vaalikelpoinen sote-maakuntahallitukseen ei olisi välittömästi sote-maakuntahallituksen alaisena toimiva sote-maakunnan palveluksessa oleva henkilö. Organisatorisesti sote-maakuntahallituksen alaisena työskentelevä henkilö ei voi olla samaan aikaan sote-maakuntahallituksen jäsenenä. Momentin 2 kohdan mukaan myöskään sote-maakunnan määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa oleva henkilö, joka toimii 1 kohtaan rinnastuvissa tehtävissä, ei olisi vaalikelpoinen sote-maakuntahallitukseen. Tällöin sote-maakunnan ja maa sote-kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen palveluksessa samanlaisissa tehtävissä toimivat henkilöt olisivat vaalikelpoisuuden osalta samassa asemassa.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan lautakuntien esittelijät ja tai muuten valmistelusta vastaavat olisivat vailla vaalikelpoisuutta sote-maakuntahallitukseen. Näillä sote-maakunnan viranhaltijoilla on mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi sote-maakuntahallituksen käsiteltäväksi tuleviin asioihin. Esittelijä voidaan määrätä hallintosäännössä tai esittelijän nimeäminen voidaan jättää hallintosäännössä toimitelimen päätettäväksi. Esittelijän ohella rajoitus koskisi edelleen henkilöä, jolla on vastuuta asioiden varsinaisesta valmistelusta. Edellytyksenä on, että asiat tulevat sote-maakuntahallituksen käsiteltäväksi ja että ne kuuluvat sote-maakuntahallituksen toimivaltaan lain tai hallintosäännön nojalla. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi myös, että sote-maakuntahallituksen käsiteltäväksi tulevien asioiden valmistelu kuuluisi asianomaisen viranhaltijan varsinaisiin työtehtäviin. Sääntely ei koskisi esimerkiksi valmistelussa avustavaa henkilöstöä.

Pykälän 1 momentin 4 kohdassa säädettäisiin liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön johtohenkilöiden vaalikelpoisuuden rajoittamisesta. Rajoituksen perusteena on, että tällainen henkilö voisi luottamushenkilönä toimia sote-maakunnan ja sen asukkaiden edun vastaisesti ja edustamansa yhteisön eduksi tai kilpailevien yhteisöjen vahingoksi.

Vaalikelpoisuusrajoituksen soveltamisen edellytyksenä on, että kohdassa mainitut molemmat edellytykset täyttyvät. Liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön asema suhteessa sote-maakuntaan ja henkilön oma asema yhteisössä tai säätiössä tulee olla säännöksessä edellytetyn mukainen. Henkilön osalta rajoitus syntyy, jos henkilö on joko hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenenä taikka johtavassa ja vastuullisessa tehtävässä tai siihen rinnastettavassa asemassa kyseisessä liiketoimintaa harjoittavassa yhteisössä tai säätiössä. Palkatun henkilöstön ohella vastuullisessa asemassa voisi myös olla yrityksen toimintaan osallistuva omistaja. Liiketoimintaa harjoittavan yhteisön tai säätiön osalta edellytyksenä on, että se harjoittaa liiketoimintaa kyseisessä sote-maakunnassa ja että sote-maakuntahallituksessa tavanomaisesti käsiteltävien asioiden ratkaisu on omiaan tuottamaan sille olennaista hyötyä tai vahinkoa. Intressin on oltava olennainen eli aivan vähäinen taloudellinen tai muu intressi ei synnytä rajoitusta. Lisäksi edellytetään, että asioita käsitellään sote-maakuntahallituksessa tavanomaisesti eli asioiden on oltava esillä useita kertoja vuodessa.

Pykälän 2 momentin sääntely henkilöstön edunvalvonnasta vastaavien henkilöiden vaalikelpoisuuden rajoittamisesta vastaa kuntalain sääntelyä. Henkilöstön edunvalvonnasta asianomaisessa sote-maakunnassa huolehtivan yhteisön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen puheenjohtaja ei olisi vaalikelpoinen sote-maakuntahallitukseen. Vaalikelpoinen ei myöskään olisi henkilö, joka yhteisön neuvottelijana tai muussa vastaavassa ominaisuudessa vastaa edunvalvonnasta.

Lain 43 §:n mukaan sote-maakuntahallitus edustaisi kuntaa työnantajana ja vastaa sote-maakunnan henkilöstöpolitiikasta. Sote-maakunnan henkilöstön edunvalvonnasta huolehtivien henkilöiden asema sote-maakuntahallituksessa ja henkilöstöasioita pääasiallisesti hoitavassa toimielimessä on tämän vuoksi ristiriitainen. Esteellisyysäännökset eivät pelkästään ole riittävät ongelmien välttämiseksi ja sen vuoksi henkilöstön edunvalvonnasta huolehtivien vaalikelpoisuutta esitetään rajoitettavaksi.

Vaalikelpoisuuden rajoitukset koskevat henkilöstön edunvalvonnasta asianomaisessa sote-maakunnassa vastaavia henkilöitä. Sote-maakunnassa edunvalvontaa hoitavat kuntia vastaavasti henkilöstöjärjestöjen paikallisosastot, jotka on organisoitu yhdistyksiksi. Paikallisen henkilöstöjärjestön hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen tehtävänä on yleensä muun muassa hyväksyä paikallinen neuvottelutulos. Vaalikelpoisuuden rajoitus koskisi ainakin tällaisen toimielimen puheenjohtajaa. Rajoitus ei koskisi kaikkia hallituksen jäseniä, vaan ainoastaan päävastuun edunvalvonnasta kantavaa henkilöä. Toiseksi rajoitus koskisi niitä henkilöitä, jotka neuvottelevat sote-maakunnan kanssa virka- ja työehtosopimusratkaisuihin tai muuten hoitavat henkilöstön edunvalvontatehtäviä. Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi paikallisen henkilöstöjärjestön pääluottamusmiehet ja luottamusmiehet. Sen sijaan työsuojeluvaltuutetuilla tai yhteistoimintaelimiin kuuluvilla henkilöstöjärjestöjen edustajilla ei katsottaisi olevan pykälässä tarkoitettuja edunvalvontatehtäviä.

Edunvalvonnasta vastaaminen edellyttää, että edunvalvontatehtävät kuuluvat asianomaisen henkilön varsinaisiin tehtäviin henkilöstöjärjestössä. Satunnainen osallistuminen neuvotteluun ei vielä aiheuttaisi vaalikelpoisuuden menetystä, vaan sovellettavaksi tulisivat esteellisyysäännökset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kuntalakiä vastaavasti, että enemmistön sote-maakuntahallituksen jäsenistä on oltava muita kuin sote-maakunnan tai sote-maakunnan määräysvallassa

olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevia henkilöitä. Vaatimus koskee erikseen varsinaisia ja varajäseniä.

Kunnissa henkilöstön asemaa kunnanhallituksessa on pidetty yleisesti ongelmallisena ja kunnanhallituksen toimintakykyä heikentävänä. Myös sote-maakunnassa sote-maakuntahallitus edustaa sote-maakuntaa työnantajana ja vastaa sote-maakunnan henkilöstöpolitiikasta. Erityisesti sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja on keskeinen työnantajan edustaja sote-maakunnassa. Jos sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja on samalla sote-maakunnan työntekijä, hän on päätöksenteon puolueettomuuden näkökulmasta ongelmallisessa kaksoisroolissa. Tämä näkökulma on tarpeen ottaa huomioon sote-maakuntahallituksen kokoonpanoa koskevissa poliittisissa neuvotteluissa.

77 §. Vaalikelpoisuus muihin toimielimiin. Pykälässä säädettäisiin vaalikelpoisuudesta sote-maakunnan lautakuntaan, pääasiallisesti henkilöstöasioita hoitavaan toimielimeen, johtokuntaan ja toimikuntaan.

Pykälän 1 momentin mukaan lähtökohtana on, että lautakuntaan vaalikelpoisen pitäisi olla vaalikelpoinen myös sote-maakuntavaltuustoon. Momentin 1 kohdassa säädettäisiin siitä, että lautakunnan tai liikelaitoksen johtokunnan alainen sote-maakunnan palveluksessa oleva henkilö ei olisi vaalikelpoinen lautakuntaan. Sama koskisi pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan asianomaisen lautakunnan tehtäväalueella toimivan, sote-maakunnan määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön palveluksessa olevaa.

Momentin 3 kohdan mukaan vaalikelpoisia lautakuntaan eivät olisi lautakunnan tehtäväalueella toimivan liiketoimintaa harjoittavan yhteisön hallituksen jäsenet, jos kysymyksessä on sellainen yhteisö, jolle asianomaisessa lautakunnassa tavanomaisesti käsiteltävien asioiden ratkaisu on omiaan tuottamaan olennaista hyötyä tai vahinkoa. Tällä tarkoitettaisiin asemaltaan vastaavassa asemassa olevia henkilöitä kuin sote-maakuntahallituksen osalta 76 §:n 1 momentin 4 kohdassa, mutta rajautuen lautakunnan tehtäväalan mukaan.

Pykälän 2 momentti koskisi henkilöstöasioista vastaavaa toimielintä. Jos henkilöstöasiat olisivat sote-maakunnan hallintosäännön mukaan jonkin muun toimielimen kuin maakuntahallituksen hoidettavana, tähän toimielimeen sovellettaisiin 76 §:n 2 momentin säännöstä henkilöstön edunvalvonnasta vastaavien henkilöiden vaalikelpoisuudesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin johtokunnan ja toimikunnan jäsenen vaalikelpoisuudesta. Niihin voitaisiin valita sellainenkin henkilö, joka ei ole vaalikelpoinen sote-maakuntahallitukseen ja lautakuntaan tai joka ei ole kyseisen sote-maakunnan asukas. Johtokuntaan ja toimikuntaan voitaisiin valita periaatteessa kuka hyvänsä äänioikeutettu henkilö eli asemaan tai sote-maakunnan alueella asumiseen liittyviä rajoituksia vaalikelpoisuuteen ei olisi.

78 §. Vaalikelpoisuus tarkastuslautakuntaan. Pykälässä säädettäisiin vaalikelpoisuudesta tarkastuslautakuntaan lähtökohtaisesti kuntalain 75 §:ää vastaavasti. Sääntelyssä keskeistä olisi, ettei sote-maakuntahallitukseen tai hallitustyöskentelyyn sidoksissa olevat ole vaalikelpoisia tarkastuslautakuntaan. Myöskään sote-maakunnan tai sote-maakuntakonsernin palveluksessa oleva henkilö ei olisi vaalikelpoinen tarkastuslautakuntaan.

Pykälän 1 kohdan mukaan sote-maakuntahallituksen jäsenet eivät olisi vaalikelpoisia tarkastuslautakuntaan. Vaalikelpoisuuden rajoitus johtuu sote-maakuntahallituksen asemasta sote-maakunnan toimintaa, taloutta ja hallintoa johtavana toimielimenä. Myös sote-maakuntahallituksen tai liikelaitoksen johtokunnan jäsenten ja sote-maakuntajohtajan tai liikelaitoksen johtajan hallintolain 28 §:n 2 ja 3 momenteissa tarkoitetut läheiset olisivat pykälän 2 kohdan mukaan vaalikelvottomia tarkastuslautakuntaan.

Pykälän 3 kohdan mukaan sote-maakunnan tai sote-maakunnan määräysvallassa olevan yhteisön tai säätiön toimitusjohtaja tai vastaavassa asemassa oleva, tai sen palveluksessa oleva henkilö olisi vaalikelvoton tarkastuslautakuntaan. Lain 81 §:ssä säädettäisiin kuitenkin, että enintään kuuden kuukauden pituinen väliaikainen palvelussuhde ei aiheuttaisi vaalikelvottomuutta. Henkilö ei voisi palvelusuhteen kestäessä hoitaa luottamustointa.

Pykälän 4 kohdassa säädettäisiin siitä, että tarkastuslautakuntaan ei voitaisi valita henkilöä, joka ei olisi vaalikelpoinen sote-maakuntahallitukseen. Koska vaalikelpoisuus sote-maakuntahallitukseen edellyttää vaalikelpoisuutta sote-maakuntavaltuustoon, tulee siis ensin tarkasteltavaksi vaalikelpoisuus valtuustoon 75 §:n mukaisesti ja tämän jälkeen vaalikelpoisuus sote-maakuntahallitukseen 76 §:n mukaisesti.

79 §. Vaalikelpoisuus sote-maakuntayhtymän toimielimiin. Pykälässä säädettäisiin vaalikelpoisuudesta sote-maakuntayhtymän toimielimiin. Vaalikelpoisuus määräytyisi lähtökohtaisesti samoin kuin vaalikelpoisuudesta sote-maakunnan luottamustoimeen säädettäisiin lain 74 §:ssä. Vaalikelpoisia eivät olisi 75 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetut valtion virkamiehet eikä kukaan sote-maakuntayhtymän palveluksessa oleva.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan sääntelyä vastaavasti liikeyrityksen johtohenkilöiden vaalikelpoisuudesta yhtymähallitukseen ja yhtymähallituksen alaisiin toimielimiin.

Johtokuntaan ja toimikuntaan voitaisiin sote-maakuntayhtymässäkin 77 §:n 3 momentin sääntelyä vastaavasti valita kuka hyvänsä äänioikeutettu henkilö eli asemasta tai kotikunnasta johtuvia rajoituksia vaalikelpoisuuteen ei olisi.

80 §. Vaalikelpoisuus sote-maakuntien yhteiseen toimielimeen. Sote-maakuntien yhteisestä toimielimestä säädetään 54 §:ssä. Vaalikelpoisia vastuu-sote-maakunnan organisaatiossa toimivaan yhteiseen toimielimeen olisivat oman sote-maakuntansa vastaavaan toimielimeen vaalikelpoiset henkilöt.

81 §. Vaalikelpoisuuden menettäminen. Pykälässä säädettäisiin vaalikelpoisuuden menettämiseen liittyvistä seikoista. Pykälän 1 momentin mukaan valinnan tehneen toimielimen olisi todettava luottamustoimi päättyneeksi, kun henkilö menettää vaalikelpoisuutensa. Valtuutetun osalta päätöksen tekisi sote-maakuntavaltuusto.

Pykälän 2 momentin mukaan enintään kuuden kuukauden pituinen vaalikelvottomuuden aiheuttava palvelussuhde ei aiheuttaisi vaalikelpoisuuden menetyksiä, mutta palvelusuhteen kestäessä henkilö ei voisi hoitaa luottamustointa. Viittaussäännökset koskisivat sote-maakunnan 75—78 §:ssä tarkoitettuja palvelussuhteita.

82 §. Luottamustoimen hoitaminen. Pykälässä säädettäisiin luottamustoimen jatkuvuudesta, avoimeksi tulleen luottamustoimen täyttämistä sekä luottamustoimen hoitamisesta siihen saakka, kunnes valinta tai eron myöntäminen on lopullisesti ratkaistu.

Pykälän 1 momentin mukaan lähtökohtana olisi, että toimeen valittu luottamushenkilö pysyy toimessaan sen ajan, joksi hänet on valittu. Tointa hänen olisi hoidettava kuitenkin siihen saakka, kunnes toimeen on valittu toinen. Suurin merkitys luottamustoimen jatkuvuudella on vaalikauden tai muun toimikauden päättyessä. Luottamustoimi voisi kuitenkin kesken toimikauden tulla avoimeksi monesta eri syystä, esimerkiksi vaalikelpoisuuden menetyksen, eron myöntämisen, erottamisen tai kuoleman johdosta. Avoimeksi tulleeeseen luottamustoimeen olisi valittava jäljellä olevaksi toimikaudeksi uusi luottamushenkilö. Tämä ei koskisi sote-maakuntavaltuutettuja, koska heidät valitaan maakuntavaaleissa ja valtuutetun sijalle kutsutaan varavaltuutettu maakuntavaalituloksen mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luottamustoimen hoitamisesta silloin, kun toimeen valitsemisesta tai eron myöntämisestä olisi valitettu taikka jos sote-maakuntahallitus olisi jättänyt valtuuston päätöksen lain 99 §:n nojalla täytäntöön panematta. Toimeen valitun luottamushenkilön olisi hoidettava tointaan, kunnes asia olisi lopullisesti ratkaistu. Säännös ei kuitenkaan koskisi lain 39 §:ssä tarkoitettua luottamushenkilöiden erottamista kesken toimikauden. Erottamispäätöksen jälkeen valitut uudet luottamushenkilöt aloittaisivat toimensa hoitamisen heti valintapäätöksen jälkeen ja hoitaisivat tehtävänsä myös mahdollisen valitusprosessin ajan.

83 §. Päätoimisen ja osa-aikaisen luottamushenkilön asema. Pykälässä säädettäisiin päätoimisen ja osa-aikaisen luottamushenkilön oikeudesta saada vapaata työstään päätoimisen tai osa-aikaisen luottamustoimen hoitamista varten, oikeudesta keskeyttää virka- tai työvapaa, palkasta sekä muista päätoimisen ja osa-aikaisen luottamustoimen hoitamiseen liittyvistä oikeuksista. Luottamustoimen hoitaminen päätoimisesti tai osa-aikaisesti perustuisi sote-maakuntavaltuuston lain 38 §:n 2 momentin nojalla tekemään päätökseen.

Luottamushenkilön oikeudessa saada työstään vapaata on kysymys työ- ja virkamiesoikeudellisesta säännöksestä. Työ- ja virkasuhdelakeihin ehdotetaan tämän vuoksi lisättäväksi oikeutta koskevat viittaussäännökset ennen uudistuksen voimaantuloa.

Pykälän 1 momentin mukaan päätoimiseen ja osa-aikaiseen luottamustoimeen valittavalta vaaditaan suostumus. Säännös täydentäisi lain 73 §:ää, jonka mukaan luottamustoimeen voidaan valita vain henkilö, joka on suostunut ottamaan toimen vastaan.

Pykälän 2 momentin mukaan päätoimisella luottamushenkilöllä olisi oikeus saada virka- tai työvapaa työstään päätoimisen luottamustoimen ajaksi. Jos esimerkiksi sote-maakuntahallituksen toimikausi olisi neljä vuotta, mutta puheenjohtajisto valittaisiin vuodeksi kerrallaan, päätoimisella puheenjohtajalla olisi oikeus saada virka- tai työvapaa vuodeksi. Työnantaja ei voisi kieltäytyä antamasta virka- tai työvapaa päätoimiselle luottamushenkilölle vedoten työstä johdettuun painaviin syihin.

Päätoiminen luottamustoimi voisi päättyä kesken toimikauden, jos luottamushenkilölle olisi myönnetty pyynnöstä ero, jos hän olisi menettänyt vaalikelpoisuutensa kyseiseen luottamustoimeen tai tullut lain 39 §:n nojalla erotetuksi epäluottamuksen perusteella. Oikeus virka- tai työvapaan keskeyttämiseen koskisi vain tilanteita, joissa päätoiminen luottamustoimi olisi päätty-

nyt vaalikelpoisuuden menettämisen tai erottamisen vuoksi. Oikeutta ei siten olisi, mikäli päätoimiselle luottamushenkilölle olisi myönnetty ero pyynnöstä. Virka- tai työvapaan keskeyttäminen merkitsisi, että henkilöllä olisi oikeus palata työhönsä kuukauden kuluttua siitä ajankohdasta, jolloin työnantaja olisi saanut tiedon virka- tai työvapaan keskeyttämisestä. Työnantaja ja työntekijä voisivat sopia työhön paluun ajankohdasta toisinkin. Työnantaja voisi tarjota työhön virka- tai työvapaalta palaavalle vastaavia tehtäviä, ei välttämättä nimenomaisesti samaa työtä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin osa-aikaisen luottamushenkilön oikeudesta saada virka- tai työvapaata työstään. Osa-aikaisella luottamushenkilöllä ei olisi ehdotonta oikeutta saada vapaata työstään, vaan siitä olisi sovittava työnantajan kanssa. Luottamustoiminta voidaan hoitaa osa-aikaisesti erilaisin työaikajärjestelyin. Voi olla kysymys joistakin työpäivistä viikossa tai luottamustoimen hoitaminen voi enemmän painottua ilta-aikaan ja vapaapäiviin. Varsinaisesta työstä tarvittavan vapaan määrä voisi siten vaihdella paljon tilanteesta riippuen.

Työnantaja voisi kieltäytyä myöntämästä osa-aikaisen luottamustoimen hoitamista varten tarvittavaa vapaata, jos kieltäytymiselle olisi työhön liittyvä painava syy. Työhön liittyvällä painavalla syyllä tarkoitetaan, ettei työnantaja voisi kieltäytymisen perusteena vedota tavanomaisiin työhön yleensäkin liittyviin seikkoihin, vaan kieltäytymisen syytä edellyttäisiin erityistä painavuutta. Usein on kysymys siitä, onko työnantajalla tieto työntekijän tarvitsemasta vapaasta niin hyvissä ajoin, että työnantaja voi työaikajärjestelyillä tai muilla toimenpiteillä varautua työntekijän poissaoloon. Jos sote-maakunnassa olisi etukäteen sovittu siitä, minkälaisin työaikajärjestelyin osa-aikaista luottamustoiminta olisi tarkoitus hoitaa, voitaisiin työnantajalle antaa hyvissä ajoin etukäteen tieto tarvittavien vapaiden ajankohdista. Työnantajalla olisi velvoite pyynnöstä antaa kirjallinen selvitys kieltäytymisensä perusteista.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi päätoimiselle ja osa-aikaiselle luottamushenkilölle maksettavasta kuukausipalkasta ja korvauksista. Valtuuston harkintaan jäisi suhteutetaanko kuukausipalkan suuruus esimerkiksi sote-maakuntajohtajan kuukausipalkkaan. Luottamushenkilölle maksettavasta kuukausipalkasta kertyisi eläkettä, joten tästä ei tarvittaisi erillistä säännöstä. Laissa ei olisi määräyksiä päätoimisen luottamushenkilön työajasta, mutta valtuusto voisi päättää, että työaikaan ja työaikakorvauksiin sovellettaisiin sote-maakuntajohtajaa koskevia maakunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen määräyksiä. Vastavasti olisi syytä määritellä osa-aikaisen luottamushenkilön työaika, esimerkiksi 40 prosenttia tai 50 prosenttia toimistotyöajasta. Työajan tarkka määrittely olisi oleellista erityisesti, mikäli osa-aikaiseksi valitulla luottamushenkilöllä olisi tarve sopia työnantajan kanssa luottamustoimen hoitamiseen tarvittavasta työ- tai virkavapaasta. Päätoimisella ja osa-aikaisella luottamushenkilöllä olisi lisäksi oikeus saada palkkioita ja korvauksia sen mukaan kuin valtuusto on lain 85 §:n nojalla päättänyt luottamushenkilöiden palkkioista ja korvauksista.

Jotta päätoimisella ja osa-aikaisella luottamushenkilöllä olisi oikeus saada palkkaetuja sairausloman ajalta sekä oikeus vuosilomaan ja perhevapaisiin, laissa on säädettävä, että tältä osin heihin sovellettaisiin, mitä säädetään tai määrätään sote-maakunnan viranhaltijasta. Täten heihin sovellettaisiin kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta annetun lain sekä sote-maakunnassa sovellettavan yleisen virka- ja työehtosopimuksen määräyksiä edellä mainituissa asioissa. Päätoimisella ja osa-aikaisella luottamushenkilöllä olisi lisäksi vastaava oikeus kuin sote-maakunnan henkilöstöllä lakisääteiseen työtapaturmaturvaan ja ammattitautiturvaan sekä työterveyshuollon palveluihin.

84 §. *Luottamushenkilön oikeus saada vapaata työstään luottamustoimen hoitamista varten.* Työsopimuslaissa, valtion virkamieslaissa, kunnallisesta viranhaltijasta annetussa laissa, kirkkolaissa ja erityisopimuslaissa tulisi olla asiaa koskevat viittaussäännökset.

Pykälän 1 momentti koskisi luottamushenkilön oikeutta saada vapaata työstään sote-maakunnan toimielimen kokoukseen osallistumista varten. Toimielimillä tarkoitettaisiin lain 35 §:ssä säädettyjä sote-maakunnan toimielimiä. Luottamushenkilö saisi oikeuden saada vapaata työstään, koska työnantaja voisi kieltäytyä myöntämästä vapaata vain siinä tilanteessa, että työnantaja ei ole saanut tietoa kokouksesta ja tarvittavasta vapaasta 14 päivää ennen kokouspäivää ja että työnantajalla tämän lisäksi olisi kieltäytymiselleen työhön liittyvä painava syy. Toimielimen varsinaisten kokousten ajankohdat ovat yleensä tiedossa hyvissä ajoin, joten käytännössä työnantaja voisi harkita kieltäytymistä, kun toimielin pitää ylimääräisiä kokouksia, joista työnantajalle ei voida antaa tietoa 14 päivää etukäteen. Työhön liittyvällä painavalla syyllä tarkoitettaisiin sitä, ettei työnantaja voisi kieltäytymisen perusteena vedota tavanomaisiin työhön yleensäkin liittyviin seikkoihin. Kokoukseen osallistumista varten myönnettävä vapaa koskisi myös matkustusaikaa työpaikalta kokouspaikalle ja kokouspaikalta työpaikalle. Jos työnantaja kieltäytyisi myöntämästä vapaata, hänellä olisi velvoite pyydettyä antaa kirjallinen selvitys kieltäytymisensä perusteista. Työnantajan selvitysvelvoite koskisi sekä 1 että 2 momentissa tarkoitettuja tilanteita.

Pykälän 2 momentti tulisi sovellettavaksi, kun ei ole kysymys toimielimen kokoukseen osallistumisesta, vaan sote-maakunnan määräämän muun luottamustoimen hoitamisesta sekä valtuustoryhmän kokoukseen osallistumisesta. Valtuustoryhmän kokoukseen osallistumiseen sekä muun luottamustoimen hoitamiseen tarvittavasta vapaasta olisi sovittava työnantajan kanssa. Työnantaja voisi kieltäytyä myöntämästä vapaata, eikä kieltäytymiseen tarvittaisi työhön liittyvää painavaa syytä.

Pykälän 3 momentin mukaan luottamushenkilöllä olisi velvollisuus ilmoittaa työnantajalle kokousajankohdat sekä sote-maakunnan määräämät luottamustehtävät viipymättä sen jälkeen, kun hän olisi saanut ne tietoonsa.

85 §. *Palkkiot ja korvaukset.* Sote-maakuntavaltuuston tehtäviin kuuluisi päättää luottamushenkilöiden taloudellisten etuuksien perusteista. Luottamushenkilöllä olisi oikeus saada luottamustoimen hoitamisesta palkkiota sekä korvausta aiheutuneista kustannuksista. Korvausten ei tarvitsisi olla täysimääräisiä.

Pykälän 1 momentissa lueteltaisiin ne palkkiot ja korvaukset, jotka luottamushenkilölle olisi maksettava. Momentin 1 kohdan mukaan luottamushenkilölle olisi maksettava kokouspalkkiota sote-maakunnan toimielinten kokouksiin osallistumisesta. Luottamushenkilö olisi oikeutettu kokouspalkkioon myös, mikäli toimielimen päätöksenteko tapahtuu lain 102 §:n mukaisessa sähköisessä kokouksessa tai lain 103 §:n mukaisessa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä. Eri toimielinten kokouspalkkiot voisivat olla erisuuruisia ja puheenjohtajalle voitaisiin maksaa suurempi kokouspalkkio kuin muille toimielimen jäsenille. Momentin 2 kohdan mukaan luottamushenkilölle tulisi maksaa korvausta ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita luottamustoimesta aiheutuisi esimerkiksi sijaisen palkkaamisen, lastenhoidon järjestämisen taikka muun vastaavan syyn johdosta. Momentin 3 kohta velvoittaisi maksamaan luottamushenkilölle matkakustannusten korvausta ja päivärahaa. Ansionmenetyksenä korvattaisiin vain todellinen luottamustoimen vuoksi menetetty ansio. Ansionmenetyksen korvausta ei siten voitaisi maksaa, jos luottamustointa olisi hoidettu vuosiloman tai vapaapäivän aikana. Ansionmenetykskorvaukseen

oikeutettuja olisivat lähtökohtaisesti kaikki sote-maakunnan luottamushenkilöt riippumatta siitä, toimisivatko he yksityissektorilla palkansaajina tai esimerkiksi yksityisyrittäjinä tai julkisen sektorin palveluksessa. Matkakorvausten olisi perustuttava aiheutuneisiin kustannuksiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä palkkioista, joita voitaisiin maksaa sote-maakunnan harkinnan mukaan. Luottamushenkilölle voitaisiin maksaa palkkiota määräajalta, kuten esimerkiksi toimielimen puheenjohtajalle tavanomaisten kokouspalkkioiden lisäksi maksettavat vuosipalkkiot tai kuukausipalkkiot. Luottamushenkilölle voitaisiin myös maksaa erillispalkkioita, joilla tarkoitetaan palkkioita luottamushenkilölle määräytyistä erityistehtävistä, esimerkiksi neuvottelusta tai muusta tilaisuudesta, jossa luottamushenkilö edustaa sote-maakuntaa.

Sote-maakuntavaltuuston tulisi määrätä palkkioiden ja korvausten perusteista hallintosäännössä tai yksittäisellä päätöksellä. Määräysten ottaminen hallintosääntöön olisi tarkoituksenmukaisempi tapa koota palkkio- ja korvausperusteet yhteen asiakirjaan. Samaan asiakirjaan olisi syytä ottaa myös määräykset palkkio- tai kustannuskorvausvaatimuksen esittämisestä, tarvittavista selvityksistä, palkkioiden maksamisajasta sekä toimielimestä, joka ratkaisee maksamisesta syntyneen erimielisyyden esimerkiksi palkkion tai korvauksen määrästä.

Pykälän 3 momentissa olisi perussäännös luottamushenkilönmaksuista eli järjestelmästä, jolla käytännössä tarkoitetaan sote-maakunnallista puoluerahoitusta. Ehdotettu sääntely edistäisi järjestelmän avoimuutta. Vastaavan sisältöinen säännös sisältyy kuntalain 82 §:n 3 momenttiin.

Säännöksen mukaan sote-maakunta voisi luottamushenkilöltä saadun valtuutuksen perusteella periä tälle maksetusta palkkiosta tuloverolain (1535/1992) 31 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettua luottamushenkilömaksua, jonka sote-maakunta tilittäisi puolueelle tai puolueyhdistykselle. Järjestelmän avoimuutta lisäisi se, että sote-maakunnan perimien luottamushenkilömaksujen määrä olisi säännöksen mukaan ilmoitettava sote-maakunnan tilinpäätöksessä. Tämä voisi tapahtua lähinnä tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Huomionarvoista on, että sote-maakunnan luottamushenkilöitä ovat vain lain 72 §:ssä tarkoitettut henkilöt. Sote-maakunnan luottamushenkilöitä eivät siten olisi osakeyhtiön yhtiökokoukseen tai hallitukseen, säätiön hallitukseen, yhdistyksen hallitukseen, kokoukseen tai vastaavaan toimielimeen tai osuuskunnan hallitukseen tai osuuskunnan kokoukseen nimetyt henkilöt, vaikka kyseinen yhteisö tai säätiö olisi sote-maakunnan tytäryhteisö.

86 §. Tietojensaantioikeus. Pykälässä säädettäisiin luottamushenkilön oikeudesta saada toimensa hoitamisessa tarpeellisia tietoja sote-maakunnan viranomaisilta. Sote-maakuntajohtajan, tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeudesta säädettäisiin erikseen lain 45 §:n 3 momentissa ja 127 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan luottamushenkilöllä olisi oikeus saada sote-maakunnan viranomaisilta tietoja, joita hän toimessaan pitää tarpeellisina ja jotka viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 6 ja 7 §:n mukaan eivät ole vielä julkisia. Julkisuuslain 9 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tieto viranomaisen asiakirjasta, joka on julkinen. Tiedon antamisessa asiakirjasta, joka 6 ja 7 §:n mukaan ei ole vielä julkinen, on viranomaisella harkintavaltaa, jota julkisuusperiaate kuitenkin rajoittaa. Luottamushenkilöllä olisi kuitenkin muita henkilöitä laajempi oikeus saada sellaisia tietoja, jotka eivät vielä olisi edellä todetun mukaisesti julkisia, kuten esimerkiksi esityslistan tietoja sopimusasian valmistelusta ennen päätöksentekoa. Tieto-

jensaantioikeus rajoittuisi luottamushenkilön toimessa tarpeellisiin tietoihin. Sote-maakuntavaltuutetun ja sote-maakuntahallituksen jäsenen toimien voidaan katsoa koskevan sote-maakunnan koko toimintaa. Tästä syystä heidän tietojensaantioikeutensa olisi käytännössä laajempi kuin sote-maakunnan muiden luottamushenkilöiden. Muut sote-maakunnan toimielimet hoitavat rajattua tehtäväkokonaisuutta, jolloin toimielimen jäsenten tietojensaantioikeus rajoittuisi lähtökohtaisesti toimielimen käsiteltävänä oleviin tai käsitteilyyn tuleviin asioihin. Lähtökohtana olisi edelleen, että luottamushenkilö itse arvioisi tiedonsaantinsa tarpeellisuuden.

Salassapitosäännökset rajaisivat tietojensaantioikeutta. Luottamushenkilöllä olisi kuitenkin aina oikeus niihin salassa pidettäviin tietoihin, jotka kuuluvat hänen varsinaisten tehtäviensä hoitamiseen ja joita tarvitaan esimerkiksi päätöksenteon perusteena toimielimen käsiteltävänä olevassa asiassa. Luottamushenkilöllä ei ole oikeutta saada toisen toimielimen ja viranhaltijan päätöksiin sisältyviä salassa pidettäviä tietoja kyseisen tehtäväalueen yleistä seurantaa ja valvontaa varten. Toimielimellä sen sijaan on oikeus saada alaisestaan toiminnasta valvonta- ja johtovastuunsa perusteella myös salassa pidettäviä tietoja, jotka ovat tarpeellisia sisäisessä valvonnassa.

Julkisuuslain 16 §:n nojalla luottamushenkilöllä on oikeus saada julkisia tietoja pääsääntöisesti pyytämällä tavalla eli esimerkiksi kopioina ja tulosteina. Ei vielä julkisia tietoja voitaisiin antaa luottamushenkilölle muullakin kuin pyydetyllä tavalla, esimerkiksi suullisesti ja nähtäväksi. Luottamushenkilön tietopyynnön käsitteilyyn sovelletaan julkisuuslain 4 luvun säännöksiä.

Luottamushenkilöä koskevat julkisuuslain 22 §:ssä säädetty asiakirjasalaisuuden säilyttämisvelvollisuus sekä 23 §:ssä säädetty vaihtolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto. Jos luottamushenkilö olisi luottamustoimen hoitamiseen liittyen saanut salassa pidettäviä tietoja, hän ei saisi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sivulliselle. Siten luottamushenkilö ei voisi esimerkiksi käyttää salassa pidettäviä tietoja sote-maakuntavaltuutuksen perusteena käyttäessään sote-maakunnan jäsenen valitusoikeutta. Rikoslain (39/1889) 40 luvun 5 §:ssä säädetään rangaistus virkasalaisuuden tahallisesta ja tuottamuksellisesta rikkomisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan luottamushenkilöllä olisi oikeus saada sote-maakunnan konsernijohtolta konsernijohtoon hallussa olevia kunnan tytäryhteisöjen toimintaa koskevia tietoja. Sote-maakunnan konsernijohto on määritelty lain 50 §:n 1 momentissa.

Sote-maakunnan luottamushenkilöllä ei ole suoraan lain nojalla oikeutta vaatia sote-maakunnan tytäryhtiöltä yhtiön toimintaa koskevia tietoja. Lakiesityksen 49 §:n 4 momentin mukaan konserniohjeessa voidaan antaa tarpeelliset määräykset muun muassa tiedottamisesta ja sote-maakunnan luottamushenkilöiden tietojensaantioikeuden turvaamisesta. Tietojensaantioikeus koskisi tytäryhteisön toimintaa koskevia tietoja, jotka tytäryhtiö on antanut sote-maakunnan konsernijohtolle.

87 §. Sidonnaisuuksien ilmoittaminen. Pykälässä säädettäisiin sidonnaisuuksien ilmoittamisen sisällöstä ja menettelytavoista. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, mitä sidonnaisuuksia ilmoitusvelvollisuus koskisi, 2 momentissa siitä, keitä luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita ilmoitusvelvollisuus koskisi, 3 momentissa tarkastuslautakunnan asemasta sidonnaisuusilmoitusten vastaanottajana ja 4 momentissa sidonnaisuusrekisteristä.

Pykälän 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvan luottamushenkilön ja viranhaltijan olisi tehtävä sidonnaisuusilmoitus johtotehtävistään sekä luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudestaan sekä muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävien hoitamisessa. Elinkeinotoiminnalla tarkoitettaisiin liike- ja ammattitoimintaa. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluisivat yrityksen tai muun yhteisön johtotehtävät eli ainakin toimitusjohtajan ja varatoimitusjohtajan tehtävät. Luottamustoimilla tarkoitettaisiin taas yhteisön tai yrityksen toimielinten jäsenyyttä eli keskeisimmin yrityksen hallituksen tai siihen rinnastettavan toimielimen jäsenyyttä. Tällaiset tiedot ovat yhdistyslain (503/1989) 47 §:n 2 momentin ja säätiölain (109/1930) 1 luvun 6 §:n mukaan julkisia. Muilla sidonnaisuuksilla, joilla voi olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävien hoitamisessa tarkoitettaisiin esimerkiksi merkittäviä kiinteistöjen tai asunto-osakeyhtiön osakkeiden omistuksia. Ilmoitusvelvollisuus koskisi niitä tietoja, joilla voidaan objektiivisesti arvioiden voivan olla merkitystä luottamus- tai virkatehtävien hoitamisessa. Sidonnaisuusilmoitus koskisi kuitenkin vain sellaisia jäsenyyksiä tai omistuksia, joita asianomaisella luottamushenkilöllä tai viranhaltijalla itsellään olisi. Ilmoitusvelvollisuus ei siten koski läheisten henkilöiden jäsenyyksiä tai omistuksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, keitä ilmoitusvelvollisuus koskisi. Tarkoitus olisi rajata ilmoitusvelvollisuus koskemaan sote-maakunnan keskeisiä luottamushenkilöitä ja johtavia viranhaltijoita. Myös sellaiset luottamustoimet, joissa toiminnan avoimuudella on keskeinen merkitys, olisivat ilmoitusvelvollisuuden piirissä.

Sote-maakunnan ylimpään luottamushenkilöjohtoon kuuluisivat sote-maakuntahallituksen jäsenet, sote-maakuntavaltuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat, lautakunnan puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat. Kun toimielimen varajäsenistä olisi lain 36 §:n mukaan voimassa, mitä varsinaisista jäsenistä säädetään, velvollisuus koskisi myös sote-maakuntahallituksen varajäseniä.

Viranhaltijoista ilmoitusvelvollisuuden piirissä olisivat sote-maakuntajohtaja sekä sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan esittelijät. Viranhaltijoiden kohdalla on myös huomattava, että heidän on kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta annetun lain 18 §:n nojalla muutenkin tehtävä selkoa sivutoimistaan.

Sidonnaisuusilmoitus olisi tehtävä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun henkilö on valittu luottamustoimeensa tai tehtäväänsä. Lisäksi henkilöllä olisi velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksissa tapahtuneista muutoksista sekä korjata virheelliset tiedot.

Sidonnaisuusilmoitus ei korvaisi luottamushenkilön velvollisuutta esittää lain 73 §:n 2 momentin mukainen selvitys vaalikelpoisuuden arvioinnin edellyttämistä tiedoista eikä myöskään velvollisuutta antaa selvitys yksittäistapauksissa esteellisyyden arvioimiseksi tarvittavista tiedoista, josta säädetään lain 100 §:ssä.

Pykälän 3 momentin mukaan sidonnaisuusilmoitus tehtäisiin tarkastuslautakunnalle, joka valvoisi ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaisi ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tehtävä todettaisiin myös tarkastuslautakunnan tehtäviä koskevassa 123 §:ssä. Lähtökohtana olisi, että jokainen ilmoitusvelvollinen olisi itse vastuussa sidonnaisuusilmoituksen tekemisestä, mutta tarkastuslautakunnalla olisi valvontavelvollisuuteensa liittyen mahdollisuus kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uusi ilmoitus tai täydentämään jo tehtyä ilmoitusta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin sidonnaisuusrekisteristä. Vaikka ilmoitukset saatettaisiin erikseen valtuuston tiedoksi, avoimuuden kannalta olisi tärkeää, että sidonnaisuusrekisteri julkistetaan yleisessä tietoverkossa, jolloin kenellä hyvänsä olisi oikeus tutustua sidonnaisuustietoihin. Sellaisia tietoja, jotka olisivat salassa pidettäviä, ei kuitenkaan tulisi laittaa julkiseen tietoverkkoon. Tällaisia olisivat muun muassa julkisuuslain 24 §:ssä tarkoitetut salassa pidettävät asiat. Sidonnaisuusrekisteri olisi henkilörekisteri, jolloin tietosuojalain säännökset tulisivat myös sovellettavaksi. Olennaista on, että rekisterin tiedot ovat ajan tasalla ja hyvän tietojenkäsittelytavan mukaisesti tiedot olisi poistettava rekisteristä ja tietoverkosta, kun luottamustoimi tai tehtävä on päättynyt.

88 §. Virheellinen menettely luottamustoimessa. Pykälässä säädettäisiin luottamustoimen hoitamisessa tapahtuneen virheellisen menettelyn vaikutuksesta luottamustoimeen.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin selvyuden vuoksi, että luottamushenkilö hoitaa tointaan virkavastuulla ja että häneen sovelletaan rikoslain virkarikoksia koskevia säännöksiä. Virkarikoksia koskeva sääntely sisältyy rikoslain 40 lukuun.

Jos olisi syytä epäillä, että luottamushenkilö olisi toimessaan syyllistynyt virkarikokseen tai muuten menetellyt siinä velvolluuksiensa vastaisesti, sote-maakuntahallituksen olisi pykälän 2 momentin mukaan vaadittava asianomaiselta selitys sekä tarvittaessa ilmoitettava asiasta sote-maakuntavaltuustolle. Asiasta olisi viipymättä tehtävä rikosilmoitus, jos kysymyksessä on ilmeinen virkarikos.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto voisi tutkimuksen tai oikeudenkäynnin ajaksi pidättää luottamushenkilön toimestaan, jollei hän olisi itse ilmoittanut vetäytyvänsä luottamustoimesta. Ennen sote-maakuntavaltuuston kokousta voisi pidättämisestä väliaikaisesti päättää sote-maakuntavaltuuston puheenjohtaja. Pidättämispäätös voitaisiin panna täytäntöön heti.

Virkarikoksesta rangaistuksena voi olla sakon tai vankeusrangaistuksen ohella viraltapano. Virkarikosoikeudenkäynnissä ratkaistaan tyhjentävästi viraltapanoon liittyvät kysymykset eli voiko luottamushenkilö jatkaa luottamustoimessaan saatuaan tuomion virkarikoksesta. Tämän vuoksi nyt kyseessä olevassa pykälässä ei säädettäisi erottamisesta, joka olisi lain 89 §:n mukaan mahdollista edellytysten täytyessä luottamustoimen ulkopuolella tehdystä rikoksesta saadun tuomion perusteella.

Lähtökohta ehdotetuissa säännöksissä on, että luottamushenkilön itsensä olisi ensisijassa harkittava, voiko hän toimia rikostutkinnan aikana luottamustehtävissä. Sote-maakuntavaltuusto voisi tutkimuksen tai oikeudenkäynnin ajaksi pidättää luottamushenkilön toimestaan, jollei hän ole itse ilmoittanut vetäytyvänsä luottamustoimesta. Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakunnalle säädettäisiin velvollisuus pidättää luottamushenkilö luottamustoimesta, jos se olisi sote-maakunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi välttämätöntä ottaen huomioon epäillyn rikoksen vakavuus, mahdollinen toistuvuus ja muut seikat. Velvollisuus edellyttää ensinnäkin rikoksen vakavuuden, mahdollisen toistuvuuden ja muiden vastaavanlaisten seikkojen arvioimista. Toiseksi on arvioitava, onko pidättäminen nuo mainitut seikat huomioon ottaen välttämätöntä sote-maakunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi.

Sote-maakunnan harkitessa luottamushenkilön esteellisyyttä eri tilanteissa ja erityisesti luottamushenkilön luottamustehtävästä pidättämistä sote-maakunnan viranomaisella tulee olla riittävästi tietoa esitutkinnasta. Pykälän 5 momentin mukaan esitutkintalain mukainen ilmoitusvelvollisuus ja oikeus ilmoittaa esitutkinnasta koskisi sote-maakunnan luottamushenkilöä.

89 §. Rikollinen menettely luottamustoimen ulkopuolella. Pykälässä säädettäisiin luottamustoimen ulkopuolella tehdyn rikoksen vaikutuksista luottamustoimen hoitamiseen.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto voi oikeudenkäynnin ajaksi pidättää luottamushenkilön toimestaan, jos luottamushenkilö on asetettu syytteeseen rikoksesta, jonka laatu tai tekotapa osoittaa, ettei hän voi toimia luottamustehtävässään sen edellyttämällä tavalla. Selvälainen rikos, joka voisi johtaa luottamustoimesta pidättämiseen, olisi arvioitava kussakin tapauksessa erikseen. Yhtenä lähtökohtana tekoa arviotaessa olisi lain 72 §:n 2 momentissa luottamushenkilölle asetettu vaatimus edistää sote-maakunnan ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla. Pidättämispäätös voitaisiin panna täytäntöön heti, koska pidättämistoimi on luonteeltaan sellainen, että se vaatii välitöntä täytäntöönpanoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin luottamushenkilön erottamisesta sillä perusteella, että hänet olisi tuomittu vaalin toimittamisen jälkeen rikoksesta vankeusrangaistukseen. Erottamisen edellytyksenä olisi, että luottamushenkilö olisi lainvoimaisella tuomiolla vaalin toimittamisen jälkeen tuomittu vähintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistuksen katsottaisiin jo sellaisenaan osoittavan, että edellytykset luottamushenkilön erottamiseen olisivat olemassa. Vankeusrangaistus voisi olla joko ehdollinen tai ehdoton, mutta tuomion tulisi olla lainvoimainen, jotta luottamushenkilön oikeusturvan toteutuminen ei vaarantuisi. Edellytyksenä olisi lisäksi, että lainvoimainen tuomio olisi annettu vaalin jälkeen. Vaaleilla tarkoitetaan niin maakuntavaaleja kuin valtuuston suorittamia muita luottamushenkilövaaleja.

11 luku **Henkilöstö**

90 §. Sote-maakunnan henkilöstö. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi sote-maakunnan henkilöstöstä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palvelussuhdelajeista, joita olisivat virkasuhde ja työsopimussuhde sekä viitattaisiin virkasuhdetta ja työsopimussuhdetta koskevaan erityissääntelyyn.

Pykälän 2 momentin mukaan sellaista tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidettaisiin virkasuhteessa. Julkista valtaa käytetään tehtävissä, joissa tehtävän suorittaja voi lakiin perustuvan toimivaltansa perusteella yksipuolisesti päättää toisen edusta, oikeudesta tai velvollisuudesta. Tällaisesta on kyse esimerkiksi sosiaalityöntekijän tehdessä yksittäistä henkilöä koskevan toimeentulotuen myöntämispäätöksen. Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa on kyse julkisen tehtävän hoidosta, mutta tavanomaisessa potilaan hoidossa ei käytetä julkista valtaa. Kuitenkin esimerkiksi lääkäreiden tehtäviin voi sisältyä sellaista potilasta koskevaa (esimerkiksi pakkohoito) tai hallinnollisorganisaattorisista päätöksenteosta, joka on katsottava julkisen vallan käytöksi.

Julkista valtaa käytetään myös tehtävissä, joissa tehtävän suorittaja voi lakiin perustuvan toimivaltansa nojalla yksipuolisesti antaa toista velvoittavan määräyksen tai muulla tavalla tosiasiallisesti puuttua toisen etuun tai oikeuteen. Tällaisesta on kyse esimerkiksi, kun henkilöllä on oikeus antaa yksilöä tai yhteisöä koskevia määräyksiä (kieltoja ja käskyjä) tai oikeus päästä

kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin taikka suorittaa toisen omaisuuteen kohdistuvia toimenpiteitä muiden suurempien vahinkojen välttämiseksi. Tällaisia tehtäviä on esimerkiksi valvontaja pelastustehtävissä.

Julkisen vallan käyttöä voi sisältyä myös tehtävään, johon kuuluu esittelyä sote-maakunnan päätöksentekoprosessissa. Esittelijä on vastuussa siitä, mitä hänen esittelystään on päätetty, jollei hän ole jättänyt päätökseen eriävää mielipidettään. Jos päätöksen kohteena oleva asia on sellainen, että päätöksenteossa on kyse julkisen vallan käytöstä, esittelijänkin katsotaan käyttävän julkista valtaa.

Julkisen vallan käyttöä voidaan tarkastella myös kulloinkin kyseessä olevien viranomaistehtävien kokonaisuuden kannalta, jolloin esimerkiksi valmistelutoimenpiteet voivat olla julkisen vallan käyttöä tehtävien kokonaisuuden osana. Tehtävien muodostamasta kokonaisuudesta riippuen erilaiset hallintopäätöksen valmistelutehtävät voivat joskus pitää sisällään julkisen vallan käyttöä, jos valmistelutehtävällä on merkittävä vaikutus päätöksentekoon. Tällainen voi olla esimerkiksi tarkastus, jonka tulokseen päätös perustuu eli joka tosiasiallisesti määrää päätöksen sisällön. Sen sijaan valmisteluvaiheeseen tyypillisesti kuuluvat erilaiset avustavat ja tekniset valmistelutehtävät eivät sisällä julkisen vallan käyttöä.

Vaikka henkilön tehtäviin sisältyisi julkisen vallan käyttöä vain vähäisessä määrin, henkilön tulee olla sote-maakuntaan virkasuhteessa.

Julkisen vallan käyttöä ei olisi sellaisissa tehtävissä, joissa toteutetaan yksilön lakiin perustuvaa (normitettua) oikeutta ilman, että tehdään valituskelpoisia päätöksiä, tai ilman, että annetaan lakiin perustuvia yksilön oikeusasemaan tai vapautteen puuttuvia määräyksiä. Tällaisia palvelujen tuottamiseen liittyviä, lähinnä toimeenpanotyyppisiksi luonnehdittavia tehtäviä hoitaa esimerkiksi pääosin terveydenhuoltohenkilöstö. Myöskään työnantajan tavanomaiseen työjohto-oikeuteen kuuluvan päätösvallan käyttämistä ei voida pitää julkisen vallan käyttämisenä. Sen sijaan esimerkiksi virkasuhteen alkamiseen, päättymiseen, virasta pidättämiseen ja harkinnanvaraisen virkavapauden myöntämiseen liittyvää päätöksentekoa on pidettävä julkisen vallan käyttönä.

Ehdotetussa 90 §:ssä lähdetäisiin siitä, että julkisen vallan käyttöä sisältävää tehtävää varten pääsääntöisesti perustettaisiin virka. Henkilö voitaisiin kuitenkin tietyin edellytyksin ottaa virkasuhteeseen myös ilman, että tehtävää varten on perustettu virka, mikäli tehtävässä käytetään julkista valtaa. Virkasuhteen käyttöalan rajaamiseksi edellytettäisiin, että virkasuhteen käyttämiseen tällaisessa tilanteessa on perusteltu syy. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi toiminnan volyymissa tapahtuvat vaihtelut, mistä syystä toiminta olisi perusteltua järjestää joustavasti ja hallinnollisesti yksinkertaisesti. Perusteltu syy voisi olla käsillä myös esimerkiksi silloin, kun kyse on tehtävästä, jota on välttämättömästi ryhdyttävä hoitamaan, mutta johon ei esimerkiksi päätöksentekoon liittyvistä aikataulusyistä ole vielä ehditty perustaa virkaa tai kyse on vain lyhyestä määräaikaaisuudesta eikä sitä varten ole hallinnollisesti perusteltua perustaa virkaa.

91 §. Viran perustaminen ja lakkauttaminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viran perustamista ja lakkauttamista koskeva säännös. Sen mukaan viran perustamisesta ja lakkauttamisesta päättäisi sote-maakuntavaltuusto tai hallintosäännössä määrätty muu toimielin.

Pykälän 2 momentti koskisi viran lakkauttamista tilanteessa, jossa virkaan kuuluviin tehtäviin ei sisälly julkisen vallan käyttöä eikä virassa ole enää viranhaltijaa.

92 §. Virkasuhteen muuttaminen työsuhteeksi. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi virkasuhteen muuttamisesta työsuhteeksi. Virkasuhteen käyttö on rajattu niihin tehtäviin, joissa käytetään julkista valtaa. Viran tehtävät saattavat muuttua siten, että tehtäviin ei sisälly enää julkisen vallan käyttöä. Tämän vuoksi on tarpeen ottaa lakiin säännös, jonka perusteella virkasuhteen käyttöä koskeva tavoite voidaan toteuttaa.

Ehdotetun säännöksen perusteella työnantaja voisi yksipuolisella päätöksellä päättää virkasuhteen muuttamisesta työsuhteeksi säännöksessä mainituilla edellytyksillä. Lähtökohta on se, että muutos virkasuhteesta työsuhteeksi tapahtuisi yleensä sopimalla eli työnantaja ja viranhaltija tekevät työsopimuslaisia tarkoitettua työsopimuksen ja sopivat työsuhteen ehdoista, työsopimuksen alkamisesta ja muista työsopimukseen kuuluvista asioista. Tällöin 92 § ei tule sovellettavaksi.

Jos sopimusta ei syystä tai toisesta saada solmittua, virkasuhde voidaan ehdotetun säännöksen perusteella yksipuolisella päätöksellä muuttaa työsuhteeksi. Yksipuolisen päätöksen tekeminen edellyttäisi, että kyseessä olevan viran tai virkasuhteen tehtäviin ei kuulu tai ei voi kuulua julkisen vallan käyttöä. Päätöstä tehdessään työnantajan tulee selvittää tämä seikka. Lisäksi työnantajan tulee ennen päätöksen tekemistä tarjota viranhaltijalle työsuhteista tehtävää vähintään entisillä palvelussuhteen ehdoilla sekä antaa viranhaltijalle työsopimuslain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitettu kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista. Säännöksessä tarkoitettujen entisten palvelussuhteen ehdot eivät sisällä virkasuhteesta itsestään johtuvia etuja kuten esimerkiksi jatkuvuusperiaatetta. Virkasuhteen muuttamista koskevassa päätöksessä tulee olla selvitys myös edellä mainituista seikoista.

Viranhaltija voi hakea muutosta työnantajan säännöksessä tarkoitettuun päätökseen sote-maakuntalain mukaisesti oikaisuvaatimuksella ja sote-maakuntavalituksella. Muutoksenhaku voi koskea kaikkia niitä seikkoja, jotka ovat säännöksen perusteella työsuhteeksi muuttamisen edellytyksiä. Säännöksen mukaan virkasuhde muuttuu työsopimussuhteeksi päätöksen tultua lainvoimaiseksi. Tämä tarkoittaa, että jos päätöksestä tehty valitus hylätään, työsopimussuhde synnyty vasta tuomioistuimen ratkaisun saatua lainvoiman.

Säännös on tarpeen henkilön oikeusaseman turvaamiseksi. Jos sopimusta ei synny, pelkkä suostumuksenvaraisuus saattaisi ääritapauksissa johtaa irtisanomiseen. Kun henkilön palvelussuhteen jatkuminen ja siihen liittyvät entiset oikeudet, kuten esimerkiksi palkka, on säännöksessä edellä selostetulla tavalla turvattu, ehdotus ei loukkaa viranhaltijan oikeusturvaa eikä heikennä hänen palvelussuhteensa ehtoja.

12 luku **Päätöksenteko- ja hallintomenettely**

93 §. Hallintosääntö. Pykälässä säädetään sote-maakunnan hallintosääntöön otettavista määräyksistä. Sote-maakunnan hallinnon ja toiminnan järjestämistä, päätöksenteko- ja hallintomenettelyä sekä valtuuston toimintaa ohjattaisiin keskitetysti hallintosäännöllä. Erillisiä johtosääntöjä ei edellytettäisi annettavaksi. Hallintosääntömääräykset voitaisiin kuitenkin jakaa eri asiakirjoihin silloin, kun kaikkia niitä ei sote-maakunnan organisaation laajuuden perusteella ole tarkoituksenmukaista koota yhteen.

Pykälän 1 momentin 1 kohta sisältäisi sote-maakunnan hallinnon ja toiminnan järjestämistä koskevat määräykset. Hallintosäännössä tulisi ottaa tarpeelliset määräykset siitä, mitä toimielimiä sote-maakunnassa on, miten sote-maakunnan johtaminen on järjestetty ja miten maakunnan

henkilöstöorganisaatio on järjestetty. Sote-maakuntavaltuusto antaisi myös hallintosäännöllä tarpeelliset määräykset sote-maakuntahallituksen puheenjohtajan tehtävistä. Hallintosäännössä tulisi olla myös tarpeelliset määräykset taloudenhoidosta, hallinnon ja talouden tarkastuksesta sekä sisäisestä valvonnasta ja riskien hallinnasta. Hallintosääntöön olisi oleellista sisällyttää sisäiseen valvontaan, riskienhallintaan ja sopimusten hallintaan liittyvä tehtävien ja vastuun jako maakunnan sisällä.

Hallintosäännössä tulee määrätä toimivallan tarkemmasta jakautumisesta sote-maakunnassa. Toimivallan siirtämisestä eli delegoinnista sote-maakunnan organisaation sisällä säädetään 94 §:ssä. Mainitun pykälän 3 momentissa säädetään tiettyjen niin kutsuttujen oikeusharkintaa sisältävien tai yksilöä koskevien asioiden päätöksenteosta toimieliinkäsittelyn sijasta viranhaltijatasolla.

Sote-maakunnan hallintosäännössä tulisi antaa myös tarpeelliset määräykset sote-maakunnan ohjauksen ja valvonnan toteuttamisesta sote-maakunnan järjestämistä vastaavalla olevia palveluita tuottavien yhteisöiden ja säätiöiden toiminnassa. Sote-maakuntakonserniin kuuluvien tytäryhtiöiden ohjaus perustuu sote-maakuntavaltuuston hyväksymään 49 §:ssä tarkoitettuun konserniohjeeseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohta sisältäisi maakunnan päätöksenteko- ja hallintomenettelyä koskevat määräykset. Keskeinen päätöksentekoon liittyvä asia on se, kenelle toimivalta sote-maakunnassa kuuluu. Lähtökohdaksi olisi lain 22 §:n 1 momentin mukaisesti, että sote-maakunnan päätösvaltaa käyttää sote-maakuntavaltuusto. Sote-maakuntavaltuusto voisi hallintosäännössä siirtää toimivaltaansa sote-maakunnan muille toimielimille sekä luottamushenkilöille ja viranhaltijoille lain 94 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Sote-maakuntavaltuuston kokoontumisesta säädetäisiin lain 97 §:ssä. Muiden toimielinten kokoontumisesta tulisi ottaa määräykset sote-maakunnan hallintosääntöön. Hallintosäännön määräykset koskisivat muun muassa kokousaikaa ja -paikkaa, kokouskutsun antamista, jäsenten oikeutta saada toimitilin koolle, esityslistaa ja jatkokokouksen pitämistä. Hallintosääntöön tulisi ottaa määräykset varajäsenten kutsumisesta sekä puheenjohtajan tehtävistä. Hallintosäännössä tulisi myös antaa määräykset sen varalta, että puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat ovat estyneitä osallistumaan kokoukseen tai ovat esteellisiä jossakin asiassa. Tällöin kokousta tai asian käsittelyä varten tulisi valita tilapäinen puheenjohtaja.

Hallintosäännössä määrättäisiin sote-maakuntahallituksen edustajan ja sote-maakuntajohtajan läsnäolosta ja puheoikeudesta muiden toimielinten kokouksissa. Sote-maakuntahallituksen edustus muissa toimielimissä ei olisi pakollista. Koska sote-maakuntahallitus vastaa sote-maakunnan toiminnan yhteensovittamisesta, sen edustajan läsnäolo- ja puheoikeus muissa tärkeimmissä toimielimissä olisi perusteltua. Sote-maakuntavaltuusto voisi hallintosäännössä antaa määräyksiä myös siitä, tulisiko edustajan olla sote-maakuntahallituksen jäsen vai voisiko edustajana olla myös varajäsen.

Toimielinten kokousten julkisuudesta säädetäisiin lain 104 §:ssä. Toimielimen suljetussa kokouksessa ei lähtökohtaisesti saa olla läsnä yleisöä eikä muita sivullisia. Hallintosäännössä määrättäisiin muiden kuin toimielimen jäsenten läsnäolosta ja puheoikeudesta toimielinten kokouksissa. Määräykset koskisivat lähinnä toimielimeen kuulumattomia luottamushenkilöitä sekä sote-maakunnan henkilöstöä. Luottamushenkilöiden lisäksi läsnä ovat pöytäkirjanpitäjä, esitte-

lijät sekä asiantuntijat. Jos toimielimellä on useampia esittelijöitä, on katsottu, että kaikki esittelijät voivat olla läsnä koko kokouksen ajan. Asiantuntijat ovat lähtökohtaisesti paikalla vain heidän kuulemisensa ajan. Jos on perusteltua tarvetta jonkun muun sote-maakunnan henkilöstöön kuuluvan pysyvään läsnäoloon suljetussa kokouksessa, tästä voitaisiin määrätä hallintosäännössä. Perusteltu tarve voi olla esimerkiksi tietystä tehtäväalueesta vastaavalla toimialajohdajalla tai muulla päällikköviranhaltijalla, jonka alaisena toimiva viranhaltija on toimielimen esittelijä. Sote-maakuntavaltuusto voisi myös antaa toimielimelle itselleen oikeuden päättää, kenellä on oikeus tai velvollisuus osallistua toimielimen kokouksiin. Sote-maakuntavaltuustolla olisi myös mahdollisuus hallintosäännön määräyksellä antaa esimerkiksi vaikuttajaryhmien, kuten nuorisovaltuuston usein alaikäisille edustajille läsnäolo- ja puheoikeus sote-maakuntavaltuuston ja muiden toimielinten kokouksiin. Toimielimen kokouksissa päätöksentekoon ottavat osaa vain toimielimen jäsenet. Muilla kokoukseen osallistujilla olisi vain oikeus ottaa osaa keskusteluun.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan hallintosääntöön tulisi ottaa tarpeelliset määräykset sähköisiin kokouksiin ja sähköiseen päätöksentekomenettelyyn liittyvistä seikoista. Hallintosäännössä annettaisiin tarvittavat määräykset toimielinten päätöksentekotavoista, sekä siitä, miten sote-maakunta huolehtii, että sähköiseen kokoukseen ja sähköiseen päätöksentekomenettelyyn osallistumiseen tarvittavat tekniset välineet ja yhteydet ovat käytettävissä. Sote-maakunnan tulisi siten hallintosäännössään määrittellä, mitkä lain 101 §:ssä tarkoitetuista toimielinten päätöksentekotavoista se ottaa käyttöön ja minkä toimielinten osalta.

Hallintosäännössä määrättäisiin myös asioiden esittelystä. Määräykset voisivat koskea esittelyä toimielimen kokouksessa sekä esittelyä päätöksiä tekeväälle luottamushenkilölle ja viranhaltijalle, vaikka yksittäisen luottamushenkilön tai viranhaltijan päätöksenteon ei sote-maakunnassa yleensä edellytettäisi tapahtuvan esittelystä. Esittelijänä voisi toimia sote-maakunnan viranhaltija tai toimielimeen kuuluva luottamushenkilö, yleensä puheenjohtaja. Esittelijän vastuusta säädetäisiin lain 109 §:ssä.

Hallintosäännössä tulisi antaa tarpeelliset määräykset pöytäkirjan laatimisesta, tarkastamisesta ja tiedoksi antamisesta. Määräyksissä tulisi ottaa huomioon myös kielilain sääntely siitä, milloin kokouskutsut ja pöytäkirjat on laadittava suomen ja ruotsin kielellä. Kielilakiin ehdotettavien säännösten perusteella kaksikielisen sote-maakunnan sote-maakuntavaltuuston kokouskutsu ja pöytäkirja on laadittava suomen ja ruotsin kielellä. Sote-maakunnan muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättää sote-maakunta ottaen huomioon sen, että luottamushenkilöiden mahdollisuus täyttää tehtävänsä turvataan ja että sote-maakunnan asukkaiden tiedonsaantitarpeesta huolehditaan.

Hallintosäännössä tulisi määrätä sote-maakunnan asiakirjojen, mukaan lukien sopimusten ja sitoumusten allekirjoittamisesta. Lähtökohtana näiden määräysten laadinnassa voidaan pitää joustavuutta, mutta myös oikeusvarmuus on otettava huomioon. Sote-maakunnan nimenkirjoitusoikeudesta tulee esittää selvitys esimerkiksi tuomioistuimessa asioitaessa.

Arkistolaissa säädetään arkistotoimen järjestämisestä vastaavista viranomaisista. Sote-maakunnan hallintosäännössä tulisi antaa tarpeelliset määräykset sote-maakunnan tiedonhallinnan ja asiakirjahallinnon järjestämisestä ja siihen liittyvästä vastuiden ja tehtävien jaosta sote-maakunnan sisällä.

Määräykset asiakirjojen tai tiedon antamisesta perittävien maksujen periaatteista sote-maakunnassa tulisi ottaa sote-maakunnan hallintosääntöön. Lunastuksen tulisi olla kohtuullinen suhteessa kustannuksiin ja maksuissa tulisi ottaa huomioon julkisuuslain säännökset. Sote-maakunta päättäisi, missä tapauksissa lunastus perittäisiin.

Lisäksi sote-maakunta päättäisi sen järjestämisvastuulla olevista palveluista perittävien asiakasmaksujen suuruudesta.

Hallintosääntöön tulisi ottaa määräykset lain 30 §:ssä tarkoitettusta sote-maakunnan asukkaan aloitteen käsittelystä ja aloitteen tekijälle annettavista tiedoista. Myös lain 34 §:ssä tarkoitettujen viestintävelvoitteiden täyttämisestä annettaisiin tarpeelliset määräykset hallintosäännössä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin siitä, mitä määräyksiä sote-maakuntavaltuuston toiminnasta olisi ainakin otettava hallintosääntöön. Hallintosäännössä tulisi määrätä ainakin sote-maakuntavaltuuston kokousmenettelystä. Kokousmenettelyyn liittyvät ainakin määräykset kokouskutsusta, esityslistasta, puheenjohtajan tehtävistä, puheenvuorojen käyttämisestä, äänestysjärjestyksestä, vaaleista sekä niin kutsutuista toivomusponseista. Lisäksi voidaan määrätä esimerkiksi varsinaisen kokouksen ulkopuolella pidettävistä kyselytunneista.

Hallintosäännössä tulisi määrätä myös varavaltuutetun kutsumisesta esteellisen tai estyneen valtuutetun tilalle. Sote-maakuntavaltuuston varajäsenet eli varavaltuutetut eivät ole henkilökohtaisia kuten muissa toimielimissä, vaan varavaltuutettujen kutsumisjärjestys määräytyy sote-maakuntavaalien tuloksen perusteella. Varavaltuutettu voidaan kutsua kokoukseen yhdenkin asian käsittelyä varten.

Hallintosäännössä annettaisiin määräykset valtuutetun aloitteen käsittelystä eli ns. valtuustoaloitteesta sekä valtuustoryhmiä. Valtuustoaloitteeseen liittyen hallintosäännössä voidaan antaa määräyksiä myös lähetekeskustelusta, jossa sote-maakuntavaltuustolla olisi mahdollisuus antaa ohjeita asian jatkokäsittelyyn sekä valtuustoaloitteiden seurannasta.

Lain 27 §:n mukaan valtuutetut voivat valtuustotyöskentelyä varten muodostaa valtuustoryhmiä. Valtuustoryhmän voi muodostaa yksikin valtuutettu. Hallintosäännössä voidaan antaa tarpeellisia määräyksiä valtuustoryhmiin liittyen. Määräykset voivat koskea esimerkiksi ryhmäpuheenvuorojen antamista tai tarpeellisiksi katsottuja, valtuustoryhmien toimintaan liittyviä käytännön järjestelyjä.

Lain 101 §:ssä säädettäisiin sote-maakunnan toimielinten päätöksentekotavoista ja lain 102 §:ssä sähköisestä kokouksesta. Valtuuston kokoukset on mahdollista järjestää myös sähköisinä kokouksina. Sen sijaan lain 103 §:ssä tarkoitettu sähköinen päätöksentekomenettely ei olisi käytettävissä valtuuston kokouksissa. Hallintosäännössä tulisi antaa tarpeelliset määräykset sähköisiin kokouksiin osallistumisesta sekä kokouskutsun lähettämisestä sähköisesti. Hallintosäännössä sote-maakuntavaltuusto päättäisi, minkälaisia käytännön menettelytapoja sote-maakunnassa tältä osin noudatettaisiin.

Hallintosäännössä voidaan antaa myös määräyksiä valtuutettujen puheenvuorojen pituudesta yksittäisissä asioissa, jos ne katsotaan tarpeellisiksi kokouksen kulun turvaamiseksi. Tällöin hallintosäännössä tulisi määritellä edellytykset puheenvuorojen rajoittamiselle yksittäisissä asioissa. Puheenjohtaja päättäisi hallintosäännössä määriteltyjen rajoitusten käyttöönottamisesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kielilain ja muun kielellisiä oikeuksia koskevan lainsäädännön velvoitteiden ottamisesta huomioon hallintosääntömääräyksissä. Muulla lainsäädännöllä tarkoitetaan muun ohella julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annettua lakia (424/2003). Mainitun lain säännöksiä (5 §:n 2 momentti) ehdotetaan muutettavaksi sote-maakuntien henkilöstön kielitaitovaatimusten huomioon ottamiseksi siten, että jos lailla tai lain nojalla ei säädetä maakunnan viranomaisten henkilöstön kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista, niitä voitaisiin asettaa sote-maakuntalain mukaisessa järjestyksessä. Tällä tarkoitetaan, että kielitaitovaatimukset voidaan asettaa joko hallintosäännössä tai virkaa perustettaessa tai täytettäessä.

94 §. Toimivallan siirtäminen. Pykälässä säädettäisiin toimivallan siirtämisestä eli niin kutsutusta delegoinnista yleisesti. Lain 22 §:n 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto käyttää sote-maakunnan päätösvaltaa. Sote-maakunnan päätösvalta on yläkäsite, jolla tarkoitetaan sote-maakunnan hoidettavaksi lain mukaan tai muuten kuuluvia asioita, joissa sote-maakunta voi tehdä tai jossa sen edellytetään tekevän päätöksiä. Tämä päätösvalta kuuluu ensisijaisesti sote-maakuntavaltuustolle. Sote-maakuntavaltuusto voisi kuitenkin ehdotetun pykälän mukaan siirtää hallintosäännössä toimivaltaansa sote-maakunnan muille toimielimille, joilla tarkoitetaan lain 29 §:ssä määriteltyjä toimielimiä, sekä luottamushenkilöille että viranhaltijoille. Sen sijaan toimivaltaa ei voitaisi siirtää työsopimussuhteessa olevalle henkilölle. Toimivaltaa ei myöskään voitaisi siirtää 5 luvussa tarkoitetuille vaikuttamistoimielimille kuten nuorisovaltuustolle, vanhusneuvostolle ja vammaisneuvostolle, jotka eivät olisi sote-maakunnan laissa tarkoitettuja toimielimiä. Niille olisi annettava mahdollisuus muuten kuin päätöksentekijöinä vaikuttaa omasta näkökulmastaan sote-maakunnan toimintaan siten kuin 5 luvussa säädettäisiin.

Toimivallan siirtäminen tapahtuisi aina hallintosäännöllä, eikä toimivaltaa voitaisi siirtää erillisellä sote-maakuntavaltuuston päätöksellä. Sen sijaan pykälän 2 momentissa tarkoitettu toimivallan edelleen siirtäminen voisi tapahtua yksittäisellä päätöksellä. Valtuutus edelleen delegointiin pitäisi kuitenkin ilmetä hallintosäännöstä.

Toimivallan siirtäminen on kielletty niissä yksittäisissä asioissa, joissa sote-maakuntavaltuuston sote-maakuntalaissa tai muussa laissa olevan nimenomaisen säännöksen mukaan on päätettävä. Sote-maakuntalaissa sote-maakuntavaltuuston päätettävistä asioista säädetään lain 22 §:ssä ja muissa yksittäisissä säännöksissä. Myös muussa lainsäädännössä voi olla sote-maakuntavaltuuston päätösvaltaa edellyttäviä säännöksiä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oikeudesta toimivallan edelleen siirtämiseen. Toimivallan edelleen siirtäminen olisi mahdollista vain kerran eli niin kutsuttu edelleen-delegointi olisi kielletty. Hallintosäännössä edelleen delegointioikeus voitaisiin antaa esimerkiksi lautakunnalle, joka voisi siirtää toimivaltaa alaiselleen viranhaltijalle, mutta viranhaltijalla ei enää voisi olla oikeutta siirtää omaa toimivaltaansa edelleen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin niin kutsuttujen oikeusharkintaisten asioiden päätöksenteosta viranhaltijatasolla. Säännös on luonteeltaan informatiivinen. Momentin mukaan laissa säädetyissä lupa-, ilmoitus-, valvonta- tai toimitusmenettelyä koskevissa asioissa, yksilöön kohdistuvissa sosiaali- ja terveydenhuollon asioissa sekä muissa laissa erikseen säädetyissä asioissa päätöksenteko tulisi hallintosäännössä osoittaa sote-maakunnassa nimenomaisesti viranhaltijatasolle. Mainitut asiat ovat pääsääntöisesti asioita, joihin ei liity sellaista yleistä intressiä tai laaja-alaista merkitystä, mikä edellyttäisi asian käsittelemistä toimielimessä. Kohdassa 2 yksilöön kohdistuvilla sosiaali- ja terveydenhuollon asioilla tarkoitetaan nimenomaan yksittäistä

asiakasta tai potilasta koskevaa päätöstä, eikä esimerkiksi palvelujärjestelmätason päätöksiä yksilöön kohdistuvista palveluista.

Hallinnollisen pakon käyttämistä tarkoittavissa asioissa toimivaltaisesta viranomaisesta säädetään asianomaisessa erityislainsäädännössä.

95 §. *Asian ottaminen ylemmän toimielimen käsiteltäväksi.* Pykälässä säädettäisiin niin kutsutusta otto-oikeudesta. Otto-oikeus on merkittävä poikkeus sote-maakuntien hallinnossa pääsääntönä olevasta toimivaltarajojen jäykkyydestä. Lain 43 §:n mukaan sote-maakuntahallitus vastaisi sote-maakunnan hallinnosta ja talouden hoidosta sekä sote-maakunnan toiminnan yhteensovittamisesta. Tästä näkökulmasta on perusteltua, että otto-oikeus olisi suoraan lain nojalla lähtökohtaisesti ainoastaan sote-maakuntahallituksella, jonka alaisena muu organisaatio valtuustoa lukuun ottamatta toimisi.

Sote-maakuntahallituksen käsiteltäväksi voitaisiin 1 momentin nojalla ottaa sote-maakuntahallituksen alaisen viranomaisen sekä sote-maakuntahallituksen jaoston päättämä asia. Sote-maakuntahallituksen alaisia viranomaisia olisivat käytännössä valtuustoa lukuun ottamatta kaikki muut sote-maakunnan toimielimet, luottamushenkilöt ja viranhaltijat. Tarkemmat määräykset otto-oikeusmenettelystä annettaisiin hallintosäännössä.

Valtuusto voisi kuitenkin pykälän 2 ja 3 momentin mukaisesti hallintosäännössä määrätä, laajennetaanko otto-oikeus koskemaan myös lautakuntia tai liikelaitoksen johtokuntia sekä missä laajuudessa oikeus otetaan sote-maakunnan hallinto-organisaatiossa käyttöön. Valtuusto voisi hallintosäännöllä määrätä, että otto-oikeus on esimerkiksi vain osalla lautakunnista.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, missä ajassa asia olisi otettava ylemmän toimielimen käsiteltäväksi. Otto-oikeusaika on kytketty sote-maakunnan sisäiseen muutoksenhakuun eli otto-oikeutta olisi käytettävä viimeistään oikaisuvaatimusajan kuluessa.

Otto-oikeuden rajoituksista säädettäisiin pykälän 5 momentissa. Ennen muuta lakisäätteiset yksilöasiat jäisivät otto-oikeuden ulkopuolelle.

96 §. *Valtuustoasioiden valmistelu.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntavaltuustossa käsiteltävien asioiden valmistelupakosta. Päävastuu valmistelusta olisi sote-maakuntahallituksella. Jos asia koskisi sote-maakuntavaltuuston toiminnan sisäistä järjestelyä tai valmistelu kuuluisi lain 40 §:n mukaan tilapäiselle valiokunnalle tai lain 123 §:ssä tarkoitettulle tarkastuslautakunnalle erikseen säädetyllä tavalla, sote-maakuntahallitus ei olisi valmisteluvastuussa. Sote-maakuntahallituksen vastuu sote-maakunnan toiminnan yhteensovittamisesta ilmenisi kuitenkin niin, että tilapäisen valiokunnan olisi hankittava sen valmisteltaviksi kuuluvissa asioissa sote-maakuntahallituksen lausunto.

97 §. *Sote-maakuntavaltuuston kokoontuminen.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston kokoontumisesta, kokouskutsusta sekä kutsun lähettämisen ajankohdasta ja kokouksesta tiedottamisesta. Sote-maakuntavaltuuston kokousten sääntelemistä laissa edellyttää sote-maakuntavaltuuston asema asukkaiden valitsemana sote-maakunnan ylimpänä toimielimenä sekä kokousten julkisuus. Hallintosääntöön voitaisiin ottaa sote-maakuntavaltuuston kokousta koskevia tarkempia määräyksiä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston tavanomaisesta kokoontumisesta. Sote-maakuntavaltuusto kokoontuisi päättämääräaikoina. Lisäksi sote-maakuntavaltuuston puheenjohtajan olisi kutsuttava valtuusto koolle, kun se asioiden hoitamiseksi on tarpeellista.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntahallituksella tai vähintään neljäosalla valtuuteuista olisi oikeus saada sote-maakuntavaltuusto koolle ilmoittamansa asian käsittelyä varten. Tällainen tavanomaisesta kokousaikataulusta poikkeava asia on yleensä kiireellinen. Tämän vuoksi laissa nimenomaisesti säädettäisiin asian kiireellisestä valmistelusta. Valmistelu kuuluisi sote-maakuntahallitukselle.

Valmistelemattoman asian ottamisesta sote-maakuntavaltuuston käsiteltäväksi säädettäisiin lain 98 §:n 2 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston kokouskutsusta. Kokouskutsun antaisi sote-maakuntavaltuuston puheenjohtaja tai hänen ollessa estyneenä varapuheenjohtaja. Laissa säädettäisiin myös siitä, että sote-maakuntavaltuuston ensimmäiseen kokoukseen kutsun antaa sote-maakuntahallituksen puheenjohtaja ja että kokouksen avaa iältään vanhin läsnä oleva valtuutettu, joka johtaa puhetta, kunnes sote-maakuntavaltuuston puheenjohtaja ja varapuheenjohtajat on valittu. Kokouskutsussa olisi ilmoitettava käsiteltävät asiat. Tavanomaisesti kokouskutsuun liitetään myös esityslista. Esityslistasta ei säädettäisi laissa, vaan siitä tulisi ottaa tarpeelliset määräykset hallintosääntöön.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin kokouskutsun lähettämisestä vähintään neljä päivää ennen kokousta. Sote-maakunta voisi päättää, lähetetäänkö kokouskutsu postitse vai esimerkiksi sähköpostilla. Kokouskutsu, jossa ilmoitetaan kokouksen aika ja paikka sekä käsiteltävät asiat (asialista), voitaisiin lähettää sähköisesti, jos sote-maakunta huolehtii, että tähän tarvittavat tekniset välineet ja yhteydet ovat kyseisten henkilöiden käytettävissä. Hallintosäännössä voidaan määrätä esityslistan ja sen liitteiden sekä oheismateriaalin lähettämisestä sähköisesti. Samassa ajassa eli vähintään neljä päivää ennen kokousta kokouksesta olisi tiedotettava yleisessä tietoverkossa. Kokouksesta tiedottamisella ei olisi kuitenkaan vaikutusta siihen, onko kokous kutsuttu laillisesti koolle.

98 §. *Sote-maakuntavaltuustossa käsiteltävät asiat.* Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joilla asia voidaan ottaa sote-maakuntavaltuuston käsiteltäväksi. Pykälän 1 momentin mukaan asia voitaisiin ottaa käsiteltäväksi, jos se on mainittu kokouskutsussa ja se on valmisteltu lain 96 §:n mukaisesti. Asia voi olla sote-maakuntahallituksen, tilapäisen valiokunnan tai tarkastuslautakunnan valmistelemä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kokouskutsussa mainitsemattoman ja valmistelemattoman asian käsittelyn edellytyksistä. Edellytyksenä olisi aina asian kiireellisyys. Kokouskutsussa mainitsemattoman, mutta valmistellun asian sote-maakuntavaltuusto voisi ottaa käsiteltäväkseen ja ratkaistavakseen yksinkertaisella enemmistöllä. Jos asiaa ei ole lainkaan valmisteltu, sote-maakuntavaltuuston olisi oltava yksimielinen sen käsiteltäväksi ottamisesta.

99 §. *Sote-maakuntavaltuuston päätösten laillisuuden valvonta.* Sote-maakuntahallitus vastaa sote-maakuntavaltuuston päätösten täytäntöönpanosta. Tähän kuuluisi myös päätösten laillisuuden valvonta. Sääntely vastaa kuntalain sääntelyä.

Jos sote-maakuntavaltuuston ja sote-maakuntahallituksen välille syntyy erimielisyys päätöksen laillisuudesta, asia olisi pyrittävä ratkaisemaan sote-maakunnan sisäisesti. Sote-maakuntavaltuustolla on mahdollisuus myös erottaa sote-maakuntahallitus, jos sote-maakuntahallitus ei nauti maakuntavaltuuston luottamusta.

100 §. Esteellisyys. Pykälässä säädettäisiin esteellisyydestä pääosin kuntalakia (97 §) vastaavasti. Pykälässä säädettäisiin erikseen valtuutetun esteellisyyssperusteista sote-maakuntavaltuustossa ja sote-maakunnan muiden luottamushenkilöiden, tilintarkastajan sekä sote-maakunnan henkilöstön esteellisyydestä. Esteellisyyssäännöksillä pyritään turvaamaan käsittelyn ja päätöksenteon puolueettomuutta. Esteellisyydellä tarkoitetaan, että henkilöllä on sellainen suhde asiaan tai asianosaisiin, että se voi vaarantaa hänen puolueettomuutensa yksittäisen asian käsittelyssä.

Valtuutetun esteellisyyssperusteet sote-maakuntavaltuustossa olisivat lievemmät kuin muihin luottamushenkilöihin sovellettavat perusteet. Valtuutettu olisi sote-maakuntavaltuustossa esteellinen käsittelemään asiaa, joka koskee henkilökohtaisesti häntä taikka hänen hallintolaissa tarkoitettua läheistään. Esteellisyyden vaikutus ulottuu asian käsittelyyn kokonaisuudessaan. Esteellinen valtuutettu ei siis saa ottaa osaa asiasta käytävään keskusteluun. Tämän vuoksi valtuutettua ei myöskään luettaisi länän olevaksi niissä asioissa, joissa hän on esteellinen. Tällä voi olla vaikutusta sote-maakuntavaltuuston kokouksen päätösvaltaisuuteen. Koska sote-maakuntavaltuuston kokous on julkinen, ei kuitenkaan voitaisi edellyttää, että esteellinen valtuutettu poistuisi kokoustilasta. Kun valtuutettu ottaa osaa asian käsittelyyn tai on jäsenenä muussa toimielimessä, häneen sovelletaan kyseistä toimielintä koskevia esteellisyyssäännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan muiden luottamushenkilöiden, tilintarkastajan ja sote-maakunnan henkilöstön esteellisyydestä olisi lähtökohtaisesti voimassa, mitä hallintolain esteellisyyssäännöksissä säädettäisiin. Pykälän 3 ja 4 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan toimintaa koskevista poikkeuksista hallintolain säännöksiin.

Pykälän 3 momentin mukaan palvelussuhde sote-maakuntaan ei tee luottamushenkilöä, viranhaltijaa eikä työntekijää esteelliseksi asiassa, jossa sote-maakunta on asianosainen. Jos kuitenkin luottamushenkilö on palvelussuhteensa perusteella esitelty tai muuten vastaavalla tavalla käsitelty asiaa, hän on esteellinen. Myöskään luottamushenkilö, joka on sote-maakunnan viranhaltija, ei olisi esteellinen esimerkiksi käsiteltäessä lautakunnassa asiaa, jossa sote-maakunta on asianosainen. Esteellisyys syntyisi kuitenkin, jos luottamushenkilö viranhaltijana olisi esitelty tai muuten vastaavalla tavalla käsitelty asiaa. Tämä tarkoittaa lähinnä sitä, että henkilö on valmistellut asiaa ja on voinut vaikuttaa valmistelussa. Asiaa ei siis voi käsitellä kahdessa eri ominaisuudessa, viranhaltijan ja luottamushenkilönä. Säännöstä sovellettaisiin luonnollisesti vain siinä tapauksessa, että asianosaisena on se sote-maakunta, jonka viranomaisen käsittelee asiaa. Jos asianosaisena on toinen sote-maakunta, sen palveluksessa olevan esteellisyys määräytyy samoin perustein kuin muidenkin yhteisöjen palveluksessa olevien.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin niin sanotusta yhteisöjäävin poikkeuksesta. Säännöksen mukaan henkilö olisi esteellinen aina silloin, kun käsitellään sote-maakuntakonserniin kuuluvan yhteisön tai säätiön asioita. Säännöksellä selkeytetään omistajaohjausta ja valvontaa siten, että henkilö ei voisi valvoa tai ohjata yhteisöä tai säätiötä, jonka toiminnasta henkilö vastaa. Yhteisöjäävipoikkeusta sovellettaisiin kuitenkin sote-maakunnan liikelaitoksen johtokunnan ja sote-maakuntayhtymän yhtymähallituksen jäsenten osalta. Sote-maakunnan liikelaitos ei ole valtion liikelaitosten tapaan erillinen oikeushenkilö, vaan osa sote-maakunnan organisaatiota. Sote-

maakuntayhtymän yhtymähallituksen jäsenet puolestaan ovat sote-maakuntayhtymän jäsen-sote-maakunnan luottamushenkilöitä, joten heidän asemansa ja vastuunsa ei ole rinnasteinen esimerkiksi osakeyhtiön hallituksen jäsenen asemaan.

Pykälän 5 momentin mukaan henkilöllä itsellään olisi päävastuu oman esteellisyytensä ilmoittamisessa ja huomioon ottamisessa. Tämän lisäksi henkilö olisi velvollinen esittämään selvityksen seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa, jos toimielin näin päättää. Jos henkilö tietää olevansa esteellinen tai tuntee olevansa epävarma omasta esteellisyydestään, olisi hänen itse ilmoitettava asiasta. Epävarmassa tapauksessa on esteellisen henkilön parempi olla ottamatta asian käsittelyyn. Oikeuskäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että päätös ei synny virheellisessä järjestyksessä, jos henkilö tulkinnanvaraisessa tilanteessa itse vetäytyy asian käsittelystä.

Henkilö olisi velvollinen esittämään selvityksen seikoista, joilla voi olla merkitystä hänen esteellisyytensä arvioinnissa, jos toimielin näin päättää. Luottamushenkilöiden esteellisyyden arviointi edellyttää, että asiasta päättävällä toimielimellä tätä koskevat tarvittavat tiedot. Useimmiten luottamushenkilöt esittävätkin oma-aloitteisesti arviointiin vaikuttavat seikat. Jos tietoja ei ole saatavilla tai on syytä epäillä niiden riittävyyttä, päätöksen selvityksen esittämisestä tekisi se toimielin, jonka harkittavaksi esteellisyys kuuluisi. Selvityspyyntö voitaisiin kohdistaa vain niihin seikkoihin, joilla voisi olla merkitystä arvioitaessa luottamushenkilön esteellisyyttä.

101 §. Toimielimen päätöksentekotavat. Pykälän mukaan sote-maakunnan toimielinten kokoukset voitaisiin perinteisen kokouspaikalla pidettävän kokouksen lisäksi pitää sähköisenä kokouksena tai hyödyntää sähköistä päätöksentekomenettelyä ennen kokousta. Säätely vastaisi pääosin kuntalakia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, millä tavoin toimielimelle kuuluvista asioista voitaisiin päättää. Toimielin voisi käsitellä asian kokouksessaan, joka on perinteinen kokouspaikalla pidettävä kokous tai vaihtoehtoisesti pitää kokouksen sähköisessä toimintaympäristössä (sähköinen kokous). Sähköisellä kokouksella tarkoitettaisiin sähköisessä toimintaympäristössä toteutettua kokousta, johon osallistuttaisiin sähköisen yhteyden avulla osallistujan valitsemasta paikasta käsin. Sähköisestä kokouksesta säädettäisiin tarkemmin lain 102 §:ssä.

Tämän lisäksi momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta tehdä päätöksiä sähköisesti ennen kokousta (sähköinen päätöksentekomenettely). Sähköisellä päätöksentekomenettelyllä tarkoitettaisiin ajasta ja paikasta riippumatonta päätöksentekoa ennen toimielimen kokousta. Sähköisestä päätöksentekomenettelystä säädettäisiin tarkemmin lain 103 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan sähköisessä kokouksessa ja sähköisessä päätöksentekomenettelyssä maakunnan tulee huolehtia tietoturvallisuudesta ja siitä, etteivät salassa pidettävät tiedot ole ulkopuolisen saatavissa. Tietoturvallisuuden huomioon ottamiseksi sote-maakunnan olisi kiinnitettävä huomiota salassa pidettävien tietojen käsittelyyn. Laillisuusvalvojen ratkaisuihin (1.12.2011AOK 1840/1/2010, 24.3.2011 EOA 3438/4/09) on todettu, että tavallista sähköpostiyhteyttä ei voida pitää riittävän tietoturvallisena salassa pidettävien tietojen viestinvälitykseen. Näin ollen sähköisessä kokouksessa ja sähköisessä päätöksentekomenettelyssä salassa pidettäviä asioita sisältäviä dokumentteja ei voida lähettää eikä keskusteluja käydä muun kuin suojatun tietoliikenneyhteyden avulla.

Sote-maakunnan tulisi huomioida sähköisten kokousten käytössä esimerkiksi se, milloin ja miten käsitellään asioita, jotka edellyttävät luottamuksellisuutta (suljettu kokous) tai ovat salassa pidettäviä. Tällaisissa tapauksissa sote-maakunnan tulisi linjata esimerkiksi se, millaisista paikoista toimielimen jäsenet voivat osallistua kokoukseen ja huolehtia siitä, etteivät salassa pidettävät tai luottamukselliset tiedot ole ulkopuolisten saatavissa.

Sähköisessä päätöksentekomenettelyssä toimielimen jäsenet tulisi voida luotettavasti tunnistaa siten kuin laissa vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) säädetään. Käytettävän tietojärjestelmän tulisi olla suljettu ja käytettävien tietoliikenneyhteyksien tulisi olla asianmukaisesti suojattu. Lisäksi sote-maakunnan olisi huomioitava esimerkiksi käytettävien palvelinten tietoturvallisuuteen liittyvät näkökohdat.

102 §. Sähköinen kokous. Pykälässä säädettäisiin sähköisen kokouksen edellytyksistä. Sähköiseen kokoukseen osallistuvat henkilöt voisivat osallistua kokoukseen keskenään eri paikoista. Sähköinen kokous voitaisiin pitää esimerkiksi siihen soveltuvan tietojärjestelmän avulla tai videoneuvotteluyhteydellä. Sähköinen kokous voitaisiin pitää myös siten, että osa toimielimen kokoukseen osallistuvista on läsnä kokouspaikalla ja osa osallistuu kokoukseen sähköisesti. Sähköisessä kokouksessa toimittaisiin muutoin varsinaisen (fyysisen) kokouksen mukaisten päätöksentekomenettelyjen mukaisesti.

Sähköisten kokousten osalta olisi huomioitava se, että toimielimen julkisissa kokouksissa yleisöllä tulisi olla mahdollisuus seurata kokousta siten kuin kokousten julkisuudesta lain 104 §:ssä säädetään.

Pykälässä säädettäisiin, että sähköisessä kokouksessa läsnä oleviksi todetuilla tulisi olla käytävissä näkö- ja ääniyhteys. Näkö- ja ääniyhteyttä voidaan pitää sote-maakunnan toimielimen päätöksenteon kannalta tarpeellisena ja se turvaisi osaltaan toimielimen päätöksenteon toimintaedellytyksiä, sillä kokoukseen osallistuvat henkilöt voisivat näin keskustella päätettävänä olevista asioista ”kasvokkain”.

103 §. Sähköinen päätöksentekomenettely. Pykälässä säädettäisiin sähköisen päätöksentekomenettelyn edellytyksistä. Sähköisessä päätöksentekomenettelyssä osa toimielimen kokoukseen tulevista asioista voitaisiin käsitellä sähköisesti ennen varsinaista toimielimen kokousta. Se, minkä kaltaiset asiat voitaisiin käsitellä sähköisessä päätöksentekomenettelyssä, jäisi sote-maakunnan harkintaan. Sähköinen päätöksenteko olisi pääsääntöisesti tarkoitettu niin kutsuttujen rutiiniluonteisten asioiden käsittelyyn.

Pykälän tarkoittama sähköinen päätöksenteko edellyttäisi esimerkiksi siihen soveltuvan tietojärjestelmän tai muun tietoteknisen ratkaisun käyttämistä. Tällaisia ratkaisuja voisivat olla esimerkiksi suljettu tietojärjestelmä, johon kukin toimielimen jäsen voisi luotettavasti kirjautua esimerkiksi yleisen tietoverkon välityksellä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että sote-maakuntavaltuuston ja muiden toimielinten julkisia kokouksia lukuun ottamatta toimielimen päätöksenteko voi tapahtua suljetussa sähköisessä päätöksentekomenettelyssä. Toimielin voisi siis käyttää sähköistä päätöksentekomenettelyä ennen kokousta tapahtuvaan päätöksentekoon. Pykälässä ei otettaisi kantaa siihen, kuinka paljon ennen kokousta päätöksenteon tulee tapahtua, vaan se olisi sote-maakunnan harkinnassa. Koska sähköinen päätöksenteko ei ole avointa eikä julkista, ei sitä kuitenkaan voitaisi käyttää kokouksissa, jotka ovat julkisia. Sote-maakuntavaltuuston kokoukset ovat lähtökohtaisesti julkisia ja

niiden kokouspaikan tulee olla sellainen, jossa julkisuus voi käytännössä toteutua. Siksi sote-maakuntavaltuuston kokoukset rajataan pykälän soveltamisen ulkopuolelle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sähköisessä päätöksentekomenettelyssä käsiteltävät asiat tulisi yksilöidä kokouskutsussa ja mainita, mihin mennessä asia on käsiteltävä sähköisesti. Sähköisessä päätöksentekomenettelyssä kokouskutsussa tulisi siis ilmaista tietty aika, mihin mennessä toimielimen jäsenen on mahdollista käydä ilmaisemassa kantansa käsiteltävään asiaan. Asian käsittely ja kannan ilmaiseminen tapahtuisi esimerkiksi suljetussa sähköisessä päätöksentekojärjestelmässä, jossa kunkin käsiteltävän asian osalta vaihtoehtoina tulisi olla mahdollisimman yksinkertaiset vaihtoehdot (esimerkiksi ”hyväksyn”, ”hylkään” sekä ”tyhjä” taikka ”jaa”, ”ei” sekä ”tyhjä”). Kannanilmaisujen tulisi olla avoimia siten, että kaikki toimielimen jäsenet voivat nähdä muiden ilmaisemat kannat. Asia olisi käsitelty, kun kaikki toimielimen jäsenet olisivat ilmaisseet kantansa asiaan ja päätöksentekoon varattu aika olisi kulunut.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että asia siirtyisi varsinaisen kokouksen käsiteltäväksi, jos yksikin jäsen sitä vaatisi. Tällä varmistettaisiin, että myös sähköisen päätöksenteon piiriin kuuluvista asioista on mahdollista keskustella kokouksessa ennen päätöksentekoa. Sähköisessä päätöksentekojärjestelmässä tulisi näin ollen olla myös edellä kuvattujen vaihtoehtojen lisäksi mahdollisuus siirtää asia toimielimen kokouksen käsiteltäväksi. Tilanteessa, jossa yksikin toimielimen jäsen on tätä mahdollisuutta käyttänyt, asia poistuisi käsittelystä ja tieto asian siirrosta kokoukseen tulisi näkyä järjestelmässä kaikille toimielimen jäsenille. Samoin meneteltäisiin tilanteissa, joissa jollakin toimielimen jäsenellä olisi muutosehdotus käsiteltävään asiaan. Asia sen sijaan siirtyisi automaattisesti kokouksen käsiteltäväksi, jos yksikin toimielimen jäsen jättäisi kantansa ilmaisematta asiaan kokouskutsun asettamassa määräajassa. Tällä varmistettaisiin se, että kaikilla toimielimen jäsenillä on mahdollisuus ilmaista kantansa käsiteltävään asiaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että sähköisessä päätöksentekomenettelyssä tehdyt päätökset voitaisiin tarkastaa ennen kokousta. Pääsääntöisesti sähköisessä päätöksentekomenettelyssä tehdyt päätökset tarkastettaisiin normaaliin tapaan seuraavassa kokouksessa, mutta momentissa mahdollistettaisiin se, että päätökset olisi mahdollista tarkastaa jo ennen kokousta. Sähköisessä päätöksenteossa syntyneet päätökset voitaisiin tarkastaa esimerkiksi samassa suljetussa tietojärjestelmässä, jossa ne on tehty tai muutoin sähköisesti tavanomaista pöytäkirjan tarkastamista vastaavasti.

104 §. Kokouksen julkisuus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan toimielinten kokousten julkisuudesta. Sote-maakuntavaltuuston kokoukset olisivat lähtökohtaisesti julkisia, kun taas muiden toimielinten kokoukset olisivat lähtökohtaisesti suljettuja. Yleisölle tulisi järjestää mahdollisuus päästä seuraamaan valtuuston kokousta. Poikkeuksellisesti puheenjohtaja voisi rajoittaa pääsyä julkiseen kokoukseen, jos esimerkiksi kaikki halukkaat eivät mahtuisi kokoustilaan. Sote-maakuntavaltuusto voisi myös päättää asian suljetusta käsittelystä. Suljettuun käsittelyyn tulisi aina olla erityinen syy. Esimerkiksi sote-maakunnan edun turvaaminen hankinnassa tai yrityskaupassa voisi edellyttää suljettua käsittelyä. Tällöinkin päätös olisi aina julkinen. Jos sote-maakuntavaltuusto poikkeuksellisesti käsittelee salassa pidettäviä asioita, asiaa ei voida käsitellä julkisesti. Asiakirjan tai tiedon salassapito voi perustua vain laissa olevaan nimenomaiseen säännökseen.

Pykälän 3 momentin mukaan muun toimielimen kuin sote-maakuntavaltuuston kokoukset voisivat olla julkisia vain, jos toimielin niin päättää eikä kokouksessa käsitellä asiaa tai asiakirjaa,

joka on lailla säädetty salassa pidettäväksi. Säännös koskisi sote-maakunnan kaikkia toimielimiä sote-maakuntavaltuustoa lukuun ottamatta. Julkisen kokouksen pitäminen tai jonkun asian julkinen käsittely olisi toimielimen harkinnassa. Hallinnon avoimuutta voitaisiin korostaa järjestämällä kokous tai asian käsittely julkisena aina silloin, kun asialla on suurta yleistä mielenkiintoa. Toimielimen suljetussa kokouksessa ei saa olla läsnä yleisöä eikä muita sivullisia. Jäsenten lisäksi kokouksessa voisivat olla läsnä ne, joilla on kokoustehtäviä sekä hallintosäännön määräyksen tai toimielimen päätöksen nojalla läsnäoloon oikeutetut. Suljetussa kokouksessa käydyt keskustelut ovat luottamuksellisia. Niistä ei ilman toimielimen lupaa saa antaa tietoja ulkopuolisille.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin toimielimen kokouksen julkisuudesta silloin, kun kokoukseen osallistutaan sähköisesti. Momentin mukaan yleisöllä tulisi olla mahdollisuus seurata toimielimen julkista kokousta myös siltä osin kuin kokoukseen osallistutaan sähköisesti.

105 §. Kokouksen johtaminen ja puheenvuorot. Pykälä vastaisiin asiallisesti kuntalain 102 §:ää. Pykälässä säädetään kokouksen johtamisesta ja puheenvuoroista sote-maakunnan eri toimielimissä. Kokouksessa puheenjohtajan velvollisuus olisi asioiden käsittelyn johtaminen ja järjestyksestä huolen pitäminen. Viime kädessä puheenjohtajalla olisi oikeus keskeyttää tai lopettaa kokous.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimielimen jäsenen puheoikeudesta ja puheenjohtajan oikeuksista puuttua käytettyihin puheenvuoroihin.

106 §. Päätösvaltaisuus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston kokouksen ja erikseen muun toimielimen kokouksen päätösvaltaisuudesta kuntalain 103 §:ää vastaavalla tavalla. Henkilö katsottaisiin läsnä olevaksi, kun hän kokouksessa ottaa osaa asian käsittelyyn joko paikalla olevana tai osallistumalla kokoukseen sähköisesti. Esteellisiä jäseniä ei voida päätösvaltaisuudessa ottaa huomioon, koska esteellinen henkilö ei voi ottaa osaa asian käsittelyyn.

Pykälän 3 momentin säännös koskisi sähköistä kokousta, jossa läsnä oleviksi katsotaan myös toimielimen jäsenet, jotka osallistuvat kokoukseen sähköisesti. Myös puheenjohtajan ja sihteerin osallistuminen kokoukseen olisi mahdollista sähköisesti.

107 §. Äänestys. Pykälässä säädettäisiin äänestyksen menettelytavoista kuntalain 104 §:ää vastaavalla tavalla.

Kokouksessa käsiteltävät asiat selostetaan yleensä esityslistassa, johon on koottu valmistelun tulokset. Valmistelun perusteella asian esittelijä tai sote-maakuntavaltuustossa sote-maakuntahallitus tekee asiassa päätösehdotuksen, joka myös tavallisesti on kirjattu esityslistaan. Esittelijän päätösehdotus on pohjaehdotus, joka on käsittelyn pohjana. Tämä pohjaehdotus ei vaadi erillistä kannatusta päästäkseen äänestykseen toimielimen jäsenen tekemän ja kannatetun ehdotuksen kanssa. Toimielimen jäsenen tekemä kannattamaton ehdotus raukeaa. Jos vastaehdotuksia ei ole tehty tai ehdotus on rauennut, puheenjohtajan asiana on todeta yksimielinen päätös.

Jos asiassa tarvitaan äänestys, puheenjohtajan on todettava rauenneet ehdotukset ja ehdotukset, joista äänestetään. Toimielimen tulee puheenjohtajan esityksestä hyväksyä äänestystapa, ja jos äänestyksiä on toimitettava useampia, äänestysjärjestys. Äänestystavalla tarkoitetaan sitä, millä tavoin äänestys suoritetaan. Varmin äänestystapa on toimittaa äänestys, jollei äänestyskonetta ole käytössä, nimenhuudolla, jolloin kukin äänestykseen osallistuja ilmaisee kantansa asiassa

nimensä kuultuaan. Äänestysjärjestyksellä tarkoitetaan sitä, missä järjestyksessä ehdotukset asetetaan äänestettäessä toisiaan vastaan. Äänestys toimitetaan parlamentaarista äänestystapaa noudattaen. Kaksi samaa asiaa koskevaa päätösehdotusta asetetaan vastakkain ja niistä voittanut ehdotus asetetaan edelleen vastakkain seuraavan päätösehdotuksen kanssa. Yleensä esittelijän päätösehdotus eli pohjaehdotus tai asian kokonaan hylkäämistä tarkoittava ehdotus on äänestyksessä viimeisenä muut ehdotukset voittanutta vastaan. Parlamentaarisessa äänestystavassa äänestysesitys tehdään siten, että vastaus "jaa" tai "ei" ilmaisee kannanoton ehdotukseen.

Äänestys on aina toimitettava avoimesti. Päätökseksi tulee ehdotus, joka on saanut eniten ääniä. Äänten mennessä tasan puheenjohtajan ääni ratkaisee päätöksen. Yleensä toimielimen jäsenellä on mahdollisuus myös äänestää "tyhjää". Puheenjohtajalla on kuitenkin velvollisuus ottaa asiaan kantaa, mikäli hänen äänensä ratkaisee toimielimen päätöksen.

Eräissä laissa säädetyissä asioissa päätöksenteko edellyttää määräenemmistön kannatusta tai yksimielisyyttä (47 ja 98 §).

Tarkemmat määräykset äänestyksen toimittamisesta voitaisiin ottaa sote-maakunnan hallintosääntöön.

108 §. Vaali. Pykälässä säädettäisiin vaalin toimittamisen menettelytavoista kuntalain 105 §:ää vastaavalla tavalla. Kun kysymys on henkilövalinnasta, päätöksentekomuodosta käytetään nimitystä vaali. Kysymys voi olla henkilön tai henkilöiden valitsemisesta sote-maakunnan luottamustoimeen tai esimerkiksi sote-maakunnan edustajaksi yksityisoikeudelliseen yhteisöön taikka sote-maakunnan viranhaltijan valinnasta. Vaalin toimittaminen edellyttää, että henkilön tai henkilöiden valinta on annettu toimielimelle. Tässä pykälässä säädettäisiin vaalimenettelystä.

Henkilövalinta voisi olla yksimielinen, jolloin varsinaiseen vaalitoimitukseen ei tarvitsisi lainkaan ryhtyä. Vaali voitaisiin toimittaa joko enemmistövaalina tai suhteellisen vaalina. Lähtökohdانا olisi enemmistövaali, josta säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Enemmistövaalissa valituksi tulisi se tai ne, jotka ovat saaneet eniten ääniä. Jos valittavia on enemmän kuin yksi, on enemmistövaalissa jokaisella vaaliin osallistuvalla käytettävissään yhtä monta ääntä kuin on valittavia henkilöitä.

Sote-maakunnan viranhaltijaa valittaessa vaalin toimittamistapana olisi aina enemmistövaali, koska henkilöstövalinnassa valittavana olisi aina yksi henkilö. Suhteellinen vaali tulee kysymykseen vain, jos valittavia on enemmän kuin yksi. Sote-maakuntajohtajan vaalista olisi säädetty erikseen 45 §:n 2 momentissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin suhteellisen vaalin toimittamisen edellytyksistä. Suhteellisen vaalin toimittaminen edellyttäisi, että valittavia on enemmän kuin yksi eli vähintään kaksi. Suhteellinen vaalitapa tulisi noudatettavaksi, jos sitä vaatii niin monta vaaliin osallistuvaa, että he suhteellisessa vaalissa voisivat yhdessä saada valituksi vähintään yhden ehdokkaansa. Tämä saadaan laskettua pykälässä esitetyllä laskukaavalla. Jos esimerkiksi läsnä olevia toimielimen jäseniä olisi 55 ja valittavia olisi kuusi, jaettaisiin 55 seitsemällä (6+1), jolloin osamääräksi tulee noin 7,8. Tämä korotettaisiin lähinnä ylempään kokonaislukuun (8), jolloin saataisiin määrä, joka riittää suhteellisen vaalin toimittamiseen.

Toimielimen varajäsenten valinnasta säädettäisiin 3 momentissa. Varajäsenten ollessa henkilökohtaisia olisi myös enemmistövaalissa ehdokkaat hyväksyttävä ennen vaalia. Suhteellinen vaali perustuu aina ennakkolta suoritettuun ehdokasasetteluun. Suhteellisen vaalin toimittamisessa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä maakuntavaaleista on säädetty. Tarvittaessa valtuusto voisi nykyiseen tapaan antaa tarkempia määräyksiä suhteellisen vaalin toimittamisesta.

Suhteellinen vaali toimitettaisiin aina suljetuin lipuin. Enemmistövaali olisi lähtökohtaisesti avoin, mutta olisi vaadittaessa toimitettava suljetuin lipuin. Tällöin olisi riittävää, että yksikin jäsenistä vaatii suljettua vaalia.

109 §. Eriävä mielipide. Pykälässä säädettäisiin eriävän mielipiteen ilmoittamisen menettelytavoista ja oikeusvaikutuksista kuntalain 106 §:ää vastaavalla tavalla.

Toimielimen päätöksentekoon osallistuneelta jäseneltä edellytettäisiin, että hän on asian käsittelyssä selvästi ilmaissut olevansa päätöksestä eri mieltä. Oikeus eriävän mielipiteen ilmoittamiseen olisi nimenomaisen vastaehdotuksen tehneellä tai päätöstä vastaan äänestäneellä. Esittelijällä olisi oikeus eriävän mielipiteen esittämiseen vain, jos päätös poikkeaisi hänen asiassa tekemästään päätösehdotuksesta.

Eriävä mielipide olisi ilmoitettava välittömästi sen jälkeen, kun päätös on tehty. Myöhemmin sen ilmoittaminen ei enää olisi mahdollista. Ajoissa ilmoitettuun eriävään mielipiteeseen olisi mahdollista liittää kirjalliset perustelut aina pöytäkirjan tarkastamisajankohtaan saakka.

Eriävän mielipiteen ilmoittanut vapautuu päätöksen tuottamasta oikeudellisesta vastuusta. Esittelijälle eriävä mielipide on ainoa mahdollisuus vastuusta vapautumiseen, jollei hän ole myös toimielimen jäsen ja ole äänestänyt päätöstä vastaan. Toimielimen jäsenelle riittää, että hänen äänestyskäyttäytymisensä ilmenee toimielimen pöytäkirjasta. Jos hän ei pöytäkirjan mukaan ole äänestänyt päätökseksi tulleen ehdotuksen puolesta, hän ei myöskään ole ollut vastuussa toimielimen enemmistön tekemästä päätöksestä. Toimielimen jäsenen ilmoittamalla eriävällä mielipiteellä olisi merkitystä oikeudellisen vastuun kannalta toisaalta suljetussa vaalissa ja toisaalta siinä tapauksessa, että jäsen on tehnyt ehdotuksen, joka on kannatuksen puuttuessa rauennut. Viimeksi mainitussa tilanteessa toimielimen päätös on muodollisesti yksimielinen.

110 §. Pöytäkirja. Pykälässä säädettäisiin toimielimen ja muiden päätöksentekijöiden päätöksiäsiakirjasta, joka olisi nimeltään pöytäkirja. Luottamushenkilön ja viranhaltijan tekemissä päätöksissä pöytäkirja voitaisiin päätöksen luonteen johdosta jättää myös laatimatta. Tämä olisi mahdollista lähinnä vain silloin, jos päätöksistä laaditaan tai siitä tehdään jokin muu asiakirja, josta päätös käy selville. Tarkemmat määräykset pöytäkirjaa koskevista vaatimuksista otettaisiin hallintosääntöön.

Pöytäkirjalla ei tarkoitettaisi pelkästään perinteistä fyysistä pöytäkirjaa, vaan se voisi muodostua myös sähköisen päätöksenteon päätösten koonnista. Pöytäkirjan muoto voisi siis vaihdella teknisen toteutustavan mukaan. Pöytäkirjan päätökset voisivat olla myös rakenteisessa muodossa, joka mahdollistaa niiden jatkokäytön (ns. avoin data). Tällöinkin sote-maakuntien olisi huolehdittava tietosuojaan liittyvistä näkökohdista.

Pöytäkirjan arkistointi suoritettaisiin arkistolainsäädännön mukaisesti, eikä sote-maakuntalain säännöksellä poikettaisi arkistolain mukaisista velvoitteista.

111 §. Sote-maakunnan ilmoitukset. Pykälä vastaisi kuntalain sääntelyä (108 §).

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan ilmoitukset julkaistaisiin yleisessä tietoverkossa, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu, sekä tarpeen vaatiessa muulla maakunnan päättämällä tavalla. Pykälässä mainittuina muina tapoina voitaisiin pitää esimerkiksi ilmoitusten julkaisemista sote-maakunnan valitsemissa ilmoituslehdissä. Sote-maakunnan ilmoitusten julkaisemisessa tulee ottaa huomioon julkisuuslain salassapitosäännökset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan ilmoitusten tulee olla yleisessä tietoverkossa 14 vuorokautta, jollei asian luonteesta muuta johdu. Tällä varmistettaisiin, että sote-maakunnan ilmoitus on nähtävillä yleisessä tietoverkossa vähintään saman ajan kuin julkisista kuulutuksista annetussa laissa säädetään yleisestä julkipanoajasta. Momentissa määriteltyä ilmoitusaikaa noudatettaisiin, jos ilmoituksen asiasisällöstä ei muuta johtuisi tai ilmoituksessa ei olisi toisin määrätty. Kaksikielisissä sote-maakunnissa ilmoittamisessa olisi huomioitava kieliain säännökset.

Ilmoituksen sisältämät henkilötiedot olisi poistettava verkosta ilmoitusajan päätyttyä.

112 §. Tietojen saatavuus yleisessä tietoverkossa. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnalle velvoite viedä saataville yleiseen tietoverkkoon keskeiset sote-maakunnan järjestämiä palveluja sekä sote-maakunnan taloutta, johtamista, toimintaa, sote-maakuntien yhteistoimintaa ja sote-maakuntakonsernia koskevat tiedot. Tietojen viemisestä yleiseen tietoverkkoon säädettäisiin myös lain 34 §:ssä päätöksenteon valmistelutietoja koskien, lain 111 §:ssä sote-maakunnan ilmoituksia koskien ja lain 143 §:ssä koskien päätösten tiedoksiantoa sote-maakunnan jäsenille.

Sote-maakunnan tulisi pitää huolta siitä, että asukkaat ja palvelujen käyttäjät saavat yleisessä tietoverkossa tietoja myös niistä sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevista palveluista, joita sote-maakunta ei itse tuota. Lisäksi pykälässä olisi 11 kohdan luettelolla määritelty mitkä muut tiedot ainakin olisi oltava saatavilla yleisessä tietoverkossa. Sote-maakuntien yhteistoimintaa koskevilla sopimuksilla tarkoitetaan 8 luvussa tarkoitettuja sopimuksia. Osa tiedoista vaatisi vuosittaista päivittämistä, kuten talousarvio ja -suunnitelma, tilinpäätös ja arviointikertomus, koska tietoverkosta pitäisi aina löytyä tuorein asiakirja.

13 luku **Talous**

113 §. Talousarvio ja -suunnitelma. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan talousarvion ja -suunnitelman laatimisesta ja hyväksymisestä sekä sote-maakunnan taloudelle asetettavasta tasapainovaatimuksesta.

Sote-maakuntavaltuusto päättää sote-maakuntastrategiasta sekä talousarviosta ja taloussuunnitelmasta ja muista sote-maakunnan talouden ja toiminnan kannalta merkittävimmistä asioista. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin talousarvion ja taloussuunnitelman hyväksymisestä. Talousarvio seuraavaksi kalenterivuodeksi tulisi hyväksyä viimeistään vuoden loppuun mennessä. Käytännössä talousarvion laadinta on jatkuva prosessi, jonka olennainen osa on talouden ja toiminnan reaktiivinen seuranta. Sote-maakunnan toiminnan ja talouden suunnittelun ja seurannan tulisikin olla saumattomasti liitoksissa toisiinsa. Talousarvion valmistelusta vastaa sote-maakuntahallitus sekä sote-maakuntahallituksen ohjauksessa kukin toimielin omalla tehtävälueellaan. Talousarviossa tulee tarkastella sote-maakuntakonsernia kokonaisuutena ja ottaa huomioon koko konsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Vaikka sote-maakunnan tytäryhteisöt ovat

itsenäisiä oikeushenkilöitä, niiden talouden ja toiminnan kehitys vaikuttaa koko konsernin taloudelliseen tilanteeseen. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä sote-maakuntavaltuuston tulisi hyväksyä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi olisi taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Taloussuunnitelman laadinta vahvistaa sote-maakunnan talouden pitkäjänteistä suunnittelua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin maakunnan talouden tasapainolle asetettavasta vaatimuksesta. Taloussuunnitelma on laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä. Sote-maakunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Sote-maakunnan taloudenpidossa tulee kiinnittää erityistä huomiota myös siihen, etteivät sen sitoumukset ylitä maakunnan taloudellisia resursseja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tarkemmin talousarvion ja taloussuunnitelman sisällöstä ja laadinnasta. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksyttäisiin sote-maakunnan ja sote-maakuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Talousarvio ja taloussuunnitelma ovat sote-maakuntavaltuuston merkittävimpiä ohjausvälineitä sote-maakuntastrategian ohella ja tavoitteet ovat osa talousarviota, jota sote-maakunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava. Pykälän 4 momentissa täsmennettäisiin vielä talousarvion noudattamisvelvollisuutta.

Talousarvion ja taloussuunnitelman liitos sote-maakuntastrategiaan tulisi olla kiinteä ja niihin otettujen tavoitteiden tulisi olla sote-maakuntastrategiaa toteuttavia. Tavoitteet tulisi asettaa siten, että ne kattavat sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevat tehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Tavoitteita asetettaessa tulisi myös kiinnittää erityistä huomiota niiden saavuttamisen todennettavuuteen. Tavoitteiden todennettavuutta ja mitattavuutta vaikeuttaa huomattavasti muun muassa tavoitteiden asettaminen liian yleisellä tasolla. Lähtökohtaisesti kaikki sote-maakuntavaltuuston talousarviossa asettamat tavoitteet ovat sitovia siten, että ne on tarkoitettu toteutettavaksi. Toiminnan ja talouden yhteen kytkennän korostamisesta seuraa, että määrärahan tai tuloarvioiden muutosten vaikutukset toiminnallisiin tavoitteisiin selvitetään. Jos tavoitteet eivät ole saavutettavissa talouden perusteissa tapahtuneista muutoksista johtuen, on sote-maakuntavaltuuston hyväksyttävä myös tavoitteita koskevat muutokset.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa olisi käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Käyttötalousosassa asetetaan palvelutavoitteet ja budjetoidaan niiden järjestämisen vaatimat menot ja tulot. Investointiosassa budjetoidaan pitkävaikutteisten tuotantovälineiden hankinta, rahoitusosuudet ja omaisuuden myynti. Tuloslaskelmaosassa osoitetaan tulorahoituksen riittävyys käyttömenoihin ja poistoihin. Rahoitusosassa osoitetaan yhteenvetona rahan lähteet ja käyttö.

Määräraha on sote-maakuntavaltuuston toimielimelle antama, euromäärältään ja käyttötarkoitukseltaan rajattu valtuutus varojen käyttämiseen määrättyjen tavoitteiden toteutumiseksi. Tuloarvio on vastaavasti sote-maakuntavaltuuston toimielimelle asettama tulotavoite, joka on sidottu sote-maakunnan palvelu- ja muihin tavoitteisiin ja niiden toteuttamiseen tarvittaviin menoihin. Talousarviovuodelle asetetut määrärahat ovat sitovia ja ne voidaan ottaa talousarvioon joko brutto- tai nettomääräisenä. Bruttoperiaate tarkoittaa, että menot ja tulot budjetoidaan erikseen määrärahoina ja tuloarvioina. Nettoperiaate tarkoittaa, että talousarviossa sitovuus määrätään nettomääräisesti tulojen ja menojen erotuksena. Koska sote-maakunnan rahoitus perustuu

valtion rahoitukseen ja asiakasmaksuihin, talousarviota laadittaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että sote-maakunta voi omalla päätöksenteollaan vaikuttaa ensisijaisesti palvelujen ja toimintojen organisointiin eli käyttötalousmenoihin, mutta vain rajoitetusti tulovirtoihinsa.

Investointiosasta on ilmevä sote-maakunnan investointien lisäksi sote-maakuntakonsernin toiminnallisesti ja taloudellisesti merkittävimmät investoinnit. Investointisuunnitelman laadinnassa on lisäksi huomioitava, mitä lain 16 §:ssä säädetään investointisuunnitelmasta ja investointien ohjaamisesta. Sote-maakunnan talousarvion investointiosaan vaikuttaa toimitilainvestointien toteuttamis- ja rahoitusmalli. Koko sote-maakuntakonsernin investointien esittäminen investointiosassa palvelee sekä sote-maakunnan konserni- ja omistajaohjausta, että sote-maakuntien investointien valtakunnallista ohjausta. Sote-maakunnan tytäryhteisöjen investoinneilla ja erityisesti kyvyllä rahoittaa investointejaan on myös merkitystä lain 120 ja 121 §:ssä säädetyn sote-maakunnan arviointimenettelyn kannalta.

Sote-maakunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa rahoitustarvetta ei voitaisi kattaa pitkäaikaisella lainalla. Koska valtiolla on viimesijainen vastuu sote-maakunnan rahoituksesta, valtion riskejä ei voida kasvattaa ilman valtion omaa päätöksentekoa. Investointia varten sote-maakunta voi kuitenkin ottaa pitkäaikaisen lainan, jos valtioneuvosto on antanut siihen valtuuden 15 §:n mukaisesti. Pitkäaikaiseksi lainaksi katsotaan velka tai se osa velasta, joka eräänyy maksettavaksi yhden vuoden tai sitä pitemmän ajan kuluttua. Laiteinvestointien ja muiden vastaavien investointien toteuttamiseen sote-maakunnalla on myös käytössään esimerkiksi leasingrahoitus ja muita vastaavia rahoitusinstrumentteja.

Talousarvion tuloslaskelmaosan tehtävänä on osoittaa tulorahoituksen riittävyys palvelujen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Talousarvion tuloslaskelmaosa laaditaan tilinpäätöksen tuloslaskelman tapaan vähennyslaskukaavan muotoon. Tuloslaskelma-osan välituloksina esitetään toimintakate ja vuosikate. Tuloslaskelmaosan viimeisenä rivinä esitetään tilikauden tulos, tai jos budjetoidaan tilinpäätössiirrot, viimeisenä rivinä esitetään tilikauden yli-/alijäämä.

114 §. Kirjanpito. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan kirjanpidosta. Talousarvion, tilinpäätöksen ja kirjanpidon yhteys on kiinteä. Kirjanpidon yleisenä tehtävänä on tuottaa tietoa siitä, ovatko sote-maakunnan tulot ja menot pidemmällä aikavälillä tasapainossa ja ovatko toisaalta tilikaudelle kohdistetut kulut ja tuotot tasapainossa. Kirjanpito tulee järjestää niin, että sen avulla voidaan seurata talousarvion toteutumista. Kirjanpidolla on oleellinen merkitys myös sote-maakunnan johtamiselle.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunta olisi kirjanpitovelvollinen ja sote-maakunnan kirjanpitoon ja tilinpäätökseen sovellettaisiin sote-maakuntalaissa säädetyn lisäksi eräin poikkeuksin kirjanpitolakia (1336/1997). Poikkeukset koskisivat pääosin periaatteita, jotka on tarkoitettu kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja käyttäville yrityksille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksenantovaltuudesta. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä sote-maakunnan tilinpäätökseen kuuluvasta taseesta, tuloslaskelmasta, rahoituslaskelmasta ja niiden liitteenä olevista tiedoista sekä talousarvion toteutumisvertailusta ja toimintakertomuksesta, konsernitilinpäätöksestä ja sen liitetiedoista sekä osavuositarkastuksista. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa säännöksiä palvelukohtaisista taloustiedoista. Taustalla on tavoite julkista sektoria koskevan talous-

tiedon harmonisoinnista. Tavoitteena on myös, että sote-maakuntia koskevan taloustiedon automatisointi raportointi mahdollistuu ja että tieto on kaikkien sitä tarvitsevien tahojen saatavissa ja hyödynnettävissä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaoston oikeudesta antaa ohjeita ja lausuntoja kirjanpitolaain, tämän lain 114-117 §:n sekä tämän pykälän nojalla annetun asetuksen soveltamisesta. Kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaoston oikeus ohjeiden ja lausuntojen antamiseen on perusteltu, sillä sote-maakunnan tilinpäätöksen, konsernitilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laadintaa sisältyy käytännön soveltamiskysymyksiä, joita ei voida täysin tyhjentävästi ratkaista lain tai asetuksen säännöksillä.

115 §. Tilinpäätös. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan tilinpäätöksestä ja sen käsittelystä. Tilinpäätös ja toimintakertomus ovat välineitä sen varmistamiseksi, että sote-maakunnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta saadaan oikea ja riittävä kuva. Toimintakertomus on osa tilinpäätöstä ja sen sisällöstä säädettäisiin tarkemmin lain 117 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan tilikausi on kalenterivuosi ja sote-maakuntahallituksen olisi laadittava tilikaudelta tilinpäätös tilikautta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja annettava se tilintarkastajien tarkastettavaksi. Tilintarkastajien olisi tarkastettava tilinpäätös toukokuun loppuun mennessä. Tilintarkastajien tarkastustehtävästä säädettäisiin lain 125 §:ssä. Tilintarkastuksen jälkeen maakuntahallituksen olisi saatettava tilinpäätös sote-maakuntavaltuuston käsiteltäväksi. Sote-maakuntavaltuuston olisi käsiteltävä tilinpäätös kesäkuun loppuun mennessä. Käsittelyn yhteydessä on noudatettava mitä lain 128 §:ssä säädetään tilintarkastuskertomuksen käsittelystä maakuntavaltuustossa. Tilinpäätöstä ja tilintarkastuskertomusta käsitellessään sote-maakuntavaltuuston otettava kantaa myös tilivelvollisten vastuuvapautteen.

Tilinpäätöstä laadittaessa on noudatettava kirjanpitolaain 3 luvun 3 §:ssä säädettyjä yleisiä tilinpäätösperiaatteita, joita ovat oletus toiminnan jatkuvuudesta, menettelytapojen johdonmukaisuus tilikaudesta toiseen, sisältöpainotteisuus eli huomion kiinnittäminen liiketapahtumien tosiasialliseen sisältöön, varovaisuuden periaate, tasejatkuvuus, suoriteperusteisuus, ja erillisarvostusta koskevaa periaatetta. Lähtökohtaisesti yleisistä tilinpäätösperiaateista on mahdollista poiketa vain silloin, kun poikkeaminen on nimenomaisesti laissa tai lain nojalla annetussa säännöksessä tai määräyksessä sallittu. Tällöinkin poikkeamisesta on tehtävä selkoa tilinpäätöksen liitetiedoissa.

Pykälän 2 momentin mukaan tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Tase kuvaa tilinpäätöspäivän taloudellista asemaa. Kustakin taseen erästä on esitettävä vastaava tieto viimeistä edelliseltä tilikaudelta (vertailutieto). Taseesta ilmenee sote-maakunnan omaisuus ja omaisuuden rahoitustapa. Taseessa erät esitetään lähtökohtaisesti likvidisyysjärjestyksessä. Sote-maakunnan omaisuus tulee todennäköisesti merkittävässä määrin koostumaan osakkeista ja osuuksista.

Tuloslaskelman tehtävänä on kuvata, miten tilikauden tulos on muodostunut ja se osoittaa riittääkö tulo-rahoitus kulujen kattamiseen. Vuosikatteen yläpuolella ovat erät, jotka kuvaavat säännöllisestä toiminnasta aiheutuneita menoja ja tuloja. Vuosikatteen alapuolella olevat erät kuvaavat poistoja ja arvonalentumisia sekä satunnaisia eriä. Tuloslaskelman viimeinen rivi kuvaa ti-

likauden tuloista ja menoista laskettua tilikauden ylijäämää, nollatulosta tai alijäämää. Tuloslaskelmaan sisältyy toimintakate, joka näyttää toimintatuottojen ja toimintakulujen suhteen. Sote-maakunnan rahoitus perustuu valtion rahoitukseen eli verorahoitukseen, joten toimintakate on negatiivinen. Kun toimintakatteeseen lisätään valtion rahoituksen osuus, saadaan vuosikate. Vuosikate kertoo sote-maakunnan tilikaudelle jaksotettujen tulojen riittävydestä jaksotettuihin menoihin. Vuosikate osoittaa sen määrän, joka tulo-rahoituksesta jää käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Tuloslaskelmassa poistot kuvaavat käyttöomaisuuden hankintahinnasta tehtyjä suunnitelman mukaisia poistoja.

Sote-maakunnan toiminnan rahoitusta kuvataan rahoituslaskelmassa ja siitä sekä tuloslaskelmasta laskettavien tunnuslukujen tehtävänä on selventää maakunnan rahoituksen riittävyttä. Rahoituslaskelmalla osoitetaan, kuinka paljon sote-maakunnan toiminnan ja sen investointien rahavirta on ylijäämäinen tai alijäämäinen. Rahoituksen rahavirralla osoitetaan, miten alijäämäinen toiminnan rahavirta on katettu rahoituksellisesti tai miten ylijäämä on käytetty rahoitusaseman ja investointien muuttamiseen.

Liitetiedot ovat tilinpäätöksen osa ja ne täydentävät tuloslaskelman ja taseen antamaa kuvaa. Liitetiedoilla tarkoitetaan taseen, tuloslaskelman ja rahoituslaskelman liitteinä ilmoitettavia tietoja. Tilinpäätöksen ja sen liitetietojen on oltava selkeitä ja tilinpäätöksen on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus. Liitetietoina on selostettava yleisistä tilinpäätösperiaatteista tehtyjä poikkeuksia sekä poikkeamien perusteita ja vaikutusta. Tilinpäätöksen liitetietojen tarkoituksena on täydentää laskelmien muodossa esitettyä tilinpäätösinformaatiota oikeiden ja riittävien tietojen antamiseksi toiminnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta ja rahoituksesta.

Sote-maakunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvion toteutumisvertailussa seurattavia asioita ovat toiminnallisten tavoitteiden, määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen. Toteutumisvertailussa noudatetaan talousarvion rakennetta. Toteutumisvertailu laaditaan sillä tarkkuudella, jolla sote-maakuntavaltuusto on hyväksynyt tavoitteen, määrärahan tai tuloarvion yksittäiselle tehtävälle, hankkeelle tai muulle meno- tai tuloerälle. Toteutumisvertailun laadinnasta vastaa sote-maakuntahallitus sekä tilivelvolliset toimielimet ja viranhaltijat. Selvitys tavoitteiden toteutumisesta sote-maakunnassa ja sote-maakuntakonsernissa annetaan toimintakertomuksen toteutumisvertailuosassa. Toimintakertomuksen sisältöä käsitellään lain 117 §:n perusteluissa.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin nimenomaisesti, että sote-maakunnan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva sote-maakunnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta, rahoituksesta sekä toiminnasta. Oikeiden ja riittävien tietojen antamisen lähtökohtana on tilinpäätöksestä annettujen säännösten ja määräysten noudattaminen. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilinpäätöksen allekirjoittamisesta. Tilinpäätöksen allekirjoittavat allekirjoituspäivänä päätös- ja toimivaltaiset sote-maakuntahallituksen jäsenet sekä sote-maakuntajohtaja.

116 §. *Konsernitilinpäätös.* Pykälässä säädettäisiin konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuudesta ja sisällöstä. Konsernitilinpäätös kuvaa lähtökohtaisesti taloudellista kokonaisuutta, jossa sote-maakunnalla on määräysvalta.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan, joka tytäryhteisöineen muodostaa konsernin, tulee laatia ja sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätös. Sote-maakuntakonsernista säädettäisiin lain 4 §:ssä. Yhteisö, jossa sote-maakunnalla on kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, on sote-maakunnan tytäryhteisö. Sote-maakunta tytäryhteisöineen muodostaa

sote-maakuntakonsernin. Mitä tässä laissa säädetään sote-maakunnan tytäryhteisöstä, sovelletaan myös sote-maakunnan määräysvaltaan kuuluvaan säätiöön. Konsernitilinpäätös tulee laatia samalta päivältä kuin sote-maakunnan tilinpäätös. Sote-maakunnan tilinpäätöksen laatimisesta säädetäisiin lain 115 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin konsernitilinpäätöksen sisällöstä. Konsernitilinpäätöksessä siihen yhdisteltäviä yhteisöjä pyritään kuvaamaan siten kuin ne muodostaisivat yhden kirjanpitovelvollisen. Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuuden tarkoituksena on saada sote-maakunnan toiminnasta ja taloudesta riittävä ja oikea kokonaiskuva tilanteesta, jossa sote-maakunnan palvelutuotantoa ja vastuuta on merkittävässä määrin tytäryhteisöissä ja muissa yhteisöissä. Sote-maakunnan konsernitilinpäätöksellä on myös huomattava merkitys lain 120 §:ssä säädellyn sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistymisessä.

Konsernitilinpäätös laaditaan konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys konsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana. Konsernin rahoituslaskelman laatimisessa otetaan huomioon konsernituloslaskelmaan ja -taseeseen tehdyt eliminointi- ja yhdistelykirjaukset. Konsernituloslaskelmalla liitetietoineen osoitetaan sote-maakuntakonsernin tulorahoituksen riittävyys ja toiminnan taloudellinen tulos. Konsernitaseella ja sen liitteillä osoitetaan sote-maakuntakonsernin taloudellinen asema selvittämällä konserniyhteisöjen varat, velat ja vastuut ulkopuolisille. Konsernitilinpäätökseen kuuluvien ja siihen liittyvien asiakirjojen on oltava selkeitä ja niiden on muodostettava yhtenäinen kokonaisuus.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntayhtymän tilinpäätös sekä sote-maakunnan tai sote-maakuntien yhteisessä määräysvallassa olevan yhtiön tilinpäätös yhdistellään sote-maakunnan konsernitilinpäätökseen. Tämä koskisi myös sote-maakuntien ja kuntien tai sote-maakuntien ja valtion yhteisessä määräysvallassa olevaa yhtiötä sekä sote-maakuntayhtymän ja sote-maakunnan yhteisessä määräysvallassa olevaa yhtiötä. Esimerkiksi jos sote-maakunnalla ja alueen kunnilla olisi yhteinen tukipalveluita tuottava yhtiö, sen tilinpäätös yhdisteltäisiin sote-maakunnan konsernitilinpäätökseen maakunnan omistussuutta vastaavassa suhteessa. Säännös on tarpeen siksi, että sote-maakunnan toiminnasta ja taloudesta saadaan tiedot riippumatta toiminnan organisaatiotavasta. Sote-maakunnan, jolla ei ole tytäryhteisöjä, mutta joka on jäsen sote-maakuntayhtymässä tai on pykälässä tarkoitettuna yhtiön osakas, tulee sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätöstä vastaavat tiedot. Säännöksen tarkoituksena on, että konserni kuvaa mahdollisimman hyvin sote-maakunnan talouteen kytkeytyvää taloudellista kokonaisuutta riippumatta siitä, miten toiminta on organisoitu.

117 §. Toimintakertomus. Pykälässä säädetäisiin sote-maakunnan tilinpäätökseen kuuluvasta toimintakertomuksesta.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin toimintakertomuksen sisällöstä. Toimintakertomuksen erityisenä tehtävänä on esittää selvitys sote-maakuntavaltuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta sote-maakunnassa ja sote-maakuntakonsernissa. Toimintakertomuksessa kuvataan niitä olosuhteita ja tapahtumia, jotka vaikuttavat siihen, millaiseksi tilikauden tulos ja taloudellinen asema muodostuvat. Toimintakertomuksessa on myös annettava tietoja sellaisista sote-maakunnan ja konsernin talouteen liittyvistä olennaisista asioista, jotka eivät

käy ilmi sote-maakunnan tai konsernin taseesta, tuloslaskelmasta tai rahoituslaskelmasta. Tällaisia asioita ovat ainakin arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä sekä tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Merkittävät sote-maakunnan organisaatiota ja tehtäviä koskevat muutokset esitetään toimintakertomuksessa. Olennaisia muutoksia voivat olla esimerkiksi uudet tehtävät tai toimintojen lakauttaminen, toteutetut tai käynnistyneet suuret investointi- tai muut hankkeet, yhtiöittämiset tai muut merkittävät muutokset maakuntakonsernissa. Koska sote-maakuntien palvelut ja toiminnot tultaneen merkittävältä osin järjestämään erilaisten palvelusopimusten avulla, olisi perusteltua, että sote-maakunnat tekisivät toimintakertomuksessaan selkoa myös merkittävimmistä tilikauden aikana solmituista sopimuksistaan ja niissä tapahtuneista muutoksista. Merkittävät poikkeamat tilinpäätösvouden talousarvioon on myös esitettävä, mikäli sote-maakuntavaltuusto ei ole niitä hyväksynyt talousarviomuutoksina. Myös tilikauden päättymisen jälkeen ennen tilinpäätöksen valmistumista tapahtuneet olennaiset toiminnan ja talouden muutokset, joita ei ole otettu huomioon tilinpäätösvootta seuraavan vuoden talousarviossa, on tuotava esiin toimintakertomuksessa. Erityisesti näin on meneteltävä, mikäli niillä on merkitystä tilikauden tuloksen käsittelyyn, toiminnan rahoitukseen tai muu-toin talouden tasapainottamista koskeviin toimenpiteisiin. Ilmoitettavia asioita ovat erityisesti tapahtumat, jotka heikentävät olennaisesti sote-maakunnan tuloperustaa, maksuvalmiutta tai muita toimintaedellytyksiä tai aiheuttavat huomattavaa menojen lisäystä.

Toimintakertomuksessa on esitettävä arvio todennäköisestä tulevasta kehityksestä erityisesti talouden näkökulmasta. Kehitysarvion tulee tuoda esiin sellaiset seikat, joiden perusteella arvioidaan tulevaisuudennäkymien poikkeavan aiemmasta kehityssuunnasta. Arvioiden tulevasta kehityksestä on oltava perusteltuja, ja niiden lähtökohtana olevat perusteet samoin kuin arvioihin liittyvät keskeiset epävarmuustekijät tulisi esittää niiden yhteydessä.

Sote-maakuntahallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa, miten sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus ja riskienhallinta on sote-maakunnassa järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla taloussuunnittelukaudella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin talouden tasapainotukseen liittyvien toimien esittämisestä. Sote-maakunnan talouden tasapainolle asetettavasta vaatimuksesta säädettäisiin 113 §:ssä. Maakunnan toimintakertomuksessa olisi esitettävä selvitys talouden tasapainotuksen toteutumisesta tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävydestä talouden tasapainottamiseksi seuraavalla tilikaudella erityisesti silloin, jos vaadittu tasapainotila ei olisi tilikaudella toteutunut. Lisäksi toimintakertomuksessa olisi esitettävä selvitys sote-maakunnan ottaman pitkäaikaisten lainojen lisäyksistä ja investoinneista.

118 §. *Sote-maakunnan toiminnan, talouden ja palvelutuotannon tietojen tuottaminen ja toimittaminen.*

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sote-maakunnan velvollisuudesta tuottaa tietoa. Sote-maakunnan olisi tuotettava tietoja toiminnastaan ja taloudestaan sen toiminnan, hallinnon ja talouden ohjausta, johtamista ja seuranta varten. Ehdotettava säännös vastaisi sote-maakunnan omaan toimintaan liittyvään tarpeeseen saada reaaliaikaista taloustietoa toiminnasta, hallinnosta ja taloudesta. Lisäksi sote-maakunnan toiminnan, hallinnon ja talouden johtamisessa on

olennaista saada vertailukelpoista tietoa muiden sote-maakuntien vastaavista talouden tunnusluvuista. Lisäksi tietoa voitaisiin käyttää sote-maakunnan viestinnässä ja muutoin asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämässä.

Toiminnan ja talouden ohjauksella ja seurannalla tarkoitetaan muun muassa sote-maakunnan ja valtion suhteeseen liittyvää valtion ohjaus- ja seurantatehtävää. Ohjauksesta vastaavien viranomaisten käytössä olisi ajantasaista ja vertailukelpoista taloustietoa sote-maakunnista. Tällä on merkitystä julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioesityksen valmistelussa ja niihin liittyvässä sote-maakuntien rahoituksen riittävyuden arvioinnissa sekä muussa sote-maakuntien toiminnan ja talouden seurannassa ja ohjaamisessa sekä sote-maakuntia koskevan lainsäädännön muutosten vaikutusten arvioinnissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi taloustietojen toimittamisesta. Sote-maakunnan olisi toimitettava 114 §:ssä tarkoitetut kirjanpitoa, osavuosikatsausta ja kustannuksia koskevat taloustiedot sekä muualla laissa tai lain nojalla säännöllisesti toimitettavaksi edellytetyt sote-maakunnan toiminnan kustannuksia koskevat tiedot yhteentoimivuuden edellyttämässä muodossa Valtiokonttorille, joka ylläpitää taloustietovarantoa. Tietojen toimittamisesta taloustietovarantoon ja tietovarannon käytöstä ei perittäisi sote-maakunnalta maksua.

Taloustietovarantoon toimitettavia taloustietoja olisivat sote-maakuntalain 114 §:n perusteella annettavan asetuksen mukaan esimerkiksi tiedot talousarviosta ja taloussuunnitelmasta, tulojen ja menojen toteutumatiiedot tilikauden aikana, tilinpäätöslaskelmat, tilinpäätöksen liitetiedot sekä käyttötalouden ja investointien toteutumatiiedot eriteltyinä palveluluokittain sekä meno- ja tulolajeittain. Tietoja annettaisiin myös sote-maakuntakonsernien tilinpäätöksen laskelmista ja liitetiedoista.

Tilikauden aikaisessa raportoinnissa noudatettaisiin yleisiä tilinpäätöksen laadintaperiaatteita soveltuvin osin. Raportit laadittaisiin suoriteperustetta noudattaen, ja olennaiset meno- ja tuloerät jaksotettaisiin. Kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaosto antaisi tarkemmat ohjeet laadintaperiaatteiden noudattamisesta.

Velvollisuus tietojen toimittamiseen sisältäisi myös vastuun tietojen oikeellisuudesta. Sote-maakunnalla olisi siten myös velvollisuus toimittaa virheellisten tietojen tilalle uudet tiedot. Kirjanpidon virheet korjataan kirjanpitolain periaatteiden mukaisesti uusina kirjauksina, jotka toimitetaan siinä vaiheessa, kun korjauksen kohteena oleva kausi on valmis. Sisäisen laskennan tietojen koostamisen ja raportin tuottamisen aikaiset tekniset virheet tietojen sisällössä tulee korjata viiveettä.

Mikäli ilmenisi, että tietovarannon tietosisällössä on virhe, tiedon korjausvaatimus tulisi osoittaa Valtiokonttorin ylläpitämän palautekanavan avulla kyseiselle sote-maakunnalle. Jos virhe johtuu tietovarannon teknisestä virheestä, Valtiokonttori teknisenä ylläpitäjänä vastaisi järjestelmävirheen korjauksesta. Tiedon laadun varmistamiseen liittyvä palautekanava ja muut taloustietovarannon eri toiminnot kuvataan tarkemmin valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta annetun lain perusteluissa.

Sote-maakunnan tulisi toimittaa pykälässä tarkoitetut taloustiedot Valtiokonttorille salassapitosäännösten estämättä. Tämä tarkoittaisi sitä, että Valtiokonttorille tulisi luovuttaa sellaisetkin taloustiedot, jotka sisältävät tietosuojasetuksessa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia ja julkisuuslain mukaan salassa pidettäviä henkilötietoja. Sote-maakunnalla olisi laissa

säädetty velvollisuus luovuttaa tiedot Valtiokonttorille, ja Valtiokonttorin oikeudesta luovuttaa kyseisiä tietoja säädettäisiin erikseen valtiokonttorista annetussa laissa. Valtiovarainministeriön vastuulla olevaan, 3 momentissa ehdotettavaan tietomääritysyhteistyöhön sisältyisi myös sen tunnistaminen ja määrittely, mitkä nimenomaiset taloustiedot voivat sisältää henkilötietoja. Samalla tulisi määrittellä kyseisen tiedon julkaisemisen taso sellaiseksi, ettei henkilötietoja paljastu. Tämä edellyttää, että tunnistetaan edeltä käsin ne tietoluokat, joissa on riski henkilötiedon paljastumiseksi ja määritellään tällöin julkaiseminen esimerkiksi yleisemmälle palveluluokituksen tasolle tai koko sote-maakunnan tasolle. Valtiokonttori vastaisi rekisterinpitäjänä siitä, ettei se julkaise tietovarannossa henkilötietoja eikä myöskään luovuta henkilötietoja muille kuin niiden saamiseen oikeutetuille viranomaisille.

Pykälän 2 momentin mukaan, valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tuotettavista tiedoista sekä tietojen tuottamisen ja toimittamisen menettelytavoista ja ajankohdista. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin esimerkiksi menettelystä tietojen toimittamisessa tilanteissa, joissa sote-maakunta korjaa virheellisiksi havaittuja tietoja. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin myös säätää tarkemmin erityyppisten taloustietojen toimittamisen ajankohdista, jotka lähtökohtaisesti perustuvat kuntalain taloussäännöksiin sekä kirjanpitoa ja tilastointia koskevaan lainsäädäntöön. Tarkoituksena on, että sote-maakunnat toimittavat tietoja kuukausittain, neljännesvuosittain, puolivuositain ja vuosittain. Kuukausitason raportoinnin tarve johtuu maakunnan valtion rahoitukseen perustuvasta rahoituksesta.

Sote-maakuntien tulisi toimittaa taloustiedot yhteentoimivuuden edellyttämässä muodossa. Tietojärjestelmiin liittyvissä teknisissä määritelmässä hyödynnetään Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämiä yhteentoimivuusalustaa ja yhteentoimivuusmenetelmää. Keskeiset ohjeistukset ja tiedot ovat palveluluokitus, tililuettelot, XBRL-taksonomia, toimipaikkatiedon määrittelyt ja koodistot, talousarvio ja suunnitelmatietojen määrittelyt ja koodistot, taloustietojen määrittelyt ja koodistot, kustannuslaskentamallit, jotka julkaistaan keskitetysti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin taloustietojen tarkemman tietosisältöjen ja teknisten kuvausten yhteentoimivuuden määrittelyn edellyttämästä yhteistyöstä sekä valtiovarainministeriön asetuksenantovaltuudesta. Valtiovarainministeriö vastaisi taloustietojen tarkempien tietosisältöjen ja teknisten kuvausten määrittelymisen edellyttämästä yhteistyön organisoimisesta siten, että yhteistyöhön osallistuvat sote-maakuntien sekä niiden ministeriöiden ja virastojen edustajat, joiden hallinnonalan lainsäädäntöön ja tehtäviin kuuluu määrittellä kuntien talouden seurannassa ja raportoinnissa käytettäviä käsitteitä ja määrittelyjä. Näitä virastoja ovat ainakin Tilastokeskus, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ja Digi- ja väestötietovirasto sekä asiakkoittain tarvittaessa muutkin virastot.

Tietomääritysten ylläpitoa varten valtiovarainministeriössä toimisi valtiovarainministeriön asettama työryhmä (Tietomääritysten ylläpitöryhmä), jossa ovat edustettuina muun muassa edellä mainitut tahot. Työryhmä olisi samalla uuden tiedonhallintalain toimeenpanon mukainen yhden tietoalueen yhteistyöryhmä.

Voimassa olevan lainsäädännön ja asetusten sekä tietomäärityksiin osallistuvien viranomaistahojen yhteistyön perusteella valtiovarainministeriön asetuksella säädettäisiin vuosittain tarkemmin seuraavana tilikautena tietojen toimittamiseen sovellettavasta tietosisällöstä ja teknisistä määrittelyistä. Valtiovarainministeriön asetus olisi luonteeltaan tietojen toimittamisen toimeenpanoon liittyvä teknisluonteinen koonti lainsäädännössä ja sen perusteella toimitettaviksi edel-

lytetyistä tiedoista ja sovellettavista tietomäärityksistä. Valtiovarainministeriön asetuksella voitaisiin määritellä tarkemmin esimerkiksi tietojen toimittamisessa käytettävät tulo- ja menolajien sekä omaisuus- ja pääomaerien jaottelut, sektoriluokituksen soveltaminen, palveluluokat, erillisinä kerättävät tilinpäätöstä täydentävät tiedot sekä muut taloutta ja palveluja koskevat tiedot. Asetuksen liitteenä on tarkoitus julkaista kunakin vuotena sovellettava XBRL-taksonomian kuvaus taloutta koskevien tietojen osalta.

Valtiovarainministeriön asetus liitteineen sisältäisi muun muassa sellaisia koneluettavassa muodossa olevia teknisiä kuvauksia, joita ei ole mahdollista julkaista säädöskokoelmassa. Asetus julkaistaisiin kokonaisuudessaan valtiovarainministeriön määräyskokoelmassa. Suomen säädöskokoelmasta annetun lain (188/2000) 4 §:n mukaan ministeriö voi erityisestä syystä päättää, että yleiseltä merkitykseltään vähäinen ministeriön asetus julkaistaan säädöskokoelman sijasta ministeriön määräyskokoelmassa. Säädöskokoelmassa julkaistaan tällöin ministeriön ilmoitus asetuksen julkaisemistavasta. Ilmoituksesta tulee käydä ilmi, missä asetus on yleisön saatavilla ja milloin asetus tulee voimaan. Tätä menettelyä ehdotetaan sovellettavaksi myös nyt kyseessä olevaan valtiovarainministeriön asetukseen.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakunnan toiminnan seuranta, valvontaa ja ohjausta varten tuotettavista toimialakohtaisista muista tiedoista säädetään erikseen.

119 §. Tytäryhteisön ja sote-maakuntayhtymän tiedonantovelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan tytäryhteisön ja sote-maakuntayhtymän sekä 116 §:n 3 momentissa tarkoitettujen yhteisön velvollisuudesta antaa sote-maakuntahallitukselle konsernin taloudellisen aseman arvioimista ja toiminnan tuloksen laskemista varten tarvittavat tiedot. Säännös velvoittaisi yhteisöjä antamaan muitakin kuin tilinpäätösasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Tiedon on kuitenkin oltava tarpeellinen sote-maakuntakonsernin taloudellisen aseman arvioimisessa tai toiminnan tuloksen laskemisessa. Lisäksi osakkuusyhteisön tiedonantovelvoitteeseen sovelletaan kirjanpitolain 6 luvun 14 §:ää, jonka mukaan osakkuusyhteisön tulee antaa konsernitilinpäätöksen laativalle kirjanpitovelvolliselle tilinpäätöstietojensa yhdistelyä varten tarpeelliset tiedot viimeksi laaditusta tilinpäätöksestään. Kaikki tiedot on annettava siten, että konsernitilinpäätös on mahdollista laatia lain 116 §:ssä säädettävässä ajassa.

120 §. Sote-maakunnan arviointimenettely. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan arviointimenettelystä, jossa valtio ja sote-maakunta arvioivat sote-maakunnan taloudellisia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvittää tehtävistään.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, jotka voisivat käynnistää arviointimenettelyn. Arviointimenettely voisi käynnistyä tämän lain 121 §:ssä tarkoitettujen edellytysten täytyessä. Lisäksi säädettäisiin, että menettely käynnistyisi sosiaali- ja terveysministeriön aloitteen perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 25 §:ssä tarkoitettujen edellytysten täytyessä.

Pykälän 2 momentin mukaan arviointimenettely käynnistyisi valtiovarainministeriön päätöksellä. Menettelyä varten nimettäisiin arviointiryhmä, johon valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, sisäministeriö ja sote-maakunta nimeäisivät edustajansa. Arviointiryhmän kokoonpanolla turvattaisiin mahdollisimman monipuolinen osaaminen sote-maakunnan talouteen ja tehtäviin liittyen. Koska sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevista tehtävistä merkittävä osa muodostuu sosiaali- ja terveystoimen tehtävistä ja arviointimenettely voisi käynnistyä

sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain perusteella, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön nimeämän edustajan olisi perusteltua olla mukana arviointiryhmässä Sote-maakunnan tuleen järjestää myös pelastustoimen tehtävät, mikä vuoksi sisäministeriön edustajan tulisi olla arviointiryhmässä. Arviointiryhmän puheenjohtajaksi valtiovarainministeriö nimeäisi sote-maakuntaa kuultuaan sote-maakunnasta ja ministeriöistä riippumattoman henkilön.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin arviointiryhmän tekemästä ehdotuksesta ja ehdotuksen käsittelemisestä. Arviointiryhmä tekisi ehdotuksen sote-maakunnan talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen palvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toimituksista. Arviointiryhmän tulisi mahdollisimman perusteellisesti selvittää ja arvioida sote-maakunnan edellytykset järjestämisvastuullaan olevien tehtävien hoitamiseen ja tehdä ehdotuksensa näiden selvitysten ja arviointien pohjalta. Ehdotukset voisivat koskea sote-maakunnan toimintaa ja taloutta kokonaisuutena. Arviointiryhmän selvityksistä ja toimenpideehdotuksista tulisi ilmetä, ovatko sote-maakunnan taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset selvityksien järjestämisvastuullaan olevista tehtävistä ratkaistavissa sote-maakunnan omilla toimenpiteillä. Sote-maakuntavaltuuston olisi käsiteltävä arviointiryhmän toimenpideehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Talousarvio ja –suunnitelma olisi laadittava siten, että ne toteuttavat valtuuston päätöksiä toimenpiteistä. Toimintakertomuksessa olisi esitettävä selvitys toimenpiteiden toteutumisesta ja riittävydestä tilikaudella.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan muuttamista selvittävän selvittäjän asettamisesta. Valtiovarainministeriö päättäisi 3 momentissa tarkoitettujen arviointiryhmän toimenpideehdotusten ja sote-maakuntavaltuuston päätösten perusteella onko sote-maakuntarakennelain 8 §:ssä tarkoitettujen selvittäjän asettaminen tarpeen.

121 §. *Sote-maakunnan talouteen liittyvät arviointimenettelyn edellytykset.* Pykälässä säädettäisiin 120 §:ssä tarkoitettujen arviointimenettelyn käynnistymiseen johtavista, sote-maakunnan talouteen liittyvistä edellytyksistä. Arviointimenettely voisi käynnistyä lähtökohtaisesti neljän eri kriteerin perusteella. Valtiovarainministeriöllä olisi harkintavaltaa menettelyn käynnistämiseksi. Tunnuslukuihin perustuvien kriteerien osalta harkintavaltaa olisi perusteltua, koska etenkin talouden tunnuslukuihin perustuvat kriteerit ovat väistämättä jossain määrin mekaanisia, eikä niissä voida ottaa huomioon sote-maakunnan talouteen ja toimintaan liittyviä moninaisia kysymyksiä. Koska sote-maakunnat hoivata tehtäviään myös yhtiömuodossa ja sote-maakuntien konsernirakenne johtuisi osittain lainsäädännöstä, tunnuslukuihin perustuvien arviointimenettelyyn johtavien taloudellisten edellytysten esitettäisiin perustuvan konsernitason tunnuslukuihin. Pelkkä sote-maakunnan talouden tunnuslukujen tarkastelu ei antaisi riittävää kuvaa sote-maakunnan taloudellisista toimintaedellytyksistä ja kantokyvystä. Tunnuslukuihin vaikuttavat myös osuudet mahdollisista sote-maakuntien yhteistoimintaa harjoittavista sote-maakuntayhtiöistä ja yhtiöistä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan arviointimenettely voisi käynnistyä, jos sote-maakunta ei ole kattanut taseeseen kertynyttä alijäämää 113 §:n 2 momentissa säädetyssä määräajassa.

Momentin 2 kohdan mukaan valtiovarainministeriö voisi käynnistää sote-maakunnan arviointimenettelyn, jos sote-maakunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhde on alle 80 prosenttia kaksi tilikautta peräkkäin;

Sote-maakunnan konsernituloslaskelman vuosikatteen ja poistojen suhteen raja-arvoksi ehdotettava 80 prosenttia kuvaisi tilannetta, jossa konsernituloslaskelman vuosikate ei riitä poistojen kattamiseen ja jossa sote-maakunnalle todennäköisesti syntyy alijäämää. Tämä kuvaisi tulorahoituksen vajetta suhteessa poistoihin.

Momentin 3 kohdan mukaan arviointimenettely voitaisiin käynnistää, jos konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate on alle 0,8 kaksi tilikautta peräkkäin. Lainanhoitokate kertoo sote-maakuntakonsernin kyvystä kattaa tulorahoituksellaan pitkä- ja lyhytaikaisten lainojen lyhennykset ja korot.

Sote-maakunnan oma lainanotto olisi 113 §:n säännöksellä rajattu lyhytaikaisiin lainoihin, mutta kriteerin tavoitteena olisi varmistaa, että myös sote-maakuntakonsernin tytäryhteisöjen lainanhoitokyky säilyy.

Momentin 4 kohdan mukaan arviointimenettely voitaisiin käynnistää, jos sote-maakunnalle olisi myönnetty 15 §:n 3 momentissa tarkoitettu lainanottovaltuus taikka kaksi kertaa kolmen peräkkäisen tilikauden aikana sote-maakuntien rahoituksesta annetussa laissa tarkoitettua lisärahoitusta. Sote-maakunnan taloudellinen tilanne olisi näissä tilanteissa sen kaltainen, että se uhkaisi vaarantaa sote-maakunnan edellytykset selvitä tehtävistään. Sote-maakuntalain 15 §:n 3 momentissa säädetty lainanottovaltuus merkitsisi tilannetta, jossa poikkeuksellisesti sote-maakunta voisi velkaantua yli sen taloudellisen tilanteen mahdollistavan lainanhoitokyvyn. Menettely voitaisiin jättää käynnistämättä esimerkiksi tilanteessa, jossa nostettu laina ei ole suuruusluokaltaan sellainen, että sen vaikutuksia sote-maakunta ei kykenisi sopeuttamaan talousarvioissa ja talous- ja toimintasuunnitelmassaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tiedoista, joista arviointimenettelyn käynnistymisen perusteena olevat raja-arvot laskettaisiin. Raja-arvot laskettaisiin vuosittain Valtiokonttorin ylläpitämiin konsernitilinpäätösten tietoihin perustuen. Konsernitilinpäätöksen laskennallinen lainanhoitokate lasketaan kaavalla, jossa konsernituloslaskelman vuosikatteeseen lisätään korkokulut ja jossa saatu summa jaetaan korkokulujen ja laskennallisten lainanlyhennysten summalla. Laskennalliset lainanlyhennykset saadaan jakamalla konsernitaseen lainamäärä kahdeksalla.

Pykälän 3 momenttiin esitettäisiin otettavaksi säännös, että sote-maakunnan arviointimenettelyn edellytyksiä arvioidaan ensimmäisen kerran vuosien 2023 ja 2024 tilinpäätösten perusteella, jotta sote-maakunnan toiminta olisi jo ehtinyt vakiintua toiminnan käynnistämävaiheen jälkeen.

122 §. *Sote-maakunnan viranomaisen toimivallan rajoittaminen eräissä tilanteissa.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan viranomaisen toimivallan rajoittamisesta 120 §:ssä tarkoitetun arviointimenettelyn aikana ja menettelyssä laaditun toimenpideohjelman toteuttamisen aikana. Pykälän tarkoituksena olisi estää sote-maakunnan taloudellisen aseman heikentyminen entisestään sinä aikana, kun sote-maakunnan arviointimenettely tai arviointimenettelyn jälkeen tapahtuva harkinta sote-maakunnan muuttamisesta on käynnissä taikka siihen saakka, kun sote-maakuntavaltuuston päättämät 120 §:n 3 momentissa tarkoitetut toimenpiteet jatkuvat.

Sote-maakunnan viranomaisen toimivalta olisi rajoitettu sen jälkeen, kun valtiovarainministeriö olisi 120 §:n mukaisesti päättänyt arviointimenettelyn käynnistämisestä. Jos valtiovarainministeriö päättäisi 103 §:ssä tarkoitetun arviointiryhmän ehdotusten johdosta asettaa sote-maakuntarakennelaisissa tarkoitetun selvittäjän, toimivallan rajoitus olisi voimassa aina siihen saakka, kunnes sote-maakunnan muuttamisesta olisi valtioneuvostossa päätetty. Toimivallan rahoitus

jatkuisi sote-maakuntavaltuuston toimenpideohjelman keston ajan, tilanteessa jossa arviointimenettelyssä on sellainen laadittu.

Toimivallan rajoitus koskisi ensinnäkin sellaisia sote-maakunnan viranomaisen päätöksiä, joilla olisi merkittäviä, pitkäaikaisia vaikutuksia sote-maakunnan talouteen. Tällaisia päätöksiä voisivat olla esimerkiksi uudet, pitkäaikaiset ja sote-maakunnan talouden kokonaisuuden huomioon ottaen merkittävät sopimukset. Jos arviointiryhmän toimenpide-esitys olisi jo annettu, rajoitettaisiin lisäksi sellaisia päätöksiä, jotka olisivat arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten vastaisia. Sote-maakunnan viranomaisella olisi kuitenkin aina oikeus tehdä päätös, jos päätöstä ei välttämättömistä syistä tai asian kiireellisyyden vuoksi olisi mahdollista lykätä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi annettava valtiovarainministeriölle pykälässä tarkoitetut päätökset tiedoksi. Päätöksen tiedoksiantoon sovelletaan yleislainsäädäntöä. Siten tiedoksiannossa olisi noudatettava, mitä hallintolain 59 §:ssä säädetään tavallisesta tiedoksiannosta ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 19 §:ssä säädetään tavallisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Valtiovarainministeriöllä olisi oikeus laillisuusperusteella tehdä oikaisuvaatimus ja maakuntavalitus maakunnan viranomaisen tekemistä 1 momentissa tarkoitetuista päätöksistä. Valtiovarainministeriön oikeuteen tehdä valitus hallinto-oikeuden päätöksestä sovelletaan 145 §:ää.

14 luku **Hallinnon ja talouden tarkastus**

123 §. Tarkastuslautakunta. Pykälässä säädettäisiin tarkastuslautakunnan asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä.

Pykälän 1 momentin mukaan maakuntavaltuusto asettaisi tarkastuslautakunnan, joka huolehtisi maakunnan hallinnon ja talouden tarkastamisen ja arvioinnin järjestämisestä ja muista sille säädettyistä tehtävistä. Lautakunnan tehtävä kohdistuisi sote-maakuntavaltuuston toimikautta vastaaviin vuosiin. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulisi olla valtuutettuja. Lain 78 §:ssä säädettäisiin tarkastuslautakunnan jäsenten vaalikelpoisuudesta muutoin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkastuslautakunnan tehtävistä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä olisi ensinnäkin valmistella sote-maakuntavaltuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat. Näitä asioita ei siis valmistelisi sote-maakuntahallitus, vaan tarkastuslautakunta toimisi valmistelijana. Tarkastuslautakunnan valmisteltaviin asioihin kuuluisivat muun muassa tilintarkastajan valintaa koskevan tarjouskilpailun järjestäminen ja ehdotuksen teko valtuustolle sekä tilintarkastussopimuksen noudattamisen valvonta. Tarkastuslautakunta tekisi myös valtuustolle ehdotuksen tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille ottaen huomioon tilintarkastajan tilintarkastuskertomuksessa antamat lausunnot.

Tarkastuslautakunnan tulisi arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet sote-maakunnassa ja maakuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Arvioinnissa olisi perusteltua kiinnittää huomiota erityisesti niihin tavoitteisiin, jotka eivät ole toteutuneet. Tällöin tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan olisi mahdollista olla sote-maakunnan toimintaa parantava ja kehittävää. Tarkastuslautakunta voisi valita itselleen tarkoituksenmukaisimmat menetelmät ja toimintatavat. Oleellista olisi, että lautakunta tuottaisi lisäarvoa ja tukea sote-maakuntavaltuuston päätöksenteolle.

tuottamalla ja hankkimalla uutta tietoa ja näkemyksiä maakunnan taloudesta ja hallinnosta. Lisäärväo tuottava arviointi sisältää toimenpidesuosituksia ja vaihtoehtojen pohdintaa. Asiantilan pelkkä toteaminen ei vielä riitä arvioinniksi.

Tarkastuslautakunnan tulisi myös arvioida antaako toimintakertomuksessa esitetty selvitys riittävät tiedot sote-maakuntavaltuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta. Valtuusto asettaa tavoitteita talousarvion lisäksi erityisesti lain 41 §:n tarkoittamassa sote-maakuntastrategiassa. Tarkastuslautakunnan tulisi arvioinnissaan kiinnittää huomiota myös näiden sote-maakuntastrategiassa asetettujen pitkän aikavälin tavoitteiden toteutumiseen. Tavoitteiden toteutumisen arvioinnin lisäksi tarkastuslautakunnalla olisi oikeus arvioida myös sote-maakunnan toiminnan, toimintatapojen ja palvelujen järjestämisen tuloksellisuutta ja tarkoituksemukaisuutta. Tarkastuslautakunnan ei tule kuitenkaan puuttua operatiiviseen toimintaan.

Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluisi myös arvioida sote-maakunnan talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä taloussuunnitelmassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden riittävyttä tasapainotuksen kannalta. Tarkastuslautakunta arvioisi tasapainotusta lähtökohdaisesti sote-maakuntahallituksen toimintakertomuksen yhteydessä antaman selonteon ja mahdollisten muiden sote-maakunnan taloudellista asemaa kuvaavien tietojen perusteella. Taloussuunnitelma on laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään talousarviovuotta seuraavan toisen vuoden päättyessä. Tämä asettaa vaatimuksia tasapainotustoimien vaikuttavuudelle ja toimivuudelle sekä vaatii nopeaa reagointia sekä sote-maakuntavaltuustolta että sote-maakuntahallitukselta. Tähän liittyen tarkastuslautakunnan olisi perusteltua tuottaa arviointikertomuksen lisäksi vuoden aikana myös muita arviointiraportteja tai ennusteita talousarvion ja tavoitteiden toteutumisesta. Nämä raportit olisi mahdollista luontevasti liittää esimerkiksi osavuosikatsauksiin.

Tarkastuslautakunta huolehtisi sote-maakunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Yhteensovittaminen tarkoittaisi esimerkiksi sote-maakuntakonsernin tilintarkastuspalvelujen kilpailuttamisen järjestämistä. Tilintarkastajan valinnasta päättäisi kuitenkin tytäryhteisön toimielin, esimerkiksi osakeyhtiössä yhtiökokous. Tarkastuksen yhteensovittaminen voisi myös tarkoittaa sote-maakuntakonsernin tarkastuksen järjestämistä koskevien linjausten valmistelua valtuustokausittain tai useammin. Tarkastuslautakunnan tehtäviin ei kuuluisi konserniin kuuluvien tytäryhteisöjen toiminnan ja talouden tarkastus. Tarkastuslautakunnalla ei olisi oikeutta saada tietoja ja nähtäväkseen asiakirjoja suoraan tytäryhteisöjen toimielimiltä tai vastuuhenkilöiltä.

Tarkastuslautakunnan tietojensaantioikeus tytäryhteisöistä rajoittuisi konsernijohdon raportointiin ja muihin sote-maakunnan viranomaisten hallussa oleviin asiakirjoihin. Tarvittaessa sote-maakunta voi käyttää omistajanvaltaa tarpeellisten asiakirjojen saamiseksi tytäryhteisöiltä.

Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluisi lain 87 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta sekä ilmoitusten saattaminen sote-maakuntavaltuustolle tiedoksi. Tarkastuslautakunnan tulisi myös valmistella sote-maakuntahallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi. Tarkastuslautakunnan tehtäviä koskevaa hallintosääntöä ja talousarviota koskevat esitykset sote-maakuntavaltuustolle tehtäisiin sote-maakuntahallituksen kautta, koska asiat liittyvät sote-maakunnan yleiseen hallintoon ja edellyttävät sote-maakuntahallituksen koordinoitua. Tarkastuslautakunnan itsenäisyyttä ja erityisasemaa korostaisi kuitenkin 3 momentin säännös, jonka

mukaan sote-maakuntahallitus voisi poiketa tarkastuslautakunnan esityksestä lautakuntaa koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi ja talousarvioksi sote-maakunnan hallintosäännön ja talousarvioesityksen yhteensovittamiseen liittyvästä perustellusta syystä. Tarkastuslautakunnan talousarviosta päätettäessä sote-maakuntavaltuuston tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, että tarkastuslautakunnan onnistuminen tehtävässään vaatii lautakunnan tueksi asiantuntevan ja osaavan organisaation.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin arviointisuunnitelmasta ja arviointikertomuksesta. Arviointikertomus annettaisiin tilikaudelta ja arviointikertomus käsiteltäisiin sote-maakuntavaltuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Lautakunta voisi antaa sote-maakuntavaltuustolle muitakin tarpeellisena pitämiään selvityksiä arvioinnin tuloksista.

Tarkastuslautakunnan arviointitoiminnan tulisi perustua suunnitelmaan, joka voitaisiin tarkastuslautakunnan niin päättäessä antaa tiedoksi sote-maakuntavaltuustolle. Arviointi perustuisi muun muassa sote-maakuntastrategiaan, talousarvioon ja -suunnitelmaan, päätöksiin, raportointitietoon ja muuhun tarkastuslautakunnan hankkimaan tietoon. Arvioinnin tulisi olla objektiivista ja luotettavaa ja sen tulisi tukea päätöksentekoa ja toiminnan kehittäistä kuten edellä todeetaan. Arviointi tulisi kohdistaa tuloksellisuuden kannalta keskeisiin tavoitteisiin ja toimintoihin. Tarkastuslautakunnan tulisi arviointikertomuksen valmistelussa ottaa huomioon myös valtiontalouden tarkastusviraston mahdollisesti antamat arviot sote-maakunnan toiminnasta ja taloudesta. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeudesta säädettäisiin lain 126 §:ssä. Valtiontalouden tarkastusviraston ohella sote-maakunnan toimintaa arvioidaan myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimesta. Tarkastuslautakunnan on perusteltua arviointikertomusta laatiessaan ottaa huomioon myös nämä arvioinnit.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin sote-maakuntahallituksen arviointikertomuksesta antamasta lausunnosta. Sote-maakuntahallitus antaisi sote-maakuntavaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Sote-maakuntahallituksen lausunto olisi perusteltua nähdä dialogina tarkastuslautakunnan kanssa. Koska lausunto perustuisi sen alaisten toimielimien ja viranhaltijoiden valmisteluun, se olisi myös luonteva ja toimiva tapa saattaa tarkastuslautakunnan havainnot ja mahdolliset kehittämissuhteet myös laajemmin koko organisaatiolle ja saada niitä myös tätä kautta osaksi toiminnan kehittämistä.

124 §. Tilintarkastus. Pykälässä säädettäisiin tilintarkastajan valinnasta ja tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto valitsisi hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön. Valitun tilintarkastusyhteisön tulisi määrätä sote-maakunnan vastuunalaiseksi tilintarkastajaksi tilintarkastuslain (1141/2015) 2 §:ssä tarkoitettu JHT-tilintarkastaja. Tilintarkastusyhteisöstä puolestaan säädetään mainitun lain 6 luvussa. Tilintarkastaja toimii tehtävissään virkavastuulla eli tilintarkastajaan sovelletaan rikoslain 40 luvun säännöksiä. Tilintarkastajan vahingonkorvausvelvollisuudesta puolestaan säädetään julkishallinnon ja -talouden tilintarkastuksesta annetun lain (1142/2015) 10 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan tytäryhteisön tilintarkastajasta. Tytäryhteisön tilintarkastajaksi tulisi valita sote-maakunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä. Perusteltu syy voisi olla esimerkiksi sote-maakunnan tytäryhteisöjen määrä. Tilintarkastuslain säännöksistä saattaa myös seurata, että tytäryhteisön tilintarkastajaksi on valittava tilintarkastuslain tarkoittama KHT-tilintarkastaja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilintarkastusyhteisön toimikauden enimmäispituudesta. Tilintarkastusyhteisö voitaisiin valita kerrallaan enintään kuuden tilikauden hallinnon ja talouden tarkastamista varten. Tilintarkastuspalveluita koskevan sopimuksen irtisanomisessa ja purkamisessa noudatettaisiin tavanomaisia sopimusoikeudellisia periaatteita ja menettelytapoja.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tilintarkastusyhteisön ja vastuunalaisen tilintarkastajan riippumattomuudesta. Tilintarkastusyhteisöllä ja sen määräämällä vastuunalaisella tilintarkastajalla tulisi olla edellytykset riippumattoman ja riittävän laajan tilintarkastuksen toimittamiseen. Tilintarkastajan on voitava vapaasti lausua käsityksensä ulkopuolisista tekijöistä riippumatta. Jotta tilintarkastaja kykenee suorittamaan hänelle säädetyt tehtävät, tulisi sote-maakuntavaltuuston ja tarkastuslautakunnan osaltaan huolehtia siitä, että edellytykset riippumattomaan sekä laadullisesti ja määrällisesti riittävän laajaan tilintarkastukseen on huomioitu muun muassa tilintarkastuspalveluja koskevissa tarjouspyynnöissä ja sopimuksissa. Tilintarkastajan puolestaan tulisi oma-aloitteisesti jo ennen toimeksiannon vastaanottamista, mutta myös toimeksiantosuhteen voimassaoloaikana, arvioida riippumattomuutta vaarantavia tekijöitä sekä tarvittaessa kieltäytyttävä toimeksiannon vastaanottamisesta tai luovuttava siitä, mikäli riippumattomuutta vaarantavaa uhkaa ei voida varotoiminkaan poistaa tai vähentää hyväksyttävälle tasolle.

Pykälän 5 momentin mukaan tilintarkastajaa koskisivat samat lain 78 §:ssä säädellyt vaalikelpoisuuden rajoitukset kuin tarkastuslautakunnan jäsentä. Tilintarkastajan ei kuitenkaan tarvitsisi olla sote-maakunnan asukas, sillä tilintarkastaja ei ole luottamushenkilö, eikä häneen sovelleta luottamushenkilöiden vaalikelpoisuutta koskevia säännöksiä.

125 §. Tilintarkastajan tehtävät. Pykälässä säädettäisiin tilintarkastajan tehtävistä. Pykälän 1 momentin mukaan tilintarkastajan tulisi toukokuun loppuun mennessä tarkastaa julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös.

Tilintarkastajan tulisi ensinnäkin tarkastaa, onko sote-maakunnan hallintoa hoidettu lain ja sote-maakuntavaltuuston päätösten mukaisesti. Hallinnon lainmukaisuuden tarkastuksessa varmistettaisiin julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan mukaisesti vuosittain ensisijaisesti sote-maakuntalain ja hallintolain sekä sote-maakunnan hallintosäännön ja muiden sote-maakuntavaltuuston päätösten noudattamista. Tämän lisäksi tarkastettaisiin muuta lainsäädäntöä tilintarkastajan ammatillisen harkinnan ja tarkastettavan asiakokonaisuuden mukaan. Tilintarkastajan tulisi raportoida myös muista tarkastuksen yhteydessä esiin tulevista olennaisista lainvastaisuuksista tai laiminlyönneistä erityisesti, jos niistä on aiheutunut sote-maakunnalle vahinkoa.

Tilintarkastajan tulisi tarkastaa antavatko sote-maakunnan tilinpäätös ja siihen kuuluva konsernitilinpäätös sekä toimintakertomus tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti oikean ja riittävän kuvan sote-maakunnan tuloksesta, taloudellisesta asemasta, rahoituksesta ja toiminnasta. Konsernitilinpäätöksen tarkastuksessa tulee varmistaa, että tarvittavat tiedot sote-maakuntakonserniin kuuluvista yhteisöistä on viety oikein konsernitilinpäätökseen. Sote-maakunnan tilintarkastajan tarkastusoikeus ei ulotu sote-maakunnan määräämisvallassa olevan yhteisön tilintarkastustietojen luotettavuuden tarkastamiseen, jollei sote-maakunnan tilintarkastaja ole myös tämän yhteisön tilintarkastaja.

Tilintarkastajan tulisi tarkastaa ovatko sote-maakunnan rahoituksen perusteista ja käytöstä annetut tiedot oikeita. Sote-maakunnan rahoitus perustuu valtion rahoitukseen, josta säädetään sote-maakunnan rahoituksesta annetussa laissa. Sote-maakunnan rahoitus on yleiskatteellista eli

maakunta päättää itsehallintonsa nojalla saamansa valtion rahoituksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen.

Tilintarkastajien tarkastusvelvollisuuden piiriin kuuluisi myös tarkastaa onko maakunnan sisäinen valvonta, sisäinen tarkastus ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti (kohta 4). Tilintarkastajan tehtäviin kuuluu nimenomaan sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen ja konsernivalvonnan järjestämisen arviointi, ei niiden suorittaminen. Lain 51 §:ssä säädettäisiin erikseen maakunnan sisäisen tarkastuksen järjestämisestä. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan asianmukaiseen järjestämiseen voisi kuulua muun muassa, että sote-maakuntavaltuusto on päättänyt sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista, hallintosääntöön on otettu asiasta riittävät määräykset ja sote-maakuntahallitus ja muut toimielimet ovat ohjeistaneet alaisensa toiminnan osalta sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämiseen liittyvät menettelyt ja toimeenpanon valvonnan. Lisäksi kantaa tulisi ottaa, siihen onko sisäinen tarkastus järjestetty asianmukaisesti. Konsernivalvonnalla tarkoitetaan tytäryhteisöjen toiminnan tuloksellisuuden ja taloudellisen aseman seuranta, analysointia ja raportointia. Konsernivalvonnassa tulisi erityisesti seurata sote-maakuntavaltuuston tytäryhteisöille asettamien tavoitteiden toteutumista sekä konserniohjeen noudattamista keskitetysti hoidetuissa konsernitoiminnoissa ja konsernin sisäisten palvelujen käytössä. Konsernivalvonnassa seurattaisiin myös sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämistä ja toimeenpanoa sote-maakuntakonserniin kuuluvissa yhteisöissä maakunnan hyväksymien periaatteiden mukaisesti. Konsernivalvonnan asianmukainen järjestäminen edellyttää että konsernivalvontaa koskevat menettelytavat ja toimeenpanon valvonta on ohjeistettu. Tarkastuksessa huomioitaisiin myös toimintakertomuksessa annetut tiedot sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta sekä konsernivalvonnasta.

Lisäksi osana tilinpäätöksen tarkastamista tulisi varmistaa, että tilinpäätöksessä ja toimintakertomuksessa annetut tiedot ovat keskenään ristiriidattomia. Tähän liittyen tarkastuksessa tulisi varmistua muun muassa siitä, että toimintakertomuksen perustana olevat tiedot ovat riittävästi dokumentoituja ja perusteltuja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakuntavaltuuston ja tarkastuslautakunnan antamista ohjeista tilintarkastajalle. Tilintarkastajat noudattavat sote-maakuntavaltuuston ja tarkastuslautakunnan antamia ohjeita, jolleivät ne ole ristiriidassa lain, hallintosäännön tai hyvän tilintarkastustavan kanssa. Annettujen ohjeiden noudattaminen ei saa johtaa tilintarkastajan riippumattomuuden vaarantumiseen. Tilintarkastajan riippumattomuuden edellytyksenä on, että tilintarkastaja voi itsenäisesti määritellä tilintarkastuksen ja sitä koskevan raportoinnin sisällön. Tilintarkastajan on siten toissijaisesti noudatettava tällaisia ohjeita. Tilintarkastajille voidaan kuitenkin esimerkiksi esittää tarkastussuunnitelmaan sisältyvän tarkastuksen lisäksi jonkin asian tarkempaa selvittämistä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin olennaisten tarkastushavaintojen raportoinnista. Havaitsemistaan olennaisista epäkohdista tilintarkastajien olisi ilmoitettava viipymättä sote-maakuntahallitukselle annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa, joka annettaisiin tiedoksi tarkastuslautakunnalle. Tällaisia viivytyksetöntä raportointia vaativia havaintoja ovat muun muassa tiedot esiin tulleista väärinkäytöksistä. Sote-maakuntahallitus vastaa viime kädessä toimenpiteisiin ryhtymisestä, joten olennaisista epäkohdista ilmoitettaisiin sote-maakuntahallitukselle annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa, joka voidaan antaa tarvittaessa myös tilikauden päättymisen jälkeen. Tilikauden jälkeen annettavassa tilintarkastuspöytäkirjassa voitaisiin antaa esimerkiksi huomautuksia seikoista, joita ei esitetä tilintarkastuskertomuksessa, mutta jotka on syytä saattaa

sote-maakuntahallituksen tietoon. Sote-maakuntahallituksen tulisi käsitellä tilintarkastuspöytäkirja ja päättää toimenpiteistä, joihin tarkastushavaintojen perusteella ryhdytään. Tilintarkastuspöytäkirja annettaisiin tiedoksi myös tarkastuslautakunnalle. Muutoin tilintarkastaja raportoi tarkastusten suorittamisesta ensisijaisesti tarkastuslautakunnalle erikseen sovittavalla tavalla.

126 §. *Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeus.* Pykälässä säädettäisiin valtiontalouden tarkastusviraston tarkastusoikeudesta. Valtiontalouden tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa sote-maakunnan ja sen sekä sote-maakuntien yhteisessä määräysvallassa olevien yhteisöjen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta sen mukaisesti kuin valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa (676/2000) säädetään. Kyseisessä laissa säädetään myös viraston tietojensaantioikeudesta.

127 §. *Tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeus.* Pykälällä turvattaisiin tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan oikeus tietojen saamiseen. Pykälässä säädettäisiin erikseen tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tietojensaantioikeudesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tarkastuslautakunnan tietojensaantioikeudesta. Tarkastuslautakunnalla olisi salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada sote-maakunnan viranomaisilta tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita se pitää tarpeellisina arviointitehtävän hoitamiseksi. Tarkastuslautakunnalla olisi toimitelimenä oikeus tietojen saamiseen, joten lautakunnan tulisi tehdä päätös asiasta. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilintarkastajan tietojensaantioikeudesta. Myös tilintarkastajalla olisi salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada sote-maakunnan viranomaisilta ja sote-maakuntakonserniin kuuluvilta yhteisöiltä ja säätiöiltä tiedot ja nähtävikseen asiakirjat, joita pitää tarpeellisina tehtävänsä hoitamiseksi. Tilintarkastajan tiedonsaantioikeus koskisi siten sote-maakunnan hallussa olevien asiakirjojen lisäksi myös muiden sote-maakuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen ja säätiöiden hallussa olevia asiakirjoja, mikäli tilintarkastaja pitää niitä tarpeellisina tarkastustehtävän hoitamiseksi. Tarkastuslautakunnan jäsen ja tilintarkastaja toimivat virkavastuulla ja heillä on velvollisuus pitää salassa ne tiedot, jotka he säännöksen nojalla ovat saaneet.

128 §. *Tilintarkastuskertomus ja sen käsittely.* Pykälässä säädettäisiin tilintarkastuskertomuksen käsittelystä. Pykälän 1 momentin mukaan tilintarkastajien olisi annettava sote-maakuntavaltuustolle kultakin tilikaudelta kertomus, jossa esitetään lain 125 §:n mukaan suoritetun tarkastuksen tulokset. Tarkastuksen tuloksista riippumatta kertomuksessa olisi esitettävä, onko tilinpäätös hyväksyttävä ja voidaanko toimitelimen jäsenelle ja asianomaisen toimitelimen tehtäväalueen tilivelvollisille myöntää vastuuvapaus. Tilivelvollisia ovat sote-maakuntahallituksen, lautakuntien sekä niiden jaostojen jäsenet sekä kunkin tehtäväalueen johtavat viranhaltijat. Johtavina viranhaltijoina voidaan pitää ainakin toimitelimen esittelijöitä sekä toimitelimen tehtäväalueella itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavia viranhaltijoita. Sote-maakuntavaltuuston olisi perusteltua päättää tilivelvollisista ennakolta vaikka laki ei tähän velvoitakaan. Viime kädessä tilintarkastajan harkittavaksi kuitenkin jää, kehen mahdollinen muistutus voidaan kohdistaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tilivelvolliseen kohdistuvasta muistutuksesta. Jos tilintarkastaja havaitsee, että sote-maakunnan hallintoa ja taloutta on hoidettu vastoin lakia tai sote-maakuntavaltuuston päätöksiä eikä virhe tai aiheutunut vahinko ole vähäinen, tilintarkastuskertomuksessa on tehtävä asiasta tilivelvolliseen kohdistuva muistutus. Muistutusta ei voida kohdistaa sote-maakuntavaltuustoon.

Pykälän 3 momentin mukaan tarkastuslautakunta valmistelisi tilintarkastuskertomuksen käsittelyn valtuustossa. Lautakunnan olisi hankittava tilintarkastuskertomuksessa tehdystä muistutuksesta asianomaisen selitys sekä sote-maakuntahallituksen lausunto. Lautakunta voisi myös itse antaa asiasta lausunnon. Tilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä sote-maakuntavaltuusto päättäisi toimenpiteistä, joihin tarkastuslautakunnan valmistelu, tilintarkastuskertomus ja siinä tehty muistutus antavat aihetta. Hyväksyessään tilinpäätöksen sote-maakuntavaltuusto päättää vastuuvapaudesta tilivelvollisille. Sote-maakuntavaltuusto ei olisi päätöstä tehdessään sidottu tilintarkastajien esitykseen.

15 luku **Sote-maakunnan toiminta kilpailutilanteessa markkinoilla**

Luvussa säädettäisiin sote-maakunnan toiminnasta kilpailutilanteessa markkinoilla. Lakiehdotuksen 67 §:n mukaan luvun säännöksiä sovellettaisiin myös sote-maakuntayhtymiin. Luvun säännöksiä pääosin vastaavat säännökset kuntien toiminnan yhtiöittämisestä sisältyvät kuntalain 15 lukuun.

129 §. *Sote-maakunnan toiminta kilpailutilanteessa markkinoilla.*

Säännös koskisi sitä, missä muodossa sote-maakunta voi harjoittaa tehtäviinsä kuuluvaa toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla. Säännös liittyy EU-valtiontukisäännöksen vastaisten tukielementtien eli konkurssisuojaan ja mahdollisten veroetujen poistamiseen sekä kilpailuneutraaliteetin toteuttamiseen sote-maakunnan harjoittaessa toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääsäännöstä, jonka mukaan sote-maakunnan harjoittaessa toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla, toiminta tulisi siirtää osakeyhtiölle, osuuskunnalle yhdistykselle tai säätiölle.

Toiminnan harjoittamiselle kilpailutilanteessa markkinoilla tarkoitettaisiin samaa kuin voimassa olevan kuntalain 126 §:ssä. Käytännössä tälle ei ole olemassa yleispätevää määritelmää, ja viime kädessä sote-maakunnan toiminnan luonne jouduttaisiin tältä osin arvioimaan kussakin yksittäistapauksessa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kuitenkin, millaista sote-maakunnan toimintaa ei ainakaan katsottaisi hoidettavan kilpailutilanteessa markkinoilla sulquemalla tapauskohtaiselta tulkinnalta pois tiettyjä toimintoja, jolloin sote-maakunnan ei katsottaisi toimivan mainituissa olosuhteissa. Säännös selventäisi erityisesti sote-maakunnan lakisääteisen tehtävien järjestämisvastuun, yhteistoimintavelvoitteiden sekä sote-maakunnalle lakiin perustuvan velvollisuuden perusteella koottujen tehtävien rajaa suhteessa yhtiöittämisvelvollisuuteen.

Momentin 1 kohdan mukaan kilpailutilanteesta markkinoilla ei olisi kyse, jos sote-maakunta järjestää lain perusteella omana toimintanaan palveluja sote-maakunnan asukkaille ja muille, joille sote-maakunnan on lain perusteella järjestettävä palveluja. Tulkinnassa olisi olennaista myös se, että sote-maakunta tuottaa palveluja vain niille, joille sen on lain perusteella niitä tuotettava.

Momentin 2 kohdan mukaan toiminnasta kilpailutilanteessa markkinoilla ei olisi kyse, jos palveluja järjestettäisiin sote-maakunnan omana toimintana 52 §:ssä tarkoitettuna sote-maakuntien yhteistoimintana lakiin perustuvan yhteistoimintavelvoitteen perusteella tai lakiin perustuvan velvollisuuden perusteella sote-maakunnalle koottuna. Viimeksi mainitulla tarkoitettaisiin sekä tilanteita, joissa sote-maakunnalle kuuluvan tehtävän keskittämisestä tietyn sote-maakunnan hoidettavaksi säädettäisiin laissa, että tilanteita, joissa tästä olisi sovittu sote-maakuntien välillä

sote-maakuntien lakiin perustuvan sopimisvelvoitteen, kuten esitykseen sisältyvän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 34 §:ssä tarkoitetun sote-maakuntien yhteistyösopimuksen, perusteella. Palvelujen järjestäminen olisi rajattu sen alueen asukkaille ja muille, joille sote-maakunnan olisi lain perusteella järjestettävä palveluja. Alueen asukkailla tarkoitettaisiin yhteistoiminnassa mukana olevien sote-maakuntien asukkaita tai niiden sote-maakuntien asukkaita, joiden palvelujen järjestäminen olisi lakiin perustuvan velvollisuuden perusteella keskitetty.

Momentin 3 kohdan mukaan sellaista lain 52 §:n tarkoitetulla tavalla toteutettua sote-maakuntien yhteistoimintaa, jota ei hankintalain perusteella tarvitse kilpailuttaa, ei katsottaisi hoidettavan kilpailutilanteessa markkinoilla. Hankintalain 16 §:n mukaan hankintalakia ei sovelleta hankintayksiköiden väliseen yhteistyöhön, jos yhteistyössä kysymys on yhteisten tavoitteiden saavuttamisesta ja niiden vastuulla olevien yleisen edun mukaisista julkisista palveluista. Lisäksi edellytyksenä on, että enintään viisi prosenttia ja enintään 500 000 euroa yhteistyön piiriin kuuluvista palveluista tuotetaan muita kuin sopimuksen osapuolia varten. Jos kysymys ei ole markkinaehtoisista palveluista, edellä mainittu prosenttiraja on 10 prosenttia, eikä 500 000 euron rajoitusta sovelleta. Hankintalaissa on määritelty, milloin toimintaan ei katsota harjoitettavan markkinaehtoisesti. Prosentuaalista rajoitusta ei sovelleta, jos muita kuin sopimuksen osapuolia varten toteutettujen yhteistyön piiriin kuuluvien palvelujen arvo on sopimuksen tekemistä edeltävien kolmen vuoden ajalta keskimäärin alle 100 000 euroa vuodessa.

Pykälän 2 momentissa tarkennettaisiin, että sote-maakunta toimisi kilpailutilanteessa markkinoilla, jos se osallistuisi tarjouskilpailuun.

130 §. *Yhtiöittämisvelvollisuutta koskevat poikkeukset.* Pykälässä säädettäisiin yhtiöittämisvelvollisuuden poikkeuksesta. Pykälän perusteella yhtiöittämisvelvollisuutta koskevat poikkeukset koskisivat sellaisia tehtäviä, joissa sote-maakunnan voitaisiin katsoa toimivan kilpailutilanteessa markkinoilla mutta joissa toiminnan luonteen perusteella sote-maakunnalla ei olisi yhtiöittämisvelvollisuutta. Poikkeukset koskisivat sellaisten tehtävien hoitoa, jotka liittyvät sote-maakunnan toiminnan kokonaistaloudelliseen tehostamiseen tai johon on muu erityisen painava syy. Jotta poikkeukset eivät mahdollistaisi kilpailuneutraliteetin vääristymistä, lakiesityksen 131 §:n mukaan sote-maakunnan palvelut olisi tällöin hinnoiteltava markkinaperusteisesti. Myös kilpailulain 30 d §:ää muutettaisiin siten, että kilpailulaissa säädetty velvollisuus eriyttää kirjanpidollisesti kilpailutilanteessa markkinoilla harjoitettava toiminta ulotettaisiin koskemaan myös sote-maakuntia ja sote-maakuntayhtymiä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan sote-maakunta voisi harjoittaa omana toimintanaan satunnaista tai markkinavaikutuksiltaan vähäistä toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla. Satunnaisella toiminnalla tarkoitettaisiin, että sote-maakunta ei voisi suunnitella toimintaansa siten, että se tuottaisi jatkuvasti tavaroita ja palveluja markkinoille. Vähäisyyttä tulisi tulkinta tiukasti eikä sitä voitaisi arvioida pelkästään toiminnan vähäisen osuuden perusteella.

Momentin 2 kohdan perusteella sote-maakunta voisi myydä hallinnollisia tai teknisluonteisia toimitiloihin liittyviä tukipalveluja sote-maakuntakonserniin kuuluvalla tytäryhteisölle ilman, että sote-maakunnan katsottaisiin toimivan markkinoilla. Tukipalveluja olisivat muun muassa tietojärjestelmät ja niiden ylläpitoa koskevien palvelujen myynti, kirjanpidon ja palkkahallinnon järjestäminen, arkistointi sekä siivous ja kiinteistöhuolto. Esimerkiksi pesula- tai ruokahuoltopalvelut tai diagnostiset tukipalvelut, kuten laboratorio- tai kuvantamispalvelut eivät olisi säännöksessä tarkoitettuja tukipalveluja.

Momentin 3 kohdan perusteella sote-maakunta voisi myydä palveluja hankintalain 15 §:ssä tarkoitettulle sidosyksikölleen. Sidosyksiköllä tarkoitetaan hankintalain 15 §:n mukaan erillistä oikeushenkilöä, johon sote-maakunta käyttää määräysvaltaa joko yksin tai muiden hankintayksiköiden kanssa samalla tavoin kuin omiin toimipaikkoihinsa ja joka harjoittaa eräitä laissa säädettyjä poikkeustilanteita lukuun ottamatta pääosin toimintaansa mainittujen hankintayksiköiden kanssa. Sidosyksikössä ei saa olla muiden kuin hankintayksiköiden pääomaa.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin sote-maakunnan tilojen vuokrauksesta. Säännöksen tarkoituksena on rajata toimintaa siten, että toiminnan tarkoitus tulisi olla pääasiassa se, että tilat ovat sote-maakunnan omassa ja tytäryhteisöjen käytössä tai sellaisen palvelutoiminnan käytössä, jonka sote-maakunta on kilpailuttanut. Ensiksi mainitulla tarkoitetaan tilanteita, joissa tilat ovat pääasiassa sote-maakunnan ja tytäryhteisön yhteisessä käytössä, kun sote-maakunta ja tytäryhtiö harjoittavat tiloissa välittömästi toisiinsa liittyvää toimintaa. Viimeksi mainitulla on tarkoitus varmistaa, että sote-maakunta voi kilpailutettaessa palveluja tarjota tiloja toiminnan harjoittajan käyttöön.

Momentin 5 kohdan perusteella olisi mahdollista tavanomaisten palvelussuhteeseen liittyvien palvelujen antaminen ilman, että sote-maakunta olisi velvollinen yhtiöittämään toiminnan. Säännös koskisi muun muassa työpaikkaruokailua sekä työsuhteasuntoja.

Momentin 6 kohdan perusteella sote-maakunnalla ei olisi yhtiöittämisvelvollisuutta sellaisesta toiminnasta, joka perustuisi valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitettuun valmiussuunnitelman mukaiseen tai muun lain mukaiseen varautumisvelvollisuuteen.

Pykälän 2 momentissa selvennettäisiin sote-maakuntalain ja erityislain suhdetta. Sen mukaan sote-maakunta voisi hoitaa tehtävää yhtiöittämättä toimintaa sillä perusteella, että erityislaissa säädettäisiin nimenomaisesti, että sote-maakunta voi tuottaa palveluja. Tällä tarkoitettaisiin tehtävää, joka olisi sote-maakunnalle vapaaehtoinen ja sen hoitoon liittyisi mahdollisia kilpailuneutraaliteettiongelmia, mutta laissa säädettäisiin nimenomaisesti sote-maakunnan mahdollisuudesta tuottaa palveluja tästä huolimatta.

Pykälän 3 momentissa rinnastettaisiin 1 ja 2 momentissa tarkoitettuihin palveluihin myös tavaroiden myynti kilpailutilanteessa markkinoilla.

131 §. Hinnoittelu sote-maakunnan toimiessa kilpailutilanteessa markkinoilla. Pykälässä säädettäisiin kilpailutilanteessa markkinoilla tuotettujen palvelujen ja tavaroiden hinnoittelusta. Säännös vastaisi sitä, mitä kuntien osalta säädetään voimassa olevan kuntalain 128 §:ssä. Pykälän tarkoituksena on varmistaa, ettei 130 §:ssä tarkoitetuissa poikkeustapauksissa sote-maakunnan hinnoittelu toteuta sellaista kilpailua vääristävää alihinnoittelua, jota kyseisellä säännöksellä on tarkoitus torjua.

Pykälän mukaan sote-maakunnan tuottaessa yhtiöittämispoikkeuksen perusteella palveluja kilpailutilanteessa markkinoilla omana toimintanaan sen hinnoittelun tulisi perustua markkinaperusteiseen hintaan. Markkinaperusteisella hinnoittelulla tarkoitettaisiin sitä hintatasoa, jonka suuruiseksi vastaava yksityinen toimija hinnoittelisi palvelut.

Säännös ei aina edellyttäisi kustannusvastaavuuden huomioon ottamista. Joissain tapauksissa markkinaperusteinen hinnoittelu ei johtaisi toiminnan voitollisuuteen. Tällainen tilanne voisi koskea muun muassa muuttotappioalueella vuokrattavia tiloja.

132 §. *Lainan taikka takauksen tai muun vakuuden antaminen.* Pykälässä säädettäisiin niistä edellytyksistä, joilla sote-maakunta voisi myöntää lainaa, takauksia tai muita vakuuksia toisen velasta tai muusta sitoumuksesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan myöntämä laina, takaus tai muu vakuus ei saisi vaarantaa sote-maakunnan kykyä vastata sille laissa säädetyistä tehtävistä. Sote-maakunta ei saisi myöntää lainaa, takausta tai muuta vakuutta, jos niihin sisältyisi merkittäviä taloudellisia riskejä. Säännös velvoittaisi päätöksenteon yhteydessä arvioimaan sitoumuksen antamiseen sisältyvän taloudellisen riskin. Momentissa tuotaisiin esiin myös, että toimenpiteitä tehtäessä sote-maakunnan edut tulisi turvata riittävän kattavilla vakuuksilla tai vastavakuuksilla. Vaadittavien vakuuksien tai vastavakuuksien ei tarvitsisi kattaa koko sitoumukseen liittyvää riskiä, vaan sote-maakunnan riskien hallinnan näkökulmasta riittävän osan. Riskin todennäköisyys ja laajuus vaikuttavat yleisesti sitoumuksen antamisen edellytyksiin sekä sen hintaan. Momentin mukaan pääomallainan antaminen olisi kuitenkin mahdollista myös ilman vakuutta edellä momentissa tarkoitettujen muiden edellytysten täytyessä. Osakeyhtiölain 12 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan pääomallainan pääoma ja korko saadaan maksaa yhtiön selvitystilassa ja konkurssissa vain kaikkia muita velkoja huonommalla etuoikeudella, pääoma saadaan muutoin palauttaa ja korkoa maksaa vain siltä osin kuin yhtiön vapaan oman pääoman ja kaikkien pääomallainojen määrä maksuhetkellä ylittää yhtiön viimeksi päättyneeltä tilikaudelta vahvistettavan tai sitä uudempaan tilinpäätökseen sisältyvän taseen mukaisen tappion määrän. Säännöksen mukaan pääoman tai koron maksamisesta yhtiö tai sen tytäryhteisö ei saa antaa vakuutta. Osuuskuntalain 12 luvussa on vastaavat säännökset koskien osuuskunnan ottamaa pääomallainaa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunta voi myöntää takauksen tai muun vakuuden kilpailutilanteessa markkinoilla toimivan yhteisön velasta tai muusta sitoumuksesta ainoastaan, jos yhteisö kuuluu sote-maakuntakonserniin, se on sote-maakuntien yhteisessä määräysvallassa, yhden tai useamman sote-maakunnan ja valtion yhteisessä määräysvallassa taikka yhden tai useamman sote-maakunnan ja yhden tai useamman kunnan yhteisessä määräysvallassa. Sote-maakuntakonserni määritellään lain 4 §:ssä.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunta voisi 2 momentin estämättä myöntää takauksen tai muun vakuuden, jos se perustuu lain perusteella hyväksytyyn tukiohjelmaan tai yksittäiseen tukeen tai liittyy yhteisön täyttämään palveluvelvoitteeseen. Palveluvelvoitteesta säädetään 134 §:ssä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan on lisäksi pykälässä tarkoitettuja toimenpiteitä tehdessään otettava huomioon, mitä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklassa säädetään. SEUT 107 artiklassa on määritelty valtiontuen käsite ja SEUT 108 artiklassa määritellään komission yksinomainen toimivalta sekä jäsenvaltion velvollisuus etukäteen ilmoittaa valtiontuesta niissä tilanteissa, joissa ei ole säädetty poikkeusta ilmoitusvelvollisuudesta. Huomioitava on muun muassa Komission tiedonanto Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohdassa tarkoitettusta valtiontuen käsitteestä (2016/C 262/01), joka sisältää arviointimenetelmiä ja vertailukohtia lainojen ja takausten markkinaehtoisuuden selvittämiseksi niin kutsutulla markkinataloustoimijatestillä. Markkinataloustoimijaperiaatteen tarkoitus on havaita julkisiin sijoituksiin liittyvä valtiontuki. Mikäli julkisyhteisön antamat lainat tai takaukset eivät anna etua, ne eivät ole valtiontukea vaan niissä noudetaan tavanomaisia markkinaehtoja. Jotta voidaan määrittää, onko julkisyhteisön sijoitus valtiontukea, on tarpeen arvioida, olisiko vastaavan kokoinen, tavanomaisissa markkinatalouden olosuhteissa toimiva yksityinen sijoittaja tehnyt kyseisen sijoituksen samoissa olosuhteissa. Ta-

kauksia koskee myös komission tiedonanto EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan (sittemmin SEUT 107 ja 108 artikla) soveltamisesta valtiontukiin takauksina (2008/C155/02). Sote-maakunnan tulisi huomioida toimenpiteitä tehdessään nämä valtiontukea koskevat säännökset.

Pykälän 4 momentin tarkoittamat valtiontukisäännökset tulisi ottaa huomioon kaikissa pykälän tarkoittamissa tilanteissa, siis myös myönnettäessä pääomalainaa, takauksia 2 momentissa tarkoitetuilla yhteisöille tai 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Lisäksi sote-maakunnan tulisi toimenpiteitä harkitessaan huomioida sote-maakunnan toiminnan vaikutukset markkinoilla tapahtuvaan kilpailuun, jota kilpailu- ja kuluttajavirasto toimivaltansa puitteissa valvoo.

133 §. *Sote-maakunnan omistaman kiinteistön luovutuksen tai vuokrasopimuksen markkinaehtoisuuden määrittely.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan omistaman kiinteistön luovutuksessa ja vuokralle antamisessa noudatettavista menettelytavoista silloin, kun kiinteistö luovutetaan tai pitkäaikainen vuokrasopimus tehdään kilpailutilanteessa markkinoilla toimivan tahon, esimerkiksi yrityksen kanssa. Säännöksen tarkoituksena olisi selvittää erityisesti kansallisen sääntelyn suhdetta EU-sääntelyyn. Säännös vastaisi asiallisesti sitä, mitä kuntien osalta säädetään kuntalain 130 §:ssä. Menettelytapoja noudattamalla voitaisiin varmistua, että kiinteistön luovutus ja vuokraus ovat markkinaehtoisia ja että niihin ei sisälly kiellettyä valtiontukea. Menettelyn tavoitteena olisi turvata myös tasapuoliset kilpailun edellytykset eri toimijoiden välillä eli kansallinen kilpailuneutraliteetti.

Kiinteistön myynti ja vuokraus voisi tapahtua joko tarjouskilpailulla tai ilman tarjouskilpailua. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunta voisi luovuttaa tai antaa vuokralle vähintään kymmeneksi vuodeksi omistamansa kiinteistön kilpailutilanteessa markkinoilla toimivalle tarjouskilpailulla, jolle ei asetettaisi ehtoja. Tarjouskilpailuun ei katsottaisi liittyvän ehtoja, jos mahdollinen ostaja voisi hankkia kiinteistön ja käyttää sitä omiin tarkoituksiinsa riippumatta siitä, harjoittaako se tietynlaista toimintaa. Ostajalle ei myöskään voitaisi asettaa viranomaisten hyväksi tai yleisen edun nimissä erityisvelvoitteita, joita yksityinen myyjä ei olisi edellyttänyt. Momentin mukaan tarjouskilpailun olisi lisäksi oltava avoin ja siitä olisi tiedotettava riittävästi.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan luovuttaessa tai antaessa vuokralle vähintään kymmeneksi vuodeksi omistamansa kiinteistön ilman 1 momentissa tarkoitettua tarjouskilpailua, puolueettoman arvioijan olisi arvioitava kiinteistön markkina-arvo tai markkinaperusteinen vuokrataso. Arvion tulisi perustua yleisesti hyväksytyihin markkinaindikaattoreihin ja arvostusstandardeihin.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi vielä informatiivinen säännös, jonka mukaan sote-maakunnan olisi lisäksi otettava huomioon, mitä Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 ja 108 artiklassa säädetään.

134 §. *Julkinen palveluvelvoite.* Pykälä koskisi sitä, miten sote-maakunta voi antaa julkisen palveluvelvoitteen. Palveluvelvoitteella tarkoitetaan EU-kilpailuoikeudessa tarkoitettua yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin liittyviä palveluita (SGEI-palvelut eli services of general economic interest). Pykälä olisi luonteeltaan informatiivinen siten, että siinä kerrotaisiin palveluvelvoitteen antamisen kannalta keskeiset seikat. Säännös vastaisi asiallisesti sitä, mitä kuntien osalta säädetään kuntalain 131 §:ssä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin palveluvelvoite ja sen käyttötilanteet. Palveluvelvoitteen lähtökohtana olisi, että niiden saatavuuden turvaaminen on yhteiskunnallisesti niin tärkeää, että viranomaisen asettaa palveluntuottajalle julkisen palveluvelvoitteen. Tällöin palveluntuottajan on tarjottava viranomaisen ennalta määrittelemää palvelua julkisista varoista suoritettua korvausta vastaan. Pykälän mukaan sote-maakunta voi antaa määräaikaisen palveluvelvoitteen sote-maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin kannalta tarpeellisten palvelujen turvaamiseksi kilpailutilanteessa markkinoilla toimivalle palveluntuottajalle, jos markkinoiden toiminta on puutteellista.

Koska palveluvelvoite on kytketty EU-kilpailuoikeuden määritelmään, mitä tahansa palvelua ei voisi määritellä SGEI -palveluksi. Jotta ylipäättään jouduttaisiin arvioimaan palveluvelvoitteen antamista, palveluiden tulisi olla luonteeltaan niin kutsuttuja taloudellisia palveluita. Pykälässä tätä tarkoitettaisiin termillä ”kilpailutilanteessa markkinoilla”. EU-oikeuden mukaan taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita ja palveluja tarjotaan tietyillä markkinoilla. Palveluvelvoitteen edellytyksenä olisi lisäksi se, että markkinoiden toiminta on puutteellista. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa tavanomaista markkinatoimintaa ei olisi tai tilannetta, jossa palvelutarjonta ei vastaisi sote-maakunnan perustellusti asettamia välttämättömiä kriteerejä (markkinapuute).

Momentissa tuotaisiin esiin myös se, että ennen palveluvelvoitteen antamista sote-maakunnan olisi selvitettävä, toimivatko markkinat riittävästi. Sote-maakunnan olisi näin selvitettävä, onko markkinoilla toimittajia, jotka voisivat tarjota kyseistä palvelua sote-maakunnan asukkaille, ja toisaalta, vastaisiko tämä palvelutarjonta maakunnan perustellusti asettamia välttämättömiä kriteerejä, kuten kohtuuhintaisuus, riittävyys tai saavutettavuus. Tarkastelussa ei tulisi kiinnittää huomiota vain nykyhetkeen, vaan toimijoilta olisi myös tiedusteltava, aikovatko he tulevaisuudessa, esimerkiksi 3—5 vuoden sisällä, ja millaisilla ehdoilla, tuottaa tarkastelun kohteena olevia toimintoja. Palautetta markkinoiden toimimattomuudesta voisi tulla myös sote-maakunnan asukkailta tai eri sidosryhmiltä. Markkinoilla vallitseva markkinapuute voitaisiin todeta hyvin erilaisissa tilanteissa ja eri tavoin, kuten esimerkiksi käyttämällä avointa kuulemismenettelyä sote-maakunnan verkkosivustolla tai ammattilehdessä, pyytämällä ulkopuolisen asiantuntijan arvion markkinatilanteesta tai julkaisemalla markkinakartoitusta koskevan ilmoituksen julkisten hankintojen ilmoittamisportaalissa, HILMAssa.

Mahdollinen markkinapuute voitaisiin joskus todeta myös tilanteessa, jossa suoritetaan hankintalain mukainen kilpailutus, mutta markkinamekanismi ei syystä tai toisesta toimi. Kyse olisi tilanteesta, jossa ei ole saatu lainkaan tarjouksia tai alalla on vain yksi toimija, joka voi käytännössä määrittää hintatason. Hankintalain mukaisen menettelyn käyttöä pelkästään markkinoiden testaamistarkoituksessa ei voida kuitenkaan pitää ensisijaisena keinona. Markkinapuutteen olemassaolon testaus olisi syytä erottaa palveluntuottajan valintaprosessista; markkinapuutteen toteamisessa ei vielä valita palveluntuottajaa.

Momentissa tarkoitettujen palveluvelvoitteen antamisen tulisi olla luonteeltaan määräaikainen. Maakunnan tulisi seurata vallitsevaa markkinatilannetta aktiivisesti ja huolehtia siitä, että palveluvelvoitetta ei käytetä enää tilanteessa, jossa tavanomaista markkinatoimintaa on saatavilla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, miten julkisen palvelun velvoite annetaan. Palveluvelvoite olisi annettava kirjallisesti ja siinä tulisi määritellä palvelun tuottamiseen ja korvauksen määräytymisen liittyvät keskeiset ehdot. Sote-maakunnan olisi momentin mukaan annettava palveluntuottajalle nimenomainen kirjallinen toimeksianto, jossa tulisi yksilöidä palveluvelvoitetta

koskevat perustiedot kuten palveluvelvoitteen sisältö, kesto, alue, korvausmekanismi, valvontaa, avoimuutta ja raportointia koskevat ehdot. Palveluvelvoitetta voitaisiin tarvittaessa täsmentää toimeksiantokauden kuluessa ja siinä voidaan ottaa huomioon muitakin yksityiskohtia, kuten laatuvaatimuksia.

Momentissa kuvattu kirjallinen toimeksianto voi olla oikeudelliselta luonteeltaan hallintopäätös, johon liittyy avustus taikka hankintasopimus. Sen määrittely, onko kyseessä hankintalain soveltamisalan piiriin kuuluva hankintasopimus vai avustus, voi olla joskus erittäin hankalaa. Avustusten myöntämismenettelyt eivät kuulu hankintalain soveltamisalaan. Pelkästään se, että on kyse rahoitustoimenpiteestä tietyn toiminnan tukemiseksi siten, että tuen saajan on maksettava tuki takaisin, jos rahaa ei käytetä viranomaisen määrittelemään tarkoitukseen, ei tuo järjestelyä hankintalainsäädännön soveltamisalan piiriin.

Palvelun turvaamiseen maksettavissa korvauksissa on lisäksi otettava huomioon, mitä Euroopan unionin komission yleistä taloudellista etua koskevissa valtioneuvoston päätöksissä säädetään. EU-oikeudessa SGEI -järjestelyt ovat usein sisältäneet erilaisia avustustoimenpiteitä. Koska tällaisessa tilanteessa maksetaan julkisista varoista avustus taloudelliseen toimintaan, järjestelyn on täytettävä myös EU:n valtioneuvoston päätöksiin liittyvät menettelytavat ja hyväksyttävyyden peruste. Tällaisissa tilanteissa sote-maakunnan olisi tehtävä hakijan hakemuksesta avustuspäätös, jossa yksilöitäisiin avustuksen myöntämisen keskeiset ehdot ja perusteet. Päätöksessä tulisi myös mainita, minkä valtioneuvoston päätöksen (komission SGEI -päätös, yleinen tai SGEI de minimis -tukiasetus) perusteella toimeksianto tehtäisiin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, miten palveluntuottaja valittaisiin. Lähtökohtana olisi avoin ja syrjimätön menettely. Momentissa tuotaisiin esiin kuitenkin, että jos palveluvelvoite täyttää julkisista hankinnoista annetussa laissa säädetyn hankintasopimuksen tai käyttöoikeussopimuksen määritelmän, palveluntuottajan valinnassa olisi noudatettava julkisista hankinnoista annetun lain mukaista menettelyä.

Jos hankinta- ja käyttöoikeussopimuksen määrittelyedellytykset täyttyisivät, kunnan olisi valittava palveluntuottaja noudattaen hankintalain mukaisia menettelytapoja. Käytännössä SGEI -järjestelyt täyttävät hankintasopimusta useammin käyttöoikeussopimuksen määritelmän, jossa palvelun suorittajalle annetaan oikeus hyödyntää palvelua sekä kerätä asiakkailta maksu palvelun käyttämisestä. Tällöin palveluntuottajalle siirtyy myös käytännössä ainakin osittainen riski palvelun kannattavuudesta. Vaikka palveluvelvoite annettaisiin käyttämällä hankintalain mukaisia menettelyjä, tulisi sopimuksessa huomioida SGEI -järjestelyjä koskevat erityisehdot. Nämä erityisehdot, esimerkiksi korvauksen laskentaperusteet olisi lähtökohtaisesti jo huomioitava tarjouspyyntöä laadittaessa.

Tilanteissa, joissa hankintalain mukaisen kilpailutuksen avulla on havaittu markkinapuute, voitaisiin hankintalain mukaisen suoraan hankinnan sijasta tehdä toimeksianto SGEI:tä koskevien sääntöjen mukaisesti, edellyttäen, että SGEI -määrittelyn kriteerit muutoin täyttyvät. Tällöin sote-maakunnat voisivat välttyä ylikompensaation ja myös joissakin tilanteissa laittoman valtiontuen maksamiselta.

Jos puolestaan hankintalainsäädännön suoraan hankinnan perusteet täyttyisivät, palveluntuottaja voitaisiin valita suoraan ilman kilpailutusta. Hankintayksikkö voi valita suoraan hankinnan muun muassa tilanteissa, jossa avoimessa tai rajoitetussa menettelyssä ei ole saatu lainkaan osallistumishakemuksia tai tarjouksia ja alkuperäisiä tarjouspyynnön ehtoja ei olennaisesti muuteta tai

tilanteessa, jossa yksinoikeuden suojaamiseen liittyvästä syystä vain tietty toimittaja voi toteuttaa hankinnan. Hankintayksiköllä olisi myös mahdollisuus tarjouspyynnössä määrittellä hankinnan valinta- ja vertailukriteerit siten, että myös hankintamenettelyssä voitaisiin turvata kohtuuhintaisten palveluiden saatavuus.

135 §. Kilpailulain soveltaminen. Pykälä vastaisi asiallisesti kuntalain 132 §:ssä säädettyä. Esitykseen sisältyvän kilpailulain muutosehdotuksen perusteella kilpailulakia ehdotetaan muutettaisiin siten, että Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivalta ulotettaisiin sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän ja niiden määräysvallassa olevan yhteisön kilpailulain vastaiseen toimintaan puuttumiseen.

16 luku **Oikaisuvaatimus ja sote-maakuntavalitus**

136 §. Luvun säännösten soveltaminen. Sote-maakunnan viranomaisen päätökseen haettaisiin pykälän 1 momentin mukaan yleensä muutosta ehdotetun lain mukaisesti. Vain jos jostakin asiasta olisi erikseen säädetty haettavaksi muutosta muulla tavoin, noudatettaisiin kyseisiä säännöksiä. Erityiset säännökset voisivat koskea muun muassa erilaisia sote-maakunnan viranomaiselle lain mukaan kuuluvia tehtäviä. Niitä koskeviin päätöksiin haettaisiin muutosta yleensä hallintovalituksella.

Sote-maakuntalain 16 luku koskisi vain niin sanottuja maakunnallisia asioita. Niissä asioissa, joissa olisi käytössä hallintovalitus, erityislainsäädännön muutoksenhakusäännöksiä sovellettaisiin sote-maakuntalain säännösten sijasta. Jos erityislaissa on säännöksiä erityisestä oikaisuvaatimusmenettelystä, noudatettaisiin myös niitä sote-maakuntalain säännösten sijasta.

Tämän luvun säännöksiä ei myöskään sovellettaisi sote-maakunnassa sovellettavan virka- ja työehtosopimuksen tulkintaa koskevia erimielisyyksiä ratkaistaessa. Virka- ja työehtosopimusten tulkintaa koskevat erimielisyydet ratkaistaisiin ensisijaisesti osapuolten välisessä neuvottelumenettelyssä ja viime kädessä työtuomioistuimesta annetun lain (646/1974) mukaan työtuomioistuimessa.

Sote-maakuntalain säännöksiä oikaisuvaatimuksesta ja sote-maakuntavalituksesta täydentäisivät hallintolain ja hallintolainkäyttölain säännökset. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan selkeyden vuoksi otettavaksi viittaukset mainittuihin lakeihin.

137 §. Oikaisuvaatimus. Pykälän 1 momentin mukaan oikaisuvaatimus voitaisiin tehdä sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan sekä niiden jaoston ja alaisen viranomaisen päätöksestä. Lisäksi oikaisuvaatimus voitaisiin tehdä sote-maakunnan liikelaitoksen johtokunnan, sen jaoston ja alaisen viranhaltijan päätöksistä. Siitä, mille taholle oikaisuvaatimus tulee tehdä, säädetäisiin 2 momentissa. Säännöksen mukaan oikaisuvaatimus olisi käsiteltävä kiireellisenä. Käsitelyssä pyritään mahdollisimman joustavaan menettelyyn. Riittävää olisi, että oikaisuvaatimuksen johdosta asiaa käsittelevä viranomainen voisi todeta, onko syytä päätöksen muuttamiseen ja jos on, se ratkaisisi asian uudelleen. Oikaisuvaatimusmenettely olisi ikään kuin saman asian jatkokäsittelyä. Oikaisuvaatimukseen annetun päätöksen perustelemineen olisi tärkeää ja erityisen tärkeää silloin, kun päätöstä ei muutettaisi oikaisuvaatimuksen johdosta.

Sote-maakunnan asioissa olisi käytössä yhdenmukainen ensivaiheen oikaisuvaatimusmenettely. Oikaisuvaatimusmenettely olisi sote-maakunnan sisäistä hallintomenettelyä ja edeltäisi varsinaiseksi lainkäytöksi katsottavaa valitusmenettelyä. Oikaisuvaatimusmenettelyllä turvattaisiin

sote-maakunnan jäsenen vaikutusmahdollisuuksia sote-maakunnan sisäisessä päätöksenteossa. Sote-maakunnan jäsenet on määritelty lain 3 §:ssä. Sote-maakunnan jäsen voisi oikaisuvaatimuksella saada esimerkiksi sote-maakunnan viranhaltijan päätöksen luottamushenkilötoimielimen käsiteltäväksi. Oikaisuvaatimusmenettely olisi käytössä laajasti sote-maakunnan sisäisesti. Menettelyn ulkopuolelle olisi rajattu vain sote-maakuntavaltuuston ja sote-maakuntayhtymien ylimpien toimielimien päätökset. Niistä valitettaisiin sote-maakuntavaltuutuksella suoraan hallinto-oikeudelle. Oikaisuvaatimusmenettely ei sovellu ylimpien toimielimien asemaan.

Sote-maakuntavaltuutuksen voisi tehdä vain laillisuusperusteella. Sen sijaan sote-maakunnan sisäisessä hallintomenettelyssä oikaisuvaatimuksen tekoa ei olisi rajoitettu vain laillisuusperusteisiin. Päätökseen tyytymätön voisi tehdä oikaisuvaatimuksen sekä tarkoituksenmukaisuus- että laillisuusperusteella. Oikaisuvaatimuksen voisi tehdä sekä sote-maakunnan jäsen että asiansain eli se, johon päätös kohdistuu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Oikeudesta oikaisuvaatimuksen tekemiseen säädettäisiin 140 §:ssä.

Oikaisuvaatimus olisi varsinaiseksi lainkäytöksi katsottavan muutoksenhaun eli sote-maakuntavaltuutuksen pakollinen esivaihe. Jos päätöksestä voisi tehdä oikaisuvaatimuksen, siitä ei vielä silloin voisi tehdä sote-maakuntavaltuutusta. Sote-maakunnan muiden toimielinten kuin sote-maakuntavaltuuston sekä sote-maakunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden päätöksistä olisi aina ensin tehtävä oikaisuvaatimus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, kenelle oikaisuvaatimus tehdään. Sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan päätöksistä oikaisuvaatimus tehtäisiin niille itselleen. Niiden jaostojen ja alaisten viranomaisten päätöksistä oikaisuvaatimus tehtäisiin asianomaiselle toimielimelle. Lautakunnan alaisia viranomaisia voisivat olla esimerkiksi niiden alaiset luottamushenkilöt ja viranhaltijat, joille olisi annettu itsenäistä toimivaltaa. Oikaisuvaatimus sote-maakunnan liikelaitoksen johtokunnan tai sen jaoston päätöksestä on tarkoituksenmukaista tehdä johtokunnalle itselleen.

Pykälän 2 momentin mukaan oikaisuvaatimuksen 94 §:n 3 momentissa tarkoitettua sote-maakunnan viranhaltijan päätöksestä ja liikelaitoksen viranhaltijan päätöksestä käsittelee laissa tai hallintosäännössä määrätty viranhaltija, jonka tulee olla toinen kuin päätöksen tehnyt viranhaltija.

Jotta oikaisuvaatimus ei jäisi edellä mainituissa asioissa pelkästään yhden, mahdollisesti jo alkuperäisen päätöksenkin tehneen viranhaltijan ratkaistavaksi, laissa edellytettäisiin, että oikaisuvaatimusta koskevan asian ratkaisisi muu kuin alkuperäisen päätöksen tehnyt viranhaltija. Oikaisuvaatimusta koskevan asian ratkaisisi se sote-maakunnan tai liikelaitoksen viranhaltija, jolle oikaisuvaatimusten päätöksenteko on hallintosäännössä määrätty. Estettä ei olisi sille, että alkuperäisen päätöksen tehnyt viranhaltija valmistelisi asian. Menettely vastaisi tältä osin valtiolla laajasti käytössä olevaa päätöksentekomallia, jossa asian ratkaisevan viranhaltijan tulisi olla toinen viranhaltija kuin asian esittelevä viranhaltija. Ehdotettu menettely edistäisi yhdenmukaisen ratkaisukäytännön muodostumista sote-maakunnassa sekä mahdollisten epäkohtien havaitsemista ja käsittelyä.

138 §. Sote-maakuntavaltutus. Pykälään ehdotetaan otettavaksi kuntalain kunnallisvalitusta vastaavat sote-maakuntavaltutusta koskevat säännökset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, mihin päätöksiin voitaisiin hakea muutosta sote-maakuntavaltuutuksella, 2 momentissa säädettäisiin, mitkä olisivat sote-maakuntavaltuutuksen valitusperusteet ja 3 momentissa, mitä valittajan tulisi

esittää valituksessaan. Maakuntavalitus olisi luonteeltaan laillisuusvalitus. Se tehtäisiin aina hallinto-oikeudelle. Sote-maakunnan viranomaisen päätöksistä valitettaisiin sote-maakuntavalituksella, jollei laissa toisin säädetäisi. Hallintovalituksen käytöstä sote-maakuntavalituksen sijasta säädetäisiin aina asianomaisessa erityislaissa.

Sote-maakuntavalitus olisi ensisijainen keino hakea muutosta sote-maakuntavaltuuston päätökseen. Sote-maakuntavaltuuston päätöksiin tyytymätön ei voisi tehdä 137 §:ssä säädettyä oikaisuvaatimusta.

Sote-maakuntavalituksen voisi lisäksi tehdä sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan sekä liikelaitoksen johtokunnan ja viranhaltijan oikaisuvaatimuksen johdosta antamasta päätöksestä. Oikaisuvaatimuksen tekeminen olisi tällöin valittamisen edellytys. Jos oikaisukelpoisesta päätöksestä ei tehtäisi oikaisuvaatimusta määräajassa, päätös saisi lainvoiman. Näin ollen valitus-oikeuskin olisi lähtökohtaisesti vain sillä, joka olisi tehnyt oikaisuvaatimuksen. Jos päätöstä oikaisuvaatimuksen johdosta muutettaisiin, muutkin sote-maakuntavalituksen tekemiseen oikeutetut saisivat valitusoikeuden. Sote-maakuntavalituksen tekijä ei olisi sidottu oikaisuvaatimuksessa esittämiinsä valitusperusteisiin, koska oikaisuvaatimuksen tekemisen perusteet olisivat vapaamuotoiset. Sen sijaan sote-maakuntavalituksen voisi tehdä vain ehdotetun säännöksen 2 momentissa mainituilla perusteilla. Sote-maakuntavalituksen valitusperusteina olisivat päätöksen tai päätöksenteon laillisuusvirheet. Säännöksen mukaan sote-maakuntavalituksen valitusperusteet olisivat: 1) päätös on syntynyt virheellisessä järjestyksessä, 2) päätöksen tehnyt viranomainen on ylittänyt toimivaltansa tai 3) päätös on muuten lainvastainen.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin valitusperusteiden esittämisvelvollisuudesta ennen valitusajan päättymistä.

139 §. Oikaisuvaatimus- ja valituskelpoisuus. Oikaisuvaatimuksen ja sote-maakuntavalituksen voisi tehdä vain sote-maakunnan viranomaisen lopullisesta päätöksestä. Lopullisia olisivat yleensä päätökset, joilla asia on sote-maakunnassa ratkaistu tai jätetty tutkimatta. Muutoksenhaku olisi kielletty päätöksistä, jotka koskevat vain valmistelua tai täytäntöönpanoa. Jos esimerkiksi asiaa valmisteltaisiin lautakunnassa ja sote-maakuntahallituksessa ennen valtuustokäsittelyä, vain sote-maakuntavaltuuston päätös olisi valituskelpoinen. Sote-maakuntavaltuuston päätöksestä tehtävässä sote-maakuntavalituksessa voitaisiin kuitenkin vedota kaikkiin päätöksenteon virheisiin, myös sellaisiin, jotka ovat syntyneet asian valmisteluvaiheessa esimerkiksi asiaa lautakunnassa käsiteltäessä.

140 §. Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus. Pykälän 1 momentin mukaan oikaisuvaatimuksen ja sote-maakuntavalituksen saisi tehdä sote-maakunnan jäsen ja asianosainen. Sote-maakunnan jäsenistä säädetäisiin lain 3 §:ssä. Asianosaisen määrittely säännöksessä perustuu hallintolakiin ja hallintolainkäyttölakiin. Asianosainen olisi se, johon päätös kohdistuu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Sote-maakuntavalituksen valitusperusteet olisivat asianosaisella samat kuin sote-maakunnan jäsenellä eli 138 §:ssä säädetty laillisuusvirheet.

Pykälän 2 momentin mukaan lain 52 §:ssä tarkoitettussa sote-maakuntien yhteistoiminnassa järjestettyjä tehtäviä koskevasta päätöksestä oikaisuvaatimuksen ja sote-maakuntavalituksen saisi tehdä myös yhteistyöhön tai yhteistoimintaan osallinen sote-maakunta ja sen jäsen. Sote-maakunnan jäsenistä säädetäisiin lain 3 §:ssä. Sote-maakuntien lakisääteisestä yhteistoiminnasta

säädettäisiin erityislainsäädännössä ja sote-maakuntien vapaaehtoisesta yhteistoiminnasta lain 8 luvussa.

Oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä voisi pykälän 3 momentin mukaan tehdä sote-maakuntavalituksen hallinto-oikeudelle lähtökohtaisesti vain se, joka olisi tehnyt oikaisuvaatimuksen. Jos päätös muuttuisi oikaisuvaatimuksen johdosta, saisi päätökseen hakea muutosta sote-maakuntavalituksella myös se, jolla olisi 1 ja 2 momentin mukaan oikeus tehdä sote-maakuntavalitus.

141 §. Oikaisuvaatimus- ja valitusaika. Pykälässä säädettäisiin oikaisuvaatimusajasta sekä sote-maakuntavalituksen valitusajasta. Oikaisuvaatimus olisi tehtävä 14 päivän ja sote-maakuntavalitus 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimusaika poikkeaisi hallintolain 49 c §:ssä säädetystä 30 päivän oikaisuvaatimusajasta, mutta vastaisi kuntalain 138 §:ssä oikaisuvaatimukselle säädettyä määräaika. 14 päivän oikaisuvaatimusaika myös sote-maakunnallisessa oikaisuvaatimuksessa on perusteltua ottaen huomioon sote-maakunnan asioiden luonne ja laaja oikaisuvaatimusoikeutettujen piiri.

Sekä oikaisuvaatimus- että valitusaika alkaisivat kulua päätöksen tiedoksisaannista. Tiedoksi-antotavat olisivat yhdenmukaiset molemmissa menettelyissä. Päätöksen tiedoksiannosta asianosaiselle säädettäisiin 142 §:ssä ja sote-maakunnan jäsenelle 143 §:ssä.

142 §. Päätöksen tiedoksianto asianosaiselle. Pykälän mukaan päätös annettaisiin tiedoksi hallintolain 59 §:ssä tarkoitettuna tavallisena tiedoksiantona. Tavallinen tiedoksianto toimitetaan postitse kirjeellä vastaanottajalle. Vastaanottajan katsotaan saaneen tiedon seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä. Sähköisestä asiointista viranomais toiminnassa annetun lain (13/2003) 19 §:n mukaan asiakirja voidaan kuitenkin antaa asianosaiselle tiedoksi sähköisenä viestinä hänen suostumuksellaan. Tällöin asiakirja katsotaan annetuksi tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä. Oikaisuvaatimus- ja valitusaika alkaisi kulua päätöksen tiedoksisaannista. Asianosainen on oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukaan se, johon päätös kohdistuu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

143 §. Päätöksen tiedoksianto sote-maakunnan jäsenelle. Pykälässä säädettäisiin päätöksen tiedoksiannosta sote-maakunnan jäsenelle. Sote-maakunnan jäsenistä säädettäisiin lain 3 §:ssä.

Pykälään 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuuston, sote-maakuntahallituksen ja lautakunnan pöytäkirja siihen liittyvine oikaisuvaatimusohjeineen ja valitusosoituksineen pidettäisiin tarkastamisen jälkeen nähtävänä yleisessä tietoverkossa siltä osin kuin salassapitoa koskevista säännöksistä ei muuta johtuisi. Salassapitoa koskevat säännökset voisivat tarkoittaa, että pöytäkirjaan sisältyviä tietoja ei voitaisi kokonaisuudessaan julkaista yleisessä tietoverkossa. Tietoverkossa julkaistavassa pöytäkirjassa tulisi kuitenkin aina olla päätöksentekoon liittyvät olennaiset tiedot sekä ne tiedot, jotka olisivat tarpeellisia esimerkiksi oikaisuvaatimuksen tai valituksen tekemiseksi. Jos asia olisi kokonaan salassa pidettävä, pöytäkirjassa julkaistaisiin ainoastaan maininta salassa pidettävän asian käsittelystä. Tässä yhteydessä tulisi ilmetä, mihin säännökseen salassapito perustuu.

Julkaistessaan pöytäkirjoja tietoverkossa sote-maakunnan tulisi huolehtia myös yksityiselämän ja henkilötietojen suojan toteutumisesta. Momentin toiseksi viimeisen virkkeen mukaan pöytä-

kirjassa julkaistaisiin ainoastaan tiedonsaannin kannalta välttämättömät henkilötiedot. Jos julkaistu pöytäkirja sisältäisi henkilötietoja, olisi ne kuitenkin poistettava aina oikaisuvaatimus- ja valitusajan jälkeen. Sote-maakunnan oikeutta käsitellä henkilötietoja yleisessä tietoverkossa arvioitaisiin tietosuojalain (1050/2018) ja tietosuojasetuksen (EU 679/2016) mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sote-maakunnan muun kuin 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen pöytäkirjan nähtävänä pitämisestä. Muun viranomaisen pöytäkirja pidettäisiin vastaavasti yleisesti nähtävänä, jos viranomainen katsoisi sen tarpeelliseksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan sote-maakunnan jäsenen lakisääteissä ja vapaaehtoisessa yhteistoiminnassa tapahtuneeseen päätöksentekoon osallistuneen sote-maakunnan ja sen jäsenen katsottaisiin saaneen tiedon päätöksestä seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja olisi nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

144 §. Oikaisuvaatimusohjeet ja valitusosoitus. Pykälä sisältäisi säännökset oikaisuvaatimusohjeesta ja valitusosoituksesta. Oikaisuvaatimusohjeet tai valitusosoitus olisi aina liitettävä päätökseen. Jos sote-maakuntavalituksen ja oikaisuvaatimuksen tekeminen olisi kielletty, päätökseen olisi liitettävä ilmoitus muutoksenhakukiellosta sekä mainittava mihin säännökseen muutoksenhakukiello perustuu. Päätöksen muutoksenhakukelpoisuudesta säädettäisiin 139 §:ssä.

Oikaisuvaatimusohjeesta ja valitusosoituksesta säädetään hallintolain 46 ja 47 §:ssä sekä valituskieltoilmoituksesta hallintolain 48 §:ssä. Tämän johdosta näistä siis ei olisi välttämätöntä ottaa säännöksiä sote-maakuntalakiin. Sääntely on kuitenkin katsottu perustelluksi, koska sote-maakuntavalitus ja niitä edeltävä oikaisuvaatimus muodostavat oman erityisen kokonaisuuden.

145 §. Jatkovalitus. Pykälässä säädettäisiin hallinto-oikeuden päätöksestä valittamisesta korkeimmalle hallinto-oikeudelle. Pykälän 1 momentin mukaan jatkovalitus hallinto-oikeudesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen edellyttäisi valituslupaa. Valituslupamenettelystä pääsääntönä hallintolainkäyttöasioissa säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 107 §:ssä. Mainitun lain 9 §:ään tullaan lisäämään säännös siitä, että valituksesta sote-maakunnan viranomaisen päätöksestä säädetään sote-maakuntalaissa. Siten valitusluvan edellyttämisestä sote-maakuntavalitusasiassa on tarpeen säätää erikseen sote-maakuntalaissa.

Sote-maakuntalaissa ei säädettäisi erikseen valitusluvan hakemisesta ja myöntämisestä. Sote-maavalitukseen sovellettaisiin tältä osin 136 §:n 2 momentin mukaisesti oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia. Mainitun lain 110 §:n mukaan, jos asiassa tarvitaan valituslupa, valittajan on valituslupaa hakiessaan ilmoitettava 111 §:ssä tarkoitettu peruste, jolla valituslupaa pyydetään, sekä syyt, joiden vuoksi valittaja katsoo, että valitusluvan myöntämiseen on edellä tarkoitettu peruste. Valituslupa on myönnettävä, jos lain soveltamisen kannalta muissa samantapaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi, asian saattamiseen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen ilmeisen virheen vuoksi tai valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy. Korkein hallinto-oikeus voi myöntää valitusluvan myös siten, että se koskee vain osaa muutoksenhaun kohteena olevasta hallintotuomioistuimen päätöksestä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan olisi julkaistava ilmoitus hallinto-oikeuden päätöksestä viipymättä yleisessä tietoverkossa, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johtuisi. Päätöksen sisältämät henkilötiedot tulisi poistaa tietoverkosta valitusajan päätyttyä.

Valitusaika hallinto-oikeuden päätökseen lähtisi pykälän 2 momentin mukaan kulumaan siitä, kun ilmoitus päätöksestä olisi julkaistu. Tämä koskisi yleensä niitä sote-maakunnan jäseniä, jotka voisivat tehdä jatkovalituksen. Jos hallinto-oikeuden päätös annettaisiin erikseen tiedoksi asianosaiselle eli yleensä valittajalle, asianosaisen valitusaika luettaisiin tästä henkilökohtaisesta tiedoksisaannista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan jatkovalitusoikeudesta hallinto-oikeuden päätökseen. Momenttiin ehdotetaan sote-maakunnan valitusoikeuden osalta viittausta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säännöksiin. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi sote-maakunnan viranomaisen jatkovalituksen tekemistä koskevan toimivallan käyttämisestä viittaus sote-maakuntalain 43 §:ään.

146 §. Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus. Sote-maakunnan asioissa päätös voitaisiin lähtökohtaisesti panna täytäntöön ennen sen tuleamista lainvoimaiseksi. Näissä asioiden täytäntöönpanokelpoisuus ennen päätöksen lainvoimaisuutta on päinvastainen kuin hallintovalitusasioissa, joissa pääsääntöisesti vasta lainvoimainen päätös on täytäntöönpanokelpoinen. Täytäntöönpano olisi kuitenkin kielletty, jos oikaisuvaatimus tai valitus kävisi sen johdosta hyödyttömäksi tai jos oikaisuvaatimuksen käsittelevä toimielin tai valitusviranomainen kieltäisi täytäntöönpanon.

Käytännön tilanteissa täytäntöönpanoon saattaisi olla mahdollista ryhtyä esimerkiksi silloin, jos täytäntöönpanon peruuttamisesta ei valituksen menestyessä arvioitaisi aiheutuvan kovin suurta vahinkoa. Lisäksi täytäntöönpanoon voisi olla mahdollista ryhtyä silloin, jos erittäin painavat syyt vaatisivat täytäntöönpanoa. Täytäntöönpanoon ryhtyminen on kuitenkin usein etujen ja haittojen vertailua. Jos tällaisessa vertailussa täytäntöönpanon edut katsotaan selvästi haittoja suuremmiksi, täytäntöönpanoon voisi ryhtyä.

Oikaisuvaatimuksen käsittelevä toimielin tai valitusviranomainen voisi myös kieltää päätöksen täytäntöönpanon. Oikaisuvaatimuksen käsittelevä toimielin olisi sote-maakuntahallitus tai asianomainen lautakunta. Valitusviranomainen olisi hallinto-oikeus tai korkein hallinto-oikeus. Kielto voitaisiin antaa vain oikaisuvaatimuksen tai valituksen käsittelyn yhteydessä. Täytäntöönpanokieltä ei voisi hakea ilman, että olisi tehnyt oikaisuvaatimuksen tai valituksen. Vaatimus täytäntöönpanon kieltämisestä voitaisiin tehdä samalla, kun tehdään varsinainen valitus, mutta myös myöhemmin valituksen vireillä ollessa. Valitusviranomainen voisi käsitellä täytäntöönpanokieltä koskevan vaatimuksen kiireellisenä erikseen.

17 luku **Erinäiset säännökset**

147 §. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Pykälässä asetettaisiin sote-maakunnille normaaliolojen häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskeva varautumisvelvollisuus. Sote-maakuntaa koskeva varautumisvelvollisuus koskisi myös lain 4 §:ssä tarkoitettuja sote-maakuntakonserniin ja sote-maakunnan toimintaan kuuluvia organisaatioita. Sote-maakuntien tulisi lisäksi varmistaa, että siltä osin kuin on kysymys palvelujen hankinnasta ulkopuolisilta tahoilta, hankintaa koskeviin sopimuksiin olisi otettu tarvittavat määräykset ostettujen palvelujen turvaamisesta häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa lähtökohtana on toimiminen viranomaisten normaaliorganisaatiolla. Näissä tilanteissa viranomaisten tehtävät saattavat kuitenkin muuttua tai lisääntyä taikka niitä saatetaan myös joutua suorittamaan nopeasti tai äkillisesti. Olosuhteiden vaatiessa

tehtäviä voidaan joutua asettamaan tärkeysjärjestykseen. Tämä edellyttää, että häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin on varauduttu jo normaalioloissa. Poikkeusoloihin varautuminen liittyy usein kiinteästi myös toiminnan suunnitteluun poikkeusoloja lievempiä poikkeuksellisia tilanteita varten.

Esimerkkinä varautumistoiminnasta voidaan mainita valmiussuunnitelmat, poikkeusoloja varten tehdyt etukäteisvalmistelut, joilla tarkoitettaisiin esimerkiksi teknisiä ja rakenteellisia ratkaisuja. Muilla toimenpiteillä tarkoitettaisiin esimerkiksi koulutusta ja harjoituksia sekä tilojen ja kriittisten resurssien varauksia. Myös poikkeusolojen viestinnän ja tietoliikenteen suunnittelu on osa varautumista. Varautumiseen kuuluu keskeisesti myös varautumista koskevien ohjeiden antaminen. Koska viranomaisella voi laissa säädetyn tehtävänsä puitteissa antaa ohjeita ilman eri valtuutusta, ei lakiin ehdoteta otettavaksi erityistä ohjeiden antamista koskevaa säännöstä.

148 §. Voimaantulo. Sote-maakuntalain voimaantulosta säädettäisiin erikseen sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettavassa laissa.

7.2 Sote-järjestämislaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus ja soveltamisala. Pykälässä säädettäisiin lain tarkoituksesta ja lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin mukaan lain ensisijaisena tarkoituksena olisi väestön hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen ja tätä kautta väestöryhmien välisten hyvinvointi- ja terveyserojen vähentäminen. Lain tarkoituksena olisi myös luoda asianmukaiset edellytykset hoitoon tai palvelujen piiriin pääsulle ja sille, että koko maassa on saatavilla riittävästi ja yhdenvertaisesti palveluja sekä palveluja tarvitsevien ihmisten tarpeet ja niissä tapahtuvat muutokset huomioon ottava palvelurakenne. Samalla palvelurakenteen tulisi olla kustannusvaikuttava siten, että käytävissä olevilla voimavaroilla pystytään kantamaan vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon erityislakien mukaisten palvelujen järjestämisestä. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan laadukkaita ja yhteentoimivia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja ja näiden palvelujen asianmukaisesta järjestämisestä vastaamaan kykeneviä organisaatioita.

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että sosiaali- ja terveystalouden on vastattava alueellisiin ja yksilöllisiin tarpeisiin. Perusoikeuksien toteutumista ei voi lähestyä keskimääräisen ihmisen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveystaloutta koskevasta lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä muodostuu velvollisuus ottaa huomioon kokonaisvaltaisesti ihmisen yksilölliset tarpeet ja velvollisuus antaa näiden pohjalta tuleva palvelukokonaisuuden arviointi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden harkintaan. Harkintaa kontrolloivat oikeussuojajärjestelmä ja valvontaviranomaiset. Näiden tehtävänä on puuttua sosiaali- ja terveystalouden saavutettavuudessa, saavutettavuudessa ja laadussa ilmenneisiin ongelmiin ja puutteisiin.

Edellä kuvattujen tavoitteiden toteuttaminen vaatii myös useiden eri tahojen laajaa yhteistyötä. Tarkoituksena on luoda edellytykset tällaisen yhteistyön syntymiselle sekä alueellisesti että valtakunnallisesti siten, että palvelut muodostaisivat toiminnallisesti ja rakenteellisesti integroidun kokonaisuuden. Tämä koskee sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon horisontaalista integraatiota että perustason ja erikoistason, kuten perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon vertikaalista integraatiota.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain soveltamisalasta. Lakia sovellettaisiin sote-maakuntalaissa tarkoitetun sote-maakunnan järjestämävastuulla olevan julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan, jollei muussa laissa toisin säädetä. Julkisella sosiaali- ja terveydenhuollolla tarkoitetaan toimintaa, jonka järjestämisestä ja siihen liittyvästä rahoituksesta vastaisi sote-maakunta. Sote-maakunta saisi tehtävänsä varten rahoituksen pääosin valtiolta sekä osaksi asiakasmaksuina ja toimintatuloina. Ehdotettu järjestämislaki olisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva yleislaki, jota sovellettaisiin, jollei erityislaissa toisin säädetä.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevia säännöksiä on useissa eri laeissa, joista osa koskee nykyisin kunnallista eli kuntien ja kuntayhtymien järjestämää toimintaa, osa yksityistä toimintaa ja osa sekä kunnallista että yksityistä toimintaa. Julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevien lakien suuresta lukumäärästä johtuen pykälässä ei ehdoteta lueteltavaksi niitä lakeja, joita ehdotettava laki koskee. Asianomaisissa erityislaeissa on viittaussäännös, jonka mukaan kyseisten lakien mukaiseen toimintaan sovelletaan nykyisin sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettua lakia ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia. Mainitut viittaukset tullaan muuttamaan uudistuksen yhteydessä viittauksiksi ehdotettaviin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin ja lakiin sote-maakuntien rahoituksesta.

Sote-maakunnan järjestämävastuulle kokonaan tai osittain siirtyvistä, nykyisin kuntien ja kuntayhtymien vastuulle kuuluvista sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävistä säädetään nykyisin muun muassa seuraavissa laeissa: sosiaalihoitolaki, vuoden 1982 sosiaalihoitolaki, terveydenhuoltolaki, elatustukilaki (580/2008), laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä, vanhuspalvelulaki, kehitysvammalaki, laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001), laki omaishoidon tuesta, laki sosiaalisesta luototuksesta (1133/2002), laki toimeentulotuesta, vammaispuolustolaki, lastensuojelulaki, lääkelain (395/1987) 7 luku, mielenterveyslaki, perhehoitolaki (263/2015), päihdehuoltolaki, tartuntatautilaki, tupakkalaki, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005), työterveyshuoltolaki, laki lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), adoptiolaki (22/2012), laki lapsen elatuksesta (704/1975) ja isyyslaki (11/2015). Asianomaisessa erityislaissa säädettäisiin jatkossa, tullee sen mukainen toiminta kokonaan vai osaksi sote-maakunnan hoidettavaksi.

Lain 6 §:ää sovellettaisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kunnassa, vaikka ehdotettava laki muutoin koskisi vain sote-maakunnan järjestämävastuulle kuuluvaa toimintaa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät jakautuisivat jatkossa sote-maakunnan ja kunnan kesken.

Pykälän 3 momentin mukaan lakia sovellettaisiin myös Helsingin kaupunkiin sekä Uudenmaan maakunnan alueen sote-maakuntiin (Uudenmaan sote-maakunnat) siltä osin kuin niillä on ehdotetussa laissa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla tarkoitettu järjestämävastuu. Mainitun lain 4 ja 5 §:n perusteella Helsingin kaupungilla ja Uudenmaan sote-maakunnilla olisi ensisijainen järjestämävastuu terveydenhuollon järjestämisestä siltä osin kuin lain 5 §:ssä ei järjestämävastuuta ole säädetty HUS-maakuntayhtymälle. Lisäksi lain 10 §:n perusteella Uudenmaan sote-maakunnat ja Helsingin kaupunki sekä HUS-maakuntayhtymä sopisivat muita kuin 5 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä koskevasta järjestämävastuusta HUS-järjestämissopimuksella. Uudenmaan maakunnan sote-maakunnat määriteltäisiin perustamisvaiheessa uudistusta koskevassa voimaannpanolaissa. Näitä olisivat Itä-, Länsi-, Keski-Uudenmaan sekä Vantaa-Keravan sote-maakunnat.

Pykälän 4 momentin mukaan lakia sovellettaisiin HUS-maakuntayhtymään siltä osin kuin sillä on järjestämisvastuu terveydenhuollon järjestämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavan lain perusteella. Momentissa lueteltaisiin ne säännökset, joita HUS-maakuntayhtymään sovellettaisiin. Siltä osin kuin se on lain soveltamisen selkeyden vuoksi välttämätöntä, on kuitenkin laissa joissain säännöksissä nimenomaisesti mainittu säännöksen soveltaminen HUS-maakuntayhtymään. Näitä säännöksiä ovat muun muassa yliopistollista sairaalaa (32 §) ja yhteistoiminta-aluetta (33 §) koskevat säännökset sekä eräät valmiuteen ja varautumiseen liittyvät säännökset (7 luku).

Ehdotettavaa lakia ei sovellettaisi Ahvenanmaan maakunnassa järjestettävään sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Sen järjestäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallinnon piiriin.

2 §. Määritelmät. Pykälässä määriteltäisiin laissa käytettävät sosiaali- ja terveydenhuollon, sote-maakunnan asukkaan, asiakkaan, yksityisen palveluntuottajan sekä valvontaviranomaisen käsitteet.

Pykälän 1 kohdassa määriteltäisiin sosiaali- ja terveydenhuolto. Siihen sisältyisivät kaikki sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvat lakisääteiset sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät ja palvelut sekä myös hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.

Kohdassa 2 määriteltäisiin sote-maakunnan asukas, jolla tarkoitettaisiin henkilöä, jolla on kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta sote-maakunnassa. Sote-maakunta olisi järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta.

Kohdassa 3 määriteltäisiin asiakas. Sillä tarkoitettaisiin sote-maakunnan asukkaita ja muita henkilöitä, joille sote-maakunnan olisi lakiin perustuen järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Asiakkaan käsitteeseen sisältyisivät myös terveyspalveluja käyttävät potilaat. Asiakkaita voisivat olla myös muut kuin sote-maakunnan asukkaat, esimerkiksi kiireellistä sairaanhoitoa tarvitsevat henkilöt tai EU-säännösten perusteella palvelujen saamiseen oikeutetut henkilöt. Myös terveydenhuoltolaissa säädettyjen julkisen terveydenhuollon valinnanvapautta koskevien säännösten perusteella sote-maakunnan palveluja käyttävät henkilöt olisivat laissa tarkoitettuja asiakkaita.

Kohdassa 4 määriteltäisiin yksityinen palveluntuottaja. Yksityisellä palveluntuottajalla tarkoitettaisiin kaikkia sote-maakunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavia osakeyhtiöitä ja muita yhtiöitä, yhteisöjä, osuuskuntia, säätiöitä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia. Yksityisen palveluntuottajan on täytettävä palveluja tuottaessaan yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaiset edellytykset. Mitä ehdotetussa laissa säädettäisiin yksityisestä palveluntuottajasta, sovellettaisiin myös sote-maakunnan, kunnan ja valtion omistamaan yhtiöön tai muuhun yhteisöön. Näin ollen niihin sovellettaisiin, mitä 3 luvussa säädetään palvelujen hankkimisesta yksityisiltä palveluntuottajilta.

Kohdassa 5 määriteltäisiin valvontaviranomainen. Lain tarkoittamia sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaviranomaisia olisivat aluehallintovirastot sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, jäljempänä Valvira.

3 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetussa laissa tarkoitettua sosiaali- ja terveydenhuoltoa järjestettäessä ja tuotettaessa olisi noudatettava lisäksi, mitä sosi-

aali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä säädetään. Asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista olisi voimassa lisäksi, mitä niistä muualla lainsäädännössä säädetään. Edellä 1 §:n perusteluissa on lueteltu sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislakeja, joissa säädetään sote-maakunnan järjestämisvastuulle kokonaan tai osittain siirtyvistä, nykyisin kuntien ja kuntayhtymien vastuulle kuuluvista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista ja tehtävistä. Ehdotettavan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä myös sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädäntö tullaan jatkossa uudistamaan.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevia yleislakeja ovat sosiaalihuoltolaki ja terveydenhuoltolaki. Sosiaalihuoltolaissa säädetään hyvinvoinnin edistämisestä, sosiaalipalveluista, sosiaalihuollon toteuttamisesta, palvelujen laadun varmistamisesta sekä muutoksenhausta sosiaalihuoltoa koskeviin päätöksiin. Lain tarkoituksena on siirtää painopistettä erityispalveluista yleispalveluihin, vahvistaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja tiivistää viranomaisten yhteistyötä. Asiakaskeskeisyyden vahvistamiseksi laissa määritellään ne tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja muuta sosiaalihuoltoa järjestetään. Asiakkaalla on oikeus niihin palveluihin, joilla turvataan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä lapsen terveys ja kehitys. Laissa määritellään lisäksi keskeisiä sosiaalipalveluja. Sosiaalihuoltolain lisäksi osasta sosiaalipalveluja ja niiden saamisperusteista on omat väestö- tai asiakasryhmäkohtaiset erityislakinsa, jotka määrittävät sosiaalihuollon sisältöä oman erityisalueensa osalta huomattavasti yleislakina toimivaa sosiaalihuoltolakia laajemmin ja yksityiskohtaisemmin. Tällaisia lakeja ovat esimerkiksi lastensuojelulaki, vammaispalvelulaki, kehitysvammalaki ja vanhuspalvelulaki.

Terveydenhuoltolakia sovelletaan terveydenhuollon toteuttamiseen ja sisältöön. Terveydenhuoltoon sisältyvät terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoidon hoito. Terveydenhuollon palvelut on eroteltu perusterveydenhuolloksi ja erikoissairaanhoidoksi. Perusterveydenhuollolla tarkoitetaan nykyisten kuntien lähinnä terveyskeskuksissa järjestämiä palveluja. Terveyskeskuksilla voi olla useita eri toimipaikkoja eli terveysasemia tai sairaaloita. Erikoissairaanhoidolla tarkoitetaan nykyisten sairaanhoitopiirien sairaalassa tai muussa erikoissairaanhoidon toimintayksikössä järjestämiä palveluja. Terveydenhuollon palveluista säädetään myös muun muassa mielenterveyslaissa, päihdehuoltolaissa ja tartuntatautilaissa.

Perustuslain itsemääräämisoikeuteen liittyvien perusoikeussäännösten lisäksi yksilön aseman ja kohtelun kannalta keskeisiä ovat potilaslaki ja sosiaalihuollon asiakaslaki. Lait koskevat sekä julkista että yksityistä toimintaa. Vastaavia säännöksiä on myös muissa laeissa, kuten sosiaalihuoltolaissa, kehitysvammalaissa ja mielenterveyslaissa.

Sosiaalihuollon asiakaslakia sovelletaan sosiaalihuollon kaikkiin palveluihin ja asiakasryhmiin ja niin julkisiin kuin yksityisiin palveluihin. Sosiaalihuollon asiakaslain mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkielensä ja kulttuuritaustansa. Laissa on myös säännöksiä asiakkaan itsemääräämisoikeudesta. Asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Sama koskee hänen sosiaalihuoltoonsa liittyviä muita toimenpiteitä. Asiakasta koskeva asia on käsiteltävä ja ratkaistava siten, että ensisijaisesti otetaan huomioon asiakkaan etu.

Sosiaalihuollon asiakaslaki sääntelee myös tietojen antamista asiakkaalle. Lain mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava niin, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen.

Jos asiakas ei sairauden, henkisen toimintakyvyn vajavuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi pysty osallistumaan palvelujensa suunnitteluun taikka ymmärtämään ehdotettuja ratkaisuvaihtoehtoja, on asiakkaan tahtoa säännösten mukaan selvitettävä yhdessä hänen laillisen edustajansa tai omaisensa tai muun läheisen henkilön kanssa. Alaikäisen asiakkaan toivomukset ja mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat alaikäistä, on ensisijaisesti otettava huomioon alaikäisen etu.

Sosiaalihuollon järjestämisen tulee perustua viranomaisen tekemään päätökseen tai yksityistä sosiaalihuoltoa järjestettäessä sosiaalihuollon toteuttajan ja asiakkaan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Laki velvoittaa laatimaan sosiaalihuollon asiakkaalle palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muun vastaavan suunnitelman, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Potilaslaissa säädetään potilaan kohtelusta ja itsemääräämisoikeudesta terveydenhuollossa. Potilaslain mukaan jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Voimavarojen arvioinnissa on kuitenkin otettava huomioon perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännös ja 19 §:n 3 momentti, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Perusoikeuksien voimaantumisen jälkeen yksilöllinen hoidon tarpeen arviointi on korostunut. Muun muassa eduskunnan oikeusasiamies on useissa ratkaisuissaan todennut, ettei pelkästään se, että kunnalla ei ole ollut varattuna määrärahoja riittävästi terveyden- ja sairaanhoitoon, ole riittävä peruste sille, ettei hoitoa järjestetä. Potilaslain mukaan potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan. Potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa on mahdollisuuksien mukaan otettava hänen hoidossaan ja kohtelussaan huomioon.

Itsemääräämisoikeutta koskevat potilaslain säännökset ilmentävät tietoon perustuvan suostumuksen periaatetta. Potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan. Jos potilas kieltäytyy hoidosta tai hoitotoimenpiteestä, häntä on mahdollisuuksien mukaan hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan muulla lääketieteellisesti hyväksyttävällä tavalla.

Potilaslaissa säädetään myös potilaan tiedonsaantioikeudesta. Potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Terveydenhuollon ammattihenkilöstön on annettava selvitys siten, että potilas riittävästi ymmärtää sen sisällön. Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan käyttämää kieltä taikka potilas ei aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkittamisesta.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin informatiivisesti, että sote-maakunnan järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta säädetäisiin sote-maakuntien rahoituksesta annetussa laissa

(/). Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista perittävistä asiakasmaksuista säädettäisiin puolestaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992). Sote-maakunnat saisivat rahoituksensa pääosin valtiolta siten kuin ehdotetussa sote-maakunnan rahoituslaissa säädettäisiin. Sen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkailta voidaan periä asiakasmaksuja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaisesti.

Sote-maakunta voisi myös saada palvelujen tuotannon perusteella tuloja silloin, kun muiden sote-maakuntien asukkaat tai muualla kuin Suomessa asuvat henkilöt käyttävät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tai kun korvaukseen on muutoin peruste. Esimerkiksi silloin, kun sairaanhoito perustuu eräiden pakollisten vakuutusten perusteella korvattavaan hoitoon. Tällaisia pakollisia vakuutuksia ovat esimerkiksi liikennevakuutus ja tapaturmavakuutus. Annetusta hoidosta voidaan periä korvausta myös eräiden EU-säännösten ja niiden perusteella säädettyjen lakien perusteella. Muun muassa rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetussa laissa (1201/2013) on tällaisia säännöksiä. Sote-maakunta saisi myös korvauksia valtiolta sen tuottaessa palveluja muun muassa vankeinhoitolaitokselle, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle tai puolustusvoimille. Myös valtionkonttori korvaa palveluista aiheutuneita kustannuksia tietyissä tilanteissa. Sote-maakunta voisi saada hankkeisiinsa avustusta valtiolta, EU:lta tai yksityisiltä toimijoilta. Sote-maakunta voisi saada tietyissä tilanteissa myös vahingonkorvauksia tai vakuutuskorvauksia tai pelastustoimeen liittyviä avustuksia. Sote-maakunnalla voisi olla myös omaisuuden myyntituloja sekä pääomatuloja esimerkiksi omistamistaan yhtiöistä.

Lain 55 §:ssä säädettäisiin lisäksi sote-maakuntien välisistä kustannusten korvauksista silloin, kun sote-maakunnan asukas on ollut toisen sote-maakunnan järjestämässä palvelussa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin viittaussäännös ehdotettuun lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla. Mainitussa laissa säädettäisiin Helsingin kaupungin, Uudenmaan maakunnan sote-maakuntien sekä HUS-maakuntayhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuusta sekä sen jakautumisesta sekä Helsingin kaupungin hallinnon ja talouden sekä tarkastuksen järjestämisestä. Ehdotetun järjestämislain 3 §:n 3 momentin mukaan tätä lakia sovellettaisiin Uudenmaan sote-maakuntiin, Helsingin kaupunkiin ja HUS-maakuntayhtymään siltä osin, kuin niillä olisi järjestämisvastuu.

Pykälän 4 momentissa olisi informatiivinen viittaussäännös siitä, että valtion varoista sote-maakunnille korvattavista koulutus- ja tutkimustoiminnasta aiheutuvista kustannuksista, siihen liittyvästä menettelystä sekä sote-maakunnan tilojen käyttämisestä koulutus- ja tutkimustoimintaan säädetään terveydenhuoltolain 7 luvussa, sosiaalihuoltolain 60 a – 60 c §:ssä ja vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 52 §:ssä. Mainitut voimassa olevat terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain säännökset jäisivät edelleen voimaan, mutta niihin tehtäisiin uudistuksen edellyttämät muutokset. Jatkossa kyseiset säännökset on tarkoituksenmukaista uudistaa omana kokonaisuutenaan ottaen huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon uudet rakenteet.

4 §. *Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus.* Pykälän mukaan sote-maakunnat veloitettaisiin suunnittelemaan ja toteuttamaan palvelut asiakkaiden tarpeen edellyttämällä tavalla. Tarpeen määrittely perustuu sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöön ja siinä säädettyihin periaatteisiin. Tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon sekä väestötasolla tarkasteltu tarve että myös yksilötason tarve. Sote-maakunnan olisi varauduttava järjestämään sellaisia palveluja ja siinä laajuudessa kuin sote-maakunnan asukkaiden ja muiden asiakkaiden objektiivisen tarpeen voidaan olettaa olevan. Väestötasolla tarpeen arvioinnissa on huomioitava eri kansan- ja väestöryhmät mukaan lukien kielelliset vähemmistöt sekä eri asiakasryhmät. Toisaalta tarpeessa

olisi edellä olevan mukaisesti otettava huomioon yksittäisten henkilöiden objektiivinen palvelujen tarve. Objektiivinen tarve tarkoittaa esimerkiksi vammaispalvelulain 3 §:n 2 momentin mukaista asiakkaan yksilöllistä tarvetta.

Tarpeella ei sen sijaan tarkoiteta yksittäisten henkilöiden kokemaan subjektiivista tarvetta johonkin tiettyyn palveluun. Palvelujen tarpeen arvioinnin tulee perustua sosiaalihuollon tai terveydenhuollon erityislainsäädäntöön – kuten sosiaalihuoltolakiin, lastensuojelulakiin tai terveydenhuoltolakiin – sekä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön yhdessä asianomaisen henkilön kanssa tekemään arvioon siitä, onko hänellä lainsäädännössä tarkoitettu tarve sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevaan palveluun. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tehtävät ja oikeus tehdä yksilökohtaisia päätöksiä määräytyvät ammattitoimintaa koskevan lainsäädännön sekä tehtävämäärittelyn mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin lisäksi, että palvelut tulisi toteuttaa yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina kokonaisuuksina sekä lähellä asiakkaita. Yhdenvertaisuus on perustuslain 6 §:n suojaama perusoikeus, jonka mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen muu syy voi olla esimerkiksi asuinpaikka, sosioekonominen asema, varallisuus, työmarkkina-asema ja perhesuhteet. Perustuslain 6 ja 19 § asettavat julkiselle valtalalle velvollisuuden turvata jokaiselle riittävät ja yhdenvertaiset sosiaali- ja terveystalvet ja edistää väestön terveyttä.

Yhdenvertaisuuslaissa säädetään yhdenvertaisuuden edistämisestä ja syrjinnän ehkäisemisestä. Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisilla on velvollisuus arvioida toimintansa yhdenvertaisuutta. Sosiaali- ja terveystalvetjen järjestäjän tulee näin ollen arvioida eri väestö- ja asiakasryhmien palvelutarvetta, suunnata voimavaroja todettujen tarpeiden perusteella ja yhtenäistää hoito- ja palvelukäytäntöjä. Toiminnan tarkastelussa on tärkeää arvioida päätösten vaikutuksia eri väestöryhmille ja palvelujen yhdenvertaista laatua. Tarkastelun kohteena on eri väestöryhmien yhdenvertainen pääsy sosiaali- ja terveystalvetluihin ja mahdollisuudet hyödyntää sosiaali- ja terveystalvetluita. Muun muassa pitkät välimatkat, asiakasmaksut tai palveluissa käytettävä kieli voivat vaikuttaa palvelujen saavutettavuuteen. Esimerkiksi kielellinen saavutettavuus koostuu eri tekijöistä ja sillä tarkoitetaan sitä, että asiakas tai potilas on tietoinen palveluista, saa palvelua, tulee ymmärretyksi, ymmärtää myös hoitoa koskevat ohjeet ja kykenee siten ottamaan itse vastuuta hoidostaan. Tämä edellyttää muun muassa tiedotuksen, ohjauksen ja neuvonnan monikanavaisuutta, tulkkipalveluiden saatavuutta ja sähköisten palveluiden saavutettavuutta. Saavutettavuuteen liittyy myös kulttuurinen ulottuvuus, sillä kieli on kulttuurisidonnaista, kuten myös tapa kommunikoida ja tuottaa merkityksiä.

Yhdenvertaisuuslain mukaan viranomaisten, kuten sosiaali- terveystalvetjen järjestäjien, tulee arvioinnin lisäksi edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan. Tarkoituksena on turvata kaikkien henkilöiden tosiasiallisesti yhdenvertaiset mahdollisuudet käyttää palveluita.

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kaikille toteutuu tarpeisiinsa nähden riittävät ja mahdollisimman hyvät palvelut. Se edellyttää ihmisten erilaisten mahdollisuuksien ja lähtökohtien huomioimista niin, että henkilöön liittyvät tekijät eivät vaikuta ihmisen palvelun saantiin tai kohteluun palveluissa. Kaikkien samanlainen kohtelu ei aina riitä takaamaan yhdenvertaisuuden toteutumista, vaan yhdenvertaisuus on myös eriarvoisuuksien tasoittamista esimerkiksi positiivisen erityiskohtelun avulla.

Yhteen sovitetuilla palvelukokonaisuuksilla tarkoitettaisiin erityisesti useita erilaisia palveluja tarvitseville asiakkaille järjestettävien palvelujen toiminnallista kokonaisuutta. Palvelut olisi toteutettava siten, että ne muodostavat asiakkaille toimivan kokonaisuuden, jossa yhteistyö palveluntuottajien välillä ja siirtyminen palvelusta toiseen toteutuu tarkoituksenmukaisella tavalla ilman perusteettomia viiveitä tai katkoja. Yhteen sovitetut palvelukokonaisuudet tarkoittaisivat myös tarvetta muodostaa palvelujärjestelmä sellaiseksi, ettei sote-maakunnassa olisi kustannuksia perusteettomasti lisääviä päällekkäisiä palveluja.

Järjestämisvastuussa olevan sote-maakunnan olisi myös huolehdittava lähipalvelujen asianmukaisesta toteuttamisesta. Lähipalvelut ovat merkityksellisiä erityisesti paljon ja usein sekä pitkäaikaisesti palveluja tarvitseville asiakkaille, joiden on usein vaikea hakeutua etäällä oleviin palveluihin.

Lähipalvelut ovat palveluja, joita asiakkaat käyttävät usein ja ainakin osa asiakkaista käyttää niitä toistuvasti, jopa päivittäin, minkä vuoksi sellaisia palveluja on perusteltua saada läheltä. Myös harvoin tarvittavat ja keskitetysti tuotetut palvelut voivat olla asiakkaan luokse tai lähelle tuotavia lähipalveluja. Asiakkaan näkökulmasta lähipalvelut ovat saavutettavissa esimerkiksi kotiin tarjottavina palveluina, sähköisinä palveluina, lähellä jokapäiväistä elinympäristöä tarjottavina palveluina tai liikkuvina palveluina. Lähellä tarjottavat palvelut voivat sisältää myös erityisosaamista edellyttäviä palveluja, jotka jalkautetaan, vaikka palveluntuottajan fyysinen toimipiste saattaa olla keskitetty. Olennaista ei olekaan fyysisen toimipisteen sijaitseminen vaan se, missä palvelu annetaan sitä tarvitsevalle asiakkaalle.

Kaikkia palveluja ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista hajauttaa ja järjestää lähipalveluina. Tällaisia ovat esimerkiksi harvoin tarvittavat palvelut, jotka edellyttävät erityisosaamista tai kalliita laitteita. Nämä palvelut on perusteltua koota suurempiin kokonaisuuksiin sote-maakunnan alueella ja valtakunnallisesti. Sillä voidaan varmistaa palvelujen hyvä laatu ja turvallisuus sekä myös taloudellisesti järkevä ja kustannustehokas toteuttaminen. Tarkoituksenmukainen palvelujen kokoaminen nykyistä suurempiin yksiköihin voi myös mahdollistaa sen, että palveluja on saatavissa yhdenvertaisesti eri puolilla maata.

Säännöksen mukaan palveluja koottaisiin sote-maakunnan alueella suurempiin kokonaisuuksiin silloin, kun siihen on lainkohdassa nimenomaisesti todetut perusteet. Ensimmäinen peruste liittyisi palvelujen saatavuuden ja laadun turvaamiseen. Palvelun tuottamista koottaisiin yhteen silloin, kun saatavuus ja laatu edellyttävät erityisosaamista tai kalliita investointeja. Toisena erikseen mainittuna perusteena olisi palvelujen tarkoituksenmukaisen toteutuksen ja kustannusvaikuttavuuden ja tehokkaan tuottamisen asettamat vaatimukset. Palvelujen kokoamisesta suurempiin kokonaisuuksiin valtakunnallisesti, sote-maakuntien yhteistyösopimuksen ja kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyötä koskevan sopimuksen perusteella säädettäisiin erikseen 9, 34 ja 37 §:ssä.

Palveluja toteutettaessa olisi myös edistettävä esteettömyyttä. Tästä säädettäisiin pykälän 2 momentissa. Palvelujen toteuttaminen esteettömästi mahdollistaa kaikille palveluja tarvitseville palvelujen piiriin pääsyn ja mahdollisuuden käyttää niitä toimintakyvyn tai terveyden sitä estämättä. Esteetön ympäristö mahdollistaa muun muassa itsenäisen asioimisen monille sellaisille henkilöille, jotka huonosti toimivassa ympäristössä olisivat toisten avun varassa. Esteettömyydessä on kyse periaatteesta, jonka mukaan rakennetun ympäristön, palvelujen ja viestinnän on oltava kaikkien saavutettavissa. Ihmisten eliniän pidetessä ja iäkkäiden ihmisten lukumäärän lisääntyessä esteettömyyden merkitys korostuu entisestään elämänlaatua parantavana tekijänä.

Esteettömyys lisää eri toimintojen sujuvuutta ja nopeuttaa esimerkiksi asiointia ja siirtymistä paikasta toiseen. Myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva sopimus (YK:n vammaissopimus) edellyttää esteettömyyden huomioon ottamista kaiken palvelusuunnittelun lähtökohtana.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

5 §. *Palvelujen kieli.* Pykälässä säädettäisiin palveluja järjestettäessä käytettävistä kielistä. Säännöksen lähtökohtana ovat perustuslain ja kielilain säännökset kansalliskielistä, suomen ja ruotsin kielestä, henkilöiden oikeudesta käyttää niitä sekä hallinnon kielestä. Pykälässä säädettäisiin myös saamelaisten, viittomakieltä tai muuta kieltä käyttävien, vammaisten henkilöiden sekä pohjoismaiden kansalaisten kielellisistä oikeuksista. Myös muita kieliä puhuvien tarve saada käyttää omaa kieltään otettaisiin huomioon pykälässä. Asiakkaan mahdollisuus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutilanteissa on osa palvelun laatua ja keskeistä muiden oikeuksien toteutumisen kannalta. Perustuslakivaliokunnan mukaan kieli ja potilaan tarve tulla ymmärretyksi on tärkeä osa potilasturvallisuutta (PeVL 63/2016 vp). Se on myös edellytys potilaan itsemääräämisoikeuden ja tiedonsaantioikeuden toteutumiselle. Esimerkiksi asiakkaan ottaessa yhteyttä, on hoito- tai palveluntarpeen määrittely tapahduttava kielellä, jota asiakkaalla on oikeus käyttää kyseisessä sote-maakunnassa. Tämän jälkeen on huolehdittava siitä, että kielelliset oikeudet toteutuvat koko palveluketjussa.

Pykälän 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuolto olisi järjestettävä suomeksi ja ruotsiksi kaksikielisessä sote-maakunnassa eli silloin kun sote-maakunnassa olisi erikielisiä tai kaksikielisiä kuntia. Palvelut olisi järjestettävä siten, että asiakas saa ne valitsemallaan kielellä. Tämä tarkoittaisi sitä, että asiakasta palveleva henkilö käyttää asiakkaan kieltä ja osaa sitä riittävästi. Asiakkaan oikeus käyttää suomea tai ruotsia ei myöskään riippuisi hänen muusta kielitaidostaan.

Yksikielisessä sote-maakunnassa, jossa kaikki sote-maakuntaan kuuluvat kunnat olisivat yksikielisiä, järjestettäisiin sosiaali- ja terveydenhuolto sote-maakunnan kielellä. Henkilökunta käyttäisi tällöin lähtökohtaisesti sote-maakunnan kieltä. Muusta lainsäädännöstä, kuten kielilaista, voi kuitenkin syntyä sote-maakunnalle kielellisiä velvollisuuksia. Esimerkiksi kielilain 10 §:n mukaan jokaisella on oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huolettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta. Jos asiakkaan kieli on muu, kuin millä sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuolto järjestetään eikä henkilökunta osaa asiakkaan kieltä, sovellettaisiin pykälän 3 momenttia, jonka mukaan palveluja annettaessa olisi tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.

Oikeudesta käyttää suomen tai ruotsin kieltä, tulla kuulluksi ja saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä henkilön oikeudesta tulkkaukseen näitä kieliä viranomaisissa käytettäessä säädetään kielilaissa. Kielilain mukaan viranomaisen on oma-aloitteisesti huolehdittava siitä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Palveluja järjestettäessä toiminta on suunniteltava niin että kielilain säännöksiä noudatetaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asiakkaan oikeudesta käyttää saamen kieltä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Palvelujen järjestämistä vastuu siirtyisi ehdotuksen mukaisesti kotiseutualueen

kunnilta sekä Lapin sairaanhoitopiiriltä, jonka jäseniä kotiseutualueen kunnat ovat, Lapin sote-maakunnalle. Ehdotetun 2 momentin mukaan asiakkaalla olisi oikeus käyttää saamen kielilain tarkoittamalla tavalla saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa tuotettavissa sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä Lapin sote-maakunnan alueella sellaisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, joita tuotettaisiin vain kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevista toimintayksiköissä. Saamelaisten kotiseutualueesta on säädetty saamelaiskäräjistä annetun lain 4 §:ssä. Alueeseen kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä osa Sodankylän kunnan alueesta. Tämä tarkoittaisi, että Enontekiön, Inarin, Utsjoen sekä Sodankylän kuntien alueella olevassa sosiaali- ja terveyspalvelujen toimintayksikössä noudatettaisiin saamen kielilain velvoitteita. Lisäksi velvoitteet koskisivat Lapin sote-maakunnan erikoissairaanhoidon toimintayksiköitä Rovaniemellä sekä muita Lapin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköitä, jos niissä annettavia palveluja ei olisi saatavilla kotiseutualueen kunnissa sijaitsevista toimintayksiköissä. Sääntely kattaisi siten oikeuksien laajuuden osalta nykyisen maantieteellisen alueen (saamelaisten kotiseutualueen kunnat ja Lapin sairaanhoitopiirin alue) ja nykyiset palvelut. Lisäksi oikeudet laajentuisivat muiden kuin kotiseutualueen kunnissa tuotettavien palvelujen osalta maantieteellisesti nykyisen Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirin alueelle, koska se tulisi osaksi perustettavaa Lapin sote-maakuntaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi asiakkaan oikeudesta käyttää saamen kieltä Lapin sote-maakunnassa kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevista toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, jotka Lapin sote-maakunta olisi osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi 4 §:ssä tarkoitetun palvelujen saavutettavuuden perusteella. Nykyisin esimerkiksi Enontekiön kunta on hankkinut kuntalaisilleen Lapin sairaanhoitopiirin tuottamia perusterveydenhuollon palveluja, joita sairaanhoitopiiri on tuottanut Muonion terveyskeskuksessa. Enontekiön kunnan asukkaalla on ollut oikeus käyttää palveluissa saamen kieltä saamen kielilain mukaisesti. Jatkossa asiakkaalla ei olisi lähtökohtaisesti oikeutta käyttää saamen kieltä kotiseutualueen kuntien ulkopuolella annettavissa palveluissa, jos kyseistä palvelua on saatavilla kotiseutualueen kuntien alueella. Kotiseutualueen kuntien alueella välimatkat palveluihin voivat kuitenkin olla huomattavan pitkiä ja näin ollen Lapin sote-maakunta voisi jossain tilanteissa osoittaa kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi palveluja 4 §:ssä tarkoitetun palvelujen saavutettavuuden perusteella myös kotiseutualueen kuntien ulkopuolisista toimintayksiköistä, jotka olisivat sijainniltaan paremmin saavutettavissa. Jos Lapin sote-maakunta osoittaa kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi esimerkiksi perusterveydenhuollon palveluja Muoniossa sijaitsevasta toimintayksiköstä, asiakkaalla olisi oikeus käyttää palveluissa saamen kieltä, vaikka palveluja olisi saatavilla myös kotiseutualueen kuntien alueella sijaitsevasta toimintayksiköstä.

Pykälän 2 momentissa olisi lisäksi viittaussäännös, jonka mukaan oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään muutoin saamen kielilaissa. Saamen kielilaissa säädetään saamelaisen oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisessa sekä viranomaisten velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Saamelaisella on saamen kielilain 4 §:n mukaan oikeus omassa asiassaan, tai asiassa jossa häntä kuullaan, käyttää lain soveltamisalaan kuuluvassa viranomaisessa saamen kieltä. Viranomainen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamassa saamen kielilaissa säänneltyjä oikeuksia sillä perusteella, että saamelainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia. Saamelaisten kielelliset oikeudet ovat lain 3 luvun mukaisesti laajemmat saamelaisten kotiseutualueella. Kotiseutualueella saamelaisella on 12 §:n mukaisesti oikeus käyttää lain soveltamisalaan kuuluvassa viranomaisessa asioidessaan valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Tämä oikeus ei ole rajattu omaan asiaan.

Saamen kielilain 19 §:n mukaan viranomaisessa tapahtuvassa suullisessa käsittelyssä asia on pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi. Jos viranomaisessa ei ole saamen kielen taitoista henkilöä, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus. Saamen kielilain esitöiden mukaan lakiehdotuksella pyrittiin vaikuttamaan siihen, että tulkkaus ja kääntäminen vähitellen jäisivät toissijaisiksi keinoiksi asiakkaan ja viranomaisen välisissä yhteyksissä. Pääsääntönä olisi asian käsittely saamen kielellä ilman tulkkausta, jos tähän vain olisi mahdollisuus (HE 46/2003 vp). Saamenkieliset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat olisi siten mahdollisuuksien mukaan ohjattava saamen kielen taitoiselle ammattihenkilölle. Samalla on myös huolehdittava siitä, että palvelua antavalla henkilöllä on tehtävän edellyttävä koulutus ja ammattitaito. Jos kielitaitoista ammattihenkilöstöä ei ole saatavilla, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus, tai huolehdittava itse tulkkauksesta. Saamen kielilain 14 §:n mukaan viranomaisen on kotiseutualueella henkilöstöä palvelukseen ottaessaan huolehdittava siitä, että sen henkilöstö kussakin virastossa tai muussa toimipaikassa pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Viranomaisen on lisäksi koulutusta järjestämällä ja muulla toimenpiteillä huolehdittava siitä, että henkilöstöllä on viranomaisten tehtävien edellyttämä saamen kielen taito. Saamen kielilaki sisältää erikseen säännöksiä henkilöstön saamen kielen taidosta ja sitä koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä palkallisesta virkavapaudesta ja vapautuksesta työstä saamen kielen taidon hankkimista varten.

Saamen kielilaissa on myös säännöksiä viranomaisten tiedottamisesta sekä kielellisiä oikeuksia edistävistä toimenpiteistä. Viranomaisen on 8 §:n mukaan käytettävä yleisölle suunnatussa tiedottamisessa myös saamen kieltä. Viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet sekä opasteet ja yleisön käytettäväksi tarkoitetut lomakkeet täyttöohjeineen on saamelaisten kotiseutualueella laadittava ja annettava myös saamen kielellä. Viranomaisten tulee lisäksi edistää kielellisten oikeuksien toteutumista saamen kielilain 5 luvun periaatteiden mukaisesti.

Saamen kielilakia ehdotetaan muutettavaksi sote-maakuntien perustamisen yhteydessä siten, että Lapin sote-maakunta lisättäisiin lain soveltamisalaan kuuluviin viranomaisiin. Lisäksi Lapin sote-maakunnan olisi noudatettava saamen kielilain 3 luvun säännöksiä myös kotiseutualueen ulkopuolella asioinnissa sellaisen henkilön kanssa, jonka kotikunta on Enontekiö, Inari, Sodankylä tai Utsjoki. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään varmistamaan se, että saamelaisten kielelliset oikeudet säilyvät tehtävien siirtyessä kunnilta sote-maakunnalle. Käytännössä ehdotettavalla järjestämislain 5 §:llä rajattaisiin osa Lapin sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista saamen kielilain soveltamisalan ulkopuolelle.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asiakkaan ja potilaan osallistumisen turvaamisesta tilanteissa, joissa asiakkaalla tai potilaalla ja henkilöstöllä ei ole yhteistä kieltä tai henkilö ei aistitai puhevamman tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Palveluja annettaessa olisi tällöin mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta. Säännöstä sovellettaisiin sen lisäksi, mitä edellä 1 ja 2 momentissa säädetään eli esimerkiksi tilanteissa, joissa asiakkaalla ei ole ehdotonta oikeutta saada palvelua omalla kielellään tai käyttää omaa kieltään. Tällaisissa tilanteissa olisi huolehdittava siitä, että henkilö saa riittävän käsityksen asiansa sisällöstä ja merkityksestä ja voi ilmaista mielipiteensä. Jos tulkkia ei olisi mahdollista saada paikalle, tulisi ymmärtämisestä huolehtia muilla tavoin. Säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n 3 momenttia ja potilaslain 5 §:n 2 momenttia. Viranomaisen velvollisuudesta edistää viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään ja saada tietoa omalla kielellään säädetään viittomakielilaissa. Viittomakielilaki on suppea yleis-

laki, jolla edistetään suomalaista ja suomenruotsalaista viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä. Aineelliset säännökset viittomakieltä käyttävän kielellisistä oikeuksista sisältyvät eri hallinnonaloja koskevaan lainsäädäntöön. Viittomakielilakia koskevan hallituksen esityksen (HE 46/2003) mukaan oikeus viranomaisen järjestämään tulkittamiseen ja kääntämiseen on keskeinen osa viittomakieltä käyttävän kielellisiä oikeuksia. Suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen käyttö on huomioitava sekä omakielisen palvelun että tulkituksen järjestämisessä sote-maakunnissa. Kun palvelujen järjestäjien kantokyky kasvaa ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut integroidaan yhdelle järjestäjälle, on alueella käytettävissä oleva viittomakielen taitoinen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö sekä tulkituksen järjestämiseen käytettävät voimavarat kokonaisuutena sote-maakunnan käytettävissä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin Pohjoismaiden kansalaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään, suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa järjestettäessä olisi huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat käyttää omaa kieltään Pohjoismaisen sosiaalipalvelusopimuksen (SopS 96/1996) 5 artiklassa tarkoitettulla tavalla. Mainitun sopimuksen 5 artiklan mukaan Pohjoismaan kansalaisella, joka kirjallisesti kääntyy toisen Pohjoismaan viranomaisen puoleen yksittäisessä sosiaalipalvelua ja muuta sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa, on oikeus käyttää tanskan, suomen, islannin, norjan tai ruotsin kieltä. Viranomaisen on tällöin huolehdittava siitä, että asianomainen saa tarvittaessa hänen tarvitsemansa tulkkaus- ja käännösavun näillä kielillä. Tilanteissa, joissa kielellä on suuri merkitys palvelun tai etuuden tarkoituksen saavuttamiseksi, toimielimen tulee, mikäli mahdollista, käyttää asianomaisen ymmärtämää kieltä. Edellä todetut määräykset koskevat myös terveystalveluja ja sairaanhoitoa. Muilta osin noudatetaan 17 päivänä kesäkuuta 1981 tehdyn pohjoismaisen kielisopimuksen määräyksiä.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

6 §. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa. Sosiaali- ja terveyspolitiikan yksi keskeinen tavoite on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä tähän sisältyvä sosiaalisten ja terveyteen liittyvien ongelmien ehkäisy. Myös turvallisuuden edistäminen, kuten tapaturmien ja väkivallan ehkäisy on tärkeä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon ohella laajasti yhteiskunnan ja siihen liittyen myös kuntien toiminta kokonaisuutena. Hyvinvointia edistävät yhdenvertaisuus, demokratia ja päätöksenteon läpinäkyvyys. Hyvinvoinnin kannalta tärkeää on mahdollisuus vaikuttaa itseään ja omaa yhteisöään koskeviin päätöksiin sekä osallisuus mielekkäissä ja omia yhteisöjä palvelevassa tekemisessä. Ihmisten hyvinvointi ja terveys ovat yhteydessä varhaiskasvatukseen ja koulutukseen, liikunta-, ravitsemus- ja kulttuuripalveluihin, asumiseen ja kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kuntien hoitamiin tehtäviin. Tähän liittyen kunnan on kuntalain 1 §:n perusteella edistettävä asukkaitensa hyvinvointia.

Edellä olevan perusteella vastuu hyvinvoinnin edistämisestä kuuluu ensisijaisesti kunnille. Sen vuoksi 1 momentissa säädettäisiin vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveydenedistämisestä kunnille. Ehdotuksen mukaan kunnan tulisi seurata kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden kehittymistä sekä kunnan toiminnan hyvinvointivaikutuksia ja raportoida tästä vuosittain kunnanvaltuustolle. Lisäksi kunnanvaltuustolle tulisi tehdä kerran valtuustokaudessa hyvinvointikertomus- ja suunnitelma. Hyvinvointikertomukseen ja -suunnitelmaan kootaan tietoa asukkaiden terveydestä ja hyvinvoinnista ja niihin vaikuttavista tekijöistä sekä kunnan kyvystä vastata näi-

hin tarpeisiin. Tiedon raportoinnin tulisi tapahtua väestöryhmittäin, mikä mahdollistaa tarvittavien toimien kohdentamisen. Lähtökohtana olisi, että hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman johtopäätökset toimitaisivat kunnan strategisen suunnittelun ja suunnitelmien toimeenpanon perustana.

Pykälän 2 momentti täydentäisi kuntalaissa olevaa säännöstä hyvinvoinnin edistämisestä. Säännös velvoittaisi asettamaan kunnan strategisessa suunnittelussa tavoitteita kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä edistävästä ja ongelmia ehkäisevästä toimenpiteistä ja palveluista sekä niihin varattavista voimavaroista. Tavoitteet perustuisivat asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden nykytilaan, paikallisiin olosuhteisiin sekä paikallista toimintaa tukeviin kansallisiin terveyspoliittisiin linjauksiin. Toimeenpano tulisi kytkeä osaksi kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua ja päätöksentekoa. Kunnan päätöksenteossa olisi samalla arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätösten vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen. Tähän liittyen toimeenpanon seurannan pitäisi olla osana kunnan kokonaisvaltaisia arviointi- ja seurantajärjestelmiä. Tavoitteet voisivat toteutua vain, jos niihin olisi osoitettu riittävät voimavarat, varmistettu tarvittava osaaminen ja luotu toiminnan seuranta- ja arviointijärjestelmät.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi kunnan velvoite tehdä yhteistyötä sote-maakunnan sekä muiden kunnassa toimivien julkisten toimijoiden sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Yhteistyön toteutumiseksi sekä eri toimijoiden toiminnan yhteensovittamiseksi tarvittaisiin yhteinen tietopohja ja selkeät hallinnonalojen rajat ylittävät yhteistyörakenteet ja -toimintakäytännöt. Samalla yhteistyö edesauttaisi yhteisten tavoitteiden asettamista ja toiminnan suunnittelua kunnan ja sote-maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi kunnilla olisi jatkossakin mahdollisuus tukea järjestöjen toimintaa esimerkiksi huolehtimalla järjestöjen avustuksista eri toimialoilla, tarjoamalla järjestöille tiloja ja ohjaamalla kuntalaisia järjestöjen toiminnan piiriin, kuten vertaistukeen tai vapaaehtoistoimintaan. Kunnat voisivat tehdä moninaista yhteistyötä myös esimerkiksi seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi myös kunnan velvoite nimetä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho. Tämä velvoite on sisältynyt myös terveydenhuoltolain 12 §:ään. Käytännössä vastuutaho voisi olla esimerkiksi kunnanjohtaja tai kunnan johtoryhmä.

Pykälän 4 momentin mukaan hyvinvointikertomus ja -suunnitelma olisi toimitettava sote-maakunnalle ja julkaistava julkisessa tietoverkossa. Sote-maakunta voisi näin oman toimintansa suunnittelussa ottaa huomioon alueensa kuntien ja niiden asukkaiden tilanteen. Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman julkaiseminen tietoverkossa mahdollistaisi lisäksi kunnan asukkaille ja muille asiasta kiinnostuneille mahdollisuuden tarkastella ja arvioida sitä, miten hyvin kunta on onnistunut hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tekstimuotoisen dokumentin lisäksi tavoitteena olisi myös koneluettava avoin rajapinta. Näin tiedot olisivat helpommin myös esimerkiksi kansallisten viranomaisten hyödynnettävissä.

Ehdotettavan lain 27 §:ssä säädettäisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä muun sosiaali- ja terveydenhuollon seurannan tietosisältöjen määrittämisestä. Säännöksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin määritellä kunnan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistietosisältö. Yhtenäiset tietosisällöt mahdollistaisivat kuntien hyvinvoinnin edistämisen alueellisen ja valtakunnallisen vertailtavuuden ja seuraamisen.

7 §. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sote-maakunnassa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kuuluisi olennaisena osana myös sote-maakuntien toimintaan. Sen vuoksi 7 §:n 1 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan päätöksenteossa olisi arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätösten vaikutukset eri väestöryhmien hyvinvointiin ja terveyteen. Sote-maakunnan olisi asetettava suunnittelussaan sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet ja vastuutahot. Tavoitteiden asettamista varten sote-maakunnan olisi valmisteltava valtuustolle kerran valtuustokaudessa alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma väestön hyvinvoinnista, terveydestä ja niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä. Alueellisessa hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa tulisi erityisesti kiinnittää huomiota väestöryhmien välisten sekä alueellisten hyvinvointi- ja terveyserojen tarkasteluun. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma laadittaisiin yhteistyössä sote-maakuntaan kuuluvien kuntien kanssa. Samalla yhteinen valmistelu edesauttaisi yhteisten tavoitteiden asettamista ja toiminnan suunnittelua sote-maakunnan ja kuntien asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Sote-maakunnan ja kuntien yhteistyön toteutumiseksi tarvittaisiin myös sitä tukevat yhteistyörakenteet ja yhteisesti sovitut toimintatavat.

Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa. Tämä mahdollistaisi sote-maakunnan asukkaille ja muille asiasta kiinnostuneille mahdollisuuden tarkastella ja arvioida sitä, miten hyvin sote-maakunta on onnistunut hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Tekstimuotoisen dokumentin lisäksi tavoitteena olisi myös koneluettava avoin rajapinta. Näin tiedot olisivat helpommin myös esimerkiksi kansallisten viranomaisten hyödynnettävissä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi muutoinkin toimittava yhteistyössä alueen kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan 6 §:n mukaisessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä. Se edellyttäisi myös sote-maakuntia osoittamaan riittävät resurssit kunnille tarjottavaan asiantuntijatukeen. Vastaavanlainen velvoite on nykyisin terveydenhuoltolain 12 §:n perusteella yhteistoiminta-alueilla ja 36 §:n perusteella sairaanhoitopiireillä. Osana tätä sote-maakunnat kokoaisivat ja analysoisivat tietoa, järjestäisivät alueellista koulutusta, koordinoisivat yhteisiä kehittämis- ja tutkimushankkeita sekä valtakunnallisten ohjelmien toimeenpanoa ja osallistuisivat kunnissa vaikutusten ennakoarviointityöhön sekä hyvinvointiryhmien työhön. Sosiaalihuollon asiantuntemusta hyödynnettäisiin muun muassa sosiaalihuoltolain 7 §:ssä tarkoitetun rakenteellisen sosiaalityön avulla.

Rakenteellisen sosiaalityön avulla tuotetaan asiakastyöhön perustuvaa tietoa, joka koskee sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeita ja niiden yhteiskunnallisia yhteyksiä sekä sosiaalipalvelujen ja muiden toimien vaikuttavuutta ja vastaavuutta asiakkaiden tarpeisiin. Rakenteellinen sosiaalityö tekee näkyväksi sosiaalihuollon asiakkaiden ongelmia, tarpeita ja vahvuuksia ja niiden suhteita yhteisöön ja yhteiskuntaan. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu myös asiakas- ja yhteistyön perusteella valmistella päätöksentekoa varten tavoitteellisia toimia ja toimenpide-ehdotuksia sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä kuntalaisten asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi. Toimet ja toimenpide-ehdotukset kattavat sosiaalihuollon lisäksi muutkin toimet ja toimijat, joilla on vaikutusta kuntalaisten sosiaaliseen hyvinvointiin. Rakenteellisen sosiaalityön avulla sosiaalihuollon asiantuntemus tuodaan osaksi muuta suunnittelua, valmistelua ja päätöksentekoa. Julkisen toiminnan kehittämisen lisäksi rakenteellisessa sosiaalityössä näkökulmana on laaja yhteistyö, jossa kehittämisen kohteena ovat myös yritysten ja järjestöjen palvelut ja tukitoimet.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi lisäksi tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä yhteistyötä muiden sote-maakunnassa toimivien julkisten toimijoiden sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Säännöksen tarkoituksena olisi vahvistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kaikessa sote-maakuntien toiminnassa ja yhdistää eri toimijoiden osaaminen ja toiminta sosiaali- ja terveydenhuollon keskeisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Yhteistyövelvoitteen lisäksi sote-maakunnan olisi 2 momentin mukaan osaltaan mahdollisuuksiensa mukaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sote-maakunnan asukkaiden ohjaamista järjestöjen toiminnan piiriin, kuten vertaistukeen tai vapaaehtoistoimintaan, asiantuntija-avun antamista, toimitilojen luovuttamista järjestöjen käyttöön ja sote-maakunnan harkinnan mukaan myös avustusten myöntämistä järjestöille. Sote-maakunnat voisivat tehdä moninaista yhteistyötä myös esimerkiksi seurakuntien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen kanssa.

2 luku **Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen**

8 §. *Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräykset.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnalle kuuluvasta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräyksestä, joka käsittää vastuun lakisääteisten sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien hoitamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunta vastaisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja olisi järjestämismääräyksessä asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräykseen kuuluvista tehtävistä säädettäisiin ehdotetun lain lisäksi useissa muissa sosiaali- ja terveydenhuollon erityislajeissa. Sote-maakunnan olisi järjestettävä sen vastuulla oleva lakisääteinen sosiaali- ja terveydenhuolto alueellaan eikä se voisi näin ollen järjestää sosiaali- ja terveydenhuoltoa jonkun toisen sote-maakunnan alueella, jos kyse ei olisi sote-maakuntien välisestä yhteistyöstä. Sote-maakunnalla ei voisi siten olla toimipaikkoja muiden sote-maakuntien alueella. Sote-maakuntalain 6 §:n perusteella sote-maakunnalla ei voisi olla myöskään toimintaa muiden sote-maakuntien alueella muissa kuin lakisääteisissä tehtävissä. Näin turvattaisiin kullekin sote-maakunnalle mahdollisuudet varautua optimaalisella tavalla oman alueensa väestön palvelutarpeeseen ja vältettäisiin julkisilla varoilla tapahtuva kilpavarustelu.

Järjestämismääräykset kattaisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen sote-maakunnan alueella sote-maakunnan asukkaille ja myös muille henkilöille silloin, kun heillä on oikeus saada kyseisen sote-maakunnan järjestämiä sosiaali- ja terveyspalveluja. Sote-maakunnan asukkaalla tarkoitettaisiin henkilöä, jolla on kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta sote-maakunnassa. Sote-maakunta olisi järjestämismääräyksiensä perusteella kustannusvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta myös silloin, kun asukas saa jonkun muun sote-maakunnan järjestämiä tai tuottamia sosiaali- ja terveyspalveluja. Sote-maakunnan oikeudesta laskuttaa järjestämismääräyksessä olevaa sote-maakuntaa tämän asukkaalle antamastaan sosiaali- ja terveyspalveluista säädettäisiin ehdotetun lain 55 §:ssä.

Muiden henkilöiden oikeudesta saada sosiaali- ja terveyspalveluja säädettäisiin erikseen. Esimerkiksi kiireellistä sairaanhoitoa on annettava terveydenhuoltolain 50 §:n perusteella kaikille sitä tarvitseville henkilön kotipaikasta riippumatta. Vastaavasti sosiaalihuoltolain 12 §:n perusteella jokaisella sote-maakunnassa oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Terveydenhuoltolain 47 – 48 §:n perusteella henkilöllä on mahdollisuus valita terveysasema sekä erikoissairaanhoidon hoitopaikka muunkin kuin sen sote-maakunnan alueelta, jonka asukas hän on. Terveydenhuoltolain 16 ja 17

§:n perusteella sote-maakunnan olisi järjestettävä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut alueellaan sijaitsevien oppilaitosten oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Näiden lisäksi EU-lainsäädäntöön ja Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin sisältyy velvoitteita, joiden perusteella lähinnä terveydenhuollon palveluja on annettava säännöksen tarkoittamille henkilöille. Tähän liittyen lain 54 §:ssä säädettäisiin terveydenhuollon järjestämisestä eräissä EU-lainsäädäntöön perustuvissa tapauksissa.

Sote-maakunnan järjestämisvastuun sisällöstä säädettäisiin tarkemmin sote-maakuntalain 7 §:ssä. Sote-maakuntalaissa määritelty järjestämisvastuu olisi yleinen ja koskisi kaikkia sote-maakunnille säädettyjä tehtäviä, myös sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Järjestämisvastuu eroaa käsitteenä palvelujen tuottamisesta. Sote-maakuntalain 7 §:n 1 momentin mukaan sote-maakunta vastaisi sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta (järjestämisvastuu), asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden: 1) yhdenvertaisesta saatavuudesta; 2) tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä; 3) tuottamisesta; 4) tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta; 5) viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuuseensa liittyen sote-maakunnan tulisi itse kyetä vastaamaan yhtäältä keskeisistä järjestämisvastuun toteuttamiseen liittyvistä vastuista sekä kaikista niistä lakisääteisistä vastuista, jotka sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä säädetään palvelujen järjestäjän tehtäviksi. Sote-maakunta olisi vastuussa perustuslain 19 §:n 3 mukaisista riittävästä sosiaali- ja terveystalouksista siten kuin lailla tarkemmin säädetään. Yksilön näkökulmasta potilaan oikeudesta hänen terveydentilansa edellyttämään hoitoon säädetään potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 3 §:ssä. Väestön tarveperusteiseen terveydenhuollon palvelujen saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvästä vastuusta säädetään terveydenhuoltolain 10 §:ssä. Henkilön oikeudesta riittäviin sosiaalihuollon palveluihin säädetään sosiaalihuoltolain 12 §:ssä.

Sote-maakunnan olisi huolehdittava sote-maakuntalaissa säädetyn mukaisesti järjestämisvastuuseensa liittyvästä päätösvallassa ja ohjauksesta kuten sosiaali- ja terveystalouksien yhdenvertaisesta saatavuudesta sekä palvelujen tarpeen, määrän ja laadun määrittämisestä. Lisäksi sote-maakunnan olisi palvelujen tuotantotavoista riippumatta kyettävä tosiasiallisesti yhteensovittamaan palvelukokonaisuuksia sekä seuraamaan, valvomaan ja arvioimaan sosiaali- ja terveystalouksien saatavuuden toteutumista sekä väestötasolla että yksilötasolla. Sote-maakunnan olisi huolehdittava myös palvelutarpeen arvioinnista ja siihen liittyvästä päätöksenteosta yksilötasolla.

Sote-maakuntalain säännöstä järjestämisvastuusta täydentää ehdotetun lain 10 §:n säännös sote-maakunnan vastuusta yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kokonaisuuksiksi, velvollisuudesta yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sote-maakunnan muiden palvelujen kanssa sekä velvollisuudesta edistää palvelujen yhteensovittamista kunnan ja valtion muiden palvelujen kanssa. Sote-maakunnalle järjestäjänä kuuluu varmistaa yhteistyön toteutuminen siten, että asiakkaat saavat palvelut tarpeen mukaisesti yhteensovitettuina.

Sote-maakunnan olisi huolehdittava osana järjestämisvastuutaan monenlaisista julkisen vallan käyttöä sisältävistä tehtävistä, kuten edellä todetun yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin lisäksi esimerkiksi hallintopäätösten tekemisestä, tahdosta riippumattomaan hoitoon ja huoltoon liittyvistä päätöksistä ja toimenpiteistä ja virka-avun pyytämisestä ja antamisesta. Lisäksi sote-maa-

kunnan olisi huolehdittava järjestämistänsä liittyen esimerkiksi 7 §:ssä tarkoitetulla tavalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön koulutustoimintaan liittyvistä tehtävistä sekä ehdotetun 48 §:n mukaisesti valmiudesta ja varautumisesta. Ehdotetun 48 §:n mukaan sote-maakunnan olisi varauduttava ennakkoon tehtävillä valmiussuunnitelmilla sekä muilla toimenpiteillä yhteistyössä alueensa kuntien ja yhteistyöalueensa muiden sote-maakuntien kanssa häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin (esimerkiksi suuronnettomuudet, vakavien tartuntatautiin leviäminen, yksityisen palveluntuottajan konkurssit, markkinoiden toimimattomuus). Varautumisessa olisi tehtävä lisäksi yhteistyötä kuntien ympäristöterveydenhuollon kanssa. Sote-maakunnan on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa myös silloin, kun palveluja toteutetaan hankkimalla niitä yksityisiltä palveluntuottajilta.

Järjestämistänsä kuuluu myös palvelujen tuottamistavoista päättäminen. Ehdotetun sote-maakuntalain 9 §:n mukaisesti sote-maakunta voisi tuottaa sosiaali- ja terveystalvet itse tai yhteistoiminnassa muiden sote-maakuntien kanssa. Ehdotetun lain 12 §:ssä säädettäisiin sote-maakunnan mahdollisuudesta hankkia sosiaali- ja terveystalvet yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen. Hankittaessa talvet yksityiseltä palveluntuottajalta sote-maakunnalla tulisi järjestäjänä olla tarvittava hankinta- ja sopimusosaaminen. Lisäksi sote-maakunnan olisi ohjattava ja valvottava järjestämistänsä kuuluvien sosiaali- ja terveystalvet tuottamista sote-maakuntalain 10 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnalla olisi oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistänsä ja sen olisi huolehdittava asukaidensa palvelutarpeen mukaisesti sosiaali- ja terveystalvet saatuudesta kaikissa tilanteissa. Järjestämistänsä toteuttamiseksi sote-maakunnalla olisi oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö, hallinnollinen ja muu henkilöstö sekä hallinnassaan asianmukaiset toimitilat, toimintavälineet ja muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi sote-maakunnalla on oltava järjestämistänsä toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palveluntuotanto. Jotta sote-maakunta pystyy tosiasiasa huolehtimaan järjestämistänsä kuuluva edellä kuvatuista tehtävistänsä, edellyttää se käytännössä sitä, että sote-maakunnalla on riittävästi myös omaa palveluntuotantoa sekä omaa henkilöstöä ja osaamista tehtävistänsä suoriutumiseksi. Myös sote-maakunnalle kuuluvien julkisen vallan käyttöön liittyvien tehtävien organisoiminen asianmukaisesti edellyttää riittävä omaa tuotantoa ja osaamista. Oma palveluntuotanto on myös edellytys sote-maakunnan tarvitsemalle tilaajaosaamiselle.

Sote-maakunnan palveluksessa olevalla henkilöstöllä tarkoitettaisiin sote-maakuntaan työ- tai virkasuhteessa olevaa henkilöstöä. Vastavasti sote-maakunnan omalla palveluntuotannolla tarkoitettaisiin talvet, jotka toteutetaan sote-maakunnan palveluksessa olevalla henkilöstöllä. Sote-maakunnan henkilöstövoimavarojen sekä osaamisen tulisi olla sellaista, että vastuut kyetään myös tosiasiasa hoitamaan. Siten pelkkää muodollista vastuuhenkilöiden osoittamista ei voitaisi pitää riittävä. Vastuut tulisi kyetä tosiasiasa hoitamaan paitsi väestö- ja yksilötasolla, myös valvomaan sekä tarvittaessa puuttumaan yksilötasolla tilanteisiin, joissa talvet taso ja laatu eivät toteudu vastuiden mukaisesti. Vastuut tulee kyetä toteuttamaan sote-maakunnan laajuisesti ja kaikilla tehtäväalueilla siten, että järjestäjä tosiasiasa kykenee ohjaamaan ja valvomaan toimintaa sekä sisällöllisesti että maantieteellisesti myös käytännön tasolla. Esimerkiksi vastaavalla lääkäriellä on oltava järjestämistänsä toteuttamiseksi sote-maakunnan omassa palveluntuotannossa riittävä määrä virkasuhteisia terveydenhuollon ammattihenkilöitä, jotta sekä väestötason että yksilötason vastuu kyetään toteuttamaan myös käytännössä kaikilla

lääketieteen aloilla ja myös maakunnan kaikissa osissa. Vastaavasti esimerkiksi tartuntatauti-lainsäädännön sekä valmiuslainsäädännön mukaiset vastuut on kaikissa tilanteissa kyettävä ohjaamaan ja johtamaan tosiasiallisesti yhtenäisesti maakunnan toimesta koko maakunnan alueella kaikissa maakunnan vastuulla olevissa toiminnoissa ja toimipisteissä. Sote-maakunnan oman henkilöstön määrä tulee mitoittaa siten, että virkavastuulla tapahtuva johtaminen, ohjaus ja valvonta ulottuu maakunnan kaikille tehtävälle ja myös maantieteellisesti maakunnan eri osiin.

Koska sote-maakunnalla olisi oltava järjestämisvastuunsa hoitamiseksi riittävästi omaa palvelutuotantoa, sote-maakunta ei voisi ulkoistaa laajoja alueellisia tai toiminnallisia kokonaisuuksia. Sote-maakunnalla olisi oltava riittävästi omaa palvelutuotantoa niin sosiaalihuollossa kuin terveydenhuollon perustasolla ja erikoissairaanhoidossa. Myös näiden ylätasen sektoreiden sisällä oman palvelutuotannon olisi oltava riittävä ja laaja-alaisesti toiminta-alueen tehtävät kattavaa. Oman palvelutuotannon tulisi muodostaa toiminnan ytimen siten, että eri toiminnoissa tarvittava oman henkilöstön palvelutuotantoon liittyvä osaaminen sekä toiminnan vakaus olisi turvattu eikä palvelutuotanto vaarantuisi häiriötilanteissa. Terveydenhuollossa oman henkilöstön osaamisen tulisi olla riittävällä tasolla myös eri lääketieteen erikoisaloilla siten, että järjestäjän osaaminen ulkoistettujen palvelujen sisällöllisen ja laadullisen arvioinnin tekemisessä on turvattu sekä toiminnan vakaus ja sellaiset ydintoiminnot, kuten päivystys kyetään asianmukaisesti toteuttamaan kaikissa tilanteissa. Toisaalta sote-maakunnalla olisi mahdollisuus päättää tarkoituksenmukaisista tuotantotavoista järjestämisvastuun toteutumisen puitteissa, ja palveluja voitaisiin hankkia myös yksityisiltä palveluntuottajilta ehdotetussa 12 §:ssä säädetyillä edellytyksillä. Oman tuotannon tulee kuitenkin edellä todetulla tavalla olla riittävän laajaa sekä osaamisen puolesta kattavaa, että sote-maakunta kykenee sopeuttamalla omaa palvelutuotantoaan huolehtimaan myös häiriötilanteissa vaarantuvista palveluista. Esimerkiksi yksityisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa sote-maakunnan tulee kyetä huolehtimaan kyseisistä palveluista oman palvelutuotantonsa kautta.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisessa olisi oltava monialaista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaiden ja turvallisten palvelujen kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintakäytäntöjen kehittämistä. Säännös vastaa voimassa olevan terveydenhuoltolain 4 §:n 2 momenttia. Monialaisuus edellyttäisi ainakin sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon johtamisen sekä talouden asiantuntemusta, mikä tukisi palveluiden kokonaisuuden muodostumista ja eri ammattiryhmien yhteistyötä. Terveydenhuoltolain 57 §:ssä säädetään vielä erikseen siitä, että terveydenhuollon toimintayksikössä on oltava vastaava lääkäri. Vastaavan lääkärin on johdettava ja valvottava toimintayksikön terveyden- ja sairaanhoitoa. Sosiaalihuollon johtamisesta säädetään sosiaalihuoltolain 46 a §:ssä, jonka mukaan sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito. Sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 9 §:ssä. Muissa asiakastyön ohjausta sisältävissä sosiaalihuollon johtotehtävissä voi toimia henkilö, jolla on tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto, alan tuntemus sekä riittävä johtamistaito.

Pykälän 4 momentissa viitattaisiin sote-maakunnan omavalvontaa koskevaan 38 §:n säännökseen. Sote-maakunnan olisi huolehdittava myös omavalvonnan keinoilla siitä, että sote-maakunnan lakisäätteiset vastuut tulevat hoidetuksi.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

9 §. *Palvelujen kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin.* Pykälässä olisi säännökset siitä, miten palveluja koottaisiin suurempiin kokonaisuuksiin koko maassa yhden tai useamman sote-maakunnan järjestettäväksi. Kokoamisen tarkoituksena olisi varmistaa asiakas- ja potilasturvallisuus sekä palvelun kustannusvaikuttavuus ja tehokkuus tilanteissa, joissa hajautettu palvelutuotanto ei olisi mahdollista tai tarkoituksenmukaista esimerkiksi tehtävän vaativuuden, suurten kustannusten tai tehtävän edellyttämän ammattihenkilöstön niukkuuden vuoksi. Vaikka järjestämisvastuu muilta osin olisi tehtävää hoitavilla erikseen määrätyillä sote-maakunnilla, kukin sote-maakunta vastaisi kuitenkin tehtäviensä rahoituksesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin perusteet, joiden mukaan sosiaalihuoltoon ja terveydenhuoltoon kuuluvia palveluja koottaisiin suurempiin kokonaisuuksiin. Edellytyksenä olisi, että kokoaminen olisi välttämätöntä palvelujen saatavuuden, laadun tai asiakkaiden oikeuksien varmistamiseksi silloin, kun palvelut tai tehtävät olisivat erityisen vaativia, harvinaisia tai niiden kustannukset ovat erityisen suuria. Suurempiin kokonaisuuksiin koottavista palveluista ja niihin liittyvästä työnjaosta säädettäisiin tarkemmin sosiaalihuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa.

Terveydenhuollon keskitettävistä palveluista säädetään nykyisin terveydenhuoltolaissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa. Terveydenhuoltolain 45 §:ssä ja sen nojalla annetuissa asetuksissa säädetään erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien, kuten leikkaustoiminnan keskittämisestä. Terveydenhuoltolain 46 §:ssä säädetään ensihoitokeskuksesta ja sen tehtävistä. Terveydenhuoltolain 50 §:ssä ja sen nojalla annetuissa asetuksissa säädetään kiireellisen hoidon ja päivystyksen keskittämisestä, kuten laajasta ympärivuorokautisesta päivystyksestä. Mainitun lain 50 §:n 3 momentin mukaan Helsingin ja Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Pirkanmaan, Päijät-Hämeen, Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon, Keski-Suomen, Vaasan, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin sairaanhoitopiirien on järjestettävä laajan ympärivuorokautisen päivystyksen yksikkö keskussairaalsensa yhteyteen. Laajan ympärivuorokautisen päivystyksen yksiköllä tarkoitetaan perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystystä, joka pystyy tarjoamaan laajasti palveluita usealla lääketieteen erikoisalalla ympärivuorokautisesti välittömästi ja jolla on voimavarat terveydenhuollossa tarvittavan valmiuden ylläpitämiseen ja erityistilanteiden hoitamiseen. Laajan ympärivuorokautisen päivystyksen yksikön tulee tukea muita päivystysyksiköitä. Lisäksi terveydenhuoltolain 50 a §:ssä säädetään terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyöstä, joka koskee myös keskitettyä päivystystä. Nämä terveydenhuoltolain ja sen nojalla annetut säännökset jäisivät edelleen voimaan, mutta niihin tehtäisiin uudistuksen edellyttämät muutokset. Terveydenhuoltolain nojalla annetuissa asetuksissa säädettäisiin jatkossakin tarkemmin keskitettävistä terveydenhuollon palveluista sekä niistä sote-maakunnista, jotka veloitetaan tuottamaan nämä palvelut.

Sosiaalipalvelujen kokoamisesta säädetään sosiaalihuoltolaissa. Sosiaalihuoltolain 33 a §:ssä säädetään sosiaalipalvelujen kokoamisesta alueellisesti muiden palvelujen yhteyteen. Sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyöstä säädetään puolestaan sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä, jonka mukaan sosiaalipäivystystä on järjestettävä terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momentissa tarkoitettua laajan ympärivuorokautisen päivystysyksikön yhteydessä ja 4 momentissa tarkoitettua perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksen yhteydessä. Säännöksiin on tarkoitus tehdä jatkossa uudistuksen edellyttämät muutokset.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi suurempiin kokonaisuuksiin koottuja palveluja koskevasta järjestämistä vastuusta ja päätösvallasta. Säännöksen mukaan se sote-maakunta, jonka tehtäväksi jonkin palvelun järjestäminen on 1 momentin perusteella osoitettu, vastaisi siitä, että kaikki palvelua tarvitsevat saavat sitä yhdenvertaisten perusteiden mukaisesti. Lisäksi se vastaisi palvelun tarpeen, määrän ja laadun määrittelystä sekä palvelun tuottamistavasta, tuottamisen valvonnasta ja viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Muut sote-maakunnat eivät voisi määrittellä edellä todettuja asioita sote-maakunnan omien asukkaiden osalta, vaan päätösvalta olisi tehtävän järjestämisestä vastaavalla sote-maakunnalla.

Palvelun osoittaminen tietyn sote-maakunnan järjestettäväksi tarkoittaisi samalla sitä, että kyseistä palvelua saavat järjestää, tuottaa ja hankkia vain ne sote-maakunnat, joille se on lailla tai lakiin perustuvalla asetuksella osoitettu. Muut sote-maakunnat eivät saisi itse tuottaa eivätkä järjestää mainittuja palveluja tai tehtäviä. Muut sote-maakunnat olisivat kuitenkin velvollisia korvaamaan asukkaattensa käyttämistä palveluista aiheutuvat kustannukset. Kustannusten korvaamisesta säädettäisiin 55 §:ssä.

Palvelujen alueellisesta kokoamisesta voitaisiin sopia myös 34 §:ssä tarkoitettussa yhteistyösopimuksessa. Tällöin yhteistyöalueen sote-maakunnat voisivat päättää omista tarpeistaan lähtien joidenkin yhteistyösopimuksessa määriteltävien palvelujen järjestämisen tai tuotannon osoittamisesta tietyn sote-maakunnan hoidettavaksi. Lisäksi kaksikieliset sote-maakunnat voisivat sopia keskinäisestä yhteistyöstä palvelujen järjestämisessä tai tuottamisessa 37 §:n mukaisesti.

Ehdotetun lain 49 §:ssä säädettäisiin valmiuteen ja varautumiseen liittyen tehtävien kokoamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksille, joita ylläpitäisivät yliopistollista sairaalaa ylläpitävät sote-maakunnat ja HUS-maakuntayhtymä.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

10 §. Asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan velvoitteesta huolehtia asiakkaan palvelujen yhteensovittamisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnalla olisi vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi. Sote-maakunnan olisi huolehdittava siitä, että erilaisia palveluja tarvitsevan ja käyttävän henkilön palvelut muodostavat tarpeen mukaisen ja keskenään yhteensovitetun kokonaisuuden. Integroidussa palvelukokonaisuudessa ei ole tarpeettomia päällekkäisiä palveluja eikä myöskään palveluvajeita. Yhteistyö on erityisen tarpeellista terveydenhuollossa perustason ja erityistason palveluntuottajien ja vastaavasti sosiaalipalveluissa lähipalvelujen ja erikoistuneempien palvelujen välillä. Sosiaalihuollon osalta on erityisen tärkeää varmistaa sosiaalipalvelujen yhteentoimivuus kunnan palvelutuotannon, kuten koulujen, varhaiskasvatuksen ja työllisyyspalvelujen kanssa. Osa asiakkaan saamista palveluista voi olla kunnan, maakunnan liiton tai valtion palveluja ja edellyttää yhteensovittamista esimerkiksi työ- ja elinkeino- tai opetusviranomaisten palvelujen kanssa. Asiakas voi saada palveluja myös järjestöiltä, jolloin yhteensovittaminen voi koskea myös näitä palveluja.

Sote-maakunnan olisi huolehdittava laaja-alaisesti yhteen sovitettuja palveluja tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovitta-

misesta sote-maakunnan muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri palveluntuottajien välillä. Lisäksi sote-maakunnan olisi edistettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista kunnan ja valtion muiden palvelujen kanssa. Runsaasti erilaisia palveluja tarvitsevia asiakkaita on arviolta 3—10 prosenttia sote-maakunnan asukkaista. Heidän ongelmansa ovat jo vakavia ja erilaisten kalliiden korjaavien palvelujen tarve suuri. Näitä vakavia ongelmia edeltäviin lievempiin ongelmiin (20–30 prosentilla väestöstä) käytetään myös runsaasti erilaisia palveluja. Näiden laaja-alaisesti yhteen sovitettuja palveluja tarvitsevien henkilöiden tunnistamiseen voidaan sote-maakunnan päättämällä tavalla käyttää erilaisia menetelmiä kuten kyselyjä ja haastatteluja, käyntimäärien tarkastelua, itsearviointeja ja erilaisia algoritmeja. Esimerkiksi matalan kynnyksen palvelujen avulla voidaan tunnistaa henkilöitä, joiden on vaikea käyttää tavanomaisia palveluja. Eri tunnistamismenetelmiä voidaan käyttää työkaluina erilaisissa tilanteissa henkilön tullessa palvelujen piiriin, palvelujärjestelmän sisällä ja palvelujärjestelmän ulkopuolella.

Palvelukokonaisuuksien ja palveluketjujen määrittelyllä sote-maakunta voi varmistaa sen, että asiakkaat ja palveluntuottajat tietävät eri toimijoiden tehtävät ja palveluntuottajat huolehtivat asiakkaan palvelujen kokonaisuudesta ja yhteistyön toteutumisesta. Palveluketju tarkoittaa tietylle asiakasryhmälle joko pääpiirteissään tai yksityiskohtaisesti määriteltyä perättäin ja osin yhtäaikaaisesti toteutuvien palvelujen saumatonta prosessia. Asiakas voi esimerkiksi siirtyä peruspalveluista kirurgiseen toimenpiteeseen erikoissairaanhoidon, josta kotiutus tehdään peruspalvelujen turvin asiakkaan omaan kotiin ja jossa jatkuu kotihoito ja kotikuntoutus. Sote-maakunta määrittelee palveluketjussa palvelujen yhteensovittamisen periaatteet sekä palveluntuottajien työnjaon ja vastuut. Palveluntuottajat toimivat yhteistyössä ja sovittavat palvelut yhteen määriteltyjen periaatteiden mukaisesti. Palvelukokonaisuus tarkoittaa sote-maakunnan määrittelemää jonkin väestö- tai asiakasryhmän palvelujen kokonaisuutta. Palvelukokonaisuudessa asiakas hyödyntää eri palveluja yhtäaikaisesti. Palvelukokonaisuus voi myös sisältää useita sote-maakunnan määrittelemiä palveluketjuja. Asiakas voi esimerkiksi tarvita samaan aikaan päihdepalveluja, talous- ja velkaneuvontaa sekä psykiatrista avohoitoa. Sote-maakunta määrittelee palvelukokonaisuudessa eri palvelujen suhteet toisiinsa, palvelujen yhteensovittamisen periaatteet sekä palveluntuottajien työnjaon ja vastuut. Palveluntuottajat toimivat yhteistyössä ja sovittavat palvelut yhteen määriteltyjen periaatteiden mukaisesti. Sote-maakunnan määrittelemien palveluketjujen ja -kokonaisuuksien palveluja voivat tuottaa useat julkiset ja yksityiset palveluntuottajat sosiaali- ja terveydenhuollossa ja muilla toimialoilla.

Voimassa olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilainsäädännössä on säännöksiä, jotka edistävät osaltaan asiakkaan palvelujen yhteensovittamista yksilötasolla. Sosiaalihuoltolain 42 § säädetään, että sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi pääsääntöisesti omatyöntekijä. Omatyöntekijän tulee tukea asiakasta tämän omien ja asiakassuunnitelmassa asetettujen tuen tarpeisiin vaikuttavien tavoitteiden saavuttamisessa sekä omien voimavarojen vahvistamisessa ja käyttämisessä. Vastaavasti lastensuojelulain 13 b §:ssä säädetään, että lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalilyöntekijä. Omatyöntekijällä on tärkeä rooli asiakkaan palvelujen yhteensovittamisessa ja yhteistyössä eri tahojen kanssa. Voimassa olevassa lainsäädännössä on myös useita säännöksiä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten yhteistyövelvoitteista. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään monialaisesta yhteistyöstä asiakkaan palvelutarvetta arvioitaessa ja sosiaalihuoltoa toteutettaessa. Terveydenhuoltolain 32 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöstä. Lisäksi esimerkiksi lastensuojelulain 14 §:ssä säädetään moniammatillisen asiantuntemuksen turvaamisesta, työterveyshuoltolain 12 §:ssä yhteistyöstä työterveyshuollossa,

vanhuspalvelulain 4 §:ssä yhteistyöstä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi ja vammaispalvelulain 12 §:ssä yhteistyöstä vammaisten henkilöiden olosuhteiden edistämiseksi.

Asiakasta koskevan tiedon hyödyntäminen eri palveluntuottajien ja palvelujen välillä on välttämätöntä palvelujen yhteensovittamisessa. Asiakastietolaissa säädetään tarkemmin tietojen yhteiskäytöstä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi tiedotettava asiakkaiden oikeuksista ja etuuksista, huolehdittava palvelujen käyttöön liittyvästä neuvonnasta, yksilöllisestä palvelutarpeen arvioinnista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaskohtaisten suunnitelmien laatimisesta sekä näihin liittyvästä ohjauksesta siten kuin niistä erikseen säädetään. Näistä on säännöksiä useissa eri erityislaeissa. Muun muassa palvelutarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä ja vanhuspalvelulain 15 ja 15 a §:ssä sekä hoidon tarpeen arvioinnista terveydenhuoltolaissa. Asiakaskohtaisista hoito- tai palvelusuunnitelmista säädetään muun muassa terveydenhuoltolain 24 §:n 3 momentissa, sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:ssä, potilaslain 4 a §:ssä, sosiaalihuoltolain 39 §:ssä, vanhuspalvelulain 16 §:ssä, vammaispalvelulain 3 a §:n 2 momentissa ja lastensuojelulain 30 §:ssä. Tiedottamisella ja neuvonnalla voidaan edistää sitä, että sote-maakuntien asukkaat ja palveluja tarvitsevat asiakkaat osaavat hakeutua myös itsenäisesti palvelutarpeen arvioon.

Tiedottamisen ja neuvonnan lisäksi sosiaalihuoltolain 35 §:ssä on säädetty eri tahojen velvollisuudesta ohjata tai ottaa henkilön suostumuksella suoraan yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jos henkilön sosiaalihuollon tarve on ilmeinen. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta on tehtävä salassapitosäännösten estämättä viipymättä. Myös lastensuojelulain mukainen lastensuojeluilmoitus on tehtävä viipymättä. Lisäksi vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetään velvollisuudesta ilmoittaa iäkkään henkilön palvelutarpeesta.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

11 §. *Palvelustrategia.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan velvollisuudesta laatia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia. Sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen perustuu palveluja koskevaan erityislainsäädäntöön. Näiden palvelujen toteuttamiseksi omalla alueellaan sote-maakunnan olisi pykälän 1 momentin mukaan laadittava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia, joka laaditaan toiminnan ja talouden suunnittelua ja johtamista varten. Palvelustrategiassa olisi otettava huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, joista säädetään 21 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelustrategiassa sote-maakunta päättäisi järjestämisvastuulleen kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon pitkän aikavälin tavoitteet. Lisäksi sote-maakunta asettaisi palvelustrategiassa tavoitteet sille, miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan ottaen huomioon sote-maakunnan asukkaiden tarpeet ja paikalliset olosuhteet. Palvelustrategian ensisijaisena tavoitteena olisi määritellä miten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut toteutetaan sote-maakunnassa. Siinä voitaisiin hyödyntää sote-maakunnan omia sekä yksityisiä ja kolmannen sektorin palveluntuottajia. Palveluja voidaan myös toteuttaa ja tuottaa monin eri ta-

voin. Näihin liittyvät mahdollisuudet kehittyvät nopeasti muun muassa digitalisaation ja tietotekniikan kehittymisen vuoksi. Lisäksi palvelustrategiassa olisi tarkasteltava myös ehdotettavan lain 4 §:ssä määriteltyjä periaatteita palvelujen saatavuudelle ja saavutettavuudelle sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Palvelustrategian tarkoituksena olisi tämän mukaisesti ottaa kantaa muun ohella palveluverkon toteutukseen, lähipalvelujen saatavuuteen ja toteutustapaan sekä yleisesti palvelujen saavutettavuuteen. Silloin kun palveluja kootaan suurempiin kokonaisuuksiin, sote-maakunta voisi palvelustrategiassa ottaa kantaa siihen, miten asukkaille turvataan näiden palvelujen saavutettavuus sote-maakunnan eri osissa asuville henkilöille.

Sote-maakunnan palvelustrategia laadittaisiin osana sote-maakuntastrategiaa. Siitä säädettäisiin sote-maakuntalain 35 §:ssä, jonka mukaan sote-maakuntastrategiassa sote-maakunta päättäisi sote-maakunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Sote-maakuntastrategia olisi tarkistettava vähintään kerran sote-maakuntavaltuuston toimikaudessa.

Pykälän 3 momentin mukaan palvelustrategia olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa. Julkisesti ilmoitettu palvelustrategia antaisi sote-maakunnan asukkaille mahdollisuuden seurata ja arvioida sitä, miten palveluja on tarkoitus toteuttaa ja toteutuvatko ne strategian mukaisesti. Tätä kautta olisi myös mahdollista antaa palautetta ja tehdä palvelujen käytännön toteutusta parantavia ehdotuksia.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

3 luku **Palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta**

12 §. *Edellytykset palvelujen hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan mahdollisuudesta hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta järjestämistä palveluista palvelusetelilaisilla tarkoitettulla tavalla. Palvelusetelilaki on tarkoitus uudistaa jatkossa erikseen omana kokonaisuutenaan. Sen sijaan järjestämistä koskevat ehdotetun lain säännökset koskevat kuitenkin kaikkia sote-maakunnan vastuulla olevia palveluja riippumatta siitä, miten palvelut on tuotettu.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Julkisella hallintotehtävällä viitataan perustuslaissa verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu esimerkiksi lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä. Merkittävää julkisen vallan käyttöä, jota sisältäviä tehtäviä ei perustuslain 124 §:n mukaan voida antaa lainkaan julkisen hallinnon ulkopuolelle, on esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuva oikeus käyttää voimakeinoja tai puuttua muulla merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 1/1998 vp s. 179 II). Perustuslain 19 §:ää toteuttavat julkiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut ovat ymmärrettävissä perustuslain 124 §:ssä tarkoitetuiksi julkisiksi hallintotehtäviksi. Jotta sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaminen voidaan antaa yksityisen palveluntuottajan tehtäväksi, tulee tällöin täyttyä vaatimusten, jotka perustuslain 124 § asettaa julkisen hallintotehtävän antamiselle muiden kuin viranomaisten hoidettavaksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tyhjentävä erittely sen suhteen, mikä palvelu tai tehtävä olisi katsottava julkiseksi hallintotehtäväksi ei kuitenkaan ole lainsäädännön keinoin mahdollista. Terveydenhuollossa merkittävän julkisen vallan käyttöä sisältävät tilanteet ovat usein tiettyjä erotettavissa olevia osia hoitoketjusta tai terveydenhuollon kokonaisuudesta. Tällaisia ovat esimerkiksi ratkaisut, joilla olennaisesti puututaan perustuslain 7 §:ssä tarkoitettuun henkilökohtaiseen vapauteen tai koskemattomuuteen. Muilta osin julkisen vallan järjestämisvastuun piiriin kuuluvassa terveydenhuollossa julkiseksi hallintotehtäväksi voidaan katsoa ainakin potilaan hoidon tarpeen arviointi, sairauksien diagnosointi ja potilaan tutkimiseen liittyvät ratkaisut sekä ratkaisut hoitotoimenpiteistä, joita potilaalle annetaan tai joihin potilaalle annetaan lähete. Näistä ratkaisuista riippuu, saako ihminen hoitoa vai ei ja millaista hoitoa hänelle annetaan.

Sosiaalihuolto eroaa terveydenhuollosta, sillä sosiaalipalvelujen saaminen edellyttää aina hallintopäätöstä, jota on pidettävä julkisen vallan käyttönä. Sosiaalipalveluissa tehdään paljon yksilöä koskevia päätöksiä, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä tai merkittävää julkisen vallan käyttöä ja joissa puututaan myös merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin. Palvelutarpeen arviointi kytkeytyy niin kiinteästi palvelujen myöntämistä koskevaan päätöksentekoon, että myös siihen voidaan katsoa liittyvän julkisen vallan käytön piirteitä. Palvelutarpeen arvioinnilla on myös käytännössä ratkaiseva merkitys sille, millaisia palveluja ihminen saa tai ei saa eli kuinka yksilön perusoikeudet toteutuvat. Oikeusasiamiehen ratkaisukäytännössä maksutun kannan mukaan palvelutarpeen arvioinnin ja siihen perustuvan hallintopäätöksen ja palvelusuunnitelman tekeminen sekä ainakin eräiden palvelutapahtumien toteuttaminen ovat luonteeltaan julkisia hallintotehtäviä.

Sekä sosiaalihuollossa että terveydenhuollossa palvelutarpeen arvioinnin ja siihen liittyvän palvelujen antamista koskevan ratkaisun tai hallintopäätöksen perusteella annettavissa palveluissa on julkisen hallintotehtävän piirteitä ja niissä on kyse yksilön perusoikeuksien toteuttamisesta.

Julkisten palvelujen, kuten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen, tuottamisen lisäksi myös esimerkiksi lakiin perustuva viranomaisen tehtäväksi annettu neuvonta on luonteeltaan julkiseksi hallintotehtäväksi luettavaa tosiasiallista hallintotoimintaa. Viranomaisten antama neuvonta ohjaa hallinnon asiakkaiden toimintaa, ja asiakkaiden tulee voida luottaa neuvonnan paikansäilyvyyteen. Neuvontaan voi sisältyä myös julkisen vallan käytön piirteitä. Näin on etenkin silloin, kun on kyse yksilön oikeudellisesta asemasta koskevaan päätöksentekoon liittyvästä neuvonnasta. Mitä konkreettisemmin neuvojen antaminen saattaa vaikuttaa yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sitä merkityksellisempänä julkisen vallan ulottuvuutta voidaan pitää.

Koska sosiaali- ja terveydenhuoltoon sisältyvien palvelujen ja toimenpiteiden määrittely tyhjentävästi julkisen hallintotehtävän toteuttamiseen sekä toisaalta siihen kuulumattomaan toimintaan ei ole mahdollista, on ehdotettava sääntely päädytty toteuttamaan siten, että sote-maakunnan hankkiessa yksityiseltä palveluntuottajalta sosiaali- ja terveystalveta, on kaikkien yksityisen palveluntuottajan tuotettavaksi siirrettävien asiakkaalle annettavien palvelujen kohdalla täyttyttävä julkisen hallintotehtävän siirtämiselle perustuslain 124 §:ssä asetut edellytykset. Tämä on perusteltua jo siitakin syystä, että riippumatta siitä, ovatko siirrettävät tehtävät luonteeltaan yksiselitteisesti julkisia hallintotehtäviä, on niissä kaikilta osin kyse perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen perusoikeuksien toteuttamisesta. Jo tämä edellyttää sääntelyltä täsmällisyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja sitä, että siirto ei vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa ja hyvän hallinnon vaatimuksia. Julkisina hallintotehtävinä ei kuitenkaan pidettäisi sellaisia yksityisen palveluntuottajan toimintaan sisältyviä tehtäviä, jotka eivät ole asiakkaille annettavia sosiaali- ja terveystalveta, kuten yksityisen palveluntuottajan kirjanpito, palkanmaksu tai

muut hallinnolliset tukipalvelut, toimitilojen siivous, henkilöstöruokailu tai muut henkilöstölle järjestettävät palvelut.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunta voisi tuottaa asiakkaalle annettavia sosiaali- ja terveyspalveluja hankkimalla niitä yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta olisi tarpeen lakisääteisten ja yhdenvertaisten palvelujen järjestämiseksi sekä tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Näiden edellytysten tulisi täytyä kaikkien yksityisen palveluntuottajan tuotettavaksi siirrettävien asiakkaalle annettavien palvelujen kohdalla. Terveystuottajan palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta voisi olla perusteltua esimerkiksi sen vuoksi, että voidaan turvata asiakkaiden hoitoon pääsy terveydenhuoltolaissa säädettyssä ajassa silloin, kun sote-maakunnan oma tuotantokapasiteetti ei riitä potilasjonojen purkamiseen. Palvelujen hankkiminen voisi olla perusteltua myös tilanteissa, joissa esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollossa yksityinen perhekoti on lapselle kodinomaisempi ja tarkoituksenmukaisempi sijoituspaikka kuin sote-maakunnan omat lastensuojeluyksiköt.

Hankittavien palvelujen olisi oltava sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että sote-maakunta pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa 8 §:ssä tarkoitetulla tavalla järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta. Näin ollen sote-maakunta ei voisi hankkia sellaisia palveluja, jotka sen tulee itse hoitaa voidakseen hoitaa järjestämistehtävänsä. Sisältönsä puolesta palvelujen järjestäjän hoidettavaksi kuuluvia tehtäviä ovat esimerkiksi sosiaalihuoltolain 15 §:ssä tarkoitettu sosiaalityö ja osittain myös terveydenhuoltolain 15 §:ssä tarkoitettu neuvolapalvelut. Sosiaalityöhön sisältyy julkista valtaa sisältäviä tehtäviä kuten hallintopäätösten tekemistä sekä palvelutarpeen arviointia ja kokonaisvastuu asiakasprosessin etenemisestä, minkä vuoksi se on viranomaiselle kuuluva tehtävä. Sosiaalityöstä on myös vaikea erottaa selkeästi sellaisia osa-alueita, joita voitaisiin hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta, sillä annettaessa asiakkaalle sosiaalityöhön kuuluvaa ohjausta, viranomaisen velvollisuutena on arvioida jatkuvasti asiakkaan palvelutarpeen muutoksia ja asiakkaan ja lapsen edun toteutumista sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin asiakkaan ja lapsen edun turvaamiseksi (esimerkiksi lastensuojelutoimenpiteet). Mitä kiinteämmin neuvonta ja ohjaus kohdistuvat yksilön oikeuksien toteuttamiseen ja esimerkiksi tietyn palvelun tai etuuden hakemiseen, sitä vahvemmin toimintaan liittyy julkisen vallan käytön ulottuvuuksia. Lisäksi raja yhtäältä yksilökohtaisen neuvonnan ja ohjauksen ja toisaalta yksilön palvelutarpeen arvioinnin välillä, jota sosiaalityön luottamuksellisessa asiakassuhteessa väistämättä tehdään jatkuvasti, voi olla käytännössä liukuva. Sote-maakunnan tulisi pääsääntöisesti tuottaa itse myös esimerkiksi neuvolapalvelut, jotta universaaleihin neuvolapalveluihin sisältyvä lapsen edun riippumaton arviointi voidaan turvata. Neuvolan henkilöstö arvioi syntyvän ja syntyneen lapsen hyvinvointia, kasvua, kehitystä ja kodin olosuhteita. Neuvolan on tarvittaessa esimerkiksi tehtävä lastensuojeluilmoitus sosiaaliviranomaiselle, minkä tekemiseen yksityisellä palveluntuottajalla voi olla korkeampi kynnys asiakassuhteiden säilyttämisen näkökulmasta johtuen.

Sote-maakunta ei voisi hankkia palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta niin laajasti tai määrälliseltä osuudeltaan niin mittavasti, ettei se pysty huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämistehtävästään. Harkittaessa palvelujen ulkoistamista on varmistettava, että järjestäjällä on riittävä osaaminen palveluista sekä että järjestäjä tosiasiaassa ohjaa palvelutuotantoa sekä päättää järjestämisvastuuseen kuuluvista asioista. Turvatakseen järjestämisvastuunsa asianmukaisen toteuttamisen sote-maakunta ei saisi antaa yksityisten palveluntuottajien tuotettavaksi esimerkiksi kokonaisia sosiaali- tai terveydenhuollon tehtäväaloja, kuten koko perusterveydenhuoltoa tai koko sosiaalihuoltoa tai kokonaisia lääketieteen erikoisalojen mukaisia toimintoja. Kuten

edellä 8 §:ää koskevissa perusteluissa on todettu, sote-maakunnalla olisi oltava riittävästi omaa palvelutuotantoa niin sosiaalihuollossa kuin terveydenhuollon perustasolla ja erikoissairaanhoidossa sekä näiden ylätasoinen sektoreiden sisällä ja eri lääketieteen erikoisaloilla siten, että järjestäjän osaaminen ulkoistettujen palvelujen sisällöllisen ja laadullisen arvioinnin tekemisessä on turvattu sekä toiminnan vakaus sekä ydintoiminnot kyetään asianmukaisesti varmistamaan. Sääntely ei sinänsä estäisi hyvin toimivien palvelukokonaisuuksien hankkimista yksityisiltä palveluntuottajilta, kunhan järjestely ei vaaranna järjestämistä toteuttamista ja laissa säädetty edellytykset, kuten yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset sekä sote-maakunnan riskienhallintaa ja hankintasopimuksessa sovittavia asioita koskevat edellytykset muutoin täyttyvät. Sote-maakunta voisi esimerkiksi kokonaisharkintansa perusteella hankkia yksityisiltä palveluntuottajilta suurehkonkin osuuden sellaisia palveluja, jotka luonteensa puolesta erityisesti soveltuvat paremmin tuotettaviksi yksityisten palveluntuottajien toimesta palvelujen kodinomaisuuden tai asiakkaan yksilöllisten olosuhteiden vuoksi. Tällaisia palveluja ovat erityisesti pitkäaikaiseen asumiseen ja hoitoon liittyvät palvelut kuten lastensuojelun sijaishuollon palvelut ja asumispalvelut. Palveluhankinnoissa olisi kuitenkin huolehdittava 14 §:ssä tarkoitetulla tavalla riskienhallinnasta, mitä voitaisiin tehdä osaltaan myös hajauttamalla palveluhankinnat useammalle eri yksityiselle palveluntuottajalle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ostopalvelujen hankkimista koskevista rajoituksista. Momentin 1 kohdan mukaan sote-maakunta ei saisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta 1 momentissa tarkoitettuna palveluna palveluja, joihin sisältyy sote-maakunnan järjestämistä toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Sote-maakunnan järjestämistä toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä on kuvattu tarkemmin edellä 8 §:n perusteluissa. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi 7 §:ssä tarkoitettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä huolehtiminen, valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tehtävät, sosiaali- ja terveydenhuollon koulutustoiminta ja palvelutuotannon valvontaan kuuluvat tehtävät. Myös esimerkiksi sosiaaliamiehen nimeäminen ja sosiaalisen luototuksen tehtävät ovat sote-maakunnalle viranomaisena kuuluvia tehtäviä. Julkisen vallan käyttöä sisältyy muutoin lukuisiin sote-maakunnan järjestämistä toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä. Julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä ovat muun muassa hallintopäätösten tekeminen esimerkiksi sosiaalihuollon palvelun antamisesta tai asiakasmaksusta, maksusitoumuksen tai palvelusetelin antaminen, tahdosta riippumattomaan hoitoon ja huoltoon liittyvät toimenpiteet ja päätökset, virka-avun pyytäminen ja antaminen, lastenvalvojan tehtävät, lapsen elatusta, huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen vahvistaminen sekä erilaisten lausuntojen ja selvitysten antaminen tuomioistuimille ja muille viranomaisille (esimerkiksi lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettava selvitys tuomioistuimelle). Myös sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin ja palvelusuunnitelman laatimiseen liittyy julkisen vallan käytön piirteitä, sillä ne liittyvät kiinteästi hallintopäätöksen tekemiseen. Yksityinen palveluntuottaja voisi käyttää hankittavissa palveluissa julkista valtaa vain, jos siitä olisi säädetty muussa laissa erikseen. Esimerkiksi lastensuojelulaissa ja laissa kehitysvammaisten erityishuollosta on säädetty rajoitustoimenpiteistä, joissa julkisen vallan käyttöä pidettävää rajoitustoimivaltaa voidaan käyttää tietyin edellytyksin myös yksityisen palveluntuottajan tuottamissa palveluissa. Myös esimerkiksi mielenterveyslain mukaisen tarkkailulähetteen voi laatia muikin laillistettu lääkäri kuin virkasuhteessa oleva lääkäri.

Momentin 2 kohdan mukaan sote-maakunta ei saisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta sosiaalihuoltolain 29 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipäivystyksen palveluja. Sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaan sosiaalipäivystys on järjestettävä ympärivuorokautisesti kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi. Päivystys on toteutettava siten, että palveluun voi saada yhteyden ympäri vuorokauden ja kiireelliset sosiaalipalvelut voidaan toteuttaa siten kuin sosiaalihuoltolaissa tai

muussa laissa säädetään. Sosiaalipäivystystä toteutettaessa on toimittava yhteistyössä terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin, hätäkeskuksen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalipäivystyksessä hoidettaviin tehtäviin kuuluu monenlaisia asiakkaan etuun ja oikeuksiin liittyvää kiireellistä palvelutarpeen arviointia ja päätöksentekoa edellyttäviä tehtäviä, joihin sisältyy julkisen vallan tai merkittävän julkisen vallan käyttöä, kuten esimerkiksi lastensuojelulain mukainen kiireellinen sijoitus. Lisäksi sosiaalipäivystyksessä käytetään julkista valtaa sisältäviä toimivaltuuksia, kuten vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 41 §:ssä tarkoitettua sosiaaliviranomaisen oikeutta päästä sosiaalihuollon tarpeessa olevan henkilön asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, sekä tehdään virka-apupyynnöitä muille viranomaisille. Toimiva sosiaalipäivystys edellyttää, että siellä työskentelevä henkilöstö on toimivaltainen hoitamaan julkista valtaa sisältäviä tehtäviään ja käyttämään viranomaisen toimivaltuuksia. Lisäksi sosiaalipäivystyksen järjestäminen on vahvasti sidoksissa sote-maakunnan valmiuteen ja varautumiseen liittyviin tehtäviin, minkä vuoksi sosiaalipäivystystä ei ole mahdollista ulkoistaa miltään osin.

Momentin 3 kohdan mukaan sote-maakunta ei saisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitettuja kiireellisen hoidon ja päivystyksen palveluja lukuun ottamatta perusterveydenhuollon päivä- ja ilta-aikaista kiireellistä vastaanottotoimintaa. Perusterveydenhuollossa annetaan terveydenhuoltolain 50 §:n perusteella kiireellistä hoitoa arkipäivisin päiväaikaan tapahtuvan kiireellisen vastaanottotoiminnan puitteissa. Lisäksi perusterveydenhuollossa on järjestettävä kiireellistä vastaanottotoimintaa iltaisin ja viikonloppuisin päiväaikaan silloin, kun palvelujen saavutettavuus sitä edellyttää. Tällaista perusterveydenhuollon kiireellistä vastaanottotoimintaa voitaisiin siis hankkia ehdotetun momentin 3 kohdan mukaan yksityiseltä palveluntuottajalta, mutta ei ympärivuorokautista päivystystä. Ympärivuorokautinen päivystys järjestetään aina perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystyksenä. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää poikkeusluvan ympärivuorokautisen perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystyksen järjestämiseen, jos palvelujen saavutettavuus ja päivystyspisteiden väliset etäisyydet sitä edellyttävät eikä väestön tarvitsemia palveluja voida riittävästi turvata ensihoitopalvelun avulla. Ympärivuorokautisen päivystyksen järjestäminen edellyttää suuria investointeja ja tehtävät ovat vahvasti sidoksissa sote-maakunnan valmiuteen ja varautumiseen liittyviin tehtäviin, minkä vuoksi ympärivuorokautista päivystystä ei ole mahdollista ulkoistaa. Sen sijaan myös ympärivuorokautisessa päivystyksessä olisi mahdollista käyttää täydentävästi vuokratyövoimaa 12 a §:ssä ehdotettavalla tavalla.

Momentin 4 kohdan mukaan sote-maakunta ei saisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta terveydenhuoltolain 40 §:ssä tarkoitettua ensihoitopalvelua lukuun ottamatta mainitun lain 40 §:n 1 momentin 1 ja 3 kohdissa tarkoitettuja palveluja. Terveysdenhuoltolain 40 §:n 1 momentin mukaan ensihoitopalveluun sisältyvät: 1) äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan hoidon tarpeen arviointi ja kiireellinen hoito ensisijaisesti terveydenhuollon hoitolaitoksen ulkopuolella, eivät kuitenkaan meripelastuslaissa tarkoitettut tehtävät, tarvittaessa potilaan kuljettaminen lääketieteellisesti arvioiden tarkoituksenmukaisimpaan hoitoyksikköön ja äkillisesti sairastuneen tai vammautuneen potilaan jatkohoitoon liittyvät siirrot, silloin kun potilas tarvitsee siirron aikana vaativaa ja jatkuvaa hoitoa tai seurantaa; 2) ensihoitovalmiuden ylläpitäminen; 3) tarvittaessa potilaan, hänen läheisensä ja muiden tapahtumaan osallisten ohjaaminen psykososiaalisen tuen piiriin; 4) osallistuminen alueellisten varautumis- ja valmiussuunnitelmien laatimiseen suuronnettomuuksien ja terveydenhuollon erityistilanteiden varalle yhdessä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa; ja 5) virka-avun antaminen poliisille, pelastusviranomaisille, rajavartiolaitosviranomaisille ja meripelastusviranomaisille niiden vastuulla olevien tehtävien suorittamiseksi. Mainituista tehtävistä kohtien 2, 4 ja 5 mukaiset tehtävät kuuluvat

viranomaisen hoidettavaksi eikä sote-maakunta voisi hankkia niitä yksityiseltä palveluntuottajalta. Sen sijaan kohtien 1 ja 3 mukaisia ensihoitotehtäviä voitaisiin hankkia myös yksityiseltä palveluntuottajalta. Tällöinkin ensihoidon vastuulääkäriin ja kenttäjohtajan tulisi kuitenkin ehdotetun 3 momentin mukaan olla aina virkasuhteessa, joten näiden hoitamia tehtäviä sote-maakunta ei voisi ulkoistaa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta sote-maakunnan olisi vastattava palvelutarpeen arvioinnista. Pääsääntöisesti sote-maakunnan tulisi aina itse arvioida asiakkaan palvelutarve tai hoidon tarve siten, kuin siitä erikseen säädetään sosiaali- ja terveydenhuoltolaissa ja terveydenhuoltolaissa. Tekemänsä yksilöllisen palvelutarpeen tai hoidon tarpeen arvioinnin perusteella sote-maakunta voisi hankkia asiakkaalle tarpeenmukaiseksi arvioidun palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta ostopalveluna, jos pykälässä säädetty edellytykset täyttyisivät. Osassa hankittavia palveluja, kuten esimerkiksi terveydenhuoltolain mukaisissa seuloissa, palvelua ei kuitenkaan anneta palvelutarpeen arvioinnin perusteella vaan esimerkiksi ennalta ehkäisevänä palveluna. Hankkiessaan terveystalvuuksia sote-maakunta voisi edellä todetusta poiketen antaa yksityisen palveluntuottajan tehtäväksi, osana asiakkaalle annettavaa hoitoa, asiakkaan lääketieteellisen tai hammaslääketieteellisen hoidon tarpeen arvioinnin ja hoitoratkaisujen tekemisen, hoitosuunnitelman laatimisen, sekä lähetteen laatimisen erikoissairaanhoidon. Osana hoitoa tehtävä hoidon tarpeen arviointi ja hoitoratkaisujen tekeminen liittyy laillistetun lääkärin ja hammaslääkärin ammatinharjoittamisoikeuteen. Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 22 §:n mukaan laillistettu lääkäri päättää potilaan lääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärityksestä ja siihen liittyvästä hoidosta. Vastaavasti laillistettu hammaslääkäri päättää potilaan hammaslääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärityksestä ja siihen liittyvästä hoidosta. Laillistetulla lääkärillä ja hammaslääkärillä on oikeus määrätä apteekista lääkkeitä, lääkärillä lääkinnällistä tai lääketieteellistä tarkoitusta varten ja hammaslääkärillä hammaslääkinnällistä tai hammaslääketieteellistä tarkoitusta varten, noudattaen, mitä siitä erikseen säädetään tai määrätään. Sote-maakunnan hankkiessa yksityiseltä palveluntuottajalta esimerkiksi perusterveydenhuollon lääkärin vastaanotokäyntejä, on tarkoituksenmukaista, että kyseisissä palveluissa lääkäri voi arvioida vastaanotokäynnillä asiakkaan hoidon tarpeen tutkimalla asiakkaan ja tehdä diagnoosin, antaa samalla tarvittavan hoidon, määrätä tarvittavat lääkkeet ja antaa hoito-ohjeet, ohjata jatkotutkimuksiin tai hoitoon ja laatia tarvittavat lähetteet erikoissairaanhoidon. Hoidon tarpeen arviointi, hoitoratkaisujen tekeminen ja hoitosuunnitelman laatiminen ovat olennainen osa vastaanotokäynnin sisältöä, joita ei ole tarkoituksenmukaista erottaa tehtäväksi virkasuhteessa olevan lääkärin toimesta, sillä se tarkoittaisi käytännössä päällekkäistä työtä.

Yksityisen palveluntuottajan olisi noudatettava 17 §:n 3 kohdan perusteella hoidon tarpeen arvioinnissa, hoitoratkaisujen tekemisessä ja hoitosuunnitelman laatimisessa, kuten muutoinkin palveluja suorittaessaan, sote-maakunnan määrittelemiä ohjeita, joiden noudattamista sote-maakunta valvoisi. Valtakunnallisten suositusluonteisten yhtenäisten lääketieteellisten ja hammaslääketieteellisten hoidon perusteiden toteutumista ohjaa terveydenhuoltolain 7 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö. Ministeriö laatii yhdessä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa yhtenäiset hoidon perusteet. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettu terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvosto antaa terveydenhuoltolain 7 a §:n perusteella suosituksia siitä, mitkä palvelut kuuluvat julkisesti järjestetyn tai rahoitetun terveydenhuollon palveluvalikoimaan. Terveydenhuoltolain 7 a §:n mukaan terveydenhuollon palveluvalikoimaan kuuluvat lääketieteellisesti ja hammaslääketieteellisesti perusteltu sairauksien ennaltaehkäisy, sairauden toteamiseksi tehtävät tutkimukset sekä taudinmääritys, hoito ja kuntoutus. Mainittu-

jen terveydenhuoltolakiin perustuvien valtakunnallisten suositusten lisäksi Suomalainen Lääkäriseura Duodecim laatii yhdessä erikoislääkäriyhdistysten kanssa julkisella rahoituksella riippumattomia, tutkimusnäyttöön perustuvia kansallisia hoitosuosituksia (Käypä hoito –suositukset) hoitopäätösten pohjaksi. Lääkärit käyttävät terveydenhuoltolakiin perustuvia suosituksia ja näyttöön perustuvia Käypä hoito –suosituksia apunaan päättäessään potilaan hoidosta. Suositusten ohella lääkäri ottaa aina hoitopäätöstä tehdessään huomioon myös potilaan yksilöllisen hoidon tarpeen ja elämäntilanteen. Sote-maakunta määritteli hoidon tarpeen arviointia, hoitoratkaisujen tekemistä sekä hoitosuunnitelman ja lähetteen laatimista koskevat ohjeistuksensa edellä mainittuihin kansallisiin suosituksiin perustuen. Sote-maakunnan ohjauksella ja valvonnalla varmistettaisiin se, että hoidon tarpeen arviointi sekä hoitosuunnitelman ja lähetteen laatiminen tapahtuvat sote-maakunnassa yhdenvertaisella tavalla riippumatta siitä, tuottaako palvelun sote-maakunta itse vai yksityinen palveluntuottaja.

Sote-maakunta ei voisi kuitenkaan antaa yksityisen palveluntuottajan tehtäväksi erikoissairaanhoidossa tapahtuvaa hoidon tarpeen arviointia ja hoitoratkaisuja. Lähetteen perusteella tehtävän terveydenhuoltolain 52 §:ssä tarkoitetun ratkaisun asiakkaan ottamisesta sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoitoa toteuttavaan toimintayksikköön sairaanhoitoa varten ja siihen liittyvän hoidon tarpeen arvioinnin ja hoitoratkaisut sekä sairaalaan otetun asiakkaan erikoissairaanhoidon palvelujen antamiseen liittyvän hoidon tarpeen arvioinnin ja hoitoratkaisut tekisi ehdotetun 3 momentin mukaan virkasuhteessa oleva lääkäri. Tämä olisi perusteltua sen vuoksi, että erikoissairaanhoidossa tapahtuvaan hoidon tarpeen arviointiin ja hoitoratkaisuihin liittyy merkittäviä ratkaisuja asiakkaan oikeudesta saada julkisin varoin maksettavaa hoitoa. Erikoissairaanhoitona annettavat tutkimukset ja hoito ovat usein kustannuksiltaan huomattavan kalliita. Terveydenhuoltolain 52 §:n mukaan henkilön ottaminen sairaalaan tai muuhun erikoissairaanhoitoa toteuttavaan toimintayksikköön kiireetöntä sairaanhoitoa varten edellyttää lääkärin tai hammaslääkärin tutkimukseen perustuvaa lähetettä. Lähetete voidaan laatia perusterveydenhuollon virka- tai työsuhteisen lääkärin tai yksityissektorilla toimivan laillistetun lääkärin toimesta. Lähetteen laatimisen yhteydessä asiakkaalla on oikeus valita hoitoa antava erikoissairaanhoidon toimintayksikkö, jonne lähetete lähetetään. Lähetteen vastaanottavan sote-maakunnan erikoissairaanhoidon toimintayksikön virkasuhteessa oleva lääkäri arvioisi asiakkaan hoidon tarpeen ja tekisi ratkaisun asiakkaan ottamisesta erikoissairaanhoitoon. Käytännössä erikoissairaanhoidon yksikköön saapuvat lähetteet arvioi osaston ylilääkäri tai muu hänen määräämänsä kokenut virkasuhteessa oleva lääkäri. Vastaavasti sairaalaan otetun asiakkaan hoidon tarpeen arviointi ja hoitoratkaisut kuuluisivat virkasuhteiselle lääkärille. Erikoissairaanhoidon palveluissa asiakkaalle voidaan tehdä useita eri diagnostisia tutkimuksia ja hänen hoitoonsa liittyen saatetaan pyytää useiden eri erikoisalojen lääkäreiden konsultaatioita ja tutkimuksia. Asiakkaalle saatetaan tehdä useita lääketieteellisiä hoitotoimenpiteitä, häntä voidaan hoitaa sairaalan osastolla tai poliklinikalla tai hän voi saada esimerkiksi lääkinnällisen kuntoutuksen palveluja erikoissairaanhoidosta. On perusteltua, että asiakkaan hoidon tarpeen arviointi ja hoitoratkaisut pysyvät virkasuhteisen lääkärin käsissä, joka huolehtisi asiakkaan hoidon kokonaisuudesta. Virkasuhteisen lääkärin hoidon tarpeen arvioinnin perusteella yksityiseltä palveluntuottajalta voitaisiin hankkia erikoissairaanhoidon hoitotoimenpiteitä kuten esimerkiksi laboratorio- ja kuvantamistutkimuksia, leikkaustoimenpiteitä tai kuntoutusta. Kuten edellä on todettu, laillistetun lääkärin ja hammaslääkärin ammatinharjoittamisoikeuteen kuitenkin kuuluu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 22 §:n perusteella arvioida potilaan taudinmäärittäystä ja siihen liittyvää hoitoa. Jos sote-maakunta esimerkiksi hankkisi potilaalle tehtävän kirurgisen toimenpiteen yksityiseltä palveluntuottajalta sote-maakunnan erikoissairaanhoidon toimintayksikön virkalääkärin tekemän hoidon tarpeen arvioinnin perusteella, toimenpiteen tarpeen arvioinnin tekisi potilaan vastaan-

ottaneen yksityisen palveluntuottajan toimintayksikön lääkäri. Kyseinen lääkäri voisi myös päätyä siihen, ettei leikkaukselle ole lääketieteellisiä perusteita. Tällöin potilaan hoito palautuisi takaisin lähettäneeseen sote-maakunnan erikoissairaanhoidon toimintayksikköön.

Ehdotetun 3 momentin mukaan myös terveydenhuoltolain 40 §:ssä tarkoitetussa ensihoitopalvelussa hoidon tarpeen arvioinnista vastaavan vastuulääkärin ja kenttäjohtajan olisi oltava virkasuhteessa. Näihin tehtäviin sisältyy palvelujen koordinoituvastuuta sekä yhtenäisten hoitokriteereiden määrittelyä, mikä kuuluu sote-maakunnan viranomaistehtäviin.

Hoidon tarpeen arvioinnin ja siihen liittyvien hoidon antamista koskevien ratkaisujen tekemisen voidaan katsoa olevan perusteltua mahdollistaa edellä esitetyllä tavoin terveydenhuollon perustason palveluissa. Perustason palvelujen ohjaaminen ja valvonta on järjestäjän toimesta huomattavasti selkeämpää ja yksinkertaisempaa, kun palvelut annetaan valtaosaltaan usein samalla käynnillä ja ne ovat yleisesti ottaen myös kustannuksiltaan huomattavasti edullisempia. Näin ollen perustason palveluissa ei synny samalla tavoin palvelun tuottajalle kannustimia vaikuttaa palvelujen antamiseen taloudellisin perustein. Näin ollen järjestäjän mahdollisuudet valvoa palvelujen saatavuutta ja yhdenvertaista toteutumista sekä julkisten varojen käyttöä ovat perustasolla ongelmattomammat, vaikka hoidon tarpeen arviointia ja hoitoa koskevien ratkaisujen tekeminen tapahtuisi yksityisen palveluntuottajan toimesta. Lähtökohtaisesti yleislääketieteen erikoisalaan kuuluvina palveluina perustason terveyspalvelut ovat myös rajatumpi valvonnan kohde kuin usean erikoisalan osaamista vaativat erityistason palvelut. Siten erityistason palveluissa hoidon tarpeen arvioinnin ja hoitoa koskevien ratkaisujen tekemisen voidaan katsoa olevan syytä säilyttää sote-maakunnan omana palveluntuottajana. Ensihoidossa puolestaan palvelujen toteutus on etukäteen hyvin tiukkojen kriteeristöjen perusteella tapahtuvaa toimintaa, jota ohjataan ja johdetaan hyvin pitkälti keskitetysti samalla, kun palvelujen antaminen tosiasiasa tapahtuu. Näin ollen yksityisen palveluntuottajan itsenäinen ratkaisuvallta on kapeaa. Siten yksityinen ostopalvelutoiminta voitaisiin mahdollistaa ensihoidossa edellä 2 momentin 4 kohdassa esitetyllä tavalla.

Pykälän 4 momentin mukaan yksityinen palveluntuottaja vastaisi palvelujensa lainmukaisesta ja sopimuksen mukaisesta tuottamisesta. Yksityisen palveluntuottajan omavalvonnasta säädettäisiin 38 §:ssä, jolla osaltaan varmistettaisiin palvelujen asianmukaista tuottamista. Sote-maakunnan velvollisuudesta ohjata ja valvoa sote-maakunnalle palveluja tuottavaa yksityistä palveluntuottajaa säädettäisiin sote-maakuntalain 10 §:ssä ja ehdotetun lain 39 §:ssä. Sote-maakuntalain 10 §:ssä säädettäisiin sote-maakunnan ohjaus- ja valvontavelvollisuudesta, oikeudesta saada yksityiseltä palveluntuottajalta valvonnan toteuttamiseksi välttämättömät tiedot ja selvitykset, oikeudesta tarkastaa yksityisen palveluntuottajan tilat sekä velvollisuudesta ryhtyä toimenpiteisiin epäkohtien ilmetessä. Ehdotetun lain 39 § täydentäisi sote-maakuntalain 10 §:ää. Sote-maakunnan olisi valvottava järjestämisvastuunsa puitteissa yksityisen palveluntuottajan antamaa palvelua siten, että sote-maakunta voi varmistua, että palvelut vastaavat sisällöltään, laadultaan ja määrältään sitä, mitä sote-maakunta on ostopalvelusopimuksessa edellyttänyt. Lisäksi sote-maakunnan olisi huolehdittava tarvittavien ohjeiden siitä, että yksityisen palveluntuottajan palvelut toteutetaan yhdenvertaisin kriteerein suhteessa maakunnan omaan tuotantoon. Ehdotetun 17 §:n 3 kohdan mukaan yksityisen palveluntuottajan olisi noudatettava sote-maakunnan järjestämisvastuunsa nojalla antamia ohjeita. Sote-maakunnan olisi valvottava ja ohjattava yksityisen palvelujen tuottajan toimintaa sekä väestötasolla että yksilötasolla. Sote-maakunnalla olisi siten oltava mahdollisuudet tosiasiasa tarvittaessa puuttua myös yksittäisiin palvelujen antamista koskeviin ratkaisuihin.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

12 a §. *Sosiaali- ja terveydenhuollon vuokratyövoiman käyttö.* Pykälä koskisi vuokratyövoiman vuokraamista sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamista varten. Nykyisinkin kunnat ja kuntayhtymät käyttävät jossain määrin henkilöstövuokrausta täydentääkseen omaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöään. Käytettäessä vuokratyövoimaa henkilöstövuokrausyritykseltä ei hankita sosiaali- ja terveyspalveluja eikä sille siirry näin ollen vastuuta palvelujen tuottamisesta. Ehdotettavassa pykälässä vuokratyövoiman käyttö rinnastettaisiin kuitenkin tietyiltä osin palvelujen hankkimiseen yksityiseltä palveluntuottajalta siten, että pykälän 1 momentin mukaan 12 §:n 1 – 3 momenttia sovellettaisiin myös sote-maakunnan sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamista varten vuokratyövoimana käyttämään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöön, joka ei ole työsuhteessa sote-maakuntaan, mutta toimii sote-maakunnan suorassa työnjohdollisessa alaisuudessa. Sote-maakunta voisi näin ollen hankkia vuokratyövoimaa täydentääkseen omaa henkilöstöään vain sellaisissa palveluissa, joita se voisi ehdotetun pykälän mukaan hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta. Sote-maakunta voisi kuitenkin käyttää vuokratuttua sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöä täydentääkseen omaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöään myös terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitetuissa ympärivuorokautisen kiireellisen hoidon ja päivystyksen palveluissa, vaikkei näitä palveluja ole 12 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaan sallittua hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta.

Sote-maakunnan palveluksessa olevalla henkilöstöllä tarkoitetaan henkilöstöä, joka on työ- tai virkasuhteessa maakuntaan. Vuokratyövoimalla tarkoitetaan puolestaan henkilöstöä, jota ei ole työsuhteessa sote-maakuntaan, vaan henkilöstövuokrausyritykseen. Sote-maakunta tekee henkilöstövuokrausyrityksen kanssa sopimuksen työvoiman vuokraamisesta, jossa sovitaan yleensä muun muassa vuokratyöntekijän työtehtävistä, työntekopaikasta sekä vuokratyöntekijältä vaadittavista tiedoista ja taidoista. Henkilöstövuokrausyritys siirtää työntekijän sote-maakunnan käyttöön, mikä edellyttää aina vuokratyöntekijän suostumusta. Sote-maakunnalle siirtyy työn johto ja valvonta (direktio-oikeus) vuokratyöntekijän tehdessä työtä sote-maakunnan itse tuottamissa palveluissa. Vuokratyö eroaa alihankinnasta siinä, että alihankinnassa osapuolet sopivat työn tuloksesta työn johdon ja valvonnan pysyessä alihankkijalla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sen estämättä, mitä 12 §:n 3 momentissa säädetään, vuokratyövoimana toimiva terveydenhuollon ammattihenkilöstö voi sote-maakunnan työnjohdollisessa alaisuudessa tehdä myös terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitetuissa ympärivuorokautisen kiireellisen hoidon ja päivystyksen palveluissa hoidon tarpeen arvioinnin ja siihen liittyviä hoidon antamiseen liittyviä ratkaisuja. Lisäksi vuokratyöntekijä voisi tehdä sote-maakunnan työnjohdollisessa alaisuudessa sairaalaan otetun asiakkaan erikoissairaanhoidon palvelujen antamiseen liittyvän hoidon tarpeen arvioinnin ja siihen liittyviä hoitoratkaisuja. Sote-maakunnalla olisi suoraan työnjohdon puitteissa mahdollista ohjata ja valvoa vuokratyövoimana toimivien ammattihenkilöiden toimintaa, joten perusoikeuksien, oikeusturvan tai hyvän hallinnon vaatimusten ei voida katsoa tällöin vaarantuvan.

Sote-maakuntalain 10 §:n tai ehdotetun lain 39 §:n mukainen sote-maakunnan ohjaus- ja valvontavelvollisuus ei kohdistuisi henkilöstövuokrausyrityksiin, sillä ne eivät tuota sote-maakunnalle sosiaali- ja terveyspalveluja, vaan sote-maakunta vuokraa kyseisiltä yrityksiltä vuokratyövoimaa. Sote-maakunta johtaa ja valvoo vuokratyöntekijöitä työnantajan tavoin direktio-oikeutensa mukaisesti. Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin kuitenkin siitä, että vuokrates-

saan vuokratyövoimaa sote-maakunnan olisi varmistuttava, että vuokrattu sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö täyttää sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa säädetty edellytykset. Vaikka henkilöstövuokrausyrityksellä olisi sote-maakunnan kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella vastuu huolehtia siitä, että vuokratyöntekijällä on sovittu kelpoisuus ja osaaminen tehtävän hoitamiseen, tulisi sote-maakunnan sen lisäksi varmistua vuokratyöntekijöiden kelpoisuudesta ja osaamisesta.

13 §. *Yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset.* Pykälässä säädettäisiin vaatimuksista, jotka sote-maakunnalle palveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan on täytettävä. Pykälän 1 momentin mukaan yksityisen palveluntuottajan, jolta sote-maakunta hankkii palveluja 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla, olisi täytettävä yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa säädetty edellytykset. Laissa yksityisestä terveydenhuollosta säädetään oikeudesta antaa väestölle yksityisesti terveydenhuollon palveluja. Laissa säädetään muun muassa yksityisiä palveluntuottajia koskevista toimintaedellytyksistä sekä lupa- ja ilmoitusmenettelystä ja valvonnasta. Lain 4 §:n mukaan palvelujen tuottajalla on oltava lupaviranomaisen myöntämä lupa terveydenhuollon palvelujen antamiseen. Ennen kuin itsenäinen ammatinharjoittaja antaa laissa tarkoitettuja terveyden- ja sairaanhoidon palveluja, hänen tulee lain 9 a §:n mukaan tehdä kirjallinen ilmoitus toiminnastaan aluehallintovirastolle. Yksityisistä sosiaalipalveluista annettua lakia sovelletaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottamiseen, toteuttamiseen ja valvontaan. Laissa säädetään muun muassa yksityisten sosiaalipalvelujen toimintaedellytyksistä sekä luvanvaraisista ja ilmoituksenvaraisista palveluista. Lain 7 §:n mukaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan, joka jatkuvasti tuottaa ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, on saatava lupaviranomaiselta lupa palvelujen tuottamiseen ennen toiminnan aloittamista ja olennaista muuttamista. Lain 11 §:n mukaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottajan, joka tuottaa muita kuin ympärivuorokautisia sosiaalipalveluja, on tehtävä puolestaan kirjallinen ilmoitus toiminnasta ennen sen aloittamista tai olennaista muuttamista kunnan toimielimelle siinä kunnassa, jossa palveluja tuotetaan. Valvira ja aluehallintovirastot pitävät yhdessä valtakunnallista tietojärjestelmää (yksityisten palvelujen antajien rekisteri), johon kuuluvat erillisinä osina rekisteri yksityisistä terveydenhuollon palvelujen tuottajista ja itsenäisistä ammatinharjoittajista sekä rekisteri yksityisistä sosiaalipalvelujen tuottajista.

Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 4 §:ssä säädetään yksityisen palveluntuottajan toimintayksikön toimintaedellytyksistä. Mainitun pykälän mukaan toimintayksikössä tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja varusteet sekä toiminnan edellyttämä henkilöstö. Toimitilojen tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle sopiva. Henkilöstön lukumäärän tulee olla riittävä palvelujen tarpeeseen ja asiakkaiden lukumäärään nähden. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden ammatissa toimimisesta säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa. Muulla henkilöstöllä sosiaalipalveluissa tulee olla soveltuva alan koulutus. Perhekodin ja lastensuojelun laitoshoidon henkilöstön mitoituksesta ja kelpoisuusvaatimuksista säädetään erikseen perhehoitolaissa ja lastensuojelulaissa. Yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain 5 §:n mukaan yksityisten sosiaalipalvelujen tuottaja vastaa siitä, että asiakkaalle järjestettävä palvelukokonaisuus täyttää sille asetetut vaatimukset. Toimintayksiköllä tulee olla vastuuhenkilö, joka vastaa siitä, että toimintayksikössä toteutettavat palvelut täyttävät niille asetetut vaatimukset.

Yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 3 §:n mukaan terveydenhuollon palveluja annettaessa on oltava asianmukaiset tilat ja laitteet. Sairaankuljetuspalveluja annettaessa on oltava asianmukainen sairaankuljetusajoneuvo varusteineen. Lisäksi palvelujen tuottajalla tulee olla

toiminnan edellyttämä, asianmukaisen koulutuksen saanut henkilökunta. Toiminnan on oltava lääketieteellisesti asianmukaista ja siinä tulee ottaa huomioon potilasturvallisuus. Henkilöstöön sovelletaan lakia terveydenhuollon ammattihenkilöistä, jossa säädetään oikeudesta toimia terveydenhuollon ammattihenkilönä ja ammattihenkilön velvollisuuksista. Yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain 5 §:n mukaan palvelujen tuottajalla tulee olla lupaviranomaisen hyväksymä terveydenhuollon palveluista vastaava johtaja. Lain 6 §:n mukaan vastaava johtaja vastaa siitä, että terveydenhuollon palveluja annettaessa toiminta täyttää sille tässä laissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä asetetut vaatimukset.

Sen lisäksi, mitä laissa yksityisestä terveydenhuollosta ja laissa yksityisistä sosiaalipalveluista säädetään, sote-maakunnalle palveluja tuottavan yksityisten palveluntuottajan olisi täytettävä ehdotetussa pykälässä säädetyt muut vaatimukset, jotka täydentäisivät mainituissa laeissa säädettyjä kaikkia yksityisen terveydenhuollon tai sosiaalihuollon palveluntuottajia koskevia edellytyksiä. Ehdotetussa pykälässä säädettävät vaatimukset koskisivat nimenomaisesti julkisin varoin maakunnan järjestämistä olevia palveluja tuottavia yksityisiä palveluntuottajia.

Pykälän 2 momentin mukaan yksityisellä palveluntuottajalla olisi oltava sote-maakunnan hankkimien palvelujen sisältöön ja laajuuteen nähden riittävä osaaminen ja taloudellinen kantokyky, palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä muut riittävät toimintaedellytykset. Yksityisellä palveluntuottajalla olisi näin ollen oltava sellaiset toimintaedellytykset, että se pystyy huolehtimaan siltä hankittavien palvelujen asianmukaisesta tuottamisesta. Yksityisellä palveluntuottajalla tulisi olla omaa osaamista ja sitä varten palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö eikä se voisi siten hankkia alihankintana kaikkea palvelutoimintaansa ja toimia vain niin sanottuna kuoriorganisaationa, jolla ei ole palveluksessaan lainkaan omaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöä. Yksityinen palveluntuottaja voisi kuitenkin hankkia 16 §:ssä tarkoitettujen edellytysten täytyessä omaa toimintaansa täydentäviä palveluja alihankkijalta. Lisäksi yksityisellä palveluntuottajalla olisi oltava muut riittävät toimintaedellytykset kuten toimitilat, laitteet ja tietoliikenneyhteydet. Yksityisen palveluntuottajan toimintaedellytysten tulisi olla riittävät sote-maakunnan hankkimien palvelujen sisältöön ja laajuuteen nähden. Näin ollen esimerkiksi itsenäiseltä ammatinharjoittajalta edellytettävät toimintaedellytykset tulisi suhteuttaa tältä hankittaviin palveluihin. Taloudelliseen kantokykyyn vaikuttavista edellytyksistä ja yksityistä palveluntuottajaa koskevista taloudellisista vaatimuksista säädettäisiin tarkemmin pykälän 4 – 8 momenteissa.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan yksityisen palveluntuottajan olisi nimettävä toiminnasta vastaava vastuuhenkilö sekä toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä määrä toimintokohtaisia vastuuhenkilöitä. Toiminnasta vastaavan vastuuhenkilön tehtävänä olisi varmistaa ehdotetussa laissa säädettyjen vaatimusten ja 14 §:ssä tarkoitettujen sopimusvelvoitteiden täytyminen yksityisen palveluntuottajan toiminnassa käytännön tasolla. Toiminnasta vastaava vastuuhenkilö olisi vastuussa muun muassa siitä, että sote-maakunnan määrittelemiä ohjeita noudatetaan palveluja annettaessa. Toimintokohtaisen vastuuhenkilön tehtävänä olisi huolehtia vastuualueellaan sopimuksen alaan kuuluvien tehtävien lainmukaisesta hoitamisesta käytännön tasolla. Yksityinen palveluntuottaja olisi 12 §:n 4 momentissa tarkoitettulla tavalla vastuussa tuottamistään palveluista ja niiden lainmukaisuudesta ja sopimuksen mukaisuudesta, minkä lisäksi vastuuhenkilöt olisivat omalta osaltaan vastuussa käytännön tasolla palvelujen toteuttamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan olisi varmistettava, ettei yksityisen palveluntuottajan aikaisemmassa toiminnassa ole todettu vakavia tai toistuvia puutteita asiakas- ja potilasturvallisuudessa. Jos ilmenisi, että yksityinen palveluntuottaja ei ole ottanut huomioon valvontaviranomaisen aikaisemmin tehtyjä huomautuksia tai määräyksiä, eikä toiminnassa esiintyneitä puutteita ole korjattu tai epäkohtia poistettu, sote-maakunnan ei tulisi hankkia palveluja tällaiselta yksityiseltä palveluntuottajalta. Puutteen vakavuutta asiakas- ja potilasturvallisuudessa on aina arvioitava tapauskohtaisesti ja palvelun sisältö huomioon ottaen. Tarkoitus olisi kuitenkin ottaa huomioon kohtuullisuus ja suhteellisuus. Vaikka yksityisen palveluntuottajan aiemmassa, kauan aikaa sitten tapahtuneessa toiminnassa olisi ollut vakavia tai toistuvia puutteita, mutta yksityinen palveluntuottaja pystyisi kuitenkin osoittamaan, että olosuhteet palvelutoiminnassa ovat niin olennaisesti muuttuneet, ettei tällaisia puutteita enää ole, voitaisiin arvioida, ettei yksityinen palveluntuottaja enää olisi ilmeisen sopimaton tuottamaan palveluja.

Pykälän 4 momentin mukaan yksityinen palveluntuottaja ei saisi olla konkurssissa. Konkursista säädetään konkurssilaissa. Konkurssi on velallisen kaikkia velkoja koskeva maksukyvyttömyysmenettely, jossa velallisen omaisuus käytetään konkurssisaatavien maksuun. Konkursiin asettamisesta päättää tuomioistuimien velallisen tai velkojan hakemuksesta. Konkursiin voidaan asettaa luonnollinen henkilö sekä yhteisö, säätiö ja muu oikeushenkilö.

Pykälän 5 momentin mukaan silloin, kun yksityinen palveluntuottaja on yksityinen henkilö, hänen olisi oltava täyttänyt 18 vuotta. Henkilön toimintakelpoisuutta ei saisi olla rajoitettu siten kuin holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädetään. Henkilö ei saisi olla myöskään konkurssissa tai liiketoimintakiellossa siten kuin konkurssilaissa ja liiketoimintakiellosta annetussa laissa (1059/1985) säädetään.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin yksityistä palveluntuottajaa koskevista taloudellisista vaatimuksista. Voimassa olevan yksityistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaan este luvan myöntämiselle ympärivuorokautisten sosiaalihuollon palvelujen tuottamiseksi on, jos yksityinen palveluntuottaja ei kykene vastaamaan asianmukaisesti taloudellisista velvoitteistaan. Tämä tarkoittaa yksityistä palveluntuottajaa, joka on konkurssissa tai jolla on maksukykyynsä nähden vähäistä suurempia erääntyneitä verovelkoja tai saatavia ulosotossa. Vastaavaa säännöstä ei sisälly nykyiseen yksityisestä terveydenhuollosta annettuun lakiin. Toiminnan yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden, luotettavuuden ja yhdenvertaisuuden kannalta on kuitenkin tarkoituksenmukaista, että sote-maakunnan olisi selvítettävä kaikkien sosiaalihuollon yksityisten palveluntuottajien tai terveydenhuollon yksityisten palveluntuottajien taloudelliset toimintaedellytykset hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta.

Jos yksityisellä palveluntuottajalla olisi muita veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvien velvollisuuksien laiminlyöntejä taikka ulosotossa muita tämän maksukykyyn nähden vähäistä suurempia velkoja, jotka vaarantavat yksityisen palveluntuottajan luotettavuuden, eivät yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset täytyisi. Nämä velvoitteiden laiminlyönnit otettaisiin harkinnanvaraisesti huomioon kiinnittäen erityisesti huomiota sääntelyn tarkoitukseen. Esimerkiksi vähäistä suuremman yksityisoikeudellisen velan määrä suhteessa maksukykyyn ja siihen, vaarantaako tällainen velka yksityisen palveluntuottajan luotettavuuden, olisi arvioitava tapauskohtaisesti. Rajauksella turvataan se, että elin-kelpoinen liiketoiminta saa jatkua. Taloudellisten edellytysten täyttymisellä edellytettäisiin pitkäjänteistä ja asianmukaista velvoitteiden hoitamista. Säännönmukainen velvoitteiden laiminlyöminen, viivästynyt hoitaminen, verovelan kertyminen ja hidas suorittaminen tai verotarkas-

tuksessa havaitut epäkohdat ja niiden nojalla maksuunpannut verot sekä veroseuraamukset voivat osoittaa yksityisen palveluntuottajan toimivan tavalla, joka voi vaikuttaa myös potilas- ja asiakasturvallisuuteen sekä palvelujen laatuun ja joka ei ole palvelujen ja sääntelyn tarkoitukseen nähden hyväksyttävää.

Arvioinnissa otettaisiin lähtökohtaisesti huomioon kaikki ulosottorekisteristä ja muista rekistereistä ilmenevät velat sekä tiedot riippumatta siitä, koskeeko esimerkiksi vireillä olevaa ulosottoasiaa muutoksenhaku tai täytäntöönpanon keskeytys. Tarkoitus on estää, että muutoksenhakuoikeutta käytettäisiin tarkoituksena kiertää ehdotettavan sääntelyn tarkoitus. Toisaalta oikeusvarmuus ja säännösten tarkkarajainen ja yksiselitteinen soveltaminen edellyttävät myös tätä rajausta.

Pykälän 7 momentissa säädettäisiin, että 4 - 6 momentissa säädetty koskisi myös sitä, joka omistuksen, sopimuksen tai muun järjestelyn perusteella käyttää määräysvaltaa yksityisen palveluntuottajan puolesta. On esimerkiksi mahdollista, että aikaisemmin velvoitteensa laiminlyöneen yrityksen vastuuhenkilö perustaa uuden yrityksen ja pyrkii hakeutumaan uuden yrityksen kautta yksityiseksi palveluntuottajaksi. Toiminnan jatkaminen ja siten sääntelyn kiertäminen olisi tällöin tarpeellista estää. Tällöinkin yksityisen palveluntuottajan olisi mahdollisuus osoittaa 8 momentissa säädetysti, ettei esteitä yksityisenä palveluntuottajana toimimiselle ole.

Pykälän 8 momentin mukaan yksityiselle palveluntuottajalle olisi kuitenkin varattava mahdollisuus osoittaa 3 – 6 momentin tarkoitetuissa tilanteissa, ettei esteitä yksityisenä palveluntuottajana toimimiselle ole. Säännöksen tarkoituksena olisi antaa yksityiselle palveluntuottajalle tilaisuus osoittaa, että este on tosiasiallisesti poistunut. Pykälän 6 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa tämä tarkoittaisi esimerkiksi uskottavan maksusuunnitelman esittämistä tai muuta selvitystä toiminnan taloudellisen pohjan tervehdyttämisestä tavalla, joka varmistaa sääntelyn tarkoituksen toteutumisen. Yksityisoikeudellisen vähäistä suuremman velan arvioinnissa suhteessa yksityisen palveluntuottajan luotettavuuteen tulisi huomioida erityisesti velan vaikutus yksityisen palveluntuottajan kykyyn tuottaa palveluja laissa säädetyllä asianmukaisella tavalla sekä se, että yksityinen palveluntuottaja toiminnallaan tosiasiallisesti osoittaa pyrkivänsä maksamaan velat. Sääntelyn tarkoitus olisi estää esimerkiksi yksityisenä palveluntuottajana toimivaa sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöä joutumasta kohtuuttomaan tilanteeseen silloin, kun hänelle on syntynyt maksukykyynsä nähden vähäistä suurempaa velkaa, mutta hän kuitenkin pystyy tarjoamaan ehdotettavan lain edellyttämällä tavalla edelleen asianmukaisesti sosiaali- tai terveyspalveluja, ja esittää asianmukaisen maksusuunnitelman esteen poistumiseksi.

Pykälän 9 momentin mukaan ehdotetussa pykälässä säädettyjä yksityistä palveluntuottajaan koskevia vaatimuksia sovellettaisiin myös yksityisen palveluntuottajan 16 §:ssä tarkoitettuun alihankkijaan. Jos yksityinen palveluntuottaja hankkii alihankintana täydentäviä palveluja, tulisi tämän myös 16 §:n mukaan varmistua siitä, että alihankkija täyttää 13 §:ssä säädetty vaatimukset.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

14 §. *Hankittavien palvelujen sopimusehdot ja varautuminen sopimuksen päättymiseen.* Pykälässä säädettäisiin niistä sopimusehdoista, joita sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan väliseen sopimukseen olisi ainakin sisällytettävä. Säännöksessä tarkoitetuilla sopimuksen vähimmäisehdoilla varmistettaisiin sote-maakunnan mahdollisuudet käytännön tasolla tosiasiallisesti.

huolehtia järjestämistä vastuuseen kuuluvista velvoitteista sekä varautua ostopalveluihin liittyviin riskeihin. Hankkiessaan palveluja yksityisiltä palveluntuottajilta sote-maakunnan on kyettävä hallitsemaan palvelutuotannon kokonaisuutta siten, että palvelutarjonta on tuotantotavasta riippumatta kattavaa ja yhdenvertaisesti saatavissa koko sote-maakunnan alueella. Siten sote-maakunnan tulisi palveluhankinnoissaan ottaa sekä hankintoja suunniteltaessa että sopimuksia tehtäessä huomioon mahdolliset riskit. Sopimuksella ei voida sopia järjestäjälle kuuluvista vastuista toisin, mutta näiden velvoitteiden toteuttamiseksi yksityisen palveluntuottajan kanssa on sovittava niistä käytännön järjestelyistä, joiden nojalla sote-maakunnan on mahdollista toteuttaa järjestäjälle kuuluvat vastuut.

Hankinnan toteutusvaihtoehtoja suunniteltaessa ulkoistuksen toiminnallisia ja taloudellisia riskejä voidaan vähentää esimerkiksi käyttämällä useampaa palveluntuottajaa sekä asettamalla toimintaan vakavaraisuus edellytyksiä. Riskeihin on varauduttava tiedonsaantioikeuksilla ja valvonnalla. Lisäksi sote-maakunnan tulee yksityisen palveluntuottajan kanssa tehtävien sopimusten varmistaa palvelutuotannon jatkuvuus myös poikkeuksellisissa tilanteissa, kuten laajoissa palvelutuotantoon vaikuttavissa yhteiskunnallisissa tai muissa häiriö- tai poikkeustilanteissa, kuten epidemioissa, yksityisen palveluntuottajan konkurssitilanteessa tai valvontaviranomaisen keskeyttäessä yksityisen palveluntuottajan toiminnan. Sote-maakunta vastaa järjestämistä vastuunsa nojalla myös siitä, etteivät mahdolliset palvelujen ulkoistukset tapahdu hallitsemattomasti ja liian laajasti, vaan sote-maakunta kykene kaikissa tilanteissa huolehtimaan asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveystalouden palvelujen saatavuudesta.

Hankkiessaan palveluja 12 §:ssä tarkoitetulla tavalla ostopalvelusopimukseen perustuen sote-maakunnan olisi ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan varmistettava, että se pystyy huolehtimaan 8 §:ssä säädettyistä vastuistaan ja palvelutoiminnan jatkuvuudesta sopimuksen voimassa ollessa ja sen päättyessä sekä mahdollisissa sopimuksen rikkomis- ja häiriötilanteissa tai muissa häiriö- tai poikkeustilanteissa. Sote-maakunnan olisi otettava huomioon erilaiset tilanteet, joissa sopimus voi päättyä tai joissa sopimukseen perustuva yksityisen palveluntuottajan palvelutoiminta voi päättyä tai häiriintyä. Sopimus voi päättyä sopimuksessa sovittuna ajankohtana tai osapuolet voivat sopimuksessa sovitulla tavalla irtisanoa sopimuksen tai purkaa sopimuksen sopimusrikkomuksen perusteella. Sopimus saatetaan myös purkaa sopimuksen vastaisesti. Yksityinen palveluntuottaja voi myös esimerkiksi hakeutua konkurssiin tai valvontaviranomainen voi päättää toiminnan keskeyttämisestä tai luvan peruuttamisesta yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa tai yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa tarkoitetulla tavalla. Kaikissa eri tilanteissa sote-maakunnan olisi jo ennakollisesti sopimusehtojen kautta varmistuttava siitä, että asiakkaat saavat tarpeenmukaiset palvelunsa ja että sote-maakunta pystyy huolehtimaan järjestämistä vastuuseensa sisältyvistä velvoitteista.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan välisessä sopimuksessa olisi sovittava ainakin: 1) hankittavien palvelujen sisällön, määrän ja laadun toteuttamisesta; 2) käytännön järjestelyistä, joilla sote-maakunta huolehtii järjestämistä vastuuseensa kuuluvasta ohjaamisesta, seurannasta ja valvonnasta; 3) yksityisen palveluntuottajan vakavaraisuuden ehdoista; 4) mahdollisten alihankkijoiden käyttämisen menettelyistä ja siitä, miten sote-maakunta antaa hyväksyntänsä alihankkijoiden käyttämiseen; 5) häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin liittyvästä varautumisesta ja toiminnan jatkuvuuden hallinnasta; 6) sopimuksen mukaisen korvauksen alentamisesta ja sen maksamisesta pidättymisestä yksityisen palveluntuottajan virheen perusteella; 7) sopimuksen irtisanomisesta ja purkamisesta; sekä 8) sopimuksen päättymiseen tai sopimuksen rikkomis- tai häiriötilanteeseen liittyvästä varautumisesta ja toiminnan jatkuvuuden hallinnasta.

Jotta sote-maakunta kykenee hankittavien palvelujen osalta toteuttamaan järjestämisvastuuseen kuuluvat tehtävänsä, olisi sopimuksessa ehdotetun 1 kohdan mukaan sovittava ensinnäkin hankittavien palvelujen sisällön, määrän ja laadun toteuttamista. Sote-maakunnan on järjestämisvastuunsa nojalla huolehdittava muun muassa siitä, että sen vastuulla oleva väestö saa maakunnan eri osissa tai eri väestöryhmien kesken palvelut yhdenvertaisesti. Näin ollen sote-maakunnalla tulee sopia yksityiseltä palveluntuottajalta hankittavien palvelujen toteuttamisesta palvelujen sisällön, laadun ja määrän osalta siten, että sote-maakunta voi myös käytännössä varmistua, että kyseiset palvelut vastaavat sen alueella muulla tavoin tuotettavia palveluja.

Säännöksen 2 kohdan nojalla sopimuksessa olisi sovittava niistä menettelyistä ja käytännön järjestelyistä, joiden kautta sote-maakunta kykenee käytännössä toteuttamaan kaikki järjestämisvastuuseen kuuluvat velvoitteensa suhteessa sopimuksen kohteena oleviin palveluihin ja niitä tuottavaan yksityiseen palveluntuottajaan. Palvelujen järjestäjän on velvoitteidensa nojalla oltava jatkuvan seurannan ja valvonnan kautta sekä väestötasolla että yksilötasolla tietoinen yksityisen palveluntuottajan toimesta annettavien palvelujen sisällöstä ja laadusta, henkilöstön resursoinnista, palvelujen ja hoidon organisoinnista ja palveluihin ja hoitoon pääsyn toteutumisesta. Sote-maakunnan on järjestäjänä kyettävä ohjaamaan ja valvomaan kaikkia vastuullaan olevia palveluja riippumatta palvelujen tuotantotavasta. Muutoin järjestäjä ei kykene esimerkiksi varmistamaan palvelujen yhdenvertaista toteutumista eri tavoin tuotettujen palvelujen välillä. Tämä edellyttää lisäksi sote-maakunnan laajaa tiedonsaantioikeutta palvelutuotantoa koskeviin tietoihin sekä palveluntuottajaa koskeviin tietoihin siten kuin sote-maakuntalain 10 §:ssä säädetään. Lisäksi voidaan sopia palvelujen toteutumisen seurannasta esimerkiksi erilaisten mittareiden avulla, joilla seurataan asiakkaan pääsyä palveluihin tai esimerkiksi selvittämällä asiakastytyväisyyttä.

Ehdotetun 3 kohdan mukaan sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan sopimukseen olisi sisällytettävä palveluntuottajan vakavaraisuuteen liittyviä ehtoja, joita palveluntuottajan tulisi sopimuskauden aikana noudattaa. Sote-maakunnan tulisi harkita tapauskohtaisesti vakavaraisuuteen liittyviä vaatimuksia ja hallita hankkimansa palvelutuotannon jatkuvuuteen liittyviä riskejä osana palveluhankintojen riskienhallinnan kokonaisuutta. Vakavaraisuuteen liittyvät ehdot ovat tyypillisesti palveluntuottajan taseesta ja mahdollisesti muista tilinpäätöstiedoista johdettuja mittareita. Yksityisen palveluntuottajan vakavaraisuutta voidaan tarkastella myös erilaisten selvitysten avulla, joita voivat olla esimerkiksi verojämiä ja sosiaaliturvamaksujen maksamista koskevat tiedot, sillä nämä tiedot kertovat yrityksen kyvystä huolehtia julkisista maksuista ja velvoitteista. Tarvittaessa voidaan myös pyytää ajantasaisia luottolaitosten antamia selvityksiä yritysten luottokelpoisuudesta selvitykseksi yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta.

Sopimuksessa olisi ehdotetun 4 kohdan mukaan sovittava myös siitä, voiko yksityinen palveluntuottaja käyttää palveluja tuottaessa alihankkijoita 16 §:ssä tarkoitettulla tavalla omaa palvelutuotantoaan täydentävästi, miten alihankkijoiden käyttämisessä muutoin menetellään sekä siitä, miten yksityinen palveluntuottaja ilmoittaa sote-maakunnalle alihankkijoista, joita se aikoo käyttää ja miten sote-maakunta antaa hyväksyntänsä kyseisten alihankkijoiden käyttämiseen.

Sopimuksessa tulisi ehdotetun 5 kohdan mukaan sopia erilaisiin normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisesta sekä toiminnan jatkuvuuden hallinnasta näihin tilanteisiin liittyen. Sopimusperusteinen varautuminen on keskeinen osa organisaation varautumista ja jatkuvuudenhallintaa, ja sillä pyritään takaamaan palvelujen toimintavarmuus ja jatkuvuus kai-

kissa tilanteissa, esimerkiksi pitkään jatkuvissa sähkön tuotantohäiriöissä tai vesijohtoverkoston liittyvissä häiriöissä. Yhtenäisillä riskinarvioinneilla ja suunnittelulla varmistetaan toimialan kyky toimia erilaisissa häiriötilanteissa kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti sekä toimialan sisällä että yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö on ohjeistanut sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita sopimusperusteisesta varautumisesta ohjeella 2019:9. Elinkeinoelämän ja julkishallinnon yhteistyönä on puolestaan laadittu suositukset toiminnan jatkuvuudenhallintaan.

Ehdotetun 6 kohdan mukaan sopimuksessa olisi sovittava sopimuksen mukaisen korvauksen alentamisesta ja maksamisesta pidättymisestä yksityisen palveluntuottajan virheen perusteella. Jos yksityinen palveluntuottaja ei esimerkiksi noudattaisi laissa säädettyjä velvoitteitaan tai sote-maakunnan määrittelemiä ohjeita eikä korjaisi toiminnassaan olevia puutteita asetetussa määräjassa, sote-maakunta voisi sovitulla tavalla alentaa yksityiselle palveluntuottajalle maksettavaa korvausta tai pidättäytyä sen maksamisesta.

Ehdotetun 7 kohdan mukaan sopimuksessa olisi sovittava sopimuksen irtisanomisesta ja purkamisesta. Irtisanomisehto voi olla sellainen, jossa irtisanominen on mahdollista ilman erityisiä perusteita irtisanomisajan puitteissa taikka sellainen, jossa sovitaan tarkemmin edellytykset, joiden täytyessä irtisanominen on mahdollista. Sopimuksen purkaminen tulee yleensä kysymykseen, kun on kyse olennaisesta, vakavasta, sopimusrikkomuksesta. Sote-maakunnan tulisi varautua mahdollisiin sopimusrikkomuksiin sopimalla sopimuksen irtisanomisen ja purkamisen ehdoista ja menettelystä.

Lisäksi sopimuksessa olisi ehdotetun 8 kohdan mukaan varauduttava sopimuksen päättymiseen ja sopimuksen rikkomis- ja häiriötilanteisiin sopimalla ennalta siitä, miten toiminnan jatkuvuus ja asiakkaiden palvelut voidaan turvata myös näissä tilanteissa. Sopimuksessa voitaisiin sopia esimerkiksi siitä, että sote-maakunta voisi jatkaa konkurssitilanteessa tai sopimuksen purkamistilanteessa väliaikaisesti palvelutoimintaa yksityisen palveluntuottajan sijasta siten, että henkilöstö voisi halutessaan siirtyä sote-maakunnan palvelukseen ja sote-maakunta voisi käyttää yksityisen palveluntuottajan tiloja korvausta vastaan, kunnes asiakkaiden palvelut on saatu järjestettyä muulla tavoin. Lisäksi sopimuksessa voitaisiin sopia esimerkiksi vakuuden asettamisesta. Vakuuden asettaminen turvaisi osaltaan häiriötilanteissa palvelujen jatkuvuutta.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

15 §. *Palvelujen hankintaa koskevan päätöksen perustelevinen.* Pykälän mukaan hallintolain 44 §:ssä säädetyn lisäksi sote-maakunnan 12 §:ssä tarkoitettussa ostopalveluja koskevassa hankintapäätöksessä olisi ilmentävä perustelut siitä, että palvelujen hankinnalle on olemassa 12 §:ssä tarkoitettut edellytykset sekä siitä, kuinka sote-maakunta kykenee toteuttamaan 8 §:ssä säädetyn järjestämisvastuunsa hankkiessaan palveluja. Lisäksi perusteluista olisi ilmentävä, miten sote-maakunta on huolehtinut 14 §:ssä säädettyjen sopimusehtojen asianmukaisuudesta.

Hankkiessaan palveluja ostopalveluna sote-maakunnan on noudatettava muun muassa hankintalain mukainen sote-maakunnan tekemä hankintapäätös on hallintopäätös, jota koskee hallintolain 44 §:ssä säädetty perusteluvollisuus. Sen lisäksi, mitä hallintolaissa säädetään päätöksen perustelevisesta, hankintapäätöksen perusteluista olisi ilmentävä perustelut siitä, että palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta on 12 §:ssä tarkoitettulla ta-

valla tarpeen lakisääteisten ja yhdenvertaisten palvelujen järjestämiseksi sekä tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Lisäksi perusteluista olisi ilmentävä, että hankittavat palvelut ovat sisällöltään, laajuudeltaan ja määrälliseltä osuudeltaan sellaisia, että sote-maakunta pystyy huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämisvastuunsa toteuttamisesta myös hankittavien palvelujen osalta. Niin ikään perusteluista olisi ilmentävä, ettei hankittavien palvelujen sisältö ole vastoin 12 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyä. Perusteluista ilmentävä myös se, kuinka sote-maakunta kykenee palveluja hankkiessaan toteuttamaan 8 §:ssä säädetyn järjestämisvastuunsa ja huolehtimaan asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Lisäksi perusteluissa olisi kuvattava, miten sote-maakunta on varautunut sopimuksen päättymiseen tai sopimuksen rikkomis- ja häiriötilanteisiin 14 §:ssä säädetyn sopimusehdoin.

Hankintapäätöksen perusteluvollisuus pykälässä ehdotettavalla tavalla toisi läpinäkyväksi sen, onko hankintapäätöstä tehdessä noudatettu ehdotettavan lain säännöksiä. Perusteluvollisuudella olisi tarkoitus ohjata sote-maakuntia tarkastelemaan ulkoistuksia myös järjestämisvastuun kannon, julkisen hallintotehtävän siirron rajauksien sekä riskienhallinnan näkökulmasta. Koska hankintapäätös on julkinen asiakirja, voisivat sote-maakunnan viranomaisten lisäksi myös sote-maakunnan asukkaat saada tiedon päätöksen perusteluista. Lisäksi valvontaviranomaiset ja sosiaali- ja terveysministeriö voisivat arvioida tehtyjen hankintojen perusteluja osana sote-maakuntien ohjausta ja valvontaa.

Hankintalain mukaan hankintapäätöksestä voi valittaa markkinaoikeuteen. Hankintalain 146 §:n mukaan markkinaoikeuden käsiteltäväksi valituksella voidaan saattaa hankintalaissa tarkoitettu hankintayksikön päätös tai hankintayksikön muu hankintamenettelyssä tekemä ratkaisu, jolla on vaikutusta ehdokkaan tai tarjoajan asemaan. Hankintalain 145 §:n mukaan hankintaa koskevan asian voi saattaa markkinaoikeuden käsiteltäväksi se, jota asia koskee. Markkinaoikeus ratkaisee kuitenkin vain asiat, jotka liittyvät hankintalain noudattamiseen hankintapäätöstä tehdessä.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

16 §. *Yksityisen palveluntuottajan alihankinta.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnalle 12 §:ssä tarkoitettulla tavalla sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan mahdollisuudesta käyttää kyseisiä palveluja tuottaessaan alihankkijoita. Palvelujen hankkiminen toiselta palveluntuottajalta perustuu sopimukseen, jolloin sopimuskumppani toimii alihankkijana. Alihankkijana voi toimia esimerkiksi yhtiö, muu yhteisö tai ammatinharjoittaja.

Sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevissa sosiaali- ja terveyspalveluissa on 12 §:n perusteluissa todettulla tavalla kyse julkisista hallintotehtävistä, joiden antaminen yksityisen palveluntuottajan hoidettavaksi edellyttää perustuslain 124 §:n edellytysten täyttymistä. Perustuslain 124 § edellyttää myös, ettei yksityinen palveluntuottaja voi ilman laissa annettua valtuutusta hankkia alihankintana julkisia hallintotehtäviä sisältäviä palveluja. Yksityiselle siirretyn julkisen hallintotehtävän edelleen siirtämiseen (subdelegointi) on perustuslakivaliokunnan käytännössä suhtauduttu lähtökohtaisesti kielteisesti. Subdelegoinnin kieltö ei koske kuitenkaan ehdottomasti tilanteita, joissa on kyse täydentävästä tai teknisluonteisesta tehtävästä ja joissa alihankkijaan kohdistuvat samat laatuvaatimukset ja vastaava valvonta kuin alkuperäiseen palveluntuottajaan.

Pykälä ei koskisi sellaisia yksityisen palveluntuottajan alihankkijoilta hankkimia palveluja, jotka eivät ole asiakkaille annettavia sosiaali- ja terveystalvveluja eivätkä siten julkisia hallinto-tehtäviä, kuten yksityisen palveluntuottajan kirjanpito, palkanmaksu tai muut hallinnolliset tu-kipalvelut, toimitilojen siivous, henkilöstöruokailu tai muut henkilöstölle järjestettävät palvelut. Näitä tukipalveluja yksityinen palveluntuottaja voisi hankkia alihankkijoilta ilman ehdotetta- vassa pykälässä säädettäviä rajoituksia tai edellytyksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnalle palveluja tuottava yksityinen palveluntuottaja voisi tuottaa palveluja hankkimalla omaa toimintaansa täydentäviä sosiaali- ja terveystalvveluja alihankkijalta. Yksityinen palveluntuottaja ei voisi hankkia kaikkea palvelutoimintaansa ali- hankkijalta toimien niin sanottuna kuoriorganisaationa, vaan hankkia voisi täydentäviä palve- luja. Yksityisellä palveluntuottajalla olisi oltava 13 §:ssä tarkoitettulla tavalla sote-maakunnan hankkimien palvelujen sisältöön ja laajuuteen nähden riittävä osaaminen ja taloudellinen kan- tokyky, palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenki- löstö sekä muut riittävät toimintaedellytykset. Yksityisen palveluntuottajan olisi nimettävä toi- minnasta vastaava vastuuhenkilö sekä toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden riittävä määrä toimintokohtaisia vastuuhenkilöitä. Se osuus tai palvelut, jotka katsottaisiin yksityisen palve- luntuottajan omaa palvelutoimintaa täydentäviksi, riippuisi yksityisen palveluntuottajan sote- maakunnalle tuottamien palvelujen laadusta ja laajuudesta. Yksityinen terveystalvvelujen palve- luntuottaja voisi esimerkiksi hankkia toiminnan laajuudesta riippuen alihankintana täydentäviä terveystalvveluja useammaltakin itsenäiseltä terveydenhuollon ammatinharjoittajalta. Mainit- tuja täydentäviä palveluja voisi hankkia alihankkijalta kuitenkin vain, jos siitä on sovittu sote- maakunnan kanssa 14 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Lisäksi edellytyksenä olisi, että yksityinen palveluntuottaja on ilmoittanut sote-maakunnalle alihankkijat, joita sen on tarkoitus käyttää ja esittänyt selvityksen siitä, että nämä täyttävät 13 §:ssä säädetyt vaatimukset, ja että sote-maakunta on antanut hyväksyntänsä kyseisten alihankkijoiden käyttämiseen. Sote-maa- kunta harkitsisi alihankintamahdollisuuden laajuuden ja käyttöalan aina tapauskohtaisesti sopi- musvaiheessa, jolloin olisi mahdollista ottaa huomioon paitsi alihankinnan kohteena olevan pal- velun laatu ja laajuus myös toimijoiden erilaisuus. Alihankkijoiden käyttäminen edellyttäisi näin ollen aina sitä, että alihankkijoiden käytöstä olisi sovittu etukäteen sote-maakunnan kanssa, sote-maakunta olisi tietoinen käytettävistä alihankkijoista sekä sitä, että sote-maakunta olisi ni- menomaisesti antanut hyväksyntänsä kyseisten alihankkijoiden käyttämiseen arvioituaan ali- hankkijoiden hyväksyttävyyden saamansa ja hankkimansa selvityksen perusteella. Alihankki- joiden hyväksymismenettelyllä varmistettaisiin se, että sote-maakunnalla on mahdollisuus hoi- taa järjestämistehtävänsä ja varmistaa alihankinnan käytön asianmukaisuus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että hankkiessaan palveluja alihankkijalta yksityisen pal- veluntuottajan olisi huolehdittava siitä, että sekä yksityinen palveluntuottaja itse että alihankkija täyttävät 13 §:ssä säädetyt vaatimukset. Näin turvattaisiin se, että sote-maakunnan kanssa sopi- muksen tekevällä yksityisellä palveluntuottajalla on riittävä kyky ja osaaminen vastata sopi- muksen nojalla perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuina julkisina hallintotehtävinä pidettävien so- siaali- ja terveystalvvelujen tuottamisesta sekä niihin liittyvistä lakisääteisistä vastuista. Ennen kuin yksityisen palveluntuottaja tekisi alihankkijan kanssa sopimusta palvelujen hankkimisesta, sen olisi varmistuttava, että myös alihankkija täyttää 13 §:ssä säädetyt vaatimukset liittyen asi- anmukaisiin lupiin tai ilmoituksiin valvontaviranomaisille, alihankkijan riittävään osaamiseen, henkilöstöön, taloudelliseen kantokykyyn ja muihin toimintaedellytyksiin sekä alihankkijan aiemman toiminnan asianmukaisuuteen. Yksityisen palveluntuottajan on huolehdittava vaati- musten täyttämisestä myös koko alihankintasopimuksen voimassaolon ajan. Yksityinen palve-

luntuottaja olisi kokonaisvastuussa tuottamistaan palveluista ja vastaisi alihankkijan yksittäiselle asiakkaalle antamasta palvelusta. Yksityinen palveluntuottaja ei näin ollen voi siirtää vastuuta palvelujen tuottamisesta kokonaan alihankkijalleen, vaan sen on varmistettava palvelujen asianmukainen tuottaminen ja viime kädessä esimerkiksi tuotettava palvelu itse, jollei alihankkija tuota palvelua sovitulla tavalla.

Pykälän 3 momentin mukaan yksityinen palveluntuottaja olisi osaltaan vastuussa alihankkijoidensa ohjauksesta ja valvonnasta. Tähän liittyen yksityinen palveluntuottaja olisi velvollinen huolehtimaan siitä, että alihankkijan tuottamat palvelut vastaavat lainsäädännön vaatimuksia ja sitä, mitä sote-maakunta edellyttää yksityiseltä palveluntuottajalta sekä siitä, että alihankkija noudattaa sote-maakunnan ohjeita. Vaikka sote-maakunta olisi vastuussa myös alihankkijoiden valvonnasta, yksityisen palveluntuottajan tulisi ohjata ja valvoa alihankkijoitaan omalta osaltaan. Sote-maakunnan kanssa sopimuksen tehneen yksityisen palveluntuottajan tulisi huolehtia vastaavasti kuin itse tuottamiensa palvelujen osalta siitä, että alihankkijan tuottamissa palveluissa noudatetaan sote-maakunnan ja yksityisten palveluntuottajan välistä sopimusta sekä sote-maakunnan määrittelemiä ohjeita koskien palvelujen antamista.

Sote-maakunnan velvollisuuteen ohjata ja valvoa yksityisen palveluntuottajan alihankkijaa sovellettaisiin sote-maakuntalain 10 §:ää ja ehdotetun lain 39 §:ää. Sote-maakunnan tulisi ohjata ja valvoa yksityisen palveluntuottajan alihankkijoita vastaavasti kuin sote-maakunnalle palveluja tuottavia yksityisiä palveluntuottajia ja sote-maakunnalla olisi käytettävissään vastaavat toimivaltuudet kuin sen valvoessa sen kanssa sopimuksen tehneitä yksityisiä palveluntuottajia. Viime kädessä sote-maakunta järjestäjänä on vastuussa siitä, että asiakas saa sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvat palvelut ja että ne tuotetaan asianmukaisesti.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

17 §. Yksityisen palvelun tuottajan velvollisuudet. Pykälässä säädettäisiin yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan velvollisuuksista sote-maakunnan hankkiessa siltä sosiaali- ja terveyspalveluja. Pykälän 1 kohdan mukaan yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan olisi noudatettava julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja koskevia lakisääteisiä sisältö- ja laatuvaatimuksia. Sosiaalihuoltolaissa, terveydenhuoltolaissa ja useissa erityislaeissa määritellään julkisen järjestäjän järjestämisvastuulla olevat sosiaali- ja terveyspalvelut ja niiden sisältö. Palvelujen laadusta säädetään muun muassa terveydenhuoltolain 8 §:ssä, jonka mukaan terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. Vastaavasti sosiaalihuoltolain 30 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää. Asiakasta on kohdeltava siten, että hänen vakaumustaan ja yksityisyyttään kunnioitetaan eikä hänen ihmisarvoaan loukata. Terveydenhuollon laatua ja potilasturvallisuutta varmistetaan osaltaan myös terveydenhuoltolain 45 §:n mukaisilla säännöksillä erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä. Osa sellaisista tutkimuksista, toimenpiteistä ja hoidoista, jotka harvoin esiintyvinä tai vaativina edellyttävät toistettavuutta tai usean alan erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi tai merkittäviä investointeja laitteistoihin ja välineisiin terveydenhuollon laadun ja potilasturvallisuuden, vaikuttavuuden, tuottavuuden ja tehokkuuden takaamiseksi, kootaan suurempiin yksiköihin. Leikkaustoiminta, joka edellyttää leikkaussaliolosuhteita ja anestesiaa, tulee kokonaisuudessaan koota niihin sairaaloihin, joissa

on ympärivuorokautinen perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystys. Lisäksi valtakunnallisesti ja alueellisesti keskitettävistä tutkimuksista, toimenpiteistä ja hoidoista säädetään tarkemmin erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskittämisestä annetulla valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotetun 1 kohdan perusteella yksityiseltä palveluntuottajalta hankittavien palvelujen tulisi vastata sisällöltään ja laadultaan sote-maakunnan itse tuottamia palveluja. Suuri osa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevista lakisääteisistä sisältö- ja laatuvaatimuksista koskee nykyisinkin sekä julkisia että yksityisen palveluntuottajan tuottamia palveluja. Esimerkiksi lakia terveydenhuollon ammattihenkilöistä, lakia sosiaalihuollon ammattihenkilöistä, sosiaalihuollon asiakaslakia, lakia sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista, potilaslakia ja sen nojalla annettua sosiaali- ja terveysministeriön asetusta potilasasiakirjoista (298/2009) sovelletaan sekä julkisiin että yksityisiin palveluihin.

Pykälän 2 kohdan mukaan yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan olisi noudatettava tekemäänsä palvelujen tuottamista koskevaa sopimusta. Sopimuksen sisältö määritteli laissa säädettyjen vaatimusten ohella yksityisen palveluntuottajan tuottamia palveluja. Yksityisen palveluntuottajan ja sote-maakunnan välisessä sopimuksessa olisi sovittava ainakin 14 §:ssä säädettyistä asioista.

Pykälän 3 kohdan mukaan yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan olisi noudatettava sote-maakunnan järjestämisvastuunsa nojalla yksityiselle palveluntuottajalle antamia ohjeita. Sote-maakunnalla olisi oikeus 39 §:ssä tarkoitetun ohjaus- ja valvontavastuunsa nojalla antaa yksityiselle palvelujen tuottajalle ohjeita palvelujen tuottamisen sisällöstä, määrästä ja laadusta kesken sopimuskauden jatkuvana ohjauksena. Sote-maakunnan tulee voida puuttua yksityisen palveluntuottajan toimintaan, jos se havaitsee esimerkiksi, että se antaa palveluja erilaisin indikaatioin verrattuna sote-maakunnan vastuulla oleviin muihin palveluihin. Muutoin sote-maakunta ei voisi varmistua siitä, että palveluja annetaan eri tuottajien toimesta yhdenvertaisesti. Yksityisen palveluntuottajan olisi noudatettava sote-maakunnan järjestämisvastuunsa nojalla antamia ohjeita ilman että kyseessä olisi sopimuksen muutosta edellyttävä tilanne. Ehdotetun säännöksen nojalla varmistettaisiin, että sote-maakunta voi huolehtia järjestämisvastuustaan.

Pykälän 4 kohdan mukaan yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan olisi varmistettava 18 §:ssä tarkoitettujen hallinnon yleislakien noudattaminen tuottamissaan palveluissa. Tämä tarkoittaisi sitä, että yksityisen palveluntuottajan olisi esimerkiksi järjestettävä henkilöstölleen hallinnon yleislakien soveltamista koskevaa koulutusta sekä ohjattava henkilöstöä säännösten soveltamisessa. Lisäksi yksityisen palveluntuottajan olisi valvottava, että säännöksiä tosiasiaa noudatetaan toiminnassa.

Sote-maakunnan olisi laadittava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelustrategia. Sen kautta sote-maakunta voisi ottaa huomioon aleensa väestön palvelutarpeet siltä osin kuin ne poikkeavat koko maan tilanteesta. Samoin yhdyskuntarakenne ja maantieteelliset olosuhteet vaihtelevat sote-maakuntien välillä. Siltä osin kuin palvelustrategiassa olisi määritelty palvelujen tuottamiseen liittyviä asioita, ne koskisivat 4 kohdan perusteella myös yksityisiä palveluntuottajia.

Kohdassa 5 edellytetään, että palvelujen toteutuksessa olisi noudatettava sote-maakunnan määrittelemiä palvelukokonaisuuksia ja palveluketjuja. Samoin yksityisten palveluntuottajien olisi toimittava asiakaskeskeisen integraation edellyttämässä yhteistyössä muiden julkisten ja yksi-

tyisten tuottajien kanssa ja sovittava tämän käytännön toteuttamisesta. Säännöksen toteutuminen edellyttäisi käytännössä, että sote-maakunta on määritellyt, mitä palveluketjut ja palvelukokonaisuudet sisältävät sekä miten palveluintegraatio toteutetaan erilaisissa tilanteissa asiakkaiden tarpeita vastaavalla tavalla. Lisäksi sote-maakunnan olisi määriteltävä, miten näitä palvelukokonaisuuksia ja -ketjuja käytännössä toteutetaan silloin, kun asiakkaat tarvitsevat useita erilaisia ja eri palveluntuottajien toteuttamia palveluja. Näiden mukaisesti palveluntuottajien on toimittava keskenään yhteistyössä tavalla joka varmistaa sen, ettei palveluissa ole viiveitä eikä palveluketjuissa tai -kokonaisuuksissa katkoja.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

18 §. *Hallinnon yleislakien soveltaminen yksityisen palveluntuottajan toimintaan.* Pykälässä säädettäisiin hallinnon yleislakien noudattamisesta yksityisen palveluntuottajan toiminnassa yksityisen palveluntuottajan tuottaessa sote-maakunnalle julkisina hallintotehtävinä pidettäviä sosiaali- ja terveyspalveluja. Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle ei perustuslain 124 §:n mukaan saa vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa eikä muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Hyvän hallinnon vaatimuksen toteutumisen varmistamiseksi ehdotettavan pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan olisi ehdotetun lain mukaisessa toiminnassaan noudatettava hallintolakia, sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettua lakia (13/2003), kielilakia, saamen kielilakia ja viittomakielilakia, jollei ehdotetussa laissa tai muussa laissa toisin säädetä. Lisäksi yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan olisi ehdotetun lain mukaisessa toiminnassaan noudatettava, mitä julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetussa laissa, jäljempänä kielitaitolaki, säädetään mainitun lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun viranomaisen toiminnasta, jollei ehdotetussa laissa tai muussa laissa toisin säädetä.

Hallintolaissa säädetään muun muassa hyvän hallinnon perusteista, joita olisi noudatettava myös yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan toiminnassa. Laissa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa säädetään viranomaisten ja näiden asiakkaiden oikeuksista, velvollisuuksista ja vastuista sähköisessä asioinnissa.

Palvelujen kielestä sote-maakunnan järjestämässä sosiaali- ja terveydenhuollossa säädettäisiin ehdotetun lain 5 §:ssä, jossa viitataan myös kielilakiin ja saamen kielilakiin. Kielilakia sovelletaan pääsääntöisesti viranomaisten kuten sote-maakuntien toimintaan. Lisäksi kielilain 25 §:ssä säädetään yksityisten kielellisestä palveluvelvollisuudesta. Jos julkinen hallintotehtävä on lailla tai lain nojalla säädetty yksityiselle, sitä koskee sen hoitaessa tätä tehtävää, mitä kielilaissa säädetään viranomaisesta. Jos tehtävän vastaanottaja määräytyy viranomaisen päätöksen tai muun toimenpiteen taikka viranomaisen ja vastaanottajan välisen sopimuksen perusteella, viranomaisen on varmistettava, että tehtävää hoidettaessa annetaan kielilain mukaista kielellistä palvelua. Tämä tulee myös varmistaa viranomaisen antaessa muun kuin julkisen hallintotehtävän yksityisen hoidettavaksi, jos kielilain edellyttämän palvelutason ylläpitäminen sitä vaatii. Vastaava periaate sisältyy saamen kielilain 18 §:ään, joka koskee yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta saamelaisten kotiseutualueella. Viittomakielilain tarkoituksena on edistää viittomakieltä käyttävän kielellisten oikeuksien toteutumista. Lain 3 §:n mukaan viranomaisen on toiminnassaan edistettävä viittomakieltä käyttävän mahdollisuuksia käyttää omaa kieltään, suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä, ja saada tietoa omalla kielellään. Mitä viranomaisesta säädetään, sovelletaan myös muuhun julkista hallintotehtävää hoitavaan. Käytännössä tärkeitä toi-

menpiteitä viittomakielisten kielellisten oikeuksien edistämiseksi ovat muun muassa huolehtiminen tulkkauksen järjestämisestä sekä siitä, että viittomakieltä käyttävät saavat heidän kannaltaan olennaista tietoa omalla kielellään.

Yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan toiminnassa olisi noudatettava myös kielitaitolakia. Kielitaitolain 2 §:ssä säädetään henkilöstön kielitaidosta huolehtimisesta. Yksityisen palveluntuottajan olisi koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito työtehtäviensä hoitamiseksi kielilaisissa ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti. Kielitaitolain 3 §:ssä säädetään kielitaidosta varmistautumisesta palvelukseen otettaessa. Yksityisen palveluntuottajan olisi palvelussuhteeseen otettaessa varmistauduttava siitä, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito.

Pykälän 2 momentin mukaan yksityiseen palveluntuottajaan ja tämän alihankkijaan sovellettaisiin ehdotetun lain mukaisessa toiminnassa julkisuuslakia. Yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan ehdotetun lain mukaisessa toiminnassa laatimat tai saamat asiakirjat olisivat julkisuuslain 5 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisen antaman toimeksiannon johdosta saatuja tai laadittuja sote-maakunnan asiakirjoja. Julkisuuslaissa säädetään viranomaisen asiakirjojen julkisuudesta sekä vaitiolovelvollisuudesta, salassapidosta ja muun muassa oikeudesta saada tieto julkisesta asiakirjasta. Julkisuuslain 5 §:n mukaan viranomaisen asiakirjana pidetään myös asiakirjaa, joka on laadittu viranomaisen antaman toimeksiannon johdosta. Julkisuuslain 1 §:n mukaan viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, jollei mainitussa tai muussa laissa erikseen toisin säädetä. Julkisuuslain 22 §:n mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se mainitussa tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen lain nojalla on määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus. Julkisuuslain 24 §:ssä säädetään salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista, joita ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja sosiaalihuollon asiakkaasta sekä tämän saamasta etuudesta tai tukitoimesta taikka sosiaalihuollon palvelusta taikka tietoja henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamastaan terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelusta ja asiakirjat, jotka sisältävät tietoja liikesalaisuudesta. Yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan ehdotetun lain mukaisessa toiminnassa saamat ja laatimat asiakirjat olisivat toimeksiantosuhteen perusteella sote-maakunnan viranomaisen asiakirjoja.

Pykälän 3 momentti sisältäisi selkeyden ja kattavuuden takia myös informatiivisen viittaussäännöksen siihen, että tiedonhallintalakia ja digipalvelulakia sovellettaisiin yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan toimintaan esitetyn lain mukaisessa toiminnassa mainittujen lakien soveltamisalojen mukaisesti. Lailla ei siten laajennettaisi mainittujen lakien soveltamisaloja nykyisestä. Tiedonhallintalaissa säädetään tiedonhallinnan järjestämisestä, tietoturvallisuudesta, tietoaineistojen sähköisestä luovutustavasta, asianhallinnasta ja palvelujen tiedonhallinnasta. Digipalvelulaissa säädetään digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta ja viranomaisten digitaalisten palvelujen järjestämisestä.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

19 §. *Rikosoikeudellinen virkavastuu ja vahingonkorvausvastuu.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnalle palveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan palveluk-

nessa olevien henkilöiden, vuokratyöntekijöiden, yksityisen palveluntuottajan johdon sekä yksityisenä palveluntuottajana toimivan itsenäisen ammatinharjoittajan virkavastuusta ja vahingonkorvausvastuusta palveluja annettaessa.

Sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevien sosiaali- ja terveystalvelujen hankkimisessa yksityiseltä palveluntuottajalta on kyse julkisten hallintotehtävien siirtämisestä yksityisille palveluntuottajille, jotka eivät ole viranomaisia. Kuten edellä 12 §:ää koskevissa perusteluissa on todettu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tyhjentävä erittely sen suhteen, mikä palvelu tai tehtävä olisi katsottava julkiseksi hallintotehtäväksi ei ole lainsäädännön keinoin mahdollista. Tämän vuoksi ehdotettava sääntely on päädytty toteuttamaan siten, että sote-maakunnan hankkiessa yksityiseltä palveluntuottajalta sosiaali- ja terveystalveluja, on kaikkien yksityisen palveluntuottajan tuotettavaksi siirrettävien asiakkaalle annettavien palvelujen kohdalla täyttyvä julkisen hallintotehtävän siirtämiselle perustuslain 124 §:ssä asetut edellytykset. Julkisine hallintotehtävinä ei kuitenkaan pidettäisi sellaisia yksityisen palveluntuottajan toimintaan sisältyviä tehtäviä, jotka eivät ole asiakkaille annettavia sosiaali- ja terveystalveluja, kuten yksityisen palveluntuottajan kirjanpito, palkanmaksu tai muut hallinnolliset tukipalvelut, toimitilojen siivous, henkilöstöruokailu tai muut henkilöstölle järjestettävät palvelut.

Perustuslain 124 §:n mukaan julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle ei saa vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutuminen varmistettaisiin muiden ehdotetun lain säännösten lisäksi siten, että yksityisiin palveluntuottajiin ulotettaisiin rikosoikeudellinen virkavastuu.

Perustuslain 118 §:n 3 momentin mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla säädetään.

Rikoslain 40 luvussa on rangaistussäännökset muun muassa lahjuksen ottamisesta, virkasalaisuuden rikkomisesta, virka-aseman väärinkäyttamisestä ja virkavelvollisuuden rikkomisesta. Yleisiä virkarikoksia koskevia rangaistussäännöksiä (1—3, 5 sekä 7—10 §) sovelletaan virkamieheen sekä rikoslain 40 luvun 12 §:n 1 momentin perusteella julkista luottamustehtävää hoitavaan henkilöön ja julkista valtaa käyttävään henkilöön. Lisäksi luvun 1—3, 5 ja 14 §:ää sovelletaan, viraltapanoseuraamusta lukuun ottamatta, julkisyhteisön työntekijään. Se, keitä on pidettävä laissa tarkoitettuina virkamiehinä, julkista valtaa käyttävinä henkilöinä ja julkisyhteisön työntekijöinä, määritellään rikoslain 40 luvun 11 §:ssä.

Rikosoikeudellisesta virkavastuusta voidaan säätää myös erikseen (rikoslain 40 luvun 12 §:n 5 momentti). Tällaisia erityisiä virkavastuusäännöksiä on voimassa olevassa lainsäädännössä useita (yli 150). Kyseisissä erityissääännöksissä on tyypillisesti säädetty siitä, että tietyissä tehtävissä toimivaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Ehdotettuun pykälään sisältyisi tällainen erityissääännös rikosoikeudellisesta virkavastuusta yksityisen palveluntuottajan tuottaessa maakunnan siltä hankkimia sosiaali- ja terveystalveluja.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnalle sosiaali- ja terveystalveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan palveluksessa oleviin sekä henkilöstövuokrausyritykseltä vuokrattuun vuokratyöntekijään sovelletaan rikoslain 40 luvun rikosoikeudellista vir-

kavastuuta koskevia säännöksiä heidän hoitaessaan 12 §:ssä tarkoitettuihin palveluihin sisältyviä julkisia hallintotehtäviä. Rikoslain 40 luvun mukainen rikosoikeudellinen virkavastuu tarkoittaisi sitä, että rikosoikeudellinen virkavastuu on yhtä laajaa kuin virkamiehen ja julkista valtaa käyttävän henkilön virkavastuu, joka koskee kaikkia yleisiä virkarikoksia. Ehdotettu virkavastuusäännös vastaisi voimassa olevaan lainsäädäntöön sisältyviä lukuisia muita rikoslain ulkopuolisia erityisiä virkavastuusäännöksiä. Rikosoikeudellinen virkavastuu koskisi yhtä lailla sekä yksityisen palveluntuottajan palveluksessa olevia että tämän alihankkijan palveluksessa olevia työntekijöitä. ”Palveluksessa oleva” kattaisi sellaiset henkilöt, jotka suorittavat tehtävää työsuhteessa tai siihen rinnastettavassa palvelusuhteessa. Rikosoikeudellinen virkavastuu koskisi myös vuokratyöntekijöitä, jotka eivät ole työsuhteessa sote-maakuntaan, vaan henkilöstövuokrausyritykseen, mutta toimivat sote-maakunnan työnjohdollisessa alaisuudessa.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädettyä sovellettaisiin myös 1 momentissa tarkoitettun yhteisön, säätiön tai muun oikeushenkilön lakimääräisen toimielimen tai johdon jäseneen sekä itsenäiseen ammatinharjoittajaan heidän hoitaessaan 12 §:ssä tarkoitettuihin palveluihin sisältyviä julkisia hallintotehtäviä. Virkavastuusääntely koskisi näin ollen yksityisiä palveluntuottajia yritystoiminnan muodosta riippumatta ja se ulotettaisiin myös oikeushenkilön johtoon ja toimielinten jäseniin. Virkavastuusääntely koskisi myös yksityisenä palveluntuottajana toimivaa itsenäistä ammatinharjoittajaa, mistä olisi säädetty erikseen 2 momentissa sen vuoksi, ettei 1 momentissa käytetty ilmaisu ”palveluksessa oleva” kata tällaista toimijaa.

Pykälän 3 momentissa olisi informatiivinen viittaus siitä, että vahingonkorvausvastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

4 luku **Ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen**

20 §. Yleinen ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen. Pykälän mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriö vastaisi strategisesta suunnittelusta ja siihen liittyvästä muusta suunnittelusta. Tähän kuuluisi muun muassa 21 §:n mukaisten valtakunnallisten tavoitteiden valmistelu. Ministeriö vastaisi myös hallinnonalallaan lainsäädännön ja valtion talousarvion valmistelusta. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen kehittämisen ja ohjauksen keskeisenä tavoitteena olisi edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertainen, yhteentoimiva ja kustannusvaikuttava sosiaali- ja terveydenhuolto koko maassa. Valtakunnallisen ohjaamisen välineillä edistettäisiin toimijoiden yhteistyötä ja vältettäisiin päällekkäistä toimintaa, vahvistettaisiin perustason toimintaa, edistettäisiin tarkoituksenmukaista henkilöstörakennetta ja ohjattaisiin valtakunnallista keskittämistä edellyttävien palvelujen toteuttamista. Etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain toimeenpanovaiheessa, uudenlaista järjestämisrakennetta luotaessa, valtakunnallisen ohjauksen merkitys olisi olennainen. Ohjauksen vaikuttavuutta seurattaisiin ja arvioitaisiin ja tarvittaessa jatkossa kehitettäisiin uusia välineitä valtakunnallisen vuorovaikutteisen ohjauksen tehostamiseksi. Keskeinen keino sosiaali- ja terveysministeriön ohjauksessa olisivat lain 23 §:ssä säädetty neuvottelumenettely ministeriön ja sote-maakuntien välillä sekä 35 §:ssä säädetty neuvottelumenettely ministeriön ja sote-maakuntien yhteistyöalueiden välillä. Sosiaali- ja terveydenhuollon vuorovaikutteisen ohjauksen tavoitteena olisi sosiaali- ja terveydenhuollon jatkuva uudistaminen siten, että se ottaisi

huomioon sote-maakunnan asukkaiden ja muiden asiakkaiden tarpeet ja sote-maakuntien edellytykset järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto sekä sote-maakuntalain 41 §:n mukaisen sote-maakuntastrategian.

21 §. *Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle.* Pykälässä säädetäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen valtakunnallisista strategisista tavoitteista, jotka olisivat keskeinen osa valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausta.

Pykälän 1 momentin perusteella valtioneuvosto vahvistaisi tavoitteet neljän vuoden välein. Tavoitteet koskisivat koko maata, ja niissä valtioneuvosto voisi nostaa esiin monenlaisia sote-maakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan liittyviä tavoitteita. Valtioneuvoston vahvistamat tavoitteet olisivat strategisia eivätkä olisi sellaisenaan sote-maakuntien toimintaa sitovia. Tarkoituksena olisi kuitenkin, että tavoitteet täydentäisivät sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä ja nostaisivat esiin ajankohtaisia palvelujen uudistus- ja kehittämistarpeita. Tavoitteet määrittäisivät myös sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen muuta valtakunnallista ohjausta. Toisaalta strategisissa tavoitteissa voitaisiin todeta myös esimerkiksi lainsäädännön kehittämisen suuntaviivoja. Strategisten tavoitteiden valmistelussa kuultaisiin sote-maakuntia, muita ministeriöitä tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden muodostamiseksi sekä tarvittaessa muita viranomaisia, järjestöjä ja muita tarpeellisia tahoja.

Valtakunnallisten tavoitteiden valmistelussa lähtökohtana olisivat väestön hyvinvointia ja terveyttä koskevat seurantatiedot ja erityisesti niihin sisältyvät tiedot palvelutarpeista. Täten tavoitteiden tulisi perustua sosiaali- ja terveysministeriön 29 §:ssä tarkoitettuun selvitykseen, jossa arvioitaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä, ja joka sisältäisi myös ehdotuksen tässä pykälässä tarkoitetuiksi tavoitteiksi. Lisäksi huomioon tulisi ottaa mahdolliset muut väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja taloutta koskevat seurantatiedot, joita ei vielä olisi huomioitu edellä mainitussa selvityksessä. Talouden näkökulmasta tavoitteisiin vaikuttaisivat sekä valtiontalous että sote-maakuntien taloutta koskevat seurantatiedot ja niiden vaikutus palveluihin. Valtakunnallisissa tavoitteissa olisi otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet, jotka on vahvistettu hallitusohjelmassa, julkisen talouden suunnitelmassa ja valtion talousarviossa. Julkisen talouden suunnitelma ohjaisi osaltaan ministeriöitä niiden valmistellessa sote-maakuntia koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta. Julkisen talouden suunnitelmassa arvioitaisiin sote-maakuntien rahoituksen riittävyttä sote-maakuntien tehtävien hoitamiseen, sote-maakuntien tehtäviä ja velvoitteita koskevaa lainsäädäntöä sekä sote-maakuntien taloutta, mukaan lukien tuottavuutta ja kustannuskehitystä. Näin valtakunnalliset tavoitteet kytkeytyisivät merkittäväällä tavalla julkisen talouden suunnitteluun.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin tarkemmin ne asiat, jotka tulisi sisällyttää valtakunnallisiin tavoitteisiin. Peruslähtökohtana olisi, että tavoitteet koskisivat sote-maakuntien järjestämistä vastuulle kuuluvaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Tavoitteilla ei tämän mukaisesti olisi välitöntä vaikutusta laajemmalle. Kuitenkin sote-maakuntien järjestämistä vastuuseen kuuluvia palveluja toteutettaisiin ja tuotettaisiin eri tavoin. Kun sote-maakunnat edellyttäisivät valtakunnallisten tavoitteiden huomioimista kaikessa järjestämistä vastuulle kuuluvassa sosiaali- ja terveydenhuollossa, ulottaisivat tavoitteet vaikutuksensa tätä kautta laajasti myös sote-maakunnille sosiaali- ja terveystaloutta tuottavien yksityisten palveluntuottajien toimintaan.

Momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin valtakunnallisiin strategisiin tavoitteisiin sisältyisivät sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisen toteutumisen, vaikuttavuuden

ja palveluiden yhteensovittamisen tarkemmat tavoitteet. Tavoitteet voisivat koskea esimerkiksi, perustason ja erityistason palvelujen keskinäistä painotusta, palvelujen alueellista sijoittumista tai esimerkiksi yhdenvertaisuuden tai yhteensovittamisen tarkempia tavoitteita sellaisten väestöryhmien kohdalla, joiden sosiaali- ja terveydenhuollossa tiedetään olevan erityisen paljon ongelmia. Samoin kielellisten oikeuksien turvaamiselle ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi asetettaisiin tarkempia tavoitteita.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen olisi tärkeä osa sote-maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa, ja sote-maakuntien olisi lain 7 §:n mukaan toimittava tässä tehtävässä yhteistyössä alueen kuntien ja muiden sote-maakunnassa toimivien julkisten toimijoiden sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Momentin 2 kohdan mukaan vahvistettaisiin tätä koskevat valtakunnalliset tavoitteet.

Momentin 3 kohdan mukaan valtioneuvosto vahvistaisi sosiaali- ja terveydenhuollon ja sen tiedonhallinnan kehittämisen valtakunnalliset strategiset tavoitteet. Tavoitteet ohjaisivat sote-maakunnallista kehittämistyötä, josta säädettäisiin lain 30 §:ssä, sekä alueellista kehittämistoimintaa, josta samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien sote-maakuntien olisi sovittava 34 §:ssä tarkoitetuissa yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa. Tiedonhallinnan ohjaus tapahtuisi osana sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausta. Tulevaisuudessa ohjaaminen perustuu yhä enemmän systemaattiseen tiedonkeruuseen. Tavoitteiden toteutuminen ilman vahvaa kansallista tiedonhallinnan ohjausta on vaikeaa. Palvelujen jatkuva kehittäminen edellyttää johtamista, joka perustuu kansallisesti sovittuihin tietomalleihin sekä alueellisista ja kansallisista ratkaisuksista koostuvaan ICT-arkkitehtuuriin. Digitaalisten ratkaisujen merkitys palvelujen saatavuuden ja kustannustehokkuuden kannalta muodostuu yhä merkittävämmäksi. Näitä ohjattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kehittämisen valtakunnallisilla tavoitteilla.

Sote-maakunnat, niiden asukkaiden tarpeet ja sote-maakuntien edellytykset järjestää ja tuottaa sosiaali- ja terveydenhuolto olisivat keskenään erilaisia. Sen vuoksi sote-maakuntien välillä tarvittaisiin yhteistyötä ja työjakoa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä ja tuottamisessa. Momentin 4 kohdan perusteella asetettaisiin tavoitteet tällaiselle sote-maakuntarajat ja sote-maakuntien yhteistyöaluerajat ylittävälle yhteistyölle ja työnjaolle. Näiden tavoitteiden pohjalta yhteistyöalueiden sote-maakunnat voisivat tarkastella omalla alueellaan toiminnan järjestämistä ja työnjakoa. Valtakunnallisissa tavoitteissa merkittävä asema voisi myös olla yhteistyöalueiden välisten yhteistyömuotojen ja työnjaon edistämällä. 4 kohdan perusteella voitaisiin asettaa tavoitteita myös valtakunnallisten ja alueellisten erityisyksiköiden toiminnalle ja yhteistyölle. Näitä olisivat lähinnä lain 9 §:n sekä terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain perusteella suurempiin kokonaisuuksiin koottuja palveluja tuottavat yliopistolliset sairaalat ja muut sote-maakuntien toimintayksiköt. Valtioneuvoston vahvistamissa valtakunnallisissa tavoitteissa ei voitaisi kuitenkaan määritellä sote-maakuntia sitovasti näiden yksiköiden tehtävistä ja työnjaosta, vaan ainoastaan asettaa strategisia suuntaviivoja näille.

Momentin 5 kohdan mukaan osana sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia tavoitteita määriteltäisiin tavoitteet sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden lisäämiselle. Suomen nykyisessä toimintaympäristössä, jossa väestön ikääntyminen ja heikentyvä huoltosuhte sekä valtionvelan kasvu on nopeaa, tuottavuuden kasvattaminen on välttämätöntä julkisista varoista rahoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi myös tulevaisuudessa. Resurssien on riitettävä perusoikeuksista ja muista lakisääteisistä velvoitteista huolehtimiseen, ja samalla julkistalouden tulojen ja menojen pitää olla pitkällä aikavälillä tasapainossa. Tuottavuuden lisääminen edellyttää, että toiminnan tehokkuutta ja sen

muutoksia pystytään luotettavasti mittaamaan. Usein organisaatioiden sisäistä tehokkuutta tarkastellaan taloudellisuuden ja tuottavuuden avulla ja ulkoista tehokkuutta vaikuttavuudella. Julkisesti rahoitetun sosiaali- ja terveydenhuollon vaikutusten ja kustannusten suhdetta on tärkeää tarkastella sote-maakuntien toiminnassa. Erityisesti julkisella sektorilla kyseessä on monimutkainen prosessi, jossa täysin luotettavaa ja yksiselitteistä keinoa mitata tuottavuutta ei vielä ole. Käynnissä on kuitenkin valmistelutyö sosiaali- ja terveydenhuollon kustannus- ja vaikuttavuustiedon perusteella muodostettavien mittareiden ja indikaattoreiden käyttöönottamiseksi (Sote-uudistuksen vaikuttavuus- ja kustannustietoryhmä, ISO-KUVA, <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM067:00/2018>). Tätä kertynyttä tietoa käytettäisiin sekä valtakunnallisten strategisten tavoitteiden asettamisessa että niiden saavuttamista arvioitaessa.

Momentin 6 kohdan perusteella valtakunnallisissa tavoitteissa määriteltäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja koskevat linjaukset. Tärkeitä investointeja olisivat esimerkiksi toimintatila-, kiinteistö-, laite-, kalusto- sekä tieto- ja viestintäteknikkainvestoinnit. Tavoitteena olisi kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon perustana olevaa infrastruktuuria koko maan tasolla tavalla, joka ottaa huomioon sekä valtakunnalliset että alueelliset näkökulmat. Valtakunnalliset tavoitteet olisivat pohjana ehdotettavan lain 34 §:ssä tarkoitettussa sote-maakuntien yhteistyösopimuksessa sovittaville investointeja koskeville järjestelyille sekä kunkin sote-maakunnan 24 §:ssä tarkoitettulle investointisuunnitelmalle.

Momentin 7 kohdan mukaan valtioneuvosto vahvistaisi tavoitteet alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden ja varautumisen toteuttamiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa varautumisessa yksi perusasiakirja on kolmen vuoden välein laadittava Kansallinen riskiarvio (Kansallinen riskiarvio 2018, Sisäministeriön julkaisuja 2019:5) http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161332/5_2019_Kansallinen%20riskiarvio.pdf?sequence=4&isAllowed=y. Suomen kansallisen riskinarvion laatiminen perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston päätökseen unionin pelastuspalvelumekanismista (N: o 1313/2013/EU). Päätöksen 6 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on kehitettävä riskinarvioita kansallisella ja asianmukaisella paikallisella tasolla ja annettava komissiolle yhteenveto niiden keskeisistä osista joka kolmas vuosi.

Kansallisessa riskiarviossa on pyritty huomioimaan häiriötilanteiden vaikutus yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin ja pyritty löytämään riskejä, joilla on laajempaa kansallista merkitystä. Tämä tarkoittaa riskejä, joissa voimavarojen käyttöä pitää koordinoida useamman viranomaisen välillä, vähintään alueellisesti tai kansallisesti ja mahdollisesti myös muilta mailta tukea pyytäen. Riskiarviossa on kuvattu erilaisia uhkamalleja ja häiriötilanteita ja arvioitu niitä. Sosiaali- ja terveydenhuolto on osallisena lähes poikkeuksetta kaikissa kansallisessa riskinarviossa kuvatuissa häiriötilanteissa. Erittäin hyvin koordinoitu toiminta paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla on välttämätöntä Kansallisessa riskiarviossa kuvattujen häiriötilanteiden hoitamisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimiala on laaja ja ennalta on vaikea tai mahdoton määrittellä, mistä kaikista asioista olisi tarpeen asettaa valtakunnallisia tavoitteita. Sen vuoksi pykälän 3 momentiksi ehdotetaan säännöstä, jonka perusteella sosiaali- ja terveydenhuollolle voitaisiin asettaa valtakunnallisia tavoitteita myös muista kuin 2 momentissa määritellyistä asioista. Säännöksen perusteella valtioneuvosto voisi ottaa aina tavoitteita asettaessaan huomioon kulloinkin merkittävimmät kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet.

Valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista olisi 4 momentin perusteella seurattava ja arvioitava vähintään vuosittain. Seurannan ja arvioinnin perusteella valtioneuvosto saisi kokonaiskuvan tavoitteiden toteutumisesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristössä ja toiminnassa, erityisesti tiedonhallinnan ratkaisuihin, voisi nelivuotiskauden aikana tapahtua merkittäviäkin muutoksia, ja valtakunnallisia tavoitteita voisi olla tarpeen muuttaa. Samalla seuranta- ja arviointitieto olisi osaltaan pohjana uusien tavoitteiden asettamiselle. Jos seurannan perusteella tai muista erityisistä syistä, kuten julkisen talouden suunnitelman perusteella, osoittautuisi tarpeelliseksi, valtioneuvoston päätöksen mukaisia tavoitteita voitaisiin muuttaa. Muutos voisi perustua yhden- tai useamman sote-maakunnan esitykseen taikka sosiaali- ja terveysministeriön tai valtiovarainministeriön aloitteeseen. Laissa ei määriteltäisi tarkempia perusteita sille, millä edellytyksillä sote-maakunnat voisivat tehdä esityksen valtakunnallisten tavoitteiden muuttamiseksi.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

22 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta. Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnasta, joka toimisi sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä. Neuvottelukunta olisi foorumi ohjaavien ministeriöiden ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavien sote-maakuntien väliselle jatkuvaluonteisen keskustelun käymiselle ja yhteisen näkemyksen muodostamiselle. Neuvottelukunta tukisi sosiaali- ja terveysministeriötä sote-maakuntien vuorovaikutteisessa ohjauksessa ja toimisi sote-maakuntien yhteisenä kanavana tehdä ehdotuksia sosiaali- ja terveysministeriölle. Tehtävissään neuvottelukunta kuulisi myös sosiaali- ja terveydenhuoltoalan järjestöjä ja muita asiakasjärjestöjä, yksityisiä palveluntuottajia sekä tarvittaessa muita tahoja. Neuvottelukunnan työ yhteen sovitettaisiin valtiovarainministeriön yhteyteen perustettavan sote-maakuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan sekä sisäministeriön yhteyteen perustettavan pelastustoimen neuvottelukunnan kanssa. Tälle hetkellä sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii kansanterveyslain 4 §:n 2 momentissa ja sen perusteella annetussa asetuksessa (67/1997) tarkoitettu kansanterveyden neuvottelukunta. Säännös kumottaisiin ja kansanterveyden neuvottelukunnan toiminta otettaisiin huomioon uuden sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan toiminnassa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin neuvottelukunnan tehtävät. Momentin 1 kohdan mukaan sen tehtävänä olisi ennakoita, seurata ja arvioida sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää ja kustannuksia sekä väestön hyvinvoinnin ja terveyden väestöryhmittäistä kehitystä. Palvelujärjestelmän toimintaa, kustannuksia ja vaikuttavuutta tarkasteltaisiin kokonaisuutena suhteessa väestön hyvinvoinnin ja terveyden kehitykseen. Näin pystyttäisiin suunnittelemaan sosiaali- ja terveydenhuollon laatua ja kustannusvaikuttavuutta edistäviä toimia kansallisesti ja sote-maakunnissa. Väestöryhmittäisen tarkastelun kautta pystyttäisiin edistämään terveys- ja hyvinvointierojen kaventamista.

Momentin 2 kohdan perusteella neuvottelukunta tekisi ehdotuksia valtakunnallisiksi sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteiksi sekä käsitelisi ehdotettavan lain 21 §:n 4 momentissa tarkoitettuja sosiaali- ja terveysministeriön aloitteita ja sote-maakuntien esityksiä niiden muuttamiseksi. Näin sote-maakunnat pystyisivät vaikuttamaan ja tuomaan järjestämisen näkökulmaa valtakunnallisten strategisten tavoitteiden valmisteluun.

Momentin 3 kohdan perusteella neuvottelukunta edistäisi 21 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista. Sote-maakuntien sitoutumista valtakunnallisten tavoitteiden toimeenpanoon edistettäisiin esimerkiksi välittämällä neuvottelukunnassa strategisten tavoitteiden toimeenpanoa edistävää tietoa ja välineitä, kuten ohjeita ja muuta aineistoa sekä hyviä käytäntöjä.

Momentin 4 kohdan perusteella neuvottelukunta käsitelisi sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita sekä muita sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistarpeita. Näin neuvottelukunnan jäsenet voisivat tuoda toistensa tietoon ja yhteiseen keskustelun kohteeksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen näkökulmasta tarpeellisia lainsäädännön ja muita kehittämistarpeita. Tämä palvelisi muun muassa ministeriöiden lainsäädäntö- ja ohjaustyötä.

Momentin 5 kohdan perusteella neuvottelukunta käsitelisi muita periaatteellisesti tärkeitä ja laajakantoisia sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa koskevia valtion toimenpiteitä. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi kansalliset kehittämissuunnitelmat tai laatusuosituksot. Näin sote-maakunnat pystyisivät tuomaan järjestäjien näkökulmaa tällaisten toimenpiteiden valmisteluun ja toimeenpanoon.

Momentin 6 kohdan perusteella neuvottelukunta käsitelisi myös yhteistyöalueiden sisäistä työnjakoa ja yhteistyötä sekä edistäisi yhteistyöalueiden välistä yhteistyötä. Tämä neuvottelukunnan tehtävä täydentäisi edotettavan lain 35 §:n mukaisia yhteistyöalueiden kanssa käytäviä neuvotteluja ja vahvistaisi valtakunnallista vuorovaikutusta ja ohjausta. Toisaalta myös sote-maakunnat voisivat tehdä neuvottelukunnassa alueellista tai valtakunnallista yhteistyötä koskevia ehdotuksia.

Pykälän 2 momentin perusteella valtioneuvosto asettaisi neuvottelukunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä. Neuvottelukunnassa olisi sote-maakuntien, sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja valtionvarainministeriön edustus. Kaikkien sote-maakuntia ohjaavien ministeriöiden edustuksen kautta varmistettaisiin ministeriöiden ohjauksen ja valtioneuvoston asettamien eri ministeriöiden yhteydessä toimivien neuvottelukuntien yhteen toimivuus.

Pykälän 3 momentin mukaan neuvottelukunnan tehtävistä, kokoonpanosta ja jaostoista voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tämä mahdollistaisi neuvottelukunnan tehtävien täsmentämisen ja eri tehtäviin tai tehtäväkokonaisuuksiin, kuten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja tietojohdantamiseen, keskittyvien jaostojen asettamisen.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

23 §. Sosiaali- ja terveysministeriön neuvottelut sote-maakunnan kanssa. Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön ja sote-maakunnan neuvottelumenettelystä. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö neuvottelisi erikseen kunkin sote-maakunnan kanssa vuosittain sote-maakunnan järjestämisvastuuseen kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien toteuttamisesta. Myös valtiovarainministeriö osallistuisi neuvotteluihin, jotta sote-maakunnan toimintaa ja taloutta voitaisiin tarkastella kokonaisuutena. Vuotuinen ohjausneuvottelu yhdistettynä sote-maakunnan jatkuvaluonteiseen ja vuorovaikutteiseen ohjaukseen tukisi

sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, edistäisi sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön yhteistyötä sote-maakunnan kanssa sekä tarjoaisi tietoa esimerkiksi valtion talousarvion ja julkisen talouden suunnitelman valmisteluun ja seurantaan. Neuvotteluihin voitaisiin tarvittaessa kutsua myös muiden ministeriöiden edustajia, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin sellaisia sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä, jotka edellyttäisivät kiinteää yhteistyötä muiden ministeriöiden hallinnonalojen kanssa: esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön edustus, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin erityisesti lasten, nuorten ja perheiden palveluita ja niissä tapahtuvaa yhteistyötä; työ- ja elinkeinoministeriön edustus, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin erityisesti työllisyyteen ja työikäisten palveluihin liittyvää yhteistyötä; tai liikenne- ja viestintäministeriön edustus, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin erityisesti tietoliikenneyhteyksiä digitaalisten ja sähköisten palveluiden toteuttamisessa.

Sisäministeriö kävisi vastaavat neuvottelut kunkin sote-maakunnan kanssa vuosittain pelastustoimen järjestämisestä siten, kun pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain 10 §:ssä säädetäisiin. Valtiovarainministeriö osallistuisi myös näihin neuvotteluihin. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoisi sekä tämän pykälän että pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain nojalla käytäviä neuvotteluja siten, että ne muodostaisivat sisällöltään ja toteutukseltaan kokonaisuuden. Käytännössä sosiaali- ja terveysministeriö sopisi sisäministeriön ja valtiovarainministeriön ja kunkin sote-maakunnan kanssa neuvottelujen aikatauluista ja osallistujista sekä mahdollisista sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön kanssa yhdessä käsiteltävistä asioista, kuten esimerkiksi ensihoidosta ja investoinneista. Sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön neuvottelut voitaisiin toteuttaa tarpeen mukaan aikataulullisesti peräkkäin, rinnakkain tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Lähtökohtana olisi sujuvan ja toiminnallisesti ongelmattoman ohjausmallin muodostuminen siten, että se riittävällä tavoin turvaisi sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja valtiovarainministeriön ohjauksen yhtenäisyyden ja yhteistoiminnan suhteessa sote-maakuntiin. Neuvottelut olisivat osa jatkuvaa vuoropuhelua sote-maakunnan kanssa, jonka avulla toimintaa voitaisiin kehittää yhteisymmärryksessä ja eri sote-maakuntien kanssa saatua kokemuksia hyödyntäen.

Pykälän 2 momentin perusteella neuvotteluissa seurattaisiin ja arvioitaisiin sote-maakunnan järjestämisvastuun toteutumista. Lisäksi neuvotteluissa sovitaisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteista sekä niitä tukevista toimenpiteistä. Momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö voisivat myös tarvittaessa antaa sote-maakunnalle toimenpide-ehdotuksia. Tämä tulisi kyseeseen tilanteissa, joissa ministeriöt eivät pääsisi sote-maakunnan kanssa yhteisymmärrykseen tavoitteista ja toimenpiteistä.

Pykälän 3 momentissa määriteltäisiin, mitä asiakokonaisuuksia 2 momentissa tarkoitettu seuranta, arviointi, tavoitteenasetanta sekä toimenpide-ehdotukset voisivat koskea. Neuvotteluissa siis seurattaisiin kyseisten asiakokonaisuuksien kehitystä sote-maakunnassa ja arvioitaisiin, miten sote-maakunta on onnistunut niiden toteuttamisessa tai huomioon ottamisessa sekä asetettaisiin tarvittaessa näitä asiakokonaisuuksia koskevia tavoitteita ja/tai annettaisiin toimenpide-ehdotuksia. Asiakokonaisuudet painottuisivat eri sote-maakuntien neuvotteluissa eri tavoin sote-maakunnan tilanteesta riippuen. Neuvotteluissa painotettaisiin asiakokonaisuuksia, joissa sote-maakunnassa olisi kehittämistarpeita, jolloin muita asiankokonaisuuksia voitaisiin käsitellä rajatumminkin.

Momentin 1 kohdan mukaan neuvottelut koskisivat sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden ja strategioiden huomioon ottamista. Valtakunnallisilla tavoitteilla tarkoitettaisiin ehdotettavan lain 21 §:ssä tarkoitettuja sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia

strategisia tavoitteita ja valtakunnallisilla strategioilla muita valtakunnallisia strategisia linjauksia, kuten nykyisen lapsistrategian tai mielenterveysstrategian kaltaisia linjauksia.

Momentin 2 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin sosiaali- ja terveyspalveluiden saataavuutta, laatua ja vaikuttavuutta. Saatavuuden käsittely koskisi kaikkiin yksittäisiin asiakkaan tarpeisiin vastaaviin sosiaali- ja terveyspalveluihin pääsyä sekä eri palveluiden yhteensovittamista asiakkaan tarpeita vastaavasti. Saatavuus käsittäisi myös palvelujen saavutettavuuden, kuten esimerkiksi niiden maantieteellisen sijainnin ja etävastaanottojen käyttömahdollisuuden sekä palveluista tiedottamisen, niiden käyttöä koskevan ohjauksen ja asiakkaan ohjaamisen oikeiden palvelujen piiriin. Saavutettavuus voisi olla huonontunut esimerkiksi siten, että perustason palvelujen keskittämisen johdosta sote-maakunnan asukkaiden tosiasialliset mahdollisuudet niiden käyttöön olisivat rajoittuneet. Saatavuus ei koskisi ainoastaan ensimmäistä hoito- tai palvelukertaa, vaan myös palveluiden jatkuvuutta. Palveluiden laatua ja vaikuttavuutta voitaisiin tarkastella ainakin potilas- ja asiakasturvallisuuden näkökulmasta, suosituksiin tai tieteelliseen näyttöön perustuvien sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmien tai käytäntöjen asianmukaisen käytön näkökulmasta sekä asiakkaiden kokeman laadun ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Vaikuttavuutta on mahdollista arvioida viime kädessä vaikutuksilla asiakkaiden hyvinvointiin ja terveyteen, mutta kun käytetään näyttöön ja suosituksiin perustuvia menetelmiä asianmukaisella tavalla voidaan palveluiden aiemman tutkimusnäytön perusteella ennakoita olevan vaikuttavia. Esimerkiksi sote-maakunnan vastuulla olevaa avo- ja laitoshoidon lääkehoidon ohjauksen vaikuttavuutta voitaisiin arvioida sen perusteella, noudattaisiko sote-maakunta siinä Terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suosituksia ja muita lääkehoidoa koskevia kansalliseen näyttöön perustuvia suosituksia.

Momentin 3 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävää ja sote-maakunnan tätä koskevaa yhteistyötä kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Kyseisestä sote-maakunnan tehtävästä ja siihen liittyvistä yhteistyövelvoitteista säädettäisiin ehdotettavan lain 7 §:ssä, ja tehtävän sote-maakunnalta edellyttämiä käytännön toimia kuvataan tarkemmin kyseisen pykälän perusteluissa. Neuvotteluissa sote-maakunnan terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä tarkasteltaisiin kokonaisuutena. Asiakokonaisuuden käsittelyssä hyödynnettäisiin erityisesti sote-maakunnan ja kunkin alueen kunnan lain 6 ja 7 §:n nojalla laatimaa hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa.

Momentin 4 kohdan perusteella käsiteltäisiin toimintaympäristön muutoksia ja niiden huomiointia sote-maakunnan toiminnassa. Toimintaympäristön muutokset voisivat olla yllättäviä ja nopeita muutoksia, kuten esimerkiksi laaja valtakunnallinen epidemia, tai ennakoitavissa olevia ja hitaammin tapahtuvia muutoksia, kuten väestön ikääntyminen, syntyvyyden lasku tai muuttoliike. Osana toimintaympäristön muutosten tarkastelua tarkasteltaisiin myös sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen muutoksia ja tähän liittyviä sote-maakunnallisia kehittämistarpeita. Palvelutarpeen muutokset voisivat liittyä edellä mainittuihin toimintaympäristön muutoksiin tai esimerkiksi muutoksiin väestön terveydessä ja hyvinvoinnissa. Lisäksi esimerkiksi laajat muutokset työllisyydessä heijastuvat monien eri palveluiden tarpeeseen.

Momentin 5 kohdan perusteella neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta sekä sote-maakunnan kustannusten kehitystä ja rahoituksen riittävyyttä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Tarkoituksena olisi tunnistaa toimenpiteitä, kuten erilaisia palvelutuotannon tehostamiskeinoja, joita sote-maakunta voisi tehdä lisätäkseen toimintansa tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta ja turvatakseen rahoituksen riittävyyden. Tavoitteena olisi kustannus-vaikuttavuus –suhteeltaan parhaiden käytäntöjen

edistäminen. Neuvotteluissa sote-maakuntakohtaisia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevia tietoja, kuten tietoja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarjonnasta ja kysynnästä, saatavuudesta sekä tuotantomääristä ja –tavoista, verrattaisiin myös muiden sote-maakuntien vastaaviin tietoihin perusteettomien erojen tunnistamiseksi ja vähentämiseksi. Sote-maakunta voisi vaikuttaa näihin monilla tavoilla, kuten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimilla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteuttamista koskevilla ratkaisulla, kuten esimerkiksi painotuksen siirtämisellä raskaista sairaala- ja laitospalveluista perustason palveluihin, palveluverkon tiivistämisellä tai tiedonhallintaratkaisulla.

Sote-maakuntien toiminta rahoitettaisiin uudistuksen voimaantullessa pääosin tarveperusteisella valtion rahoituksella. Tämä korostaisi tarvetta seurata sote-maakunnan talouskehitystä ja rahoituksen riittävyttä lakisääteisiin tehtäviin jatkuvaluonteisesti. Seurannan edellytykset mahdollistuisivat sote-maakuntalakiehdotuksen 118 §:n mukaisella velvollisuudella toimittaa ajantasaiset taloustiedot automaattisesti. Sote-maakunnan toiminnan ja talouden kokonaistilanne tulisi vuotuisissa neuvotteluissa aina käsitellyksi, ja näiden suunnittelun, kehittämisen ja seurannan tulisi olla yhteensovitettu kokonaisuus. Sote-maakunnan mahdolliset talousarviolytykset ja mahdolliset tulossa olevat talouden ongelmat eivät siten jäisi huomiotta. Ohjauksen tavoitteena olisi varmistaa sote-maakunnan välittömien toimien käynnistäminen talouden kumuloituvien ongelmien välttämiseksi. Valtiovarainministeriöllä olisi keskeinen rooli seurata ja arvioida erityisesti sote-maakunnan itsehallinnon toteutumista, toiminnan ja talouden yhteensovitusta sekä rahoituksen riittävyttä lakisääteisiin tehtäviin. Sote-maakunnan kanssa käytävässä neuvottelussa voitaisiin tarkastella tulevan tilikauden talousarviota, sillä syksyisin neuvottelujajankohtana olisi tiedossa ajantasaisin arvio sote-maakuntien seuraavan vuoden rahoituksesta. Lisäksi tavoitteena olisi tunnistaa mahdollisimman hyvissä ajoin tilanteita ja tekijöitä, jotka voisivat johtaa sote-maakunnan lisärahoitustarpeeseen. Sote-maakuntakohtaiset neuvottelut antaisivat tietoa valtioneuvostolle seuraavan kevään julkisen talouden suunnitelman laatimiseksi ja valtion vuotuisen talousarviovalmisteluun.

Momentin 6 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan tuotantorakennetta, vähäistä suurempia palveluhankintoja ja vuokratyövoiman käyttöä. Sote-maakunnan tuotantorakenteella tarkoitettaisiin sitä, miltä osin sote-maakunta tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat sosiaali- ja terveyspalvelut itse ja miltä osin se hankkii niitä yksityisiltä palveluntuottajilta, kuten sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavilta yrityksiltä tai kolmannelta sektorilta. Palveluhankinnoilla tarkoitettaisiin asiakkaalle annettavien sosiaali- ja terveyspalvelujen hankkimista yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen. Sote-maakunnan järjestämisvastuusta säädetäisiin lain 8 §:ssä ja sosiaali- ja terveyspalvelujen hankkimisesta yksityiseltä palveluntuottajalta ja vuokratyövoiman käytöstä lain 3 luvussa. Neuvotteluissa arvioitaisiin, täyttääkö sote-maakunnan tuotantorakenne ja sote-maakunnan mahdollisesti suunnittelemat sitä koskevat muutokset kokonaisuutena kaikki mainittujen säännösten edellytykset. Samoin arvioitaisiin sote-maakunnan yksittäisiä voimassa olevia, vähäistä suurempia palveluhankintasopimuksia ja suunnitella olevia tällaisia uusia palveluhankintoja sekä vuokratyövoiman sen hetkistä ja suunniteltua käyttöä. Mikäli mainittujen säännösten edellytykset eivät täytyisi, neuvotteluissa pyrittäisiin selvittämään syy tälle ja sovittaisiin välittömistä korjaavista toimenpiteistä. Mikäli arvioitaisiin, että sote-maakunnan omat toimet eivät riittäisi tilanteen korjaamiseen, koska sillä ei olisi riittäviä edellytyksiä järjestämisvastuustaan huolehtimiseen pitkäaikaisista rakenteellisista ongelmista johtuen, sosiaali- ja terveysministeriön saattaisi olla perustelua tehdä lain 25 §:ssä tarkoitettu aloite sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämiseksi. Etenkin ensimmäisissä neuvotteluissa arvioitaisiin myös, onko sote-maakunta ilmoittanut sosiaali- ja terveysministeri-

ölle kaikki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettavan lain 28 §:n nojalla mitätöityneet palveluhankintoja koskevat sopimukset kyseisessä säännöksessä tarkoitettussa määräajassa.

Momentin 7 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon investointeja ja sote-maakunnan alustavaa esitystä ehdotettavan lain 24 §:ssä tarkoitettuihin investointisuunnitelmiin. Uutta investointisuunnitelmaa koskevan esityksen arviointi ei olisi mahdollista ilman sote-maakunnassa edellisten neuvottelujen jälkeen toteutettujen investointien ja keskeisiä investointien tarkastelua, joten myös niitä tarkasteltaisiin neuvotteluissa osana alustavan investointisuunnitelman käsittelyä. Sote-maakunnan alustava esitys investointisuunnitelmaksi sisältyisi ehdotettavan lain 27 §:n 2 momentissa tarkoitettuun sote-maakunnan vuosittaiseen selvitykseen, ja alustavaa esitystä arvioitaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 28 §:ssä tarkoitettuihin asiantuntija-arvioissa. Mainitut asiakirjat olisivat neuvotteluissa osapuolten käytettävissä. Sote-maakunnan investointisuunnitelma koskisi sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa että pelastustoimea, ja sote-maakunnan valtion rahoitus olisi yleiskatteellista. Sisäministeriön sote-maakunnan kanssa käymässä pelastustoimea koskevissa neuvotteluissa käsiteltäisiin siten niin ikään sote-maakunnan alustavaa esitystä investointisuunnitelmaksi. Sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen investointien yhteensovittamiseksi ja niiden yhteistä investointisuunnitelmaa koskevan esityksen arvioimiseksi neuvottelut voisi tältä osin olla perusteltua järjestää yhdessä sisäministeriön kanssa.

Momentin 8 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnasta. Tämä käsittäisi erityisesti tiedonhallinnan kehityksen ja kehittämistarpeiden tarkastelun. Keskeistä olisi se, miten tiedonhallinta voisi tukea muita neuvotteluissa käsiteltäviä asiakokonaisuuksia, erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta. Lisäksi neuvotteluissa käsiteltäisiin 21 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan valtakunnallisten tavoitteiden sekä tiedonhallinnan strategioiden huomioimista sote-maakunnan kehittämisessä. Digitaalisten ratkaisujen merkitys palvelujen saatavuuden ja kustannustehokkuuden kannalta muodostuu yhä merkittävämmäksi.

Momentin 9 kohdan mukaan käsiteltäisiin sote-maakuntien 34 §:ssä tarkoitettua yhteistyöalueen yhteistyösopimuksen toimeenpanoa sekä sote-maakunnan yhteistyötä ja työnjakoa muiden sote-maakuntien kanssa. Yhteistyösopimuksen toimeenpanoa käsiteltäisiin sote-maakunnan näkökulmasta, jotta mahdolliset ongelmat työnjaossa, yhteistyössä ja yhteensovittamisessa saataisiin näkyviin ja käsittelyyn myös 35 §:ssä tarkoitettuihin yhteistyöalueen vuotuisissa neuvotteluissa. Lisäksi myös valtakunnallista tai muuta sote-maakuntien välistä työnjakoa tai yhteistyötä saataisiin olla tarpeen käsitellä sote-maakunnan näkökulmasta mahdollisten ongelmien, kehittämiskohteiden sekä yhteistyötarpeiden ja -mahdollisuuksien tunnistamiseksi.

Momentin 10 kohdan perusteella käsiteltäisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon omavalvontaa, josta säädettäisiin lain 38 §:ssä. Laissa omavalvonnalla tarkoitettaisiin järjestelyä, jonka avulla varmistetaan, että toiminta ja palvelut järjestetään lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Neuvotteluissa käsiteltäisiin omavalvonnan toteutumista ja tuloksia sekä näiden vaikutuksia sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämiseen.

Pykälän 11 kohdan mukaan neuvotteluissa voitaisiin käsitellä tarpeen mukaan myös muita sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyviä asioita. Neuvotteluissa voitaisiin siten tarkastella 1 - 10 kohdassa nimenomaisesti todettujen asioiden lisäksi myös muita asioita käytännössä esille nousseiden tarpeiden pohjalta. Aloitteen asian käsittelylle voisivat tehdä sekä sote-maakunta että ministeriöt.

Pykälän 4 momentin perusteella sote-maakunnan järjestämisvastuun toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa otettaisiin erityisesti huomioon edellisissä neuvotteluissa sovittujen toimenpiteiden ja ministeriöiden toimenpide-ehdotusten toimeenpano sote-maakunnassa sekä sovittujen tavoitteiden toteutuminen. Tällä varmistettaisiin osaltaan vuosittaisten neuvottelujen muodostuminen jatkuvaluonteiseksi kokonaisuudeksi. Jos sovittuja toimenpiteitä tai annettuja toimenpide-ehdotuksia ei olisi toteutettu tai tavoitteet eivät olisi toteutuneet, olisi tärkeää selvittää syy tälle. Seurannassa ja arvioinnissa hyödynnettäisiin erityisesti ehdotettavan lain 27 §:n 2 momentissa tarkoitettua sote-maakunnan vuosittaista selvitystä sekä 28 §:ssä tarkoitettua Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sote-maakuntakohtaista asiantuntija-arviota. Näiden perusteella olisi mahdollista tarkastella uudelleen toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi tai tavoitteen muuttamista, jos se olisi osoittautunut käytännössä mahdottomaksi tai olosuhteiden muutoksen takia tarpeettomaksi.

Pykälän 5 momentin perusteella sosiaali- ja terveysministeriö laatisi yhteistyössä sote-maakunnan kanssa asiakirjan käydyistä neuvotteluista. Asiakirjaan kirjattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotannon, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä muun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kokonaisuuden toteutuminen. Lisäksi asiakirjassa todettaisiin neuvotteluissa sovitut keskeiset tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet sekä ministeriöiden mahdollisesti antamat toimenpide-ehdotukset. Asiakirja julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa. Pykälän 3 momentin 7 kohdan osalta toimenpiteet ja mahdolliset toimenpide-ehdotukset koskisivat erityisesti sitä, miten sote-maakunnan tulisi muuttaa alustavaa esitystään investointisuunnitelmaksi ennen lopullisen esityksen tekemistä ohjaaville ministeriölle ehdotettavan lain 24 a §:ssä säädetyllä tavalla, jotta investointisuunnitelma täyttäisi sille 24 §:ssä asetetut vaatimukset. Koska investointisuunnitelma koskisi sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa että pelastustoimea, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö huolehtisivat tältä osin sovittavien toimenpiteiden ja toimenpide-ehdotustensa yhteensovittamisesta.

Pykälän 6 momentissa todettaisiin lakiehdotuksen 1 §:n 4 momentin soveltamisalasäännöksessä säädetty, jonka perusteella pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään sen järjestäessä sen järjestämisvastuulle kuuluvaa terveydenhuoltoa. Sosiaali- ja terveysministeriö neuvottelisi siten edellä säännöksessä tarkoitettuihin vuosittain myös HUS-maakuntayhtymän kanssa sen järjestämisvastuuseen kuuluvien terveydenhuollon tehtävien toteuttamisesta. Samoin sosiaali- ja terveysministeriö neuvottelisi lakiehdotuksen 1 §:n 3 momentin soveltamisalasäännöksen perusteella vuosittain erikseen kunkin Uudenmaan maakunnan alueen sote-maakunnan ja Helsingin kaupungin kanssa kunkin järjestämisvastuuseen kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien toteuttamisesta. Koska Uudenmaan maakunnan alueella terveydenhuollon järjestämisvastuu olisi jaettu alueen sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin ja HUS-maakuntayhtymän kesken siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavassa laissa säädettäisiin, ja mainitut sote-maakunnat ja Helsingin kaupunki olisivat HUS-maakuntayhtymän jäseniä, olisi kuitenkin perusteltua, että HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuulla olevaa terveydenhuoltoa koskeviin neuvotteluihin osallistuisivat myös Uudenmaan maakunnan alueen sote-maakunnat ja Helsingin kaupunki. Momenttiin sisältyisi tätä koskeva säännös.

24 §. *Sote-maakunnan investointisuunnitelma.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan investointisuunnitelmasta. Pykälän 1 momentti koskisi sote-maakunnan investointisuunnitelmaa kokonaisuudessaan. Momentin mukaan sote-maakunnan tulisi laatia vuosittain esitys sote-maakunnan investointisuunnitelmaksi. Momentin mukaan investointisuunnitelma kattaisi koko sote-maakuntakonsernin. Ehdotettavan sote-maakuntalain 4 §:n 1 momentin mukaan yhteisö, jossa sote-maakunnalla olisi kirjanpitolain 1 luvun 5 §:ssä tarkoitettu määräysvalta, olisi sote-maakunnan tytäryhteisö. Sote-maakunta tytäryhteisöineen muodostaisi sote-maakuntakonsernin.

Momentin mukaan investointisuunnitelman tulisi sisältää tiedot seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista investoinneista. Tyypillisimpiä investointeja olisivat toimitiloja, kiinteistöjä, laitteita, kalustoa sekä tieto- ja viestintätekniisiä ratkaisuja koskevat investoinnit. Lisäksi sote-maakunnan tulisi esittää tiedot investointia vastaavista sopimuksista. Esimerkiksi toimitilat voidaan rahoittaa usealla eri tavalla. Perinteisen, omaan taseeseen tehtävän investoinnin lisäksi toimitiloja on mahdollista hankkia myös erilaisilla vuokramalleilla, kuten kiinteistöleasing-sopimuksilla ja yhteistyömalleilla kuten niin kutsutuilla elinkaarimalleilla. Momentissa tarkoitettuja investointeja vastaavia sopimuksia olisivat lisäksi muun muassa pitkäaikaiset toimitilojen vuokrasopimukset sekä muut sopimukset, joissa on kysymys sitoutumisesta useampaa vuotta koskevaan sopimukseen, esimerkiksi tietojärjestelmähankkeet. Nämä rinnastettaisiin ehdotettavan lain investointisuunnitelmaa ja investointien ohjausta koskevassa sääntelyssä investointeihin. Myös sote-maakunnan toimitilojen ja kiinteistöjen sekä muiden pitkävaikutteisten hyödykkeiden luovutuksia ohjattaisiin ehdotettavan lain 24 a §:ssä säädetyllä lupamenettelyllä, joten myös niiden tulisi sisältyä investointisuunnitelmaan. Investointisuunnitelmassa kuvattaisiin vaikutuksiltaan laajakantoisten ja taloudellisesti merkittävien investointien ja niitä vastaavien sopimusten sekä luovutusten lisäksi myös muut suunnitellut investoinnit ja niitä vastaavat sopimukset sekä luovutukset.

Investointisuunnitelma koskisi sekä sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoa että pelastustoimea, jonka järjestämisestä säädettäisiin pelastustoimen järjestämisestä annettavassa laissa. Siten edellytetyt tiedot olisi momentin mukaan esitettävä investointisuunnitelmassa erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen osalta. Toisin sanoen investointisuunnitelma jakautuisi kahteen osaan, joista toinen koskisi sosiaali- ja terveydenhuollon ja toinen pelastustoimen investointeja ja niitä vastaavia sopimuksia ja näiden rahoitusta sekä luovutuksia.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että investointisuunnitelma ei saisi olla ristiriidassa ehdotettavan sote-maakuntalain 15 §:ssä tarkoitetun sote-maakunnan lainanottovaltuuden kanssa. Mainitun säännöksen mukaan valtioneuvosto päättäisi valtiovarainministeriön esityksestä sote-maakunnan tilikausittaisesta valtuudesta ottaa pitkäaikaista lainaa investointien rahoittamiseksi. Sote-maakunta voisi käyttää valtioneuvoston päättämää lainanottovaltuutta seuraavina tilikausina sote-maakunnan investointisuunnitelman toteuttamiseksi. Sote-maakunta saisi ottaa uutta pitkäaikaista lainaa enintään lainanottovaltuuden osoittaman määrän. Lainanottovaltuus muodostaisi siten mahdollisen muun investointeihin käytettävissä olevan rahoituksen, kuten investointisuunnitelmaan sisältyvän omaisuuden myyntitulojen kanssa investointisuunnitelman taloudellisen reunaehdon. Investointien ja niitä vastaavien sopimusten sekä lainanottovaltuuden yhteensovittamisessa tulisi huomioida niiden jaksottuminen usealle vuodelle: Sote-maakunta voisi käyttää päätettyä lainanottovaltuutta useana tilikautena, jos se toteuttaisi investoinnin usean vuoden aikana investointisuunnitelman mukaisesti. Investoinnin rahoittamiseksi otettavaa lainaa voisi siten nostaa useana vuonna. Jos sote-maakunta ei olisi käyttänyt koko valtuutta,

käyttämättä jätetty määrä nostaisi valtuutta seuraavana vuonna. Sote-maakunnan investointisuunnitelma olisi pykälässä tarkoitetulla tavalla ristiriidassa lainanottovaltuuden kanssa, jos suunnitelman ensimmäisenä tilikautena toteutettavista investoinneista ja niitä vastaavista sopimuksista rahoitettaisiin suunnitelman mukaan pitkäaikaisella lainalla sote-maakunnalle vahvistettua lainanottovaltuutta suurempi määrä. Valtioneuvosto tekisi sote-maakunnan lainanottovaltuutta koskevan päätöksen ajallisesti kuitenkin vasta investointisuunnitelmaa koskevan esityksen laatimisen jälkeen seuraavan vuoden keväänä. Lainanottovaltuuden määräytymisperusteet kävisivät kuitenkin ilmi ehdotettavan sote-maakuntalain 15 §:stä, joten sote-maakunnan olisi mahdollista arvioida sille vahvistettavan valtuuden suuruus melko tarkasti jo investointisuunnitelmaa koskevaa esitystä laatiessaan. Mikäli seuraavana keväänä vahvistettava sote-maakunnan lainanottovaltuus kuitenkin poikkeaisi sote-maakunnan investointisuunnitelman laatimisen perusteena käyttämästä lainanottovaltuuden määrästä, sote-maakunta voisi tässä vaiheessa täydentää investointisuunnitelmaa koskevaa esitystään tältä osin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 1 momenttia täydentävistä sote-maakunnan investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan tarkemmista laatuominaisuuksista ja sisältövaatimuksista. Momentin mukaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan investointisuunnitelman osan tulisi perustua ehdotettavan lain 21 §:ssä tarkoitettuihin sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisiin tavoitteisiin sekä väestön palvelutarpeeseen. Osana sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisia tavoitteita määriteltäisiin yleiset linjaukset sosiaali- ja terveydenhuollon investoinneista. Sote-maakunnan investointisuunnitelman tulisi perustua näihin linjauksiin, ja myös muut sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet olisi otettava huomioon. Väestön palvelutarve tulisi huomioida siten, että investointisuunnitelmaan sisällytettävät investoinnit ja niitä vastaavat sopimukset sekä hyödykkeiden luovutukset varmistaisivat osaltaan sote-maakunnassa tunnistettuihin sisällöllisiin, alueellisiin ja muihin sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeisiin vastaamisen. Tätä tarkentaisi 2 momentin toinen virke, jonka mukaan sote-maakunnan olisi valittava sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan investointisuunnitelman osaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kannalta tärkeimmät investoinnit. Koska sote-maakunnan käytettävissä oleva rahoitus ei todennäköisesti riittäisi kaikkiin hyödyllisiin investointeihin ja niitä vastaaviin sopimuksiin, sote-maakunnan olisi valittava investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan osaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisuuden, laadun ja kustannusvaikuttavuuden turvaamisen kannalta tärkeimmät investoinnit. Kyseisessä investointisuunnitelman osassa olisi myös kuvattava valittujen sosiaali- ja terveydenhuollon investointien ja niitä vastaavien sopimusten sekä siihen sisältyvien sosiaali- ja terveydenhuollon hyödykkeiden luovutusten arvioidut vaikutukset edellä mainittuihin seikkoihin. Tällä tavoin investointisuunnitelman sisältö tulisi myös perusteltua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vielä, että sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevassa investointisuunnitelman osassa olisi otettava huomioon ehdotettavan lain 34 §:ssä tarkoitettu sote-maakuntien yhteistyösopimus. Tämä tarkoittaisi, että suunnitelmassa olisi otettava huomioon sote-maakuntien yhteistyösopimuksessa sovittu sote-maakuntien laajakantoisia ja taloudellisesti merkittäviä investointeja ja niitä vastaavia sopimuksia koskeva yhteistyö ja niiden yhteensovittaminen yhteistyöalueella. Esityksessä tulisi siten esimerkiksi yksilöidä sote-maakunnan vastuulle yhteistyösopimuksessa sovitut hankkeet ja suunnitellut maksusuodet. Sote-maakunnan investointisuunnitelma ei saisi muutoinkaan olla ristiriidassa sote-maakuntien yhteistyösopimuksessa sovitun kanssa.

Momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevassa investointisuunnitelman osassa olisi otettava huomioon myös ehdotettavan lain 23 §:ssä tarkoitettut neuvottelut. Sote-maakunta

sisällyttäisi ehdotettavan lain 27 §:ssä tarkoitettuun vuosittaiseen selvitykseensä alustavan esityksen investointisuunnitelmaksi, jota käsiteltäisiin mainituissa sosiaali- ja terveysministeriön ja sote-maakunnan välisissä vuosittaisissa neuvotteluissa, joihin osallistuisi myös valtiovarainministeriö. Neuvotteluissa sovittaisiin mahdollisista alustavan investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan muutostarpeista, tai mikäli ministeriöt eivät pääsisi sote-maakunnan kanssa asiasta yksimielisyyteen, ne voisivat yksipuolisesti antaa sote-maakunnalle toimenpide-ehdotuksia alustavan investointisuunnitelman muuttamiseksi. Sote-maakunnan olisi otettava nämä huomioon tässä pykälässä tarkoitettussa investointisuunnitelmaa koskevassa esityksessään. Sote-maakunnan investointisuunnitelma koskisi sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa että pelastustoimea, ja sote-maakunnan valtion rahoitus olisi yleiskatteellista. Sisäministeriö kävisi pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain 10 §:n perusteella sote-maakunnan kanssa vastaavat pelastustoimea koskevat neuvottelut, ja neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan alustavaa esitystä investointisuunnitelmaksi pelastustoimen näkökulmasta. Sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö huolehtisivat neuvotteluissa sovittavien alustavaa investointisuunnitelmaa koskevien toimenpiteiden ja toimenpide-ehdotustensa yhteensovittamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan 1 momenttia täydentävistä sote-maakunnan investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan tarkemmista laatimisperiaatteista ja sisältövaatimuksista säädettäisiin pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11:ssä. Asiasta säädettäisiin mainitun pykälän 1 momentissa.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakunta saisi toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon investoinnin tai investointia vastaavan sopimuksen taikka sosiaali- ja terveydenhuollon toimitilan, kiinteistön tai muun pitkävaikutteisen hyödykkeen luovutuksen vain, jos se sisältyisi sote-maakunnan investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan osaan, jonka sosiaali- ja terveysministeriö olisi hyväksynyt. Sote-maakunnan investointisuunnitelman hyväksymisestä säädettäisiin ehdotettavan lain 24 a §:ssä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin lisäksi, että sote-maakunnan olisi sote-maakuntalain 48 §:ssä tarkoitettulla omistajaohjauksella huolehdittava, että sote-maakuntakonsernin sosiaali- ja terveydenhuollon investoinnit tai investointia vastaavat sopimukset taikka hyödykkeiden luovutukset eivät olisi ristiriidassa hyväksytyyn investointisuunnitelman kanssa. Mainitun 48 §:n mukaan omistajaohjauksella tarkoitettaisiin toimenpiteitä, joilla sote-maakunta omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaisi yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Toimenpiteet voisivat liittyä ainakin perustamissopimuksiin, yhtiöjärjestysmääräyksiin, palvelujen tuottamista koskeviin sopimuksiin ja muihin sopimuksiin, henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen sote-maakuntaa eri yhteisöissä edustaville henkilöille sekä muuhun sote-maakunnan määräysvallan käyttöön.

Momentin mukaan sen vastainen sote-maakunnan päätös tai oikeustoimi olisi mitätön. Päätöksellä tarkoitettaisiin hyödykkeen hankinta-, luovutus- tai muuta vastaavaa päätöstä ja oikeustoi-mella hyödykkeen hankintaa tai luovutusta taikka investointia vastaavaa sopimusta, kuten vuokra- tai rahoitusleasingsopimusta. Momenttiin sisältyisi vielä viittaussäännös, jonka mukaan pelastustoimen investoinnin tai investointia vastaavan sopimuksen taikka pelastustoimen hyödykkeen luovutuksen toteuttamisen edellytyksistä säädettäisiin pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain 11 §:ssä. Asiasta säädettäisiin mainitun pykälän 5 momentissa.

Pykälän 6 momentissa todettaisiin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentin soveltamisalasäännök-sessä säädetty, jonka perusteella pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös

HUS-maakuntayhtymään sen järjestäessä sen järjestämisvastuulle kuuluvaa terveydenhuoltoa. Myös HUS-maakuntayhtymän tulisi siten laatia säännöksessään tarkoitettu investointisuunnitelma järjestämänsä terveydenhuollon osalta. Momentin mukaan pykälässä pelastustoimesta säädettyä ei kuitenkaan sovellettaisi HUS-maakuntayhtymään, koska sen järjestämisvastuulle ei kuuluisi pelastustoimen tehtäviä. Täten HUS-maakuntayhtymän investointisuunnitelmaan ei myöskään sisältyisi pelastustoimea koskevaa osaa.

24 a §. Sote-maakunnan investointisuunnitelman hyväksyminen. Sote-maakunnan investointisuunnitelma olisi osa sote-maakunnan valtion ohjausta ja julkisen talouden suunnitelman valmistelua. Pykälän 1 momentin mukaan sitä koskeva esitys olisi toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle, sisäministeriölle ja valtiovarainministeriölle kunkin kalenterivuoden loppuun mennessä. Tällöin se voitaisiin ottaa huomioon julkisen talouden suunnitelman valmistelussa.

Pykälän 2–6 momentti koskisivat sote-maakunnan investointisuunnitelman hyväksymistä. Hyväksytty investointisuunnitelma koskisi seuraavaa neljää vuotta, mutta se tarkentuisi vuosittain. Suunnitelmassa hyväksyttäisiin käynnistettävät investointihankkeet, jotka voisivat jakaantua usealle vuodelle. Muiden kuin ensimmäisenä tilikautena käynnistettävien uusien hankkeiden tai jatkuvien hankkeiden osalta suunnitelma olisi indikatiivinen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan investointisuunnitelman hyväksymisprosessin ensimmäisestä vaiheesta. Siinä sosiaali- ja terveysministeriö tarkastaisi, että sote-maakunnan esittämä investointisuunnitelma ei ole ristiriidassa sote-maakunnan lainanottovaltuuden kanssa. Suunnitelma olisi ristiriidassa lainanottovaltuuden kanssa, jos siihen sisältyvistä ensimmäisenä tilikautena toteutettavista investoinneista ja niitä vastaavista sopimuksista rahoitettaisiin suunnitelman mukaan pitkäaikaisella lainalla sote-maakunnalle vahvistettua lainanottovaltuutta suurempi määrä. Mikäli näin olisi sosiaali- ja terveysministeriö hylkäisi päätöksellään koko investointisuunnitelmaa koskevan esityksen. Tällöin sote-maakunnan olisi toimitettava lainanottovaltuuden kanssa yhteensovitettu korvaava esitys viivytyksettä sosiaali- ja terveysministeriölle, sisäministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö ei siten tekisi päätöstä siitä, miten esitettyyn investointisuunnitelmaan sisältyvät hankkeet priorisoidaisiin siten, että lainanottovaltuus ei ylittyisi, vaan tämä olisi sote-maakunnan omassa harkinnassa.

Pykälän 3 ja 4 momentti tulisivat sovellettaviksi, mikäli sote-maakunnan esittämä investointisuunnitelma ei olisi ristiriidassa sote-maakunnan lainanottovaltuuden kanssa, eikä sosiaali- ja terveysministeriö siten olisi hylännyt sitä tällä perusteella. Tällöin sosiaali- ja terveysministeriö päättäisi ainoastaan sote-maakunnan investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan hyväksymisestä ja sisäministeriö sen pelastustoimea koskevan osan hyväksymisestä. Ministeriöt tekisivät asiasta erilliset päätökset, joista voisi hakea erikseen muutosta ja jotka olisivat erikseen täytäntöön pantavissa. Ministeriöt hylkäisivät tai hyväksyisivät toimivaltaansa kuuluvan investointisuunnitelman osan aina kokonaisuudessaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin perusteista, joiden nojalla sosiaali- ja terveysministeriö voisi hylätä sote-maakunnan esittämän investointisuunnitelman koko sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan. Yhdenkin kriteereistä täytyminen riittäisi hylkäämiseen. Toisaalta sosiaali- ja terveysministeriö hyväksyisi esitetyn sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan investointisuunnitelman osan aina, jos mikään kriteereistä ei täytyisi. Momentin 1 kohdan mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voisi hylätä investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa

koskevan osan, jos siinä ei olisi esitetty, miten kaikki siihen sisältyvät investoinnit ja investointeja vastaavat sopimukset rahoitettaisiin. Toisin sanoen kyseinen investointisuunnitelman osa olisi alijäämäinen. Kyse voisi olla myös tilanteesta, jossa rahoitus olisi nimellisesti osoitettu kaikille sosiaali- ja terveydenhuollon investoinneille ja niistä vastaaville sopimuksille, mutta esimerkiksi omaisuuden luovutushinta olisi selvästi yliarvostettu, minkä johdosta olisi ilmeistä, että esitetty rahoitus ei tosiasiallisesti tulisi riittämään kaikkiin suunnitelman osaan sisältyviin investointeihin ja niitä vastaaviin sopimuksiin.

Momentin 2 kohdan mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva investointisuunnitelman osa voitaisiin hylätä, mikäli se olisi ristiriidassa sote-maakuntien yhteistyösopimuksen kanssa. Ehdotettavan lain 34 §:n 2 momentin 14 kohdan mukaan sote-maakuntien tulisi yhteistyösopimuksessaan sopia laajakantoisia tai taloudellisesti merkittäviä investointeja koskevasta yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta siltä osin kuin se olisi tarpeellista yhteistyösopimuksessa sovittujen sote-maakuntien työnjaon, yhteistyön, yhteensovittamisen tai muiden asioiden kannalta. Sote-maakunnan investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva osa voisi olla ristiriidassa sote-maakuntien yhteistyösopimuksen kanssa esimerkiksi tilanteessa, jossa sote-maakunnan vastuulle yhteistyösopimuksessa sovittuja hankkeita ei olisi sisällytetty investointisuunnitelmaan tai siihen sisältyisi kokonaisuudessaan investointi, jonka toteuttamisesta sote-maakuntien yhteistyönä olisi sovittu sote-maakuntien yhteistyösopimuksessa.

Momentin 3 kohdan mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva investointisuunnitelman osa voitaisiin hylätä, mikäli olisi ilmeistä, että siihen sisältyvä vaikutuksiltaan laajakantoinen tai taloudellisesti merkittävä investointi tai investointia vastaava sopimus voitaisiin toteuttaa kustannustehokkaammin sote-maakuntien välisenä yhteistyönä. Kohdan tarkoituksena olisi varmistaa, etteivät sote-maakunnat toteuttaisi tarpeettomasti päällekkäisiä ja toistensa kanssa perusteettomasti kilpailevia hankkeita, jotka synnyttäisivät merkittäviä lisäkustannuksia ilman että niillä saavutettaisiin hyvinvointi- tai terveyshyötyjä. Esimerkiksi kalliita diagnostiikkalaitteita ei olisi tarkoituksenmukaista hankkia paikkoihin, joissa laitteiden kapasiteetti ei olisi täydessä käytössä, jos sote-maakuntien työnjakoa kehittämällä selvittäisiin selvästi harvemmillä laitteilla ilman, että tämä johtaisi riittävien ja yhdenvertaisten palveluiden vaarantumiseen. Myös esimerkiksi ICT-hankkeet saattaisi usein olla kustannustehokkaampaa toteuttaa sote-maakuntien yhteistyönä.

Momentin 4 kohdan mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva investointisuunnitelman osa voitaisiin hylätä, mikäli olisi ilmeistä, että siihen sisältyvä vaikutuksiltaan laajakantoinen tai taloudellisesti merkittävä investointi tai investointia vastaava sopimus taikka luovutus ei edistäisi sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavaa järjestämistä. Näin olisi tilanteissa, joissa investointi tai sitä vastaava sopimus olisi kustannuksiltaan suhteeton siitä saatavaan terveys- tai hyvinvointihyötyyn nähden, esimerkiksi sen vähäisen käytön vuoksi. Tämä saattaisi koskea esimerkiksi joitakin erikoissairaanhoidon investointeja, joiden sijasta etenkin perustason investoimalla voitaisiin saavuttaa moninkertainen hyöty. Sosiaali- ja terveydenhuollon hyödykkeiden luovutusten osalta voitaisiin puuttua esimerkiksi tilanteisiin, jossa huonossa taloudellisessa tilanteessa oleva sote-maakunta suunnittelisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kannalta keskeisen omaisuuden myymistä toimintamenojensa rahoittamiseksi esimerkiksi välttääkseen sote-maakuntalakeihdotuksen 120 §:ssä tarkoitettua sote-maakunnan arviointimenettelyä.

Koska sote-maakuntien valtion ohjauksessa tulisi huolehtia siitä, ettei ilman riittäviä perusteita rajoiteta sote-maakuntien mahdollisuutta itse päättää itsehallintonsa perusteella investointihankkeista, pykälän 3 momentin 3 ja 4 kohta koskisivat vain laajakantoisia ja taloudellisesti merkittäviä hankkeita. Pykälän 4 momentin mukaan laajakantoisella investoinnilla ja investointia vastaavalla sopimuksella sekä luovutuksella tarkoitettaisiin sellaista hanketta, joka vaikuttaisi merkittävästi sote-maakuntien väliseen työnjakoon tai jolla olisi muutoin pitkäkestoisia tai maantieteellisesti laajoja vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon sote-maakunnassa. Kyseessä voisi siten olla esimerkiksi hanke, jonka vaikutukset palvelutuotantoon ulottuisivat usean sote-maakunnan alueelle tai hanke, jonka välittömät vaikutukset rajoittuisivat yhteen sote-maakuntaan, mutta jolla voisi olla vaikutuksia myös muiden sote-maakuntien toimintaan. Jos hanke johtaisi siihen, että palvelujen tuotanto siirtyisi sote-maakunnan sisällä paikkakunnalta toiselle ja sen myötä muiden sote-maakuntien asukkaiden mahdollisuudet käyttää kyseistä palvelua heikkenisivät, voisi kysymyksessä olla laajakantoinen hanke. Toiminnallisessa mielessä laajakantaisuus voisi liittyä esimerkiksi palvelun tuotantotapaan, esimerkiksi avohoito – laitoshoidon, tai siihen, miten hanke vaikuttaisi lähipalvelujen saatavuuteen taikka palvelujen laatuun. 4 momentin mukaan taloudellisesti merkittävällä investoinnilla ja investointia vastaavalla sopimuksella sekä luovutuksella puolestaan tarkoitettaisiin sellaista hanketta, joka vaikuttaisi sote-maakunnan talouteen pitkäaikaisesti olennaisella tavalla. Tällaisesta taloudellisesta merkittävyydestä kertoisi hankkeen absoluuttisen rahamääräisen suuruuden lisäksi myös sen suuri osuus suhteessa toiminnan kokonaiskustannuksiin.

Pykälän 5 momenttiin sisältyisi edellä mainittu säännös, jonka mukaan, mikäli sosiaali- ja terveysministeriö ei hylkäisi sote-maakunnan investointisuunnitelmaa koskevaa esitystä pykälän 2 momentin perusteella, sisäministeriö tekisi päätöksen esitetyn investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan hyväksymisestä siten kuin pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11 §:ssä tarkemmin säädetään. Mainitun pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin kriteereistä, joiden täytyessä sisäministeriö voisi hylätä investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin menettelystä tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveysministeriö hylkäisi sote-maakunnan esittämän investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan pykälän 3 momentin perusteella tai sisäministeriö hylkäisi investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan pykälän 5 momentin perusteella. Tällöin sote-maakunnan olisi toimitettava hylätyn investointisuunnitelman osan korvaava esitys viivytyksettä sosiaali- ja terveysministeriölle, sisäministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Korjattu investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa tai pelastustoimea koskeva osa voitaisiin momentin mukaan hyväksyä vain, jos siihen sisältyvä pitkäaikaisen lainan määrä olisi enintään hylättyyn esitykseen sisältyneen pitkäaikaisen lainan suuruinen. Muilta osin sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan hyväksymiseen sovellettaisiin, mitä pykälän 3 momentissa säädettäisiin, ja pelastustoimea koskevan osan hyväksymiseen, mitä pykälän 5 momentissa säädettäisiin. Tämä tarkoittaisi, että sosiaali- ja terveysministeriö hylkäisi sote-maakunnan uuden esityksen investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaksi osaksi, mikäli siihen sisältyvä pitkäaikaisen lainan määrä ylittäisi hylättyyn sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevaan suunnitelman osaan sisältyneen pitkäaikaisen lainan määrän. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö voisi hylätä uuden esityksen, mikäli jokin pykälän 3 momentin kriteereistä täyttyisi. Muussa tapauksessa sosiaali- ja terveysministeriö hyväksyisi kyseisen investointisuunnitelman osan. Sisäministeriö puolestaan hylkäisi sote-maakunnan uuden esityksen investointisuunnitelman pelastustoimea koskevaksi osaksi, mikäli siihen sisältyvä pitkäaikaisen lainan määrä ylittäisi hylättyyn pelas-

tustoimea koskevaan suunnitelman osaan sisältyneen pitkäaikaisen lainan määrän. Lisäksi sisäministeriö voisi hylätä uuden esityksen siten kuin pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain 11 §:ssä säädettäisiin. Muussa tapauksessa sisäministeriö hyväksyisi kyseisen investointisuunnitelman osan.

Pykälän 7 momentissa säädettäisiin 6 momentille vaihtoehtoisesta menettelystä. Mikäli sote-maakunnan investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuolto- tai pelastustoimea koskeva osa hylättäisiin toimivaltaisen ministeriön toimesta 3 tai 5 momentin perusteella, sote-maakunnan tulisi tällöin 6 momentin perusteella toimittaa hylättyä osaa koskeva korjaava esitys toimivaltaiselle ministeriölle uudelleen hyväksyttäväksi. 7 momentin perusteella sote-maakunta voisi kuitenkin vaihtoehtoisesti päättää toimittaa kokonaan uuden koko investointisuunnitelmaa koskevan esityksen ohjaaville ministeriöille. Tällöin investointisuunnitelman hyväksymisprosessi alkaisi kokonaisuudessaan alusta siten, että sosiaali- ja terveysministeriö tarkastaisi ensin 2 momentin perusteella, että sote-maakunnan esittämä investointisuunnitelma kokonaisuudessaan ei ole ristiriidassa sote-maakunnan lainanottovaltuuden kanssa. Sote-maakunta saattaisi haluta valita tämän vaihtoehdon, jos se haluaisi tarkistaa sosiaali- ja terveydenhuolto- tai pelastustoimea koskevan investointisuunnitelman muuttamisen yhteydessä myös pitkäaikaisen lainarahoituksen allokointia sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen välillä, mikä ei olisi mahdollista 6 momentissa tarkoitetussa menettelyssä.

Pykälän 8 momentissa todettaisiin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentin soveltamisalasäännöksessä säädetty, jonka perusteella pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään sen järjestäessä sen järjestämisvastuulle kuuluvaa terveydenhuolto- ja sosiaali- ja terveysministeriölle, sisäministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Momentin mukaan pykälässä pelastustoimesta säädettyä ei kuitenkaan sovellettaisi HUS-maakuntayhtymään, koska sen järjestämisvastuulle ei kuuluisi pelastustoimen tehtäviä. Täten päätöksen HUS-maakuntayhtymän investointisuunnitelman hyväksymisestä tekisi ainoastaan sosiaali- ja terveysministeriö siten kuin pykälän 2 ja 3 momentissa säädettäisiin.

25 §. *Aloite sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämisestä.* Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveysministeriön oikeudesta tehdä aloite sote-maakuntalain 120 §:ssä tarkoitetun sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämiseksi, jos on osoittautunut, että sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto on ilmeisesti vaarantunut. Aloite tehtäisiin valtiovarainministeriölle.

Sote-maakuntalakiehdotuksen 120 §:n mukaan valtiovarainministeriön olisi käynnistettävä sote-maakunnan arviointimenettely sosiaali- ja terveysministeriön aloitteen perusteella. Arviointimenettelyä varten asetettaisiin erillinen arviointiryhmä. Arviointiryhmä tekisi ehdotuksen sote-maakunnan talouden tervehdyttämiseksi sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen edellytysten turvaamiseksi tarvittavista toiminnoista. Sote-maakuntavaltuuston olisi käsiteltävä arviointiryhmän toimenpideehdotukset ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon mahdollisia jatkotoimenpiteitä varten. Valtiovarainministeriö päättäisi arviointiryhmän toimenpideehdotusten ja sote-maakuntavaltuuston päätösten perusteella sote-maakuntarakenne- ja sosiaalipalvelujen tarkoituksen sote-maakuntajakoselvittäjän asettamisesta selvittämään sote-maakuntajaon muuttamista.

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkisen vallan vastuulle säädettyjen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen ja terveyden edistämisen kannalta olisi välttämätöntä, että kaikilla sote-maakunnilla olisi riittävät taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset järjestää ja huolehtia niiden järjestämistä vastuulle kuuluvasta sosiaali- ja terveydenhuollosta. Mikäli näin ei olisi, voitaisiin sote-maakuntajakoa viime kädessä muuttaa riittävien edellytysten varmistamiseksi. Sote-maakuntajakolaissa säädettäisiin sote-maakuntajaon muuttamisen tarkemmista perusteista sekä sen edellyttämästä menettelystä ja päätöksenteosta.

Sosiaali- ja terveysministeriön tekemä aloite sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämisestä ei vielä tarkoittaisi sote-maakuntien yhdistämistä eikä edes sote-maakuntajakoselvityksen käynnistämistä. Sen sijaan valtiovarainministeriö päättäisi ensin arviointimenettelyn perusteella sote-maakuntajakoselvityksen käynnistämisestä, jossa puolestaan arvioitaisiin sote-maakuntajakolain mukaisten sote-maakuntajaon muuttamisen edellytysten olemassaolo. Selvityksen perusteella ja valtiovarainministeriön esittelystä valtioneuvosto voisi päättää sote-maakuntien yhdistämisestä.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin seikat, joiden perusteella sosiaali- ja terveysministeriö voisi arvioida, onko sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto ilmeisesti vaarantunut. Momentin 1 kohdan perusteella sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto saattaisi olla edellä mainitulla tavalla vaarantunut, jos sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeenmukainen ja riittävä palvelujen saatavuus tai saavutettavuus olisi vaarantunut tai olisi merkittävästi huonompi kuin useassa muussa sote-maakunnassa. Saatavuus voisi olla huonontunut esimerkiksi siten, että sote-maakunnan järjestämistä vastuulla olevissa palveluissa, kuten koti-, omais- tai perhehoitoon taikka palveluasumiseen pääsyn tai terveydenhuoltolain mukaisen hoidon pääsyn kestot eivät olisi säädösten mukaisia tai olisivat huomattavasti pidemmät kuin useassa muussa sote-maakunnassa. Saatavuuden huonontuminen voisi ilmetä myös muissa kuin laissa nimenomaisesti säädetyissä määrärajoissa, kuten useaa muuta sote-maakuntaa pidemmissä kuntoutuksen odotusajoissa. Saavutettavuus voisi olla huonontunut esimerkiksi siten, että perustason palvelujen keskittämisen johdosta sote-maakunnan asukkaiden tosiasialliset mahdollisuudet niiden käyttöön olisivat rajoittuneet. Saatavuuden tai saavutettavuuden vaarantuminen voisi näkyä myös niiden jatkuvana huonontumisena useaan muuhun sote-maakuntaan verrattuna.

Momentin 2 kohdan mukaan sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto saattaisi olla ilmeisesti vaarantunut, jos sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon laatu ei turvaisi potilas- tai asiakasturvallisuutta tai olisi merkittävästi huonompi kuin useassa muussa sote-maakunnassa. Osoituksena laadun huonontumisesta voisi olla potilas- ja asiakasturvallisuuden merkittävä vaarantuminen, joka olisi johtanut valvontaviranomaisten toimenpiteisiin. Myös potilas- ja asiakasturvallisuuden lievempi, mutta toistuva vaarantuminen voisi olla osoitus laadun huonontumisesta. Samoin se, jos sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmät tai toimenpiteet eivät olisi suosituksiin tai tieteelliseen näyttöön perustuvia tai ne olisivat vastoin yleisesti hyväksytyjä toimintakäytäntöjä tai niitä ei käytettäisi asianmukaisesti. Näyttöön perustumattomiksi voidaan katsoa menetelmät ja toimenpiteet, jotka perustuvat vanhentuneeseen tietoon tai ovat niin uusia, ettei niistä ole käytettävissä tutkimustietoa eikä niiden käyttö näin ollen ole perusteltua. Laatu voisi olla huonontunut myös silloin, kun asiakkaiden kokema laatu ja asiakaskeksisyyden periaatteen noudattaminen olisivat heikentyneet merkittävästi. Myös sote- sote-maakunnan asukkaiden yhdenvertaisuuden puute voisi olla osoitus huonosta laadusta, esimerkiksi silloin, kun sote-maakunnan eri osissa tai eri asiakasryhmille annettujen palveluiden laadussa olisi huomattavia eroja. Sote-maakunnan tulisi kyetä vastaamaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden

edistämisen tehtävästä. Tämän tehtävän laadun arvioinnissa voitaisiin hyödyntää sote-maakuntien hyvinvointikertomuksia sekä rahoituksessa huomioon otettavia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kriteerejä. Laadun arvioinnissa voitaisiin arviointiperusteina käyttää myös omavalmiudessa käytettyjä laissa määriteltyjä laatumittareita tai kansallisia tai kansainvälisiä laatuindikaattoreita. Laadun vaarantuminen voisi näkyä myös sen jatkuvana huonontumisena useaan muuhun sote-maakuntaan verrattuna.

Momentin 3 kohdan mukaan sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto saataisi olla ilmeisesti vaarantunut, jos sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tarvekivoidut asukaskohtaiset kustannukset olisivat merkittävästi korkeammat kuin useassa muussa sote-maakunnassa. Merkittävästi korkeampien kustannusten arvioinnissa olisi kuitenkin huomioitava sote-maakuntien väliset erot tarvetekijöissä (kuten sairastavuus) tai olosuhteissa (kuten pitkät etäisyydet).

Momentin 4 kohdan mukaan sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto saataisi olla ilmeisesti vaarantunut, jos sote-maakunta ei kykenisi varmistamaan tai sillä olisi merkittävästi useaa muuta sote-maakuntaa heikompi kyky varmistaa sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen edellyttämä henkilöstö ja osaaminen. Järjestämisen edellyttämä henkilöstö ja osaaminen voisi olla vaarantunut esimerkiksi, jos henkilöstövaje (täyttämättä olevien palvelusuhteiden osuus) palvelujen toteuttamisen kannalta merkityksellisissä henkilöstöryhmissä olisi huomattavasti suurempi kuin maassa keskimäärin. Tämä voisi olla käyttökelpoinen arviointiperuste tilanteessa, jossa koko maan vaje kyseisessä henkilöstöryhmässä olisi kohtuullisen pieni, jolloin yksittäisen sote-maakunnan vaje todennäköisesti kertoisi sote-maakunnan vaikeuksista rekrytoida riittävästi osaajia. Muita sote-maakuntia suurempi epäpätevien henkilöiden käyttö voisi myös kertoa rekrytointivaikeuksista. Osaamisvajeet voisivat tulla näkyviin myös potilasta asiakasturvallisuuden ja muun laadun puutteina. Edotettavan lain 57 § mukaan sote-maakunnan olisi huolehdittava siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi heille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Myös muita sote-maakuntia merkittävästi vähäisempi henkilöstön täydennyskoulutus sote-maakunnan järjestämävastuulla olevissa sosiaali- ja terveyspalveluissa voisi olla arviointiperuste osaamisen arvioinnissa.

Momentin 1 - 4 kohdassa käytettäisiin sanamuotoa ”usea muu sote-maakunta”. Sanamuodolla tarkoitettaisiin sitä, että verrattaessa sote-maakuntaa muihin sote-maakuntiin sen kyvyn järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto ei yleensä tulisi katsoa vaarantuneen vain sillä perusteella, että arvioitava järjestämiskyvyn osa-alue olisi sen osalta merkittävästi heikompi kuin yhdessä tai kahdessa muussa sote-maakunnassa, joiden järjestämiskyky olisi poikkeuksellisen vahva. Toisaalta useamman sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto saataisi olla samanaikaisesti ilmeisesti vaarantunut. Täten ilmeisen vaarantumisen edellytyksenä ei vertailutilanteessa olisi, että kohdassa tarkoitettu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiskyvyn osa-alue olisi tarkasteltavassa sote-maakunnassa merkittävästi kaikkia muita sote-maakuntia heikompi.

Momentin 5 kohdan mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voisi tehdä aloitteen sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämiseksi myös, jos sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto olisi muusta kuin 1–4 kohdassa tarkoitettusta syystä vakavasti ja pitkäaikaisesti vaarantunut. Tämä arviointiperuste voisi näkyä esimerkiksi tilanteissa, jossa sote-maakunta olisi merkittävältä osin riippuvainen muiden sote-maakuntien palveluista tai sote-maakunnalla ei olisi riittäviä voimavaroja ja osaamista asukkaiden palvelujen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun tai palvelutuotannon ohjaukseen. Järjestämävastuussa olevan sote-maakunnan olisi kyettävä arvioimaan palvelujen tarvetta myös väestöryhmittäin, jolloin olisi erityisesti otettava

huomioon haavoittuvat väestöryhmät. Sote-maakunnan olisi myös kyettävä antamaan tukea kunnille niiden vastuulla olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Järjestämisvastuuseen kuuluisi vastuu asiakkaiden palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta 10 §:n mukaisesti. Sote-maakunnan olisi myös kyettävä toteuttamaan sosiaali- ja terveyspalveluiden ja kuntiin jäävien palveluiden yhteensovittaminen varmistamalla selkeät hallinnonalarajat ylittävät yhteistyö- ja toimeenpanorakenteet. Sote-maakunnalla tulisi olla riittävät, monialaiset kehittämisresurssit 30 §:n mukaisten tehtävien toteuttamiseen.

Säännöksessä ei määriteltäisi, monenko kohdan mukaisten edellytysten olisi täyttyvä, jotta sosiaali- ja terveysministeriö voisi tehdä aloitteen sote-maakunnan arviointimenettelyn käynnistämiseksi. Yhdenkin kriteerin täytyminen voisi olla riittävä peruste, jos sen perusteella olisi nähtävissä sote-maakunnan kyvyn vastata sosiaali- ja terveydenhuollosta ilmeisesti vaarantuneen. Mainittuja perusteita ja niiden merkittävyyttä arvioitaessa tulisi hyödyntää laajasti sote-maakunnan tilaa koskevia tietoja ja selvityksiä. Keskeisessä asemassa olisivat sosiaali- ja terveysministeriön ja sote-maakunnan kesken käydyt edotettavan lain 23 § mukaiset neuvottelut sekä lakiehdotuksen 27 ja 28 §:n perusteella saadut tiedot.

26 §. *Sosiaali- ja terveysministeriön aloite sote-maakunnan lisärahoituksen myöntämisestä.* Kyseessä olisi informatiivinen viittaussäännös. Sote-maakuntien rahoituksesta annettavan lain 11 §:n mukaan, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen tai perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen, sote-maakunnalla olisi oikeus saada muualla laissa säädetyn lisäksi valtiolta rahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi (lisärahoitus) ottaen huomioon sote-maakunnan edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät. Lisärahoitus myönnettäisiin valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta. Lisärahoitusta koskevaan päätökseen voitaisiin edellä säädetyn varmistamiseksi ottaa palvelujen vaikuttavuutta, laatua, määrää tai järjestämisen tehokkuutta koskevia ehtoja. Lisärahoituksen myöntämisestä ja maksamisesta säädettäisiin ehdotettavan sote-maakuntien rahoituslain 26 §:ssä. Säännöksen mukaan lisärahoitusta voitaisiin myöntää sote-maakunnan hakemukseen perustuen tai valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön tai sisäministeriön aloitteesta. Lisärahoituksesta päättäisi valtioneuvosto.

Vaikka sote-maakunnalla olisi oikeus saada lisärahoitusta tilanteissa, joissa rahoituksen taso muutoin ei riittäisi palvelujen turvaamiseen, lisärahoitus ei kuitenkaan olisi kestävä ratkaisu sellaisen sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän rahoitukseen, jonka ongelmien taustalla olisi rakenteellisia, erillisiä korjaustoimenpiteitä edellyttäviä ongelmia. Tästä syystä sote-maakuntalain 121 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että toistuva lisärahoituksen myöntäminen voisi käynnistää sote-maakuntalaissa säädetyn arviointimenettelyn. Sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi toimivalta tehdä aloite sekä sote-maakunnan arviointimenettelyn että lisärahoituksen myöntämiseksi. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi soveltaa arviointimenettelyä koskevaa aloitetta koskevia ehdotettavan lain 25 §:ssä säädettyjä arviointikriteereitä myös arvioidessaan tarvetta sote-maakunnan lisärahoitusta koskevan aloitteen tekemiseen. Toisaalta tarkoituksenmukaisinta toimenpidettä määrittäessään sosiaali- ja terveysministeriö arvioisi alustavasti, onko sote-maakunnan tapauksessa kyse edellä mainituista rakenteellisista, erillisiä korjaustoimenpiteitä edellyttävistä ongelmista, vai väliaikaisista, mahdollisesti lisärahoituksella korjattavissa olevista ongelmista. Toisaalta sosiaali- ja terveysministeriö voisi tehdä aloitteen

myös molempien menettelyjen käynnistämistä. Vaikka sote-maakunnan ongelmat eivät sosiaali- ja terveysministeriön arvion perusteella olisi korjattavissa lisärahoituksella, sote-maakunta saattaisi silti tarvita myös lisärahoitusta esimerkiksi arviointimenettelyn keston ajaksi.

27 §. Sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta ja arviointivelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin siitä, miten väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa seurattaisiin sote-maakunnassa ja miten näin saatua tietoa hyödynnettäisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksessa, johtamisessa ja päätöksenteossa sekä sote-maakunnan raportoinnissa. Lähtökohtana olisi luotettava, tehokas ja ajantasainen tietotuotanto, joka palvelisi edellä mainittuja tarkoituksia. Tietoperustan tulisi olla yhtenäinen ja vertailukelpoinen sekä kansallisella tasolla, sote-maakuntien välillä että sote-maakuntien sisällä.

Pykälän 1 momentin perusteella sote-maakunnan olisi seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä sitä, miten asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen on toteutunut sekä verrattava näitä vastaavaan tietoon muista sote-maakunnista. Seurannassa sote-maakunta hyödyntäisi alueellista tietoa, kuten alueellista hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa sekä kansallista tietoa, kuten kustannus- ja vaikuttavuusmittareita (KUVA). Lisäksi sote-maakunnan olisi hyödynnettävä monipuolisesti alueellisia ja kansallisia rekisteri- ja tilastoaineistoja. Seurantatietoa hyödynnettäisiin sote-maakunnassa sosiaali- ja terveydenhuollon tietojohdattamisessa toiminnan, tuotannon ja talouden ohjauksen, johtamisen ja päätöksenteon tukena. Esimerkiksi sote-maakunnan palvelustrategia voitaisiin näin perustaa luotettavalle ja ajantasaiselle tiedolle ja seurata sen toteutumista. Seurantatiedon perusteella sote-maakunta voisi myös esimerkiksi suunnitella ja uudistaa alueensa palvelurakennetta ja palvelutuotantoa vastaamaan eri väestöryhmien palvelutarvetta mahdollisimman kustannusvaikuttavalla tavalla. Vertaamalla seurantatietoa vastaavaan muista sote-maakuntia koskevaan tietoon sote-maakunta voisi esimerkiksi löytää uusia tapoja edistää palvelutuotantonsa tuottavuutta ja laatua. Selvitys julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi laadittava vuosittain selvitys sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon ja sote-maakunnan talouden tilasta. Selvityksessä olisi kuvattava ja arvioitava, miten sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, sosiaali- ja terveysministeriön ja sote-maakunnan vuosittaisissa neuvotteluissa sovitut tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet sekä mahdolliset sosiaali- ja terveysministeriön antamat toimenpide-ehdotukset on toteutettu sote-maakunnassa. Yhtenä tärkeänä kokonaisuutena selvityksessä olisi kuvattava mahdolliset sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisiltä palveluntuottajilta tehdyt vähäistä suuremmat palveluhankinnat ja vuokratyövoiman käyttö sekä annettava selvitys mahdollisista tulevista palveluhankinnoista ja vuokratyövoiman käytöstä. Selvityksen tulisi sisältää tiedot yksityisten palveluntuottajien sote-maakunnalle tuottamien palvelujen määristä ja osuuksista (sote-maakunnan tuotantorakenne), palveluhankintojen hallinnoinnista ja niihin liittyvästä riskienhallinnasta sekä palveluntuottajien ohjauksesta ja valvonnasta. Vastaavat tiedot olisi sisällytettävä soveltuvin osin myös vuokratyövoiman käytön osalta. Lisäksi selvitykseen olisi sisällytettävä sote-maakunnan alustava esitys ehdotettavan lain 24 §:ssä tarkoitettuun investointisuunnitelmaksi. Alustavan investointisuunnitelmaa koskevan esityksen olisi vastattava sisällöltään 24 §:ssä säädettyä. Selvitys olisi kuitenkin siltä osin alustava, että sitä saattaisi olla tarpeen muuttaa sen laatimisen jälkeen käytävien ehdotettavan lain 23 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveysministeriön ja sote-maakunnan vuosittaisten neuvottelujen sekä sisäministeriön ja sote-maakunnan pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain 10 §:ssä tarkoitettujen neuvottelujen

lopputuloksena sekä sen yhteensovittamiseksi ehdotettavan lain 24 §:n 1 momentissa tarkoitettuna myöhemmin tarkentuvan sote-maakunnan lainanottovaltuuden määrän kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö käyttäisi selvitystä ehdotettavan lain 23 §:n mukaisessa neuvotte- luissa sote-maakunnan kanssa sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa, joka sisältäisi myös sote-maakunnan investointisuun- nitelmaa koskevan alustavan esityksen käsittelyn. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos käyttäisi selvitystä ehdotettavan lain 28 § mukaisissa asiantuntija-arvioissaan. Vuosittaisen selvityksen laatimisessa sote-maakunta käyttäisi kokoamaansa seurantatietoa ja hyödyntäisi alueellista hy- vinvointikertomusta ja –suunnitelmaa. Selvitys olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnalle palveluja tuottavien yksityisten palveluntuotta- jien olisi sote-maakunnan pyynnöstä toimitettava 1 momentissa tarkoitettuna seurannan edellyt- tämät tiedot sote-maakunnan käyttöön salassapitovelvoitteiden estämättä. Tämä koskisi esimer- kiksi yksityiskohtaisia taloustietoja tai tietoja henkilöstörakenteesta tai henkilöstön ajankäy- töstä. Sote-maakunnalle sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavien yksityisten palveluntuottajien olisi ehdotettavan lain 56 §:n 2 momentin mukaan tallennettava asiakas- ja potilastiedot sote- maakunnan asiakas- ja potilasrekistereihin. Sote-maakunnalla olisi oikeus salassapitovelvoittei- den estämättä käsitellä ja yhdistellä tunnisteellisesti sen omiin rekistereihin tallennettuja asia- kas- ja potilastietoja siten kuin sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain (552/2019) 41 §:n 2 momentissa säädetään. Mainitun säännöksen mukaan sosiaali- tai tervey- denhuollon palvelunantajalla on oikeus salassapitovelvoitteiden estämättä sekä tietosuoja-ase- tuksen 9 artiklan 2 kohdan h alakohdan nojalla käsitellä ja yhdistellä tunnisteellisesti asiakas- tietoja, jotka ovat syntyneet sen omassa toiminnassa tai ovat sen omiin rekistereihin tallennet- tuja, jos se on välttämätöntä palvelunantajan vastuulla toteutettavan palvelutoiminnan tuotta- mista, seurantaa, arviointia, suunnittelua, kehittämistä, johtamista ja valvontaa varten.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakunnan seurantatiedon tulisi olla yhdenmukaista Terve- den ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelemien tietosisältöjen ja –rakenteiden kanssa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ylläpitää alan tiedostoja ja rekistereitä, huolehtii tehtäväalueensa tietoperustasta ja sen hyödyn- tämisestä sekä kehittää ja ylläpitää sosiaali- ja terveysalan keskeisiä termejä, määrittelyjä ja luo- kituksia. Sote-maakunnan olisi noudatettava näitä. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin säätää 1 momentissa tarkoitettuna seurannan vähimmäistietosisällöstä, mukaan lukien 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuna hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vähimmäistietosisältö. Vä- himmäistietosisällöllä tarkoitettaisiin asioita, joista sote-maakunnan olisi ainakin kerättävä tie- toa. Vähimmäistietosisällön määrittelyllä varmistetaan, että sote-maakuntien johtamisessa ja suunnittelussa käytettävä tieto olisi yhdenmukaista sote-maakuntien vertailussa ja arvioinnissa käytetyn tiedon kanssa. Tämän lisäksi sote-maakunta voisi käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksessa, johtamisessa ja päätöksenteossa muuta tarpeelliseksi katsomaansa tietoa. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin tiedoista, joiden tulisi si- sältää 2 momentissa tarkoitettuun selvitykseen, sekä selvityksen laatimisen aikataulusta ja ajan- kohdasta, jolloin se olisi toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

28 §. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arviot.* Pykälässä säädettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arvioista ja niiden laatimisesta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä on Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain mukaan muun muassa tutkia, seurata, arvioida ja kehittää sekä ohjata sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja toimia alan tilastoviranomaisena. Sen tulee myös huolehtia niistä tehtävistä, jotka laissa tai sen nojalla säädetään sen tehtäviksi tai jotka sosiaali- ja terveysministeriö sille määrää. Mainituissa laissa säädetään myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviin liittyvistä tiedonsaantioikeuksista. Osana arviointitehtäväänsä THL:n tulisi hankkia tarvittavat tiedot ja laatia niiden perusteella asiantuntija-arviot sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö käyttäisivät asiantuntija-arvioita sote-maakunnan ja yhteistyöalueen kanssa käytävissä neuvotteluissa ja muussa jatkuvaluonteisessa ohjauksessa. Valtakunnallista asiantuntija-arvioita käytettäisiin ehdotettavan lain 29 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen laatimisessa, joka puolestaan toimisi pohjana 21 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten strategisten tavoitteiden laatimisessa. Sote-maakunta ja sote-maakuntien yhteistyöalue käyttäisivät asiantuntija-arvioita sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksessa, johtamisessa ja päätöksenteossa ja sote-maakunta erityisesti myös sote-maakuntalakiehdotuksen 41 §:ssä tarkoitettua sote-maakuntastrategian valmistelussa. THL:n tulisi asiantuntija-arvioiden sisältöjä kehittäessään huomioida sote-maakuntien tietojohtamisen näkökulma ja huolehtia siitä, että sote-maakunnilta kerättävä tieto ei aiheuttaisi kohtuutonta kuormitusta ammattihenkilöille tai organisaatioille. Tiedonkeruissa tulisi lähtökohtaisesti tukeutua tavanomaisessa toiminnassa syntyneisiin tietoihin tilastolain (280/2004) 4 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valmistelisi sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisuuden ja rahoituksen tason riittävyyden arvioimiseksi vuosittain asiantuntija-arvion valtakunnallisesti, sote-maakuntien yhteistyöalueittain ja sote-maakunnittain. Asiantuntija-arvioissa tarkasteltaisiin väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa väestöryhmittäin, sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuuden ja laadun toteutunutta ja arvioitua tulevaa kehitystä, investointien tarvetta ja vaikutuksia sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja näiden kehitystä. Hyvinvoinnin ja terveyden väestöryhmittäinen tarkastelu tukisi ohjaavia ministeriöitä ja sote-maakuntaa väestöryhmien välisen eriarvoisuuden vähentämisessä ja erityisryhmien (kuten vammaiset tai ikääntyneet) palveluiden suunnittelussa. Investointien tarpeellisuuden ja vaikutusten osalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos arvioisi erityisesti kunkin sote-maakunnan ehdotettavan lain 27 §:n 2 momentissa tarkoitettua alustavaa esitystä sote-maakunnan investointisuunnitelmaksi sekä kunkin sote-maakunnan, sote-maakuntien yhteistyöalueen että valtakunnallisen tilanteen näkökulmasta. Asiantuntija-arvioissa tarkasteltaisiin mahdollisia toimenpiteitä, joiden toteuttaminen sote-maakunnassa olisi kustannusten hallinnan kannalta tai muutoin välttämätöntä. Tällä pyritäisiin varmistamaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen saatavuus ja laatu voitaisiin turvata valtion rahoituksella ja muulla tulorahoituksella. Asiantuntija-arviot julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa, jolloin kukin sote-maakunta voisi verrata oman toimintansa laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta muihin sote-maakuntiin, ja asiantuntija-arvioita voitaisiin hyödyntää laajemmin myös esimerkiksi tutkimuksessa.

Pykälän 2 momentin mukaan aluehallintovirasto laatisi laillisuusvalvonnan yhteydessä saamiensa tietojen perusteella vuosittain selvityksen alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisesta toteutumisesta toimialueensa sote-maakunnissa. Valvontaviranomaisen suorittaman laillisuusvalvonnan kautta olisi mahdollisuus saada tietoja erityisesti palveluissa ja palvelujärjestelmässä olevista ongelmista. Säännöksessä tarkoitettujen terveyden ja hyvinvoinnin laitok-

sen asiantuntija-arvioiden kannalta olisi tärkeää, että valvontaviranomaisen selvityksissä tarkasteltaisiin erityisesti sellaisia tilanteita, joiden perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä ja tuottamisessa tai sen ohjauksessa on ongelmia aiheuttavia puutteita.

Pykälän 3 momentin mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos hyödyntäisi asiantuntija-arvioiden laatimisessa 2 momentissa tarkoitettuja aluehallintovirastojen selvityksiä sekä sote-maakuntien 27 §:n 2 momentissa tarkoitettuja selvityksiä. Asiantuntija-arvio perustuisi kansallisten kustannus- ja vaikuttavuusmittareiden (KUVA) tietoihin sekä muuhun Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arviointi- ja tilastointitoimintaansa varten kokoamiin tietoihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä olisi analysoida nämä tiedot sekä sote-maakuntien ja aluehallintovirastojen selvitykset ja laatia niiden perusteella asiantuntija-arvionsa sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuudesta. Tällöin tarkasteltaisiin erityisesti pykälässä todetulla tavalla palvelujen saatavuutta väestön yhdenvertaisuuden näkökulmasta sekä sitä, toteutetaanko palvelut kustannusvaikuttavasti ja väestön tarpeita vastaavasti.

Pykälän 4 momentissa olisi asetuksenantovaltuus, jonka perusteella sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin tiedoista, joiden tulisi sisältyä THL:n asiantuntija-arvioihin ja aluehallintovirastojen selvityksiin. Asetuksella voitaisiin säätää myös niiden laatimisaikataulusta ja ajankohdasta, johon mennessä ne olisi toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle. Tällä varmistettaisiin se, että ne olisivat käytettävissä ehdotettavan lain 23 §:ssä tarkoitetuissa neuvotteluissa sote-maakunnan ja 35 §:ssä tarkoitetuissa neuvotteluissa yhteistyöalueen kanssa sekä 29 §:ssä tarkoitettua sosiaali- ja terveysministeriön selvitystä laadittaessa.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

29 §. Sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen selvitys. Pykälän mukaan sosiaali- ja terveysministeriö valmistelisi vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioitaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä. Säännöksen mukaan selvityksen tulisi sisältää ehdotus tarvittavista toimenpiteistä julkisen talouden suunnitelman, valtion talousarvion sekä 21 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten strategisten tavoitteiden laatimista sekä muuta valtakunnallista ohjausta varten. Selvitystä hyödynnettäisiin edellä mainittujen tarkoitusten lisäksi muun muassa arvioitaessa sote-maakunnan tarvetta rahoituslakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitettuun lisärahoitukseen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan ja sote-maakuntahallinnon ja –talouden neuvottelukunnan työssä. Säännöksen mukaan selvityksen laadinnassa hyödynnettäisiin 28 §:ssä tarkoitettuja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtakunnallisia, sote-maakuntien yhteistyö-aluekohtaisia ja sote-maakuntakohtaisia asiantuntija-arvioita. Sen laadinnassa hyödynnettäisiin myös sote-maakuntien ja sote-maakuntien yhteistyöalueiden vuosittaisissa neuvotteluissa saatuja tietoja. Selvitys julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa.

30 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminta sote-maakunnassa. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunta vastaisi alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisestä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen valtakunnallisten tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi sote-maakunta koordinoisi ja ohjaisi palvelutuotannossa tapahtuvaa integroitua kehittämistyötä. Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen valtakunnallisista tavoitteista sää-

dettäisiin lakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin 3 kohdassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistumista tukeva toimintakulttuuri sekä kehittämiskäytäntöjen ja kehittämisosaamisen vahvistuminen tarvitsisi tuekseen sote-maakunnan monialaisen kehittämistoiminnan, joka yhdistäisi sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnan integroituneeksi kokonaisuudeksi. Monialaisuus edellyttäisi sosiaalihuollon, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä työterveyshuollon osaamista. Kehittämistoiminnan tehtävänä olisi tukea alueella sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota ja kustannusten hallintaa edistävää käytännönläheistä kehittämistyötä sekä tietoon perustuvien, kustannusvaikuttavien toimintamallien ja hyvien käytäntöjen juurruttamista alueella. Sote-maakunta voisi esimerkiksi järjestää yhtenäistä kehittäjävalmennusta alueellaan. Sote-maakunnan tehtävänä olisi myös antaa kunnille tukea niiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvässä kehittämistyössä osana lakiehdotuksen 7 §:n mukaista tehtäväänsä.

Pykälän 2 momentin perusteella sote-maakunta osallistuisi kansalliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Työterveyslaitoksen kanssa ja toimisi yhteistyössä kuntien sekä koulutus-, kehittämis- ja tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi kansallisten näyttöön perustuvien hoitosuosittelujen tai muiden kansallisten suositusten toimeenpanoa. Tutkimusperustaisessa kehittämistoiminnassa yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja alan järjestöjen kanssa olisi tärkeää.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnat tekisivät osaltaan sosiaali- ja terveydenhuollon osaamis- ja työvoimatarpeen arviointia ja ammatillisen osaamisen kehittämistä yhteistyössä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten sekä muiden koulutusviranomaisten, työhallinnon ja sote-maakuntien liittojen kanssa. Tarkoituksena ei kuitenkaan olisi siirtää sote-maakunnille sellaisia koulutuksen suunnitteluun liittyviä tehtäviä, jotka kuuluvat korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten päätettäväksi.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

31 §. Ruotsinkielisten ja saamenkielisten palveluiden kehittämisen tukeminen. Pykälässä säädettäisiin erityistehtävistä ruotsinkielisten ja saamenkielisten palveluiden kehittämisessä. Sen mukaan X sote-maakunnan tehtävänä olisi tukea ruotsinkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa. Lapin sote-maakunnan tehtävänä olisi puolestaan tukea saamenkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa.

5 luku **Sote-maakuntien välinen yhteistyö**

32 §. Yliopistollinen sairaala. Pykälässä säädettäisiin, että sote-maakunnissa, joiden alueella sijaitsevat Turun, Oulun ja Tampereen yliopistot ja Itä-Suomen yliopiston terveystieteiden tiedekunta, sekä HUS-maakuntayhtymällä olisi oltava yliopistollinen sairaala. Itä-Suomen yliopiston terveystieteiden tiedekunta sijaitsee Kuopion kampuksella. Yliopistollista sairaalaa ylläpitäisivät näin ollen HUS-maakuntayhtymän lisäksi Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen sote-maakunnat. Säännös vastaisi sisällöllisesti nykyisen erikoissairaanhoidolain 24 §:n säännöstä, joka on tarkoitus kumota uudistuksen yhteydessä, kun sairaanhoitopiirien tehtävistä vastaisivat jatkossa sote-maakunnat. Uudenmaan maakunnan alueen sote-maakuntien osalta yliopistollista sairaalaa ylläpitäisi jatkossa HUS-maakuntayhtymä, joka

vastaisi pääosin erikoissairaanhoidon järjestämisestä alueella siten kuin ehdotetussa laissa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla säädettäisiin.

33 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalue. Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista. Pykälän 1 momentin mukaan yhteistyöalueet olisivat sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten. Yhteistyöalueita olisi viisi ja niihin kuuluvat sote-maakunnat säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella siten, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävät Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen sote-maakunnat sekä HUS-maakuntayhtymä kuuluisivat eri yhteistyöalueisiin. Tällöin jokaisen yhteistyöalueen alueella sijaitsisi yliopistollinen sairaala.

Momentin mukaan yhteistyöalueiden olisi lisäksi oltava maantieteellisesti yhtenäisiä. Tämä tarkoittaisi, että yhteistyöalueisiin kuuluvien sote-maakuntien olisi sijaittava maantieteellisesti siten, että niillä olisi yhteistä sote-maakuntarajaa. Lisäksi yhteistyöalueiden olisi oltava alueen väestön palvelujen järjestämisen ja tuottamisen, potilas- ja asiakasturvallisuuden ja palvelujen saavutettavuuden kannalta toiminnallisia kokonaisuuksia. Toiminnallisuus liittyisi sekä palvelujen järjestämisen että tuottamisen toteuttamiseen. Yhteistyöalueiden toiminnallisuuden kannalta tärkeitä olisivat lisäksi potilas- asiakasturvallisuus sekä palvelujen saavutettavuus. Näin ollen yhteistyöalueiden muodostamisessa olisi merkityksellistä muun muassa, että alueiden väestöpohja olisi riittävä sellaisten kapeaa erityisosaamista vaativien palvelujen toteuttamiseen, joissa palveluja koottaisiin lain 9 §:n mukaisesti tiettyjen sote-maakuntien järjestämisvastuulle. Palvelujen keskittäminen tiettyjen sote-maakuntien vastuulle tarkoittaisi samalla sitä, että kyseiset palvelut sijaitsisivat väistämättä etäämmällä muiden sote-maakuntien asukkaista. Yhteistyöalueita muodostettaessa olisikin arvioitava sitä, kuinka keskitetyistä palveluista etäämmällä sijaitsevien sote-maakuntien asukkaiden kulkuyhteydet palveluihin toteutettaisiin mahdollisissa eri yhteistyöaluevaihtoehdoissa.

Tarkoituksena olisi, että yhteistyöalueet vastaisivat ensivaiheessa maantieteellisesti lain voimaantullessa kumoutuvan erikoissairaanhoidonlain 9 §:n 3 momentin mukaisesti vahvistettuja erityisvastuualueita. Koska yhteistyöalueisiin kuuluvat sote-maakunnat säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella, voitaisiin alueisiin tehdä muutoksia tarkistamalla valtioneuvoston asetusta. Jos sote-maakunta haluaisi esimerkiksi siirtyä yhteistyöalueesta toiseen, tämä edellyttäisi, että sote-maakunta tekisi siirtoa koskevan aloitteen sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriön tehtävänä olisi arvioida siirron edellytykset neuvoteltuaan ensin sote-maakunnan sekä luovuttavan ja vastaanottavan yhteistyöalueen kesken. Jos muutos nähtäisiin tarpeelliseksi, sote-maakunnan siirto toiseen yhteistyöalueeseen ratkaistaisiin muuttamalla valtioneuvoston asetusta.

Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien sote-maakuntien olisi 2 momentin mukaan laadittava yhteistyösopimus. Yhteistyösopimuksesta säädettäisiin tarkemmin ehdotettavan lain 34 §:ssä.

Pykälän 3 momentin mukaan Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, X:n ja Varsinais-Suomen sote-maakunnat hoitaisivat yhteistyösopimuksen laatimisen edellyttämät hallinto- tehtävät. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että asianomainen sote-maakunta kutsuisi koolle tarvittavat kokoukset ja huolehtisi tarvittavilta osin niihin liittyvistä valmisteluista. Sote-maakunnat voisivat sopia keskenään siitä, miten yhteistyöalueelle kuuluvien asioiden valmisteluvastuut ja- jattaisiin sote-maakuntien kesken.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

34 §. Sote-maakuntien yhteistyösopimus. Pykälässä säädettäisiin yhteistyöalueeseen kuuluvien sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta. Sopimus täydentäisi lainsäädännössä sote-maakunnille osoitettuja velvoitteita. Sopimus velvoittaisi sote-maakuntia toimimaan yhteisesti sovitulla tavalla.

Pykälän 1 momentin perusteella sopimuksen tarkoituksena olisi sovittaa yhteen yhteistyöalueeseen kuuluvien sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuolto. Näin keskenään erilaisten sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuolto voitaisiin toteuttaa tavalla, joka mahdollistaisi alueellisesti toimivan ja tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Sopimuksessa olisi otettava huomioon yhteistyöalueen sote-maakuntien asukkaiden ja muiden henkilöiden, joille yhteistyöalueeseen kuuluvien sote-maakuntien olisi lakiin perustuen järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, palvelutarpeet. Yhteistyöalueen asukkaiden tarpeiden huomioon ottaminen tähtäisi siihen, että väestöltään, elinkeinorakenteeltaan ja maantieteeltään erilaisten sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuolto järjestettäisiin ja toteutettaisiin tavalla, jossa hyödynnettäisiin erilaisten sote-maakuntien vahvuudet koko alueen väestöä hyödyttävällä tavalla. Sote-maakunnat voisivat sopia siitä, miten ja missä palveluja tuotetaan siten, että sote-maakuntarajat eivät muodosta esteitä tarpeen mukaisten palvelujen käytölle. Jos asiakkaan tarvitsemat palvelut olisivat saatavissa liikenteellisesti tai muutoin paremmin naapurisote-maakunnasta, tämän olisi voitava toteuttaa mahdollisimman vaivatta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toteutusta ohjaisivat toisaalta myös sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, joista säädettäisiin ehdotettavan lain 21 §:ssä. Myös ne olisi otettava huomioon yhteistyösopimuksessa. Valtakunnallisten tavoitteiden yhtenä merkittävänä tarkoituksena olisi ohjata sote-maakuntia ja sitä kautta myös yhteistyöalueita mahdollisimman kustannusvaikuttavaan ja tehokkaaseen toimintaan.

Yhteistyösopimus laadittaisiin valtuustokausittain. Sopimuksen laadinta tulisi aikataulullisesti sovittaa yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden vahvistamisen kanssa. Edellisellä valuustokaudella hyväksytty yhteistyösopimus olisi voimassa uuden sopimuksen valmistumiseen asti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asioista, joita olisi käsiteltävä yhteistyösopimuksessa. Lähelläkohtana olisivat tällöin 1 momentissa todetut yhteistyöalueen asiakkaiden tarpeet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet. Momentin mukaan mainituista asioista sovittaessa olisi otettava huomioon, mitä niistä on ehdotettavassa laissa ja toisaalla säädetty. Tämän mukaisesti sote-maakunnat eivät voisi sopia lainsäädännössä olevista sitovista velvoitteista poikkeavista järjestelyistä. Sote-maakunnat eivät esimerkiksi sopimuksella voisi poiketa terveydenhuoltolain tai sosiaalihuoltolain palvelujen keskittämistä koskevista säännöksistä.

Momentin 1 kohdan mukaan yhteistyösopimuksessa olisi sovittava sote-maakuntien työnjaosta ja yhteistyöstä väestön palvelutarpeen arvioinnissa ja ennakoinnissa sekä palvelutuotannon seurannassa ja arvioinnissa. Väestön palvelutarpeen arviointi ja ennakointi edellyttäisivät myös hyvin erikoistunutta epidemiologista ja muuta osaamista. Kun sote-maakunnat sopisivat yhteistyöstä ja työnjaosta, jokaisessa sote-maakunnassa ei tarvitsisi olla samaa erityisosaamista.

Momentin 2 kohdan perusteella yhteistyöalueen sote-maakuntien olisi sovittava toimenpiteistä palvelujen yhteensovittamisen ja yhdenvertaisen saatavuuden sekä kielellisten oikeuksien varmistamiseksi. Tämän mukaisesti sote-maakuntien olisi sovittava, miten kaikilla yhteistyöalueen asukkailla ja muilla asiakkailta olisi asuin- tai olinpaikastaan riippumatta mahdollisuus saada

sosiaali- ja terveystalvet objektiivisen tarpeen edellyttämällä tavalla integroituina kokonaisuuksina. Myös eri asiakasryhmien kielellisten oikeuksien toteutumisen varmistamisen edellyttämistä toimenpiteistä olisi sovittava. Palvelujen kielestä säädettäisiin ehdotettavan lain 5 §:ssä.

Momentin 3 kohdan perusteella olisi sovittava toimenpiteistä, joilla toteutettaisiin koko yhteistyöalueella vaikuttava, laadukas ja kustannustehokas sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen ja tuotantorakenne. Tavoitteena olisi toteuttaa palvelujärjestelmä, joka mahdollistaisi myös käytännössä kaikille asiakkaille yhdenvertaiset palvelut lainsäädännön määrittelemällä tavalla. Säännös ei kuitenkaan määritteli sitä, miltä etäisyydeltä palvelut tulisi olla saatavilla. Maan eri osissa etäisyydet vaihtelevat väistämättä, eteläisimmässä Suomessa palveluverkko voi olla huomattavasti tiheämpi kuin pohjoisimmassa Suomessa. Tältä osin olisi otettava huomioon, että palvelurakenteen tulisi olla samanaikaisesti vaikuttava, laadukas ja kustannustehokas.

Momentin 4 kohdan perusteella yhteistyösopimuksessa olisi sovittava toimenpiteistä sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden turvaamiseksi. Sopimuksella varmistettaisiin, että erityisesti useaa palvelua perus- ja erityistasolla tarvitsevien asiakkaiden palveluketjut ja -ohjaus olisi toteutettu suunnitelmallisesti ja hallitusti primääri-, sekundääri- ja tertiääritasolla. Sopimuksella varmistettaisiin vastuu- ja työnjaot tilanteissa, joissa asiakkaan palvelutarpeen tyydyttämiseksi tarvitaan usean toimijatahon ja hallinnollisen toimijatahon eriaikaisia toimia. Näin edistettäisiin käytettävissä olevien resurssien mahdollisimman tehokasta ja oikea-aikaista käyttöä, sujuvoitettaisiin hallinnollisia ja muita yhteistyöprosesseja sekä vahvistettaisiin eri toimijoiden vastuun- ja työnjakoa. Yhteistyösopimuksella varmistuttaisiin, että parasta käytettävissä olevaa tutkittua tietoa käytettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluketjujen ja asiakkaan palvelupolkujen suunnittelemiseksi siten, että toiminta perustuisi yhtäältä terveydenhuoltolain 7 a §:ssä terveydenhuollon palveluvalikoimasta säädettyyn ja toisaalta olisi mahdollisimman kustannusvaikuttavaa.

Momentin 5 kohdan perusteella sote-maakuntien olisi sovittava päivystystoiminnan työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta siten kuin siitä terveydenhuoltolain 50 § :n 5 momentissa säädetään. Terveydenhuoltolain 50 §:ssä säädetään päivystystoiminnan sisällöstä ja edellytyksistä, päivystystoiminnan alueellisesta ja valtakunnallisesta keskittämisestä ja sen 5 momentissa kuntien ja sairaanhoitopiirien velvollisuudesta sopia päivystystoiminnasta lain säännöksiä täydentävästi. Terveydenhuoltolaki päivitetäisiin erillisellä hallituksen esityksellä siten, että sitä sovellettaisiin nyt ehdotettavan lain voimaantulosta lähtien kuntien ja sairaanhoitopiirien sijasta sote-maakuntiin. Uudistuksesta ei kuitenkaan aiheutuisi varsinaisia sisällöllisiä muutoksia mainittuihin päivystystoimintaa koskeviin säännöksiin.

Momentin 6 kohdan mukaan yhteistyösopimuksessa olisi sovittava ensihoidon työnjaosta, yhteistyöstä ja toiminnan yhteensovittamisesta mukaan lukien terveydenhuoltolain 46 §:ssä tarkoitettujen ensihoidokeskuksen tehtävien järjestäminen ja ensihoidon sovittamisesta yhteen muun toiminnan kanssa. Ensihoitopalvelun järjestämisestä ja sisällöstä säädettäisiin edelleen terveydenhuoltolain 39–41 §:ssä. Ensihoitotilanteet edellyttäisivät usein sote-maakuntarajat ylittäviä järjestelyjä. Näin olisi erityisesti tilanteissa, joissa potilaan jatkohoito tapahtuisi terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momentissa tarkoitettussa laajan ympärivuorokautisen päivystyksen yksikössä. Sen vuoksi kohdassa edellytettäisiin, että yhteistyösopimuksessa määriteltäisiin, miten ensihoito ja muu toiminta sovitetaan yhteen. Ensihoitopalvelujen tulisi toteutua yhdenmukaisesti kaikissa yhteistyöalueeseen kuuluvissa sote-maakunnissa. Lisäksi asiakkaiden siirtymisen ensihoidosta edelleen muihin palveluihin pitäisi toteutua sujuvasti ilman perusteettomia viiveitä. Tämän edellyttämät toimenpiteet olisi määriteltävä yhteistyösopimuksessa. Ensihoitokeskuksen

tehtävistä säädettäisiin edelleen terveydenhuoltolain 46 §:ssä. Ensihoitokeskuksen toiminnan järjestäminen edellyttäisi sote-maakuntien yhteistyötä.

Momentin 7 kohdan perusteella yhteistyöalueen sote-maakuntien olisi sovittava työnjaosta, yhteistyöstä ja toiminnan yhteensovittamisesta lääkinnällisten ja muiden tukipalvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa. Kohdan nojalla tulisi sopia siitä, miten sote-maakunnat yhteistyössä toteuttaisivat toimintayksikköjensä tarvitsemat hankintapalvelut, lääkehuollon, välinehuollon, kuljetus- ja varastointipalvelut, taudinmääritykseen liittyvät palvelut, taudinmääritykseen liittyvien näytteiden säilyttämisen, niiden mahdollisen tutkimuskäytön ja niihin liittyvät käytännöt sekä muut tarpeelliset tukipalvelut.

Myös muihin kuin 5 - 7 kohdissa mainittuihin palveluihin liittyvästä työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteen sovittamisesta olisi tarpeen sopia. Tästä säädettäisiin momentin 8 kohdassa. Kohta soveltuisi kaikkiin sote-maakuntien järjestämisvastuulle kuuluviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Tältäkin osin tavoitteena olisi yhteistyöalueen kattavien toimintamallien luominen. Sosiaali- ja terveyspalveluista, joista kohdan nojalla olisi sovittava, tai niiden määräytymisperusteista voitaisiin säätää tarkemmin 4 momentissa tarkoitetulla valtioneuvoston asetuksella.

Momentin 9 kohdan mukaan yhteistyösopimuksessa olisi sovittava sote-maakuntien työnjaosta ja yhteistyöstä kehittämistoiminnassa. Sote-maakunnilla olisi lain 4 lukuun ja etenkin sen 30 §:ään perustuvia sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistä ja siihen liittyvää organisaatorajat ylittävää yhteistyötä koskevia velvoitteita. Tähän liittyen sote-maakunnat voisivat tarvittaessa sopia kehittämiskohteiden painotuksista sote-maakuntien välillä. Tärkeää olisi lisäksi sopia siitä, miten eri yksiköissä tehtyä kehittämistoimintaa voitaisiin hyödyntää laajasti koko yhteistyöalueella. Lisäksi sote-maakuntien olisi kohdan mukaan sovittava, miten alueen yliopistolista sairaalaa ylläpitävä sote-maakunta koordinoisi kehittämistoimintaa yhteistyöalueella.

Momentin 10 kohdan mukaan yhteistyöalueen sote-maakuntien olisi sovittava sosiaali- ja terveydenhuollon menetelmien käyttöönoton, käytön ja käytöstä poistamisen alueellisista periaatteista ja käytännöistä ottaen huomioon niitä koskevat valtakunnalliset linjaukset. Valtakunnallisilla linjauksilla tarkoitettaisiin terveydenhuollon palveluvalikoimaneuvoston suosituksia. Uudet menetelmät voisivat liittyä sekä sosiaalihuoltoon että terveydenhuoltoon. Yhtenäiset periaatteet näiden käyttöönotossa tarkoittaisivat samalla sote-maakuntien asukkaiden yhdenvertaisuuden toteuttamista. Erityisesti uusien kalliiden terveydenhuollon menetelmien käyttöönoton, käytön ja käytöstä luopumisen periaatteista olisi tärkeää sopia yhteistyöalueilla. Yhtenäisistä periaatteista sopiminen ei kuitenkaan tarkoittaisi, että kaikki uudet käytännöt ja menetelmät olisi otettava yhtäaikaaisesti käyttöön kaikissa sote-maakunnissa. Uusia menetelmiä voitaisiin ottaa käyttöön esimerkiksi alueellisen kehittämisen kokeilujen kautta.

Momentin 11 kohdan mukaan yhteistyöalueen sote-maakuntien olisi sovittava yhteistyöstä ja työnjaosta koulutuksen ja tutkimuksen toteuttamisessa. Koulutuksen yhteistyö sisältäisi osamistarpeen arvioinnin ja ennakoinnin yhteistyöalueella. Näiden toteuttamiseen useimmat sote-maakunnat olisivat liian pieniä eikä kaikkien sote-maakuntien alueella olisi alan koulutusta antavaa yliopistoa tai korkeakoulua. Osamistarpeen ennakoinnin ja arvioinnin perusteella sote-maakunnat sopisivat keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta niiltä osin kuin se on sote-maakunnan tehtävä. Koska koulutuksen järjestäminen kuuluu yliopistojen, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten vastuulle, olisi tärkeää, että ne olisivat näiltä osin mukana sote-maakuntien välisen yhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa. Samoin sote-maakuntien yhteistyö tutkimuksen toteuttamisessa edellyttäisi tiivistä yhteistyötä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa.

Momentin 12 kohdan mukaan yhteistyösopimuksessa olisi sovittava sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan ja sähköisten palvelujen kehittämisestä, asiakas- ja potilastietojen käytön yhteensovittamisesta sekä tiedonhallintalain mukaisten velvoitteiden yhteensovittamisesta yhteistyöalueella. Viimeksi mainittu koskisi erityisesti mainitun lain 5 §:n mukaisen tiedonhallintamallin yhteensovittamista. Säännöksen perusteella yhteistyöalueen sote-maakuntien olisi sovittava keskenään digitalisaation ja yhtenäisten toimintamallien edellyttämistä yhteensopivista tietojärjestelmäratkaisuksista ja sähköisistä palveluista. Menettelyllä varmistettaisiin tietojärjestelmien yhteentoimivuus.

Momentin 13 kohdan mukaan sote-maakuntien olisi sovittava häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumisen ja valmiuden edellyttämistä toimenpiteistä, työnjaosta ja yhteistyöstä sekä valmiuskeskuksen toiminnan järjestämisestä. Ehdotettavan lain 48 §:n mukaan sote-maakuntien olisi varauduttava häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin, ja 49 §:ssä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksesta. 13 kohdassa tarkoitetut tilanteet voisivat ulottua usean sote-maakunnan alueelle tai olla niin merkittäviä, että yksittäisellä sote-maakunnalla ei olisi riittäviä voimavaroja selviytyä yksin tilanteen edellyttämistä toimenpiteistä. Sen vuoksi olisi tarpeen, että yhteistyöalueen sote-maakunnat sopisivat yhdessä niistä toimenpiteistä, joita häiriötilanteet ja poikkeusolot edellyttävät ja miten niihin varauduttaisiin. Myös tältä osin voitaisiin sopia sote-maakuntien keskinäisestä työnjaosta ja alueellisten erityisolosuhteiden huomioon ottamisesta sekä siitä, miten sote-maakunnat voisivat toimia yhteistyössä erilaisissa häiriötilanteissa. Yhteistyösopimuksen tulisi sisältää valmiussuunnittelun kansallisesti sovittujen periaatteiden mukaisesti yhtenäsen tilannekuvan luominen ja jakaminen sekä suunnitelma siitä, miten yhteistyöalueen resursseja johdetaan yhden sote-maakunnan resurssit ylittävissä häiriötilanteissa.

Momentin 14 kohdan mukaan yhteistyöalueen sote-maakuntien olisi sovittava laajakantoisia tai taloudellisesti merkittäviä investointeja koskevasta yhteistyöstä ja eri sote-maakuntien investointien yhteensovittamisesta yhteistyöalueella siltä osin kuin se on tarpeellista momentin 1 - 13 tarkoitettujen asioiden kannalta. Investoinneille tarkoitettaisiin sekä toimitila-, kiinteistö-, laite-, kalusto-, tieto- ja viestintätekniikka- sekä vastaavia muita investointeja. Investoinnin laajakantoisuudella ja taloudellisella merkittävyydellä tarkoitettaisiin ehdotettavan lain 24 a §:n 4 momentissa säädettyä. Tarkastelun kohteena tulisi olla yhteistyöalueen kaikkien sote-maakuntien investointien muodostama kokonaisuus, jonka tulisi tukea yhteistyösopimuksessa sovittua muuta yhteistyöalueen työnjakoa, yhteistyötä ja yhteensovittamista siten, että sote-maakunnat eivät toteuta päällekkäisiä tai muutoin tarpeettomia investointeja. Investointeja koskevan yhteistyön ja niiden yhteensovittamisen tulisi osaltaan varmistaa kustannusvaikuttavien ja tuottavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelu-, yhteistyö- ja tuotantorakenteiden muodostuminen yhteistyöalueella. Yhteistyöalueen sote-maakuntien ei kuitenkaan tarvitsisi tehdä yhteistyötä tai yhteen sovittaa kaikkia laajakantoisia tai taloudellisesti merkittäviä investointejaan, vaan ainoastaan sellaiset, joilla olisi merkitystä muiden momentin perusteella yhteistyösopimuksessa sovittavaksi edellytettävien asioiden kannalta.

Tarkastelun perustana olisivat kunkin sote-maakunnan omat arviot ja suunnitelmat tarvittavista investoinneista. Yhteistyösopimuksen valmistelun yhteydessä sote-maakuntien tulisi arvioida kunkin sote-maakunnan investointisuunnitelmien merkitys suhteessa muiden sote-maakuntien olemassa olevaan ja suunniteltuun tuotantorakenteeseen. Valmistelun lähtökohtana tulisi olla 21 §:ssä tarkoitetut sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset strategiset tavoitteet ja näistä etenkin investointeja koskevat linjaukset sekä tavoitteet sosiaali- ja terveyspalvelujen ja palvelurakenteen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan kehittämiseksi.

Koska yhteistyöalueet olisivat keskenään erilaisia, olisi mahdollista, että niiden olisi tarpeen sopia myös muusta kuin momentin 1—14 kohdissa tarkoitettusta yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta. Sen vuoksi momentin 15 kohdassa todettaisiin, että sote-maakunnat voisivat tarpeen mukaan sopia myös muusta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta. Tältä osin sovittavat asiat jäisivät sote-maakuntien omaan harkintaan. Käytännössä 15 kohdan tarkoittamien muiden asioiden sisällyttäminen yhteistyösopimukseen edellyttäisi sote-maakuntien yksimielisyyttä toisin kuin 1—14 kohdissa todetut asiat, joiden mukaisista asioista sote-maakunnilla olisi velvollisuus sopia yhteistyösopimuksessa.

Pykälän 3 momentin mukaan yhteistyösopimuksen olisi edistettävä asiakas- ja potilasturvallisuutta ja muuta laatua sekä tarkoituksenmukaisen, kustannusvaikuttavan ja tehokkaan sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumista. Tämän mukaisesti sopimuksen mukaisissa järjestelyissä edellytettäisiin myös, että työnjaon mukaisilla toimintayksiköillä olisi tehtävän hoitamiseksi riittävät taloudelliset ja henkilöstövoimavarat sekä osaaminen.

Pykälän 4 momentin perusteella valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä asioista, joista olisi sovittava yhteistyösopimuksessa. Tarkemmilla säännöksillä voitaisiin määritellä esimerkiksi kriteerejä sille, milloin uusi menetelmä on sellainen, että sen käyttöönoton perusteita pitäisi 2 momentin 5 kohdan perusteella käsitellä yhteistyösopimuksessa. Asetuksella voitaisiin myös esimerkiksi määritellä, mitä sosiaali- ja terveyspalveluja koskevasta yhteistyöstä, työnjaosta ja yhteensovittamisesta 7 kohdan nojalla olisi ainakin sovittava tai perusteista, joilla sopimuksen kohteeksi tulevat palvelut määräytyisivät.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

35 §. *Yhteistyösopimuksen valmistelu ja toteutumisen seuranta.* Pykälä sisältäisi yhteistyösopimuksen valmistelua koskevat keskeiset säännökset. Sen 1 momentin perusteella yhteistyösopimuksen valmistelussa sote-maakunnan olisi otettava huomioon käytettävissä oleva seurantatieto sen asukkaiden ja muiden asiakkaiden hyvinvoinnista ja terveydestä sekä palvelutarpeista sote-maakunnassa, kuten sen laatima edotettavan lain 27 §:ssä tarkoitettu selvitys, alueellisessa hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa kuvatut tiedot ja muu sote-maakunnan seuranta- ja arviointitieto sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen 28 §:ssä tarkoitettut asiantuntija-arviot.

Pykälän 2 momentin perusteella yhteistyösopimus valmisteltaisiin edellä 34 §:n 2 momentin 13 kohdassa tarkoitettujen valmiuden ja varautumisen tehtävien osalta yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa se, että yhteistyöalueiden valmiutta ja varautumista koskevat sopimukset on laadittu valtakunnallisesti yhtenäisin periaattein ja ne yhdessä muodostavat valtakunnallisen kokonaisuuden. Valtakunnallisia valmiusuunnittelun periaatteita on kuvattu esimerkiksi Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa ja Kansallisessa riskiarviossa. Jotta sosiaali- ja terveydenhuolto pystyisi toimimaan erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, viiden yhteistyöalueen valmiussuunnittelun, tilannekuvajärjestelmän ja johtamisrakenteiden tulisi olla valtakunnallisesti yhtenäiset ja muodostaa valtakunnallinen kokonaisuus. Yhteinen valmistelu sosiaali- ja terveysministeriön kanssa olisi tärkeää myös siksi, että valtioneuvosto voisi ehdotettavan lain 36 §:n perusteella päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksen sisällöstä siltä osin kuin sopimuksessa sovittu häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautuminen ja valmius ei olisi kokonaisturvallisuuden kannalta riittävää.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntien olisi yhteistyösopimusta valmisteltaessa kuultava myös sosiaali- ja terveysalan koulutusta antavia yliopistoja ja ammattikorkeakouluja sopimuksessa sovittavasta yhteistyöstä ja työnjaosta koulutuksen ja tutkimuksen toteuttamisessa. Tämä olisi perusteltua huomioiden kyseisten tahojen rooli alan tutkimuksessa ja koulutuksessa.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakuntien olisi kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä yhteistyösopimuksen valmistelussa. Ministeriön kuulemisen tarkoituksena olisi, että maakunnat ja ministeriö yhdessä arvioisivat, onko valtioneuvoston ehdotettavan lain 21 §:n perusteella vahvistamat valtakunnalliset tavoitteet ja asiakkaiden tarpeet otettu asianmukaisesti huomioon yhteistyösopimuksessa, sekä onko sopimuksessa sovittu kaikista ehdotettavan lain 34 §:n 2 momentissa edellytetyistä asioista siten, että sopimus turvaisi riittävän ja kustannusvaikuttavan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella. Yhteinen arviointi olisi tärkeää erityisesti siksi, että valtioneuvosto voisi ehdotettavan lain 36 §:n perusteella päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksen sisällöstä siltä osin kuin sopimuksessa ei olisi sovittu kaikista 34 §:n 2 momentissa edellytetyistä asioista siten, että sopimus turvaisi riittävän ja kustannusvaikuttavan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella.

Yhteistyösopimus olisi hyväksyttävä kaikkien yhteistyöalueen sote-maakuntien valtuustoissa. Jos yksikin sote-maakunta jättäisi sen hyväksymättä, sopimus ei tulisi voimaan. Siinä tapauksessa sote-maakuntien olisi jatkettava yhteistä valmistelua siihen saakka, kunnes sopimukselle saataisiin kaikkien sote-maakuntien hyväksyntä. Jos sopimusta ei kuitenkaan saataisi hyväksytyksi, valtioneuvosto voisi päättää sopimuksesta ehdotettavan lain 36 §:n perusteella. Kaikkien sote-maakuntien hyväksymä yhteistyösopimus olisi toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle. Hyväksytty yhteistyösopimus olisi osaltaan pohjana ministeriön ja sote-maakuntien välisessä vuorovaikutteisessa ohjauksessa. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön tehtävänä olisi tarvittaessa arvioida, olisiko sopimuksen puuttumisen tai sen sisällön perusteella tarpeen käynnistää 36 §:n mukainen menettely, jonka pohjalta valtioneuvosto vahvistaisi sote-maakuntia sitovasti yhteistyösopimuksen.

Pykälän 5 momentin mukaan yhteistyösopimuksen toteutumista seurattaisiin ja arvioitaisiin vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön ja yhteistyöalueen sote-maakuntien välisissä neuvotteluissa, johon osallistuisivat myös valtiovarainministeriö ja sisäministeriö. Sopimusta olisi tarvittaessa muutettava. Muutos voisi perustua yhden tai useamman sote-maakunnan esitykseen taikka sosiaali- ja terveysministeriön aloitteeseen. Seurannan ja arvioinnin perusteella sote-maakunnat ja sosiaali- ja terveysministeriö voisivat tarkastella, miten ehdotettavan lain 21 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet, 33 §:ssä tarkoitettujen sote-maakuntien yhteistyön yleiset tavoitteet, 34 §:n 3 momentissa tarkoitettujen yhteistyösopimuksen yleiset tavoitteet sekä mahdolliset näitä tarkentavat yhteistyölle asetetut tavoitteet olisivat toteutuneet. Jos seurannan perusteella osoittautuisi, että yhteistyösopimus ei toteudu tavoitteiden mukaisesti, sopimusta voitaisiin tarvittaessa muuttaa. Esimerkiksi tiedonhallintaan ja sähköisiin palveluihin sekä investointeihin saattaa kohdistua nopeita muutostarpeita, minkä vuoksi tarvetta sopimuksen muuttamiseen olisi tärkeää arvioida vähintään vuosittain. Ehdotettavan lain 36 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdissa tarkoitettuja tilanteita lukuun ottamatta laissa ei säädettäisi tarkemmin, millä perusteella sopimusta tulisi muuttaa. Tämä jäisi sote-maakuntien ja sosiaali- ja terveysministeriön arvioitavaksi.

Pykälän 6 momentissa olisi asetuksenantovaltuus, jonka perusteella valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin pykälän 1—5 momenteissa säädettyjen asioiden huomioon ottami-

sesta yhteistyösopimuksen valmistelussa ja sen toteutumisen seurannassa. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää yhteistyösopimuksen valmistelun aikataulusta. Aikataulusta säätämällä valmistelu ja hyväksyminen voitaisiin sovittaa ajallisesti yhteen ehdotettavan lain 21 §:n mukaisten valtakunnallisten tavoitteiden valmistelun ja hyväksymisen kanssa. Asetuksella määritellyn aikataulun laiminlyönti voisi myös olla perusteena 36 §:n mukaisten toimenpiteiden valmistelulle; jos yhteistyösopimusta ei olisi määräajassa hyväksytty sote-maakunnissa ja toimitettu sosiaali- ja terveysministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriö voisi käynnistää toimenpiteet yhteistyösopimuksen valmistelemiseksi ja saattamiseksi valtioneuvoston hyväksyttäväksi.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

36 §. *Valtioneuvoston toimivalta päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta.* Pykälässä säädettäisiin tilanteista, jolloin valtioneuvostolla olisi toimivalta päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksen sisällöstä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksen sisällöstä, siltä osin kuin sote-maakunnat eivät olisi päässeet sopimukseen sen sisällöstä. Ensisijaista kaikissa tilanteissa kuitenkin olisi, että sote-maakunnat kykenisivät itse sopimaan sopimuksen sisällöstä. Yhteisymmärryksen saavuttamista edistäisi myös tieto siitä, että jos sote-maakunnat eivät yhdessä pystyisi tekemään yhteistyösopimusta, sen tekisi valtioneuvosto sosiaali- ja terveysministeriön valmistelun pohjalta.

Momentin 2 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksen sisällöstä myös siltä osin kuin yhteistyösopimuksessa ei olisi sovittu mainitun lain 34 §:n 2 momentin 1–14 kohdassa tarkoitetuista asioista siten, että sopimus turvaisi riittävän ja kustannusvaikuttavan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueella. Yhteistyöalueita ja yhteistyösopimusta koskevan sääntelyn ensisijaisena tarkoituksena olisi riittävän ja kustannusvaikuttavan sosiaali- ja terveydenhuollon turvaaminen sote-maakuntien työnjaon, yhteistyön ja yhteensovittamisen avulla tilanteissa, joissa samaa ei voitaisi turvata yksittäisen sote-maakunnan toimesta. Täten 2 kohdan perusteella voitaisiin puuttua tilanteisiin, joissa yhteistyöalueen sote-maakunnat laatisivat ja hyväksyisivät yhteistyösopimuksen, mutta jättäisivät sopimatta mainituissa säännöksissä edellytetyistä asioista. Samoin sopimukseen voitaisiin kohdan perusteella puuttua, jos edellytettävistä asioista olisi sinällään sovittu, mutta sopimuksen sisältö ei turvaisi riittävää ja kustannusvaikuttavaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa yhteistyöalueella.

Momentin 3 kohdan mukaan valtioneuvosto voisi päättää sote-maakuntien yhteistyösopimuksen sisällöstä myös siltä osin kuin siinä sovitut häiriötilanteita ja poikkeusoloihin varautumista ja valmiutta koskevat järjestelyt eivät olisi kokonaisturvallisuuden kannalta riittäviä.

Valtioneuvosto voisi 1 momentin perusteella kuitenkin poiketa sote-maakuntien sopimasta vain siltä osin kuin 1 momentissa säädetty edellytykset täytyisivät. Muilta osin valtioneuvoston olisi vahvistettava sote-maakuntien yhteistoimintasopimus sote-maakuntien sopiman mukaisena.

Pykälän 2 momentin perusteella 1 momentissa tarkoitettu valtioneuvoston päätös sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta valmisteltaisiin sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelu voisi käynnistyä, jos sote-maakunnat eivät toimittaisi lainkaan yhteistyösopimusta ministeriölle ehdotettavan lain 35 §:n 6 momentin perusteella annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyinä

määräaikana. Lisäksi valmistelu voisi käynnistyä, jos sopimuksessa olisi ilmeisesti 1 momentin 2 tai 3 kohdassa todetut puutteet, eivätkä sote-maakunnat toimittaisi ministeriölle tältä osin korjattua sopimusta edellä mainitun määräajan kuluessa. Ministeriön olisi valmistelun yhteydessä kuultava kaikkia yhteistyöalueen sote-maakuntia.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston päätös sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta olisi voimassa siihen saakka, kunnes sote-maakunnat olisivat tehneet uuden yhteistyösopimuksen, jossa olisi otettu riittävästi huomioon 1 momentissa tarkoitettut tekijät. Sote-maakunnat voisivat milloin tahansa valmistella ja hyväksyä valtioneuvoston päättämän yhteistyösopimuksen korvaavan sopimuksen. Tällöin valtioneuvoston päättämän sopimuksen voimaantulo päättyisi sote-maakuntien tekemän sopimuksen voimaantulosta lukien. Sote-maakuntien tekemään uuteen valmisteluun sovellettaisiin ehdotettavan lain 35 §:ssä säädettyjä periaatteita yhteistyösopimuksen valmistelusta. Seuraavan valtuustokauden alkaessa käynnistyisi joka tapauksessa uuden yhteistyösopimuksen valmistelu.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

37 §. Kaksikielisten sote-maakuntien yhteistyö. Pykälässä veloitettaisiin kaksikieliset sote-maakunnat sopimaan keskinäisestä yhteistyöstä ja työnjaosta ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen toteuttamisessa. Sopimusvelvoite koskisi sellaisia palveluja, joissa yhteistyö on välttämätöntä tai tarpeellista palvelujen edellyttämän osaamisen, palvelujen saataavuuden tai laadun taikka kielellisten oikeuksien varmistamiseksi tehtävän vaatavuuden, harvinaisuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella.

Säännös liittyisi osaltaan ruotsinkielisestä kehitysvammahuollosta vastaavan Kärkulla-kuntayhtymän purkamiseen ja sen varmistamiseen, että ruotsinkieliset kehitysvammahuollon palvelut voidaan turvata. Säännöksellä kuitenkin pyritään turvaamaan muidenkin ruotsinkielisten palvelujen järjestäminen, joissa on ollut ongelmia järjestää palveluja ruotsin kielellä ja joissa yhteistoiminnalla ja työnjaolla voidaan turvata palvelut.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin, mistä asioista kaksikielisten sote-maakuntien olisi sovittava. Kaksikielisten sote-maakuntien olisi sovittava ensinnäkin asiantuntijatuesta, jota kaksikieliset sote-maakunnat antavat toisilleen palvelujen toteuttamisessa. Sopimusvelvoite koskisi lisäksi ainakin sellaisia ruotsinkielisiä palveluja, joissa yhteistyö on välttämätöntä kielellisten oikeuksien varmistamiseksi tehtävän vaatavuuden, harvinaisuuden tai niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella. Lisäksi sopimusvelvoite koskisi palveluja, joita on tarkoituksenmukaista toteuttaa vain osassa sote-maakuntia. Näitä olisivat muun muassa Kärkullan samkommun-kuntayhtymältä sote-maakuntien järjestämistä vastuulle siirtyvät kehitysvammahuoltoon liittyvät asiantuntija- ja kehittämistukitehtävät. Kärkullan asiantuntija- ja kehittämiskeskuksen palvelut käsittävät sekä asiakkaille annettavia palveluja että asiantuntijoille annettavaa asiantuntijatukea ja kehittämistoimintaa. Lisäksi sopimusvelvollisuus koskisi Kärkulla samkommunilta siirtyvää kehitysvammaneuvo-, asumis-, päivä- ja työkeskustoimintaa, jos palveluja ei olisi tarkoituksenmukaista toteuttaa kaikissa kaksikielisissä sote-maakunnissa. Valmis-teilla olevassa uudessa vammaispalvelulaissa ei voida eritellä enää eri vammaisryhmille annettavia palveluja Suomea sitovan YK:n vammaisyleissopimuksen perusteella, joten sopimuksen laajuus yksittäisten palvelujen osalta määrittäisi tarkemmin tulevan vammaispalvelulain velvoitteiden perusteella.

Sopimus koskisi myös muita sellaisia palveluja, joita ei olisi tarkoituksenmukaista järjestää kaikissa kaksikielisissä sote-maakunnissa ja joissa työnjaolla voitaisiin varmistaa riittävät ruotsinkieliset palvelut. Näitä voisivat olla muun muassa erityisen vaativat päihdehuollon palvelut ja lastenpsykiatrian ympärivuorokautisen hoidon palvelut. Sote-maakunnat eivät voisi kuitenkaan sopia sellaisista palveluista, jotka on lain perusteella koottu tai keskitetty ehdotetussa 9 §:ssä tarkoitettulla tavalla sosiaalihuoltolain tai terveydenhuoltolain perusteella. Näitä olisivat muun muassa laaja ympärivuorokautinen päivystys ja erikoissairaanhoidon valtakunnallisesti keskitetyt palvelut.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin X sote-maakunnalle velvollisuus koordinoida sopimuksen laatimista. Lain 31 §:ssä säädettäisiin X sote-maakunnalle velvollisuus tukea ruotsinkielisten palvelujen kehittämistä koko maassa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että ennen keskinäistä yhteistyötä koskevan sopimuksen hyväksymistä kaksikielisten sote-maakuntien olisi kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä. Sote-maakuntien olisi hyväksyttävä sopimus sote-maakuntavaltuustoissaan. Hyväksytyt sopimus olisi toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle.

Pykälän 5 momentin mukaan sopimuksen toteutumista olisi seurattava ja arvioitava vuosittain. Aloitteen sopimuksen muuttamiseksi voisivat tehdä kaksikieliset sote-maakunnat, HUS-maakuntayhtymä ja sosiaali- ja terveysministeriö. Lisäksi kansalliskielitoimielimen tehtävänä olisi sote-maakuntalain 32 §:n perusteella tehdä sote-maakunnalle ehdotuksia sopimuksen muuttamisesta sekä seurata sopimuksen toteutumista.

Pykälän 6 momentin mukaan valtioneuvostolla olisi oikeus päättää 1 momentissa tarkoitettua sopimuksesta siltä osin kuin sote-maakunnat eivät pääsisi sopimuksesta yksimielisyyteen, sopimuksessa ei olisi sovittu edellä 2 momentin yhteydessä kuvatuista palveluista tai sopimus ei muutoin turvaisi ruotsinkielisten palvelujen asianmukaista toteutumista. Jos sopimuksessa olisi sovittu lailla tai lain nojalla kootuista tai keskitetyistä tehtävistä, olisi sopimus näiltä osin mitätön. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaisi päätöksen valmistelusta ja ennen päätöstä ministeriön olisi kuultava niitä sote-maakuntia, joita päätös koskisi. Päätös pantaisiin täytäntöön heti ja sitä olisi noudatettava, kunnes sote-maakunnat olisivat päättäneet asiasta sopimuksella toisin.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

6 luku **Omavalvonta ja viranomaisvalvonta**

Luvussa säädettäisiin sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan omavalvonnasta, sote-maakunnan velvollisuudesta valvoa sille palveluja tuottavia yksityisiä palveluntuottajia sekä valtion valvontaviranomaisten suorittamasta sote-maakuntien järjestämisvastuun sekä kuntien 6 §:ssä tarkoitettujen tehtävien valvonnasta ja siihen liittyvästä ohjauksesta. Lain tavoitteena on sote-maakunnille kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun lainmukaisuuden varmistaminen ensisijaisesti sote-maakuntien omaan toimintaan kohdistuvalla suunnittelulla ja seurannalla ja 38 §:ssä tarkoitettulla omavalvonnalla. Tätä tukee valvontaviranomaisen suorittama ohjaus ja valvonta, joka perustuu muun muassa valvontaohjelmiin ja niistä informoimiseen. Yksityisillä palveluntuottajilla olisi myös 38 §:ssä tarkoitettu omavalvontavelvollisuus,

minkä lisäksi niihin kohdistuisi sote-maakunnan 39 §:ssä tarkoitettu valvonta sekä valvontaviranomaisten valvonta, josta säädetään erikseen laissa yksityisestä terveydenhuollosta ja laissa yksityisistä sosiaalipalveluista.

Luvussa sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

38 §. *Sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan omavalvonta.* Pykälä koski sekä sote-maakunnan että yksityisen palveluntuottajan omavalvontavelvollisuutta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan olisi ehdotetun lain mukaisessa toiminnassaan varmistettava omavalvonnalla tehtäviensä lainmukainen hoitaminen ja tekemiensä sopimusten noudattaminen. Sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan olisi varmistettava palvelujen saatavuus, jatkuvuus, turvallisuus ja muu laatu sekä asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisuus. Tehtävien ja palvelujen omavalvonta olisi toteutettava osana niiden järjestämistä ja tuottamista. Toimiva omavalvonta on palvelujen laadun hallinnan ja palvelutoiminnan kehittämisen väline. Hyvin suunniteltu omavalvonta toimii sujuvasti palvelutoiminnan osana.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan on laadittava vastuulleen kuuluvista tehtävistä ja palveluista omavalvontaohjelma. Ohjelmassa tulisi määritellä, miten 1 momentissa tarkoitettujen veloitteiden noudattaminen järjestetään ja toteutetaan. Omavalvontaohjelmassa olisi todettava, miten sosiaali- ja terveyspalvelujen toteuttamista, turvallisuutta ja muuta laatua sekä yhdenvertaisuutta seurataan ja miten havaitut puutteellisuudet korjataan. Sote-maakunnan omavalvontaohjelman tulisi kattaa kaikki sote-maakunnan järjestämät ja sen lukuun tuotetut palvelut. Vastaavasti yksityisen palveluntuottajan omavalvontaohjelman tulisi kattaa kaikki yksityisten palveluntuottajan itse tuottamat ja alihankkijalta hankitut palvelut. Omavalvontaohjelma tarkoittaa palveluille laadittua kirjallista suunnitelmaa, jonka avulla asiakkaan tai potilaan palveluissa esiintyvät epäkohdat ja palvelun onnistumisen kannalta epävarmat ja riskiä aiheuttavat tilanteet pystytään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan suunnitelmallisesti ja nopeasti. Omavalvonta perustuu riskienhallintaan, jossa palveluprosesseja arvioidaan laadun ja asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. Omavalvonnan tavoitteena on, että sote-maakunta ja yksityinen palveluntuottaja arvioivat koko ajan omaa toimintaansa, kuulevat asiakkaita ja potilaita laatuun ja asiakas- ja potilasturvallisuuteen liittyvissä asioissa sekä ottavat palautteen huomioon toiminnan kehittämisessä.

Pykälän 3 momentin mukaan omavalvontaohjelma ja sen toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla. Muita julkisuutta edistäviä keinoja olisivat esimerkiksi omavalvontaohjelman, seurannassa tehtyjen havaintojen ja niiden johdosta tehtyjen toimenpiteiden pitäminen julkisesti nähtävänä. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi sote-maakunnan ja tai yksityisen palveluntuottajan toimintayksikön ilmoitustaululla. Omavalvontaohjelmasta ilmenisi, miten sote-maakunta ja yksityiset palveluntuottajat varmistavat, että palvelu toteutetaan laadukkaasti ja ottaen huomioon asiakas- tai potilasturvallisuus. Omavalvontaohjelmasta ilmenisi myös se, miten sote-maakunta ja yksityinen palveluntuottaja toimivat niissä tilanteissa, kun palvelu ei syystä tai toisesta toteudu sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti tai asiakas- ja potilasturvallisuus uhkaa vaarantua. Pitämällä omavalvontaohjelma julkisesti nähtävillä parannetaan asiakkaiden ja potilaiden sekä heidän omaistensa tiedonsaantia.

Pykälän 4 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä omavalvontaohjelman sisällöstä ja laatimisesta sekä ohjelmaan sisältyvästä suunnitelmasta laadunhallinnan sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden edistämiseksi.

Pykälän 5 momentin mukaan Valvira voisi antaa yleisiä määräyksiä omavalvontasuunnitelman sisällöstä, laatimisesta ja seurannasta. Tarkoitus on, että Valviran määräykset laadittaisiin siten, että niissä otetaan huomioon toiminnan laajuus ja sisältö.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

39 §. Sote-maakunnan ohjaus- ja valvontavelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntalain 10 §:ää täydentävästi sote-maakunnan velvollisuudesta valvoa sille sosiaali- ja terveystalvontapalveluja tuottavia yksityisiä palveluntuottajia. Pykälän 1 momentissa viitattaisiin sote-maakuntalain 10 §:ään, jossa säädettäisiin sote-maakunnan velvollisuudesta ohjata ja valvoa sen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelutuotantoa, oikeudesta saada yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta valvonnan toteuttamista varten välttämättömät tiedot ja selvitykset sekä oikeudesta tarkastaa yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan tiloja ja laitteita. Sote-maakuntalain 10 §:n lisäksi sote-maakunnan valvontavelvollisuuteen sovellettaisiin ehdotetun pykälän säännöksiä. Laissa yksityisestä terveydenhuollosta ja laissa yksityisistä sosiaalipalveluista säädetään erikseen yksityiseen palveluntuottajaan kohdistuvasta valvontaviranomaisen eli aluehallintoviraston ja Valviran valvontatoimivallasta.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi järjestämisvastuunsa nojalla ohjattava ja valvottava yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita jatkuvasti palveluja tuottaessa ja tähän liittyen määriteltävä tarvittaessa palvelujen tuottamista koskevia ohjeita. Sote-maakunnan tulisi ohjata yksityisiä palveluntuottajia määrittelemiensä ohjeiden lisäksi esimerkiksi säännöllisillä neuvotteluilla tai ohjauksikäynneillä tai muilla soveltuvilla tavoilla. Lisäksi sote-maakunnan olisi valvottava jatkuvasti yksityistä palveluntuottajaa ja tämän alihankkijaa koskevien ohjeiden ja veloitteiden noudattamista esimerkiksi tietopyyntöjen, selvitysten, asiakaspalautteiden, tarkastusten tai muiden soveltuvien keinojen avulla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että jos yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenisi mahdollisia epäkohtia tai puutteita, sote-maakunnan olisi ohjattava yksityistä palveluntuottajaa tai tarvittaessa pyydettyä yksityiseltä palveluntuottajalta ja tarvittaessa tämän alihankkijalta asiasta selvitystä asettamassaan riittävässä määräajassa. Selvityksen pyytämiseen sovellettaisiin hallintolain säännöksiä. Vaikka epäkohtia ilmenisi vain yksityisen palveluntuottajan alihankkijan toiminnassa, selvitystä olisi pyydettyä aina myös yksityiseltä palveluntuottajalta, sillä tämä olisi vastuussa myös alihankkijansa toiminnasta. Epäkohtien tai puutteiden ilmettyä sote-maakunnan olisi vaadittava niiden korjaamista asettamassaan riittävässä määräajassa. Yksityiselle palveluntuottajalle tulisi lähtökohtaisesti antaa aina mahdollisuus korjata toiminnassaan ilmenneet epäkohdat ennen kuin sote-maakunta tai valvova viranomainen ryhtyy muihin toimenpiteisiin asiassa. Yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain ja yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain perusteella valvontaviranomainen voi kuitenkin asiakas- tai potilasturvallisuuden niin edellyttäessä kieltää yksityisen palveluntuottajan toiminnan tai määrätä sen keskeytettäväksi taikka kieltää toimintayksikön, sen osan tai laitteen käytön välittömästi.

Jollei yksityinen palveluntuottaja tai tämän alihankkija korjaisi epäkohtia tai puutteita sote-maakunnan asettamassa määräajassa, sote-maakunnan olisi pykälän 3 momentin mukaan tarvittaessa ryhdyttävä 14 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisiin toimenpiteisiin korvauksen alentamiseksi tai sen maksamisesta pidättymiseksi. Jos rikkomukset olisivat olennaisia tai toistuvia, sote-maakunnan olisi ryhdyttävä toimenpiteisiin sopimuksen irtisanomiseksi tai purkamiseksi. Hankintasopimus on normaali sopimus, johon sovelletaan sopimusoikeuden periaatteita. Sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan välisessä hankintasopimuksessa olisi 14 §:n mukaan sovittava sopimuksen mukaisen korvauksen alentamisesta ja sen maksamisesta pidättymisestä sekä sopimuksen irtisanomisesta ja purkamisesta. Irtisanomisehto voi olla sellainen, jossa irtisanominen on mahdollista ilman erityisiä perusteita irtisanomisajan puitteissa taikka sellainen, jossa sovitaan tarkemmin edellytykset, joiden täytyessä irtisanominen on mahdollista. Sopimuksen purkaminen tulee yleensä kysymykseen, kun on kyse olennaisesta, vakavasta, sopimusrikkomuksesta.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

40 §. Viranomaisvalvonta ja siihen liittyvä ohjaus. Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun sekä kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tarkoittavien veloitteiden toteutumista valvovista viranomaisista ja niiden työnjaosta. Valvontaan kuuluu olennaisena osana ohjaus siten, että tavoitteena on edistää palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta ja asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä ehkäistä jo ennalta asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä asiakkaan ja potilaan oikeuksia vaarantavien olosuhteiden ja käytäntöjen syntymistä. Valvonnan tarkoituksena on, että toiminnassa havaitut puutteet ja muut epäkohdat korjataan.

Pykälän 1 momentin mukaan ehdotettavaan lakiin perustuvan toiminnan yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluisivat sosiaali- ja terveysministeriölle. Aluehallintovirastot vastaisivat pykälän 2 momentin perusteella ensisijaisesti sote-maakuntien palvelurakenteen sekä toiminnan ja niiden järjestämien ja tuottamien palvelujen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lainmukaisuuden valvonnasta ja valvontaan liittyvästä ohjauksesta. Uutena valvontakohteena olisi säännöksen perusteella palvelurakenteen lainmukaisuuden valvonta.

Valviralle kuuluisi puolestaan aluehallintovirastojen toiminnan ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaisuuden ohjaus sekä valvontaan liittyen 3 momentissa erikseen määriteltyjen valvontasioiden käsittely. Valviran vastuulle säädettäisiin voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti sellaiset valtakunnallisesti merkittävät asiat, joissa on tärkeää saada aikaan valtakunnallisesti yhtenäinen linjaus. Tällaisia voivat olla esimerkiksi uuden lainsäädännön tulkintatilanteet ja tilanteet, joissa ei muusta syystä ole muodostunut vakiintunutta viranomaiskäytäntöä, sekä sellaisen toiminnan asianmukaisuuden arviointi, josta ei ole olemassa säännöksiä tai valtakunnallisia suosituksia. Periaatteellisesti tärkeitä ja laajakantoisia asioita voivat olla myös esimerkiksi merkittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät muutokset. Epäselvissä tilanteissa Valvira voi aluehallintovirastoa kuultuaan tulkita, onko yksittäinen asia periaatteellisesti niin tärkeä tai laajakantoinen, että sen käsittely kuuluu Valviralle. Lisäksi Valviralle kuuluisivat usean aluehallintoviraston toimialuetta koskevat asiat. Tällöin vältetään tilanne, jossa syntyy epätietoisuutta siitä, minkä aluehallintoviraston toimivaltaan asia kuuluu. Valvira käsittelee myös asiat, joissa aluehallintovirastossa tapahtuvan käsittelyn puolueettomuus voisi ilmeisesti vaarantua sen vuoksi, että aluehallintovirasto on tai on ollut asianosainen.

Välttämätöntä ei tällöin olisi se, että puolueettomuus vaarantuisi varmuudella, vaan perusteltu epäily puolueettomuudesta olisi riittävä peruste asian käsittelylle Valvirassa.

Edellä mainittujen asioiden ohella Valviran toimivaltaan kuuluisivat asiat, jotka liittyvät olennaisesti virastossa muulla perusteella käsiteltävään sosiaalihuoltoon tai terveydenhuoltoon taikka terveydenhuollon ammattihenkilöä koskevaan asiaan. Säännös mahdollistaisi tällaisten asioiden käsittelyn kokonaisuutena.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että lain 6 luvun valvontasäännökset koskisivat myös kunnille lain 6 §:n mukaan kuuluvan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvontaa ja valvontaan liittyvää ohjausta.

Pykälän 5 momentin perusteella Valviran ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa voitaisiin tarvittaessa säätää valtioneuvoston asetuksella. Asetuksen säätäminen on ollut mahdollista jo voimassa olevien säännösten perusteella, mutta toistaiseksi tällaiselle asetukselle ei ole ollut tarvetta.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

41 §. Valvonta-asian käsittely. Pykälässä säädettäisiin viranomaisen ohjaus- ja valvontatoimenpiteissä sovellettavista yleisistä periaatteista. Pykälään ehdotetaan otettaviksi valvonta-asioiden käsittelyyn liittyvää valvontaviranomaisten harkintavaltaa ja valvonta-asioiden vanhentumista koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan ohjaukseen ja valvontaan sisältyvien periaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen olisi oltava yhdenmukaisia. Hallinnon yleisistä oikeusperiaatteista säädetään hallintolain 6 §:ssä, jonka mukaan viranomaisen on kohdeltava hallinnossa asioivia tasapuolisesti sekä käytettävä toimivaltaansa yksinomaan lain mukaan hyväksyttäviin tarkoituksiin. Viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan Valvira ja aluehallintovirastot ryhtyisivät tietoonsa tulleen valvonta-asian perusteella niihin toimenpiteisiin, joihin katsotaan olevan aiheutta. Huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti potilas- ja asiakasturvallisuuteen ja lain noudattamiseen. Toimien olisi oltava muun muassa hallintolaissa säädetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Esimerkiksi valvontaviranomaisille tehtyjen ilmoitusten perusteella vireille tulleet asiat poikkeavat käytännössä merkittävästi toisistaan vakavuudeltaan ja muulta merkitykseltään. Tarkoitus on, että Valvira ja aluehallintovirasto harkitsevat tapauskohtaisesti, millaisia toimenpiteitä kukin valvonta-asia edellyttäisi. Valviran ja aluehallintoviraston olisi ensin perehdyttävä sen tietoon tulleeseen asiaan ja tehtävä siitä alustava kokonaisarvio asiakas- tai potilasturvallisuuden varmistamisen ja lain noudattamisen valvonnan näkökulmasta. Tämän jälkeen valvontaviranomaisen olisi ryhdyttävä tekemänsä alustavan arvion perusteella niihin toimenpiteisiin, joihin se katsoo edellä mainittujen seikkojen varmistamiseksi olevan aiheutta. Valittavien toimenpiteiden ja niiden laajuuden osalta valvovan viranomaisen harkintavallan olisi tarkoitus olla laaja. Valvontaviranomainen voisi esimerkiksi hankkia asiassa tarvittaessa selvitystä puhelimitse ja laatia sen perusteella muistion, tai hankkia asiaan liittyviä asiakirjoja taikka hankkia selvitystä valvottavalta ja muilta tahoilta kirjallisilla selvitys- tai lausuntopyynnöillä. Jos asiasta tehtävän alustavan kokonaisarvion perusteella ei olisi syytä epäillä asiakas- tai potilasturvallisuuden vaarantumista

tai sellaista lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä, joka edellyttää valvontaviranomaisen puuttumista asiaan, ei asia lähtökohtaisesti antaisi aihetta enempään toimenpiteisiin. Säännös vastaisi hallintolain hallintokantelun käsittelysäännöksiä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että aluehallintovirastoilla ja Valviralla on oikeus asettaa valvontaan liittyvät toimenpiteet kiireys- ja tärkeysjärjestykseen asiakas- ja potilasturvallisuuden tai muiden seikkojen sitä edellyttäessä. Kyse on sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnassa uudenaikaisesta säännöksestä. Säännös koskisi laillisuusvalvontaa kokonaisuudessaan, toisin sanoen varsinaisten valvonta-asioiden ohella myös kanteluasioita. Tärkeysjärjestykseen asettaminen olisi perusteltua siksi, että valvovan viranomaisen käytettävissä olevien rajallisten resurssien vuoksi sen olisi asetettava vakavimmat tapaukset kiireellisyydessä etusijalle. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että valvontaviranomaiset voivat tarvittaessa suunnata toimenpiteitään ja resurssejaan erityisesti sellaisiin valvonnassa esille tuleviin tapauksiin, joissa riski asiakas- tai potilasturvallisuudelle on suurin ja joissa voi ilmetä tarve nopealle valvontaviranomaisen väliintulolle. Priorisointi voi koskea myös tapauksia, joilla on huomattava yleinen merkitys, vaikkei kysymys olisikaan potilas- tai asiakasturvallisuutta välittömästi uhkaavasta tilanteesta.

Momentin toisen virkkeen mukaan Valvira ja aluehallintovirasto eivät tutkisi kahta vuotta vanhempaan tapahtumaan perustuvaa valvonta-asiaa, ellei siihen olisi erityistä syytä. Valvonnan tosiasiallinen vaikuttavuus ja tehokkuus vähenevät merkittävästi tutkittavien asioiden vanhentumassa. Vanhojen asioiden selvittäminen on usein epätarkoituksenmukaista. Ajan kuluminen vaikuttaa myös mahdollisuuksiin selvittää asia luotettavasti. Se vaikuttaa vastaavasti heikentävästi valvonnan kohteen oikeusturvaan. Ehdotettu kahden vuoden vanhentumisaika ei olisi ehdoton, vaan määräajasta voitaisiin poiketa, jos siihen on erityisiä syitä. Valvonta-asia voisi tulla tutkittavaksi tapahtumasta kuluneen kahden vuoden jälkeen esimerkiksi silloin, kun valvontaviranomaiselle tehdyn ilmoituksen perusteella on aihetta epäillä merkittävänä pidettävää virheellistä menettelyä tai muuta epäkohtaa, joka saattaa vaikuttaa toimintaan edelleen. Kyse olisi siten aina tapauskohtaisesta arvioinnista erityisen syyn olemassaolosta. Säännös vastaisi hallintolain hallintokantelun vanhentumisaikaa samoin kuin eduskunnan oikeusasiamiehen ja valtioneuvoston oikeuskanslerin käsittelemien kanteluasioiden vanhentumisaikaa koskevia säännöksiä. Hallintolain 53 b §:n mukainen kahden vuoden vanhentumisaika koskee ainoastaan kanteluita, mutta tämän pykälän mukainen vanhentumisaika koskisi laajemmin kaikkia valvonta-asioita.

Pykälän 4 momenttiin otettaisiin luonteeltaan informatiivinen säännös, jossa viitattaisiin muistutus- ja kantelumenettelyä koskeviin hallintolain, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain säännöksiin.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

42 §. Viranomaisten välinen yhteistyö. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisten velvollisuudesta toimia tarvittaessa yhteistyössä keskenään tässä laissa säädettyjä tehtäviä hoitaessaan. Valvontaviranomaisilla olisi tarvittaessa velvollisuus toimia yhteistyössä myös muiden viranomaisten kanssa tehtäviä hoitaessaan. Säännös koskee soveltuvin osin palvelun tuottajien rekisteröintiin, rekisteriin sekä valvontaan ja siihen liittyvään ohjaukseen kuuluvia tehtäviä. Esimerkiksi silloin, kun Valvira on määrännyt aluehallintoviraston tekemään puolestaan tarkastuksen lain 44 §:n 1 momentin perusteella, tulisi asia saattaa loppuun yhteistyössä.

Viranomaisten välisen toimivan yhteistyön perusedellytys on, että tarvittavat tiedot liikkuvat sujuvasti viranomaiselta toiselle. Viranomaisten oikeudesta vaihtaa tietoja säädetäisiin ehdotetun lain 47 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi ilmoitettava yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenneistä epäkohdista ja puutteista välittömästi palveluja valvovalle valvontaviranomaiselle. Tämä mahdollistaisi tarvittaessa valvontaviranomaisen nopean puuttumisen ilmenneisiin epäkohtiin ja valvontaviranomaiselle kuuluvan toimivallan käytön, kuten uhkasakon tai toiminnan keskeyttämisuhan asettamisen, mihin sote-maakunnalla ei ole toimivaltaa. Jos valvontaviranomainen saisi valvontatoiminnassaan tiedon epäkohdista tai puutteista yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa, valvontaviranomaisen olisi vastaavasti ilmoitettava asiasta välittömästi sote-maakunnalle, joille yksityinen palveluntuottaja tuottaa palveluja. Tämä mahdollistaisi puolestaan sen, että sote-maakunnalla olisi tarvittaessa mahdollisuus ryhtyä toimenpiteisiin yksityisen palveluntuottajan ohjaamiseksi ja valvomiseksi valvontaviranomaisen mahdollisten toimenpiteiden lisäksi. Lisäksi sote-maakunnan ja valvontaviranomaisen olisi lähetettävä toisilleen tiedoksi laatimansa tarkastuskertomukset, jotka koskevat sote-maakunnalle palveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toimintaa. Näin viranomaiset saisivat toisiltaan tietoja valvonnan tarkoituksenmukaiseksi toteuttamiseksi. Vastaava toimintatapa on ollut jo ennestään aluehallintovirastojen ja kuntien käytössä.

Sosiaalihuoltolain 48 ja 49 §:ssä säädetään henkilökunnan ilmoitusvelvollisuudesta. Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaalihuollon henkilöstöön kuuluvan tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien henkilöiden on toimittava siten, että asiakkaalle annettavat sosiaalipalvelut toteutetaan laadukkaasti. Edellä mainitun henkilön on ilmoitettava viipymättä toiminnasta vastaavalle henkilölle, jos hän tehtävissään huomaa tai saa tietoonsa epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisessa. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön on ilmoitettava asiasta sote-maakunnan sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle. Ilmoitus voidaan tehdä salassapitosäännösten estämättä. Sote-maakunnan ja yksityisen palveluntuottajan on tiedotettava henkilöstölleen ilmoitusvelvollisuudesta ja sen käyttöön liittyvistä asioista. Ilmoitusvelvollisuuden toteuttamista koskevat menettelyohjeet on sisällytettävä sosiaalihuoltolain 47 §:ssä tarkoitettuun oma-valvontasuunnitelmaan. Ilmoituksen tehneeseen henkilöön ei saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena. Ilmoituksen vastaanottaneen henkilön tulee käynnistää toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi. Henkilön on ilmoitettava asiasta salassapitosäännösten estämättä aluehallintovirastolle, jos epäkohtaa tai ilmeisen epäkohdan uhkaa ei korjata viivytyksettä. Aluehallintovirasto tai Valvira voi antaa määräyksen epäkohdan poistamiseksi ja päättää sitä koskevista lisätoimenpiteistä siten kuin erikseen säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus (Fime) valvoo lääkelaisissa tarkoitettua toimintaa. Säteilyturvakeskus (STUK) valvoo säteilylaisissa tarkoitettua toimintaa. Jos valvontaviranomaiset havaitsevat valvonnassaan puutteita tai muita epäkohtia, lääkehuollossa tai säteilyn käytössä, niistä on ilmoitettava Fimealle tai STUKille.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

43 §. Ohjaus- ja arviointikäynnit. Valvontaviranomaiset ovat tehneet valvontatapahtumiin perustuvien tarkastuskäyntien lisäksi kuntiin ja kuntayhtymiin myös sellaisia käyntejä, jotka eivät

liity jonkin ilmi tulleen tai epäillyn epäkohdan selvittämiseen. Tällaiset ennakkolliset ohjaus- ja arviointikäynnit ovat saattaneet perustua esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön ja valvontaviranomaisen väliseen tulossopimukseen. Tällaisista käynneistä on sovittu etukäteen kunnan tai kuntayhtymän kanssa. Ohjaus- ja arviointikäynnit ovat osoittautuneet hyödyllisiksi sekä kuntien että valvontaviranomaisten kannalta. Ne ovat osaltaan tukeneet valvontaohjelmien toteuttamista ja monissa tapauksissa myös uuden lainsäädännön voimaantuloon liittyvää koulutus- ja ohjaustehtävää. Säädettyään lakiin ehdotetaan nyt otettavaksi säännös tällaisista ohjaus- ja arviointikäynneistä. Säännöksen perusteella selkeytetään valvontaviranomaisten valvottavan luo eri tarkoituksissa tekemien käyntien asemaa. Pykälässä tarkoitettuihin ohjauskäynteihin ei liity sellaista jälkivalvonnallista elementtiä kuin valvontatarkoituksessa tehtyihin tarkastuksiin ja vastaaviin käynteihin.

Ehdotettavan 1 momentin perusteella valvontaviranomainen voisi tehdä sote-maakuntiin ohjaus- ja arviointikäynnejä. Pykälää sovellettaisiin 40 §:n 4 momentin perusteella myös kuntiin 6 §:n mukaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Käynnit liittyisivät toiminnan ohjaukseen, arviointiin ja seurantaan. Tarkoituksena olisi muun muassa perehdyttää alueiden luottamushenkilöitä, johtoa ja henkilöstöä valvontaohjelmiin, lainsäädäntöön sekä muihin sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamisen kannalta ajankohtaisiin asioihin. Näihin käynteihin liittyy yleensä myös molemminpuolinen tietojen vaihto. Käyntien yhteydessä valvontaviranomaiset saavat tietoja käynnin kohteen toiminnasta, palvelujen toteutustavoista ja paikallisista olosuhteista.

Pykälän 2 momentin mukaan ohjauksellisista käynneistä ja niiden ohjelmasta olisi aina sovittava ennakkoon käynnin kohteena olevan kunnan tai sote-maakunnan kanssa. Ohjaus- ja arviointikäynnin toteuttaminen edellyttäisi tämän mukaisesti aina, että käynnin ajankohta sopii käynnin kohteelle. Käynnin kohteella olisi myös mahdollisuus ilmoittaa, että se ei pidä valvontaviranomaisen suunnittelemaa ohjauskäyntiä tarpeellisena. Valvontaviranomainen voisi kuitenkin arvioida, onko tällöin tarvetta 44 §:n mukaiseen tarkastukseen.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

44 §. Tarkastusoikeus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan ja toiminnassa käytettävien toimitilojen tarkastuksesta. Pykälää sovellettaisiin 40 §:n 4 momentin perusteella myös kuntiin 6 §:n mukaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Säännökset vastaisivat asiasisällöltään pääosin nykyisin muun muassa kansanterveyslaissa, erikoissairaanhoidolaissa ja sosiaalihuoltolaissa olevia säännöksiä. Tarkastuksen tekemiselle ei kuitenkaan edellytettäisi nykyisen lainsäädännön tapaan nimenomaista perusteltua syytä. Tämä mahdollistaa muun muassa sen, että valvontaviranomainen voi tehdä tarkastuksia satunnaisesti valittuihin kohteisiin tai riskianalyysiin perustuen. Jos sote-maakunnan toiminnassa ilmenisi ongelmia tai epäilyjä sellaisista, olisi valvontaviranomaisella tällöin velvollisuus selvittää asia tarvittaessa tarkastuksin. Perusteena epäilylle voi olla esimerkiksi kantelukirjoitus tai tiedotusvälineissä esillä olleet väitteet tai epäilyt mahdollisista epäkohdista. Valvontaviranomaisen päättäessä tehdä tarkastuksen, laadittaisiin asiasta tarkastusmääräys. Siihen kirjattaisiin muun muassa tarkastettava kohde, tarkastuksen syyt, seikat, joihin tarkastuksessa tulee erityisesti kiinnittää huomiota sekä mahdollisesti tarkastuksen suorittava viranomainen. Tarkastuksen suorittava virkamies esittäisi tarkastusmääräyksen tarkastuksen alkaessa tarkastuksen koh-

teelle. Tarkastusmääräys ei ole päätös, jolla tehdään ratkaisu valvonta-asiassa, vaan asian selvittämiseen liittyvä toimenpide. Sen vuoksi tarkastusmääräyksestä ei ole valitusoikeutta. Valvira voisi myös määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen.

Tarkastus olisi voitava tehdä myös ennalta ilmoittamatta. Hallintolain 39 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Ehdotetun pykälän mukaiset tarkastustilanteet ovat usein luonteeltaan sellaisia, että etukäteen ilmoittaminen voisi vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumisen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan sen vuoksi sisällytettävän nimenomainen maininta siitä, että tarkastus voitaisiin tehdä ennalta ilmoittamatta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin tarkastuksen suorittamisesta. Säännöksen lähtökohtana on, että tarkastajalla tulisi olla oikeus päästä kaikkiin tarkastettavan kohteen toimitiloihin ja oikeus saada kaikki tarkastuksen toimittamiseksi välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voitaisiin kuitenkin tarkastaa ainoastaan, jos tarkastaminen on välttämätöntä asiakkaan aseman ja asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi. Oikeus saada tietoja ja asiakirjoja tulee olla mahdollista salassapitosäännösten estämättä. Ehdotettu säännös on tarpeen, jotta tarkastuksen yhteydessä olisi tarvittaessa mahdollista tarkastaa esimerkiksi potilas- ja asiakasasiakirjoja. Tarkastajalla olisi myös oikeus ottaa kuvatallenteita tarkastuksen aikana. Kuvatallenteita ei kuitenkaan saisi ottaa asiakkaasta ilman tämän suostumusta, jollei kuvatallenteen ottaminen ole välttämätöntä valvonnan toteuttamiseksi. Joissakin tapauksissa saattaa myös olla tarpeen, että tarkastusta suorittavalla valvontaviranomaisella virkamiehellä on mukanaan ulkopuolinen asiantuntija tai asiantuntijoita esimerkiksi tilanteessa, jossa yksikön tarkastus edellyttää tietyn erikoisalnan osaamista. Pykälään ehdotetaan siksi otettavaksi selventävä säännös asiantuntijoiden käyttömahdollisuudesta. Tarkastuksessa mukana olevaan asiantuntijaan sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä silloin kun hän toimii pykälässä tarkoitettussa tehtävässä. Säännöksessä todettaisiin myös, että vahingonkorvauksesta säädetään vahingonkorvauslaissa.

Lisäksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että poliisiin on tarvittaessa annettava virka-apua tarkastuksen suorittamiseksi valvontaviranomaiselle. Poliisiin muille viranomaisille antamasta virka-avusta säädetään poliisilain (872/2011) 9 luvun 1 §:ssä. Poliisiin on annettava pyynnöstä muulle viranomaiselle virka-apua, jos niin erikseen säädetään. Säännös vastaisi nykyistä kansanterveyslain 42 §:n 3 momenttia, erikoissairaanhoidon lain 51 §:n 3 momenttia ja vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 55 §:n 3 momenttia.

Pykälän ehdotetussa 4 momentissa olisi viittaus hallintolain 39 §:ään, jossa on yleiset säännökset tarkastuksen tekemisestä. Sen mukaan tarkastuksesta olisi muun muassa pidettävä pöytäkirjaa ja asianosaisen oikeudesta olla läsnä tarkastusta suoritettaessa.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

45 §. Hallinnollinen ohjaus. Pykälässä säädettäisiin 46 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä lievemmistä valvontaviranomaisen toimenpiteistä, eli valvontaviranomaisen mahdollisuudesta antaa sote-maakunnalle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle henkilölle niin kutsuttua hallinnollista ohjausta tai kehoitus silloin, kun sosiaali- tai terveydenhuollon järjestämisessä on havaittu jokin puute, virheellisyys, laiminlyönti tai muu epäkohta, mutta sen ei katsota antavan

aihetta 46 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Pykälää sovellettaisiin 40 §:n 4 momentin perusteella myös kuntiin 6 §:n mukaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Hallinnollisen ohjauksen keinoja olisivat 1 momentin mukaan käsityksen ilmaiseminen lain mukaisesta menettelystä, huomion kiinnittäminen hyvän hallinnon vaatimukseen ja huomautuksen antaminen. Käsityksen ilmaiseminen ja huomion kiinnittäminen ovat luonteeltaan huomautuksen antamista lievempiä keinoja. Huomautuksen antaminen olisi mahdollista vain, jos lievempiä ohjauskeinoja ei asian kokonaisarvosteluun vaikuttavien seikkojen vuoksi voitaisi pitää riittävinä. Käsityksen ilmaisemisen ja huomion kiinnittämisen tarkoituksena on ohjata valvottavaa toimimaan lain edellyttämällä tavalla ja ottamaan tulevassa toiminnassaan huomioon hyvän hallinnon vaatimukset. Myös huomautus annettaisiin vastaisen varalle ja sen tarkoituksena on huomion kiinnittämistä moittivammin ohjata lainvastaisesti toiminutta siten, etteivät todetut virheellisuudet toistuisi. Säännökset vastaisivat huomion kiinnittämisen ja huomautuksen osalta esimerkiksi kansanterveyslaissa, erikoissairaanhoidolaissa ja sosiaalihuoltolaissa nykyisin olevia säännöksiä. Pykälään on katsottu perustelluksi ottaa säännökset myös käsityksen ilmaisemisesta samoin kuin siitä säädetään hallintolaissa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin uutena hallinnollisen ohjauksen keinona myös mahdollisuudesta kehottaa valvottavaa korjaamaan todettu puute tai muu epäkohta. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä ei ole ollut aikaisemmin säännöksiä kehotuksen antamisesta, vaan sen käyttö hallinnollisessa ohjauksessa on perustunut vakiintuneeseen käytäntöön. Kehotus on suositusluonteinen ei-velvoittava toimenpide. Hallinnollisessa ohjauksessa ei päätetä kenenkään oikeudesta, edusta tai velvollisuudesta. Sen vuoksi katsotaan vakiintuneesti, että hallinnolliseen ohjaukseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakukiellosta ehdotetaan kuitenkin selvyuden vuoksi otettavaksi pykälän 2 momenttiin nimenomainen säännös.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

46 §. Määräykset ja uhkasakko. Pykälässä säädettäisiin toimenpiteistä, joihin valvontaviranomainen voi ryhtyä silloin, kun sosiaali- tai terveydenhuollon järjestämisessä havaitaan asiakas- tai potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin lainvastaista. Pykälää sovellettaisiin 40 §:n 4 momentin perusteella myös kuntiin 6 §:n mukaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Säännökset vastaisivat muun muassa kansanterveyslakiin, erikoissairaanhoidolakiin ja sosiaalihuoltolakiin nykyisin sisältyviä säännöksiä. Valvontaviranomainen voisi pykälän perusteella antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Korjaamiselle tulisi samalla antaa kohtuullinen määräaika. Määräys voisi koskea sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä, esimerkiksi sitä ohjaavissa toimintaperiaatteissa, havaittujen virheiden tai puutteiden korjaamista tai esimerkiksi menettelytapojen uudistamista tai toimitiloissa olevien puutteiden korjaamista. Määräys annettaisiin suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tilanteissa, joissa viranomainen arvioisi havaitun epäkohdan sisältöön ja merkitykseen nähden, että lievemmillä keinoilla ei voida riittävästi varmentua siitä, että asia korjataan oikea-aikaisesti. Pakkokeinojen käyttäminen ei edellyttäisi näyttöä konkreettisesti vaarasta vaan laiminlyönnin, menettelytavan tai muun epäkohdan aiheuttama oletettu vaarantuminen olisi riittävää. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti pakkokeinojen käyttö tulisi rajata siten, että päätös koskisi vain sitä osaa toiminnasta, joka vaarantumisen aiheuttaa. Päätös olisi voimassa toistaiseksi, eli kunnes päätöksen antanut viranomainen toisin määrää.

Menettelystä seuraamusten ja pakkokeinojen käytössä ei säädettäisi erikseen, vaan asiassa noudatettaisiin hallintolakia. Näin ollen esimerkiksi viranomaisen velvollisuus kuulla asianosaista

ennen päätöksentekoa perustuisi hallintolakiin ja siinä säädettyihin poikkeustilanteisiin. Asianosaiselle olisi kuulemisen yhteydessä ilmaistava kuulemisen tarkoitus eli se, että viranomainen voi käyttää näitä laissa säädettyjä seuraamuksia tai pakkokeinoja, mikäli valvottavan toiminnassa havaitaan lainvastaisuutta. Kuuleminen voitaisiin jättää suorittamatta, mikäli esimerkiksi kuulemisesta aiheutuva viivytys voisi vaarantaa potilas- tai asiakasturvallisuutta.

Määräystä voitaisiin pykälän mukaan tehostaa uhkasakolla uhkasakkolain (1113/1990) mukaisessa menettelyssä.

Koska sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen on lakisääteinen tehtävä, ei valvontaviranomaisen määräys puutteellisuuksien tai epäkohtien korjaamisesta poistaisi sote-maakunnan vastuuta edellä mainittujen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen asianmukaisesta järjestämisestä. Valvontaviranomainen voisi velvoittaa sote-maakunnan noudattamaan asetettuja kieltoja tai määräyksiä sakon uhalla..

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisen mahdollisuudesta määrätä toiminta välittömästi keskeytettäväksi tai kieltää palveluyksikön, sen osan tai välineen käyttö välittömästi, jos asiakas- tai potilasturvallisuus sitä edellyttää. Valvontaviranomaisen päätöstä olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

47 §. Valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että valvontaviranomaisella olisi oikeus maksutta ja salassapitosäännösten estämättä saada sote-maakunnalta, kunnalta sekä muilta viranomaisilta ja muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, yksityiseltä palveluntuottajalta, terveydenhuollon ammattihenkilöltä, sosiaalihuollon ammattihenkilöltä, Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta sekä apteekilta ehdotetun lain mukaisten valvontatehtäviensä suorittamista varten välttämättömät sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä, tuottamista tai toteuttamista sekä asiakasta koskevat tiedot. Valvonnassa välttämättömien tietojen käyttötarkoitus on selvittää, onko palveluiden järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa menetelty lainmukaisesti. Kyse voi olla organisaation tai sen ammattihenkilön valvonnasta, jossa pyritään selvittämään mahdollinen väärinkäytös tarkistamalla ristiin valvojalle ilmoitettuja ja tosiasiallisia tietoja eri organisaatioista. Valvonnassa välttämättömät tiedot määräytyvät tapauskohtaisen harkinnan mukaan siten, että ne kiinnittyvät valvottavaksi valittuun asiaan joko yksittäisen potilaan tai asiakkaan kannalta taikka laajemmin toiminnasta vastuussa olevan organisaation, sen toimintayksikön tai sen järjestämän palvelukokonaisuuden kannalta. Keskeisesti tiedot koskevat potilaan tai asiakkaan saaman palvelun sisältöä ja toteuttamista tai päätöksenteon perusteena ollutta tietopohjaa ja sen oikeellisuutta sekä riittävyyttä niin yksilötasolla kuin järjestelmätasolla, koska valvojan lakisääteinen tehtävä on arvioida näiden kaikkien lainmukaisuutta. Valvonnassa tarvittavia tietoja voi olla useiden eri viranomaisten hallussa ja tämä määräytyy tapauskohtaisesti. Viranomaisella tarkoitetaan hallintolain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisia. Tietoja saattaa olla itse palveluista vastaavien tahojen lisäksi esimerkiksi Fimealla, THL:llä, valtion omilla terveydenhuollon yksiköillä, valtion koulukodeilla, vankiloilla, Rikosseuraamuslaitoksella, puolustusvoimilla, TE- toimistolla, poliisilla tai verottajalla, ja valvonnassa välttämättömät tiedot näiltä osin koskevat yleensä asiakkaan tai potilaan tietoja muista heidän saamistaan palveluista taikka palvelun saamisen edellytyksistä. Valvontaviranomainen voisi pyytää valvonnan sitä välttämättä edellyttäessä myös esimerkiksi Kansaneläkelaitokselta

Kanta-palvelujen käyttöön liittyviä tietoja tai tietojen vaihtoa sosiaalihuollon asiakkuudessa sekä esimerkiksi toimintaa koskevia kela-korvaustietoja. Valvontaviranomainen voisi valvonnan toteuttamisen sitä välttämättä edellyttäessä esimerkiksi pyytää sosiaalietuuksien, eläkkeiden ja sosiaalipalvelujen yhteensovittamiseen liittyviä tietoja Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöiltä tai eläkelaitoksilta tai vakuutuslaitoksilta. Valvontaviranomainen voisi pyytää apteekkeilta reseptiselvityksiä, esimerkiksi tietoja määrättyjen tai hankittujen lääkkeiden luovuttamisesta.

Säännöksen kattavuus perustuu siihen, että järjestämislain nojalla valvotaan niin järjestämistä kuin tuottamista, myös operatiivista toimintaa. Säännöksen tarkoituksena on olla yhtä kattava kuin nykyisessä laissa sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta. Valvonnassa tiedonsaantioikeuden on oltava erittäin kattava ja sen on jätettävä valvojalle asiakohtainen harkinta siitä, mitä tietoja tarvitaan mistäkin. Yksittäisen valvonta-asian perusteella määräytyy se, millaiset ja mistä lähteistä saatavat tiedot ovat välttämättömiä valvonnan tehokkaaksi toteuttamiseksi, esimerkiksi eri lähteistä saatavien tietojen vertailemiseksi ja mahdollisten väärinkäytösten selvittämiseksi. Myös muun muassa ylimmillä lainvalvojilla on laajat tiedonsaantioikeudet valvonnan toteuttamisessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että 1 momentissa tarkoitetuilla tahoilla olisi oikeus ilman valvontaviranomaisen pyyntöäkin ilmoittaa sille seikasta, joka voi vaarantaa asiakas- tai potilasturvallisuutta. Valvontaviranomaisten toiminnan kannalta on olennaista, että ne saavat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tiedon sellaisesta seikasta, joka voi vaarantaa asiakas- ja potilasturvallisuutta. Edellä 1 momentissa mainitut tahot voisivat ilmoittaa myös sellaisista seikoista, jotka voivat vaikuttaa valvottavan palveluntuottajan luotettavuusarviointiin. Tällaisia tietoja voi tulla esimerkiksi rakennusvalvonta-, ympäristö-, vero-, tulli- tai poliisiviranomaisten tietoon. Tiedot liittyvät seikkoihin, joilla voidaan arvioida tämän lain 13 §:ssä (yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset) säädettyjen edellytysten toteutumista.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

7 luku **Valmius ja varautuminen**

48 §. *Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan velvollisuudesta varautua yhteistyössä alueensa kuntien ja yhteistyöalueen muiden sote-maakuntien kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon toimenpiteitä edellyttäviin normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ympäristöterveydenhuollon valmiutta ja varautumista koskevat uhkakuvat ovat pääsääntöisesti kuntien ja sote-maakuntien rajat ylittäviä. Se vuoksi valmiussuunnitelmien yhteensovittaminen yhteistyöalueella ja valtakunnallisesti yhteistyöalueiden kesken on tärkeää. Varautumisessa olisi tehtävä lisäksi yhteistyötä kuntien ympäristöterveydenhuollon kanssa.

Valmiuslain 12 §:ssä on yleinen velvoite varautua valmiussuunnitelmin ja etukäteisvalmisteluin poikkeusoloihin ja siten mahdollistaa toiminnan jatkuminen mahdollisimman hyvin myös poikkeusoloissa. Varautumista edellyttäviä häiriötilanteita ovat esimerkiksi myrskyt ja tulvat, väkivalta- ja terroristitilanteet, säteilyvaaratilanteet, epidemiat, sähkön- tai vedenjakelun häiriöt tai maksu- ja muiden tietojärjestelmien häiriöt. Häiriötilanteet voivat olla luonteelta äkillisiä ja niihin tulee varautua ennalta yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Organisaation on suunniteltava varautumista kahdesta näkökulmasta. Organisaation on varmistettava omien ja järjestämisvastuullaan olevien muiden palveluiden ja tehtävien jatkuvuus kaikissa tilanteissa mahdollisimman hyvin (jatkuvuudenhallinta). Jatkuvuudenhallintaan liittyy esimerkiksi riittävien varastojen ylläpitäminen toiminnan jatkuvuuden kannalta olennaisista laitteista ja tarvikkeista. Toiseksi organisaation on varauduttava yhdessä tunnistettuihin eri uhkamalleihin sekä poikkeuksellisiin tapahtumiin ja häiriöihin, joiden hallinta edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden tavanomaista laajempaa ja tiiviimpää yhteistoimintaa ja viestintää (esimerkiksi suuronnettomuus ja pandemia).

Terveydenhuoltolain 38 §:ssä on ollut velvoite alueellisesta valmiussuunnittelusta sairaanhoitopiiriin alueella vuodesta 2011 alkaen.

Sote-maakunnan olisi 2 momentin mukaan varmistettava palvelujen jatkuvuus myös silloin kun palveluja hankitaan yksityisiltä palveluntuottajilta sopimuksin tai palvelusetelillä. Tämä voidaan tehdä palveluntuottajien kanssa tehtäviin sopimuksiin asetettavilla ehdoilla. Mitä laajempaa yksityisten palvelujen käyttö on, sitä tärkeämpää on niiden kapasiteetin ja palvelujen huomioon ottaminen valmiussuunnittelussa.

Mitä pykälässä säädettäisiin sote-maakunnasta, sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään. Edellä 1 momentista poiketen Uudenmaan alueella varautumista koordinoisi HUS-maakuntayhtymä, jonka olisi toimittava yhteistyössä Uudenmaan maakuntien ja kuntien sekä yhteistyöalueensa muiden sote-maakuntien kanssa. Häiriötilanteisiin varautumisesta voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

49 §. Varautuminen yhteistyöalueella. Pykälässä säädettäisiin yliopistollista sairaalaa ylläpitävälle sote-maakunnalle ja HUS-maakuntayhtymälle varautumiseen liittyvästä yhteistyöstä yhteistyöalueella. Pykälän 1 momentin mukaan yliopistollista sairaalaa ylläpitävän sote-maakunnan ja HUS-maakuntayhtymän tehtävänä olisi yhteistyöalueellaan ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnittelua yhtenäisten periaatteiden mukaisesti, jotta varautuminen olisi valtakunnallisesti riittävä ja jotta suunnittelussa varaudutaan yhteisesti arvioituihin riskeihin. Yhtenäinen valmiussuunnittelu mahdollistaa myös alueellisten erityispiirteiden ja riskien huomioiden. Valtakunnallisesti yhtenäinen valmiussuunnittelu tulee perustua erityisesti Yhteiskunnan turvallisuusstrategian ja Kansallisen riskinarvion sisältämiin periaatteisiin ja häiriötilannekenaarioihin. Valtakunnallisesti yhtenäisiin periaatteisiin perustuva valmiussuunnittelu on edellytys yhtenäiselle ja yhteentoimivalle kokonaisuudelle erilaisissa yhteiskunnan normaaliolojen häiriötilanteissa tai poikkeusoloissa. Valmiussuunnittelun ohjaamista koskeva tehtävä ei vaikuttaisi kuntien, kuntayhtymien tai sote-maakuntien yleiseen varautumisvelvollisuuteen.

Tätä tehtävää varten sote-maakunnan ja HUS-maakuntayhtymällä olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä yhteistyöalueensa sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilta valmiussuunnittelun ohjaamisessa välttämättömät tiedot.

Sosiaali- ja terveysministeriössä on käynnissä lainvalmistelu terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain valmiutta koskevien säädösten osalta (STM048:00/2020). Esityksessä ehdotetaan, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävälle sairaanhoitopiirille säädettäisiin valmiuteen ja varautumiseen liittyviä tehtäviä valmiussuunnittelun ohjaamisesta sekä tilannekuvan luomisesta, ylläpitämisestä ja jakamisesta. Tehtävät vastaisivat pääsääntöisesti tässä pykälässä esitettyjä teh-

täviä, mutta maakuntarakenne mahdollistaisi paremmin sosiaali- ja terveydenhuollon integraation ja siten valtakunnallisesti yhtenäisin periaattein tapahtuvan valmiussuunnittelun ja tilannekuvan keräämisen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksesta ja sen tehtävistä. Yliopistollista sairaalaa ylläpitävässä sote-maakunnassa ja HUS-maakuntayhtymässä tulisi olla yhteistyöalueen tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä varten olla sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskus.

Momentin 1 kohdan mukaan valmiuskeskus kokoaisi ja analysoisi tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon häiriötilanteista ja niiden uhkista yhteistyöalueella. Tällainen tehtävä on myös maakunnilla, mutta yhteistyöalueella tehtävä tietojen kokoaminen ja analysointi parantaa huomattavasti mahdollisuuksia varhaiseen häiriöiden havaitsemiseen, kun havaintoja voidaan yhdistellä. Tällainen maakuntaa suuremman alueen tietojen havainnointi on osoittanut välttämättömäksi esimerkiksi toteutuneiden kyberhäiriöiden ja epidemioiden kohdalla.

Momentin 2 kohdan mukaan valmiuskeskus muodostaisi ja ylläpitäisi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän valmiutta kuvaavaa tilannekuvaa. Tilannekuva sisältäisi tiedot palvelujärjestelmän toiminnasta ja kuormituksesta, henkilöstö- ja materiaaliressursseista ja tukipalveluiden toiminnasta.

Muussa lainsäädännössä tilannekuva on määritelty Valtioneuvoston tilannekeskuksesta annetun lain (300/2017) 1 §:ssä. Valtioneuvoston tilannekeskuksesta annetussa laissa tilannekuvalla tarkoitetaan turvallisuustilanteesta ja sellaisista häiriöistä ja niiden uhkista, jotka vaarantavat yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja, liittyviä tietoja vallitsevista olosuhteista, tilanteen synnyttäneistä tapahtumista, tilannetta koskevista taustatiedoista ja tilanteen kehittymistä koskevista arvi-oista sekä eri toimijoiden toimintavalmiuksista. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan määrittely pohjautuu tähän määritelmään, mutta siinä on kuvattu tarkemmin sosiaali- ja terveydenhuollon osalta olennaisia tietoja.

Tilannekuvan pohjana olevat tiedot kuvaavat palvelujärjestelmän valmiutta ja toimintakykyä yleisellä tasolla. Palvelujärjestelmän kuormitusta kuvaavat tiedot sisältävät esimerkiksi tietoa käytettävissä olevista asiakas- ja potilaspaikeista ja muista toimitiloista sekä onnettomuudessa tai muussa häiriötilanteessa osallisten potilaiden ja sosiaalihuollon asiakkaiden määristä ja asiakas- ja potilasprofiileista sekä palvelutarpeen muutoksista. Käytettävissä oleva henkilöstö ja eriyistä syntyneet henkilöstövajeet ovat osa tilannekuvaa. Materiaaliressursseja ja tukipalveluita kuvaavat tiedot tarkoittavat esimerkiksi toimitiloja, tutkimuslaitteistoja tai tietojärjestelmien käytettävyyttä ja niiden häiriötilanteita kuvaavia tietoja sekä lääkkeiden ja hoito- tai suojamateriaalin tarve- ja saatavuustilannetta. Palvelujärjestelmän toimintakykyyn, materiaaliressursseihin ja tukipalveluihin liittyvät myös erilaiset häiriöt esimerkiksi sähkön- tai vedenjakelussa tai rakennuksiin kohdistuneet onnettomuudet. Valmiussuunnittelua ja tilannekuvan luomista koskevat luovutettavat tiedot eivät sisältäisi yksilöiviä henkilötietoja, mutta tiedot voivat olla salassa pidettäviä esimerkiksi poikkeusoloihin varautumiseen liittyvinä tietoina julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 8 kohdan nojalla.

Momentin 3 kohdan mukaan valmiuskeskus jakaisi 2 kohdassa tarkoitetun tilannekuvatiedon yhteistyöalueensa sote-maakunnille niiden tehtävien hoitamista varten salassapitosäännösten estämättä. Sote-maakunnat käyttäisivät tilannekuvatietoa järjestämistänsä vastuullaan olevien tehtävien hoitamiseksi ja johtamisen tueksi.

Momentin 4 kohdan mukaan valmiuskeskus jakaisi muille sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuskeskuksille ja sosiaali- ja terveysministeriölle 2 kohdassa tarkoitettua tilannekuvatiedon salassapitosäännösten estämättä valtakunnallisen tilannekuvan luomiseksi. Yhteistyöalueiden valmiuskeskusten tilannekuvatiedon kerääminen ja alueelliset tilannekuvat perustuisivat yhdenmukaisiin ja keskenään vertailukelpoisessa muodossa kerättäviin tietoihin, joten niistä muodostuisi valtakunnallinen tilannekuva. Yhtenäisin perustein viidessä valmiuskeskuksessa kootut ja analysoidut tilannekuvat toimitettaisiin sosiaali- ja terveysministeriölle ja niistä muodostuisi osa valtionjohdon päätöksenteon tueksi tarvittavaa tilannekuvaa ja tilannetietoisuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö voisi määrätä yliopistollista sairaalaa ylläpitävien sote-maakuntien ja HUS-maakuntayhtymän keskinäisestä työnjaosta valmiuskeskusten tehtävissä. Kun valmiuskeskusten toiminta toteutettaisiin kaikkialla samoin periaattein ja kaikilla olisi käytössään sama tilannekuva, tehtäviä voitaisiin siirtää valmiuskeskusten välillä esimerkiksi tilanteessa, jossa yksi valmiuskeskus ei normaaliolojen häiriötilanteen tai poikkeusoloihin liittyvän tilanteen takia pystyisi hoitamaan oman yhteistyöalueen tehtäviinsä riittävällä tasolla.

Pykälän 4 momentin mukaan valmiuskeskuksella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä yhteistyöalueensa sote-maakunnilta edellä 2 momentissa tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot.

Pykälän 5 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö muodostaisi yhteistyössä valmiuskeskusten kanssa valtakunnallisen sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvan. Viiden valmiuskeskuksen keräämät alueelliset tilannekuvat perustuisivat yhdenmukaisiin ja keskenään vertailukelpoisessa muodossa kerättyihin tietoihin, joten tiedot yhdistämällä niistä muodostuisi valtakunnallinen tilannekuva. Sosiaali- ja terveysministeriö yhdistäisi yhteistyöalueiden tilannekuvat mahdollisesti hallinnonalan laitoksista tai muista lähteistä saatavien tietojen kanssa valtakunnalliseksi sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvaksi. Sosiaali- ja terveysministeriön valtakunnallinen tilannekuva perustuu valmiuskeskusten tuottamien tietojen lisäksi hallinnonalan viranomaisten ja asiantuntijalaitosten tuottamaan tietoon. Sosiaali- ja terveysministeriö voi saada tietoa häiriötilanteesta riippuen esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, Fimealta, Säteilyturvakokeskukselta, Työterveyslaitokselta ja valvontaviranomaisilta. Lisäksi ministeriö käyttää tilannekuvaa muodostaessaan EU:n toimielimiltä, kuten terveysturvakomitealta ja Euroopan tartuntatautivirastolta, sekä kansainvälisiltä järjestöiltä, kuten WHO:lta, saatavia tietoja. Näiden tietojen perusteella ministeriö voi toteuttaa tehtäviinsä kuuluvaa yleistä sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausta sekä välittää tietoa valtion ylimmälle johdolle sekä ohjaamaan valtakunnallisesti valmiussuunnittelua, tilannekuvan luomista ja johtamaan häiriötilanteiden hallintaa normaalioloissa ja poikkeusoloissa.

Valmiuskeskusten tulisi antaa sosiaali- ja terveysministeriölle 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu tilannekuvatieto salassapitosäännösten estämättä sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaamiseksi normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Luovutettavat tiedot eivät sisällä henkilötietoja.

Kahta tai useampaa sote-maakuntaa koskevassa häiriötilanteessa sosiaali- ja terveysministeriö voisi määrätä yhden sote-maakunnan johtamaan ja koordinoimaan häiriötilanteen hoitamista sosiaali- ja terveydenhuollossa. Erityisen merkittävässä häiriötilanteissa sosiaali- ja terveysministeriö voi ottaa sosiaali- ja terveydenhuollon johto- ja koordinaatiovastuun itselleen. Säännös vastaisi aikaisempaa sote-järjestämislakia koskevaa säännösehdotusta (HE 15/2017 vp, 53 §).

Momentissa säädetään viranomaisten toimivaltuuksista kahta tai useampaa sote-maakuntaa koskevissa häiriötilanteissa. Tällä hetkellä ei ole säännöksiä siitä, miten tällaisten laaja-alaisten häiriötilanteiden toiminta järjestetään ja kellä on johtamis- ja koordinaatiovastuu toiminnasta. Tällainen häiriötilanne voi normaalioloissa olla esimerkiksi laaja-alainen kyberhäiriö, nopeasti etenevä tartuntatauti tai onnettomuus, jossa on osallisia enemmän kuin yhden sote-maakunnan alueella on resursseja hoitaa tai häiriötilanteet, jotka edellyttävät avun antamista ulkomaille tai avun vastaanottamista ulkomailta. Tällaiset mahdolliset häiriötilanteet on huomioitava myös valmiussuunnitelmissa.

50 § *Valtion korvaukset valmiuden ylläpitämiseen ja häiriötilanteiden hoitamiseen.* Pykälän 1 momentin mukaan valtio voisi osallistua sosiaali- ja terveydenhuollossa tarvittavan valtakunnallisen ja alueellisen valmiuden ja varautumisen kehittämiseen ja ylläpitämiseen maksamalla korvausta tiettyjen erillistehtävien hoitamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi tehdä sopimuksen ja erillistehtävän hoitamisesta siihen soveltuvan tahon kanssa. Säännös vastaisi nykyistä terveydenhuoltolain 38 §:ää. Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla olevassa hallituksen esityksessä (STM048:00/2020) ehdotetaan, että terveydenhuoltolain 38 §:ää vastaava säännös lisättäisiin myös sosiaalihuoltolakiin ja näin mahdollistettaisiin erillistehtävien antaminen ja valtion korvausten maksaminen myös sosiaalihuollon osalta.

Nykyisin sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt terveydenhuoltolain nojalla sopimuksia valtakunnallisten erillistehtävien hoitamisesta esimerkiksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin ja Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen kanssa. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys vastaa sosiaali- ja terveysministeriön nimeämänä valtakunnallisena toimijana psykososiaalisen tuen palveluista. Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystyksen valtakunnallisiin tehtäviin kuuluu esimerkiksi asiantuntijatehtävät ja viranomaisyhteistyö liittyen psykososiaaliseen tukeen, psykososiaalisen tuen tehtävät ulkomailta tapahtuneissa tilanteissa tai ulkomailta tapahtuvissa evakuoinneissa sekä sellaiset kotimaassa ja ulkomailta tapahtuvat suuronnettomuus- tai häiriötilanteet, joissa kunnan tai alueen voimavarat eivät riitä tilanteen hallintaan. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin yhteydessä toimiva Myrkytystietokeskus antaa puhelimitse ympäri vuorokauden äkillisten myrkytysten ehkäisyyn ja hoitoon liittyviin kysymyksiin sekä toimii virka-aikana tietolähteenä viranomaisille ja tiedotusvälineille. Myrkytystietokeskuksen valmiuteen ja varautumiseen liittyvistä tehtävistä on sovittu sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtio voisi osallistua poikkeuksellisten häiriötilanteiden hoitamiseen rahoittamalla sellaista sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa, jonka korvaaminen valtion varoista on erityisestä syystä tarkoituksenmukaista eivätkä sote-maakunnan tai HUS-maakuntayhtymän voimavarat riitä tilanteen hoitamiseen. Kyseessä olisi tällöin poikkeuksellinen tilanne, kuten esimerkiksi suuronnettomuus, jossa tilanteesta aiheutuisi sote-maakunnalle kohuttomia kustannuksia. Sote-maakunnan tehtäviin kuuluu järjestämis- ja kustannusvastuu sosiaali- ja terveyspalveluista myös äkillisissä ja yllättävissä tilanteissa. Valtion korvaus olisi tarkoitettu tilanteisiin, jossa kustannukset tilanteesta olisivat poikkeuksellisia. Vastaavan sisältöinen säännös on terveydenhuollon kustannuksiin liittyen terveydenhuoltolain 38 §:ssä. Sen esitöissä on mainittu esimerkkeinä poikkeuksellisesta tilanteesta Kaakkois-Aasian luonnonkatastrofi, Malagan bussionnettomuus sekä eräät kouluissa ja oppilaitoksissa tapahtuneet väkivalteot.

Valtion korvaus ei olisi varsinaisesti luonteeltaan valtionavustus. Valtion korvaukseen sovellettaisiin kuitenkin valtionavustuslain (688/2001) säännöksiä soveltuvien osin. Sovellettaviksi tulisivat muun muassa säännökset valtionavustuksen myöntämisestä, maksamisesta, käytön valvonnasta ja takaisinperinnästä sekä muutoksenhausta.

51 §. *Virka-apu.* Pykälässä säädettäisiin eräiden viranomaisten velvollisuudesta antaa virka-apua sote-maakunnille ja HUS-maakuntayhtymälle häiriötilanteissa. Velvollisia antamaan virka-apua olisivat poliisi, puolustusvoimat, rajavartiolaitos ja pelastusviranomaiset. Virka-apu perustuisi sote-maakunnan tai HUS-maakuntayhtymän pyyntöön. Myös sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö voisi pyytää virka-apua mainituilta viranomaisilta.

Virka-apua voitaisiin pyytää silloin kun se on ihmisten terveyden ja hyvinvoinnin turvaamisen kannalta välttämätöntä. Ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin vakavasti vaikuttavat häiriötilanteet ja suuronnettomuudet saattavat olla laajuudeltaan niin mittavia tai erityisiä, että niissä tarvitaan asiantuntemusta, henkilöstöä, kalustoa tai tarvikkeita ja tietojärjestelmiä, joita ei sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoilla ole käytettävissä tai saatavilla tilanteen hallitsemiseksi. Kyseisen kaltaisissa tilanteissa on tarpeen voida pyytää virka-apua muilta viranomaisilta.

8 luku Erinäiset säännökset

52 §. *Järjestämismääräyksen siirtyminen eräissä tapauksissa.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi sote-maakuntien välisestä palvelujen järjestämismääräyksestä niissä tapauksissa, joissa henkilö käyttää kotikuntalain 3 a §:ssä säädettyä oikeutta valita kotikunta. Näissä tapauksissa, jos uusi kotikunta on toisessa sote-maakunnassa, palveluja koskeva järjestämismääräys siirtyisi muuttopäivästä lukien uuden kotikunnan mukaiselle sote-maakunnalle. Pykälä vastaisi vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 a §:ää. Siihen ehdotetaan kuitenkin tehtäväksi ehdotettavasta laista johtuvat tekniset muutokset.

Pykälän mukaan silloin kun henkilö on sijoitettu perhehoitoon tai laitospalvelujen taikka asumispalvelujen avulla järjestettyyn asumiseen toisen kunnan alueelle ja hän käyttää kotikuntalain mukaista kotikunnan valintaoikeuttaan, palveluja koskeva järjestämismääräys siirtyy muuttopäivästä lukien sille sote-maakunnalle, johon uusi kotikunta kuuluu. Jos sekä entinen että uusi kotikunta kuuluisivat samaan sote-maakuntaan, ei muutto vaikuttaisi järjestämismääräykseen.

Henkilön sijoitus voisi perustua myös muun kuin sote-maakunnan viranomaisen päätökseen. Näin ollen myös esimerkiksi valtion mielisairaalassa hoidettavana olevalla henkilöllä olisi kotikuntaa koskeva valintaoikeus, vaikka hänet olisi sijoitettu sairaalaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen päätöksen perusteella. Myös näissä tilanteissa olisi perusteltua, että palvelujen järjestämismääräys siirtyisi uuden kotikunnan mukaiselle sote-maakunnalle.

Uuden kotikunnan mukaisen sote-maakunnan järjestämismääräys koskisi kaikkia henkilön tarvitsemia palveluja. Tämän mukaisesti hänelle tulisi järjestää aiemmin tehtyjen päätösten mukaiset palvelut sekä myös mahdollisesti tarvittavat uudet palvelut.

Kotikunnan muuttuminen edellyttää muuttoilmoituksen tekemistä kotikuntalaissa säädetyllä tavalla. Kotikuntalain 7 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus on sidottu muuttopäivän ajankohtaan siten, että ilmoitus Digi- ja väestötietovirastolle on tehtävä aikaisintaan kuukautta ennen muuttopäivää ja viimeistään viikon kuluttua muuttopäivästä. Kotikuntalain 3 a §:ssä tarkoitettussa tilanteessa henkilö on kuitenkin hänen kotikuntansa jo aiemmin tekemän päätöksen perusteella

tosiasiallisesti muuttanut toisen kunnan alueelle. Näin ollen velvollisuutta muuttoilmoituksen tekemiseen ei voitaisi sitoa edellä mainituin tavoin tosiasiallisen muuton ajankohtaan, mutta henkilön kotikunnan muuttumisen edellytyksenä kuitenkin olisi, että hän tekee muuttoilmoitusta vastaavan ilmoituksen Digi- ja väestötietovirastolle. Kotikuntalain 7 §:n 1 momentissa säädetään tarkemmin ilmoitusvelvollisuudesta näissä tilanteissa.

Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin järjestämisvastuun siirtymisestä perhehoidossa, laitospalveluissa tai asumispalveluissa olevan henkilön kotikunnan muuttuessa. Voimassa olevan vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 b §:n perusteella entisen kotikunnan vastuu hoidon kustannuksista jatkuu kotikunnan muutoksesta huolimatta. Ehdotuksen perusteella kotikunnan muuttuessa myös kustannusvastuu siirtyisi uuden kotikunnan mukaiselle sote-maakunnalle. Sosiaalihuoltolain 16 a §:n ja kotikuntalain 3 a §:n mukaista oikeutta kotikunnan vaihtamiseen on käytetty. Vuosia 2011 - 2012 koskeneen selvityksen (Ulla Lehtonen, Eeva Nykänen ja Marja Pajukoski: Kotikuntalain ja sosiaalihuoltolain 1.1.2011 voimaan tulleiden muutosten vaikutukset kunnissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 35/2013) perusteella selvitykseen vastanneet 129 kuntaa tai yhteistoiminta-alueita ilmoittivat, että hieman alle 300 henkilöä oli vaihtanut kotikuntaa. Näiden siirtymisten kustannukset olivat kuntien ilmoitusten perusteella yleensä melko vähäiset. Suurin osa kunnista ilmoitti, että sosiaalihuoltolain ja kotikuntalain muutoksilla ei ollut taloudellista merkitystä. Niiden 21 kunnan osalta, jotka ilmoittivat lisäkustannuksista, vaikutus vaihteli 6 100 ja 340 000 euron välillä. Kustannusvastuun siirtymisen merkitys tulisi lisäksi pienenemään järjestämisvastuun ja kustannusvastuun siirtyessä uudistuksen myötä nykyistä laajemmalle väestöpohjalle. Kustannusvastuu jääminen entiselle kotikunnalle on myös osoittautunut hallinnollisesti raskaaksi.

Kuntien kyselyyn antamat vastaukset osoittivat, että sosiaalihuoltolain ja kotikuntalain muutoksilla ei eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta ole ollut kovinkaan huomattavia vaikutuksia kunnille. Kotikunnan vaihtumisia ja siitä seuranneita palvelujen järjestämisvastuun siirtymisiä ei ole tapahtunut kovin suurena määränä, eikä muutosten kunnallistaloudellinen vaikutus ole ollut kovin merkittävä. Kuntien välisen kustannusvastuun toteuttaminen vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 b §:ssä tarkoitettulla tavalla on edellä sanotun perusteella osoittautunut epätarkoituksenmukaiseksi ratkaisuksi. Tämän vuoksi vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 b § on tarkoitus kumota uudistuksen yhteydessä.

53 §. *Palvelujen järjestäminen sote-maakunnan muuttuessa.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi menettelystä siinä tapauksessa, että henkilö hakisi perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluja muun kuin kotikuntansa mukaisesta sote-maakunnasta. Pykälä vastaisi palvelujen järjestämisen kustannusvastuun siirtymistä lukuun ottamatta pääpiirteissään sosiaalihuoltolain 60 §:ää. Tekstiä muutettaisiin vastaamaan ehdotettavaa sosiaali- ja terveydenhuollon uutta järjestämisrakennetta ja siihen tehtäisiin joitakin teknisiä muutoksia.

Henkilöllä, joka haluaa muuttaa toiseen sote-maakuntaan kuuluvaan kuntaan, mutta joka ei ikänsä, vammaisuutensa tai muun sellaisen syyn vuoksi kykene asumaan siellä ilman perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluita, olisi pykälän 1 momentin perusteella oikeus hakea näitä palveluja ja näiden lisäksi tarvitsemiaan muita sosiaalipalveluja kyseiseen kunnan mukaiselta sote-maakunnalta samoin perustein kuin muuton kohteena olevan kunnan asukkaalla. Sosiaalihuoltolain 60 §:ssä käytetty termi ”itsenäinen asuminen” on epätarkoituksenmukainen, eikä sitä enää käytettäisi nyt ehdotettavassa pykälässä.

Sen sote-maakunnan, jolle hakemus olisi tullut, tulisi pykälän 2 momentin mukaan tehdä henkilön palvelutarpeen arviointi yhteistyössä hakijan kotikunnan mukaisen sote-maakunnan kanssa, sekä päättää siitä, myönnetäänkö palvelu vai ei. Hakemuksen vastaanottamisesta tulisi ilmoittaa henkilön palveluista hakemushetkellä vastaavalle sote-maakunnalle.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen syksyllä 2013 julkaiseman, edellä 52 §:n perusteluissa viitatus selvityksen mukaan sosiaalihuoltolain 60 §:n mukaista oikeutta hakeutua toisen kunnan palvelujen piiriin ovat hyödyntäneet etupäässä iäkkäät henkilöt. Lisäksi muutto-oikeutta ovat käyttäneet jonkin verran vammaiset henkilöt, mielenterveyskuntoutujat, pitkäaikaissairaat henkilöt ja päihdekuntoutajat.

Säännöksen tarkoituksena olisi mahdollistaa muutto toisen sote-maakunnan alueelle henkilölle, joka ei ainakaan oman arvionsa perusteella kykenisi asumaan siellä ilman perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluja. Täten muita sosiaalipalveluja voitaisiin säännöksen perusteella myöntää etukäteen vain sellaiselle toisen sote-maakunnan asukkaalle, joka hakisi ja tarvitsisi näitä perhehoidon, laitospalveluiden tai asumispalveluiden lisäksi. Mahdollisuudella hakea myös muita sosiaalipalveluja varmistettaisiin se, että henkilö voisi jo toiseen sote-maakuntaan muuttoa suunnitellessaan varmistua myös oikeudestaan saada muita hänelle välttämättömiä palveluita välittömästi toiseen sote-maakuntaan muutettuaan.

Se seikka, mitä palveluja hakija saisi hakemuksen tekohetkellä, ei saisi yksinomaan vaikuttaa hakemuksen käsittelyyn. Palvelut tulisi järjestää hakijan todellisista tarpeista lähtien eikä niiden tarvitsisi olla järjestetty samalla tavoin kuin hakemushetkellä. Asiakkaan tilannetta arvioitaessa ei myöskään saisi vedota esimerkiksi siihen, että hakijalle on jo järjestetty hänen tarvitsemansa palvelut. Ehdotettavalla säännöksellä ei olisi vaikutuksia asiakkaan oikeuteen valita terveydenhuollon palvelujen järjestäjä terveydenhuoltolain 6 luvun säännösten mukaisesti.

Ehdotettavaa hakemusmenettelyä voitaisiin soveltaa myös tilanteessa, jossa henkilö olisi toistaiseksi kyennyt asumaan kotonaan, mutta hänen olosuhteensa olisivat nopeasti muuttumassa siten, että palvelujen tarvetta ja hoito- ja asuinpaikan luonnetta olisi arvioitava uudelleen. Usein muuttoa omaisten lähelle aletaan miettiä juuri siinä vaiheessa, kun heikentynyt toimintakyky tai muuttuneet elämänolosuhteet alkavat tehdä yksin asumisen vaikeaksi.

Uuden kotikunnan mukainen sote-maakunta vastaisi jatkossa normaalien periaatteiden mukaisesti henkilön tarvitsemien palvelujen järjestämisestä.

Hakemusasian käsittelyssä ja päätöksenteossa tulee noudattaa sosiaalihuoltolakia, sosiaalihuollon asiakaslakia sekä palvelutarpeen mukaan mahdollisesti sovellettavaksi tulevaa sosiaali- ja terveyspalveluja koskevaa erityislakia. Sosiaalipalvelujen tarpeen arvioinnista säädetään sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä. Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 3 a §:ssä säädetään erikseen palvelutarpeen selvittämisestä ja palvelusuunnitelman tekemisestä. Lisäksi esimerkiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 15 §:ssä säädetään palvelutarpeen selvittämisestä. Jos tämän tyyppiset erityissäännökset olisivat sovellettavissa hakijaan, tulisi niitä luonnollisesti noudattaa.

Hakemusasiaa käsittelevän tahon ja hakijan kotikunnan mukaisen sote-maakunnan edellytettäisiin toimivan yhteistyössä asiaa käsiteltäessä. Tämä olisi perusteltua, koska hakijan palveluista

hakemushetkellä vastaavalla taholla olisi paras tieto hänen aiemmin tarvitsemistaan ja käyttämistään palveluista ja näin ollen mahdollisuus antaa merkittäviä tietoja hakemusasian päätöksentekoa varten. Yhteistyön käytännön toteutusta ei ehdoteta säädettäväksi tarkemmin, vaan asiaa tulisi arvioida tapauskohtaisesti. Selvimmissä yksittäistapauksissa riittävä yhteistyö saataisi toteutua viranomaisten välisellä tietojen vaihdolla. Hakemusasian liitteeksi voitaisiin myös edellyttää hakijan palvelusuunnitelma tai muu jo olemassa oleva aineisto, jota voitaisiin käyttää hyödyksi asian ratkaisussa. Sen sote-maakunnan, jonka velvollisuutena olisi järjestää hakijan palvelut hakemusajankohtana, olisi yleensäkin annettava hakemuksen käsittelyä varten kaikki tarvittavat tiedot. Hakemusasiaa käsittelevällä viranomaisella olisi salassapitomääräysten estämättä oikeus saada tarpeellisia tietoja muilta viranomaisilta ja muilta tahoilta sen mukaisesti kuin erityisesti sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että sote-maakunnan olisi tehtävä hakemusasiassa aina päätös. Kyseessä olisi selventävä, jo hallintolaista ja sosiaalihuoltolain 7 luvusta johtuvan velvollisuuden ilmaisema säännös. Hakijalla olisi mahdollisuus hakea päätökseen oikaisua tai muutosta joko sosiaalihuoltolain 6 luvun säännösten tai niiden erityislakien säännösten perusteella, joita asian ratkaisussa on ensisijaisesti sovellettu.

Ehdotettavan muutoksen yhteydessä tulisi pyrkiä ehkäisemään sellainen menettely, että henkilö hakisi palvelutarpeen arviointia samanaikaisesti useasta paikasta esimerkiksi selvittääkseen sitä, mikä olisi hänen kannaltaan mahdollisimman hyvä vaihtoehto. Edellä kuvatun palvelutarpeen arviointia koskevan oikeuden epätarkoituksenmukaisen käytön estämiseksi henkilön hakemusta ei pykälän 3 momentin mukaan käsiteltäisi, jos hän on jo tehnyt vastaavan hakemuksen toiselle sote-maakunnalle ja asian käsittely olisi siellä vielä kesken. Hakemusmenettelyn valvonnan varmistamiseksi ehdotetaan, että sen tahon, jolle hakemus olisi tehty, tulisi välittömästi ilmoittaa asiasta hakijan kotikunnan mukaiselle sote-maakunnalle. Tällöin voitaisiin nopeasti havaita ja estää sellainen menettely, jossa saman henkilön palvelutarpeen arviointi tulisi vireille useassa paikassa samanaikaisesti. Käytännössä sote-maakuntien välinen yhteydenpito olisi joka tapauksessa välttämätöntä palvelutarpeen arvioinnin suorittamiseksi, joten ilmoitusmenettelyn yhteydessä voitaisiin samalla sopia myös yhteistyöstä hakijan tilanteen ja hänen tarvitsemiensa palvelujen selvittämiseksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tarkemmin menettelystä sen jälkeen, kun sote-maakunta olisi tehnyt hakijalle myönteisen päätöksen ja myöntänyt tälle hoito- tai asumispalvelupaikan palveluineen. Hakijan tulisi ensiksi kahden viikon määräajassa ilmoittaa ottavansa hoito- tai asumispalvelupaikka vastaan. Asetettava määräaika olisi tarpeen siitä syystä, että palvelutarpeen arviointi ja hoito- tai asumispaikkaa koskeva päätös eivät menettäisi merkitystään ja että henkilön nykyisen ja uuden kotikunnan mukaiset sote-maakunnat voisivat riittävästi varautua tilanteeseen. Määräaika olisi perusteltua säätää lyhyeksi, jotta palvelujen vaatimien voimavarojen suunnittelu ja mitoitus eivät tarpeettomasti vaikeutuisi. Määräaika on katsottu voitavan säätää lyhyeksi myös siitä syystä, että tähän menettelyyn hakeutuvat henkilöt ovat käytännössä usein jo pitkään valmistautuneet vaihtamaan kotikuntaansa, jolloin heillä on palvelutarpeen arvioinnin ja päätöksenteon jälkeen hyvät edellytykset päättää asiasta lopullisesti.

Hakijan tulisi lisäksi kolmen kuukauden määräajassa päätöksen tiedoksi saamisesta tosiasiallisesti muuttaa osoitettuun hoito- tai asumispalvelupaikkaan. Muuttajan ilmoitusvelvollisuus on kotikuntalain 7 §:n nojalla sidottu muuttopäivään siten, että ilmoitus muutosta tehdään Digi- ja väestötietovirastolle aikaisintaan kuukautta ennen muuttopäivää ja viimeistään viikon kuluttua muuttopäivästä. On tärkeää huomata, että tämä henkilön oma menettely olisi edellytyksenä sille,

että hänen kotikuntansa todella muuttuisi ja että myös hänen tarvitsemiaan palveluja koskeva järjestämisvastuu siirtyisi päätöksen tehneelle sote-maakunnalle.

Hakija voisi palvelutarpeen arvioinnin ja saamansa päätöksen jälkeen myös päättää, ettei ota tarjottua palvelua vastaan. Hän voisi edelleen jättää tosiasiallisesti muuttamatta sellaiseen hänelle osoitettuun hoito- tai asumispalvelupaikkaan, jonka hän olisi jo ilmoittanut ottavansa vastaan. Kummassakin tilanteessa menettely raukeaisi eikä henkilön kotikunta muuttuisi kotikuntalain 3 b §:n mukaisesti.

Ehdotettavassa pykälässä säädettäisiin järjestämisvastuun siirtymisestä, kun henkilö muuttaa omasta tahdostaan toiseen sote-maakuntaan sen jälkeen, kun hänelle on hakemuksesta myönnetty perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluita tästä toisesta sote-maakunnasta. Voimassa olevan vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 42 b §:n perusteella entisen kotikunnan vastuu hoidon kustannuksista jatkuu vastaavissa tilanteissa kotikunnan muutoksesta huolimatta. Ehdotuksen perusteella henkilön kotikunnan muuttumisen myötä myös kustannusvastuu siirtyisi uuden kotikunnan mukaiselle sote-maakunnalle, mikäli henkilön uusi kotikunta sijaitsisi toisessa sote-maakunnassa. Tältä osin viitataan edellä lakiehdotuksen 52 §:n säännöskohtaisten perustelujen yhteydessä esitettyyn.

54 §. Terveystenhuollon järjestäminen eräissä tapauksissa. Pykälässä säädettäisiin eräiden kolmansista maista tulleiden työntekijöiden rinnastamisesta sote-maakuntaan kuuluvan kunnan asukkaisiin silloin kun he tarvitsevat terveystenpalveluja. Säännös johtuu Euroopan Unionissa hyväksytyistä direktiiveistä. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/98/EU, jäljempänä yhdistelmäluopadirektiivi edellyttää yhdenvertaisen kohtelun toteuttamista eli direktiivin tarkoittamia työntekijöitä on kohdeltava yhdenvertaisesti jäsenvaltion omien kansalaisten kanssa muun muassa terveydenhuollossa. Säännöksen mukaan sote-maakunnan asukkaaseen rinnastettaisiin direktiivin soveltamisalaan kuuluvat henkilöt, jotka ovat Suomessa työ-, virka- tai muussa palvelussuhteessa tai jotka on vähintään kuusi kuukautta sellaisessa oltuaan rekisteröity työttömiksi työnhakijoiksi. Säännös on tarpeen, jotta myös tilapäisesti maassa oleskelevat työntekijät olisivat oikeutettuja julkisiin terveydenhuoltopalveluihin samoin perustein kuin sote-maakunnan asukkaat.

Pykälä koski myös Euroopan unionissa hyväksytyä direktiiviä 2009/50/EY eli direktiiviä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä varten. Lisäksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulosta ja oleskelun edellytyksistä kausityön tekemistä varten annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/36/EU (kausityödirektiivi) ja kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/66/EU (ICT-direktiivi) edellyttävät yhdenvertaista kohtelua terveydenhuollossa. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/801/EU (uudelleenlaadittu) tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä edellyttää direktiivissä tarkoitettujen henkilöiden yhdenvertaista kohtelua. Direktiivi velvoittaa yhdenvertaiseen kohteluun oman maan kansalaisten kanssa muun muassa sosiaaliturvan alalla. Sosiaaliturvalla tarkoitetaan asetuksen (EY) N:o 883/2004 soveltamisalan mukaista sosiaaliturvaa eli muun muassa julkisia terveystenpalveluja.

Säännös on saman sisältöinen nykyisen kansanterveyslain 14 §:n kanssa ja erikoissairaanhoidon lain 3 §:n 1 momentin kanssa. Sisällöllisesti mainittujen direktiivien täytäntöönpanon yhteydessä tehdyt muutokset kansanterveyslakiin ja erikoissairaanhoidon lakiin eivät muuttuisi tässä esityksessä eikä näiden työntekijöiden oikeuksiin tulisi muutosta.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

55 §. Sote-maakuntien väliset kustannusten korvaukset. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntien välisistä kustannusten korvauksista tilanteissa, joissa sote-maakunta olisi lain perusteella antanut sosiaali- tai terveyspalveluja toisen sote-maakunnan asukkaalle. Voimassa olevassa lainsäädännössä kyseeseen tulevat tilanteet liittyvät yleisimmin henkilön oikeuteen valita häntä hoitava julkisen terveydenhuollon toimintayksikkö myös asuinkuntansa tai sen mukaisen sairaanhoitopiirin ulkopuolelta, henkilön säännönmukaiseen tai pidempiaikaiseen oleskeluun toisen kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella sekä kiireellisissä tilanteissa annettavaan sosiaali- tai terveydenhuoltoon. Henkilön oikeudesta saada palveluja mainituissa tilanteissa muulta kuin kotikunnaltaan tai sen mukaiselta sairaanhoitopiiriltä säädetään terveydenhuoltolain 47 §:n 2–5 momentissa, 48 §:ssä ja 50 §:n 1 momentissa sekä sosiaalihuoltolain 12, 57 ja 58 §:ssä. Mainittuja säännöksiä sovellettaisiin jatkossa sote-maakuntiin.

Edellä mainittuihin tilanteisiin liittyvästä korvausvelvollisuudesta säädetään terveydenhuollon osalta nykyisin terveydenhuoltolain 58 §:ssä, joka velvoittaa henkilön kotikunnan tai kotikunnan mukaisen sairaanhoitopiirin korvaamaan palvelut antaneelle toiselle kunnalle tai sairaanhoitopiirille tästä aiheutuneet kustannukset. Terveydenhuollon sääntelystä poiketen sosiaalihuoltoa lain perusteella toisen kunnan asukkaalle antaneella kunnalla on kuitenkin oikeus saada korvaus palveluista aiheutuneista kustannuksista henkilön kotikunnalta ainoastaan, jos kyse on kiireellisessä tapauksessa annetusta vähintään 14 vuorokautta kestäneestä laitoshuollosta. Korvauksen saamiseksi laitoshuollon antaneen kunnan on vuoden 1982 sosiaalihuoltolain voimassa olevan 42 §:n mukaan pantava korvaushakemus vireille hallinto-oikeudessa kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun laitoshuolto on alettu antaa. Jollei hakemusta panna vireille sanotussa määräajassa, menettää kunta oikeuden saada korvausta laitoshuollosta, jonka se on antanut ennen hakemuksen vireillepanoa ja jota asianomainen kunta ei ole kirjallisesti suostunut korvaamaan. Lisäksi lastensuojelulaissa on muusta sosiaalihuollosta poikkeavat säännökset toiselle kunnalle aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta.

Ehdotettavassa säännöksessä oikeus korvaukseen sekä korvausperusteet ja menettely yhdenmukaistettaisiin samankaltaisissa tilanteissa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Järjestäjien välisten korvausten määrä tulisi pienentymään järjestämistä vastuun ja kustannusvastuun siirtyessä uudistuksen myötä koskemaan nykyistä laajempia alueita. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jos sote-maakunta antaa lain perusteella sosiaali- tai terveyspalveluja toisen sote-maakunnan asukkaalle, on sen sote-maakunnan, jonka asukas henkilö on, korvattava palvelun antamisesta aiheutuneet kustannukset ilman aiheutonta viivytystä, jollei kustannusten korvaamisesta muualla toisin säädetä tai jolleivät sote-maakunnat toisin sovi. Lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohdan mukaan sote-maakunnan asukkaalla tarkoitettaisiin laissa henkilöä, jolla on kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta sote-maakunnassa.

Sote-maakunnat voisivat 1 momentin mukaan sopia korvaamisesta kahdenvälisesti tai esimerkiksi sote-maakuntien yhteistyöalueella myös toisin. Tällainen sote-maakuntien omaan päätök-

sentekoon perustuva sopiminen voisi tulla käytettäväksi esimerkiksi tilanteissa, joissa säännöksessä tarkoitettuja palvelutapahtumien arvioitu taloudellinen vaikutus olisi vuositasolla sote-maakunnissa samalla tasolla. Tällöin kyseeseen voisi tulla esimerkiksi sote-maakuntien kahdenvälinen sopimus kustannusten vastavuoroisesta laskuttamatta jättämisestä.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentin mukaisilla kustannuksilla, joita palvelua antanut sote-maakunta voisi laskuttaa, tarkoitettaisiin kirjanpitoon kirjattuja, todennettavissa olevia palvelun tuottamisesta syntyneitä keskimääräisiä kuluja. Kuluista vähennettäisiin asiakkaan sote-maakunnalle mahdollisesti suorittama asiakasmaksu ja sote-maakunnan mahdolliset muut kyseisen palvelun tuottamiseen saamat toimintatulot, kuten laskennallinen osuus valtion tutkimus ja -koulutuskorvauksesta tai välisuoritemyynneistä. Laskutettavan korvauksen olisi siten perustuttava omakustannusperiaatteeseen, jolloin se saisi olla enintään annetun sosiaali- tai terveystalouden tuottamisesta aiheutuneiden nettokustannusten suuruinen. Kyseinen sääntely ei kuitenkaan täysin estäisi sitä, että maan eri alueilla saatettaisiin ottaa käyttöön jossain määrin erilaisia kustannusten laskenta- ja laskutustapoja, sillä näille ei ole valtakunnallisesti vahvistettuja yhdenmukaisia menettelyjä ja esimerkiksi tukipalveluja voidaan organisoida eri tavoin.

Pykälän 3 momentin mukaan säännöstä ei sovellettaisi terveydenhuoltolain 16 §:ssä tarkoitettuun kouluterveydenhuoltoon, terveydenhuoltolain 17 §:ssä tarkoitettuun opiskelijaterveydenhuoltoon, terveydenhuoltolain 17 a §:ssä tarkoitettuihin opiskeluhuollon psykologipalveluihin eikä sosiaalihuoltolain 27 c §:ssä tarkoitettuihin opiskeluhuollon kuraattoripalveluihin. Näitä palveluja sote-maakunnan olisi kustannusvastuullaan järjestettävä alueellaan sijaitsevien perusopetusta, lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta antavien koulujen ja oppilaitosten oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta. Vastuu korkeakouluopiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollon järjestämisestä on Kansaneläkelaitoksella. Terveydenhuoltolain 17 a § ja sosiaalihuoltolain 27 c § olisivat uusia ja niitä koskevat terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain muutosesitykset sisältyvät tähän hallituksen esitykseen.

Pykälän 4 momentti sisältäisi asetuksenantovaltuuden, jonka mukaan palvelujen korvausperusteista sekä kustannusten laskutuksesta ja maksamisesta voitaisiin säätää tarkemmin sosiaali- ja terveystalouden asetuksella.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

56 §. Asiakas- ja potilastietojen rekisterinpito. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntien toiminnassa syntyneiden asiakas- ja potilastietojen rekisterinpidosta. Lisäksi pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan rekistereihin sisältyvien asiakas- ja potilastietojen luovuttamisesta sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveystalouden palveluja tuottavalle yksityiselle palveluntuottajalle sekä yksityisen palveluntuottajan velvollisuudesta tallentaa sote-maakunnan rekistereihin tuottamissaan palveluissa kirjatut asiakas- ja potilastiedot.

Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuojasetus) mukaan rekisterinpitäjällä tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Rekisterinpitäjän osalta tietosuojasetus ei edellytä, että se täsmennetään kansallisessa laissa, mutta se on

kuitenkin mahdollista tietosuoja-asetuksen perusteella. Perustuslaista johtuvista syistä rekisterinpitäjä on kuitenkin perusteltua täsmentää erityisesti, jos se on viranomainen.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdassa säädetään käsittelyn lainmukaisuudesta. Ehdotetussa laissa tarkoitettu henkilötietojen käsittely perustuisi 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, eli käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedoille säädetyn rekisterinpitäjän lakisääteisenä velvoitteena on sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestäminen. Kyseinen oikeusperuste mahdollistaa kansallisen sääntelyliikkumavaran käytön yksityiskohtaisempien säännösten antamiseksi. Pykälässä määriteltäisiin täsmällisemmin tietojenkäsittely- ja muita toimenpiteitä koskevia erityisiä vaatimuksia, joilla varmistetaan laillinen ja asianmukainen tietojenkäsittely, erityisesti henkilötietojen luovuttamisen osalta.

Tietosuoja-asetuksen mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja käsiteltäessä on lisäksi jonkun asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisen edellytyksen täytyttävä. Ehdotettavassa laissa käsittely on tarpeen 9 artiklan 2 kohdan (h) alakohdassa esitettyihin tarkoituksiin: ennalta ehkäisevää tai työterveydenhuoltoa koskevia tarkoituksia varten, työntekijän työkyvyn arvioimiseksi, lääketieteellisiä diagnooseja varten, terveys- tai sosiaalihuollollisen hoidon tai käsittelyn suorittamiseksi taikka terveys- tai sosiaalihuollon palvelujen ja järjestelmien hallintoa varten jäsenvaltion lainsäädännön perusteella. Lisäksi on otettava huomioon 9 artiklan 3 kohdan säännös, jonka mukaan 9 artiklan 2 kohdan (h) alakohdassa esitettyihin tarkoituksiin voidaan käsitellä terveystietoja, jos tietoja käsittelee tai käsittelystä vastaa salassapitovelvollinen henkilö. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan (h) alakohta edellyttää lisäksi, että käsittely tapahtuu lainsäädännön perusteella tai terveydenhuollon ammattilaisen kanssa tehdyn sopimuksen mukaisesti ja noudatetaan suojatoimia.

Perustuslakivaliokunnan lausuntojen mukaan (PeVL 2/2018 ja 14/2018) mukaan henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi ensisijaisesti taata yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislain (tietosuojalain) nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätämisen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi. Perustuslakivaliokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että erityislainsäädännön tarpeellisuutta on arvioitava myös tietosuoja-asetuksenkin edellyttämän riskiperustaisen lähestymistavan mukaisesti kiinnittämällä huomiota tietojen käsittelyn aiheuttamiin uhkiin ja riskeihin. Mitä korkeampi riski käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille, sitä perustellumpaa on yksityiskohtaisempi sääntely. Tällä seikalla on erityistä merkitystä arkaluonteisten tietojen käsittelyn kohdalla.

Pykälässä ehdotetaan täsmennettäväksi tietosuoja-asetuksessa säädettyä siltä osin kuin tarkentaminen on katsottu välttämättömäksi tapauskohtaisen riskiperustaisen arvion perusteella ottaen huomioon, että terveystiedot kuuluvat erityisiin henkilötietoryhmiin ja ovat arkaluonteisina pidettäviä tietoja, jolloin yksityiskohtaisempi ja tarkkarajaisempi erityislainsäädäntö on perusteltua. Sote-maakunnan tietojärjestelmässä käsiteltäisiin suuria tietomääriä, mihin voi liittyä riskejä rekisteröidyn henkilötietojen suojan kannalta. Asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn sovellettaisiin erityisiä laissa säädettyjä suojatoimia, joita kuvataan jäljempänä pykälän perusteluissa.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että sote-maakunta olisi tietosuoja-asetuksessa tarkoitettu rekisterinpitäjä sen järjestämisvastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneille sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastiedoille. Sote-maakunta toimisi 1 momentin perusteella

rekisterinpitäjänä myös tapauksissa, joissa palvelut hankitaan esimerkiksi ostopalveluna tai palvelusetelillä yksityisiltä palveluntuottajilta, jolloin nämä toimisivat henkilötietojen käsittelijöinä. Tietosuoja-asetuksen mukaisesti henkilötietojen käsittelijä käsittelee henkilötietoja vain ja ainoastaan rekisterinpitäjän puolesta ja lukuun. Sote-maakunnalla olisi rekisterinpitäjänä vastuu henkilötietojen käsittelystä tietosuoja-asetuksen mukaisesti sekä vastuu toteuttaa asianmukaiset ja tehokkaat toimenpiteet lainmukaisen käsittelyn varmistamiseksi. Yksityisellä palveluntuottajalla ei ole itsenäistä päätäntävaltaa siitä, mihin tarkoitukseen henkilötietoja käsitellään, kuten esimerkiksi oikeutta luovuttaa potilastietoja maakunnan rekisteristä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä sote-maakunnille ja kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- tai terveydenhuollon toimintayksiköiden tai rekisterinpitäjien toiminnan tällöin yhdistyessä siirrettäisiin ennen yhdistymistä syntyneet rekisterit osaksi uuden organisaation vastaavaa käyttötarkoitusta varten olevaa asiakas- tai potilasrekisteriä. Tämän mukaisesti myös ennen sote-maakuntien perustamista kuntien ja kuntayhtymien toiminnassa syntyneet asiakas- ja potilasasiakirjat siirtyvät osaksi sote-maakunnan asiakas- ja potilasrekistereitä niiden käyttötarkoituksen mukaisesti. Vaikkei tietosuoja-asetus edellytä rekisterinpitäjän täsmentämistä kansallisessa laissa, ehdotetaan pykälässä säädettävän asiasta perustuslaillisista syistä sekä sääntelyn selkeyden vuoksi rekisterinpitäjyyden siirtyessä uudistuksen yhteydessä sote-maakunnille.

Pykälän 1 momentissa viitattaisiin informatiivisesti myös muihin keskeisiin lakeihin, joissa säädetään asiakas- ja potilastiedoista ja niiden käsittelystä. Näitä ovat sosiaalihuollon asiakaslaki, potilaslaki, laki sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista (254/2015), jäljempänä asiakasasiakirjalaki, asiakastietolaki, julkisuuslaki ja tietosuojalaki. Näissä laeissa on säädetty muun muassa asiakas- ja potilastietojen ja niitä sisältävien asiakirjojen salassapidosta ja tietojen käsittelystä. Informatiivinen viittaus ei ole kattava viittaus kaikkiin asiakas- ja potilastietoja ja niiden käsittelyä koskeviin lakeihin.

Voimassa olevan asiakastietolain 15 §:n mukaan julkisen terveydenhuollon palvelujen antajan tulee liittyä 14 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen (Kanta-palvelujen) käyttäjäksi. Yksityisen terveydenhuollon palvelujen antajan tulee liittyä näiden tietojärjestelmäpalvelujen käyttäjäksi, jos sen potilasasiakirjojen pitkäaikaissäilytys toteutetaan sähköisesti. Parhaillaan valmisteltavana olevan asiakastietolakiuudistuksen mukaan liittymisvelvoite valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin laajenisi koskemaan jatkossa myös julkista ja yksityistä sosiaalihuoltoa.

Voimassa olevan asiakastietolain mukaisesti potilastietoja voidaan luovuttaa Kanta-palvelujen avulla palvelunantajien välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi palveluntuottaja saa tarvitsemansa toisen palveluntuottajan laatimat tiedot valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen (Kanta-palvelujen) avulla. Luovutuksen tulee perustua joko potilaan antamaan suostumukseen, potilaslain 13 §:n 3 momentin 3 kohtaan tai muuhun luovutuksen oikeuttavaan lain säännökseen. Potilas voi kuitenkin kieltää tietojen luovutuksen, ja vastaavasti Kanta-palvelujen kautta tehtäviä luovutuksia varten annettua suostumusta voi rajata kielloilla. Toisen palvelunjärjestäjän lukuun toimiessaan palveluntuottaja saa potilastiedot Kanta-palvelusta palvelunantajan antaman valtuutuksen perusteella. Valtuutuksella voidaan tarkemmin määritellä, mitä asiakirjoja tuottajalle voidaan antaa potilaan kiellosta huolimatta.

Potilasasiakirja-asetuksen mukaisesti potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallistuvat saavat käsitellä potilasasiakirjoja vain siinä laajuudessa kuin heidän työtehtävänsä ja vastuunsa

sitä edellyttävät. Terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevien käyttöoikeudet potilas-asia-kirjoihin sisältyviin tietoihin tulee määritellä yksityiskohtaisesti.

Sosiaalihuollon asiakaslaissa ja asiakasasiakirjalaisissa on vastaavat säännökset sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelystä ja luovutuksista. Lähtökohtaisesti asiakastietoja saa luovuttaa asiakkaan suostumuksella. Jos suostumusta ei voida saada tai asiakas kieltää tietojen luovutuksen, välttämättömiä tietoja yksityiselle palveluntuottajalle saa luovuttaa siten kuin sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetään. Asiakasasiakirjalain 23 §:ssä säädetään, että sen lisäksi, mitä asiakastietolain 5 §:n 1 momentissa säädetään, sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisen henkilöstön käyttöoikeudet sähköisesti talletettuihin sosiaalihuollon asiakastietoihin on määriteltävä palvelutehtävittäin ja ottaen huomioon kunkin henkilön tehtävät. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräykset niistä perusteista, joiden mukaisesti sosiaalihuollon palvelunantajan on määriteltävä käyttöoikeudet sosiaalihuollon asiakastietoihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on antanut mainitun määräyksen. Voimassa oleva laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä mahdollistaa ainoastaan terveydenhuollon potilastietojen luovuttamisen Kanta-palvelujen avulla. Mahdollisuus sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttamiseen Kanta-palveluista tullaan ehdottamaan säädettäväksi uudessa asiakastietolaissa, jota on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä rauenneen hallituksen esityksen (HE300/2018) pohjalta.

Uudessa valmisteltavana olevassa asiakastietolakia koskevassa ehdotuksessa esitettäisiin, että käyttöoikeuksien on perustuttava sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilön ja muun asiakas- ja potilastietoja käsittelevän henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun siten, että henkilöllä on käyttöoikeus vain työtehtävissään tarvitsemiinsa välttämättömiin asiakastietoihin, joihin hänellä on tiedonsaantioikeus. Asiakastietojen käsittelyn perusteena on oltava tietoteknisesti varmistettu asiakas- tai hoitosuhde tai muu lakiin perustuva oikeus. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin siitä, mitä tietoja ammattihenkilöt ja muut asiakastietoja käsittelevät henkilöt työtehtävänsä ja annettavan palvelun perusteella saavat käyttää. Palvelunantajan olisi määriteltävä asetuksen perusteella sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön tai muun asiakastietoja käsittelevän henkilön oikeus käyttää asiakastietoja. Palvelunantajan olisi pidettävä rekisteriä asiakastietojärjestelmiensä ja asiakasrekisteriensä käyttäjistä sekä näiden käyttöoikeuksista.

Asiakas- ja potilastietojen käsittelyssä on jo edellä selostettujen voimassa olevien säädösten mukaisesti käytössä useita suojatoimia. Asiakastietolaissa säädetään edellä kuvatulla tavalla potilaan suostumuksesta tietojen luovutukseen sekä oikeudesta rajata suostumusta kielloilla. Tietojen luovutus edellyttää hoitosuhteen tietoteknistä varmistamista. Potilastietojen luovutukset rekisteröidään Kanta-palvelujen luovutuslokirekisteriin, ja luovutuslokit ovat asiakkaan nähtävillä Omakanta-palvelussa. Osa potilastiedoista on potilasasiakirja-asetuksessa säädetty erityis-suojattavaksi. Lisäksi asiakastietolaissa on vaatimukset potilastietojärjestelmien sertifiointista ja tietosuojan omavalvontasuunnitelman tekemistä. Lisäksi, kuten edellä on todettu, sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain perusteella Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa määräyksen sosiaalihuollon asiakastietojen käyttövaltuuksien perusteista. Uudessa valmisteltavana olevassa asiakastietolakia koskevassa uudistuksessa tullaan edellä todettujen suojatoimien lisäksi esittämään vielä lukuisia uusia suojatoimenpiteitä, jotka koskisivat myös sosiaalihuollon tietoja. Edellä kuvattuja säännöksiä ja valmisteltavana olevaa uutta asiakastietolakia sovellettaisiin jatkossa myös sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietojen käsittelyyn.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan olisi tallennettava asiakas- ja potilastiedot sote-maakunnan asiakas- ja potilasrekistereihin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain mukaisia valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja (Kanta-palveluja) tai muita teknisiä rajapintoja käyttäen. Kun yksityinen palveluntuottaja olisi liittynyt asiakastietolaissa tarkoitetulla tavalla Kanta-palveluihin, siirtyisivät yksityisen palveluntuottajan toiminnassa kirjatut asiakas- ja potilastiedot sähköisesti Kanta-palveluihin, joka on sähköinen potilas- ja asiakastietojen arkisto. Kanta-palvelujen kautta tiedot tulisivat myös osaksi sote-maakunnan asiakas- ja potilasrekistereitä. Yksityinen palveluntuottaja voisi tallentaa kirjaamansa asiakas- ja potilastiedot sote-maakunnan rekistereihin myös muita teknisiä rajapintoja käyttäen. Sote-maakunta voisi antaa yksityiselle palveluntuottajalle rajatun käyttöoikeuden teknisen rajapinnan kautta sote-maakunnan rekisteriin, jonka kautta yksityisen palveluntuottajan olisi mahdollista tallentaa kirjaamansa asiakas- ja potilastiedot suoraan sote-maakunnan rekisteriin. Ennen tietojen tallentamista yksityisen palveluntuottajan olisi varmistettava asiakas- ja potilastietojen virheettömyys. Tietosuoja-asetuksen mukainen vastuu henkilötietojen täsmällisyydestä sekä henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta kuuluu rekisterinpitäjälle, eikä vastuuta voi siirtää muille tahoille. Silloin, kun muut tahot itse käsittelevät henkilötietoja rekisterinpitäjänä omien tehtäviensä hoidossa, henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuuden varmistamista koskevat vaatimukset perustuivat suoraan tietosuoja-asetukseen. Yksityiselle palveluntuottajille asetettaisiin kuitenkin velvollisuus huolehtia tallentamiensa tietojen virheettömyydestä silloin, kun ne tallentavat niitä sote-maakunnan rekisterinpitovastuulla olevaan tietojärjestelmään. Säännöksellä mukautettaisiin tietosuoja-asetuksen vaatimuksia tietojen tallentamiseen liittyvän menettelyn osalta 6 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

Pykälän 3 momentin perusteella sote-maakunta saisi luovuttaa järjestämisvastuulleen kuuluvia sosiaali- ja terveyspalveluja tuottavalle yksityiselle palveluntuottajalle salassapitosäännösten estämättä sote-maakunnan asiakas- ja potilasrekistereissä olevia asiakas- ja potilastietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Käytännössä tämä toteutettaisiin pääsääntöisesti sähköisesti asiakastietolain mukaisten valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen (Kanta-palvelujen) avulla tai muita teknisiä rajapintoja käyttäen. Säännös mahdollistaisi sen, että asiakasta hoitavilla henkilöillä olisi lakisäätöisen tehtävän suorittamista varten välttämättömät ajantasaiset tiedot asiakkaan terveydentilasta tai sosiaalipalvelujen tarpeesta, asiakkaalle laadituista hoito- tai palvelusuunnitelmista sekä toteutuneista palveluista ja niiden vaikutuksista. Tämä tiedon integraatio on yksi keskeisistä edellytyksistä palvelujen integraation toteutumiselle.

57 §. Henkilöstön ammattitaidon ylläpito. Pykälä velvoittaisi sote-maakuntaa huolehtimaan siitä, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö, mukaan lukien sen yksityisen palveluntuottajan palveluksessa oleva henkilöstö, jolta sote-maakunta hankkii palveluja, osallistuu riittävästi sille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Säännös velvoittaisi huolehtimaan siitä, että sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon henkilöstö osallistuu koulutuksensa, tehtäviensä, työn vaativuuden ja toimenkuvan perusteella riittävässä määrin koulutukseen siten, että se ylläpitää ja kehittää työntekijöiden ammattitaitoa ja osaamista. Mikäli työntekijöiden tehtäviä ja vastuuta muutetaan, olisi myös tämä otettava huomioon täydennyskoulutusta järjestettäessä. Täydennyskoulutuksen rahoitusvastuu on työnantajalla. Silloin kun palveluja ostetaan yksityiseltä palveluntuottajalta, sillä on rahoitusvastuu henkilökuntansa täydennyskoulutuksesta.

Pykälässä ehdotetun valtuutussäännöksen perusteella sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkemmat säännökset täydennyskoulutuksen sisällöstä, laadusta, määrästä, järjestämisestä, seurannasta ja arvioinnista.

Ehdotettua pykälää osin vastaavat säännökset ovat tällä hetkellä muun muassa terveydenhuoltolain 4 ja 5 §:ssä, joissa säädetään terveydenhuollon toimintaedellytyksistä ja henkilöstöstä. Lisäksi vanhan sosiaalihuoltolain 53 §:ssä säädetään ehdotettua asetuksenantovaltuutta vastaavasti asetuksenantovaltuudesta.

58 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta ehdotetun lain perusteella annettuihin päätöksiin. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan viranomaisen päätökseen tyytymätön voisi hakea siihen oikaisua maakuntalain 16 luvussa säädetyn mukaisesti. Oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä voisi valittaa hallinto-oikeuteen.

Pykälän 2 momentin mukaisesti muutoksenhakuun valtion viranomaisen tekemistä päätöksistä ja sote-maakunnan viranomaisen tekemistä päätöksistä oikaisuvaatimusvaiheen jälkeen sovellettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia. Viranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta ja valtioneuvoston yleisistunnon päätökseen korkeimmalta hallinto-oikeudelta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan.

Lisäksi ehdotetun pykälän 2 momentin perusteella valtioneuvoston lain 36 §:n perusteella teemmää päätöstä sote-maakuntien yhteistyösopimuksesta olisi noudatettava muutoksenhausta huolimatta, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, ettei synny tilannetta, jossa pitkään aikaan ei olisi sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan kannalta tärkeää yhteistyösopimusta.

59 §. Viivästyskorko. Säännös vastaisi terveydenhuoltolain 78 §:ää. Jos kustannuksen korvaamisesta vastuussa oleva sote-maakunta ei maksaisi laskua viimeistään eräpäivänä, kustannuksen laskuttaneella sote-maakunnalla olisi oikeus periä saatavasta viivästyskorkoa. Vuotuinen viivästyskorko määräytyisi korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun korkokannan mukaan. Pykälän 2 momentin mukaisesti viivästyskorkoa olisi maksettava siitä lukien, kun 30 vuorokautta olisi kulunut laskun vastaanottamisesta.

Pykälässä sote-maakunnasta säädettyä sovellettaisiin myös HUS-maakuntayhtymään siten kuin ehdotettavan lain 1 §:n 4 momentissa säädetään.

60 §. Voimaantulo. Ehdotuksen mukaan lain voimaantulosta säädettäisiin lailla.

7.3 Laki pelastustoimen järjestämisestä

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus ja soveltamisala. Ehdotetun lain 1 pykälässä säädettäisiin lain tarkoituksesta ja lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin mukaan lain ensisijaisena tarkoituksena olisi edistää ja ylläpitää turvallisuutta sekä varmistaa yhdenvertaiset, yhdenmukaiset ja kustannusvaikuttavat pelastustoimen palvelut koko maassa siten, että käytävissä olevilla voimavaroilla pystytään kantamaan vastuu pelastuslain mukaisten palvelujen järjestämisestä

Pelastustoimen olennaisena tarkoituksena on turvata perusoikeuksien toteutumista, erityisesti oikeutta elämään, oikeutta omaisuuteen ja oikeutta ympäristöön. Pelastustoimen järjestämistä koskevan sääntelyn on siten mahdollista katsoa toteuttavan perustuslain 22 §:ssä julkiselle valalle asetettua perusoikeuksien turvaamisvelvoitetta.

Lain tarkoituksena on myös tehostaa pelastustoimen voimavarojen käyttöä sekä parantaa palvelujen saatavuutta ja laatua.

Ehdotetun lain tarkoituksena on erityisesti pelastustoimen ohjausjärjestelmän kehittäminen siten, että se mahdollistaa nykyistä paremmin valtakunnalliset ja yhdenmukaiset toimintamallit, yhteiset tietojärjestelmät ja yhdenmukaiset palvelut koko maassa.

Lain tarkoituksena olisi myös synergiaetujen turvaamiseksi säilyttää pelastustoimen mahdollisuudet tuottaa nykyisen kaltaisella tavalla ensihoito- ja ensivastepalveluita sen mukaan, kuin sote-maakunta päättää.

Pelastustoimen lähipalvelut on tarkoitus säilyttää pääsääntöisesti nykyisen kaltaisina ja vähintään nykyisen tasoisina. Pelastustoimi on lähipalvelujen lisäksi valtakunnallinen organisaatio, jota johtaa, ohjaa ja kehittää sisäministeriö. Pelastuslaitosten on oltava johdettavissa valtakunnallisesti ja niiden on kyettävä toimimaan yhteistyössä keskenään sekä muiden pelastustoimen tehtäviin osallistuvien viranomaisien kanssa kaikissa turvallisuustilanteissa. Tämä edellyttää tehokasta valtakunnallista ohjausta ja johtamista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain soveltamisalasta. Lakia sovellettaisiin sote-maakuntien järjestämisvastuulla olevan pelastustoimen järjestämiseen, kehittämiseen, ohjaukseen ja valvontaan. Pelastuslain 2 a §:n mukaan pelastustoimella tarkoitetaan tehtävää, joka koostuu tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisystä sekä pelastustoiminnasta. Pelastusviranomaisille kuuluvista tehtävistä on pelastuslain lisäksi säädetty esimerkiksi seuraavissa laeissa: Meripelastuslain (1145/2001) 4 §:n 1 momentin mukaan alueen pelastustoimi on velvollinen osallistumaan korvauksetta meripelastustoimen tehtäviin; Meripelastuslain 4 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan alueen pelastustoimi osallistuu etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi niille kuuluvaa henkilöstöä ja kalustoa; alueen pelastustoimi osallistuu pelastustoimen erikoiskoulutetun meritoimintaryhmän toimintaan, jos tästä on alueen pelastustoimen ja Rajavartiolaitoksen kesken erikseen sovittu; Tulvariskien hallinnasta annetun lain (620/2010) 5 §:n 1 momentin mukaan alueen pelastustoimi osallistuu vesistöalueen ja merenrannikon tulvariskien hallinnan suunnitteluun siten kuin tulvariskien hallinnasta annetussa laissa säädetään; Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (390/2005) säädetään pelastusviranomaisien tehtävistä lain noudattamisen valvonnassa. Edellä mainitut alueen pelastustoimelle säädetyt tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi sote-maakuntien järjestämisvastuulle.

Pykälän 3 momentin mukaan lakia sovellettaisiin myös Helsingin kaupunkiin sekä Uudenmaan maakunnan alueen sote-maakuntiin (Uudenmaan sote-maakunnat) siltä osin, kuin niillä on ehdotetussa laissa sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla tarkoitettu järjestämisvastuu. Uudenmaan maakunnan sote-maakunnat määriteltäisiin perustamisvaiheessa uudistusta koskevassa voimaanpanolaissa. Näitä olisivat Itä-, Länsi-, Keski-Uudenmaan sekä Vantaa-Keravan sote-maakunnat.

Ehdotettavaa lakia ei sovellettaisi Ahvenanmaan maakunnassa järjestettävään pelastustoimeen. Sen järjestäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallinnon piiriin.

2 §. *Suhde muuhun lainsäädäntöön.* Pykälän 1 momentin mukaan ehdotetussa laissa tarkoitettuja pelastustoimen palveluja järjestettäessä ja tuottaessa olisi noudatettava, mitä palveluista säädetään pelastuslaissa ja muussa pelastustoimen lainsäädännössä. Pelastusviranomaisille kuuluvista tehtävistä on pelastuslain lisäksi säädetty esimerkiksi seuraavissa laeissa: Meripelastuslain (1145/2001) 4 §:n 1 momentin mukaan alueen pelastustoimi on velvollinen osallistumaan korvauksetta meripelastustoimen tehtäviin; Meripelastuslain 4 §:n 2 momentin 5 kohdan mukaan alueen pelastustoimi osallistuu etsintä- ja pelastustoimintaan tarjoamalla käytettäväksi niille kuuluvaa henkilöstöä ja kalustoa; alueen pelastustoimi osallistuu pelastustoimen erikoiskoulutetun meritoimintaryhmän toimintaan, jos tästä on alueen pelastustoimen ja Rajavartiolaitoksen kesken erikseen sovittu; Tulvariskien hallinnasta annetun lain (620/2010) 5 §:n 1 momentin mukaan alueen pelastustoimi osallistuu vesistöalueen ja merenrannikon tulvariskien hallinnan suunnitteluun siten kuin tulvariskien hallinnasta annetussa laissa säädetään; Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa (390/2005) säädetään pelastusviranomaisten tehtävistä lain noudattamisen valvonnassa. Edellä mainitut alueen pelastustoimelle säädetyt tehtävät ehdotetaan siirrettäväksi sote-maakuntien järjestämisvastuulle.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin informatiivisesti, että sote-maakunnan järjestämän pelastustoimen rahoituksesta säädettäisiin sote-maakuntien rahoituksesta annetussa laissa (/).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin viittaussäännös ehdotettuun lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla. Mainitussa laissa säädettäisiin Helsingin kaupungin ja Uudenmaan maakunnan sote-maakuntiin pelastustoimen järjestämisvastuusta sekä Helsingin kaupungin hallinnon ja talouden sekä tarkastuksen järjestämisestä.

3 §. *Pelastustoimen palvelutaso.* Voimassa olevan pelastuslain 28 §:n mukaan pelastustoimen palvelutason tulee vastata paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta poikkeusoloissa. Pelastuslaitokselle pelastuslaissa säädettyt tehtävät on suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla ja että onnettomus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso määräytyisi edelleenkin riskien arvioinnin perusteella. Kansallisilla ja alueellisilla riskeillä saattaa olla myös maakunnallisia vaikutuksia ja toisaalta sote-maakunnan tulee varautua osallistumaan pelastustoimen valtakunnallisiin tehtäviin, kuten kansainväliseen pelastustoimintaan ja väestönsuojelutehtäviin, sekä tukemaan muita sote-maakuntia erityisesti kansallisesti merkittävien riskien osalta. Pelastustoimen palvelutason tulisi tämän perusteella vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuus- tai muita uhkia sekä kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutoksia. Palvelutasoa määriteltäessä olisi nykyistä vastaavalla tavalla otettava huomioon myös toiminta valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Pelastustoimen viranomaisten varautumisesta säädetään valmiuslain 12 §:ssä ja pelastuslaissa.

Palvelutasopäätöksen mukainen pelastustoimen palvelutaso olisi ylläpidettävä myös poikkeusoloissa. Pelastuslain 28 §:n 2 momentissa säädetty tehtävien asettaminen tärkeysjärjestykseen tarkoittaa sitä, että tehtäviä voi väliaikaisesti priorisoida keskenään. Pelastuslain 32 §:n 4 mo-

mentin mukaan olosuhteiden vaatiessa pelastustoimintaan kuuluvat tehtävät on asetettava kiireellisyys- ja tärkeysjärjestykseen. Tehtävien asettaminen tärkeysjärjestykseen ei tarkoita sitä, että yksittäinen tehtäväryhmä voitaisiin jättää hoitamatta tai pelastustoiminnan palvelutasoa laskea palvelutasopäätöksen vastaisesti poikkeusoloissakaan. Palvelutasoa määriteltäessä on otettava huomioon myös toiminta poikkeusoloissa. Pelastustoimen viranomaisten tulee poikkeusoloissakin huolehtia tehtäviensä mahdollisimman hyvästä hoitamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan pelastustoimen palvelut olisi suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi pelastustoimen organisaatorakennetta ja sen perusteella tarvittavaa henkilöstörakennetta ja henkilömäärää sekä henkilöstön osaamista. Onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet olisi lisäksi suunniteltava ja toteutettava siten, että ne voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

2 luku **Pelastustoimen järjestäminen**

4 §. Järjestämismääräys pelastustoimessa. Voimassa olevan pelastuslain 24 §:n mukaan kunnat vastaavat pelastustoimesta yhteistoiminnassa pelastustoimen alueilla (alueen pelastustoimi) siten kuin pelastuslaissa säädetään. Alueen pelastustoimelle oikeushenkilönä kuuluvaa toimivaltaa käyttää pelastuslain mukaan pelastustoimen tehtävät hoitava kuntayhtymä tai alueen kuntien tekemän sopimuksen nojalla joku pelastustoimen alueen kunnista. Pelastustoimi on kuntien lakisääteistä yhteistoimintaa, jota hoitaa 22 alueellista pelastuslaitosta. Pelastustoimen alueeseen kuuluvilla kunnilla tulee olla sopimus pelastustoimen järjestämisestä.

Pelastustoimen nykyiset ohjaus- ja omistajuussuhteet ovat johtaneet siihen, että on ollut vaikeaa saada aikaan ratkaisuja, jotka johtaisivat valtakunnallisiin ja yhdenmukaisiin toimintamalleihin, yhteisiin tietojärjestelmiin sekä yhdenmukaiseen palvelutarjontaan. Pelastustoimen järjestelmästä on muodostunut hajanainen eikä se kykene riittävän hyvin toteuttamaan suuria valtakunnallisia uudistuksia. Keskushallinnossa tehdyt valtakunnalliset strategiat eivät ole jalkautuneet alue- ja paikallishallintoon.

Nykyisessä järjestelmässä on ollut vaikea päästä valtakunnallisiin, yhdenmukaisiin toimintamalleihin, yhteisiin tietojärjestelmiin ja yhdenmukaiseen palvelutarjontaan koko maassa. Pelastustoimen voimavarojen käytön tehostaminen sekä palvelujen saatavuuden ja laadun parantaminen edellyttävät pelastustoimen ja sen ohjausjärjestelmän uudelleenorganisointia.

Toimialan yhtenäistäminen edellyttää pelastustoimen valtakunnallisen ohjauksen tehostamista. Yhtenäisempi toimiala voisi nykyistä paremmin tuottaa ja kehittää palveluja yhteistyössä muiden viranomaisten ja vapaaehtoisten toimijoiden kanssa väestön turvallisuuden varmistamiseksi sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan sote-maakuntien järjestettäväksi siirretään sosiaali- ja terveydenhuolto ja pelastustoimi. Tämän mukaisesti ehdotetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan sote-maakunta vastaisi pelastustoimen järjestämisestä alueellaan siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Järjestämismääräyksen sisällöstä säädetäisiin tarkemmin sote-maakuntalain 7 §:ssä.

Sote-maakuntalain 7 §:n 1 momentin mukaan tehtävien hoidosta järjestämisvastuussa oleva sote-maakunta vastaa asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta; tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä; tuottamistavasta; tuottamisen valvonnasta; sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Sote-maakuntalain 7 §:n 2 momentin mukaan sote-maakunta voisi järjestää tehtäviensä hoitamisen itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle sote-maakunnalle siten kuin lain 8 luvussa säädetään sote-maakuntien yhteistoiminnasta. Mainitun pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunta vastaisi tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu olisi lain siirretty tiettyjen tehtävien osalta toiselle sote-maakunnalle tai tehtävän hoitamisesta vastaa lain perusteella toinen sote-maakunta.

Ehdotetulla lailla on tarkoitus tehostaa pelastustoimen valtakunnallista ohjausta. Ohjaustarpeen tulee kuitenkin olla tasapainossa maakunnallisen itsehallinnon kanssa. Lakiehdotuksen voimakkaampi ja keskitetympi ohjaus on rajoitettu siihen osaan sote-maakuntien toimintaa, jolla nimenomaan turvataan kansalaisten perusoikeuksia kuten henkeä, terveyttä ja omaisuutta ja joka on tarpeen järjestää valtakunnallisesti yhdenmukaisesti. Pelastustoimi on sen tuottamien lähipalvelujen lisäksi valtakunnallinen organisaatio, joka voi joutua toimimaan laajemmalla kuin omalla alueellaan tai valtakunnallisesti. Tämä edellyttää yhdenmukaisia toiminnallisia järjestelyitä sekä tehokasta valtakunnallista ohjausta ja johtamista.

Pelastustoimi on merkittävä palvelujen tuottaja sosiaali- ja terveystoimen vastuulla olevissa ensihoitopalvelutehtävissä. Pelastustoimi ei kuitenkaan ole osa sosiaali- ja terveydenhuoltoa, vaan se on oma erillinen ja asemaltaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon rinnasteinen toimialansa myös sote-maakunnassa.

Pelastustoimen organisoiminen sosiaali- ja terveystoimen palvelurakenteen uudistamisen kanssa yhdenmukaisen aluejaon ja järjestämismallin pohjalta on välttämätöntä, koska sillä turvataan pelastustoimen mahdollisuus jatkossakin suorittaa ensihoitotehtäviä ja ensivastetehtäviä sen mukaan kuin sote-maakunta päättää.

Järjestämällä sekä pelastustoimi että ensihoitopalvelut samoin perustein kaikissa sote-maakunnissa voitaisiin pelastustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen synergiaedut hyödyntää ensihoitopalvelujen toteuttamisessa sekä varautumisessa suuronnettomuuksiin ja poikkeusoloihin.

Pelastustoimen hoitaessa ensihoito- ja ensivastetehtäviä voitaisiin pelastustehtäviin sekä ensihoito- ja ensivastetehtäviin käyttää samaa asemaverkostoa, samoja tukitoimintoja, osin samaa henkilöstöä, samoja toimintamalleja ja yhteisiä harjoituksia sekä yhteistä vara- ja suuronnettomuusvalmiutta. Sopimuspalokuntia voitaisiin käyttää pelastustoimen tehtävien ohella ensivastetoiminnassa. Tämä on erityisen tärkeää harvaanasutuilla alueilla.

5 §. Tehtävien kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin. Pelastustoimen järjestämisvastuu olisi ehdotetun lain mukaan kaikkien sote-maakuntien tehtävänä. Pykälän 1 momentin mukaan, jos se on välttämätöntä tehtävien yhdenmukaisuuden, laadun, vaativuuden, taikka niistä johtuvien suurten kustannusten perusteella, momentissa säädettyjä pelastustoimeen kuuluvia palveluja tehtäviä voitaisiin koota sote-maakuntalain 7 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla suurempiin kokonaisuuksiin yhden tai useamman sote-maakunnan järjestettäväksi.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi suurempiin kokonaisuuksiin koottuja tehtäviä koskevasta järjestämivastuusta ja päätösvallasta. Sote-maakunta, jonka järjestettäväksi tehtävä on osoitettu, vastaisi sote-maakuntalain 7 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla tehtävään kuuluvien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä, tuottamistavasta, tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä. Kukin sote-maakunta vastaisi kuitenkin tehtäviensä rahoituksesta.

Muut maakunnat olisivat velvollisia korvaamaan koottuun tehtävään kuuluvista palveluista ja muista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset. Kustannusten korvaamisesta säädetään sote-maakuntalain 7 §:n 3 momentissa.

Pykälän 3 momentin mukaan suuremmiksi kokonaisuuksiksi koottavista tehtävistä sekä niistä sote-maakunnista, joihin tehtävät kootaan, säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Ennen valtioneuvoston asetuksen antamista olisi kuultava niitä sote-maakuntia, joita asia koskee.

6 §. *Pelastustoimen palvelutasopäätös.* Voimassa olevan pelastuslain 29 §:n mukaan alueen pelastustoimi päättää palvelutasosta kuntia kuultuaan. Päätöksessä on selvitettävä alueella esiintyvät uhat, arvioitava niistä aiheutuvat riskit, määriteltävä toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso. Palvelutasopäätökseen tulee myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämisestä.

Palvelutasopäätöksessä olisi otettava huomioon tämän lain 8 §:ssä tarkoitettut valtioneuvoston vahvistamat valtakunnalliset strategiset tavoitteet kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita sekä onnettomuus- tai muita uhkia vastaavan laadukkaan ja kustannusvaikuttavan pelastustoimen järjestämiselle.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto päättäisi pelastustoimen palvelutasosta. Palvelutasopäätöksen tulisi sisältää kaikki sote-maakunnan pelastustoimen järjestämiseen kuuluvat palvelut.

Pelastustoiminnan ja sen toimintavalmiuden lisäksi palvelutasopäätös sisältäisi pelastustoimelle kuuluvan viranomaisohjauksen, turvallisuusviestinnän ja neuvonnan ja yhteistyön onnettomuuksien ehkäisemiseksi; palontutkinnan, pelastuslain ja muun lainsäädännön mukaiset valvontatehtävät; varautumisen päivittäisiin tilanteisiin, suuronnettomuuksiin ja muihin häiriötilanteisiin, poikkeusoloihin ja niihin kuuluviin väestönsuojelutilanteisiin; osallistumisen pelastustoimeen kuuluvan kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpitoon; sote-maakunnalle 5 §:n nojalla kootut tehtävät; sekä muut pelastustoimeen kuuluvat tehtävät.

Palvelutasopäätöstä tehtäessä olisi otettava huomioon kansallisesti merkittävät riskit, selvitettävä alueella esiintyvät uhat ja arvioitava niistä aiheutuvat riskit sekä määriteltävä toiminnan tavoitteet, käytettävät voimavarat, palvelut ja niiden taso. Päätökseen tulisi myös sisältyä suunnitelma palvelutason kehittämisestä. Suunnitelma sisältäisi arvion aikaisemmin tehdyn palvelutasopäätöksen toteutumisesta sekä niiden toimenpiteiden määrittämisen, joilla palveluita kehitetään toimintaympäristön muutosten edellyttämällä tavalla. Päätös olisi laadittava olemaan voimassa määräajan. Tarkoitus on, että uusi palvelutasopäätös laadittaisiin aina uuden sote-maakuntavaltuuston aloittaessa toimintansa.

Pykälän 2 momentin mukaan uusi palvelutasopäätös olisi tehtävä myös, jos riskit ja uhat tai valtioneuvoston 8 §:n nojalla vahvistamat strategiset tavoitteet muuttuvat oleellisesti. Koska palvelutasoa määriteltäessä olisi otettava huomioon myös toiminta valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa, ei poikkeusolojen toteaminen olisi sellaisenaan peruste uuden palvelutasopäätöksen tekemiselle. Tarve uuden palvelutasopäätöksen tekemiseen voisi perustua myös siihen, että sote-maakunnalle koottaisiin 5 §:n nojalla merkittävä määrä tehtäviä.

Pykälän 3 momentin mukaan palvelutasopäätös olisi toimitettava aluehallintovirastolle. Aluehallintoviraston tehtävänä olisi arvioida, onko palvelutasopäätös laadittu niin, että siinä on otettu huomioon kansallisesti merkittävät uhkat ja riskit, selvitetty alueella esiintyvät uhat, arvioitu niistä aiheutuvat riskit, määritelty toiminnan tavoitteet ja käytettävät voimavarat sekä palvelut ja niiden taso ja vastaako päätöksen mukainen palvelutaso kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Jos palvelutasopäätös olisi puutteellinen, aluehallintovirasto voisi palauttaa päätöksen täydennettäväksi. Aluehallintovirasto tuli kuulla sote-maakuntaa ennen palautuspäätöksen tekemistä. Puutteiden korjaamiselle olisi asetettava määräaika. Toetuneen palvelutason laillisuusvalvonnasta säädettäisiin tämän lain 18 §:ssä.

Pykälän 4 momentin mukaan sisäministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin palvelutasopäätösten sisällön perusteista, rakenteesta ja seurannasta sekä aluehallintoviraston suorittamasta arvioinnista.

3 luku **Ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen**

7 §. Pelastustoimen yleinen ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen. Sisäministeriön tehtävänä olisi huolehtia pelastustoimen yleisestä valtakunnallisesta ohjauksesta, suunnittelusta ja kehittämisestä sekä normi- ja informaatio-ohjauksesta sen mukaan kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Sote-maakuntien tehtävänä olisi vastata pelastustoimen järjestämisestä ja pelastustoimen palvelujen tuottamisesta niin, että ne turvaavat perusoikeuksien toteutumisen ja valtakunnallisen järjestelmän toimivuuden.

Pykälän 1 momentin mukaan sisäministeriölle kuuluisi pelastustoimen valtakunnallinen johtaminen. Sisäministeriön johtamistehtävistä säädetään tarkemmin pelastuslaissa.

Pelastuslain 34 §:n 3 momentin mukaan sisäministeriön pelastusviranomaisella on oikeus antaa pelastustoimintaa koskevia käskyjä ja määrätä pelastustoiminnan johtajasta ja hänen toimialueestaan toisin kuin pelastuslain 34 §:n 1 momentissa on säädetty.

Pelastuslain 36 §:n nojalla sisäministeriön pelastusviranomaisella on oikeus, jos tilanteen hallitseminen ei muutoin ole mahdollista:

- 1) määrätä ihmisiä suojautumaan sekä panna toimeen suojaväistö;
- 2) ryhtyä sellaisiin välttämättömiin toimenpiteisiin, joista voi aiheutua vahinkoa kiinteälle tai irtaimelle omaisuudelle;
- 3) määrätä antamaan käytettäväksi rakennuksia, viesti- ja tietoliikenneyhteyksiä ja välineitä sekä pelastustoiminnassa tarvittavaa kalustoa, välineitä ja tarvikkeita, elintarvikkeita, poltto- ja voiteluaineita ja sammutusaineita;

4) ryhtyä muihinkin pelastustoiminnassa tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Pelastuslain 36 c §:n nojalla sisäministeriö voi poikkeustapauksessa päättää merenkulun ympäristönsuojelulain 2 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen öljypitoisten aineiden tai mainitun lain 4 luvun 3 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettujen haitallisten nestemäisten aineiden (torjuntakemikaali) käytöstä alusöljy- ja aluskemikaalivahingon torjunnassa.

Pelastuslain 38 §:n 1 momentin mukaan sisäministeriö voi Euroopan unionin, toisen valtion tai kansainvälisen järjestön esittämän pyynnön perusteella päättää pelastustoimeen kuuluvan avun antamisesta ulkomaille, jos avun antaminen ihmisten, ympäristön tai omaisuuden turvaamiseksi on perusteltua. Sisäministeriö voi myös pyytää tarvittaessa pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua Euroopan unionilta, toiselta valtiolta tai kansainväliseltä järjestöltä.

Voimassa olevan pelastuslain 66 §:n 2 momentin nojalla sisäministeriö päättää asianomaisen ministeriön tai alueen pelastusviranomaisen esityksestä, mitä henkilöitä, materiaalia ja tiloja Geneven yleissopimuksissa sekä kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta ja kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta tehdyssä Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjan 61 tarkoitettu suojeleminen koskee. Edellä mainittu alueen pelastustoimelle säädetty tehtävä ehdotetaan siirrettäväksi sote-maakunnan järjestämisvastuulle.

Voimassa olevan pelastuslain 67 §:n nojalla Sisäministeriö voi asianomaisen ministeriön tai alueen pelastusviranomaisen esityksestä määrätä väestönsuojelun johto- ja muun erityishenkilöstön osallistumaan Pelastusopiston järjestämään väestönsuojelukoulutukseen enintään kymmeneksi vuorokaukeksi vuodessa. Edellä mainittu alueen pelastustoimelle säädetty tehtävä ehdotetaan siirrettäväksi sote-maakunnan järjestämisvastuulle.

Pelastuslain 107 §:n nojalla sisäministeriön määräyksestä voidaan palon tai muun onnettomuuden selvittämiseksi suorittaa erityinen tutkinta. Sisäministeriö voi asettaa tutkinnan suorittamista varten tutkintalautakunnan.

Sisäministeriölle kuuluisi myös pelastustoimen valtakunnallinen ohjaus.

Keskeinen keino sote-maakuntien pelastustoimen ohjauksessa olisi tämän lain 10 §:ssä säädetty neuvottelumenettely ministeriön ja sote-maakuntien välillä. Sisäministeriö vastaisi pelastustoimen strategisesta suunnittelusta, valtakunnallisesta kehittämisestä ja siihen liittyvästä muusta suunnittelusta. Tähän kuuluu muun muassa 8 §:n mukaisten valtakunnallisten tavoitteiden valmistelu. Osana edellä tarkoitettua tehtäväänsä sisäministeriö vastaisi pelastustoimen pitkän aikavälin strategisten linjausten, valtakunnallisten suorituskykyvaatimusten määrittelyn ja muun tiedolla ohjaamisen keskitetystä valtakunnallisesta toimeenpanosta.

Valmiuslain (1552/2011) 13 §:n mukaan varautumista johtaa ja valvoo valtioneuvosto sekä kukin ministeriö toimialallaan. Kukin ministeriö yhteensovittaa varautumista omalla toimialallaan. Varautumisen yhteensovittamisesta valtioneuvostossa säädetään erikseen. Sisäministeriölle kuuluisi pelastustoimen varautumisen valtakunnallinen ohjaus.

Sote-maakunnan pelastustoimen valvonnasta säädettäisiin tämän lain 17 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan sisäministeriön tehtävänä olisi kehittää pelastustoiminnan valtakunnallista johtamista sekä koordinoitua siviiliviranomaisten toimintaa laaja-alaisten uhkien torjunnassa. Sisäministeriön tehtävänä olisi myös kehittää eri ministeriöiden ja toimialojen yhteistoimintaa pelastustoimessa. Tämä edellyttää pelastustoimintaan osallistuvien toimijoiden vastuiden selkeyttämistä ja toiminnan suunnittelua näiden vastuiden mukaisesti. Tehtävässä voitaisiin hyödyntää 9 §:ssä säädettyä pelastustoimen neuvottelukuntaa. Kehittäminen voi sisältää esimerkiksi johtamistoiminnan suunnittelun ja selkeyttämisen, yhteisten tilannekuvajärjestelmien ja johtokeskustoimintojen luomisen sekä liittymäpintojen määrittämisen muihin tilannekuvajärjestelmiin.

Pykälän 3 momentin mukaan aluehallintovirasto tukisi sisäministeriötä 1 ja 2 momentissa säädettyissä tehtävissä. Pelastustoimen palvelutasopäätöksen ja pelastustoimen palvelutason valvonnan lisäksi aluehallintovirasto huolehtisi esimerkiksi pelastustoimen palvelujen saatavuuden ja tason arvioinnista ja raportoinnista sisäministeriölle. Lisäksi aluehallintovirasto avustaisi sisäministeriötä pelastustoiminnan johtamisessa tarvittavan tiedon hankinnassa ja tilannekuvan ylläpitämisessä.

Pykälän 4 momentin mukaan sisäministeriön ja aluehallintoviraston tehtävistä sekä eri ministeriöiden ja toimialojen valtakunnallisesta yhteistoiminnasta pelastustoimessa voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Tarkempia säännöksiä voitaisiin antaa esimerkiksi tehtävistä, jotka liittyvät pelastustoiminnan valtakunnallisen johtamisvalmiuden ylläpitämiseen, pelastustoimen valtakunnalliseen suunnitteluun poikkeusolojen ja muiden häiriötilanteiden varalta, sekä varautumiseen pelastuslain 38 §:ssä tarkoitetun avun antamiseen ulkomaille sekä avun vastaanottamiseen ulkomailta.

8 §. *Valtakunnalliset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle.* Valtioneuvoston vahvistamat pelastustoimen kehittämisen valtakunnalliset strategiset tavoitteet olisivat keskeinen osa valtakunnallista pelastustoimen ohjausta.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto vahvistaisi joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita sekä onnettomuus- tai muita uhkia vastaavan laadukkaan ja kustannusvaikuttavan pelastustoimen järjestämiselle siten, että käytävissä olevilla voimavaroilla pystytään kantamaan vastuu pelastuslain mukaisten palvelujen järjestämisestä.

Strategisten tavoitteiden kautta valtioneuvosto voi nostaa esiin erilaisia sote-maakuntien pelastustoimeen liittyviä tavoitteita ja valtakunnallisesti merkittäviä palvelujen uudistus- ja kehittämistarpeita sekä linjata esimerkiksi lainsäädännön ja suorituskyvyn kehittämisen suuntaviivoja. Tarkoituksena on, että tavoitteet ohjaisivat sote-maakunnan kehittämistyötä ja palvelutasopäätöksen valmistelua. Valtakunnalliset strategiset tavoitteet ohjaisivat myös sote-maakuntien kanssa 10 §:n perusteella käytäviä neuvotteluja

Strategisten tavoitteiden valmistelussa kuultaisiin sote-maakuntia ja muita ministeriöitä sekä tarvittaessa eri viranomaisia ja järjestöjä tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden muodostamiseksi.

Tavoitteiden tulisi perustua sisäministeriön 15 §:ssä tarkoitettuun vuosittaiseen selvitykseen, jossa arvioidaan sote-maakuntien pelastustoimen 3 §:ssä säädetyn palvelutason toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä sekä valtakunnallisia linjauksia vaativia kehittämiskohteita.

Lisäksi tavoitteissa olisi otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet, jotka on vahvistettu hallitusohjelmassa, julkisen talouden suunnitelmassa ja valtion talousarviossa. Julkisen talouden suunnitelma ohjaa osaltaan ministeriöitä niiden valmistellessa sote-maakuntia koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta. Julkisen talouden suunnitelmassa arvioidaan sote-maakuntien rahoituksen riittävyttä sote-maakuntien tehtävien hoitamiseen, sote-maakuntien tehtäviä ja velvoitteita koskevaa lainsäädäntöä sekä sote-maakuntien taloutta, mukaan lukien tuottavuutta ja kustannuskehitystä. Näiden kautta valtakunnalliset tavoitteet kytkeytyvät merkittävällä tavalla laajemminkin julkisen talouden suunnitteluun.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin tarkemmin valtakunnallisiin tavoitteisiin sisällytettävät asiat. Peruslähtökohtana on, että tavoitteet koskevat sote-maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvaa pelastustoimea.

Uudistuksen tarkoituksena on varmistaa uhkia vastaavat, yhdenvertaiset, valtakunnallisesti yhdenmukaiset ja kustannusvaikuttavat pelastustoimen palvelut koko maassa. Momentin 1 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin valtakunnallisiin strategisiin tavoitteisiin sisältyisivät pelastustoimen yhdenvertaisen toteutumisen ja vaikuttavuuden tarkemmat tavoitteet. Yhdenvertaisuus edellyttää, että riskeiltään samankaltaisille alueille tuotettaisiin saman tasoisia ja valtakunnallisesti yhdenmukaisia palveluita. Vaikuttavuudella tarkasteltaisiin pelastustoimen ulkoista tehokkuutta. Lisäksi voitaisiin asettaa tavoitteita sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi.

Maakunnan pelastustoimen palvelutason tulisi 3 §:n mukaan vastata kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuus- tai muita uhkia. Palvelutasoa määriteltäessä olisi otettava huomioon myös toiminta valmiuslaissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso määräytyisi riskien arvioinnin perusteella. Kansallisilla ja alueellisilla riskeillä saattaa olla myös sote-maakunnallisia vaikutuksia ja toisaalta sote-maakunnan tulee varautua tukemaan muita sote-maakuntia esimerkiksi myrskytilanteissa ja muissa suuronnettomuuksissa ja erityisesti kansallisessa riskiarviossa määriteltyjen kansallisesti merkittävien riskien osalta.

Tavoitteet voisivat koskea esimerkiksi pelastustoimen paloasema- ja muun palveluverkon ja palvelutason kehittämistä, tilannekeskustoimintojen ja muiden valtakunnallisesti merkittävien suorituskykyjen ja erityisvalmiuksien ja viestinnän kehittämistä, valvontatehtävien yhdenmukaistamista sekä sote-maakuntien kykyä osallistua kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpitämiseen.

Momentin 2 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin strategisiin tavoitteisiin kuuluisivat tavoitteet turvallisuuden edistämiseksi ja sote-maakuntien ja kuntien ja muiden toimijoiden väliselle tätä koskevalle yhteistyölle pelastustoimessa.

Maakuntien ja kuntien yhteistyötä tarvittaisiin esimerkiksi kuntien valmiussuunnittelun tukemisessa, kaavoituksessa ja rakentamisessa sekä kuntien vastuulla olevan toiminnan tilannekuvan tuottamisessa.

Sopimuspalokuntajärjestelmän toiminnan varmistaminen uudistuksen osana on pelastustoimen palvelujärjestelmän toimivuuden näkökulmasta elintärkeää. Esimerkiksi harvaan asutuilla alueilla sopimuspalokuntien merkitys pelastustoiminnan palvelujen tuottajana tai tukena on ensiarvoisen tärkeä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi säännöllisten ja systemaattisten yhteistyörakenteiden

luomista sote-maakuntien ja sopimuspalokuntien välille sekä yhteisistä kehittämistavoitteista sopimista.

Myös pelastustoimen muu järjestösektori tekee laaja-alaista turvallisuustyötä, minkä toiminnan jatkuvuuden varmistaminen osana uudistusta tulisi varmistaa. Esimerkiksi kansalaisrajapinnassa tehtävä onnettomuuksien ehkäisytyö ja varautumiseen liittyvä viestintä ja koulutus luovat pohjan kansalaisten turvallisuusosaamiselle. Käytännössä järjestöjen tekemän työn merkityksen tunnustaminen ja sitominen osaksi sote-maakunnan pelastustoimen palvelukokonaisuutta ja tavoitteita lisäisi toiminnan tehokkuutta. Sillä varmistettaisiin pelastustoimen katkeamaton yhteys sote-maakuntatasolta aina yksittäiseen kansalaiseen.

Lisäksi tavoitteita voitaisiin asettaa esimerkiksi pelastustoimen yhteistoiminnalle sote-maakunnassa toimivien muiden viranomaisten sekä yritysten kanssa tehdylle yhteistyölle. Tällaisia viranomaisia ovat esimerkiksi Häätäkeskuslaitos, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto, puolustusvoimat, Rajavartiolaitos sekä ympäristöviranomaiset. Yritysten kanssa tehtävässä yhteistyössä tärkeimpinä tahoina ovat kriittisen infrastruktuurin ylläpidosta vastaavat yritykset kuten esimerkiksi sähkö-, energia ja teleyritykset sekä laissa pelastustoimen laitteista (10/2007) tarkoitettujen asennusliikkeet ja tarkastuslaitokset. Yritysten kanssa olisi sovittava esimerkiksi tiedonkulkujärjestelyistä ja mahdollista yhteistoimintajärjestelyistä häiriö- sekä poikkeusolojen tilanteita varten.

Momentin 3 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin tavoitteisiin kuuluisivat pelastustoimen kehittämisen valtakunnalliset strategiset tavoitteet.

Tavoitteiden tulisi perustua sisäministeriön 15 §:ssä tarkoitettuun vuosittaiseen selvitykseen, jossa arvioidaan sote-maakuntien pelastustoimen 3 §:ssä säädetyn palvelutason toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä sekä valtakunnallisia linjauksia vaativia kehittämiskohteita.

Kohdassa määriteltäisiin pelastustoimen keskeisten toiminnallisten tehtäväalueiden valtakunnalliset strategiset tavoitteet onnettomuuksien ehkäisyssä, pelastustoiminnassa ja väestönsuojelussa.

Onnettomuuksien ehkäisyn osalta voitaisiin asettaa esimerkiksi pelastustoimelle kuuluvaan ohjaukseen, turvallisuusviestintään, neuvontaan ja yhteistyöhön onnettomuuksien ehkäisemisessä, palontutkintaan, pelastuslain ja muun lainsäädännön mukaisiin valvontatehtäviin, sekä maksuperusteiden yhdenmukaisuuteen ja kustannusvastaavuuteen liittyviä tavoitteita.

Pelastustoiminnan osalta voitaisiin asettaa esimerkiksi pelastustoiminnan toimintavalmiuteen, johtamiseen, yhteistyöhön, tilannekuvahallintaan, päivystys- ja varallaolojärjestelyihin, kansainvälisen avun antamiseen tai vastaanottamiseen, sopimuspalokuntien käytön perusteisiin, työajan hallintaan sekä riskiperustaisiin työvuorovahvuuksiin liittyviä tavoitteita.

Lisäksi voitaisiin asettaa tavoitteita sote-maakunnan pelastustoimen valmiuteen osallistua sisäministeriön johdolla toteutettavaan kansainväliseen pelastustoimintaan.

Valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tavoitteet asetettaisiin 8 kohdan perusteella.

Tavoitteet ohjaisivat myös sote-maakunnallista kehittämistyötä, josta säädettäisiin pelastuslaissa.

Momentin 4 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin strategiaan tavoitteisiin kuuluisivat pelastustoimen tiedonhallinnan kehittämisen valtakunnalliset strategiset tavoitteet.

Pelastustoimen tiedonhallintaa kehitettäisiin toiminnallisilla muutoshankkeilla sekä pelastustoimen järjestämistehtävän kehittämistä ja valtakunnallista yhtenäistämistä edistävillä hankkeilla.

Tavoitteena olisi tiedonhallinnan perustuminen kansallisesti sovittuihin tietomalleihin sekä ICT-arkkitehtuuriin. Digitaalisten ratkaisujen avulla olisi mahdollista parantaa palvelujen taivottavuutta, saatavuutta ja kustannusvaikuttavuutta.

Tavoitteena olisi kehittää käyttäjälähtöisiä sekä tuottavuutta ja tuloksellisuutta parantavia digitaalisia palveluja ja toimintatapoja pelastustoimessa.

Momentin 5 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin strategiaan tavoitteisiin kuuluisivat tavoitteet sote-maakuntien väliselle yhteistyölle pelastustoimessa.

Maakunnat, niiden kohtaamat uhat ja riskit sekä sote-maakuntien edellytykset järjestää ja tuottaa palveluja ovat keskenään erilaisia. Sen vuoksi sote-maakuntien välillä tarvitaan yhteistyötä ja työjakoa palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa.

Kohdan 5 mukaisesti voitaisiin asettaa tavoitteita myös 5 §:n perusteella valtakunnallisesti tai alueellisesti koottujen palveluiden kuten tilanne- ja johtokeskusten toiminnalle.

Lisäksi voitaisiin asettaa tavoitteita esimerkiksi sote-maakuntien yhteistyölle tietojärjestelmiin liittyvässä kehitystyössä, vakavissa infrastruktuurin häiriötilanteissa, laajojen metsäpalojen torjunnassa, vaarallisten aineiden onnettomuuksien torjuntajärjestelmissä ja pelastustoimen kansainvälisen avun antamisen tai vastaanoton resurssien järjestelyssä.

Momentin 6 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin strategiaan tavoitteisiin kuuluisivat tavoitteet sote-maakuntien pelastustoimen tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden lisäämiselle.

Tuottavuuden kasvattaminen on välttämätöntä julkisista varoista rahoitetun pelastustoimen kustannusten nousun hillitsemiseksi. Resurssien on riitettävä riskejä vastaavan palvelutason turvaamiseksi myös tulevaisuudessa.

Tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen edellyttää, että toiminnan tehokkuutta ja sen muutoksia pystytään luotettavasti mittaamaan. Usein organisaatioiden sisäistä tehokkuutta tarkastellaan taloudellisuuden ja tuottavuuden avulla ja ulkoista tehokkuutta vaikuttavuudella. Julkisesti rahoitetun pelastustoimen ja toiminnasta aikaansaatuisten vaikutusten ja kustannusten suhdetta on tärkeää tarkastella sote-maakuntien toiminnassa. Erityisesti julkisella sektorilla kyseessä on monimutkainen prosessi, jossa täysin luotettavaa ja yksiselitteistä keinoa mitata tuottavuutta ei vielä ole. Käynnissä on kuitenkin valmistelutyö pelastustoimen toimintaa, kustannuksia ja resursseja kuvaavien tietojen perusteella muodostettavien mittareiden ja indikaattoreiden käyttöönottamiseksi. Tätä kertynyttä tietoa käytettäisiin sekä valtakunnallisten strategisten tavoitteiden asettamisessa että niiden saavuttamista arvioitaessa.

Momentin 7 kohdan perusteella valtakunnallisissa tavoitteissa määriteltäisiin pelastustoimen investointeja koskevat linjaukset. Tärkeitä investointeja olisivat esimerkiksi toimitila-, kiinteistö-, laite-, kalusto- sekä tieto- ja viestintäteknikkainvestoinnit. Tavoitteena olisi kehittää pelastustoimen perustana olevaa infrastruktuuria koko maan tasolla tavalla, joka ottaa huomioon sekä valtakunnalliset että alueelliset näkökulmat. Valtakunnalliset tavoitteet olisivat pohjana ehdotettavan lain kunkin sote-maakunnan 11 §:ssä tarkoitetulle investointisuunnitelmalle.

Momentin 8 kohdan mukaan valtioneuvoston vahvistamiin strategisiin tavoitteisiin kuuluisivat tavoitteet pelastustoimen alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden ja varautumisen toteuttamiseksi.

Pelastustoimen järjestelmä on kansallisen siviilivalmiuden osalta keskeisessä roolissa niin alueellisesti kuin kansallisesti merkittävien onnettomuusriskien hallinnassa ja kriittisen infrastruktuurin suojaamisessa sekä laajoissa ja vakavissa infrastruktuurin häiriötilanteissa, jotka vaarantavat ihmisten henkeä ja terveyttä. Pelastustoimi muodostaa valmiuden ja varautumisen osalta kansallisella tasolla yhtenä kokonaisuutena toimivan järjestelmän, jolla on oltava yhteiset kehittämisen tavoitteet. Yhteisiin tavoitteisiin sisältyisi asiakokonaisuuksina pelastustoimen operatiiviset pelastustoiminnan ja poikkeusolojen toiminnan valmiuden asiakokonaisuudet sekä pelastustoimen toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen tähtäävät valtakunnalliset ja alueelliset asiakokonaisuudet.

Pelastustoimen vastuulla olevat valmiuden ja varautumisen toteuttamista koskevat tavoitteet perustuisivat osaltaan hallitusohjelmaan, kansallisen tason riskiarviointeihin sekä kansallisen tason muihin valmiutta ja varautumista koskeviin strategioihin, esimerkiksi yhteiskunnan turvallisuusstrategiaan. Lisäksi tavoitteet perustuisivat kansallisen tason valmiuden ja varautumisen suunnitelmiin sekä Suomen kansainvälisiin sitoumuksiin ja muuhun kansainväliseen yhteistoimintaan pelastustoimen ja siviilivalmiuden alalla.

Osaltaan valmiuden ja varautumisen tavoitteet kytkeytyvät momentin 7 kohdan mukaisiin laajakantoisiin investointeihin esimerkiksi kansallisesti merkittävien pelastustoiminnan ja poikkeusolojen toiminnan suorituskykyjen sekä pelastustoimen muun materiaallisen varautumisen osalta.

Valtakunnallisesti ja alueellisesti yhdenmukaisin perustein asetetut tavoitteet edistäisivät myös Suomen kykyä antaa ja vastaanottaa pelastustoimeen kuuluvaa kansainvälistä apua sekä osallistumista pelastustoimen alan kansainväliseen yhteistoimintaan.

Kansallisesti tehokas pelastustoimen järjestelmä rakentuu osin pelastustoimintaan osallistuvien ja siihen virka-apua antavien viranomaisten ja muiden toimijoiden verkoston varaan. Valtakunnallisilla tavoitteilla voitaisiin osaltaan ohjata myös näiden toimijoiden osallistumista pelastustoimen alaan kuuluvan valmiuden ja varautumisen toteuttamiseen.

Pykälän 3 momentin mukaan valtakunnalliset tavoitteet voivat koskea myös muita pelastustoimen kehittämiseksi tarpeellisia asioita. Valtioneuvosto voisi asettaa valtakunnallisia tavoitteita kehittämis-, tutkimus- ja innovaatiotoiminnalle. Säännöksen perusteella valtioneuvosto voisi tarvittaessa tavoitteita asettaessaan ottaa huomioon kulloinkin merkittävimmät kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet.

Seurannan ja arvioinnin perusteella valtioneuvosto saisi kokonaiskuvan tavoitteiden toteutumisesta. Pelastustoimen toimintaympäristössä ja toiminnassa, erityisesti tiedonhallinnan ratkaisuissa voi nelivuotiskauden aikana tapahtui merkittäviäkin muutoksia ja valtakunnallisia tavoitteita voi olla tarpeen muuttaa. Samalla seuranta- ja arviointitieto on osaltaan pohjana tulevien tavoitteiden asettamiselle ja tarvittaessa myös vahvistettujen tavoitteiden muuttamiselle. Seurannan pohjana ovat laajasti eri aineistot, kuten lain 10 §:n mukaiset neuvottelut sisäministeriön ja sote-maakuntien välillä, 13 §:n mukaiset sote-maakuntien selvitykset ja 14 §:n mukaiset aluehallintovirastojen asiantuntija-arviot sekä 15 §:n mukainen sisäministeriön selvitys. Jos seurannan perusteella tai muista erityisistä syistä, kuten julkisen talouden suunnitelman perusteella, osoittautuisi tarpeelliseksi, valtioneuvoston päätöksen mukaisia tavoitteita voitaisiin muuttaa. Muutos voisi perustua sote-maakuntien esitykseen taikka sisäministeriön tai valtiovarainministeriön aloitteeseen.

9 §. *Pelastustoimen neuvottelukunta.* Pykälässä säädettäisiin pelastustoimen neuvottelukunnasta, joka toimisi sisäministeriön yhteydessä. Neuvottelukunta olisi foorumi ohjaavien ministeriöiden ja pelastustoimen järjestämistä vastaavien sote-maakuntien jatkuvaluonteisen keskustelun käymiselle ja yhteisen näkemyksen muodostamiselle. Neuvottelukunta tukisi sisäministeriötä sote-maakuntien vuorovaikutteisessa ohjauksessa ja toimisi sote-maakuntien yhteisenä kanavana tehdä ehdotuksia sisäministeriölle.

Tehtävissään neuvottelukunta kuulisi myös pelastustoimen järjestöjä ja muita pelastustoimessa apuna käytettäviä yhteisöjä sekä asiantuntijoita. Ehdotetun pelastuslain mukaan sote-maakunta voi käyttää pelastustoiminnassa apunaan sopimuspalokuntia tai muita pelastusalalla toimivia yhteisöjä sen mukaan kuin niiden kanssa sovitaan. Pelastustoimen koulutus-, neuvonta- ja turvallisuusviestinnän tehtävissä sekä pelastustoiminnassa voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia organisaatioita ja henkilöitä.

Neuvottelukunnan työ sovitettaisiin yhteen valtiovarainministeriön yhteyteen perustettavan maakuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnan sekä sosiaali- ja terveystieteiden yhteyteen perustettavan sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan kanssa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi seurata ja arvioida pelastustoimen järjestämisen toteutunutta ja tulevaa kehitystä. Tällä tuettaisiin pelastustoimen palvelujen laadun parantamista ja kustannusvaikuttavuuden edistämistä kansallisesti ja alueellisesti.

Momentin 2 kohdan mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi tehdä ehdotuksia pelastustoimen valtakunnallisiksi tavoitteiksi sekä käsitellä 8 §:n 4 momentissa tarkoitettut sisäministeriön aloitteet ja sote-maakuntien esitykset niiden muuttamiseksi.

Valtioneuvosto vahvistaisi 8 §:n 1 momentin mukaan joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita sekä onnettomuus- tai muita uhkia vastaavan pelastustoimen järjestämiseksi. Tavoitteita olisi 8 §:n 4 momentin mukaan tarvittaessa muutettava. Muutos voisi perustua yhden tai useamman sote-maakunnan esitykseen taikka sisäministeriön tai valtiovarainministeriön aloitteeseen.

Tavoitteet valmistelisi sisäministeriö ja ne vahvistaisi valtioneuvosto. Sote-maakunnat voisivat neuvottelukunnassa vaikuttaa valtioneuvoston niille vahvistamien strategisten tavoitteiden valmisteluun ja lausua käsityksensä sisäministeriön aloitteista.

Momentin 3 kohdan mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi edistää pelastustoimen tiedonhallinnan strategisten tavoitteiden toteutumista.

Tällä edistettäisiin sote-maakuntien sitoutumista valtakunnallisten strategisten tavoitteiden toimeenpanoon välittämällä neuvottelukunnassa tietoa strategisten tavoitteiden perusteista sekä toimeenpanoa edistävää tietoa. Neuvottelukunta voi tehdä aloitteita tiedonhallinnan strategisiksi tavoitteiksi sekä tiedonhallinnan kehittämiseksi.

Momentin 4 kohdan mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi käsitellä sote-maakuntien pelastustointia koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita ja muita pelastustoimen kehittämistarpeita.

Tällä edistettäisiin tiedonvaihtoa pelastustoimen järjestämisen näkökulmasta tarpeellisista lainsäädännön ja pelastustoimen muista kehittämistarpeista.

Momentin 5 kohdan mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi käsitellä muita periaatteellisesti tärkeitä ja laajakantoisia sote-maakuntien pelastustoimea koskevia valtion toimenpiteitä.

Tällaisia voisivat olla esimerkiksi kansalliset kehittämisohjelmat kuten onnettomuuksien ehkäisyn toimintaohjelma, erilaiset selvityshankkeet ja arviointiraportit, julkisen talouden suunnitelma sekä hallitusohjelmatavoitteet. Neuvottelukunnassa voitaisiin käsitellä myös esimerkiksi keskeisiä yleislakien muutoksia ja niiden vaikutuksia viranomaisten toimintaan, valvontatehtävien kehitystä eri toimialoilla sekä maksuperusteiden yhdenmukaisuutta ja kustannusvastavuutta. Neuvottelukunnassa voitaisiin lisäksi käsitellä 5 §:ssä säädettyä sote-maakuntien tehtävien kokoamista suurempiin kokonaisuuksiin.

Näin sote-maakunnat voisivat tuoda järjestäjien näkökulmaa tärkeiden ja laajakantoisten toimenpiteiden valmisteluun.

Momentin 6 kohdan mukaan neuvottelukunnan tehtävänä olisi edistää valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä.

Maakunnat voisivat tehdä neuvottelukunnassa alueellista tai valtakunnallista yhteistyötä koskevia aloitteita.

Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvosto asettaisi neuvottelukunnan neljäksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnassa olisi sote-maakuntien sekä sisäministeriön edustus. Muiden sote-maakuntien tehtävien ohjaamisesta vastaavien sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön edustuksella varmistettaisiin ministeriöiden ohjauksen ja valtioneuvoston asettamien neuvottelukuntien toiminnan yhteen toimivuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan neuvottelukunnan tehtävistä, kokoonpanosta ja jaostoista voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tämä mahdollistaisi tehtävien täsmentämisen ja tarvittaessa eri tehtäviin tai tehtäväkokonaisuuksiin keskittyvien jaostojen asettamisen.

10 §. Sisäministeriön neuvottelut sote-maakunnan kanssa. Pykälässä säädettäisiin sisäministeriön neuvotteluista sote-maakunnan kanssa. Pykälän 1 momentin mukaan sisäministeriö neuvottelisi kunkin sote-maakunnan kanssa vuosittain sote-maakunnan järjestämisvastuuseen kuu-

luvien pelastustoimen tehtävien toteuttamisesta. Myös valtiovarainministeriö osallistuisi neuvotteluihin, jotta sote-maakunnan toimintaa ja taloutta pystyttäisiin tarkastelemaan kokonaisuutena.

Ministeriöiden ja sote-maakunnan vuotuinen ohjausneuvottelu yhdistettynä sote-maakunnan jatkuvaluonteiseen ja vuorovaikutteiseen ohjaukseen tukisi sote-maakunnan pelastustoimen järjestämistä, edistäisi ministeriöiden ja sote-maakunnan välistä yhteistyötä sekä tarjoaisi tietoa valtion talousarvion ja julkisen talouden suunnitelman valmisteluun ja seurantaan.

Sote-maakunnan tilanteen ja neuvotteluissa käsiteltävien asiakokonaisuuksien mukaan neuvotteluihin voitaisiin tarvittaessa kutsua myös muiden ministeriöiden edustajia, jos neuvotteluissa käsiteltäisiin sellaisia sote-maakunnan pelastustoimen tehtäviä, jotka edellyttävät kiinteää yhteistyötä muiden ministeriöiden hallinnonalojen kanssa.

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoisi sekä tämän pykälän, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain nojalla käytäviä neuvotteluja sote-maakunnan kanssa siten, että ne muodostaisivat sisällöltään ja toteutukseltaan kokonaisuuden. Käytännössä sosiaali- ja terveysministeriö sopisi muiden ohjaavien ministeriöiden ja sote-maakunnan kanssa neuvottelujen aikatauluista ja osallistujista sekä mahdollisesti ministeriöiden kanssa yhdessä käsiteltävistä asioista, kuten esimerkiksi ensihoidosta ja investoinneista. Sisäministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön neuvottelut voitaisiin toteuttaa tarpeen mukaan aikataulullisesti peräkkäin, rinnakkain tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Lähtökohtana olisi sujuvan ja toiminnallisesti ongelmattoman ohjausmallin muodostaminen siten, että se riittävällä tavoin turvaisi sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja valtiovarainministeriön ohjauksen yhtenäisyyden ja yhteistoiminnan suhteessa sote-maakuntiin. Hallituksen esityksen mukaiset neuvottelut olisivat osa jatkuvaa vuoropuhelua sote-maakunnan kanssa, jonka avulla toimintaa voitaisiin kehittää yhteisymmärryksessä ja eri sote-maakuntien kanssa saatuja kokemuksia hyödyntäen.

Pykälän 2 momentin perusteella neuvotteluissa seurattaisiin ja arvioitaisiin sote-maakunnan järjestämisvastuun toteutumista. Lisäksi neuvotteluissa sovitaisiin sote-maakunnan pelastustoimen seuraavan vuoden tavoitteista sekä niitä tukevista toimenpiteistä. Sisäministeriö ja valtiovarainministeriö voisivat myös tarvittaessa antaa sote-maakunnalle toimenpide-ehdotuksia, jos neuvotteluissa ei päästäisi yhteisymmärrykseen tavoitteista ja toimenpiteistä.

Pykälän 3 momentissa määriteltäisiin mitä asiakokonaisuuksia 2 momentissa tarkoitettu seuranta, arviointi, tavoitteenasetanta sekä toimenpide-ehdotukset koskisivat. Neuvotteluissa seurattaisiin kyseisten asiakokonaisuuksien kehitystä sote-maakunnassa ja arvioitaisiin, miten sote-maakunta on onnistunut niiden toteuttamisessa tai huomioon ottamisessa sekä asetettaisiin tarvittaessa näitä asiakokonaisuuksia koskevia tavoitteita ja toimenpide-ehdotuksia. Asiakokonaisuudet painottuisivat eri sote-maakuntien neuvotteluissa eri tavoin sote-maakunnan tilanteen mukaisesti. Erityisesti käsiteltäisiin asiakokonaisuuksia, joissa sote-maakunnassa olisi kehittämistarpeita, jolloin muita asiankokonaisuuksia voitaisiin käsitellä rajatumminkin.

Momentin 1 kohdan mukaiset neuvottelut koskisivat pelastustoimen valtakunnallisten tavoitteiden ja strategioiden huomioon ottamista ja toimeenpanoa. Valtakunnallisilla tavoitteilla tarkoitettaisiin 8 §:ssä tarkoitettuja pelastustoimen järjestämisen valtakunnallisia tavoitteita ja valtakunnallisilla strategioilla muita valtakunnallisia strategisia linjauksia, kuten valtioneuvoston selontekojen, sisäisen turvallisuuden strategian ja pelastustoimen strategian kaltaisia linjauksia.

Momentin 2 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan pelastustoimen tuottamistapaa. Sote-maakuntalain 7 §:n mukaan sote-maakunnan järjestämistä vastuuseen kuuluisi vastuu tuottamistavasta sekä tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta.

Maakunnan pelastustoimen tuotantorakenteella tarkoitettaisiin sitä, miltä osin sote-maakunta tuottaa järjestämistä vastuun kuuluvat pelastustoimen palvelut itse palveluksessaan olevalla henkilöstöllä ja miltä osin se hankkii niitä esimerkiksi sopimuspalokunnilta ja pelastustoimen järjestöiltä. Ehdotetun pelastuslain 25 §:n mukaan pelastustoimen tehtävien hoitamista varten sote-maakunnan pelastustoimella tulee olla pelastuslaitos. Sote-maakunnan pelastustoimi voisi käyttää pelastustoiminnassa apunaan sopimuspalokuntaa tai muuta pelastusalalla toimivaa yhteisöä sen mukaan kuin niiden kanssa sovitaan. Voimassa olevan pelastuslain 51 §:n mukaan pelastustoimen koulutus-, neuvonta- ja valistustehtävissä sekä pelastustoiminnassa voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia organisaatioita ja henkilöitä.

Lisäksi sote-maakunnat voisivat sote-maakuntalaissa säädetyn mukaisesti tuottaa pelastustoimen palveluita sopimuksen mukaan yhteistoiminnassa keskenään.

Tuotantorakenteen tarkastelu olisi kokonaistarkastelua ja kattaisi sekä nykytilan että sote-maakunnan mahdollisesti suunnittelemat sitä koskevat muutokset.

Momentin 3 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin pelastustoimen palveluiden saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta.

Pelastustoimen palveluiden saatavuus tarkoittaa esimerkiksi sote-maakunnan pelastustoimelle kuuluvaa ihmisten, yritysten sekä muiden yhteisöjen ohjausta, neuvontaa ja turvallisuusviestintää pelastuslaissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämässä, valvontatehtäviä sekä onnettomuuksien johdosta viivytyksettä ja tehokkaasti suoritettavaa pelastustoimintaa.

Pelastustoimen palveluiden laadun valtakunnallinen ja yhdenmukainen arviointi edellyttää sitä koskevien kriteereiden ja mittaamistapojen kehittämistä.

Organisaation ulkoista tehokkuutta tarkastellaan vaikuttavuuden avulla. Julkisesti rahoitetun pelastustoimen ja toiminnasta aikaansaatuisten vaikutusten ja kustannusten suhdetta on tärkeää tarkastella sote-maakuntien toiminnassa. Lisäksi on otettava huomioon toimenpiteiden oikea kohdentaminen riskien perusteella. Erityisesti julkisella sektorilla kyseessä on monimutkainen prosessi, jossa täysin luotettavaa ja yksiselitteistä keinoa mitata tuottavuutta ei vielä ole. Pelastustoimen palveluiden vaikutuksia arvioidaan pääsääntöisesti toiminnan seuranta- ja valvontaa koskevien raporttien perusteella. Pelastustoimessa tullessaan ottamaan käyttöön arviointikehikko, jonka avulla toiminnan vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan.

Momentin 4 kohdan perusteella käsiteltäisiin toimintaympäristön muutoksia ja niiden huomioon ottamista sote-maakunnan toiminnassa.

Toimintaympäristön muutokset voisivat olla yllättäviä ja nopeita muutoksia kansallisessa tai kansainvälisessä toimintaympäristössä tai kansallisen riskiarvion mukaisissa riskeissä. Esimerkkejä toimintaympäristön muutoksista voivat olla esimerkiksi laaja valtakunnallinen epidemia, tai ennakoitavissa olevia ja hitaasti tapahtuvia muutoksia, kuten ilmastonmuutos, väestön ikääntyminen tai muuttoliike. Myös muutokset muiden viranomaisten ja yhteistyötahojen toiminnassa tulee ottaa huomioon oman toiminnan kehittämisessä.

Osana toimintaympäristön muutosten tarkastelua tarkasteltaisiin myös pelastustoimen palvelujen tarpeen muutoksia ja tähän liittyviä maakunnallisia kehittämistarpeita. Palvelutarpeen muutokset voisivat liittyä edellä mainittuihin demografisiin muutoksiin tai esimerkiksi muutoksiin ihmisten turvallisuuden tunteessa, eriarvoistumisen lisääntymiseen ja sen vaikutuksiin esimerkiksi asumisen turvallisuuteen. Toimintaympäristön muutokset voisivat liittyä myös esimerkiksi kaivostoiminnan ja muun merkittävän tuotantolaitoksen toiminnan aloittamiseen tai lopettamiseen.

Momentin 5 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin turvallisuuden edistämistä ja tätä koskevaa yhteistyötä valtakunnallisten ja alueellisten viranomaisten, kuntien ja muiden toimijoiden kanssa. Neuvottelussa voitaisiin käsitellä myös kansainvälistä yhteistyötä.

Tarkasteltaessa sote-maakunnan yhteistyötä sote-maakunnan alueen kuntien ja muiden sote-maakunnassa toimivien julkisten toimijoiden sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa kiinnitettäisiin huomiota erityisesti yhteistyörakenteisiin, yhteisesti sovittuihin toimintatapoihin sekä yhteistyön käytännön toteutumiseen.

Tarkasteltaessa sote-maakunnan kunnille niiden valmiussuunnittelussa antamaa tukea sekä sote-maakunnan toimia pelastustoimen järjestöjen toimintaedellytysten edistämiseksi, kiinnitettäisiin huomiota esimerkiksi sote-maakuntien tähän tehtävään osoittamiin resursseihin, tuen muotoihin ja osa-alueisiin sekä sen käytännön toteutumiseen.

Momentin 6 kohdan perusteella käsiteltäisiin sote-maakunnan pelastustoimen palvelujen tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta sekä sote-maakunnan kustannusten kehitystä ja rahoituksen riittävyttä lakisääteisten tehtävien hoitamiseen sekä tarpeen mukaan muita yleisiä tuottavuuden lisäämiseen liittyviä toimenpiteitä.

Tarkoituksena olisi tunnistaa toimenpiteitä, kuten palvelutuotannon tehostamista ja tuottavuuden lisäämistä, joita sote-maakunta voisi tehdä lisätäkseen toimintansa kustannusvaikuttavuutta ja turvatakseen rahoituksen riittävyyden. Tavoitteena olisi kustannus-vaikuttavuus –suhteeltaan parhaiden pelastustoimen järjestämistapojen edistäminen. Neuvotteluissa sote-maakuntakohtaisia pelastustoimen järjestämistä koskevia tietoja, kuten tietoja pelastustoimen palvelutasosta, suorituskyvystä ja pelastustoimen palveluiden saatavuudesta, laadusta ja vaikuttavuudesta, henkilöstörakenteesta ja alueen erityispiirteistä, verrattaisiin myös muiden sote-maakuntien vastaviin tietoihin perusteettomien erojen tunnistamiseksi ja vähentämiseksi.

Sote-maakuntien toiminta rahoitettaisiin uudistuksen voimaantullessa pääosin tarveperusteisellä valtion rahoituksella, joka olisi yleiskatteellista. Uuteen rahoitusjärjestelmään siirtyminen tuo esiin tarpeen seurata sote-maakunnan talouskehitystä ja rahoituksen riittävyttä lakisääteisiin tehtäviin jatkuvaluonteisesti. Seurannan edellytykset mahdollistuisivat sote-maakuntalain 111 §:n mukaisella velvollisuudella toimittaa ajantasaiset taloustiedot automaattisesti. Sote-maakunnan toiminnan ja talouden kokonaistilanne tulisi vuotuisissa neuvotteluissa aina käsitellyksi, ja näiden suunnittelun, kehittämisen ja seurannan tulisi olla yhteensovitettu kokonaisuus. Sote-maakuntien toiminnan ja talouden ei tulisi erkaantua toisistaan. Sote-maakunnan mahdolliset talousarviolitykset ja tulossa olevat talouden ongelmat eivät siten jäisi huomiotta.

Ohjauksen tavoitteena olisi varmistaa sote-maakunnan välittömien toimien käynnistäminen talouden kumuloituvien ongelmien välttämiseksi.

Valtiovarainministeriöllä olisi keskeinen rooli seurata ja arvioida erityisesti sote-maakunnan itsehallinnon toteutumista, toiminnan ja talouden yhteensovituksista sekä rahoituksen riittävyyttä lakisääteisiin tehtäviin. Sote-maakunnan kanssa käytävässä neuvottelussa voitaisiin tarkastella tulevan tilikauden talousarviota, sillä syksyisin neuvotteluajankohtana olisi tiedossa ajantasaisin arvio sote-maakuntien seuraavan vuoden rahoituksesta. Lisäksi tavoitteena olisi tunnistaa mahdollisimman hyvissä ajoin tilanteita ja tekijöitä, jotka voisivat johtaa sote-maakunnan lisärahoitustarpeeseen.

Maakuntakohtaiset neuvottelut antaisivat tietoa valtioneuvostossa seuraavan kevään julkisen talouden suunnitelman laatimiselle ja vuotuisen valtion talousarviovalmisteluun.

Momentin 7 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan pelastustoimen investointeja ja sote-maakunnan alustavaa esitystä ehdotettavan lain 11 §:ssä tarkoitetuksi investointisuunnitelmaksi. Uutta investointisuunnitelmaa koskevan esityksen arviointi ei olisi mahdollista ilman sote-maakunnassa edellisten neuvottelujen jälkeen toteutettujen investointien ja keskeneräisiä investointien tarkastelua, joten myös niitä tarkasteltaisiin neuvotteluissa osana alustavan investointisuunnitelman käsittelyä. Sote-maakunnan alustava esitys investointisuunnitelmaksi sisältyisi ehdotettavan lain 13 §:n 2 momentissa tarkoitettuun sote-maakunnan vuosittaiseen selvitykseen, ja alustavaa esitystä arvioitaisiin pelastustoimen osalta aluehallintoviraston 14 §:ssä tarkoitettuihin asiantuntija-arvioihin. Mainitut asiakirjat olisivat neuvotteluissa osapuolten käytettävissä. Sote-maakunnan investointisuunnitelma koskisi sekä pelastustoimea että sosiaali- ja terveydenhuoltoa, ja sote-maakunnan valtion rahoitus olisi yleiskatteellista. Sosiaali- ja terveysministeriön sote-maakunnan kanssa käymissä sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevissa neuvotteluissa käsiteltäisiin siten niin ikään sote-maakunnan alustavaa esitystä investointisuunnitelmaksi. Sote-maakunnan pelastustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon investointien yhteensovittamiseksi ja niiden yhteistä investointisuunnitelmaa koskevan esityksen arvioimiseksi neuvottelut voisi tältä osin olla perusteltua järjestää yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Momentin 8 kohdan mukaan neuvotteluissa käsiteltäisiin myös pelastustoimen tiedonhallintaa. Tämä käsittäisi erityisesti tiedonhallinnan strategisen kehityksen ja kehittämistarpeiden tarkastelun. Keskeistä olisi se, miten tiedonhallinta voisi tukea muita neuvotteluissa käsiteltäviä asiakokonaisuuksia, erityisesti pelastustoimen palvelujen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta sekä pelastustoimen kustannusvaikuttavuutta ja tuottavuutta. Lisäksi neuvotteluissa käsiteltäisiin 8 §:n 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettujen pelastustoimen tiedonhallinnan valtakunnallisten tavoitteiden sekä tiedonhallinnan strategioiden huomioon ottamista sote-maakunnan kehittämisessä. Digitaalisten järjestelmien merkitys palvelujen seurannan, raportoinnin, saatavuuden ja kustannusvaikuttavuuden parantamisen kannalta muodostuu yhä merkittävämmäksi.

Momentin 9 kohdan mukaan käsiteltäisiin yhteistyötä ja työnjakoa muiden sote-maakuntien kanssa. Neuvotteluissa voitaisiin käsitellä esimerkiksi sote-maakuntalain 8 luvussa säädettyä sote-maakuntien sopimukseen perustuvaa yhteistoimintaa, tämän lain 5 §:ssä säädettyä tehtävien kokoamista suurempiin kokonaisuuksiin ja pelastuslaissa säädettyä sote-maakuntien yhteistoimintaa pelastustoiminnassa.

Momentin 10 kohdan perusteella käsiteltäisiin sote-maakunnan pelastustoimen omavalvontaa, josta säädetään tämän lain 16 §:ssä. Omavalvonnalla tarkoitetaan järjestelyä, jonka avulla var-

mistetaan, että toiminta ja palvelut järjestetään lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Neuvotteluissa käsiteltäisiin omavalvonnan toteutumista ja tuloksia sekä näiden vaikutuksia palveluiden kehittämiseen.

Momentin 11 kohdan mukaan neuvotteluissa voitaisiin käsitellä tarpeen mukaan myös muita pelastustoimen järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyviä asioita Neuvotteluissa voitaisiin siten tarkastella 1- 10 kohdassa nimenomaisesti todettujen asioiden lisäksi myös muita asioita käytännössä esille nousseiden tarpeiden pohjalta. Aloitteen asian käsittelylle voisivat tehdä sekä sote-maakunta että ministeriöt.

Pykälän 4 momentin perusteella sote-maakunnan järjestämisvastuun toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa otettaisiin erityisesti huomioon edellisissä neuvotteluissa sovittujen toimenpiteiden ja sisäministeriön toimenpide-ehdotusten toimeenpano sote-maakunnassa sekä sovittujen tavoitteiden toteutuminen. Tällä varmistettaisiin osaltaan vuosittaisten neuvottelujen muodostuminen jatkuvaluonteiseksi kokonaisuudeksi. Jos sovittuja toimenpiteitä tai toimenpide-ehdotuksia ei olisi toteutettu tai tavoitteet eivät olisi toteutuneet, olisi tärkeää selvittää syy tälle. Seurannassa ja arvioinnissa hyödynnettäisiin erityisesti 13 §:n 2 momentissa tarkoitettua sote-maakunnan vuosittaista selvitystä sekä 14 §:ssä tarkoitettua aluehallintoviraston asiantuntija-arviota, joiden perusteella olisi mahdollista tarkastella uudelleen toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi tai tavoitteen muuttamista, jos se olisi osoittautunut käytännössä mahdottomaksi tai olosuhteiden muutoksen takia tarpeettomaksi.

Pykälän 5 momentin perusteella sisäministeriö laatisi yhteistyössä sote-maakunnan kanssa asiakirjan käydyistä neuvotteluista.

Asiakirjaan kirjattaisiin pelastustoimen järjestämisen kokonaisuuden toteutuminen. Lisäksi asiakirjassa todettaisiin neuvotteluissa sovitut seuraavan vuoden keskeiset tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet sekä sisäministeriön mahdollisesti antamat toimenpide-ehdotukset. Asiakirja julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa. Pykälän 3 momentin 7 kohdan osalta toimenpiteet ja mahdolliset toimenpide-ehdotukset koskisivat erityisesti sitä, miten sote-maakunnan tulisi muuttaa alustavaa esitystään investointisuunnitelmaksi ennen lopullisen esityksen tekemistä ohjaaville ministeriölle ehdotettavan lain 11 a §:ssä säädetyllä tavalla, jotta investointisuunnitelma täyttäisi sille 11 §:ssä asetetut vaatimukset. Koska investointisuunnitelma koskisi sekä pelastustoimea että sosiaali- ja terveydenhuoltoa, sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö huolehtisivat tältä osin sovittavien toimenpiteiden ja toimenpide-ehdotustensa yhteensovittamisesta.

11 §. Sote-maakunnan investointisuunnitelma. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan investointisuunnitelmasta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan olisi laadittava vuosittain esitys sote-maakunnan investointisuunnitelmaksi siten kuin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (\) annetun lain 24 §:ssä säädetään. Investointisuunnitelman tulisi sisältää tiedot seuraavaa tilikautta seuraavien neljän tilikauden aikana aloitettavista sote-maakuntalain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun sote-maakuntakonsernin investoinneista ja investointia vastaavista sopimuksista sekä niiden rahoituksesta. Lisäksi investointisuunnitelman tulisi sisältää tiedot sote-maakunnan toimitilojen ja kiinteistöjen sekä muiden pitkävaikutteisten hyödykkeiden suunnitelluista luovutuksista. Mainitut tiedot olisi esitettävä erikseen pelastustoimen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon osalta. Investointisuunnitelma ei saisi olla ristiriidassa sote-maakuntalain (\) 15 §:ssä tarkoitetun sote-maakunnan lainanottovaltuuden kanssa. Sen lisäksi mitä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 24 §:n 1 momentissa säädetään, pelastustoimea koskevan investointisuunnitelman osan tulisi perustua 8 §:ssä tarkoitettuihin pelastustoimen

valtakunnallisiin tavoitteisiin sekä kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin sekä onnettomuus- tai muihin uhkiin. Osana pelastustoimen valtakunnallisia tavoitteita määriteltäisiin yleiset linjaukset pelastustoimen investoinneista. Sote-maakunnan investointisuunnitelman tulisi perustua näihin linjauksiin, ja myös muut pelastustoimen valtakunnalliset tavoitteet olisi otettava huomioon. Koska sote-maakunnan käytettävissä oleva rahoitus ei todennäköisesti riittäisi kaikkiin hyödyllisiin investointeihin ja niitä vastaaviin sopimuksiin, sote-maakunnan olisi valittava mainittuun investointisuunnitelman osaan sote-maakunnan pelastustoimen järjestämisen kannalta tärkeimmät investoinnit ja niitä vastaavat sopimukset, ja siinä olisi arvioitava sen sisältämien toimien vaikutuksia sote-maakunnan pelastustoimen yhdenvertaiseen saatavuuteen, laatuun ja kustannusvaikuttavuuteen. Kyseisessä investointisuunnitelman osassa olisi otettava huomioon 10 §:ssä tarkoitetut neuvottelut. Sote-maakunta sisällyttäisi ehdotettavan lain 13 §:ssä tarkoitettuun vuosittaiseen selvitykseensä alustavan esityksen investointisuunnitelmaksi, jota käsiteltäisiin mainituissa sisäministeriön ja sote-maakunnan välisissä vuosittaisissa neuvotteluissa, joihin osallistuisi myös valtiovarainministeriö. Neuvotteluissa sovittaisiin mahdollisista alustavan investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan muutostarpeista, tai mikäli ministeriöt eivät pääsisi sote-maakunnan kanssa asiasta yksimielisyyteen, ne voisivat yksipuolisesti antaa sote-maakunnalle toimenpide-ehdotuksia alustavan investointisuunnitelman muuttamiseksi. Sote-maakunnan olisi otettava nämä huomioon tässä pykälässä tarkoitettussa investointisuunnitelmassa koskevassa esityksessään. Sote-maakunnan investointisuunnitelma koskisi sekä pelastustoimea että sosiaali- ja terveydenhuoltoa, ja sote-maakunnan valtion rahoitus olisi yleiskatteellista. Sosiaali- ja terveysministeriö kävisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain 23 §:n perusteella sote-maakunnan kanssa vastaavat sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevat neuvottelut, ja neuvotteluissa käsiteltäisiin sote-maakunnan alustavaa esitystä investointisuunnitelmaksi sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta. Sisäministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ja huolehtisivat neuvotteluissa sovittavien alustavaa investointisuunnitelmaa koskevien toimenpiteiden ja toimenpide-ehdotustensa yhteensovittamisesta.

Pykälän 2 ja 3 momentti tulisivat sovellettaviksi, mikäli sote-maakunnan esittämä investointisuunnitelma ei olisi ristiriidassa sote-maakunnan lainanottovaltuuden kanssa, eikä sosiaali- ja terveysministeriö siten olisi hylännyt sitä tällä perusteella. Tällöin sisäministeriö päättäisi ainoastaan sote-maakunnan investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan hyväksymisestä ja sosiaali- ja terveysministeriö sen sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osan hyväksymisestä. Ministeriöt tekisivät asiasta erilliset päätökset, joista voisi hakea erikseen muutosta ja jotka olisivat erikseen täytäntöön pantavissa. Ministeriöt hylkäisivät tai hyväksyisivät toimivaltansa kuuluvan investointisuunnitelman osan aina kokonaisuudessaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin perusteista, joiden nojalla sisäministeriö voisi hylätä sote-maakunnan esittämän investointisuunnitelman koko pelastustoimea koskevan osan. Yhdenkin kriteereistä täytyminen riittäisi hylkäämiseen. Toisaalta sisäministeriö hyväksyisi esitetyn pelastustoimea koskevan investointisuunnitelman osan aina, jos mikään kriteereistä ei täytyisi. Momentin 1 kohdan mukaan sisäministeriö voisi hylätä investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan, jos siinä ei olisi esitetty, miten kaikki siihen sisältyvät investoinnit ja investointeja vastaavat sopimukset rahoitettaisiin. Toisin sanoen kyseinen investointisuunnitelman osa olisi alijäämäinen. Kyse voisi olla myös tilanteesta, jossa rahoitus olisi nimellisesti osoitettu kaikille pelastustoimen investoinneille ja niistä vastaaville sopimuksille, mutta esimerkiksi omaisuuden luovutushinta olisi selvästi yliarvostettu, minkä johdosta olisi ilmeistä, että esitetty rahoitus ei tosiasiallisesti tulisi riittämään kaikkiin suunnitelman osaan sisältyviin investointeihin ja niitä vastaaviin sopimuksiin.

Momentin 2 kohdan mukaan pelastustoimea koskeva investointisuunnitelman osa voitaisiin hylätä, mikäli olisi ilmeistä, että siihen sisältyvä vaikutuksiltaan laajakantoinen tai taloudellisesti merkittävä investointi tai investointia vastaava sopimus voitaisiin toteuttaa kustannustehokkaammin sote-maakuntien välisenä yhteistyönä. Kohdan tarkoituksena olisi varmistaa, etteivät sote-maakunnat toteuttaisi tarpeettomasti päällekkäisiä ja toistensa kanssa perusteettomasti kilpailevia hankkeita, jotka synnyttäisivät merkittäviä lisäkustannuksia ilman että niillä saavutettaisiin turvallisuushyötyjä. Esimerkiksi kallista öljyntorjuntakalustoa tai muuta erityiskalustoa ei olisi tarkoituksenmukaista hankkia paikkoihin, joissa sen kapasiteetti ei olisi täydessä käytössä, jos sote-maakuntien työnjakoa kehittämällä selvittäisiin selvästi laajempaa aluetta palvelevalla kalustolla ilman, että tämä johtaisi riittävien ja yhdenvertaisten palveluiden vaarantumiseen. Myös esimerkiksi ICT-hankkeet saattaisi usein olla kustannustehokkaampaa toteuttaa sote-maakuntien yhteistyönä.

Momentin 3 kohdan mukaan pelastustoimea koskeva investointisuunnitelman osa voitaisiin hylätä, mikäli olisi ilmeistä, että siihen sisältyvä vaikutuksiltaan laajakantoinen tai taloudellisesti merkittävä investointi tai investointia vastaava sopimus taikka luovutus ei edistäisi pelastustoimen kustannusvaikuttavaa järjestämistä. Näin olisi tilanteissa, joissa investointi tai sitä vastaava sopimus olisi kustannuksiltaan suhteeton siitä saatavaan turvallisuushyötyyn nähden, esimerkiksi sen vähäisen käytön vuoksi. Pelastustoimen hyödykkeiden luovutusten osalta voitaisiin puuttua esimerkiksi tilanteisiin, jossa huonossa taloudellisessa tilanteessa oleva sote-maakunta suunnittelisi pelastustoimen järjestämisen kannalta keskeisen omaisuuden myymistä toimintamenojensa rahoittamiseksi esimerkiksi välttääkseen sote-maakuntalakiyhdytyksen 120 §:ssä tarkoitetun sote-maakunnan arviointimenettelyn.

Koska sote-maakuntien valtion ohjauksessa tulisi huolehtia siitä, ettei ilman riittäviä perusteita rajoiteta sote-maakuntien mahdollisuutta itse päättää itsehallintonsa perusteella investointihankkeista, pykälän 3 momentin 2 ja 3 kohta koskisivat vain laajakantoisia ja taloudellisesti merkittäviä hankkeita. Pykälän 3 momentin mukaan laajakantoisella investoinnilla ja investointia vastaavalla sopimuksella sekä luovutuksella tarkoitettaisiin sellaista hanketta, joka vaikuttaisi merkittävästi sote-maakuntien väliseen työnjakoon tai jolla olisi muutoin pitkäkestoisia tai maantieteellisesti laajoja vaikutuksia pelastustoimeen sote-maakunnassa. Kyseessä voisi siten olla esimerkiksi hanke, jonka vaikutukset palvelutuotantoon ulottuisivat usean sote-maakunnan alueelle tai hanke, jonka välittömät vaikutukset rajoittuisivat yhteen sote-maakuntaan, mutta jolla voisi olla vaikutuksia myös muiden sote-maakuntien toimintaan. Jos hanke johtaisi siihen, että palvelujen tuotanto siirtyisi sote-maakunnan sisällä paikkakunnalta toiselle ja sen myötä muiden sote-maakuntien asukkaiden mahdollisuudet saada kyseistä palvelua heikkenisivät, voisi kysymyksessä olla laajakantoinen hanke. Toiminnallisessa mielessä laajakantoisuus voisi liittyä esimerkiksi siihen, miten hanke vaikuttaisi lähipalvelujen saatavuuteen taikka palvelujen laatuun. Taloudellisesti merkittäväällä investoinnilla ja investointia vastaavalla sopimuksella sekä luovutuksella puolestaan tarkoitettaisiin sellaista hanketta, joka vaikuttaisi sote-maakunnan talouteen pitkäaikaisesti olennaisella tavalla. Tällaisesta taloudellisesta merkittävydestä kertoisi hankkeen absoluuttisen rahamääräisen suuruuden lisäksi myös sen suuri osuus suhteessa toiminnan kokonaiskustannuksiin.

Pykälän 4 momentin mukaan esitetyn sote-maakunnan investointisuunnitelman pelastustoimea koskevan osan hylkäämisen johdosta sovellettavasta menettelystä säädetään sosiaali- ja terveysdenhuollon järjestämisestä annetun lain 24 a §:n 6 ja 7 momentissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 24 a §:n 6 momentin mukaan, mikäli sote-maakunnan investointisuunnitelman pelastustoimea koskeva osa hylätään pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11 §:n 2 momentin perusteella, sote-maakunnan on toimitettava kyseisen investointisuunnitelman osan korvaava esitys viivytyksettä sisäministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Korjattu investointisuunnitelman pelastustoimea koskeva osa voidaan hyväksyä vain, jos siihen sisältyvä pitkäaikaisen lainan määrä on enintään hylättyyn esitykseen sisältyneen pitkäaikaisen lainan suuruinen. Muilta osin sen hyväksymiseen sovelletaan, mitä tämän pykälän 2 momentissa säädetään.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 24 a §:n 7 momentin mukaan, mikäli sote-maakunnan investointisuunnitelman pelastustoimea koskeva osa hylätään pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 11 §:n 2 momentin perusteella, sote-maakunta voi 4 momentista poiketen toimittaa osin hylätyn investointisuunnitelmaa koskevan esityksen kokonaisuudessaan korvaavan esityksen sisäministeriölle, sosiaali- ja terveysministeriölle ja valtiovarainministeriölle. Tällöin sote-maakunnan investointisuunnitelmaa koskevan uuden esityksen hyväksymiseen sovelletaan mitä tämän pykälän 2 momentissa säädetään.

Pykälän 5 momentin mukaan sote-maakunta saisi toteuttaa pelastustoimen investoinnin tai investointia vastaavan sopimuksen taikka pelastustoimen toimitilan, kiinteistön tai muun pitkävaikutteisen hyödykkeen luovutuksen vain, jos se sisältyy sote-maakunnan investointisuunnitelman sisäministeriön edellä tässä pykälässä säädetyllä tavalla hyväksymään pelastustoimea koskevaan osaan. Sote-maakunnan olisi sote-maakuntalain (\) 48 §:ssä tarkoitetulla omistajaohjauksella huolehdittava, että mainitun lain 4 §:n 1 momentissa tarkoitetun sote-maakuntakonsernin pelastustoimen investoinnit, investointia vastaavat sopimukset tai luovutukset eivät ole ristiriidassa hyväksytyyn investointisuunnitelman kanssa. Mainitun 48 §:n mukaan omistajaohjauksella tarkoitettaisiin toimenpiteitä, joilla sote-maakunta omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaisi yhtiön ja muun yhteisön hallintoon ja toimintaan. Toimenpiteet voisivat liittyä ainakin perustamissopimukseen, yhtiöjärjestysmääräyksiin, palvelujen tuottamista koskeviin sopimuksiin ja muihin sopimuksiin, henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen sote-maakuntaa eri yhteisöissä edustaville henkilöille sekä muuhun sote-maakunnan määräysvallan käyttöön.

Momentin mukaan sen vastainen sote-maakunnan päätös tai oikeustoimi olisi mitätön. Päätöksellä tarkoitettaisiin hyödykkeen hankinta-, luovutus- tai muuta vastaavaa päätöstä ja oikeustoi-mella hyödykkeen hankintaa tai luovutusta taikka investointia vastaavaa sopimusta, kuten vuokra- tai rahoitusleasingsopimusta.

12 §. *Sisäministeriön aloite sote-maakunnan lisärahoituksen myöntämisestä.* Kyseessä olisi informatiivinen viittaussäännös. Sote-maakuntien rahoituksesta annettavan lain 11 §:n mukaan, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 7, 15 ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin liittyvien pelastustoimen palvelujen järjestämisen, sote-maakunnalla olisi oikeus saada muualla laissa säädetyn lisäksi valtiolta rahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi (lisärahoitus) ottaen huomioon sote-maakunnan edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät. Lisärahoitus myönnettäisiin valtion talousarvioon otettavasta määrärahadista. Lisärahoitusta koskevaan päätökseen voitaisiin edellä säädetyn varmistamiseksi ottaa palvelujen vaikuttavuutta, laatua, määrää tai järjestämisen tehokkuutta koskevia ehtoja. Lisärahoituksen myöntämisestä ja maksamisesta säädettäisiin ehdotettavan sote-maakuntien rahoituslain 26 §:ssä. Säännöksen mukaan lisärahoitusta voitaisiin myöntää sote-maakunnan hakemukseen perustuen tai sisäministeriön aloitteesta. Lisärahoituksesta päättäisi valtioneuvosto.

Vaikka sote-maakunnalla olisi oikeus saada lisärahoitusta tilanteissa, joissa rahoituksen taso muutoin ei riittäisi palvelujen turvaamiseen, lisärahoitus ei kuitenkaan olisi kestävä ratkaisu sellaisen sote-maakunnan pelastustoimen järjestämisen rahoitukseen, jonka ongelmien taustalla olisi rakenteellisia, erillisiä korjaustoimenpiteitä edellyttäviä ongelmia. Tästä syystä sote-maakuntalain 113 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että toistuva lisärahoituksen myöntäminen voisi käynnistää sote-maakuntalaissa säädetyn arviointimenettelyn.

13 §. Sote-maakunnan seuranta- ja arviointivelvollisuus. Sote-maakuntalain 7 § 2 momentin mukaan tehtävien hoidosta järjestämistä vastuussa oleva sote-maakunta vastaa asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden:

- 1) yhdenvertaisesta saatavuudesta;
- 2) tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä;
- 3) tuottamistavasta;
- 4) tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta;
- 5) viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Pykälässä säädettäisiin siitä, miten pelastustoimen tuottamista seurattaisiin sote-maakunnassa ja miten näin saatua tietoa hyödynnettäisiin sote-maakunnan pelastustoimen tuottamisen ohjauksessa, johtamisessa ja päätöksenteossa sekä sote-maakunnan raportoinnissa. Lähtökohtana olisi luotettava, tehokas ja ajantasainen tietotuotanto, joka palvelisi edellä mainittuja tarkoituksia. Tietoperustan tulisi olla yhtenäinen ja vertailukelpoinen sekä kansallisella tasolla, sote-maakuntien välillä, että sote-maakuntien sisällä.

Pykälän 1 momentin perusteella sote-maakunnan olisi seurattava järjestämistä vastuullaan olevan pelastustoimen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä verrattava näitä vastaavaan tietoon muista sote-maakunnista. Seurannassa sote-maakunta hyödyntäisi tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia sekä alueellista tietoa, kuten aluehallintoviraston 14 §:n mukaista asiantuntija-arviota sekä kansallista tietoa, kuten pelastustoimesta kerättyä kansallista ja alueellista arviointitietoa, tilastoaineistoja, pelastusalaan koskevaa tutkimus- ja kehittämishankkeissa tuotettua tietoa, sisäistä turvallisuutta koskevia ennakointiaineistoja sekä sisäministeriön 15 §:n mukaista selvitystä. Seurantatietoa hyödynnettäisiin sote-maakunnassa pelastustoimen tietojohdantamisessa toiminnan, tuotannon ja talouden ohjauksen, johtamisen, kehittämisen ja päätöksenteon tukena. Esimerkiksi sote-maakunnan palvelustrategia ja palvelutasopäätös voitaisiin näin perustaa luotettavalle ja ajantasaiselle tiedolle ja seurata sen toteutumista. Seurantatiedon perusteella sote-maakunta voisi myös esimerkiksi suunnitella ja uudistaa pelastustoimen palveluiden tuottamistapaa ja palvelutuotantoa vastaamaan palvelutasoon kuuluvien tehtävien kehittämistarvetta mahdollisimman kustannusvaikuttavalla tavalla. Merkittävää julkisen vallan käyttöä ei kuitenkaan voitaisi osittaa muulle taholle kuin viranomaisille. Vertaamalla seurantatietoa vastaavaan muista sote-maakuntia koskevaan tietoon sote-maakunta voisi esimerkiksi löytää uusia tapoja edistää palvelutuotantonsa tuottavuutta ja laatua.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan olisi laadittava vuosittain selvitys sote-maakunnan pelastustoimen palveluiden toteutumisesta ja talouden tilasta. Selvityksessä olisi kuvattava

ja arvioitava, miten pelastustoimen valtakunnalliset tavoitteet, sisäministeriön ja sote-maakunnan vuosittaisissa neuvotteluissa sovitut tavoitteet ja niitä tukevat toimenpiteet sekä mahdolliset sisäministeriön antamat toimenpide-ehdotukset on toteutettu sote-maakunnassa. Lisäksi selvitykseen olisi sisällytettävä sote-maakunnan alustava esitys ehdotettavan lain 11 §:ssä tarkoitettuihin investointisuunnitelmiin. Alustavan investointisuunnitelmaa koskevan esityksen olisi vastattava sisällöltään 11 §:ssä säädettyä. Selvitys olisi kuitenkin siltä osin alustava, että sitä saattaisi olla tarpeen muuttaa sen laatimisen jälkeen käytävien ehdotettavan lain 10 §:ssä tarkoitettujen sisäministeriön ja sote-maakunnan vuosittaisten neuvottelujen lopputuloksena sekä sen yhteensovittamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua myöhemmin tarkentuvan sote-maakunnan lainanottovaltuuden määrän kanssa. Selvitys tulisi toimittaa sisäministeriölle ja sille aluehallintovirastolle, jonka toiminta-alueeseen sote-maakunta kuuluu. Sisäministeriö käyttäisi selvitystä 10 §:n mukaisissa neuvotteluissa sote-maakunnan kanssa sote-maakunnan pelastustoimen järjestämisvastuun toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa sekä kansallisen ohjauksen, johtamisen ja kehittämisen tukena. Arviointi sisältäisi myös sote-maakunnan investointisuunnitelmaa koskevan alustavan esityksen käsittelyn. Aluehallintovirasto käyttäisi tietoja 14 § mukaisissa asiantuntija-arvioissaan. Vuosittaisen selvityksen laatimisessa sote-maakunta käyttäisi kokoamaansa seurantatietoa.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan seurantatiedon tulisi olla yhdenmukaista ja vertailtavaa. Sisäministeriön asetuksella voitaisiin säätää 1 momentissa tarkoitettua seurannan vähimmäistietosisällöstä. Vähimmäistietosisällöllä tarkoitettaisiin asioita, joista sote-maakunnan olisi ainakin kerättävä tietoa. Vähimmäistietosisällön määrittelyllä varmistetaan, että sote-maakuntien johtamisessa ja suunnittelussa käytettävä tieto on yhdenmukaista sote-maakuntien vertailussa ja arvioinnissa käytetyn tiedon kanssa. Tämän lisäksi sote-maakunta voisi käyttää järjestämisvastuuseensa kuuluvassa pelastustoimen ohjauksessa, johtamisessa ja päätöksenteossa muuta tarpeelliseksi katsomaansa tietoa. Lisäksi sisäministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin tiedoista, joiden tulisi sisältyä 2 momentissa tarkoitettuun selvitykseen sekä ajankohdasta, jolloin se olisi toimitettava sisäministeriölle ja aluehallintovirastolle.

14 §. Aluehallintoviraston asiantuntija-arvio. Pykälässä säädettäisiin aluehallintovirastojen asiantuntija-arvioista ja niiden laatimisesta. Aluehallintoviraston tehtävänä on ehdotettavan lain 17 §:n 2 momentin nojalla valvoa pelastustointia sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan ja 18 §:n 1 momentin nojalla valvoa ja arvioida, onko sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso riittävä. Ehdotettavan lain 7 §:n 3 momentin mukaan aluehallintovirasto tukee sisäministeriötä pelastustoimen yleisessä johtamisessa, ohjaamisessa ja valvonnassa sekä pelastustoimen valtakunnallisissa valmisteluissa ja järjestelyissä.

Pelastustoiminnan lisäksi aluehallintoviraston arvio sote-maakunnan pelastustoimen palvelutason riittävydestä sisältäisi pelastustoimelle kuuluvan ohjauksen, turvallisuusviestinnän ja neuvonnan ja yhteistyön onnettomuuksien ehkäisemiseksi; palontutkinnan, pelastuslain ja muun lainsäädännön mukaiset valvontatehtävät; varautumisen päivittäisiin tilanteisiin, suuronnettomuuksiin ja muihin häiriötilanteisiin, poikkeusoloihin ja niihin kuuluviin väestönsuojelutilanteisiin; pelastustoimen ohjeet ja suunnitelmat; sekä muut pelastustoimeen kuuluvat tehtävät. Lisäksi aluehallintovirasto arvioisi sote-maakunnan pelastustoimen valmiutta osallistua sisäministeriön johdolla toteutettavaan kansainväliseen pelastustoimintaan.

Aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 4 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan aluehallintoviraston tehtävänä on peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi.

Pelastuslain ehdotetun 87 §:n mukaan sote-maakunnan pelastusviranomaisen tulee toimittaa pelastustoimen suoritteista, voimavaroista, järjestelyistä ja muusta varautumisesta sekä toimenpiderekisteristä maksutta sisäministeriölle, aluehallintovirastolle ja Pelastusopistolle tietoja, jotka ovat tarpeen tilastojen tekemistä varten. Pelastuslain 91 §:n mukaan Pelastusopisto saa käyttää rekisterissä olevia tietoja tilastojen laatimista varten. Pelastusopiston tehtävänä on pelastusopistosta annetun lain 2 §:n nojalla laatia toimenpiderekisterin tietojen pohjalta pelastustoimen valtakunnalliset tilastot.

Arvioinnin tukena olisi lisäksi tämän lain 16 §:ssä säädetty sote-maakunnan omavalvontaohjelma sekä omavalvontaohjelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet.

Osana arviointitehtäväänsä aluehallintovirasto tulisi hankkia tarvittavat tiedot ja laatia niiden perusteella asiantuntija-arviot sisäministeriölle. Sisäministeriö ja valtiovarainministeriö käyttäisivät asiantuntija-arvioita sote-maakunnan kanssa käytävissä neuvotteluissa ja muussa jatkuvassa johtamisessa ohjauksessa ja kehittämisessä.

Valvontaviranomaisen suorittaman valvonnan kautta olisi mahdollisuus saada tietoja erityisesti palveluissa ja palvelujärjestelmässä olevista ongelmista. Sisäministeriön selvityksen kannalta olisi tärkeää, että valvontaviranomaisen raporteissa tarkasteltaisiin erityisesti sellaisia tilanteita, joiden perusteella palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa tai palvelutuotannon ohjauksessa on ongelmia aiheuttavia puutteita.

Sote-maakunta käyttäisi asiantuntija-arvioita järjestämisvastuulleen kuuluvan pelastustoimen ohjauksessa, johtamisessa, päätöksenteossa, kehittämisessä ja sote-maakuntalain 41 §:ssä tarkoitetun sote-maakuntastrategian valmistelussa.

Pykälän 1 momentin mukaan aluehallintovirasto valmistelisi pelastustoimen palvelutason ja rahoituksen tason riittävyyden arvioimiseksi sote-maakunnittain vuosittain asiantuntija-arvion. Asiantuntija-arvioissa tarkastellaan ja arvioidaan pelastustoimen palvelutasoa tehtäväkohtaisesti, pelastustoimen palveluiden tarvetta, saatavuuden sekä laadun toteutunutta ja arvioitua tulevaa kehitystä sekä investointien tarvetta ja vaikutuksia. Investointien tarpeellisuuden ja vaikutusten osalta aluehallintovirasto arvioisi erityisesti kunkin sote-maakunnan ehdotettavan lain 13 §:n 2 momentissa tarkoitettua alustavaa esitystä sote-maakunnan investointisuunnitelmaksi sekä kunkin sote-maakunnan että valtakunnallisen tilanteen näkökulmasta.

Asiantuntija-arviot julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa, jolloin kukin sote-maakunta voisi verrata oman toimintansa laatua, tehokkuutta ja vaikuttavuutta muihin sote-maakuntiin, ja asiantuntija-arvioita voitaisiin hyödyntää myös esimerkiksi tutkimuksessa sekä kansallisessa kehittämisessä ja arvioinnissa.

Aluehallintovirastoista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan aluehallintovirasto voi hoitaa tehtäviä myös useamman kuin yhden viraston toimialueella, jos toimialueen laajentamisella voidaan turvata tehtävissä tarvittavan erityisasiantuntemuksen saatavuus taikka toimialueen laajentaminen on tarkoituksenmukainen muun vastaavan syyn vuoksi. Vastuualueiden sijoittumisesta aluehallintovirastoihin ja virastojen toimialueen laajentamisesta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan aluehallintovirastojen asiantuntija-arvioista koottaisiin valtioneuvoston asetuksella määrättävän aluehallintoviraston toimesta valtakunnallinen asiantuntija-arvio. Valtakunnallisen arvion kokoamisesta vastaava aluehallintovirasto hyödyntäisi sen laatimisessa 2 momentissa tarkoitettuja aluehallintovirastojen arvioita.

Valtakunnallisen arvion kokoamisesta vastaava aluehallintoviraston tehtävänä olisi koota ja yhteensovittaa edellä mainitut sote-maakuntien ja aluehallintovirastojen arviot ja laatia niiden perusteella valtakunnallinen asiantuntija-arvionsa pelastustoimen toimivuudesta.

Valtakunnallista asiantuntija-arvioita käytettäisiin 15 §:ssä tarkoitetun sisäministeriön selvityksen laatimisessa, joka puolestaan toimisi pohjana valtakunnallisten strategisten tavoitteiden laatimisessa. Arvioita voitaisiin käyttää myös yleiseen ohjauksen tarpeen ja säädösmuutosten arviointiin ja kehittämiseen.

Pykälän 3 momentissa olisi asetuksenantovaltuus, jonka perusteella sisäministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin tiedoista, joiden tulisi sisältyä aluehallintovirastojen asiantuntija-arvioihin ja selvityksiin. Asetuksella säädettäisiin myös ajankohdasta, johon mennessä raportit on toimitettava sisäministeriölle. Tällä varmistettaisiin se, että raportit ovat käytettävissä 10 §:ssä tarkoitetuissa neuvotteluissa sote-maakunnan kanssa sekä 15 §:ssä tarkoitettua sisäministeriön selvitystä laadittaessa.

15 §. Sisäministeriön vuosittainen selvitys. Pykälän mukaan sisäministeriö valmistelisi vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioitaisiin pelastustoimen palvelutason toteutumista ja rahoituksen tason riittävyttä. Säännöksen mukaan selvityksen tulisi sisältää ehdotus tarvittavista toimenpiteistä julkisen talouden suunnitelman, valtion talousarvion sekä 8 §:ssä tarkoitettujen pelastustoimen valtakunnallisten strategisten tavoitteiden laatimista sekä muuta valtakunnallista johtamista, ohjausta ja kehittämistä varten.

Pelastustoimen palvelutason arvioinnin pohjana tulee jatkossa olemaan pelastustoimen suorituskyvyn ja suorituskykyvaatimusten arviointi. Tämä edellyttää sisäministeriöön uusia valmiusresursseja, kykyä rahoituksen ja pelastustoimen valtakunnallisen suorituskyvyn arviointiin sekä yhdenmukaista tietopohjaa.

Selvitystä hyödynnettäisiin edellä mainittujen tarkoitusten lisäksi muun muassa arvioitaessa sote-maakunnan tarvetta rahoituslakiehdotuksen 11 §:ssä tarkoitettuun lisärahoitukseen sekä pelastustoimen neuvottelukunnan ja maakuntahallinnon ja –talouden neuvottelukunnan työssä.

Säännöksen mukaan selvityksen laadinnassa hyödynnettäisiin 13 §:ssä tarkoitettuja sote-maakuntien selvityksiä ja 14 §:ssä tarkoitettuja aluehallintovirastojen valtakunnallisia ja sote-maakuntakohtaisia asiantuntija-arvioita. Sen laadinnassa hyödynnettäisiin myös sote-maakuntien vuosittaisissa neuvotteluissa saatuja tietoja, palvelutasopäätöksiä sekä tietoja tilinpäätöksistä ja omavalvontaohjelmasta. Selvityksen laatimisen tukena olisivat lisäksi tämän lain 16 §:ssä säädetty sote-maakuntien omavalvontaohjelmat sekä omavalvontaohjelmien toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet.

Selvitys julkaistaisiin julkisessa tietoverkossa.

4 luku **Omavalvonta ja viranomaisvalvonta**

16 §. *Sote-maakunnan pelastustoimen omavalvonta.* Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan olisi ehdotetun lain mukaisessa toiminnassaan varmistettava omavalvonnalla tehtäviensä lainmukainen hoitaminen hyvän hallinnon periaatteita noudattaen. Sote-maakunnan olisi varmistettava pelastustoimen palvelujen saatavuus, laatu ja vaikuttavuus. Tehtävien ja palvelujen omavalvonta olisi toteutettava osana niiden järjestämistä ja tuottamista. Toimiva omavalvonta on palvelujen laadun hallinnan ja palvelutoiminnan kehittämisen väline.

Pelastustoimen palveluiden saatavuus tarkoittaa esimerkiksi sote-maakunnan pelastustoimelle kuuluvaa ihmisten, yritysten sekä muiden yhteisöjen ohjausta, neuvontaa ja turvallisuusviestintää pelastuslaissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämässä, valvontatehtäviä sekä onnettomuuksien johdosta viivytyksettä ja tehokkaasti suoritettavaa pelastustoimintaa.

Pelastustoimen palveluiden laadun valtakunnallinen ja yhdenmukainen arviointi edellyttää sitä koskevien kriteereiden ja mittaamistapojen kehittämistä.

Julkisesti rahoitetun pelastustoimen ja toiminnasta aikaansaatuisten vaikutusten ja kustannusten suhdetta on tärkeää tarkastella sote-maakuntien toiminnassa. Pelastustoimen palveluiden vaikutuksia arvioidaan pääsääntöisesti asiakaspalautteen sekä toiminnan seuranta- ja valvontaa koskevien raporttien perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan on laadittava vastuulleen kuuluvista tehtävistä ja palveluista omavalvontaohjelma. Ohjelmassa tulisi määritellä, miten 1 momentissa tarkoitettujen veloitteiden noudattaminen järjestetään ja toteutetaan. Omavalvontaohjelmassa olisi todettava, miten pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja toteutumista, laatua sekä vaikuttavuutta seurataan ja miten havaitut puutteellisuudet korjataan. Sote-maakunnan omavalvontaohjelman tulisi kattaa kaikki sote-maakunnan järjestämät ja sen lukuun tuotetut palvelut.

Omavalvontaohjelma tarkoittaa kirjallista suunnitelmaa, jonka avulla palvelujen saatavuutta ja toteutumista, laatua sekä vaikuttavuutta pystytään tunnistamaan, ehkäisemään ja korjaamaan suunnitelmallisesti ja nopeasti. Omavalvonta perustuu riskienhallintaan, jossa palveluprosesseja arvioidaan lainmukaisuuden, laadun ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Omavalvonnan tavoitteena on, että sote-maakunta arvioi koko ajan omaa toimintaansa, kuulee sote-maakunnan henkilöstöä, asukkaita, yrityksiä sekä muita yhteisöjä pelastustoimen palveluihin liittyvissä asioissa sekä ottaa palautteen huomioon toiminnan kehittämisessä. Sote-maakunnan olisi myös seurattava järjestämisvastuullaan olevan pelastustoimen saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä verrattava näitä vastaavaan tietoon muista sote-maakunnista.

Pykälän 3 momentin mukaan omavalvontaohjelma ja sen toteutumisen seurantaan perustuvista havainnoista ja niiden perusteella tehtävistä toimenpiteistä laadittu selvitys tulisi toimittaa sille aluehallintovirastolle, jonka toiminta-alueeseen sote-maakunta kuuluu ja ne olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla. Muita julkisuutta edistäviä keinoja olisivat esimerkiksi omavalvontaohjelman, seurannassa tehtyjen havaintojen ja niiden johdosta tehtyjen toimenpiteiden pitäminen julkisesti nähtävänä. Omavalvontaohjelmasta ilmenisi, miten sote-maakunta varmistaa, että pelastustoimen palvelut toteutetaan laadukkaasti ja vaikuttavasti. Omavalvontaohjelmasta ilmenisi myös se, miten sote-maakunta toimii niissä tilanteissa, kun palvelu ei syystä tai toisesta toteudu sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Pitämällä omavalvontaohjelma julkisesti nähtävillä parannetaan sote-maakunnan asukkaiden, yritysten sekä muiden yhteisöjen tiedonsaantia.

Pykälän 4 momentin mukaan sisäministeriön asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä omavalvontaohjelman sisällöstä ja laatimisesta sekä ohjelmaan sisältyvästä suunnitelmasta laadunhallinnan ja palvelujen kehittämiseksi sekä ajankohdasta, jolloin ne olisi toimitettava aluehallintovirastolle.

17 §. Pelastustoimen valvonta ja siihen liittyvä ohjaus. Pykälän 1 momentin mukaan sisäministeriö vastaisi pelastustoimen yleisestä valvonnasta ja siihen liittyvästä ohjauksesta.

Perustuslain 68 §:n mukaan kukin ministeriö vastaa toimialallaan hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Sisäministeriön tehtävänä olisi seurata pelastustoimen toimialaa ja ryhtyä toimenpiteisiin lakien, asetusten ja valtioneuvoston päätösten täytäntöön panemiseksi. Hallinnon asianmukaisesta toiminnasta vastaaminen kattaa myös ministeriön alastaan hallintoa koskevan ohjauksen ja valvonnan. Sisäministeriön alaista hallintoa ovat pelastusopistosta annetun lain 1 §:n nojalla Pelastusopisto ja hätäkeskustoiminnasta annetun lain 3 §:n nojalla Hätäkeskuslaitos. Aluehallintovirastoista annetun lain 10 §:n mukaan aluehallintovirastojen toimintaa pelastustoimen toimialalla ohjaa sisäministeriö.

Sote-maakuntalain 11 §:n nojalla aluehallintovirasto voisi kantelun johdosta tutkia, onko sote-maakunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Pelastustoimen olennaisena tarkoituksena on turvata perusoikeuksia, erityisesti oikeutta elämään, oikeutta omaisuuteen ja oikeutta ympäristöön. Pelkästään kantelujen kautta saattaisi olla vaikeaa havaita esimerkiksi rakenteellisia ongelmia. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että aluehallintovirasto voisi valvoa sote-maakunnan pelastustoimen palvelutason lainmukaisuutta myös omasta aloitteestaan.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntalain 11 §:ssä säädetyn lisäksi aluehallintovirasto valvoisi omasta aloitteestaan pelastustointia sekä pelastustoimen palvelujen saatavuutta ja tasoa toimialueellaan. Aluehallintovirasto huolehtisi pelastustoimen palvelujen saatavuuden ja tason raportoinnista sisäministeriölle.

Tämän lain 18 §:n 1 momentin mukaan aluehallintoviraston tehtävänä olisi valvoa, että sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso on riittävä. Aluehallintovirasto arvioisi sitä, vastaako sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso ehdotetun lain 3 §:n mukaisesti kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Aluehallintovirasto arvioisi myös sitä, ovatko pelastustoimen palvelut suunniteltu ja toteutettu siten, että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet (pelastustoiminta) voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

Pelastustoiminnan lisäksi aluehallintoviraston arvio sote-maakunnan pelastustoimen palvelutason riittävydestä sisältäisi pelastustoimelle kuuluvan ohjauksen, turvallisuusviestinnän ja neuvonnan ja yhteistyön onnettomuuksien ehkäisemiseksi; palontutkinnan, pelastuslain ja muun lainsäädännön mukaiset valvontatehtävät; varautumisen päivittäisiin tilanteisiin, suuronnettomuuksiin ja muihin häiriötilanteisiin, poikkeusoloihin ja niihin kuuluviin väestönsuojelutilanteisiin; pelastustoimen ohjeet ja suunnitelmat; sekä muut pelastustoimeen kuuluvat tehtävät. Lisäksi aluehallintovirasto arvioisi sote-maakunnan pelastustoimen valmiutta osallistua sisäministeriön johdolla toteutettavaan kansainväliseen pelastustoimintaan.

Tämän lain 18 §:ssä säädetyn pelastustoimen palvelutason valvonnan lisäksi aluehallintovirasto valvoisi 6 §:ssä tarkoitetun palvelutasopäätöksen laatimista ja sisällön kattavuutta, 16 §:ssä tarkoitetun omavalvontaohjelman sisältöä ja laatimista, pelastuslain 48 §:ssä tarkoitetun erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoisen pelastussuunnitelman ja harjoitusten toteutumista sekä

pelastuslain 84 §:ssä tarkoitettuja suuronnettomuuksien ja poikkeusolojen varautumisjärjestelyjä.

Aluehallintoviraston valvonnassa antama ohjaus liittyisi viraston laillisuusvalvontatehtävään eli esimerkiksi tilanteisiin, joissa valvontatehtävään liittyvällä ohjauksella ehkäistäisiin ennalta lainvastaista toimintaa tai ohjattaisiin toimintaa lainmukaiseksi.

18 §. *Pelastustoimen palvelutason valvonta.* Sote-maakuntalain 11 §:n nojalla aluehallintovirasto voisi kantelun johdosta tutkia, onko sote-maakunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Pelastustoimen olennaisena tarkoituksena on turvata perusoikeuksia, erityisesti oikeutta elämään, oikeutta omaisuuteen ja oikeutta ympäristöön. Pelkästään kantelujen kautta saattaisi olla vaikeaa havaita esimerkiksi rakenteellisia ongelmia. Tämän vuoksi olisi perusteltua, että aluehallintovirasto voisi valvoa sote-maakunnan pelastustoimen palvelutason lainmukaisuutta myös omasta aloitteestaan.

Pykälän 1 momentin mukaan aluehallintoviraston tehtävänä olisi sote-maakuntalain 11 §:ssä ja tämän lain 17 §:ssä säädetyn lisäksi valvoa, että sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso on riittävä. Aluehallintovirasto arvioisi sitä, vastaako sote-maakunnan pelastustoimen palvelutaso ehdotetun lain 3 §:n mukaisesti kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita ja onnettomuusuhkia. Aluehallintovirasto arvioisi myös sitä, ovatko pelastustoimen palvelut suunniteltu ja toteutettu siten, että onnettomuus- ja vaaratilanteissa tarvittavat toimenpiteet (pelastustoiminta) voidaan suorittaa viivytyksettä ja tehokkaasti.

Pelastustoiminnan ja sen toimintavalmiuden lisäksi aluehallintovirasto valvonta kattaisi pelastustoimelle kuuluvan ohjauksen, turvallisuusviestinnän ja neuvonnan ja yhteistyön onnettomuuksien ehkäisemiseksi; palontutkinnan, pelastuslain ja muun lainsäädännön mukaiset valvontatehtävät; varautumisen päivittäisiin tilanteisiin, suuronnettomuuksiin ja muihin häiriötilanteisiin, poikkeusoloihin ja niihin kuuluviin väestönsuojelutilanteisiin; pelastustoimen ohjeet ja suunnitelmat; sekä muut pelastustoimeen kuuluvat tehtävät.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos sote-maakunnan pelastustoimen palvelutasossa on aluehallintoviraston arvion mukaan huomattavia puutteita tai epäkohtia eikä niitä korjata aluehallintoviraston asettamassa määräajassa, aluehallintovirasto voisi määräajassa velvoittaa sote-maakunnan oikaisemaan se, mitä on tehty tai lyöty laimin.

Pykälän 3 momentin mukaan määräyksen tehosteeksi voitaisiin asettaa uhkasakko. Uhkasakosta sekä teettämisen- ja keskeyttämisen suhteen säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

19 §. *Tiedonsaantioikeus.* Ehdotetun pykälän mukaan sote-maakunnan tulisi antaa sisäministeriölle ja aluehallintovirastolle niiden pyytämät välttämättömät tiedot ja selvitykset tässä laissa niille säädettyjen tehtävien toteuttamiseksi. Tiedot ja selvitykset on annettava maksutta ja sen estämättä, mitä tietojen salassapitovelvollisuudesta säädetään.

Ehdotettu sääntely vastaisi laajuudeltaan nykyistä sääntelyä. Tietoja ja selvityksiä tarvitaan esimerkiksi laillisuusvalvontaan ja palvelutason valvontaan liittyvissä tehtävissä. Tämän lain mukaiset tehtävät eivät edellytä henkilötietojen käsittelyä, joten pykälässä tarkoitettu tiedonsaantioikeus ei koskisi henkilötietoja.

5 luku **Erinäiset säännökset**

20 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta ehdotetun lain perusteella annettuihin päätöksiin. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan viranomaisen päätökseen tyytymätön voisi hakea siihen oikaisua sote-maakuntalain 16 luvussa säädetyn mukaisesti. Oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä voisi valittaa hallinto-oikeuteen.

Pykälän 2 momentin mukaisesti muutoksenhakuun valtion viranomaisen tekemistä päätöksistä ja sote-maakunnan viranomaisen tekemistä päätöksistä oikaisuvaatimusvaiheen jälkeen sovellettaisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia (808/2019). Viranomaisen päätökseen haetaan muutosta hallinto-oikeudelta ja valtioneuvoston yleisistunnon päätökseen korkeimmalta hallinto-oikeudelta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaan.

21 §. Voimaantulo. Ehdotuksen mukaan lain voimaantulosta säädettäisiin lailla.

7.4 Sote-maakuntarakennelaki

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Maakuntajako ja sote-maakunnat. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntien sekä niiden alueena olevan maakuntajaon perusteista. Pykälän 1 momentin mukaan Suomi jakaantuu sote-maakuntiin, joilla on itsehallinto siten kuin sote-maakuntalaissa säädetään. Perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntaa suuremmalla alueella säädetään lailla. Sote-maakuntalain tarkoituksena on luoda edellytykset itsehallinnolle kuntia suuremmalla hallintoalueella (sote-maakunta) sekä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteuttamiselle sote-maakunnan toiminnassa. Sote-maakuntalakiin sisältyvät keskeiset säännökset maakuntien hallinnosta, taloudenpidosta ja asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksista.

Sote-maakunnan alueena olisi säännöksen mukaan maakunta. Maakuntaan edellytetään kuuluvaksi vähintään kaksi kuntaa. Näin syntyvän sote-maakunnan on momentin mukaan muodostettava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden. Nämä edellytykset tulee ottaa huomioon myös sote-maakuntia muutettaessa. Yhdistyvillä sote-maakunnilla tai toiseen maakuntaan siirtyvällä kunnalla tulee olla yhteinen maaraja. Toiminnallisen kokonaisuuden muodostumista voi osoittaa myös yhdistyvien sote-maakuntien tai toiseen maakuntaan siirtyvän kunnan kuuluminen samaan yhteistyöalueeseen sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta.

Uudesta maakuntajaosta lain voimaantullessa säädettäisiin lain siirtymäsäännöksen mukaan uudistuksen voimaanpanolaissa. Voimaanpanolain 5 §:ssä mainitaan 18 maakuntaa nimeltä ja niihin kuhunkin kuuluvat kunnat. Ehdotetut maakunnat ovat Uudenmaan maakunta, Varsinais-Suomen maakunta, Satakunnan maakunta, Kanta-Hämeen maakunta, Pirkanmaan maakunta, Päijät-Hämeen maakunta, Kymenlaakson maakunta, Etelä-Karjalan maakunta, Etelä-Savon maakunta, Pohjois-Savon maakunta, Pohjois-Karjalan maakunta, Keski-Suomen maakunta, Etelä-Pohjanmaan maakunta, Pohjanmaan maakunta, Keski-Pohjanmaan maakunta, Pohjois-Pohjanmaan maakunta, Kainuun maakunta ja Lapin maakunta.

Uudistuksen voimaanpanolaissa säädettäisiin maakuntien lisäksi kunkin maakunnan alueella olevasta sote-maakunnasta. Uudenmaan maakunnan alueella olisi ehdotuksen mukaan neljä sote-maakuntaa. Helsingin kaupunki ei kuuluisi mihinkään sote-alueeseen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan muuttamisen ja sote-maakunnan alueena olevan maakunnan muuttamisen välisestä yhteydestä. Sote-maakunnan muuttamisen yhteydessä muutettaisiin myös 1 momentissa tarkoitettua maakuntajakoa sote-maakuntien muutosta vastaavasti. Säännös koskisi sekä tilannetta, jossa sote-maakuntaa muutetaan tämän lain mukaisesti että tilannetta, jossa kunta siirtyy maakunnasta toiseen. Maakuntajaon muuttamisesta päätettäisiin sote-maakunnan muutoksen kanssa samassa yhteydessä.

Pykälän 3 momentissa olisi sote-maakunnan ja maakuntajaon välistä yhteyttä koskeva poikkeussäännös. Maakunnan alueella voisi olla enemmän kuin yksi sote-maakunta, jos se olisi tarpeen alueen väestömäärän tai muun vastaavan perustellun syyn takia. Säännös mahdollistaa tässä hallituksen esityksessä ehdotettavan ratkaisun, jonka mukaan Uudenmaan alueella on neljä sote-maakuntaa. Lisäksi ehdotettava säännös mahdollistaa sen, että näitä sote-maakuntia voidaan tarvittaessa muuttaa ehdotettavan lain mukaisesti.

2 §. Sote-maakunnan muuttaminen. Pykälässä määriteltäisiin erilaisissa sote-maakunnan muutostilanteissa käytettävät käsitteet. Pykälän 1 momentin mukaan lain yläkäsitteenä olisi sote-maakunnan muuttaminen, jota käytettäisiin, kun tarkoitetaan kaikkia laissa mainittuja erilaisia sote-maakunnan muutostilanteita. Sote-maakunnan muuttaminen jakautuisi alakäsitteisiin sote-maakuntien yhdistyminen ja kunnan siirtäminen toiseen maakuntaan.

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin käsite sote-maakuntien yhdistyminen. Sote-maakuntien yhdistymisellä tarkoitettaisiin sote-maakuntien muutostilanteita, joissa sote-maakuntien määrä vähenee eli ainakin yksi kokonainen sote-maakunta lakkaa. Momentissa lueteltaisiin ne vaihtoehtoiset tavat, joilla sote-maakuntien yhdistyminen voi tapahtua. Momentin 1 kohta koskisi tilanteita, joissa yksi tai useampi sote-maakunta lakkaa ja yhdistyy olemassa olevaan sote-maakuntaan. Maakuntien yhdistyminen olisi hallinnollisesti yksinkertaisinta toteuttaa tällä tavalla, sillä yhden sote-maakunnan toimintoihin voidaan liittää yhdistyvän tai yhdistyvien sote-maakuntien toiminnot ilman, että täytyy luoda alusta asti kokonaan uusi organisaatio. Tämä voi olla tarkoituksenmukainen tapa toteuttaa esimerkiksi sote-maakuntalaissa tarkoitettua arviointinnettelyn perusteella tehtävä sote-maakuntien yhdistyminen. Momentin 2 kohta koskisi tilanteita, joissa useampi sote-maakunta lakkaa ja perustetaan uusi sote-maakunta. Momentin 3 kohta koskisi tilanteita, joissa sote-maakunnan alue jaetaan kahden tai useamman sote-maakunnan kesken siten, että jaettava sote-maakunta lakkaa.

Pykälän 3 momentin mukaan kunnan siirtämisellä kuuluvaksi toiseen maakuntaan tarkoitettaisiin maakuntajaon muuttamista, jossa maakuntien lukumäärä ei muutu.

3 §. Maakuntajaon vaikutukset valtion hallintoon. Pykälän mukaan maakuntajako olisi valtion viranomaisten toimialuejaon perustana. Valtion viranomaisten toimialueiden tulisi, jollei erityisistä syistä muuta johdu, perustua maakuntajakoon niin, että viranomaisen toimialue muodostuu yhdestä tai useammasta maakunnasta. Jos toimialue on pienempi kuin maakunta, sen on oltava kokonaisuudessaan yhden maakunnan alueella.

Tästä lähtökohdasta maakuntajaon ei tarvitse myönteillä nyt olemassa olevia valtion aluejakoja, vaan ne tulee sopeuttaa maakuntajakoon. Pykälässä tarkoitettuna erityisenä syynä maakuntajaosta poikkeavaan toimialuejakoon voisivat olla esimerkiksi kielelliset tai painavat toiminnalliset perusteet.

Koska sote-maakunnissa järjestetään vaalit, on maakuntajaolla ja eduskuntavaalien vaalipiirijaoilla keskinäinen yhteys. Tällä hetkellä vaalipiirit pääsääntöisesti muodostuvat yhdestä tai useammasta maakunnasta, mutta Helsinki ja Uusimaa muodostavat tästä poikkeuksen. Uuden sote-maakuntien perustana olevan maakuntajaon ja eduskuntavaalien vaalipiirijaon välillä tulee olemaan samanlainen yhteys.

4 §. Kuntajaon muutosten huomioon ottaminen. Pykälään sisältyisi viittaus kuntarakennelakiin. Jos kunta lakkaa kuntien yhdistymisen seurauksena, päättää valtioneuvoston kuntarakennelain 35 §:n mukaisesti, mihin maakuntaan uusi kunta kuuluu. Lähtökohtaisesti olemassa olevaan kuntaan yhdistyvä kunta tai siirrettävä kunnan osa tulevat osaksi sitä maakuntaa, johon olemassa oleva kunta kuuluu, ellei tältä osin toisin päätetä. Sen sijaan, jos kuntajaon muutos merkitsee uuden kunnan perustamista, on valtioneuvoston päätettävä, mihin maakuntaan kyseinen uusi kunta kuuluu.

2 luku **Sote-maakunnan muuttaminen**

5 §. Sote-maakunnan muuttamisen edellytykset. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi sote-maakunnan muuttamisen edellytyksistä. Ehdotettuja edellytyksiä sovellettaisiin kaikissa sote-maakuntien muutostilanteissa. Edellytykset koskisivat siten sekä sote-maakuntien yhdistymistä että kunnan siirtämistä kuuluvaksi toiseen maakuntaan. Edellytysten tulisi myös täytyä riippumatta siitä, kenen esityksestä sote-maakunnan muutos on tullut vireille. Lain 10 §:n 2 momentissa säädettäisiin lisäksi sote-maakuntien yhdistymistä koskevan päätöksenteon edellytyksenä olevasta yhdistyvien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustojen kannan huomioon ottamista päätöksenteossa.

Pykälän 1 momentissa viitattaisiin lain 1 §:n 1 momentissa säädettyihin edellytyksiin, jotka sote-maakuntien tulee aina täyttää myös sote-maakuntien muutoksen jälkeen. Sote-maakuntien tulee siten muodostua yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden. Lisäksi sote-maakunnan alueen perustana olevassa maakunnassa on oltava vähintään kaksi kuntaa.

Lisäksi 1 momentissa säädettäisiin kahdesta edellytyksestä, joista ainakin toisen tulisi täytyä kaikissa sote-maakuntien muutostilanteissa. Sote-maakuntien muuttamisen edellytyksenä olisivat maakuntien toimintakyvyn, talouden ja palvelujen järjestämisen sekä asukkaiden elinolosuhteiden parantamiseen liittyvät tekijät. Edellytykset ovat osittain päällekkäisiä ja käytännössä niitä yleensä jouduttaisiin arvioimaan kokonaisuutena. Edellytysten täyttymistä arvioisivat ensisijaisesti muutoksen kohteena olevat sote-maakunnat ja kunnat tehdessään esityksen sote-maakunnan muuttamisesta. Ministeriön aloitteesta tehtävissä sote-maakunnan muutoksissa arviointi sisältyisi sote-maakunnan muuttamista koskevaan selvitykseen.

Momentin 1 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi sote-maakunnan muuttamisen edellytyksenä siitä, että muutos edistää muutoksen kohteena olevan sote-maakunnan toimintakykyä. Sote-maakunnan toimintakykyä edistävästä tekijöistä säännöksessä mainittaisiin erikseen esimerkiksi sote-maakunnan toiminnalliset ja taloudelliset edellytykset vastata palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta. Momentin 2 kohdassa säädettäisiin sote-maakunnan muuttamisen edellytyksenä siitä, että muutos parantaa alueen asukkaiden palveluja tai muutoin asukkaiden elinolosuhteita.

Edellytyksiä ei arvioitaisi pelkästään muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien kannalta, vaan sen alueen näkökulmasta, johon sote-maakunnan muutos vaikuttaa. Alue voisi olla muutoksen kohteena olevia sote-maakuntia suppeampi tai laajempi kokonaisuus, esimerkiksi sote-maakunnan osa tai useamman sote-maakunnan muodostama alue.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntia muutettaessa tulee pyrkiä kielellisesti yhteensopiiviin alueisiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

6 §. Sote-maakunnan muuttamisen vireillepano. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan muuttamisen vireillepanosta.

Pykälän 1 momentin mukaan esityksen sote-maakunnan muuttamisesta voisi tehdä muutoksen kohteena oleva sote-maakunta tai kunta. Vireillepano tapahtuisi lähtökohtaisesti samalla tavalla sekä sote-maakuntien yhdistymistä, että kunnan siirtämistä koskevien esitysten osalta. Sote-maakunnan muuttamista koskeva esitys tulisi käsitellä kyseisen sote-maakunnan sote-maakuntavaltuustossa tai kunnan valtuustossa.

Esitys toimitettaisiin valtiovarainministeriölle. Esitys katsottaisiin tulleeeksi vireille silloin, kun se on saapunut valtiovarainministeriön kirjaamoon.

Sote-maakunnan muuttamista koskevan esityksen sisällöstä säädettäisiin erikseen 7 §:ssä. Sote-maakunnan yhdistymistä koskevan esityksen voisivat tehdä sote-maakunnat yhdessä, yksittäinen sote-maakunta tai yksittäinen kunta. Sote-maakuntien yhdessä tekemään esitykseen tulisi liittää mainitussa pykälässä tarkoitetut selvitykset. Niiden perusteella valtioneuvosto voisi tehdä päätöksen sote-maakunnan yhdistymisestä ilman, että olisi välttämättä tarpeen toimittaa 8 §:ssä tarkoitettua sote-maakunnan muuttamista koskevaa selvitystä. Yksittäisen sote-maakunnan tai kunnan esityksen jatkovalmistelu edellyttäisi käytännössä selvityksen toimittamista.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriö voisi panna sote-maakunnan muuttamisen vireille määräämällä toimitettavaksi 8 §:ssä tarkoitetun selvityksen sote-maakunnan muuttamisesta.

Pykälän 3 momentin mukaan 8 §:ssä tarkoitettu selvitys voisi tulla vireille myös sote-maakuntalaissa säädetyn arviointimenettelyn yhteydessä arviointiryhmän ehdotuksesta. Valtiovarainministeriö käynnistäisi arviointimenettelyn sote-maakuntalain 113 §:ssä säädettyjen sote-maakunnan taloutta koskevien perusteiden täytyessä. Valtiovarainministeriön tulisi käynnistää arviointimenettely myös sosiaali- ja terveysministeriön aloitteesta tilanteessa, jossa sote-maakunnan kyky järjestää sosiaali- ja terveyspalveluja on vaarantunut sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 25 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

7 §. Sote-maakunnan muuttamista koskevan esityksen sisältö. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan tai kunnan tekemän sote-maakunnan muuttamista koskevan esityksen sisällöstä. Esityksessä on perusteltava sote-maakunnan muuttamisen tarve ja selvitettävä, miten 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen alueen eheyteen ja toiminnallisen kokonaisuuden muodostamiseen liittyvät edellytykset sekä 5 §:ssä tarkoitettujen sote-maakunnan muuttamisen edellytykset täyttyvät.

Valmisteltaessa sote-maakunnan muutosesitystä sote-maakunnilla on muun lainsäädännön kuten ehdotetun sote-maakuntalain asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksia koskevan 5 luvun ja

hallintolain 41 §:n perusteella velvollisuus tiedottaa asian vireillä olosta ja varata sote-maakunnan asukkaille mahdollisuus vaikuttaa asiaan. Sote-maakuntalaisia keskeisiä säännöksiä sote-maakuntien yhdistymisen valmistelussa olisivat erityisesti sote-maakunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia koskeva 29 §, viestintää koskeva 34 § sekä maakunnan kansanäänestystä koskeva 31 §.

Pykälän 2 momentti koskisi sote-maakuntien yhdessä tekemän esityksen sisältöä sekä tällaiseen esitykseen liitettäviä selvityksiä. Sote-maakuntien yhteiseen esitykseen sote-maakunnan muuttamisesta edellytettäisiin liitettäväksi selvitys keskeisistä sote-maakunnan yhdistymiseen ja uuden sote-maakunnan hallinnon järjestämiseen liittyvistä seikoista. Lain 10 §:n 2 momentissa säädetään sote-maakuntien yhdistymistä koskevan valtioneuvoston päätöksen tekemisen edellytyksistä. Valtioneuvosto voisi tehdä päätöksen sote-maakuntien yhdistymisestä nyt kyseessä olevan sote-maakuntien yhteisen esityksen perusteella. Tällöin ei välttämättä vaadittaisi erikseen 8 §:ssä tarkoitetun selvityksen toimittamista, jos jo sote-maakuntien esitykseen sisältyisi päätöksenteon edellyttämä selvitys. Selvittäjän tulisi laatia vastaava selvitys silloin, kun kyse on muusta kuin sote-maakuntien tekemästä esityksestä.

Momentin mukaan sote-maakuntien esitykseen sote-maakuntien yhdistymisestä on liitettävä sote-maakuntavaltuustojen yhtäpitävä päätös esityksestä ja siihen liittyvä sote-maakuntien selvitys yhdistymisen toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Toisin kuin nykyään kuntien yhdistyessä, sote-maakuntien yhdistyessä ei edellytettäisi erillisen yhdistymissopimuksen tekemistä yhdistyvien sote-maakuntien välillä. Muutoksen valmistelemiseksi ja sitä koskevan valtioneuvoston päätöksenteon pohjaksi vaadittaisiin kuitenkin sote-maakunnilta lähtökohtaisesti yhdistymissopimusta vastaavanlaista muutoksen edellytysten ja sen toteuttamisen periaatteiden selvittämistä sekä yhtäpitäviä sote-maakuntavaltuustojen päätöksiä niiden hyväksymisestä.

Momentin 1 kohdan mukaan sote-maakuntien yhteiseen esitykseen liitettävässä selvityksessä tulee ilmetä sote-maakuntien yhdistymisen toteuttamistapa ja ajankohta. Toteuttamistavalla tarkoitetaan 2 §:n 2 momentissa mainittuja kolmea vaihtoehtoista tapaa, joilla sote-maakunnat voivat yhdistyä. Näitä ovat sote-maakunnan tai sote-maakuntien yhdistyminen olemassa olevaan sote-maakuntaan, sote-maakuntien yhdistyminen perustamalla uusi sote-maakunta ja sote-maakunnan alueen jakaminen kahden tai useamman sote-maakunnan kesken. Sote-maakuntien yhdistymisen ajankohdan osalta tulee ottaa huomioon 10 §:n 4 momentissa säädetty valtioneuvoston päätöksenteon aikataulu. Päätös sote-maakuntien yhdistymisestä tulee tehdä viimeistään yhdistymisen voimaantuloa edeltävän vuoden kesäkuun loppuun mennessä. Jos muutoksen voimaantuloa edeltävänä vuonna toimitetaan maakuntavaalit, valtioneuvoston päätös tulee tehdä jo vaalivuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Myös valtioneuvoston päätöksen valmistelulle on tarpeen jättää riittävästi aikaa.

Momentin 2 kohdan mukaan tulee selvittää yhdistymisen perusteella syntyvän uuden sote-maakunnan hallinnon järjestämisen periaatteita. Tällaisia periaatteellisia asioita voisivat olla esimerkiksi luottamuselinorganisaation rakenne ja kokoonpano. Sanamuoto antaa sote-maakunnille mahdollisuuden päättää siitä, millaista yksityiskohtaisuuden tasoa selvityksessä käytetään ja kuinka paljon asioista jätetään ratkaistavaksi myöhemmin yhdistymisen valmisteluvaiheessa.

Momentin 3 kohdan mukaan selvitykseen tulisi kaikissa tapauksissa sisältyä ehdotus uuden sote-maakunnan sekä tarvittaessa uuden maakunnan nimestä.

Momentin 4 kohdan mukaan selvityksen tulisi myös aina sisältää periaatteet, joilla yhdistyvien sote-maakuntien palvelujärjestelmät sovitetaan yhteen uuden sote-maakunnan palvelujärjestelmäksi. Tähän liittyisi tarvittaessa myös suunnitelma yhteistyöalueiden palvelujen yhteensovittamisesta. Jos sote-maakunnan kielellinen asema muuttuu yhdistymisen johdosta, tulisi selvittää myös sitä, miten suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla äidinkielellään samanlaisten perusteiden mukaan turvataan.

Momentin 5 kohdan mukaan selvityksestä tulee ilmetä uuden sote-maakunnan taloudenhoidossa noudatettavat yleiset periaatteet. Yhdistyvien sote-maakuntien välisen keskinäisen luottamuksen säilymisen kannalta ja uuden sote-maakunnan taloudellisen tilanteen kannalta olisi tärkeää, että sote-maakunnat välttävät menoja lisäävien päätösten tekemistä ennen yhdistymisen voimaantuloa ja hoitavat uuden sote-maakunnan taloutta vastuullisesti. Silloin kun kyse on sote-maakunnan arviointimenettelyyn perustuvasta yhdistymisestä, yhdistyvien sote-maakuntien viranomaisen toimivaltaa rajoitettaisiin maakuntalain 122 §:n perusteella arviointimenettelyn ja sote-maakuntien yhdistymisen voimaantulon välisenä aikana. Mainittu säännös ei koske tilanteita, joissa sote-maakunnat valmistelevat omasta esityksestään toteuttavaa, niin kutsuttua vapaaehtoista yhdistymistä.

Momentin 6 kohdan mukaan sote-maakuntien yhdistymisesitykseen tulisi liittää myös selvitys asukkaiden vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksien toteuttamisen keinoista uudessa sote-maakunnassa. Asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksista säädetään sote-maakuntalain 5 luvussa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan ja kunnan henkilöstön osallistumisesta sote-maakunnan muuttamista koskevan esityksen valmisteluun. Valmistelu toteutetaan yhteistoiminnassa henkilöstön edustajien kanssa siten kuin työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja sote-maakunnassa annetussa laissa säädetään.

8 §. Sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen määrääminen. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen määräämisestä. Selvitys vastaisi lähtökohteisesti kuntarakennelain 4 luvussa säädettyä, kuntajaon muutosten valmisteluun liittyvää erityistä kuntajakoselvitystä.

Pykälän 1 momentin mukaan valtiovarainministeriö voisi määrätä toimitettavaksi sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen, jota varten ministeriö asettaa muutoksen kohteena olevia sote-maakuntia ja siirrettäväksi ehdotettua kuntaa kuultuaan yhden tai useamman selvittäjän. Selvitys voisi koskea sekä sote-maakuntien yhdistymistä että kunnan siirtämistä kuuluvaksi toiseen maakuntaan tai joissakin tapauksissa niitä molempia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvityksen vireille tulosta. Momentin 1 kohdan mukaan selvitys voidaan määrätä toimitettavaksi ensinnäkin valtiovarainministeriön aloitteesta.

Momentin 2 kohdan mukaan valtiovarainministeriö voi määrätä selvityksen toimitettavaksi sote-maakunnan tai kunnan esityksestä.

Momentin 3 kohdan mukaan selvitys voitaisiin määrätä toimitettavaksi myös tietyn osan sote-maakunnan asukkaita sitä esittäessä. Tällöin edellytetään, että vähintään 20 prosenttia sote-maakunnan äänioikeutetuista asukkaista tekee esityksen sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen toimittamisesta. Sote-maakunnan äänioikeutettujen asukkaiden tekemään esitykseen

tulisi sisältyä lista niistä henkilöistä, jotka kannattavat esitystä. Nimen lisäksi kunkin henkilön tulisi merkitä listaan allekirjoituksensa, minkä sote-maakunnan asukas hän on, ja syntymäaikansa. Syntymäaika olisi tarpeen, jotta ministeriössä olisi mahdollista arvioida, onko henkilö ikänsä puolesta äänioikeutettu. Koska selvityksen määrääminen olisi momentin 1 kohdan mukaan valtiovarainministeriön harkittavissa, voitaisiin sote-maakunnan asukkaiden tekemä esitys käsitellä ministeriössä, vaikka esitykseen liitettyyn nimilistaan mahdollisesti sisältyisi virheitä. Näin ollen listassa olevat yksittäiset virheet eivät estäisi ministeriötä käsittelemästä esitystä.

Momentin 4 kohdan mukaan sote-maakuntalain 120 §:ssä tarkoitetussa sote-maakunnan arviointimenettelyssä ollutta sote-maakuntaa koskeva selvitys voisi tulla vireille myös mainitussa pykälässä tarkoitetun arviointiryhmän ehdotuksesta. Arviointimenettelyn käynnistämisen edellytyksenä olevista sote-maakunnan talouteen liittyvistä edellytyksistä säädetään sote-maakuntalain 121 §:ssä ja sosiaali- ja terveystalouden järjestämiskykyyn liittyvistä edellytyksistä sekä sosiaali- ja terveysministeriön aloiteoikeudesta arviointimenettelyn käynnistämiseksi säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 25 §:ssä

9 §. Sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen toimittaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ensinnäkin muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien velvollisuudesta osallistua sote-maakunnan muuttamista koskevaan selvitykseen ja selvittäjän ehdotuksen laatimiseen.

Selvittäjän on laadittava ehdotus sote-maakuntien yhdistymisestä tai kunnan siirtämisestä toiseen maakuntaan. Sote-maakuntien tai kunnan esitystä vastaavasti ehdotuksessa tulisi perustella sote-maakunnan muuttamisen tarve sekä selvittää, miten 5 §:ssä tarkoitetut sote-maakunnan muuttamisen edellytykset täyttyvät. Sote-maakuntien yhdistymistä koskevaan ehdotukseen tulee sisällyttää myös 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua sote-maakuntien yhteistä esitystä vastaava selvitys muutoksen toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Selvittäjän olisi tarvittaessa laadittava ehdotus 19 §:ssä tarkoitetusta kunnan siirtämisestä liittyvästä sote-maakuntien välisestä taloudellisesta selvityksestä. Taloudellinen selvitys koskee sote-maakunnan omaisuuden jakamista tilanteissa, joissa kunta siirretään kuuluvaksi toiseen maakuntaan.

Selvittäjä ei olisi ehdotusta ja siihen liittyviä selvityksiä valmistellessaan sidottu muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien ja kuntien kantoihin, vaan voisi itsenäisesti esittää esimerkiksi niistä poikkeavia kompromissiratkaisuja.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos selvittäjä katsoo sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen perusteella sote-maakunnan muuttamisen tarpeelliseksi, hänen olisi tehtävä muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustoille ehdotus sote-maakunnanmuutoksesta. Jos kyse olisi kunnan siirtämisestä toiseen maakuntaan, ehdotus olisi tehtävä myös siirrettävän kunnan valtuustolle.

Ehdotus on käsiteltävä kaikkien muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustoissa ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuustossa.

Pykälän 3 momentin mukaan selvittäjän tulee toimittaa esityksensä sote-maakunnan muuttamisesta valtiovarainministeriölle. Selvittäjän tulee liittää esitykseen muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustojen ja muutoksen kohteena olevan kunnan valtuuston selvittäjän ehdotuksesta antamat lausunnot.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, että selvityksen toimittamisesta aiheutuvat kustannukset suoritettaisiin valtion varoista.

Pykälän 5 momentti koskee selvittäjän asemaa. Selvittäjään sovellettaisiin soveltuvin osin, mitä kuntarakennelain 17 §:ssä säädetään kuntajakoselvittäjän asemasta.

Kuntarakennelain 17 §:n 1 momentin mukaan kuntajakoselvittäjä voidaan ottaa virkasuhteeseen. Kuntajakoselvittäjään, jota ei ole otettu virkasuhteeseen, sovelletaan kuntarakennelain mukaisia tehtäviä hoitaessaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sekä vahingonkorvauslain säännöksiä julkisyhteisön ja virkamiehen korvausvastuusta. Vastaava koskisi momentin mukaan myös sote-maakunnan muuttamiseen asetettua selvittäjää.

Kuntarakennelain 17 §:n 2 momentissa säädetään kuntajakoselvittäjän oikeudesta saada tehtävänsä suorittamisessa tarvittavia tietoja. Nyt ehdotetun momentin mukaan sote-maakunnan muuttamiseen asetetulla selvittäjällä olisi vastaavasti salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viranomaisilta tehtävänsä suorittamista varten tarpeelliset sote-maakuntien ja sote-maakuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen hallintoa ja taloutta koskevat tiedot sekä muuta apua.

Selvittäjän tiedonsaantioikeus koskisi sellaisia sote-maakuntien ja sote-maakuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen hallintoa ja taloutta sekä palvelujen järjestämistä koskevia salassa pidettäviä tietoja, jotka olisivat tarpeen selvittäjän tehtävän suorittamiseksi. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 17 kohdassa tarkoitettut sote-maakunnan tai sote-maakuntakonsernin liikesalaisuuksia sisältävät asiakirjat. Sen sijaan selvittäjän tehtävässä tarpeellisiksi ei katsottaisi yksilötason tietoja kuten esimerkiksi yksittäistä palvelujen saajaa koskevia tietoja. Selvittäjä voi tarvita tehtävänsä suorittamiseksi tietoja myös valmisteluvaiheessa olevista asioista ja asiakirjoista sekä esimerkiksi pöytäkirjoista, jotka on laadittu ainoastaan viranomaisen sisäistä työskentelyä varten. Nämä asiakirjat eivät julkisuuslain mukaan yleensä ole ehdottomasti salassa pidettäviä, vaan tiedon antaminen niistä on viranomaisen omassa harkinnassa.

Kuntarakennelain 17 §:n 3 momentin mukaan kuntajakoselvittäjän tehtävään määrättävällä henkilöllä tulee olla tehtävän hoitamiseen riittävä asiantuntemus ja kokemus. Vastaavasti valtiovarainministeriö vastaisi selvittäjää asettaessaan siitä, että tehtävään määrättävällä henkilöllä on riittävä asiantuntemus ja kokemus ja että hän on muutoinkin tehtävänsä sopiva. Tehtävän luonteen vuoksi olennaista olisi henkilön nauttima luottamus kyseessä olevien sote-maakuntien ja kuntien keskuudessa.

Kuntarakennelain 17 §:n 4 momentin mukaan selvityksestä maksettavan korvauksen perusteista määräisi valtiovarainministeriö. Vastaavasti kuin kuntajakoselvittäjä myös sote-maakunnan muuttamiseen asetettu selvittäjä voisi olla virkasuhteessa ministeriöön, jolloin korvauksena tulisivat kyseeseen lähinnä hänelle itselleen maksettava palkka ja erilaiset kulukorvaukset. Jos selvittäjä olisi tehtävää toimittaessaan muualla virka- tai työsuhteessa, korvaus voitaisiin suorittaa hänen työnantajalleen esimerkiksi selvitystehtävän vaatiman työajan ja muiden tehtävän suorittamisessa syntyneiden kustannusten perusteella.

10 §. Päätöksenteon edellytykset. Pykälässä säädetään sote-maakunnan muuttamista koskevan päätöksen tekemisen edellytyksistä sekä päätöksentekoa edeltävästä sote-maakuntien kuulemisesta ja muusta valmistelusta.

Pykälän 1 momentin mukaan päätöksenteko kuuluu valtioneuvoston toimivaltaan. Valtioneuvosto tekee päätökset valtiovarainministeriön esittelystä.

Valtioneuvoston päätöksen edellytyksenä on kaikissa maakuntajaon muutostilanteissa, että 5 §:ssä tarkoitetut sote-maakunnan muuttamisen edellytykset täyttyvät. Muutoksen jälkeenkin muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien tulee 1 §:n 1 momentin mukaisesti muodostua yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakuntien yhdistymistä koskevan päätöksenteon edellytyksenä olevasta yhdistyvien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustojen kannan huomiioon ottamista päätöksenteossa. Jos kyse olisi niin kutsutusta sote-maakuntien vapaaehtoisesta yhdistymisestä, päätöksen tulisi perustua joko muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien yhteiseen esitykseen tai selvittäjän ehdotukseen, joka on hyväksytty sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustoissa.

Valtioneuvosto voisi päättää sote-maakuntien yhdistymisestä lain edellytysten täytyessä myös vastoin sote-maakuntavaltuustojen tahtoa, jos muutos tehtäisiin maakuntalain 120 §:ssä tarkoitettua sote-maakunnan arviointimenettelyn perusteella.

Pykälän 3 momentin mukaan valtiovarainministeriön on sote-maakunnan muuttamista koskevaa päätöstä valmistellessaan kuultava niitä sote-maakuntia ja kuntia, joita muutos koskee, sekä selvítettävä, miten muutos vaikuttaa valtion viranomaisten toimialuejakoon ja Euroopan unionin toiminnassa noudatettaviin aluejakoihin.

11 §. Päätös sote-maakunnan muuttamisesta. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan muuttamisen päätöksenteon ja voimaantulon ajankohdista sekä päätöksen julkaisemisesta ja tiedoksiannosta.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston päätös sote-maakunnan muuttamisesta olisi tehtävä ennen muutoksen voimaantuloa edeltävän vuoden kesäkuun loppua. Jos sote-maakunnan muutoksen voimaantuloa edeltävänä vuonna toimitetaan maakuntavaalit, päätös sote-maakunnan muuttamisesta on tehtävä vaalivuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan muutos tulisi voimaan aina kalenterivuoden alusta. Tämä koskisi sekä sote-maakuntien yhdistämistä että kunnan siirtämistä maakunnasta toiseen. Sote-maakuntien yhdistyminen voisi tulla voimaan myös kesken maakuntavaalikauden. Lain 12 §:ään sisältyisivät säännökset uuden sote-maakunnan sote-maakuntavaltuuston ja muun hallinnon muodostamisesta vaalikauden loppuun kestäväksi toimikaudeksi.

Sen sijaan kunnan siirtämistä koskevat muutokset ehdotetaan määrättäväksi tulemaan voimaan aina vasta seuraavien maakuntavaalien jälkeen, vaaleja seuraavan vuoden alusta. Näin muutoksessa voidaan ottaa huomioon myös siirtyvän kunnan asukkaiden edustus uuden sote-maakuntansa sote-maakuntavaltuustossa.

Pykälän 3 momentin mukaan päätökset sote-maakunnan muuttamisesta sekä maakuntajaon muuttamisesta on julkaistava Suomen säädöskokoelmassa ja toimitettava julkaistavaksi muutoksen kohteena olevassa sote-maakunnassa siten kuin sote-maakunnan ilmoitukset julkaistaan. Päätökset sote-maakunnan muutoksen hylkäämisestä sekä maakuntajaon muutoksen hylkäämisestä on annettava erikseen tiedoksi esityksen tekijälle.

3 luku **Sote-maakunnan hallinnon muodostaminen**

12 §. *Sote-maakuntavaltuuston muodostaminen kesken vaalikauden.* Uudelle sote-maakunnalle tulisi saada toimivaltainen sote-maakuntavaltuusto mahdollisimman pian sen jälkeen, kun valtioneuvosto on päättänyt yhdistymisestä. Kuntien yhdistymistä koskevasta kuntarakennelain sääntelystä poiketen, sote-maakunnissa ei edellytettäisi toimitettavaksi ylimääräisiä maakuntavaaleja yhdistymisen vuoksi. Jos sote-maakuntien yhdistyminen tulee voimaan siten, että voimaantulo vuotta edeltävänä vuotena toimitetaan maakuntavaalit, vaalit toimitettaisiin 14 §:n 1 momentin mukaisesti jo uutta maakuntajakoa noudattaen. Jos sen sijaan edellisenä vuotena ei ole maakuntavaalivuosi, uuden sote-maakunnan sote-maakuntavaltuusto valitaan yhdistyvien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuutetuista ja sen toimikausi jatkuu vaaleilla valitun sote-maakuntavaltuuston toimikauden alkuun saakka.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntien yhdistymistä koskevan valtioneuvoston päätöksen jälkeen yhdistyvien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustot valitsevat keskuudestaan uuden sote-maakunnan sote-maakuntavaltuustoon valtuutetut ja varavaltuutetut, joiden toimikausi kestäisi maakuntavaalikauden loppuun. Näin muodostettu sote-maakuntavaltuusto valitsisi 13 §:n mukaisesti uudelle sote-maakunnalle sote-maakuntahallituksen, joka vastaisi muutoksen toimeenpanosta ja uuden sote-maakunnan hallinnon järjestämisestä.

Pykälän 2 momentin mukaan uuden sote-maakunnan sote-maakuntavaltuustoon valitaan valtuutettuja sote-maakuntalain 24 §:ssä säädetty asukasluvun mukaan määräytyvä vähimmäismäärä.

Momentin mukaan valtuutettuja valitaan kustakin yhdistyvistä sote-maakunnasta niiden asukaslukujen suhteen mukaan määräytyvä määrä. Sote-maakuntavaltuustossa edustettuina olevien ryhmien ääniosuuksien tulee valittaessa vastata yhdistyvien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustoissa edustettuina olevien eri ryhmien maakuntavaaleissa saamaa ääniosuutta uuden sote-maakunnan alueella vaalilaissa säädetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisesti.

13 §. *Uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallitus.* Pykälässä säädettäisiin yhdistymisen johdosta syntyvän uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallituksen valitsemisesta, tehtävistä, toimikaudesta sekä muusta hallitukseen sovellettavasta sääntelystä. Sote-maakunnalle ei asetettaisi kuntien yhdistymistilanteita vastaavasti erillistä yhdistymishallitusta valmistelemaan yhdistymistä. Koska uudella sote-maakunnalla olisi yhdistymistä koskevasta valtioneuvoston päätöksestä lähtien sote-maakuntavaltuusto, valtuusto voisi valita suoraan uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallituksen.

Pykälän 1 momentin mukaan 12 §:ssä tarkoitettu uuden sote-maakunnan sote-maakuntavaltuusto valitsee ensimmäisessä kokouksessaan uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallituksen jäsenet ja varajäsenet. Uuden sote-maakunnan sote-maakuntavaltuuston ensimmäisen kokouksen kutsuvat koolle ja kokouksen valmistelusta vastaavat yhdistyvien sote-maakuntien sote-maakuntahallitukset yhdessä.

Pykälän 2 momentin mukaan uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallituksen tehtävänä on huolehtia uuden sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon järjestämisen valmistelusta. Sote-maakuntahallituksen toimikausi alkaa heti valinnan jälkeen. Pykälän 3 momentin mukaan uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallitukseen sovelletaan muuten soveltuvin osin, mitä sote-maakuntahallituksesta säädetään.

14 §. *Sote-maakunnan muutoksen huomioon ottaminen vaaleissa.* Pykälässä säädetään maakuntavaalien toimittamisesta tilanteessa, joissa sote-maakunnan muutos on tulossa voimaan vaalivuotta seuraavan vuoden alusta.

Pykälän 1 momentin mukaan, jos sote-maakunnan muutoksen voimaantuloa edeltävänä vuonna toimitetaan maakuntavaalit, ne on toimitettava muutoksen kohteena olevissa sote-maakunnissa jo uusien sote-maakuntien mukaisesti.

Pykälän 2 momentti koskee maakuntavaalilautakunnan muodostamista pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa. Sote-maakuntien yhdistyessä 1 momentissa tarkoitettuna ajankohtana vaalilain 12 a §:ssä tarkoitettuna maakuntavaalilautakuntana toimisi vaalivuoden alusta lukien kyseisten sote-maakuntien maakuntavaalilautakunnista yhdistetty maakuntavaalilautakunta, jonka puheenjohtajana toimisi suurimman yhdistettävän sote-maakunnan maakuntavaalilautakunnan puheenjohtaja. Tällaisen maakuntavaalilautakunnan työskentelyyn sovelletaan, mitä vaalilain 12 b §:ssä säädetään.

Yhdistetyt maakuntavaalilautakunnat olisivat esimerkiksi kahden sote-maakunnan yhdistyessä 10-jäsenisiä, mutta koska tilanne olisi vain väliaikainen, se ei aiheuttaisi kohtuutonta haittaa lautakunnan toiminnalle.

Pykälän 3 momentti koskee maakuntavaalilautakunnan muodostamista tilanteessa, jossa sote-maakunnan alue jaetaan kahden tai useamman sote-maakunnan kesken taikka jossa kunta siirretään maakunnasta toiseen, ja tätä koskeva muutos tulee voimaan vaaleja seuraavan vuoden alusta lukien. Tällöin sote-maakunnan alueen tai kunnan vastaanottavan sote-maakunnan sote-maakuntavaltuuston on valittava kyseisen sote-maakunnan maakuntavaalilautakuntaan vaalilain 12 a §:n mukaan kuuluvien jäsenten lisäksi yksi tai useampia jäseniä tai varajäseniä, jos siirrettävän sote-maakunnan osan tai kunnan asukasluvun suhde sote-maakunnan asukaslukuun tätä edellyttää.

15 §. *Muiden luottamushenkilöiden toimikausi ja viranhaltijoiden viranhoidon alkaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan yhdistyvien sote-maakuntien luottamushenkilöiden toimet päättyvät sote-maakunnan muutoksen tullessa voimaan.

Pykälän 2 momentin mukaan uuden sote-maakunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat ryhtyvät hoitamaan toimiaan uuden sote-maakuntavaltuuston päättämästä ajankohdasta, kuitenkin viimeistään sote-maakunnan muutoksen tullessa voimaan.

Pykälän 3 momentissa säädetään yhdistyvien sote-maakuntien yhdistymisen voimaantuloa edeltävän vuoden hallinnon ja talouden tarkastamisesta. Uuden sote-maakunnan tarkastuslautakunta ja tilintarkastajat tarkastavat yhdistyvien sote-maakuntien tarkastuslautakuntien ja tilintarkastajien valmistelun pohjalta yhdistyvien sote-maakuntien hallinnon ja talouden sote-maakunnan muutoksen voimaantuloa edeltävältä vuodelta siten kuin sote-maakuntalain 14 luvussa säädetään. Tarkastus koskee myös sote-maakunnan muutoksen valmistelua.

4 luku **Sote-maakunnan muutoksen vaikutukset**

16 §. *Henkilöstön asema.* Pykälän mukaan sote-maakunnan muutos, joka johtaa henkilöstön työnantajan vaihtumiseen, katsotaan liikkeenluovutukseksi. Pykälää sovellettaisiin sekä sote-maakuntien yhdistyessä että kunnan siirtyessä toiseen maakuntaan.

17 §. Omaisuuden ja velkojen siirtyminen sote-maakunnan lakatessa. Pykälän mukaan sote-maakuntien yhdistyessä siirtyvät lakkaavan sote-maakunnan oikeudet, luvat, omaisuus, velat ja velvoitteet uudelle sote-maakunnalle. Pykälä vastaa asiallisesti kuntarakennelain 36 §:n 1 momenttia, jossa säädetään omaisuuden ja velkojen siirtymisestä kunnan lakatessa.

18 §. Lakkaavan sote-maakunnan viranomaisen toimivalta. Pykälässä rajoitettaisiin yhdistyvien sote-maakuntien viranomaisten päätöksentekoa uutta sote-maakuntaa koskevissa asioissa ennen yhdistymisen voimaantuloa. Sote-maakuntien yhdistymistä koskevan valtioneuvoston päätöksen tekemisen jälkeen lakkaavan sote-maakunnan viranomainen ei saisi päättää asioista, joilla olisi merkittäviä uutta sote-maakuntaa sitovia vaikutuksia. Lakkaavan sote-maakunnan viranomainen saisi päättää asioista, joilla olisi merkittäviä uutta sote-maakuntaa sitovia vaikutuksia, jos päätöksentekoa ei voida asian kiireellisyyden vuoksi lykätä.

Säännös rajoittaisi yhdistyvän sote-maakunnan viranomaisen toimivaltaa sellaisissa luonteeltaan periaatteellisissa, uusissa tai laajakantoisissa asioissa, joista päättämisen olisi katsottava kuuluvan uudelle sote-maakunnalle. Tällaisina voitaisiin pitää esimerkiksi päätöksiä, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia uuden sote-maakunnan talouteen. Luonnollisesti yhdistyvien sote-maakuntien viranomaiset voisivat myös edelleen tehdä tarvittavia täytäntöönpanoluonteisia päätöksiä ja huolehtia muutoinkin sote-maakunnan hallintoon kuuluvista tehtävistä lähtökohtaisesti kuten ennenkin sote-maakuntien yhdistymiseen asti.

19 §. Taloudellisen selvityksen toimittaminen. Pykälässä säädettäisiin kunnan siirtämiseen liittyvästä sote-maakuntien välisestä taloudellisesta selvityksestä. Sääntely vastaa lähtökohtaisesti kuntarakennelain 37 §:ssä säädettyä taloudellista selvitystä, joka liittyy kunnan osan siirtämiseen toiseen kuntaan.

Pykälän 1 momentin mukaan muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien on toimitettava sote-maakuntien omaisuutta muutosalueella koskeva taloudellinen selvitys, jollei sitä muutoksen vähäisten vaikutusten vuoksi tai muusta syystä ole pidettävä tarpeettomana.

Pykälän 2 momentin mukaan, sellainen kiinteä omaisuus ja siihen kohdistuva vuokra- tai muu käyttöoikeus sekä kiinteään omaisuuteen kiinteästi liittyvä irtain omaisuus, joka yksinomaan tai pääasiallisesti palvelee sote-maakunnan palvelujen järjestämistä kyseisen kunnan alueella asuville henkilöille, siirtyy sille sote-maakunnalle, johon alue siirretään.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan on korvattava 2 momentissa tarkoitettu omaisuus alueen luovuttavalle sote-maakunnalle. Korvauksen määrässä otetaan huomioon sote-maakunnalle muutoksesta aiheutuvia velvoitteita ja taloudellisia vaikutuksia siten kuin sote-maakunnat sopivat.

Pykälän 4 momentin mukaan muu muutoksen kohteena olevan sote-maakunnan omaisuus sekä varat ja velat siirtyvät toiselle sote-maakunnalle vain, jos sote-maakunnat niin sopivat.

Pykälän 5 momentin mukaan omaisuuden sekä velkojen ja velvoitteiden jakaminen muutoksen kohteena olevien sote-maakuntien kesken ei saa vaarantaa velkojien tai muiden oikeudenhaltijoiden asemaa. Jollei oikeudenhaltijana ole valtio, vastuuta sitoumuksesta ei saa siirtää toiselle sote-maakunnalle ilman velkojan tai muun oikeudenhaltijan suostumusta.

5 luku **Erinäiset säännökset**

20 §. Muutoksenhaku. Pykälän 1 momentissa säädetään muutoksenhausta valtioneuvoston yleisistunnon päätökseen, joka koskee sote-maakunnan muuttamista, sote-maakunnan muuttamista koskevan esityksen hylkäämistä, maakuntajaon muuttamista tai maakuntajaon muuttamista koskevan esityksen hylkäämistä. Muutoksenhakuoikeutettujen piiri olisi sama riippumatta siitä, onko kyse sote-maakuntien yhdistymistä tai kunnan siirtämistä tarkoittavasta valtioneuvoston päätöksestä. Momentin mukaan edellä mainittuun valtioneuvoston päätökseen saa valittamalla hakea muutosta muutoksen kohteena oleva sote-maakunta tai sen jäsen.

Muutoksen kohteena olevalla sote-maakunnalla tarkoitetaan sote-maakuntaa, jonka alueen rajoihin esitetty sote-maakunnan muutos vaikuttaa ja muutoksen kohteena olevalla kunnalla sitä kuntaa, joka esitetään siirrettäväksi maakunnasta toiseen. Sote-maakunnan jäsenistä säädetään sote-maakuntalain 3 §:ssä. Sote-maakunnan jäseniä ovat sote-maakunnan asukkaiden ja sote-maakunnassa sijaitsevien kuntien ohella yhteisöt ja säätiöt, joiden kotipaikka on sote-maakunnassa, sekä sote-maakunnassa kiinteää omaisuutta omistavat tai hallitsevat. Kuntalain 3 §:n mukaan kunnan jäsenellä tarkoitetaan kunnan asukkaan lisäksi yhteisöä ja säätiötä, jonka kotipaikka on kunnassa, sekä sitä, joka omistaa tai hallitsee kiinteää omaisuutta kunnassa. Käytännössä sote-maakunnan alueen kuntien jäsenet ovat myös sote-maakunnan jäseniä eli kyse on samoista henkilöistä ja yhteisöistä. Lain 6 §:n mukaan esityksen sote-maakunnan muuttamisesta voisi tehdä muutoksen kohteena oleva sote-maakunta tai kunta. Lisäksi valtiovarainministeriö voi panna maakuntajaon muuttamisen vireille määräämällä toimitettavaksi sote-maakunnan muuttamista koskevan selvityksen. Sote-maakunnan arviointimenettelyssä ollutta sote-maakuntaa koskeva selvitys voi tulla vireille myös arviointiryhmän ehdotuksesta. Sote-maakunnan asukkailla tai muilla jäsenillä ei ole suoraa oikeutta esittää sote-maakunnan muuttamista. Lain 8 §:n perusteella vähintään 20 prosenttia sote-maakunnan äänioikeutetuista asukkaista voi kuitenkin tehdä esityksen selvityksen toimittamisesta.

Muutoksen kohteena olevan sote-maakunnan tai kunnan asukkaiden tai muiden jäsenten ei voida katsoa olevan suoraan asianosaisasemassa sote-maakunnan muuttamista koskevassa asiassa, vaikka muutos voi monella tavalla vaikuttaa muun muassa heidän saamiinsa palveluihin ja yleisiin elinolosuhteisiin. Sote-maakunnan muuttamisen valmisteluun sovelletaan sote-maakuntalain, kuntalain ja hallintolain säännöksiä asukkaiden vaikuttamismahdollisuuksien turvaamisesta. Asukkailla ja muilla sote-maakunnan tai kunnan jäsenillä on sote-maakuntalain ja kuntalain perusteella oikeus hakea muutosta sote-maakunnan tai kunnan toimielinten päätöksiin, jotka koskevat esitystä sote-maakunnan muuttamisesta. Valtioneuvosto voi kuitenkin hylätä sote-maakuntien tai kunnan esityksen tai muutos voi tulla vireille myös muun tahon aloitteesta määrätyn selvityksen perusteella. Sote-maakunnan ja kunnan jäsenelle on siten perusteltua säätää oikeus hakea muutosta sote-maakunnan muuttamista koskevasta valtioneuvoston päätöksestä.

Pykälän 2 momentin mukaan valitus on tehtävä korkeimmalle hallinto-oikeudelle 30 päivän kuluessa siitä, kun sote-maakunnan muuttamista tarkoittava päätös on julkaistu Suomen säädös kokoelmassa tai muuttamisesityksen hylkäämistä tarkoittava päätös on saatettu esityksen tekijöiden tietoon.

Valitus käsitellään korkeimmassa hallinto-oikeudessa kiireellisenä. Sote-maakunnan muutos tulee lain 11 §:n mukaan aina voimaan kalenterivuoden alusta ja sitä koskeva valtioneuvoston päätös on tehtävä ennen voimaantuloa edeltävän vuoden kesäkuun loppua. Laaja muutoksenha-

kuoikeutettujen piiri ja päätöksestä mahdollisesti tehdyt lukuisat valitukset voivat joissakin tilanteissa aiheuttaa sote-maakunnan muutoksen toimeenpanon aikatauluun liittyviä ongelmia, ellei korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä saada riittävän nopeasti.

Pykälän 3 momentissa säädetään valtioneuvoston päätöksen täytäntöönpanosta. Sote-maakunnan muuttamista tarkoittava valtioneuvoston päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman. Täytäntöönpanoon ei kuitenkaan saa ryhtyä, jos korkein hallinto-oikeus kieltää täytäntöönpanon.

21 §. Erityinen valitusoikeus sote-maakunnan viranomaisen päätöksestä. Pykälä vastaisi asiallisesti kuntarakennelain 54 §:ssä säädettyä valitusoikeutta muutoksen kohteena olevan kunnan viranomaisen päätöksestä ennen kuntajaon muutoksen voimaantuloa.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan viranomaisen päätöksestä, joka on tehty sote-maakunnan muuttamista tarkoittavan valtioneuvoston päätöksen antamisen jälkeen, mutta ennen sote-maakunnan muutoksen voimaantuloa, saa valittaa sote-maakuntalaissa säädetyllä tavalla myös sillä perusteella, että päätös on sote-maakunnan muuttamista koskevien perusteiden tai tämän lain 18 §:n vastainen.

Pykälän 2 momentin mukaan valitusoikeus on myös 13 §:ssä tarkoitetulla uuden sote-maakunnan sote-maakuntahallituksella.

22 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta samaan aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevan lainsäädännön ja sote-maakuntalain kanssa.

Lailta kumottaisiin voimassa oleva maakuntajakolaki (1159/1997). Kumotun lain nojalla päätettyä maakuntajakoa sovellettaisiin vuoden 2022 loppuun, ellei laissa erikseen toisin säädetä. Kumottavan maakuntajakolain mukainen maakuntajako on vielä perusteena muun muassa palvelutoiminnalle ennen järjestämisvastuun siirtymistä maakunnille vuoden 2023 alussa. Toisaalta esimerkiksi vaalilainsäädännössä säädetään ensimmäisten maakuntavaalien toimittamisesta tammikuussa 2018 jo uusien sote-maakuntien perusteella ja uudistuksen voimaantuloa sote-maakunnan toiminnan valmistelusta samoin uusien sote-maakuntien pohjalta.

Sote-maakunnista ja maakuntajaosta lain voimaantullessa säädettäisiin uudistuksen voimaantuloa sote-maakuntalaissa. Asiaa on käsitelty 1 §:n perustelujen yhteydessä.

7.5 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Lain tarkoituksena olisi säätää hallituksen linjaaman Uudenmaan erillisratkaisun mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla.

Uudenmaan erillisratkaisun keskeinen sisältö on, että alue jaetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuussa olevalle neljälle sote-maakunnalle, ja Helsingin kaupunki järjestää palvelut kaupunkina. Lisäksi alueella on erillinen HUS-maakuntayhtymä, jonka järjestämisvastuuseen kuuluvista tehtävistä säädetään laissa sekä sovitaan järjestämissopimuk-

nessa lain perusteella. Kullekin sote-maakunnille siirtyisi kunnissa siirtyvissä tehtävissä työskentelevä henkilöstö, Helsingin kaupungin henkilöstö ei siirtyisi. HUS-maakuntayhtymälle siirtyisi HUS-sairaanhoidopiirin omaisuus ja henkilöstö.

Laki sisältäisi ne säännökset, joissa Uudenmaan erillisratkaisun, erityisesti HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuun ja Helsingin järjestämisvastuun, perusteella on tarpeen säätää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin (järjestämislaki), sote-maakuntalakiin ja kuntalakiin nähden erityissäännöksiä.

Laissa säädettäisiin järjestämisvastuun jakautumisesta Uudenmaan sote-maakuntien, Helsingin kaupungin sekä HUS-maakuntayhtymän välillä. Laissa säädettäisiin velvollisuudesta olla HUS-maakuntayhtymän jäsenenä sekä HUS-maakuntayhtymän perussopimuksesta ja eräistä hallinnon järjestämistä koskevista asioista. Lisäksi laki sisältäisi säännöksiä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen taloushoidosta ja toiminnan eriyttämisestä muusta kaupungin toiminnasta Helsingin kaupungin osalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun osalta lain tarkoituksena olisi edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, yhteen toimivat ja kustannusvaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut Uudellamaalla.

2 §. Lain soveltamisala. Lakia sovellettaisiin Uudenmaan maakunnan alueella toimiviin sote-maakuntiin ja Helsingin kaupunkiin sekä HUS-maakuntayhtymään niiden järjestäessä sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Uudenmaan maakunnan sote-maakunnat määriteltäisiin perustamisvaiheessa sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon jälkeen annettun lain 6 §:ssä (voimaantulolaki). Näitä ovat Länsi-Uudenmaan, Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan ja Vantaa-Keravan -sote-maakunnat ja niistä käytettäisiin laissa Uudenmaan sote-maakunnat käsitettä. Tässä laissa ei määriteltäisi nimeltä Uudenmaan sote-maakuntia, koska niihin on tarkoitus soveltaa maakuntarakennelkia kuten muihinkin sote-maakuntiin. Jos ne määriteltäisiin laissa, niillä olisi erityisasema muihin sote-maakuntiin nähden ja mahdolliset muutokset esimerkiksi niiden yhdistyessä edellyttäisivät lain muuttamista. Ehdotetun muotoilun perusteella muutokset myös näiden sote-maakuntien aluejakoon tai yhdistymisiin voitaisiin tehdä maakuntarakennelain perusteella valtioneuvoston päätöksellä. Lain 25 §:n siirtymäsäännöksessä viitattaisiin, että Uudenmaan maakunnan sote-maakunnat määriteltäisiin perustamisvaiheessa maakuntarakennelaissa.

Uudenmaan sote-maakuntien alueet määriteltäisiin voimaantulolain 6 §:ssä. Uudenmaan sote-maakuntaa koskeviin muutoksiin sovellettaisiin, mitä maakuntarakennelaissa säädetään sote-maakunnan ja maakuntajaon muutoksista.

Uudenmaan sote-maakuntiin ja Helsingin kaupunkiin sovellettaisiin lähtökohtaisesti, mitä sote-maakunnasta ja sosiaali- ja terveystoimen järjestämisestä muualla säädetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu on tarkoitus koota sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettuun lakiin. Järjestämislain 1 §:n 3 momentin mukaan lakia sovellettaisiin Uudenmaan sote-maakuntiin ja Helsingin kaupunkiin siltä osin, kuin tässä laissa ei säädettäisi asiasta toisin. Siltä osin, kuin tässä laissa säädettäisiin asiasta toisin, kyse olisi erityislaista, joka syrjäyttäisi järjestämislain. Lain erityissäännökset koskisivat lain 4, 5 ja 10 §:n perusteella järjestämisvastuun jakautumisesta Uudenmaan sote-maakuntien, Helsingin kaupungin ja HUS-maakuntayhtymän välillä.

Uudenmaan sote-maankunnat ja Helsingin kaupunki vastaisivat siten sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain soveltamisen piiriin tulevista seuraavien lakien mukaisesta järjestämisestä: sosiaalihuoltolaki (1301/2014), terveydenhuoltolaki (1326/2010), elatustukilaki (580/2008), laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015), laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012), jäljempänä vanhuspalvelulaki, laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977), laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001), laki omaishoidon tuesta (937/2005), laki sosiaalisesta luotuksesta (1133/2002), laki toimeentulotuesta (1412/1997), laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987), lasten-suojelulaki (417/2007), lääkelain (395/1987) 7 luku, mielenterveyslaki (1116/1990), perhe-hoitajalaki (263/2015), päihdehuoltolaki (41/1986), tartuntatautilaki (1227/2016), tupakkalaki (549/2016), oppilas- ja opiskelija-huoltolaki (1287/2013), laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (1015/2005), työterveyshuoltolaki (1383/2001), laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), adoptiolaki (22/2012), laki lapsen elatuksesta (704/1975), ja isyyslaki (11/2015). sekä niiden mukaan nyt kunnalle kuuluvat tehtävät. Asianomaisessa erityislaissa säädetään, tuleeko sen mukainen toiminta kokonaan vai osaksi sote-maakunnan ja Helsingin kaupungin hoidettavaksi.

Koska Uudenmaan erillisratkaisun perusteella Helsingin kaupunki olisi jatkossa järjestämisvastuussa sosiaali- ja terveydenhuollosta ja pelastustoimesta sen hallinnon ja talouden hoitoon sekä hallinnon ja talouden tarkastukseen sovellettaisiin lähtökohtaisesti näidenkin tehtävien osalta kuntalakeja. Laissa säädettäisiin kuitenkin näiden osalta tiettyjä poikkeuksia.

HUS-maakuntayhtymään sovellettaisiin, mitä sote-maakuntalain 8 luvussa säädetään sote-maakuntayhtymästä, jollei tässä laissa toisin säädetä. Lisäksi sovellettaisiin mitä sote-maakuntalain 15:ssä säädetään sote-maakunnan lainaottovaltuudesta sekä mitä mainitun lain 16 §:ssä säädetään investointien ohjauksesta. HUS –maakuntayhtymään sovellettaisiin myös mainitun lain 17-20 §:n säännöksiä valtion takauksesta ja 21 §:ää valtakunnallisesta toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskuksesta.

HUS-maakuntayhtymään sovelletaan lisäksi, mitä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa ja muissa laeissa säädetään terveydenhuollon järjestämisestä. Ehdotus tarkoittaisi, että lähes kaikkia järjestämislain säännöksiä sovellettaisiin HUS-maakuntayhtymään. HUS-maakuntayhtymä mainittaisiin järjestämislaissa nimenomaisesti joissain kohdissa, joissa on tarve nimenomaisesti mainita HUS-maakuntayhtymän tehtävän (32 § yliopistollinen sairaala) perusteella.

Pelastustoimen järjestämiseen Uudenmaan maakunnissa sovelletaan, mitä sote-maakuntalaissa, pelastuslaissa ja muissa laeissa säädetään maakunnan pelastustoimesta. Pelastustoimen hallinnon ja talouden eriyttämiseen sovelletaan kuitenkin, mitä säädetään tämän lain 5 luvussa.

2 luku Uudenmaan sote-maakuntien ja HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuu

3 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Uudellamaalla. Pykälässä todettaisiin yleisesti, millä tahoilla on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu Uudellamaalla. Uudellamaalla järjestämisvastuu olisi Uudenmaan sote-maakunnilla, Helsingin kaupungilla sekä HUS-maakuntayhtymällä. Tarkemmin järjestämisvastuusta ja sen jakautumisesta säädettäisiin 5 ja 6 §:issä.

4 §. *Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin järjestämismvastuu.* Pykälässä säädettäisiin, että Uudenmaan sote-maakunnilla ja Helsingin kaupungilla olisi ensisijainen vastuu järjestää lakisääteinen sosiaali- ja terveydenhuolto sote-maakunnan alueella alueen asukkaille ja muille henkilöille siten, kuin järjestämislain 9 §:ssä säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan Helsingin kaupungilla olisi vastaava järjestämismvastuu Helsingin kaupungissa kuin 1 momentissa tarkoitetuilla sote-maakunnilla.

Pykälän 3 momentin mukaan Uudenmaan sote-maakunnilla ja Helsingin kaupungilla olisi velvollisuus kuulua HUS-maakuntayhtymään. Voimaanpanolain 43 §:ssä velvoitettaisiin edellä mainitut tahot perustamaan HUS-maakuntayhtymä viimeistään 30 päivänä huhtikuuta 2022. HUS-maakuntayhtymä olisi perustettu, kun sopimuksen Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin valtuustot olisivat hyväksyneet perussopimuksen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että Uudenmaan sote-maakunnat sekä Helsingin kaupunki vastaisi lähtökohtaisesti myös erikoissairaanhoidon palvelujen järjestämisestä siltä osin, kuin tehtävistä ei olisi lain 5 §:ssä säädetty tai lain 9 §:ssä tarkoitetussa HUS-järjestämissopimuksessa sovittu HUS-maakuntayhtymän tehtäväksi.

Jotta Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin vastuu erikoissairaanhoidon palveluista olisi selkeä, voimaanpanolain 5 luvussa säädettäisiin Uudenmaan sote-maakunnille, Helsingille sekä HUS-sairaanhoidopiirille velvollisuus tehdä selvitys vuoden 2022 loppuun mennessä, miten erikoissairaanhoidon palveluja järjestetään alueella. Tarkoitus on, ettei tällöin tehtäisi muutoksia HUS-sairaanhoidopiiriltä käytännössä hoitamien tehtävien vastuisiin. Ensimmäinen HUS-järjestämissopimus olisi voimaanpanolain 46 §:n mukaan tehtävä vuoden 2024 loppuun mennessä.

5 §. *HUS-maakuntayhtymän järjestämismvastuu.* Pykälässä säädettäisiin HUS-maakuntayhtymän järjestämismvastuusta. Muualla Suomessa yliopistollinen sairaala tai muu nykyinen sairaanhoidopiirin sairaala kuuluu maakunnan organisaatioon, jolloin ei ole tarvetta säätää erikseen lailla sairaalan ja muiden maakunnan terveydenhuollon toimintayksiköiden vastuista tai työnjaosta. HUS-maakuntayhtymän vastuut säädetään siten, että sen vastuulle säädetään laadun ja potilasturvallisuuden näkökulmasta riittävä volyyymi ja osaaminen erikoissairaanhoidon.

HUS-maakuntayhtymän ja Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin välisellä vastuunjaolla on tarkoitus edistää yhtäältä terveydenhuollon painopisteen siirtämistä erikoissairaanhoidosta perustasolle sekä toisaalta samalla turvata sairaaloiden päivystystoimintaa ja siinä tarvittavaa osaamista.

Uudenmaan maakuntien, Helsingin kaupungin ja HUS-maakuntayhtymän työnjako edellyttää, että HUS-maakuntayhtymälle lailla säädetyt tehtävät on riittävän tarkasti määritelty. HUS-maakuntayhtymän lailla säädetyt tehtävät määrittelevät samalla rajan sille, mitkä tehtävät ovat sellaisia, joita ei voida siirtää järjestämissopimuksella maakuntien hoidettaviksi. Järjestämissopimuksesta säädetään tarkemmin lain 3 luvussa.

Pykälän 1 momentin mukaan HUS-maakuntayhtymällä olisi järjestämismvastuu terveydenhuollon palveluista siten, kuin tässä laissa tai muussa laissa säädetään. Lisäksi HUS-maakuntayhtymällä olisi järjestämismvastuu niistä palveluista, jotka on sovittu sen vastuulle 10 §:ssä säädetyssä järjestämissopimuksessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin HUS-maakuntayhtymän järjestämismääräyksiin kuuluvista palveluista. Momentin tarkoituksena on turvata yhtäältä yliopistosairaalan vastuulle kuuluvien palvelujen ja tehtävien toteutus sekä Uudenmaan alueella erikoissairaanhoidon laatu ja potilasturvallisuus sekä riittävä osaaminen sekä kustannusvaikuttavuus. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 32 §:n mukaan HUS-maakuntayhtymä vastaisi yliopistollisen sairaalan toiminnasta. Terveydenhuoltolain 7 luvussa säädetään eräistä korvauksista tehtävän hoitamisesta.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan perusteella HUS-maakuntayhtymä vastaisi ensinnäkin terveydenhuoltolain 45 §:n nojalla HUS-maakuntayhtymälle keskitettävistä palveluista. Terveydenhuoltolain mukaan keskitämisen perusteena on, että tutkimus, toimenpide tai hoito harvoin esiintyvänä tai vaativana edellyttää toistettavuutta tai usean alan erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi tai merkittäviä investointeja laitteistoihin ja välineisiin terveydenhuollon laadun ja potilasturvallisuuden, vaikuttavuuden, tuottavuuden ja tehokkuuden takaamiseksi. Valtioneuvosto on antanut terveydenhuoltolain 45 §:n nojalla asetuksen erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskitämisestä (valtioneuvosto asetus erikoissairaanhoidon työnjaosta ja eräiden tehtävien keskitämisestä, keskitämisasetus, A 582/2017), jossa on tarkemmin säädetty sekä valtakunnallisesti että alueellisesti keskitettävistä hoidoista.

Voimassa olevalla keskitämisasetuksella ei säädetä keskitettäväksi kaikista sellaisista tutkimuksista, toimenpiteistä tai hoidoista, jotka tulevassa Uudenmaan ratkaisussa on perusteltua säätää HUSin tehtäväksi. Siten pykälän 2 momentin 1 kohdassa säädettäisiin lisäksi, että HUSin järjestämismääräyksiin kuuluisivat terveydenhuoltolain 45 §:ssä tarkoitettuihin palveluihin rinnastuvat vastaavan kaltaista toistettavuutta, usean alan erityisosaamista tai kallista laitteistoa taikka muita merkittäviä investointeja edellyttävät erikoissairaanhoidon palvelut.

Muiden kuin asetuksella keskitettyjen palveluiden osalta työnjako yliopistollisten sairaaloiden, keskussairaaloiden ja muiden terveydenhuollon palveluja antavien terveydenhuollon toimintayksiköiden välillä on kehittynyt käytännössä perustuen osaamiseen tai osaamisen keskittymiseen, potilasturvallisuuteen, palveluiden laatuun, palveluiden kustannustehokkuuteen tai pätevyyden ylläpitämiseen. Esimerkkeinä toimenpiteistä, tutkimuksista ja hoidoista, jotka nykyisessä kuntien ja sairaanhoitopiirin välisessä työnjaossa ovat edellä mainituista syistä keskitettyneet HUS-kuntayhtymälle ja kuntayhtymässä yliopistosairaalaan, ovat mm. vaikean diabeteksen ja sen komplikaatioiden hoito, vaikeiden sydän- ja verenkiertosairauksien hoito, syöpäsairauksien hoito, vaativa neurologinen hoito, neurokirurginen hoito, vaativat hengityshäiriöiden selvittelyt, vaikean astman erotusdiagnostiikka ja biologiset lääkehoidot, dermatologinen erotusdiagnostiikka tavanomaisia ihon infektioita lukuun ottamatta, harvinaisten sairauksien lapsuusiän selvittely ja seuranta sekä aikuisiän seuranta ja hoidon koordinointi, kaikki harvinaiset reumataudit sekä yleisempien reumatautien diagnostiikka ja alkuhoito, moniammatillinen akuutin vaiheen vaativa neurologinen kuntoutus, psykoterapioiden vaikuttavuuden ja saatavuuden seuranta sekä kaikki radiologiset angiotoimenpiteet.

Vaativilla erikoissairaanhoidon palveluilla tarkoitetaan keskitämisasetuksella valtakunnallisesti tai alueellisesti keskitettyjen hoitojen lisäksi niitä erikoissairaanhoidon palveluja, joiden järjestäminen HUS-maakuntayhtymän toimesta on tarpeen edellä todetuin perustein. Tietty toimenpide, tutkimus tai hoito voidaan lukea vaativaan erikoissairaanhoidon palveluksi osaamisen tai osaamisen keskittämisen, potilasturvallisuuden, palveluiden laadun tai palveluiden kus-

tannustehokkuuden perusteella. Osaamisella tarkoitetaan sitä, että tietyn tutkimuksen, toimenpiteen tai hoidon toteuttaminen lääketieteellisesti asianmukaisella tavalla edellyttää sellaista lääketieteellistä osaamista, jota tyypillisesti on olemassa vain yliopistosairaalaissa. Osaamisen keskittymisellä tarkoitetaan puolestaan sitä, että kyseisen tutkimuksen, toimenpiteen tai hoidon toteuttaminen lääketieteellisesti asianmukaisella tavalla käytännössä edellyttää sitä, että yliopistosairaalan muiden erikoisalojen tuottamat palvelut ovat saatavilla. Potilasturvallisuus ja palvelun laatu voivat liittyä osaamisen tai osaamisen keskittymisen lisäksi riittäviin potilasmääriin ja niiden tuomaan osaamiseen ja kokemukseen tai muuten yliopistosairaalan infrastruktuuriin (mm. tutkimus- ja hoitovälineiden saatavuuteen). Palveluiden kustannus-tehokkuus puolestaan viittaa siihen, että tutkimus, toimenpide tai hoito on järjestettävissä suomalaisen terveydenhuoltojärjestelmän kannalta tavanomaisin kustannuksin.

HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuu vaativan erikoissairaanhoidon osalta ei olisi staattinen muuten kuin keskittämisasetuksella säädetyin osin, vaan maakuntayhtymän laissa tarkoitettu järjestämisvastuun sisältö muuttuisi lääketieteen kehityksen myötä. Uusien tutkimus- ja hoitomuotojen kehittyessä tietty tutkimus, toimenpide tai hoito voi muuttua sellaiseksi, että se ei enää edellyttäisi erityistä osaamista tai aiheuttaisi erityisiä kustannuksia, ja se voitaisiin toteuttaa potilasturvallisuuden kärsimättä laadukkaasti ja kustannustehokkaasti myös muuten kuin yliopistosairaalan toimesta. Vastaavasti lääketieteen kehittäessä uusia tutkimus- ja hoitomuotoja voisi järjestämisvastuu laajeta kattamaan myös nämä, mikäli ne täyttäisivät kohdassa asetetut edellytykset.

Pykälän 2 momentin 1 kohdassa mainittujen muiden vastaavien palvelujen osalta kyse ei kuitenkaan olisi näiden palvelujen keskittämistä HUSiin Uuttamaata laajemmalla maantieteellisellä alueella, vaan kyse olisi vastuunjaosta Uudenmaan maakuntien ja HUSin välillä, ei valtakunnallisesta keskittämisestä. Terveydenhuoltolain 45 §:n nojalla HUSille kuuluvien tehtävien osalta HUSin järjestämisvastuu olisi siten maantieteellisesti laajempi, että HUSin olisi järjestettävä kyseisiä palveluja myös muille maakunnille siten, kuin terveydenhuoltolain 45 §:n nojalla säädetään.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan perusteella HUS-maakuntayhtymä vastaisi erikoissairaanhoidon palveluista, joiden järjestäminen on edellytyksenä terveydenhuoltolain 7 luvussa tarkoitetun yliopistollisen sairaalan ylläpitämiselle. Järjestämislain 32 §:n mukaan HUS-maakuntayhtymä vastaisi yliopistollisen sairaalan toiminnasta. Terveydenhuoltolain 65 §:n 1 momentin mukaan yliopistolla on oikeus käyttää yliopistollista sairaalaa lääketieteellisen koulutusyksikön koulutus- ja tutkimustoiminnan tarpeisiin. Lain 2 momentin mukaan yliopistolla on vastaava oikeus myös muiden sairaaloiden osalta. Lain 4 momentissa asetetaan puolestaan sairaalan ylläpitäjälle velvoite huolehtia siitä, että yliopiston käytettävissä on sellaiset koulutus- ja tutkimustoiminnassa tarvittavat huonetilat kiinteine koneineen ja laitteineen sekä koulutus- ja tutkimushenkilökunnan ja opiskelijoiden sosiaaliset tilat, jotka on välttämätöntä sijoittaa kyseiseen toimintayksikköön.

Yliopistollinen sairaala hoitaisi nykykäytännön mukaisesti yhtäältä erikoissairaanhoidon ja etenkin erityisen erikoissairaanhoidon osaamisen tarpeessa olevia potilaita ja toisaalta yliopistollinen sairaala mahdollistaa yliopistolle lääketieteellisen koulutus- ja tutkimustoiminnan harjoittamisen. Nämä tehtävät liittyvät kiinteästi toisiinsa, koska lääketieteellistä koulutusta ja tutkimusta ei ole mahdollista harjoittaa ilman potilaita kuin ns. prekliinisten oppiaineiden osalta, ja toisaalta lääketieteellinen koulutus ja erityisesti tutkimus synnyttävät ja keskittävät omalta osaltaan yliopistosairaalan tunnusmerkistöön kuuluvaa erityisosaamista potilaiden hoidossa.

Yliopiston kanssa tehtävän tutkimusyhteistyön kautta yliopistosairaalalla on yleisesti käytössä viimeisimmät tutkimuksessa kehitetyt hoitomenetelmät potilaiden hoidossa, jo ennen kuin hoidot tulevat yleisempään käyttöön. Yliopistosairaalat kuuluisivat kukin järjestämislain 33 §:n mukaan omaan yhteistoiminta-alueeseen, joiden maantieteellisistä alueista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yhteistoiminta-alueet korvaisivat nykyiset erityisvastuualueet ja niillä sovittaisiin alueen työnjaosta järjestämislain 34 §:ssä määritellyissä tehtävissä. Samalla ne ovat muodostaneet sen väestöpohjan, johon yliopistollinen sairaala on tukeutunut yliopistollisen sairaalan ylläpitämiseksi. Väestömäärältään liian pieni yhteistoiminta-alue vaikeuttaa yliopistollisen sairaalan ylläpitämistä, kun sairaalaan ei ohjaudu riittävästi vaativien toimenpiteiden, tutkimusten ja hoitojen tarpeessa olevia potilaita.

Opetuksen osalta yliopistollisen sairaalan tehtävänä on luoda edellytykset lääketieteen opetukselle ja erikoistumiskoulutukselle. Opetuksen antaminen edellyttää, että yliopistosairaalassa ja muissa yliopiston käytössä olevissa sairaaloissa on kulloisiinkin opiskelijamääriin nähden riittävät määrät potilaita kaikilta niiltä lääketieteen erikoisaloilta, jotka sisältyvät lääketieteen lisensointiin tutkintoon. Opetustoiminnan ei kaikkien erikoisalojen perusopetuksen osalta tarvitse tapahtua kokonaisuudessaan yliopistosairaalassa, mutta yliopistosairaala toimii lääketieteellisen tiedekunnan ensisijaisen kumppanina opetustoiminnan järjestämisessä. Erikoistumiskoulutuksen antaminen puolestaan edellyttää sitä, että erikoistuva lääkäri pystyy monipuolisesti perehtymään erikoisalallaan sekä vaativiin että tavanomaisempiin toimenpiteisiin, tutkimuksiin ja hoitoihin. Erikoistumiskoulutuksen mahdollistaminen edellyttää yliopistosairaalta näin sekä 1 kohdassa mainittuja vaativien toimenpiteiden, tutkimusten ja hoitojen järjestämisvastuuta, että kohdassa 5 mainittua muun erikoissairaanhoidon järjestämisvastuuta. Tutkimustoiminnan järjestämisen edellytyksen muodostuvat vastaavalla tavalla.

Pykälän 2 momentin 2 kohdan sääntely ei estäisi muita Uudenmaan sote-maakuntia tai Helsingin kaupunkia järjestämästä erikoissairaanhoidon opetusta ja tutkimusta omassa toiminnassaan, mutta kyseiset tehtävät kuuluvat lakisääteisesti HUS-maakuntayhtymän vastuulle ja sen edellytykset toteuttaa nämä tehtävät on turvattava.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaisesti HUS-maakuntayhtymä vastaisi terveydenhuoltolain 50 §:ssä tarkoitetun kiireellisen hoidon järjestämisestä perusterveydenhuollon kiireellistä vastaanottoa lukuun ottamatta. Käytännössä velvoite tarkoittaa lain 3 momentin laajan ympärivuorokautisen päivystyksen yksikön järjestämistä, tarvittaessa muiden ympärivuorokautisesti päivystävien yhteispäivystyksikköjen järjestämistä maakuntayhtymän sairaaloiden yhteyteen ja erikoisalojen päivystystoiminnan järjestämistä. Uudenmaan sote- maakunnat ja Helsingin kaupunki vastasivat perusterveydenhuollon kiireellisen vastaanottoa toiminnan järjestämisestä. Käytännössä tämän lain 3 luvussa tarkoitettua järjestämissopimuksessa on tarpeen sopia maakuntayhtymän järjestämän päivystystoiminnan ja Uudenmaan maakuntien järjestämän kiireellisen vastaanottoa toiminnan laadullisesta ja määrällisestä yhteensovittamisesta.

Eri erikoisalojen päivystystoiminnan ylläpitäminen edellyttää, että HUS-maakuntayhtymällä on käytössään riittävä määrä asianomaisten erikoisalojen erikoislääkäreitä. HUS-kuntayhtymällä on erilaiset taka- ja varallaolopäivystykset huomioiden ollut noin 250 päivystysrinkiä, joista kukin vaatii keskimäärin noin kahdeksan lääkärin työpanoksen. Maakuntayhtymän päivystystoiminta on uudistuksen voimaantullessa vastaavan laajuista. Lääkäri ei osallistu lähtökohtaisesti yksinomaan erikoisalojen päivystystoimintaan, vaan pääosa lääkärin työpanoksesta kohdistuu päiväaikaiseen toimintaan, mikä osaltaan määrittää päivystystoimintaa ylläpitävän yksikön muun toiminnan laajuutta.

Pykälän 2 momentin 4 kohdan perusteella HUS-maakuntayhtymä vastaisi ensihoitopalvelun järjestämisestä ja osaltaan ensihoitokeskuksen tehtävien järjestämisestä yhdessä yhteistoiminta-alueen muiden maakuntien kanssa. Ensihoitopalvelun sisällöstä ja järjestämistavoista on säädetty tarkemmin terveydenhuoltolaissa.

Pykälän 2 momentin 5 kohdan mukaan HUS-maakuntayhtymä vastaisi osaltaan terveydenhuollon varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä valmiuskeskuksen toiminnasta. Sen tehtävänä olisi koordinoida varautumista ja sen olisi toimittava yhteistyössä Uudenmaan sote-maakuntien ja kuntien sekä yhteistyöalueensa muiden sote-maakuntien kanssa. HUS-maakuntayhtymä on lisäksi velvollinen laatimaan yhteistyössä Uudenmaan maakuntien kanssa terveydenhuollon alueellisen valmiussuunnitelman. Uudenmaan maakunnat ovat HUS-maakuntayhtymän ohella varautumisvelvollisia valmiuslain (1552/2011) 3 luvun 12 § mukaisesti.

Pykälän 2 momentin 6 kohdan perusteella HUS-maakuntayhtymä vastaisi lisäksi niiden erikoissairaanhoidon palveluiden järjestämisestä, joita momentin 1-5 kohtien palvelujen järjestäminen edellyttää, jotta turvataan erikoissairaanhoidon palvelujen riittävä määrällinen ja sisällöllinen kokonaisuus osaamisen, potilasturvallisuuden, palvelujen laadun sekä kustannus-vaikuttavuuden varmistamiseksi.

Momentin 1 – 5 kohdissa säädettyjen erikoissairaanhoidon palvelujen järjestäminen ei välttämättä ole käytännössä mahdollista sellaisenaan, vaan voivat edellyttää myös muiden erikoissairaanhoidon palvelujen järjestämistä samanaikaisesti. Kohdissa 1 – 5 säädetty erikoissairaanhoidon palvelut edellyttävät tarpeeksi suurta palveluvolyymiä, jolla erityisosaaminen pystytään muodostamaan yksikköön ja ylläpitämään siellä. Erityisosaamista syntyy ja keskittyy yleensä niihin sairaaloihin, joissa palveluvolyymit ovat suurimmat. Riittävän suuri palveluvolyymi mahdollistaa sen, että osa henkilöstöstä voi keskittyä hoitamaan jonkun tietyn kapeamman palvelusektorin potilaita, mikä puolestaan mahdollistaa pitkällekin tapahtuvan erikoistumisen. Ilman riittävää palveluvolyymia tämä erikoistuminen tai erikoisosaamisen ylläpitäminen ei olisi mahdollista. Erikoisosaamisen muodostaminen ja ylläpitäminen ovat osa potilaan oikeutena turvattua laadultaan hyvää terveyden- ja sairaanhoitoa. Riittävä palveluvolyymi ei muodostu kuin osaksi vaativista erikoissairaanhoidon palveluista. Riittävän suuri palveluvolyymi on merkityksellinen myös palvelun laadun kautta. Myös keskitettyjen ja yliopistollisten palvelujen diagnostiikka on itsessään vaativaa. Tarkkoja rajanvetoja riittävän suuren palveluvolyymien osalta on mahdotonta esittää, koska ne vaihtelevat lääketieteen erikoisaloittain ja viime kädessä perustuvat lääketieteelliseen kliiniseen harkintaan sen osalta, milloin tietty toimenpide, tutkimus tai hoito voidaan toteuttaa turvallisella tavalla. Perustelut HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuulle ovat tältä osin yhtenäiset keskitämisasetuksen kanssa.

Pykälän 2 momentin 6 kohdassa kuvattu palvelukokonaisuus ei olisi staattinen, vaan se kehittyy ja muuttuu lääketieteen kehityksen myötä. Siltä osin, kuin laki ei edellyttäisi palveluiden järjestämistä HUS-maakuntayhtymän toimesta, voivat järjestämissopimuksen sopijapuolet sopia järjestämisestä vapaasti. Koska 5 pykälän 2 momentin 6 kohdan kokonaisuutta ei määritellä lakiin yksielitteisesti, määritetty kyseisen kohdan sisältö 3 luvussa tarkoitettussa järjestämissopimuksessa sovitun sisällön kautta. Siten viimekädessä sen sisällön määrittäisi lain 14 §:n mukaisesti valtioneuvosto.

Pykälän 2 momentin 7 kohdan mukaan HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuulle kuuluu yhteistyöalueiden järjestämissopimuksessa sekä HUS-järjestämissopimuksessa sen vastuulle so-

vitut palvelut. Yhteistyöalueen järjestämissopimuksessa sovittujen palvelujen osalta HUS-maakuntayhtymän vastuu voi siten sopimuksen perusteella ulottua maantieteellisesti Uuden-maan maakuntia laajemmalle.

7 §. HUS-maakuntayhtymän yliopistollinen sairaala. Pykälässä todettaisiin, että HUS-maakuntayhtymällä tulee olla yliopistollinen sairaala siten, kuin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 32 §:ssä säädetään. Pykälässä ei määriteltäisi yliopistollisen sairaalan tehtäviä tai asemaa voimassa olevaa lainsäädäntöä enemmän. Lain 5 §:ssä olisi kuitenkin HUSin lakisääteisissä tehtävissä olisi säädetty yliopistollisen sairaalatoiminnan liittyvistä keskeisistä tehtävistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että HUS-maakuntayhtymässä on oltava nykyisin tavoin perusterveydenhuollon yksikkö, jossa on moniammatillinen terveysalan tuntemus ja joka tukee HUS-järjestämissopimuksessa sovitulla tavalla palvelujen yhteensovittamista erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon sekä soveltuvin osin sosiaalihuollon välillä. Säännös on tarpeen, koska muualla Suomessa ei ole vastaavaa tarvetta säätää erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta, koska vastaavaa hallinnollista jakoa ei ole ja tehtävästä vastaa kukin sote-maakunta kokonaisuudessaan.

8 §. HUS-maakuntayhtymän tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Pykälässä säädettäisiin HUS-maakuntayhtymälle myös vastuu osaltaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Sote-maakuntien ja kuntien vastuusta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä säädetään järjestämislain 6 ja 7 §:issä.

Pykälän 1 momentin mukaan HUS-maakuntayhtymän olisi tarjottava asiantuntemusta ja tukea alueensa maakunnille järjestämällä koulutusta, kokoamalla hyvinvointi- ja terveysseurantatietoja sekä levittämällä sote-maakuntien käyttöön sairauksien ja ongelmien ehkäisyn näyttöön perustuvia toimintamalleja ja hyviä käytäntöjä. Terveyden- ja hyvinvoinnin tehtäviä on käsitelty tarkemmin järjestämislain 6 ja 7 §:ien perusteluissa.

Pykälän 2 momentin mukaan HUS-maakuntayhtymän olisi annettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävissä asiantuntemusta ja tukea myös alueensa kunnille. Sen olisi osaltaan osallistuttava lain y §:ssä tarkoitetun hyvinvointikertomus- ja suunnitelman laatimiseen kunnissa.

3 luku **HUS-järjestämissopimus**

9 §. HUS-järjestämissopimuksen sisältö. Pykälässä säädettäisiin HUSin ja Uudenmaan maakuntien ja Helsingin kaupungin välisestä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskevasta HUS-järjestämissopimuksesta. Sopiijaosapuolista käytettäisiin laissa osapuolet-käsitettä. Sopimus olisi keskeinen elementti, jolla järjestämisvastuuta jaettaisiin HUSin osalta. Lähtökohtana on, että Uudenmaan sote-maakunnilla ja Helsingin kaupungilla on 4 §:n mukaisesti ensisijainen järjestämisvastuu muista, kuin HUSille 5 §:ssä säädettyistä tehtävistä.

Pykälän 1 momentin mukaan HUS-järjestämissopimus olisi Uudenmaan sote-maakuntien, Helsingin kaupungin ja HUSin keskinäinen sopimus, jossa sovittaisiin sote-maakuntien ja HUSin työnjaosta palvelujen järjestämiseksi HUS-maakuntayhtymän tehtäväksi. HUSille 5 §:ssä säädettyistä tehtävistä ei voisi sopia sopimuksessa toisin.

Koska sote-alueiden tarve järjestää ja turvata riittävä osaaminen on erilainen, laissa mahdollistettaisiin sen, palveluja alueiden ja HUS-maakuntayhtymän välisestä työnjaosta voitaisiin sopia alueittain eri tavoin. Tällöinkin tulee kuitenkin huolehtia siitä, että tehtävän hoitaminen muodostaa myös HUSin osalta riittävän osaamisen turvaava kokonaisuus.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin HUS-järjestämissopimuksen yleisistä edellytyksistä. Sopimuksen olisi edistettävä terveydenhuollon laatua, potilasturvallisuutta, vaikuttavuutta, tuottavuutta ja tehokkuutta. Sopimuksessa olisi lisäksi varmistettava, että sopimuksessa tarkoitettujen palvelujen järjestämiseksi on riittävät taloudelliset ja henkilöstövoimavarat sekä osaaminen.

Sopimuksessa olisi sovittava sote-maakuntien, Helsingin ja HUS-maakuntayhtymän välisestä työnjaosta siten, että asiakkaalla on oikeus yhdenvertaiseen hoitoon heidän kotikunnastaan riippumatta. Siltä osin kuin HUS-järjestää palvelut sillä ei voisi olla maakuntakohtaisia jonoja, vaan kaikkia olisi kohdeltava yhdenmukaisin lääketieteellisin perustein.

Sopimuksessa olisi myös varmistettava kielellisten oikeuksien toteutuminen. Koska alue muodostaa yhtenäisen työssäkäynti- ja asioimisalueen ja varsinkin ruotsinkielisten eräiden erityispalvelujen osaaminen edellyttää alueiden resurssien katsomista kokonaisuutena, järjestämissopimus mahdollistaa tiiviimmän työnjaon sopimisen kielellisten oikeuksien turvaamiseksi. Ruotsinkielisten palvelujen turvaamisesta säädettäisiin myös järjestämislain x §:ssä (kaksikielisten maakuntien yhteistyö). Alueen kaksikielisten sote-maakuntien, Helsingin kaupungin sekä HUS-maakuntayhtymän tulisi olla myös tässä sopimuksessa osapuolena.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin HUS-järjestämissopimuksen vähimmäissisällöstä. Sopimuksessa olisi sovittava ainakin:

1. järjestämisvastuuseen liittyvästä työnjaosta siltä osin, kuin osapuolilla olisi oikeus sopia siitä,
2. Uudenmaan sote-maakuntien, Helsingin kaupungin ja HUS-maakuntayhtymän yhteistyön ja erikoissairaanhoidon yleisistä kehittämistavoitteista,
3. yhteisistä toimenpiteistä perusterveydenhuollon vahvistamiseksi sekä sote-maakuntien, Helsingin ja HUS-maakuntayhtymän palvelujen ja toiminnan yhteensovittamiseksi,
4. laboratorio- kuvantamispalvelujen, lääkinnällisen kuntoutuksen sekä muiden vastaavien erityispalvelujen kehittämisestä ja laadun valvonnasta
5. lääketieteellisen ja hammaslääketieteellisen opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseksi tarvittavasta yhteistyöstä sekä perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon tutkimus, ja koulutustoiminnan alueellisesta koordinoinnista sekä
6. muista palvelujen järjestämiseen liittyvistä tehtävistä, jotka edellyttävät sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymän yhteistyötä.

Voimaannpanolain 46 §:ssä säädettäisiin, että ensimmäinen lain mukainen HUS-järjestämissopimus olisi tehtävä viimeistään vuoden 2024 loppuun mennessä. Sitä ennen osapuolten välisestä vastuunjaosta olisi tehty voimaannpanolain x §:n mukainen selvitys vuoden 2022 loppuun mennessä.

10 §. HUS-järjestämissopimuksen valmistelu. Pykälän mukaan HUS-järjestämissopimusta laadinnan lähtökohtana olisi sote-maakuntien, Helsingin kaupungin ja HUS-maakuntayhtymän olisi väestön hyvinvoinnin ja terveyden seurantatiedot ja palvelutarpeet. Koska HUS on yliopistollinen sairaala, sopimusta valmisteltaessa olisi kuultava Helsingin yliopistoa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 34 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettua yhteistyöstä ja työnjaosta koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämistoiminnan toteuttamisessa sekä siitä, ettei sopimuksessa sovittava työnjako olisi ristiriidassa, mitä 5 §:ssä säädetään muun muassa opetuksen, tutkimuksen ja kehittämistoiminnan turvaamisesta.

Ennen HUS-järjestämissopimuksen hyväksymistä osapuolten olisi kuultava sosiaali- ja terveysministeriötä. Kuulemisessa osapuolet saisivat jo ministeriön näkemyksen siitä, onko sopimuksessa jätetty sopimatta tai sovittu joistain sellaisista asioista, joiden perusteella valtioneuvosto voisi katsoa sopimuksen olevan ristiriidassa lain edellytysten kanssa. Hyväksytty sopimus olisi toimitettava sosiaali- ja terveysministeriölle.

11 §. HUS-järjestämissopimuksen hyväksyminen ja muuttaminen. Pykälän 1 momentin mukaan HUS-järjestämissopimus olisi tarkistettava vähintään sote-maakuntavaltuustokausittain. Lisäksi sopimuksen toteutumista olisi seurattava ja arvioitava vuosittain.

Pykälän 2 momentin mukaan muutos voisi perustua yhden tai useamman Uudenmaan maakunnan, Helsingin kaupungin taikka HUS-maakuntayhtymän esitykseen tai sosiaali- ja terveysministeriön aloitteeseen.

HUS-järjestämissopimus tulisi voimaan sen jälkeen, kun kaikkien sote-maakuntien sote-maakuntavaltuustot, Helsingin kaupunginvaltuusto ja HUS-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa käyttävä toimielin olisivat sen hyväksyneet.

12 §. Valtioneuvoston toimivalta. Pykälässä säädettäisiin valtioneuvoston toimivallasta ja toimivallan edellytyksistä päättää HUS-järjestämissopimuksesta. Säännös on välttämätön, jotta varmistetaan HUS-sopimuksen syntyminen ja se, että sopimus täyttää laissa säädettävät edellytykset.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto voisi päättää HUS-järjestämissopimuksesta ja sen sisällöstä sekä osapuolten välisestä työnjaosta sosiaali- ja terveydenhuollossa, jos osapuolet eivät pääse sopimukseen HUS-järjestämissopimuksesta tai alueen asukkaiden yhdenvertaisuus ja järjestämislain 4 §:n mukainen palvelujen saatavuus sopimuksessa sovitun johdosta vaarantuvat Uudenmaan alueella.

Valtioneuvoston päätös valmisteltaisiin sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmistelun yhteydessä ministeriön olisi kuultava osapuolia.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston päätös HUS-järjestämissopimuksesta voitaisiin laittaa täytäntöön välittömästi ja se olisi voimassa siihen saakka, kunnes osapuolet olisivat tehneet uuden HUS-järjestämissopimuksen, jossa on otettu riittävästi huomioon 1 momentissa tarkoitettut tekijät.

4 luku **HUS-maakuntayhtymä**

HUS-maakuntayhtymään sovellettaisiin lähtökohtaisesti, mitä sote-maakuntalain 8. luvussa säädetään maakuntayhtymistä. Luvussa säädettäisiin kuitenkin joistakin asioista, joiden tarkoituksena on selkeyttää oikeustilaa tai täydentää ote-maakuntalain säännöksiä. Sote-maakuntalain 8 luvun säännökset samoin kuin tämän luvun säännökset vastaavat pitkälti mitä säädetään kuntalaissa kuntayhtymistä.

13 §. *HUS- sote-maakuntayhtymän perustaminen.* HUS-maakuntayhtymä perustettaisiin nykyisten kuntayhtymien tapaan Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin välisellä sopimuksella (perussopimus). HUS-maakuntayhtymää ei perustettaisi suoraan lain perusteella vaan se saisi oikeushenkilön aseman vasta perussopimuksen hyväksymisellä. Tämän vuoksi voimaannpanolaissa maakuntayhtymän toiminnan käynnistämisen valmistelusta vastaisi HUS-sairaanhoitopiirin osana toimiva väliaikainen HUS-valmisteluryhmä.

Kunkin Uudenmaan sote-maakunnan ja Helsingin kaupungin osuus maakuntayhtymän varoihin ja vastuu sen veloista määräytyisi peruspääomaosuuksien suhteessa. Säännös vastaisiin kuntien vastuuta kuntayhtymän toiminnasta. Voimaannpanolain 26 §:n mukaan HUS-sairaanhoitopiirin nykyisten jäsenkuntien peruspääomaosuudet siirtyisivät niille Uudenmaan sote-maakunnille, joiden alueisiin ne kuuluisivat. Helsingin HUS-sairaanhoitopiirin peruspääomaosuus muuttuisi kaupungin HUS-maakuntayhtymän peruspääomaosuudeksi.

Laissa ei säädettäisi Helsingin yliopiston osallistumisesta HUS-maakuntayhtymän hallintoon nykyisen uudistuksessa voimaannpanolaissa kumottavaksi esitettävän erikoissairaanhoitolain 25 §:n mukaisesti, vaan yliopiston edustus jäisi sovittavaksi perussopimuksessa. Laissa kuitenkin velvoitettaisiin sopimaan Helsingin yliopiston osallistumisesta 7 §:ssä tarkoitetun yliopistollisen sairaalan hallintoon.

14 §. *Ylintä päätösvaltaa käyttävä toimielin.* Laissa ei säädettäisi HUS-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa käyttävästä toimielimestä, vaan asia jätettäisiin päätettäväksi HUS-maakuntayhtymän perussopimuksessa. Perussopimuksessa voitaisiin sopia, että ylintä päätösvaltaa käyttää yhtymävaltuusto tai yhtymäkokous.

15 §. *Yhtymävaltuusto.* Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin oikeudesta nimetä yhtymävaltuuston jäsenet olisi sovittava perussopimuksessa. Laissa määriteltäisiin kaksi vaihtoehtoa. Yhtymävaltuutettujen lukumäärä voisi määräytyä kunkin alueen peruspääomaosuuksien tai asukaslukujen perusteella.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin, että yhtymävaltuustoon sovellettaisiin muutoin, mitä sote-maakuntavaltuustosta sote-maakuntalaissa säädetään.

16 §. *Yhtymäkokous.* Laissa mahdollistettaisiin myös yhtymäkokouksen valitseminen HUS-maakuntayhtymän ylimmäksi toimielimeksi. Yhtymäkokousmalli on tällä hetkellä käytössä vain muutamissa sairaanhoitopiirissä (mm. Päijät-Hämeen sairaanhoitopiiri). Yhtymäkokousmallin käyttöönottoa on perusteltu sillä, että se mahdollistaa paremmin kuntien omistajaohjauksen sairaanhoitopiirin toimintaan. Yhtymäkokousedustajat valitaan kutakin kokousta varten ja tämä mahdollistaa ohjeiden antamisen edustajille kokouksiin. Yhtymäkokousmallin heikkoutena on puolestaan pidetty sitä, että jäsenien vähäisyyden vuoksi malli ei mahdollista kaikille kunnissa edustetuille ryhmille edustusta tai mahdollista poliittisen suhteellisuuden toteutumista jäsenien kokoonpanossa.

Pykälän 1 momentin mukaan Uudenmaan sote-maakuntien sote-maakuntahallitus sekä Helsingin kaupunki valitsisi 1-3 edustajaa. Edustajien määrästä olisi sovittava perussopimuksessa. Maakunnan yhtymäkokousedustajat käyttäisivät maakunnan äänivaltaa yhdessä.

Pykälän 2 momentin mukaan yhtymäkokoukseen sovellettaisiin muutoin, mitä sote-maakuntalaissa säädetään yhtymäkokouksesta.

5 luku **Helsingin kaupungin hallinnon ja talouden järjestäminen**

17 §. *Helsingin kaupunkiin sovellettavat sote-maakunta- ja kuntalain säännökset.* Säännöksen täsmennettäisiin, mitä sote-maakuntalain sekä kuntalain säännöksiä sovellettaisiin Helsingin kaupunkiin sen järjestäessä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluja.

Pykälän 1 momentin mukaan Helsingin kaupungin järjestäessä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja siihen sovellettaisiin kuntalain sijasta, mitä maakunnasta säädetään sote-maakuntalain 10,11,12,13,14,15, 27 (kansalliskielitoimielin), 8 luku (yhteistoiminta), 140 (maakunnan toiminnan, talouden ja palvelutuotannon seuranta ja tietojen tuottaminen), 141 § (varautuminen) ja mitä jäljempänä säädetään kaupungin hallinnon, talouden järjestämisestä sekä tarkastuksesta ja arvioinnista.

Sote-maakuntalain 4-15 lukujen sekä 17 luvun säännösten sijasta sovellettaisiin kuntalakia, jollei jäljempänä toisin säädettäisi.

18 §. *Helsingin kaupunki ja maakuntavaalien toimittaminen.* Helsingin kaupunki järjestäisi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen kaupunkina ja siten sen kaupunginvaltuusto käyttäisi ylintä päätösvaltaa myös näissä tehtävissä. Helsingin kaupungissa ei toimitettaisi erillisiä sote-maakuntalain 23 §:ssä tarkoitettuja maakuntavaaleja, vaan Helsingin kaupunginvaltuusto valittaisiin kuntavaaleilla. Vuonna 2021 kuntavaaleilla valittava kaupunginvaltuusto vastaisi siten sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävistä vuoden 2022 jälkeenkin vuoteen 2025, jolloin toimitettaisiin seuraavat kuntavaalit.

Vaikka Helsingin kaupungissa ei toimitettaisi erillisiä maakuntavaaleja voimaantulon 14 §:n mukaisesti vuonna 2022, Helsingin kaupunki olisi kuitenkin velvollinen järjestämään voimaantulon 14 §:n mukaisesti ennakkoonestyspaikkoja.

19 §. *Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen talouden eriyttäminen.* Pykälässä säädetäisiin Helsingin talouden eriyttämisvelvollisuudesta siltä osin, kuin se järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen.

Säännöksen tarkoituksena on turvata se, että toiminta olisi vertailukelpoista muiden sote-maakuntien kanssa. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tuottoja ja kustannuksia tulee voida tarkastella vertailukelpoisesti osana maakuntatalouden seurantaa. Tavoitteena on varmistaa näiden tehtävien aiheuttamien kustannusten ja niihin saatavan rahoituksen läpinäkyvyys. Säännös liittyy myös siihen, että toiminnan rahoitus perustuu valtion rahoitukseen ja tältä osin on kyettävä tarkastamaan rahoituksen käyttöä sekä myöntämään sote-maakuntarahoituslain mukaista lisärahoitusta.

Pykälän 1 momentin mukaan Helsingin kaupungin olisi eriytettävä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen kaupungin talousarviossa ja kirjanpidossa. Pykälän 2

momentissa säädettäisiin tarkemmin tuottojen ja menojen kohdentamista. Eriytettäviin tehtäviin olisi kohdistettavat niistä aiheutuvat tuotot ja kulut sekä omaisuus- ja pääomaerät. Tästä johtuen esimerkiksi kaupungin mahdollisesti antama rahoitus sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin tulisi kirjata kaupungin kirjanpitoon ja esittää sote-maakunnan tehtäviä kuvaavassa tuloslaskelmassa avustustulona. Toimitiloista aiheutuvia kustannuksia tulisi käsitellä vastaavalla tavalla kuin niitä käsitellään maakunnissa, ja Helsingin kaupungin asema vastaisi lähtökohtaisesti uudistuksessa muiden kuntien asemaa. Toimitiloista aiheutuvat kulut olisi kohdistettava eriytettäville tehtäville kaupungin sisäisinä vuokrina. Toimitilojen hankintaa varten nostetut lainat jäisivät muista toiminnoista vastaavalle kaupungille. Jotta varmistettaisiin kirjauksien vertailukelpoinen kohdentaminen, kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaostolla olisi oikeus antaa ohjeita ja lausuntoja kirjanpidon eriyttämisestä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, ettei Helsingin kaupunki saisi käyttää muuhun toimintaansa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen sote-maakunnan rahoituslain nojalla maksettavaa rahoitusta tai järjestämisestä perimiään asiakasmaksuja taikka muita tuottoja. Säännös liittyy uudistuksen rahoitusmalliin, jossa rahoitus perustuu valtion rahoitukseen. Valtion rahoitus Helsingin järjestämiin sote- ja pelastustoimen palveluihin määräytyy sote-maakunnan rahoituslain perusteella vastaavasti kuin sote-maakunnille. Valtion rahoituksella rahoitetaan vain sellaista palvelutasoa, mikä on mahdollinen järjestää maakuntien rahoituslain mukaisilla määräytymisperusteilla osoitetulla rahoituksella. Helsingin kaupunki voisi kuitenkin yleisen toimialansa puitteissa rahoittaa sote- ja pelastustoimen palveluja sen lisäksi, mitä Helsinki saa niiden järjestämiseen valtion rahoituksena. Helsingin kaupungin yleisen toimialan puitteissa antamaa rahoitusta ei myöskään otettaisi huomioon valtion rahoituksen jälkikäteistarkistuksessa verrattaessa toteutuneita kustannuksia laskennalliseen rahoitukseen.

Laissa ei estettäisi Helsingin kaupunkia rahoittamasta toimintaan omalla verorahoituksellaan. Toisaalta sote-maakuntien rahoituslain osalta Helsingin kaupungilla olisi oikeus lisärahoitukseen siten kuin muutkin sote-maakunnat eikä rahoituksessa edellytettäisi Helsingin verorahoituksen käyttöä kyseisten tehtävien rahoitukseen. Vaikka kaupunki olisi rahoittanut toimintaansa jonain vuonna muulla rahoituksellaan, ei sillä olisi oikeutta saada antamaan rahoitusta takaisin säästyneistä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen rahoituksesta.

20 §. *Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen talousarvio.* Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen talousarvio ja -suunnitelma olisi laadittava kaupungin talousarviosta ja -suunnitelmasta erillisenä osana, joka yhdistetään kaupungin talousarvioon ja -suunnitelmaan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa olisi käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Pykälän 2 momentin mukaan taloussuunnitelma olisi laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään talousarviovuotta seuraavan toisen vuosiden päättyessä. Maakunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulisi kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tuli kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Tasapainovaatimus vastaisi sote-maakunnille asetettua tasapainovaatimusta.

21 §. *Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tilinpäätös ja konsernitilinpäätös.* Pykälän 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä pelastustoimesta olisi laadittava tilikaudelta erillistilinpäätös, joka yhdistetään kaupungin tilinpäätökseen. Erillistilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma, rahoituslaskelma ja niiden liitteenä olevat

tiedot sekä talousarvion toteutumisvertailu ja toimintakertomus. Toimintakertomuksessa olisi esitettävä selvitys valtuuston sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäville asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan erillistilinpäätökseen tulisi sisällyttää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtävien osalta konsernitilinpäätös. Konsernitilinpäätös laadittaisiin konserniyhteisöjen taseiden ja tuloslaskelmien sekä niiden liitetietojen yhdistelmänä. Konsernitilinpäätökseen sisällytetään lisäksi konsernin rahoituslaskelma, jossa annetaan selvitys kuntakonsernin varojen hankinnasta ja niiden käytöstä tilikauden aikana.

HUS-maakuntayhtymän sekä kaupungin ja Uudenmaan sote-maakuntien tai kaupungin, sote-maakuntien yhteisessä määräysvallassa olevan yhtiön tilinpäätös yhdistellään konsernitilinpäätökseen. Mitä edellä säädetään, koskisi myös kaupungin, sote-maakuntien ja muiden kuntien yhteisessä määräysvallassa olevaa yhtiötä. Jos kaupungilla ei ole tytäryhteisöä, mutta on jäsen sote-maakuntayhtymässä tai on edellä tässä pykälässä tarkoitetun yhtiön osakas, tulee sisällyttää tilinpäätökseensä konsernitilinpäätöstä vastaavat tiedot.

22 §. *Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen hallinnon ja talouden tarkastus.* Pykälässä laajennettaisiin Helsingin kaupungin talouden tarkastusta sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen osalta nykyiseen verrattuna siten, että tarkastusoikeus olisi myös Valtiontalouden tarkastusvirastolla.

Pykälän 1 momentin mukaan lähtökohtana olisi nykyisin tavoin, että Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon ja talouden tarkastukseen sovelletaan kuntalain 14 lukua.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiontalouden tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen sekä näitä tehtäviä varten perustettujen kaupungin määräysvallassa olevien yhteisöjen toiminnan ja taloudenhoidon laillisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja tuloksellisuutta noudattaen, mitä valtiontalouden tarkastusvirastosta annetussa laissa (676/2000) säädetään.

23 §. *Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä koskeva arviointimenettely.* Pykälässä mahdollistettaisiin se, että sote-maakuntalain 120 §:ssä tarkoitettu arviointimenettely voisi koskea myös Helsingin kaupunkia sen järjestämistehtävän osalta.

Pykälän 1 momentin mukaan arviointimenettelyn edellytykset ja raja-arvot laskettaisiin edellä 20 §:ssä tarkoitetun erillistilinpäätöksen perusteella.

6 luku **Siirtymäsäännös ja voimaantulo**

24 §. *Uudenmaan sote-maakuntien perustaminen.* Pykälässä viitattaisiin, että Uudenmaan sote-maakunnat määriteltäisiin perustamisvaiheessa voimaanpanolain 6 §:ssä.

25 §. *Voimaantulo.* Pykälässä viitattaisiin siihen, että lain voimaantulosta säädettäisiin erikseen. Tarkoituksena on, että lain voimaantulosta säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annetun lain 63 §:ssä.

7.6 Laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta

1 §. Lain tarkoitus. Pykälässä säädettäisiin lain tarkoituksesta. Laki sisältäisi säännökset, jotka ovat välttämättömiä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä koskevan uudistuksen toimeenpanemiseksi. Laissa säädettäisiin tehtävien, henkilöstön ja omaisuuden siirrosta. Laki sisältäisi sote-maakuntien ja HUS-maakuntayhtymän perustamisen tai toiminnan käynnistämisen edellyttämät säännökset ja säännökset uudistusta koskevien lakien voimaanpanosta.

2 §. Lain soveltaminen Helsingin kaupunkiin ja HUS-sairaanhoidopiiriin. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalan rajauksesta. Lain säännöksiä ei sovellettaisi sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä siirtymisen osalta Helsingin kaupunkiin. Täten Helsingin kaupungin ja Helsingin erityishuoltopiirin palveluksessa oleva henkilöstö ja tehtäviä koskeva omaisuus ei siirtyisi.

Helsingin kaupungissa ei toimitettaisi maakuntavaaleja, vaan muualla siirryvistä tehtävistä vastaisi Helsingin kaupungissa kuntavaaleilla valittu kaupunginvaltuusto. Helsingin kaupungin velvollisuudesta osallistua HUS-maakuntayhtymän perustamisen edellyttämiin tehtäviin säädetään 5 luvussa. Helsingin kaupunkiin sovellettaisiin lain 8 (väliaikainen HUS-valmisteluryhmä),¹¹ (velvollisuus osallistua valmisteluun),¹² (tietojensaanti),³¹ (kuntayhtymän taseeseen kertyneet ali- ja ylijäämät),⁴⁶ (HUS-järjestämissopimuksen valmistelu ja määräajat) ja 56 §:iä (Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen aloittava tase).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lain soveltamisesta Hus-sairaanhoidopiirin kuntayhtymään. Hus-sairaanhoidopiirin toiminnasta, henkilöstön ja omaisuuden siirrosta on tarpeen säätää erillissäännöksiä, koska sen toiminta jatkuu Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin yhteistyövelvoitteen perusteella HUS-maakuntayhtymänä. Laissa säädettäisiin siten erikseen järjestämistä siirtymisestä HUS-maakuntayhtymälle (3 §), henkilöstön siirtymisestä (17 §) sekä omaisuuden siirtymisestä (26 §), ali- ja ylijäämien kattamisesta (32 §) sekä valtiontakauksiin liittyen (33–36 §).

3 §. Järjestämistä siirtymisen. Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä siirtymisestä kunnilta ja kuntayhtymiltä sote-maakunnille sekä HUS-sairaanhoidopiiriltä HUS -maakuntayhtymälle. Järjestämistä siirtymistä siirtyisi 1 päivänä tammikuuta 2023. Kyseisestä ajankohdasta lukien kunnilla ja sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymillä ei ole enää järjestämistä vastuuta eikä siten myöskään rahoitusvastuuta näistä palveluista. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen jää kuitenkin kuntien tehtäväksi järjestämislain 7 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin pelastustoimen järjestämistä siirtymisestä vuoden 2023 alusta lukien.

4 §. Sote-maakuntien perustaminen. Sote-maakunta olisi maakuntalain 2 §:n mukaan julkisoikeudellinen yhteisö, jolla olisi alueellaan itsehallinto siten kuin siitä sote-maakuntalaissa säädettäisiin. Tarkoituksena olisi, että vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen ja koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä kuraattori- ja psykologitehtävistä siirtyisi näitä tehtäviä nykyisin hoitavilta julkisen hallinnon viranomaisilta kokonaisuudessaan sote-maakunnille

1 päivänä tammikuuta 2023. Sote-maakunnat olisi kuitenkin perustettava edellä todettua ajan-kohtaa aiemmin, jotta kyettäisiin valmistelevin toimenpitein varmistamaan, että sote-maakuntien organisaatorakenne, hallinto, taloudelliset edellytykset, henkilöstö ja muut toimintaedellytykset olisivat siinä kunnossa, että sote-maakunnat voisivat itsenäisinä julkisen hallinnon viranomaisina ja julkisoikeudellisina oikeushenkilöinä ryhtyä vuoden 2023 alusta lukien hoitamaan niille säädettyjä tehtäviä ja käyttämään tehtäviin liittyvää toimivaltaa.

Tämän johdosta ehdotetaan, että sote-maakuntalain 2 §:ssä tarkoitettut sote-maakunnat julkisoikeudellisina yhteisinä perustetaan 1 päivänä heinäkuuta 2021. Tämän ajankohdan ja vuoden 2021 alun välisenä aikana maakunnan ylintä päätösvaltaa käyttäisi aloitusvaiheessa lain 6 §:ssä tarkoitettu väliaikainen valmistelutoimielin ja 1 päivästä maaliskuuta 2022 lukien vaaleilla valittu sote-maakuntavaltuusto.

5 §. Maakuntajako. Pykälässä säädettäisiin perustettavien sote-maakuntien aluejaon sekä valtion aluehallinnon toimialueiden perustana olevasta maakuntajaosta. Ehdotettu maakuntajako perustuisi pääosin nykyisen maakuntajakolain (1159/1997) ja vuoden 2021 alusta voimaan tulevan maakunnista annetun valtioneuvoston päätöksen (978/2019) nojalla määriteltyyn aluejaokoon. Ehdotettavan maakuntajakolain mukaan maakunnan olisi muodostuttava yhtenäisestä alueesta, joka muodostaa toiminnallisen kokonaisuuden. Esityksen mukaan Manner-Suomi jaettaisiin jatkossakin 18 maakuntaan. Näiden lisäksi on myös Ahvenanmaan maakunta, jonka itsehallinnosta säädetään perustuslain 120 §:ssä ja Ahvenanmaan itsehallintolaissa. Manner-Suomea koskevasta maakuntajaon muuttamisesta, sen edellytyksistä ja menettelytavoista ehdotetaan säädettäväksi tähän esitykseen sisältyvässä sote-maakuntarakennelaisissa.

Maakuntien nykyisiin nimiin ei ehdoteta muutoksia vaan ne säilyisivät nykyisellään. Maakuntien alueet määriteltäisiin edelleen kuntapohjaisesti. Pykälän 1 momentissa todettaisiin maakunnat, niiden nimet ja mistä kunnista maakuntien alueet muodostuvat.

Lapin, Pohjois-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan, Pohjanmaan, Etelä-Pohjanmaan, Kainuun, Kymenlaakson, Keski-Suomen, Etelä-Karjalan, Pohjois-Karjalan, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Pirkanmaan, Varsinais-Suomen ja Uudenmaan maakunnat ehdotetaan perustettavaksi samalla aluejaolla kuin ne ovat nykyisinkin. Etelä-Savon ja Pohjois-Savon maakuntien alueisiin ehdotetaan tehtäväksi seuraavat muutokset:

- Enonkosken, Savonlinnan, Sulkavan ja Rantasalmen kunnat ehdotetaan liitettäväksi Pohjois-Savon maakuntaan alueen kuntien ja Itä-Savon sairaanhoitopiirin esityksien perusteella.

Enonkosken, Savonlinnan, Sulkavan ja Rantasalmen maakuntamuutos tarkoittaisi muutosta perustettavan sote-maakunnan lisäksi myös kaikkien muiden viranomaisten toimialuejakoon eli esimerkiksi maakuntien liittojen, aluehallintovirastojen, oikeuslaitoksen ja Elyjen toimialueisiin. Koska maakuntajako toimii myös vaalilain 5 §:ssä säädetyn eduskuntavaalien vaalipiirijaon pohjana, vaikuttaisivat Enonkosken, Savonlinnan, Sulkavan ja Rantasalmen sijoittumista koskevat muutosehdotukset välillisesti myös vaalipiirijakoon. Tähän hallituksen esitykseen ei sisälly tätä muutosta vastaavaa ehdotusta vaalilain muuttamisesta vaan se toteutettaisiin erikseen.

Pykälän 2 momentissa olisi informatiivinen viittaus maakuntarakennelakiin, jota koskeva lakiehdotus sisältyy tähän hallituksen esitykseen.

6 §. *Sote-maakuntien nimet ja alueet.* Pykälässä säädettäisiin perustettavien perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitettujen itsehallinnollisten alueiden nimistä ja alueista niitä perustettaessa. Uusia itsehallinnollisia alueita kutsuttaisiin sote-maakunnaksi. Sote-maakuntien aluejako perustuisi pääosin lain 5 §:n mukaiseen maakuntajakoon siten, että kunkin sote-maakunnan toimialue muodostuisi vastaavan maakunnan kuntien muodostamasta alueesta.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntien alueen pohjautumisesta 5 §:n mukaiseen maakuntajakoon poikettaisiin Uudenmaan maakunnan alueella siten, että Uudenmaan alueelle perustettaisiin neljä sote-maakuntaa. Nämä olisivat Itä-, Keski-, Länsi-Uudenmaan sekä Vantaa-Keravan sote-maakunnat. Näistä sote-maakunnista käytettäisiin nimitystä Uudenmaan sote-maakunta. Kuhunkin sote-maakuntaan kuuluvat kunnat mainittaisiin laissa. Helsingin kaupunki ei kuuluisi mihinkään sote-maakuntaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että sote-maakunnan alueessa tapahtuviin muutoksiin ja sote-maakuntien yhdistämiseen sovellettaisiin maakuntarakennelakia.

7 §. *Sote-maakunnan väliaikainen valmistelutoimielin.* Pykälässä säädettäisiin maakunnan väliaikaisen valmistelutoimielimen toimikaudesta, asettamisesta, kokoonpanosta ja järjestäytymisestä.

Sote-maakunnan toiminnan käynnistämiseksi tarvitaan väliaikainen hallinto huolehtimaan niistä välttämättömistä valmistelevista toimista, joita olisi tehtävä lainsäädännön voimaantulon jälkeen, mutta ennen ensimmäisen vaaleilla valitun sote-maakuntavaltuuston toimikauden alkamista. Sote-maakuntavaltuusto aloittaisi toimintansa lain 12 §:n 1 momentin mukaan 1 päivänä maaliskuuta 2022.

Jo ennen sote-maakuntavaltuuston toimikauden alkamista sote-maakuntien perustamisen valmisteluun tulee sisällyttää sellaista uuden organisaation hallinnon järjestämiseen liittyvää päätöksentekoa, joka ei voi perustua pelkästään yksittäisten viranhaltijoiden päätöksiin tai perustettavien sote-maakuntien alueilla toimivien viranomaisten vapaaehtoisen yhteistyön varaan. Sote-maakunnalle tarvitaan valmistelua varten monijäseninen valmistelutoimielin, joka vastaisi käytännön valmistelutyön organisoimisesta ja johtamisesta. Valmistelutoimielinten tulisi kuitenkin tehdä tiivistä yhteistyötä sote-maakuntiin jo muodostettujen uudistuksen täytäntöönpanoa valmistelevien vapaaehtoisten ryhmien kanssa ja pyrkiä sovittamaan yhteen laissa säädetty ja vapaaehtoiseen yhteistyöhön pohjautuva valmistelutyö.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan väliaikainen valmistelutoimielin vastaisi sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta siihen saakka, kunnes sote-maakuntavaltuusto olisi valittu ja sote-maakuntavaltuuston asettama sote-maakuntahallitus olisi aloittanut toimintansa.

Väliaikaisen toimielimen tehtävänä ei olisi poliittisia linjauksia vaativien asioiden valmistelu. Uudistuksen täytäntöönpanoa varten olisikin mahdollista perustaa sote-maakuntiin myös vapaaehtoisia poliittisia seurantaryhmiä. Ne eivät voisi kuitenkaan käyttää laissa väliaikaiselle valmistelutoimielimelle säädettyä toimivaltaa, vaan voisivat välittää näkemyksiään ja ehdotuksiaan valmistelutoimielimelle. Esityksen mukaan väliaikaisen valmistelutoimielimen toimikausi päättyisi vasta, kun myös sote-maakuntahallitus olisi aloittanut toimintansa. Tällöin vodaan siirtää väliaikainen valmistelutoimielimessä vireillä olevat asiat sote-maakunnan operatiivisesta

toiminnasta vastaavalle toimielimelle. Käytännössä väliaikaisen valmistelutoimielimen toimikausi tulisi olemaan noin yhdeksän kuukautta. Valmistelutoimielin voisi tarvittaessa palkata, ottaen kuitenkin huomioon lain 7 §:n 3 momentin säännökset, henkilöitä avustamaan toimielintä sen tehtävien hoitamisessa. Nämä henkilöt palkattaisiin sote-maakuntaan virka- tai työsopimussuhteeseen ja heidän työnantajavelvoitteistaan vastaisi valmistelutoimielin toimikautensa ajan. Virkasuhteessa olevaan henkilöstöön sovellettaisiin, mitä tähän esitykseen sisältyvässä kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta annetussa laissa säädettäisiin viranhaltijasta. Henkilöstö kuuluisi julkisten alojen eläkelain soveltamisalan piiriin.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi väliaikaisen valmistelutoimielimen asettamista ja kokoonpanoa koskeva pääsääntö, jonka mukaan sote-maakunnassa toimivien ja pykälässä erikseen mainittujen viranomaisten tulisi ensisijaisesti sopia valmistelutoimielimen kokoonpanosta ja asettamisesta. Jos asiasta ei päästäisi aluetasolla sopimukseen, tulisivat pykälän 3 momentin säännökset sovellettaviksi. Vaikkei tässä momentissa asetetakaan mitään rajoituksia valmistelutoimielimen jäsenmäärälle, voitaisiin asia koskevissa neuvotteluissa kuitenkin ottaa huomioon pykälän 3 momentin säännökset. Säännöksen mukaan sote-maakunnan alueen kuntien, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistoiminta-alueiden, sairaanhoitopiiriin, erityishuoltopiiriin ja pelastuslaitoksenolisi sovittava välittömästi tämän lain voimaantulua väliaikaisen valmistelutoimielimen kokoonpanosta. Uudellamaalla sote-maakunnissa väliaikaisessa toimielimessä ei olisi HUS-sairaanhoitopiiriin edustajaa. Kunnilla tarkoitettaisiin säännöksessä ehdotetulla lailla perustettaviin sote-maakuntiin kuuluvia kuntia. Valmistelutoimielimen jäsenet olisi säännöksen mukaan valittava edellä mainittujen organisaatioiden viranhaltijoista, joilla olisi hyvä asiantuntemus toimialansa hallinnosta ja toiminnasta. Tarkoituksena on, että valitut henkilöt pysyisivät virkasuhteessa edellä tarkoitettuihin organisaatioihin ja että heidät vapautettaisiin varsinaisista tehtävistään siten, että he voisivat toimia valmistelutoimielimessä tarvittaessa kokoaikaisestikin. Heidän työnantajavelvoitteistaan vastaisivat tänä aikana kuitenkin ne organisaatiot, joihin he ovat virkasuhteessa. On kuitenkin huomattava, että toimielimen jäsenet käyttäisivät toimielimessä itsenäisesti toimivaltaansa eivätkä he olisi tässä tehtävässä työnantajansa edunvalvojia, vaan vastaisivat sote-maakunnan perustamisen täytäntöönpanosta ja sote-maakunnan yleisestä edusta.

Osapuolten olisi sovittava myös siitä, mikä taho asettaa valmistelutoimielimen ja tukee sen toimintaa. Toimielimen asettavan viranomaisen olisi ilmoitettava asettamisesta valtiovarainministeriölle mahdollisimman pian asettamisen jälkeen. Saatuaan maakuntien ilmoitukset tulisi myös valtiovarainministeriön informoida valmistelutoimielinten asettamisesta ainakin niitä ministeriöitä, joiden toimialan tehtäviä sote-maakunnissa hoidetaan.

Pykälän 3 momenttiin sisältyisi 2 momenttia täydentävä säännös, jolla viimekädessä varmistettaisiin, että kaikkiin perustettaviin sote-maakuntiin asetettaisiin väliaikaiset valmistelutoimielimet. Jos sote-maakunnan liiton hallitus ei olisi asettanut väliaikaista valmistelutoimielintä viimeistään kahden kuukauden kuluessa tämän lain voimaan tulosta, sen olisi säännöksen mukaan välittömästi ilmoitettava asiasta valtiovarainministeriölle. Valtioneuvosto asettaisi tällöin valmistelutoimielimen valtiovarainministeriön esityksestä. Tässä tapauksessa valmistelutoimielimessä olisi oltava sote-maakunnan alueen kunnista ja perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistoiminta-alueista yhteensä 6 jäsentä, sairaanhoitopiiristä 2 jäsentä, erityishuoltopiiristä 1 jäsen, maakunnan liitosta 1 jäsen, pelastuslaitoksesta 1 jäsen, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksesta 1 jäsen ja työ- ja elinkeinotoimistosta 1 jäsen sekä heidän varajäsenensä. Pykälän 2 momentissa valmistelutoimielimen jäsenten valinnalle asetetut vaatimukset koskisivat myös valtioneuvostoa sen päättäessä valmistelutoimielimen asettamisesta. Muilta osin valtioneuvosto

voisi käyttää kokoonpanosta päättäessään tarkoituksenmukaisuusharkintaa, joka tarkoittaisi esimerkiksi sitä, ettei valtioneuvosto olisi sidottu alueilta tehtyihin jäsenesityksiin.

Pykälän 4 momentin mukaan maakunnan liiton hallituksen tai valtioneuvoston tekemään valmistelutoimielimen asettamista koskevaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Valituskielto on tässä tapauksessa tarpeellinen, koska valmistelutoimielimen toimikausi tulisi olemaan vain noin puolivuotta ja koska olisi erityisen tärkeää, että sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmisteluun voitaisiin ryhtyä mahdollisimman pikaisesti lain voimaan tultua.

Pykälän 5 momenttiin sisältyisi väliaikaisen valmistelutoimielimen järjestäytymistä koskevat säännökset. Kun väliaikainen valmistelutoimielin olisi asetettu, maakunnan liiton olisi säännöksen mukaan huolehdittava, että valmistelutoimielimen ensimmäinen kokous kutsuttaisiin koolle. Valmistelutoimielimen iältään vanhin edustaja johtaisi ensimmäisessä kokouksessa puhetta siihen saakka, kunnes valmistelutoimielin olisi valinnut itselleen puheenjohtajan ja varapuheenjohtajat. Maakunnan liiton olisi järjestettävä valmistelutoimielimelle kokous- ja työtilat sekä huolehdittava valmistelutoimielimen työskentelyedellytysten muusta varmistamisesta. Maakunnan liitto vastaisi myös valmistelutoimielimen toiminnan ja henkilöstön edellyttämistä talous- ja henkilöstöhallinnon palvelutehtävistä. Väliaikaisen valmistelutoimielimen toiminnan rahoituksesta säädettäisiin lain 11 §:ssä.

Pykälän 6 momentin mukaan väliaikaiseen toimielimeen sovellettaisiin miesten ja naisten tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §: ää julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanosta. Tasa-arvolaki ja mainittu säännös eivät nyt koske muodostettavien sote-maakuntien toimintaa. Jatkossa tasa-arvolakia on tarkoitus muuttaa siten, että se koskee myös sote-maakuntia.

8 §. Väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän asettaminen. Pykälässä säädettäisiin HUS-maakuntayhtymän perustamisen ja toiminnan käynnistämisestä vastaavasta HUS-valmisteluryhmästä. Koska HUS-maakuntayhtymä perustettaisiin vasta yhtymän perussopimuksen hyväksymisellä eikä suoraan lain perusteella, väliaikainen HUS-valmisteluryhmä toimisi HUS-sairaanhoidopiirin osana. HUS-valmisteluryhmän asettaisi HUS-sairaanhoidopiirin hallitus. Pykälän 5 momentin mukaan asettamispäätöksestä ei saisi hakea muutosta valittamalla.

Pykälän 2 momentin mukaan HUS-valmisteluryhmän koostuisi Uudenmaan maakuntien väliaikaisten valmisteluryhmien ja Helsingin kaupungin nimeämistä jäsenistä. Kukin Uudenmaan maakunta saisi nimetä yhden jäsenen ja varajäsenen. Lisäksi Helsingin kaupungilla ja HUS-sairaanhoidopiirillä olisi kummallakin yksi jäsen ja varajäsen valmisteluryhmässä. Jäsenten olisi oltava nimeävän tahon viranhaltijoita, joilla on hyvä asiantuntemus toimialansa toiminnasta ja taloudesta.

Pykälän 3 momentin mukaan valmisteluryhmän puheenjohtajana toimisi Helsingin kaupungin edustaja ja varapuheenjohtajana Länsi-Uudenmaan sote-maakunnan edustaja.

Pykälän 4 momentissa edellytettäisiin, että kukin taho nimeäisi edustajansa välittömästi. Pykälässä ei säädettäisi valtioneuvostolle oikeutta asettaa valmisteluryhmää siinä tapauksessa, jossa valmisteluryhmän kokoonpanosta ei päästäisi yksimielisyyteen, koska jokainen alue saa edustajansa ryhmään ja sen asettaa nykyisen HUSin hallitus. Täten säännös on katsottu alueen kuntien ja HUSin edustajien kanssa tehdyn yhteisen lainvalmistelun perusteella tarpeettomaksi.

Pykälän 6 momentin mukaan väliaikaiseen toimielimeen sovellettaisiin miesten ja naisten tasa-arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ää julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanosta.

9 §. Väliaikaisen valmistelutoimielimen tehtävät ja toimivalta. Pykälässä määriteltäisiin väliaikaisen valmistelutoimielimen tehtävät ja se, kuinka sen toimivalta olisi rajoitettu.

Pykälän 1 momentin mukaan väliaikainen valmistelutoimielin johtaisi sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelua ja käyttäisi sitä koskevaa päätösvaltaa sekä vastaisi tehtäviinsä liittyvästä puhevallan käyttämisestä sote-maakuntavaltuuston toimikauden alkuun asti. Valmistelutoimielin voisi asettaa keskuudestaan jaostoja hoitamaan erikseen määrättyjä tehtäviä ja siirtää näitä tehtäviä koskevaa päätösvaltaa jaostolle.

Pykälän 2 momentissa kuvattaisiin valmistelutoimielimen tehtävät. Tehtäväluettelo ei olisi tyhjentävä. Tarkoituksena on kuitenkin, että tehtävän tulisi olla luonteeltaan sote-maakunnan hallinnon ja toiminnan valmistelutehtävä tai siihen välittömästi liittyvä tehtävä. Valmistelutoimielimen ei myöskään tulisi ottaa hoitaakseen sellaisia tehtäviä, jotka edellyttävät tarkoituksenmukaisuusharkintaa tai poliittista arviointia taikka joiden vaikutukset olisivat sote-maakunnan kannalta merkittäviä ja pitkävaikutteisia. Tällaiset tehtävät tulisi lähtökohtaisesti jättää sote-maakuntavaltuuston hoidettaviksi.

Momentin 1 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle selvittää sote-maakunnalle siirtyvä henkilöstö ja valmistella sote-maakuntavaltuustolle ehdotukset henkilöstön siirtosuunnitelmaksi ja -sopimuksiksi.

Momentin 2 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle osallistua sote-maakunnalle siirtyvän irtaimen ja kiinteän omaisuuden selvittämiseen.

Momentin 3 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle osallistua sote-maakunnalle siirtyvien sopimusten ja näitä koskevien oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämiseen.

Momentin 4 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle osallistua sote-maakunnalle siirtyvien hallinto- ja palvelutehtävien hoitamista tukevien tieto- ja viestintä-tekniisten järjestelmien ja ratkaisujen selvittämiseen.

Momentin 5 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle valmistella sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon järjestämistä. Tässä yhteydessä tulisivat valmisteltaviksi esimerkiksi ehdotus sote-maakunnan hallintosäännöksi, johtamisjärjestelmäksi sekä tuotanto- ja yhteistyörakenteiksi.

Momentin 6 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy maakunnalle päättää sote-maakunnan vuoden 2022 talousarviosta.

Momentin 7 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle osallistua ensimmäisten maakuntavaalien järjestämiseen. Tässä yhteydessä tulisi kysymykseen esimerkiksi maakuntavaalilautakunnan asettamisen valmistelu.

Momentin 8 kohdan mukaan valmistelutoimielimen tehtävänä olisi yhteistyössä niiden viranomaisten kanssa, joista tehtäviä ja niitä hoitavaa henkilöstöä siirtyy sote-maakunnalle valmistella muut sote-maakuntien toiminnan ja hallinnon käynnistämiseen välittömästi liittyvät asiat.

Pykälän 3 momentti sisältäisi valmistelutoimielimen toimivallan rajoitusta koskevat säännökset. Valmistelutoimielimen toimivalta olisi momentin 1 kohdan mukaan rajoitettu siten, että se voisi ottaa henkilöitä vain määräaikaiseen virka- tai työsopimussuhteeseen siten, että määräaika päättyisi viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2022. Momentin 2 kohdan mukaan valmistelutoimielimen toimivalta olisi rajoitettu siten, että se voisi tehdä sote-maakuntaa sitovia sopimuksia vain määräaikaisesti voimassa oleviksi siten, että määräaika päättyisi viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2023. Momentin edellistä kohtaa pitempi määräaika mahdollistaisi osaltaan tässä tapauksessa sen, ettei sote-maakunnan tarvitsisi välittömästi ryhtyä uusiin sopimusneuvotteluihin, vaan sillä olisi riittävästi aikaa keskittyä siirtymävaiheen läpiviennin kannalta kiireellisiin tehtäviin. Valmistelutoimielimen tulisi tarvittaessa ottaa sopimuksiin sellaiset niiden voimassa oloa koskevat määräykset, jotka mahdollistaisivat sen, että sote-maakunnat voisivat jatkaa sopimusten voimassa oloa määräaikaisesti ilman uutta hankintamenettelyä.

Pykälän 4 momentissa viitataan 57 §:ssä säädettävään poikkeukseen hankintojen kilpailuttamisvelvollisuudesta sote-maakunnan perustamisvaiheessa. Toimikautensa aikana väliaikainen valmistelutoimielin voisi mainitun pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan hallinnon ja toiminnan käynnistämistä varten jatkaa ja laajentaa valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaisilta sekä näille palveluja tuottavilta yksityisiltä tai julkisoikeudellisilta palveluntuottajilta hankittavia palveluja koskevia sopimuksia ilman kilpailutusta. Ehdotettu säännös olisi hankintamenettelyä koskeva poikkeussäännös. Sääntelyn tarkoituksena olisi osaltaan mahdollistaa se, että sote-maakunnan viranomaiset, väliaikainen valmistelutoimielin mukaan luettuna, voisivat uudistuksen lyhyenä toimeenpanoaikana mahdollisimman joustavasti ja nopeasti suoriutua varsin laajoista sote-maakunnan hallinnon ja toiminnan käynnistämistä koskevista tehtävistä.

Pykälän 5 momentin mukaan valmistelutoimielimen menettelyyn sovellettaisiin sote-maakuntalain säännöksiä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että valmistelutoimielin vastaisi tehtäviinsä liittyvästä puhevallan käyttämisestä, mikä tarkoittaisi myös sote-maakunnan puhevallan käyttämistä tuomioistuimissa toimikautensa ajan. Tarvittaessa valmistelutoimielimen olisi vahvistettava itselleen työjärjestys, jonka sisällössä voitaisiin soveltuvin osin ottaa huomioon sote-maakuntalain 78 §:n hallintosääntöä koskevat säännökset.

Muutoksenhausta valmistelutoimielimen päätöksiin säädettäisiin 61 §:ssä. Muutoksenhakuun sovelletaan sote-maakuntalain 17 luvun säännöksiä.

10 §. Väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän tehtävät. Pykälässä säädettäisiin HUS-valmisteluryhmän tehtävistä. Väliaikainen HUS-valmisteluryhmän tehtävät eroaisivat sote-maakuntien väliaikaisten valmisteluryhmien tehtävistä, koska ne liittyisivät HUS-maakuntayhtymän perustamisen ja toiminnan käynnistämisen edellyttämien päätöksien valmisteluun.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valmisteluryhmän keskeisimmästä tehtävästä eli sen velvollisuudesta valmistella ehdotus HUS-maakuntayhtymän perussopimukseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän olisi valmisteltava lisäksi ne asiat, jotka ovat HUS-maakuntayhtymän perustamiseksi ja toiminnan käynnistämiseksi välttämättömiä käsitellä maakuntayhtymän ylimmän toimielimen kokouksessa, Uudenmaan sote-maakuntavaltuustojen kokouksessa ja Helsingin kaupunginvaltuustossa.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin lain 44 §:ään, jossa säädettäisiin valmisteluryhmän tehtävistä ja HUS-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa käyttävän toimielimen ensimmäisen kokouksen valmisteluvelvollisuudesta. Väliaikaisen valmisteluryhmän työ päättyisi, kun HUS-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa käyttävä toimielin olisi valinnut maakuntayhtymän yhtiömääräyksen.

Pykälän 4 momentin mukaan väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettu ehdotus olisi pohjaesityksenä HUS-maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa käyttävän toimielimen käsittelyssä.

11 §. *Velvollisuus osallistua valmisteluun.* Pykälässä asetettaisiin viranomaisille velvollisuus osallistua sote-maakuntien toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmisteluun ja antaa siihen tarvittaessa virka-apua. Säännöksessä erikseen todettuja viranomaisia olisivat sote-maakunnan alueen kunnat, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistoiminta-alueet, sairaanhoitopiiri, erityishuoltopiiri, ja pelastuslaitos. Lisäksi muidenkin viranomaisten olisi tarvittaessa osallistuttava valmisteluun. Edellä tarkoitettujen viranomaisten olisi myös annettava väliaikaiselle valmistelutoimielimelle tarpeellista virka-apua sille lain 7 §:ssä säädettyjen tehtävien hoitamiseksi.

12 §. *Tietojensaanti.* Pykälällä turvattaisiin sote-maakunnan oikeus sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelussa tarvittavien välttämättömien tietojen saamiseen.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan viranomaisilla olisi salassapitosäännösten estämättä oikeus saada sote-maakunnan alueen maakunnan liitolta, kunnilta, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon yhteistoiminta-alueilta, sairaanhoitopiiriltä, erityishuoltopiiriltä, pelastuslaitokselta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta ja työ- ja elinkeinotoimistolta sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelun edellyttämät välttämättömät tiedot. Sote-maakunnan viranomaisilla tarkoitetaan muun muassa maakunnan väliaikaista valmistelutoimielintä ja sen alaisia viranhaltijoita sekä maakuntavaaleissa valitun maakuntavaltuuston valitsemia maakunnan toimielimiä ja niiden alaisia viranhaltijoita. Edellä mainitut väliaikaisen valmistelutoimielimen jäsenet ja maakunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat toimisivat virkakavastuulla ja heitä koskisivat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:ssä säädetty vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto.

Koska velvoitteesta aiheutuisi kunnille ja kuntayhtymille lisäkustannuksia, valtio osallistuisi rahoitusperiaatteen edellyttämällä tavalla kunnille ja kuntayhtymille tietojen siirtämisestä aiheutuvien suoranaisten kustannusten rahoittamiseen myöntämällä tehtävän hoitoon valtionavustusta.

Sote-maakuntien perustaminen sekä niille sote-maakuntalaisissa ja muissa laeissa säädettyjen velvoitteiden toteutuminen edellyttää, että sote-maakunnat saavat palvelujärjestelmänsä ja tietojärjestelmiensä rakentamiseksi kuntien ja kuntayhtymien viranomaisilta näiden hallussa olevat tiedot muun muassa sote-maakuntiin siirtyvästä henkilöstöstä sekä sote-maakuntien tehtävälaihin liittyvien palvelujen asiakkaista ja näiden asiakshistoriasta. Edellä mainitun lisäksi sote-maakunta tarvitsee toiminnan järjestämiseksi kunnilta ja kuntayhtymien viranomaisilta tiedot sote-maakuntien tehtävälaihin liittyvien palvelujen taloudesta ja toiminnasta sekä sote-maakuntaan siirtyvistä tuotannontekijöistä. Sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon järjestämisen lisäksi viranomaisten hyvän tiedonhallintavan toteuttaminen sekä rekisterinpitovelvoitteiden ja muiden tiedonhallintaa koskevien velvoitteiden toteutuminen edellyttää tietojen käsittelyn suunnittelua, tiedonhallintaprosessien muodostamista ja tiedon siirtämistä kohdejärjestelmiin ennen tehtävien siirtoa ja tiedon käsittelyn aloittamista.

Momentin 1 kohdassa säädettäisiin henkilöstöä koskevien tietojen luovuttamisesta. Voimaantulon 14 §:ssä säädettäisiin sote-maakuntien palvelukseen siirtyvästä henkilöstöstä. Uudistuksen alustavan toimeenpanosuunnitelman mukaan henkilöstöä koskevia tietoja on tarkoitus kerätä kahdessa vaiheessa. Esiselvitys, joka kattaa alustavat tiedot siirtyvästä henkilöstöstä, on tarkoitus tehdä kuluvan vuoden loppuun mennessä. Lopullisen selvityksen siirtyvästä henkilöstöstä tulee olla valmis vuoden 2021 lopussa. Lopullinen selvitys edellyttää esiselvityksen tietojen päivittämistä joulukuun 2022 tilanteeseen.

Momentin 2 kohdan mukaan kuntien ja kuntayhtymien olisi luovutettava salassapitosäännösten estämättä sote-maakunnalle välttämättömät tiedot sote-maakunnille siirtyvien tehtävien ja palveluiden asiakkaista. Asiakkaita koskevilla tiedoilla tarkoitettaisiin muun muassa sote-maakunnan palvelutuotantorakenteen ja tietojärjestelmien valmistelun edellyttämiä tietoja toimeenpanon eri vaiheissa. Säännöksessä todettaisiin selvyden vuoksi, että säännös ei kuitenkaan koske sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilastietoja. Asiakas- ja potilastiedot ovat arkaluontoisia henkilötietoja, eikä sote-maakunnilla ole tarvetta yksilökohtaisia tietoja ennen järjestämisvastuun siirtymistä. Sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtymisen kannalta riittää, että sote-maakunnat saavat toiminnan suunnittelua varten tiedot asiakas- ja potilasmääristä, palveluista ja niiden kustannuksista.

Momentin 3 kohta koskisi kuntien ja kuntayhtymien käyttötaloustietoja sote-maakunnille siirtyvien tehtävien ja tehtäviin liittyvien tukipalvelujen osalta. Kuntien ja kuntayhtymien sopimuksia, toimitiloja ja irtaimistoa sekä sote-maakuntiin siirtyviä kuntayhtymiä koskevista selvityksistä säädettäisiin erikseen voimaantulon 4 luvussa ja selvityksiä koskevien tietojen luovuttamisesta momentin 4 kohdassa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kuntien ja kuntayhtymien tietojen luovuttamisen muodosta. Tiedot tulisi kyseessä olevan säännöksen perusteella luovuttaa sähköisesti, millä tarkoitettaisiin tietojen toimittamista niin kutsutussa koneluettavassa muodossa. Sote-maakunnan toiminnan valmistelun ja toiminnan organisoinnin kannalta on välttämätöntä, että sote-maakunta saa tarvitsemansa tiedot käyttöönsä erikseen määriteltävässä koneluettavassa muodossa riittävän ajoissa, jotta tiedot on mahdollista liittää maakunnan henkilöstö- ja taloushallinnon sekä tietohallinnon tarpeita vastaavasti sote-maakunnan organisaatio- ja konsernirakenteeseen ennen tehtävien vastaanottoa. Aikaisemmin tehtyjen vastaavien, vaikkakin huomattavasti pienimuotoisempien ja yksinkertaisempien, siirtojen perusteella riittävänä aikatauluna on pidetty tietojen saamista vähintään yhdeksän kuukautta ennen tuotantokäytön käynnistämistä. Säännöksessä todettaisiin lisäksi, että sote-maakunnan on sovittava kunnan ja kuntayhtymän kanssa luovutuksen

tarkemmasta toteutuksesta. Tällä varmistettaisiin se, että tiedot vastaavat sote-maakuntien tarpeita ja tiedot luovutetaan sote-maakunnan päätöksenteon kannalta oikea-aikaisesti ja teknisesti oikealla tavalla.

Pykälän 4 momentin mukaan pykälän 1 ja 2 momentin perusteella luovutettavista tiedoista sekä tietojen luovuttamisen muodosta, määräajoista ja menettelytavoista voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

13 §. Viestintä. Pykälässä asetettaisiin väliaikaiselle valmistelutoimielimelle ja väliaikaiselle HU-valmisteluryhmälle velvollisuus viestiä ja tiedottaa sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta. Viestintä tulisi kohdentaa sote-maakunnan alueen asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Viestintäkeinoina voitaisiin käyttää esimerkiksi yleistä tietoverkkoa, tiedotustilaisuuksia, ilmoitusten julkaisemista lehdissä tai muita valmistelutoimielimen päättämiä viestintätapoja.

Aktiivinen, monikanavainen, riittävä, ymmärrettävä ja oikea-aikainen viestintä luovat edellytyksiä osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Viestinnän ohella tulisikin käyttää myös osallisuutta ja vaikuttamista tukevia keinoja. Tämän johdosta valmistelutoimielimen olisi pykälän mukaan varattava sote-maakunnan alueen asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille tarvittaessa mahdollisuus tulla kuulluksi valmistelussa olevista merkittävistä asioista.

Laissa asetetut kansalliskieliä ja saamen kieltä koskevat velvoitteet tulisi viestinnässä ottaa huomioon. Viestinnän sisällön osalta olisi puolestaan otettava huomioon salassapitosäännöksistä ja henkilötietojen käsittelyä koskevista säännöksistä johtuvat rajoitteet tietojen käsittelylle viestinnän yhteydessä.

14 §. Sote-maakunnan valmistelutoiminnan rahoitus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan väliaikaisen valmistelutoimielimen sekä sote-maakunnan toiminnan rahoittamisesta ennen vuotta 2023. Väliaikaishallinnolle syntyy kustannuksia muun muassa väliaikaisen toimielimen sote-maakunnan palvelukseen palkkaamasta henkilöstöstä, laissa säädetyistä tehtävistä ja kokouksista. Samoin kustannuksia syntyy sote-maakunnan toimielinten alkaessa toimintansa vaalien jälkeen. Toiminnan rahoitus vuosina 2021 ja 2022 perustuisi valtion varoista maksettavaan valtionavustukseen.

Pykälän 1 momentin mukaan valtion talousarvioon vuosille 2021 ja 2022 otettaisiin määräraha, jolla katettaisiin kullekin sote-maakunnalle sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämistä aiheuttavia kustannuksia. Määräraha olisi luonteeltaan sote-maakunnan toimintaan maksettavaa, valtionavustuslain (688/2001) 5 §:ssä tarkoitettua yleistä valtionavustusta. Yleinen valtionavustus voitaisiin maksaa sote-maakunnille ilman eri hakemusta. Sote-maakunnalle maksettavaan yleisavustukseen ei myöskään sovellettaisi valtionavustuslain 6 §:ssä tarkoitettua edellytystä avustuksen saajan omasta osallistumisesta toiminnan rahoitukseen.

Vuoden 2021 yleisavustus on tarkoitus maksaa sote-maakunnille voimaantulolain tultua voimaan valtiovarainministeriön päätöksen perusteella. Lisäksi valtio voisi myöntää valtionavustuslain 5 §:ssä tarkoitettua erityisavustusta sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon käynnistämisen valmistelusta aiheutuviin kustannuksiin. Valtionavustuksen myöntämisessä noudatettaisiin lähtökohtaisesti mitä valtionavustuslaissa säädetään, jollei erityissäännöksistä tai valtion talousarviosta muuta johdu.

Pykälän 2 momentin mukaan väliaikaisen valmistelutoimielimen olisi annettava sote-maakuntavaltuustolle selvitys vuosille 2021 ja 2022 myönnetyn määrärahan käytöstä. Selvityksen perusteella sote-maakuntavaltuusto voisi arvioida, onko väliaikaisen valmistelutoimielimen toiminta ja talouden hoito tapahtunut tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Selvitystä voitaisiin hyödyntää myös sote-maakunnan antaessa valtionavustuslain 11 §:ssä tarkoitettua selvitystä vuosille 2021 ja 2022 myönnetystä valtionavusta. Vuoden 2023 osalta sote-maakunnan hallinnon ja talouden tarkastus tapahtuisi sote-maakuntalain 14 luvun säännösten mukaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan valtio vastaisi väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän sekä HUS-maakuntayhtymän toimielinten toiminnan rahoituksesta vuosina 2021 ja 2022. Väliaikaisen HUS-valmisteluryhmän valtionrahoitus maksettaisiin HUS-sairaanhoidopiirille.

15 §. Ensimmäiset maakuntavaalit. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ensimmäisten maakuntavaalien ajankohdasta, valittavien valtuustojen toimikaudesta sekä valtuustojen koosta ja siitä, minkä ajankohdan väestötietoihin valtuustojen koot perustuisivat. Uudistusta koskevan lainsäädännön on tarkoitus tulla voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2021. Ensimmäiset maakuntavaalit tulisi toimittaa mahdollisimman pian tämän jälkeen, jotta vaaleissa valittavalle valtuustoille jäisi riittävästi aikaa valmistella varsinaisen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen voimaantuloa, minkä on tarkoitus tapahtua 1.1.2023. Lainsäädännön voimaantulon ja vaalipäivän välistä runsaan kuuden kuukauden mittaista aikaa voidaan pitää riittävänä yhtäältä sille, että vaalit pystytään teknisesti toimittamaan samalla luotettavuustasolla kuin muutkin vaalit ja toisaalta sille, että äänioikeutetuille ehditään jakaa riittävästi tietoa maakuntien tehtävistä ja toimivallasta sekä itse maakuntavaaleista. Aikaa voidaan pitää riittävänä myös sille, että ehdokkaat sekä puolueet ja mahdolliset muut ehdokasasettajat voivat käydä asianmukaiset vaalikampanjat, millä tulee olemaan tärkeä merkitys vaalien äänestysaktiivisuuteen. Edellisellä hallituskaudella tapahtuneen sote- ja maakuntauudistuksen valmistelun yhteydessä eduskunnan perustuslakivaliokunta totesi hallituksen esityksestä (HE 15/2017 vp) antamassaan lausunnossa (PeVL 65/2018 vp) muun ohella, että ensimmäiset maakuntavaalit on mahdollista toimittaa aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun kyseessä oleva lainsäädäntö on vahvistettu.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin maakuntavaalilautakuntien asettamisesta ensimmäisiin maakuntavaaleihin. Kukin aluehallintovirasto asettaisi kutakin toimialueensa maakuntaa varten maakuntavaalilautakunnan. Vaalilain 12 a §:n mukaisesti maakuntavaltuusto asettaisi maakuntavaalilautakunnat ensimmäisiä vaaleja seuraavia maakuntavaaleja. Maakuntavaalilautakunnan tehtävänä maakuntavaaleissa on ehdokasasettelun vahvistaminen ja maakunnan vaalituloksen vahvistaminen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ennakoäänestyksen järjestämisestä Helsingin kaupungin alueella ensimmäisissä maakuntavaaleissa. Helsingin kaupungissa ei toimiteta maakuntavaaleja, mikä tarkoittaa, etteivät Helsingin asukkaat ole maakuntavaaleissa äänioikeutettuja. Kun maakuntavaalit ja kuntavaalit toimitetaan vuodesta 2025 samanaikaisesti, Helsingissä kuntavaaleja varten perustetuissa yleisissä ennakoäänestyspaikoissa ja laitoksissa voivat äänestää ennakkoon myös muiden kuntien äänioikeutetut, sekä kuntavaaleissa että maakuntavaaleissa. Perinteisesti Helsingissä äänestää ennakkoon yleensä lukuisa joukko muiden kuntien äänioikeutettuja. Koska ensimmäiset maakuntavaalit toimitetaan erillisinä, on tarpeen erikseen säätää siitä, että Helsinki järjestäisi ennakoäänestyksen myös näissä vaaleissa perustamalla alueelleen joitakin yleisiä ennakoäänestyspaikkoja sekä asettamalla joitakin vaalitoimikuntia huolehtimaan ennakoäänestyksestä laitoksissa. Yleisten ennakoäänestyspaikkojen lukumäärän ei tar-

vitsisi olla yhtä suuri kuin se kuntavaaleissa Helsingissä yleensä on, koska paikoissa äänestäisivät nyt vain muiden kuntien äänioikeutetut. Paikkojen lukumäärä ja sijainti jäisivät Helsingin kaupunginhallituksen harkintaan vaalilain 9 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti. Sama koskisi vastaavasti myös vaalitoimikuntia.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ensimmäisissä maakuntavaaleissa oikeusministeriö suorittaisi kunnille vaalilain 188 §:n 3 momentissa tarkoitetun kertakorvauksen.

Vaaleista aiheutuvien kustannusten jaosta eri vaaliviranomaisten kesken säädetään vaalilain 188 §:ssä. Säännöksen mukaan kunta vastaa omien vaaliviranomaistensa (keskusvaalilautakunta, vaalilautakunnat, vaalitoimikunnat, vaalitoimitsijat) kaikista kustannuksista. Tämä onkin luontevaa kuntavaaleissa, joissa kukin kunta valitsee vaaleissa oman valtuustonsa. Koska muissa vaaleissa (eduskuntavaalit, presidentinvaali ja europarlamenttivaalit) valittavat toimitelimet eivät suoraan liity kunnan omaan toimintaan, on katsottu olevan kohtuullista, että valtio korvaa jälkikäteen kunnille vaaleista aiheutuneet kustannukset. Korvaus (ns. kuntakorvaus) suoritetaan erikseen kulloisissakin vaaleissa ja se perustuu kunnassa asuvien äänioikeutettujen lukumääriin. Kuntakorvausta ei ehdoteta suoritettavaksi säännönmukaisissa maakuntavaaleissa, koska ne toimitetaan aina kuntavaalien kanssa samanaikaisesti eikä maakuntavaalien toimittamisesta voida silloin katsoa aiheutuvan kunnille merkittäviä lisäkustannuksia.

Koska ensimmäiset maakuntavaalit toimitettaisiin kuitenkin erikseen omina vaaleinaan, olisi niiden kustannusrakenne kuntien näkökulmasta käytännössä samanlainen kuin esimerkiksi eduskuntavaaleissa, sillä myöskään maakuntavaltuustot eivät suoraan liity kuntien omaan toimintaan. Tästä syystä ehdotetaan, että kertakorvaus suoritettaisiin kunnille poikkeuksellisesti näissä ensimmäisissä maakuntavaaleissa. Korvauksen määräksi vuoden 2019 eduskuntavaaleissa oikeusministeriö vahvisti 2,2 euroa jokaista kunnassa asuvaa äänioikeutettua kohden, kuitenkin vähintään 2 400 euroa per kunta. Kokonaiskorvaus oli siten noin 9,4 miljoonaa euroa. Kuntakorvaus ensimmäisissä maakuntavaaleista olisi kuitenkin jonkin verran eduskuntavaalien korvausta suurempi, koska kunnat vastaavat myös maakuntavaalien ääntenlaskennasta, josta valtiollisissa vaaleissa huolehtii vaalipiirilautakunta. Kun kuntakorvaukseen lisätään oikeusministeriölle kuuluvat tavanomaiset kustannukset muun muassa vaalimateriaaleista ja vaalitietojärjestelmästä, tulisi erikseen toimitettavien ensimmäisten maakuntavaalien kokonaiskustannukseksi valtiolle arviolta noin 17 000 000 euroa eli suurin piirtein sama kustannus kuin valtiollisista vaaleista. Koska ensimmäiset maakuntavaalit toimitettaisiin vuodenvaihteen tienoilla, jakautuisi määrärahan tarve siten, että vuodelle 2021 tulisi varata yhteensä 3 000 000 euroa ja vuodelle 2022 yhteensä 14 000 000 euroa.

16 §. Sote-maakunnan järjestäytyminen. Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon järjestäytymisestä ensimmäisten maakuntavaalien toimittamisen jälkeen. Tähän ajankohtaan päättyisi myös lain 6 §:ssä tarkoitettun väliaikaisen valmistelutoimielimen toimikausi.

Pykälän 1 momentin mukaan ensimmäisten maakuntavaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen sote-maakuntavaltuuston olisi viipymättä järjestäydyttävä ja valittava sote-maakuntahallitus ja muut sote-maakunnan toimitelimet sekä ryhdyttävä muihin toimenpiteisiin, jotka olisivat tarpeen sote-maakunnan toiminnan ja hallinnon järjestämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan väliaikainen valmistelutoimielin valmistelisi sote-maakuntavaltuuston ensimmäisessä kokouksessa käsiteltävät asiat ja kutsuisi sote-maakuntavaltuutetut kokoukseen. Ensimmäisessä kokouksessa iältään vanhin sote-maakuntavaltuutettu johtaisi puhetta siihen saakka, kunnes valtuusto olisi valinnut puheenjohtajan ja varapuheenjohtajat.

17 §. Henkilöstön asema. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi henkilöstön asemasta maakunta-uudistukseen liittyvässä muutostilanteessa. Vastuu sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä sote-maakunnille ja maakuntayhtymille. Näiden tehtävien siirtyessä pois kuntien ja kuntayhtymien järjestämisvastuulta, siirtyy koko kuntien ja kuntayhtymien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen organisaatioiden palveluksessa oleva henkilöstö sote-maakuntiin ja maakuntayhtymiin. Lisäksi siirtyy se henkilöstö, joka muualla kunnan hallinnossa tekee pääasiallisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tukitehtäviä. Sote-maakuntien vastuulle siirtyy myös koulujen ja oppilaitosten koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä opiskeluhoollon psykologi ja -kuraattoripalvelut. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palveluksessa toimivat terveydenhoitajat ja lääkärit toimivat kunnissa ja kuntayhtymissä sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtävissä, joten heidän siirtymisensä tapahtuisi suoraan ehdotettavan säännöksen perusteella. Sen sijaan opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden siirtymisestä sote-maakuntiin ehdotetaan säädettäväksi erikseen.

Työnantajavaihdostilanteita sääntelee työ- ja virkamiesoikeudessa liikkeenluovutusperiaate. Liikkeen luovutuksella tarkoitetaan työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 10 §:n mukaan yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava, pää- tai sivutoimisena harjoitettu liike tai sen osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena. Kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003, jäljempänä viranhaltijalaki) 25 § 1 momentin mukaan työnantajan liikkeen luovutuksella tarkoitetaan kunnan tai kuntayhtymän toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena.

Tehtävien ja toiminnan uudelleenjärjestelyihin sovelletaan myös EY:n liikkeenluovutusdirektiiviä (2001/23/EY). Liikkeenluovutuksen periaatteen mukaan henkilöstö siirtyy tehtäviensä siirtymisen mukana uuden organisaation palvelukseen.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että siirrettäessä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävät kunnista ja kuntayhtymistä sote-maakuntien ja maakuntayhtymien hoidettaviksi katsottaisiin tehtävien ja tehtäviä hoitavan henkilöstön siirto suoraan liikkeenluovutukseksi. Näin ollen työsopimuslain tai kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain liikkeenluovutussäännöksiä sovellettaisiin kaikkiin uudistuksen yhteydessä toteutettaviin työnantajan vaihtumisesta merkitseviin muutoksiin riippumatta siitä, täyttyvätkö niissä työsopimuslaissa ja kunnallisesta viranhaltijasta annetussa laissa liikkeenluovutukselle säädetyt tunnusmerkit. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen henkilöstö siirtyy sen sote-maakunnan tai maakuntayhtymän palvelukseen, jolle siirtyy tuottamisvastuu niistä tehtävistä, joissa asianomainen henkilö on ollut ennen siirtymistä. Edellä mainittua sovelletaan myös koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sote-maakunnille siirtyviin tehtäviin, joissa toimivat kouluterveydenhoitajien ja -lääkäreiden lisäksi opiskeluhoollon kuraattorit ja psykologit. Koska opiskeluhoollon kuraattorit ja psykologit eivät kuulu sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavan henkilöstön joukkoon, on heidän siirtymisestä sote-maakuntiin säädettävä erikseen. Säännös koskisi kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa olevia psykologeja ja kuraattoreita, ei yksityisiä ammatinharjoittajia eikä yksityisen yrityksen palveluksessa olevia.

Uudistuksen yhteydessä lakkautetaan kokonaisia organisaatioita kuten sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymät, sairaanhoitopiirit ja vammaispalvelujen kuntayhtymät sekä alueen pelastustoimet ja niiden pelastuslaitokset. Näiltä osin kuntayhtymän palveluksessa 31.12.2022 oleva henkilöstö siirtyy kokonaisuudessaan sote-maakuntiin tai sote-maakuntiin perustettaviin yhtiöihin. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavien yksiköiden ja laitosten sekä pelastuslaitosten henkilöstö siirtyy kokonaisuudessaan sote-maakuntien tai maakuntayhtymien palvelukseen. Siirtymiseen ei vaikuta se, missä tehtävässä henkilö siirtymähetkellä työskentelee. Siten esimerkiksi kaikki kunnan terveyskeskuksessa työskentelevät kunnan työntekijät ja viranhaltijat siirtyvät sen sote-maakunnan palvelukseen, johon kyseisen kunnan terveyskeskustoiminnan järjestäminen siirretään. Samoin, jos kunta itse tuottaa vanhusten asumispalveluja, siirtyvät kaikki asumispalveluyksikössä työskentelevät kunnan työntekijät ja viranhaltijat sote-maakunnan palvelukseen riippumatta siitä, missä tehtävässä he kyseisessä asumisyksikössä työskentelevät.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelutuotantoon liittyvissä tukipalvelutehtävissä työskentelevät henkilöt siirtyvät sote-maakunnan tai maakuntayhtymän palvelukseen, mikäli henkilön tosiasiallisista työtehtävistä vähintään puolet on kunnan sosiaali- tai terveydenhuollon tai pelastustoimen tukitehtäviä.

Kunnan eri hallinnonaloille yhteisten hallinto- ja muiden tukipalvelutehtävien hoitaminen on usein organisoitu esimerkiksi kunnan keskushallinnon yhteyteen tai muulla tavoin keskitetysti hoidettavaksi. Kuntien yhteisten tukipalvelujen osalta, toimialasta riippumatta, ehdotetaan, että henkilö siirtyy sote-maakunnan tai maakuntayhtymän palvelukseen, mikäli henkilön nykytehtävistä vähintään puolet kohdistuu kunnan sosiaali- tai terveyspalveluihin tai pelastustoimeen. Tukipalveluiksi katsotaan tässä yhteydessä kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimintaa tukevat tehtävät kuten esimerkiksi keskitetty ruokahuolto, siivous, laitehuolto, toimisto- ja hallintopalvelut, palkanlaskenta-, talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut, ICT-palvelut tai kiinteistötoimi, tekniset palvelut sekä laboratoriot ja kuvantamispalvelut.

Sote-maakuntien väliaikaishallinnon ja kuntien välillä on selvittävä kyseisten tehtävien tarkat henkilömäärät hyvissä ajoin ennen 31.12.2022. Tämän perusteella asianomaisten sote-maakunnan ja kuntien välillä selvitetään, keiden henkilöiden osalta ehdotettu 3 momentin sääntö täyttyy siirtymisen edellytyksenä. Periaate tarkoittaa sitä, että henkilö siirtyy sote-maakunnan palvelukseen, mikäli hänen tehtävistään vähintään puolet on ollut sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen tukitehtäviä.

Tärkeää on varmistua myös siitä, että välttämätön palvelutuotanto turvataan siirtymätilanteessa ja muutoinkin yhteen sovitaan henkilöstöresurssit siten, että sekä sote-maakunnilla että kunnilla on toimiva tukipalveluverkosto myös jatkossa.

Ne kuntien ja kuntayhtymien omistamat yksityisoikeudelliset sosiaali- tai terveydenhuollon organisaatiot (yhtiöt, säätiöt ja yhdistykset), joiden palvelutuotanto siirtyy kokonaisuudessaan sote-maakuntiin osakekannan siirron tai vastaavan järjestelyn myötä, eivät kuulu liikkeenluovutuksen piiriin, koska omistuksen siirron tapauksessa työnantajaorganisaatio ei muutu. Mikäli siis sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja tuottavan yhtiön osakkeiden omistus siirtyy sote-maakuntien perustamisen yhteydessä kunnalta tai kuntayhtymältä sote-maakunnalle, yhtiön toiminta jatkuu omistajavaihdoksesta huolimatta eikä henkilöstön työnantaja vaihdu.

Liikkeenluovutuksessa henkilöstö siirtyy uuden organisaation palvelukseen niin sanottuina vanhoina työntekijöinä ja säilyttää siirtymähetkellä voimassa olevat työ- tai virkasuhteeseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet. Määräaikainen henkilöstö siirtyy määräaikansa loppuun.

Työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työ- tai virkasuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät edut siirtyvät uudelle työnantajalle.

Liikkeen luovutuksessa luovutuksensaaja tulee sidotuksi aikaisempaa työnantajaa sitoneeseen työ- ja virkaehtosopimukseen siihen saakka, kunnes sen voimassaoloaika päättyy, vaikkei luovutuksensaaja olisikaan kyseisen työnantajaliiton jäsen (Työehtosopimus L 436/1946, 5 §, kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta annetun lain 25 §). Tämän jälkeen aletaan soveltaa luovutuksensaajaa sitovaa työehto- tai virkaehtosopimusta. Tämä edellä kerrottu periaate koskee myös paikallisia työ- ja virkaehtosopimuksia. Mikäli paikallinen työ- ja virkaehtosopimus on toistaiseksi voimassa oleva, se sitoo luovutuksensaajaa, jollei luovuttaja tai luovutuksensaaja ole irtisanonut sopimusta.

Luovutuksensaajalla ei ole oikeutta pelkästään luovutuksen perusteella irtisanoa työ- tai virkasuhdetta. Työsopimuslain 7 luvun 5 §:n ja kunnallisen viranhaltijalain 39 §:n perusteella työntekijällä tai viranhaltijalla on liikkeen luovutuksen yhteydessä oikeus irtisanoa palvelussuhde päättymään irtisanomisaikaa noudattamatta luovutuspäivästä tai myöhemminkin viimeistään kuukauden kuluttua saatuaan tiedon luovutuksesta.

Sote-uudistuksessa on linjattu, että kunnat eivät erikseen maksa sote-maakunnille vuoden vaihteessa 2022–2023 erääntyvää lomapalkkavelkaa. Sote-maakunnat vastaavat lomapalkasta ja vastuu sisältyy sote-maakunnalle siirtyvään rahoitukseen. Lomapalkkavelasta säädettäisiin tämän lain 24 §:ssä.

18 §. HUS-sairaanhoitopiirin henkilöstön siirtyminen. Pykälässä säädettäisiin HUS-sairaanhoitopiirin kuntayhtymän henkilöstön siirtymisestä HUS-maakuntayhtymän palvelukseen. Tarkoitus on korostaa, että HUSin osalta ei jouduttaisi tekemään mitään muutoksia palvelusuhteisiin tai HUSin organisoitumiseen ja HUS jatkaisi toimintaansa entisen tavoin oikeushenkilöllisyysvaihdoksesta huolimatta. Henkilöstön palvelussuhteet jatkuisivat Hus-maakuntayhtymässä aiempien palvelussuhteen ehtojen mukaisesti.

4 luku **Omaisuusjärjestelyt**

Luvussa säädettäisiin uudistuksen toimeenpanoon liittyvistä omaisuusjärjestelyistä. Omaisuusjärjestelyjen tavoitteena olisi turvata sote-maakuntien käyttöön niiden järjestämisvastuulle kuuluvissa tehtävissä tarvittava omaisuus kokonaistaloudellisesti tehokkaalla tavalla. Lähtökohtaisesti omaisuus seuraisi toimintaa eivätkä järjestelyt saisi johtaa tilanteeseen, jossa veronmaksajan kokonaisveroaste uhkaisi kohota. Tavoitteena olisi lisäksi paikallisten olosuhteiden huomiointi mahdollistamalla toimivien maakunnallisten kuntayhtymien ratkaisujen säilyttäminen. Lähtökohtana olisi kuntien tasapuolinen kohtelu ja ettei omaisuusjärjestelyillä vaaranneta kuntien mahdollisuuksia vastata niille jäävien palvelujen järjestämisestä ja rahoittamisesta rahoitusperiaatteen mukaisesti.

19 §. Sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien siirtäminen sote-maakuntiin. Pykälässä säädettäisiin sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien siirtymisestä varoineen, velkoineen ja sitoumuksineen sote-maakuntiin. HUS-sairaanhoidopiirin omaisuuden siirtymisestä säädettäisiin erikseen 26 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan erikoissairaanhoidolain 7 §:ssä tarkoitetut sairaanhoidopiirien kuntayhtymät sekä kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitetut erityishuoltopiirien kuntayhtymät siirrettäisiin varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen sote-maakuntiin 1.1.2023 lukien. Sairaanhoidopiirit ja erityishuoltopiirit siirrettäisiin sote-maakuntiin suoraan lain nojalla ja kaikki niille kuuluneet sitoumukset, varat ja velat siirtyisivät yleisseuraantona sote-maakunnalle.

Sote-maakuntiin siirrettävien kuntayhtymien jäsenkunnille ei maksettaisi korvausta kuntayhtymän ja erityishuoltopiirin siirtämisestä sote-maakuntaan. Kunnan jäsenosuus kuntayhtymässä eli kunnan taseeseen merkitty hankintameno poistuisi kunnan taseesta ja kunnan peruspääomaa alennettaisiin vastaavalla määrällä. Menettelyyn liittyvistä kirjauksista kunnan kirjanpidossa säädettäisiin lain 40 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan kuntayhtymä liitettäisiin siihen sote-maakuntaan, jonka alueeseen kuntayhtymän jäsenkunnat kuuluvat. Jos kuntayhtymän jäsenkunnat tulisivat kuulumaan eri sote-maakuntiin, kuntayhtymän varat, velat ja sitoumukset tulisi jakaa sote-maakuntien välillä jäsenkuntien peruspääomaosuuksien suhteessa. Jako voitaisiin jättää toimittamatta, jos se vähäisten taloudellisten vaikutusten vuoksi tai muusta syystä olisi tarpeetonta. Momentin mukaan sote-maakunnat voisivat kuitenkin sopia omaisuuden ja velkojen jakamisesta myös toisin.

Pykälän 3 momentissa annettaisiin sote-maakunnalle ja 1 momentissa tarkoitettujen kuntayhtymien jäsenkunnille oikeus sopia kuntayhtymien maaomaisuuden siirtymisestä myös toisin. Tällöinkin sote-maakunnan järjestämisvastuulle siirtyvän toiminnan edellyttämään rakennusomaisuuteen sitoutuva kuntayhtymän maaomaisuus siirtyisi aina sote-maakunnalle. Sote-maakunta ja kuntayhtymän jäsenkunnat voisivat kuitenkin yhteisesti sopia, että jäsenkuntien omistukseen siirtyisi esimerkiksi sellaista kuntayhtymän maaomaisuutta, jota sote-maakunta ei tarvitse järjestämisvastuulleen kuuluvassa toiminnassa. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi erilaiset virkistys- ja metsäalueet.

20 §. Selvitys sairaanhoidopiirien ja erityishuoltopiirien omaisuudesta, sopimuksista ja vastuista. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntaan siirrettävän kuntayhtymän omaisuudesta, sopimuksista ja vastuista tehtävästä selvityksestä. HUS-sairaanhoidopiirin omaisuutta, sopimuksia ja vastuuta koskevasta selvityksestä säädettäisiin erikseen 26 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntaan siirrettävien, 19 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien tulisi tehdä sote-maakunnalle viimeistään 28.2.2022 selvitys sote-maakunnalle siirtyvästä omaisuudesta, sote-maakunnan vastuulle siirtyvistä veloista ja muista sitoumuksista, vastuista ja sopimuksista sekä sellaisista olennaisista omaisuuserissä, sopimuksissa ja vastuissa tapahtuneista ja tiedossa olevista muutoksista ja toiminnallisista sekä taloudellisista riskeistä, jotka eivät ilmene kuntayhtymän viimeisimmästä tilinpäätöksestä tai konsernitilinpäätöksestä. Kuntalain 113 §:n mukaan kuntayhtymän tilinpäätös on laadittava tilikautta seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä ja tilintarkastajien on tarkastettava tilinpäätös toukokuun loppuun mennessä. Kuntayhtymän valtuuston tai yhtymäkokouksen on käsiteltävä tilinpäätös kesäkuun loppuun mennessä. Konsernitilinpäätös tulee laatia ja käsitellä samassa aikataulussa. Pykälän

tarkoittama selvitys olisi siten lähtökohtaisesti mahdollista laatia yhtä aikaa vuoden 2021 tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen laatimisen kanssa ja niiden perusteella.

Selvityksen tarkoituksena olisi varmistaa toimintaan liittyvän omaisuuden ja vastuiden onnistunut siirto sote-maakunnille. Sote-maakunnilla tulisi olla tieto siitä, minkälaista omaisuutta ja minkälaisia vastuita ja sitoumuksia niiden vastuulle on siirtymässä. Sote-maakunnan toimintaan ja taloudelliseen asemaan vaikuttavat tekijät tulisi tunnistaa ja mahdolliset riskit minimoida. Selvitys muistuttaisikin jossain määrin yrityskauppojen yhteydessä yleisesti käytettyä, niin sanottua due diligence -tutkimusta. Selvityksen tarkoituksena ei olisi selostaa uudelleen tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä ilmeneviä tietoja, vaan tarpeellisin osin syventää ja tarkentaa näistä jo ilmeneviä asioita.

Selvityksessä tulisi yksilöidä sote-maakunnalle siirtyvä omaisuus niin yksityiskohtaisesti, että esimerkiksi lainhuudot kiinteistöille voidaan myöntää ja osakkeiden omistusoikeus todentaa. Selvityksestä tulisi tämän vuoksi ilmetä siirtyvän kiinteän omaisuuden kiinteistörekisteritiedot ja osakemuodossa olevasta omaisuudesta vastaavat yksilöintitiedot. Selvitys liittyy oleellisesti lain 38 §:ään, jonka mukaan selvitys vastaisi omaisuuden saantokirjaa. Myös toimitilojen ja maa-alueiden hallintaan oikeuttavat sopimukset tulisi selvityksessä yksilöidä ja luetteloida, jotta esimerkiksi maanvuokrasopimusten siirto olisi mahdollista rekisteröidä. Irtaimen omaisuuden osalta selvityksessä voidaan hyödyntää tase-erittelyjä ja irtaimistoluetteloita ja täydentää niitä tarvittavilla tiedoilla.

Kuntayhtymän omaisuuden osalta selvityksestä tulisi myös käydä ilmi periaatteet, joiden mukaan kuntayhtymän omaisuus on arvostettu. Lähtökohtaisesti tiedot ilmenevät tilinpäätöksestä, mutta tietoja olisi tarpeen mukaan selvityksessä täydennettävä.

Selvityksestä tulisi erityisen tarkasti ilmetä sote-maakunnan vastuulle siirtyvät velat ja vastuut. Tältä osin selvitys liittyisi lain 32 §:n mukaiseen valtiontakauksen myöntämiseen. Selvityksessä tulisi myös tehdä selkoa esimerkiksi keskeneräisistä investoinneista ja niihin liittyvistä maksu- ja muista velvoitteista. Selvityksestä tulisi käydä ilmi, mikä on kuntayhtymän velkojen ja muiden vastuiden, kuten esimerkiksi leasingsopimusten, ennakoitu tilanne vuoden 2022 lopussa. Vastuiden selvittäminen on oleellista, jotta voidaan varmistaa investointien toteuttamisen eli käytännössä rakentamisen jatkuminen häiriöttä siirtymävaiheessa ja myös 32 §:n mukaisen valtiontakauksen myöntäminen. Vastuisiin sisältyvät myös esimerkiksi kuntayhtymän antamat takaussitoumukset sekä mahdolliset velkoihin liittyvät johdannaissopimukset tai muut vastaavat sitoumukset. Velat tulisi selvityksessä yksilöidä. Myös takaussitoumukset ja niiden luonne tulisi yksilöidä. Vastuissa tulisi ottaa huomioon kuntayhtymän konsernirakenteen seurauksena sote-maakunnalle siirtyvät vastuut, jos ne eivät yksiselitteisesti ilmene tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä. Selvityksestä tulisi ilmetä myös sellaiset taloudelliset riskit ja esimerkiksi oikeudenkäynteihin mahdollisesti liittyvät korvausvaateet, jotka eivät selkeästi ilmene viimeisimmästä tilinpäätöksestä tai konsernitilinpäätöksestä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan oikeudesta saada käyttöönsä tarpeellisiksi katsomiaan lisätietoja ja asiakirjoja. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että sote-maakunnalla on toiminnan käynnistyessä käytössään kaikki tarpeellinen tieto sekä korostaa tarvetta kuntayhtymän ja sote-maakunnan väliseen yhteistyöhön selvitystä laadittaessa.

21 §. *Kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen toimitilat.* Pykälässä säädettäisiin kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen käytössä olevien toimitilojen siirtymisestä sote-maakunnan hallintaan.

Pykälän 1 momentin mukaan toimitilat siirtyisivät sote-maakunnan hallintaan 1.1.2023 lukien. Jos kunta ei itse omistaisi tiloja, vaan ne olisivat sen hallinnassa toimitilojen hallintaan oikeutavan sopimuksen perusteella, kunta siirtäisi sopimuksen sote-maakunnalle 24 §:ssä säädellyn mukaisesti. Jos sote-maakunnan järjestämistä kuuluva toimintaa ja kunnan muuta toimintaa olisi järjestetty samoissa toimitiloissa, kunnan ja sote-maakunnan tulisi sopia tilojen kustannusvastuun jakautumisesta esimerkiksi käytettävien tilojen suhteessa.

Pelastuslain voimaantullessa lakkautettiin yleisten väestönsuojien rakentamisvelvollisuus. Lain voimaantulosäännösten mukaan yleiset väestönsuojat on pidettävä kunnossa niin, että ne voidaan ottaa tarvittaessa käyttöön. Väestönsuojat eivät ole pelastustoimen toimitiloja, joten sote-maakunta ei niitä lähtökohtaisesti vuokraisi, jolleivat kunta ja sote-maakunta jostakin syystä näin sovi. Jos tiloihin sisältyy pelastustoimen johtokeskuksia, sote-maakunta vuokraa kyseiset johtokeskustilat, mutta kunnalle jäävät edelleen kunnan johtamiseen tarkoitetut johtokeskukset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siirtymäkauden vuokrasopimuksesta. Sote-maakunnan ja kunnan välillä solmittaisiin sosiaali- ja terveystoimen tai pelastustoimen käytössä olevien, kunnan omistamien toimitilojen hallinnasta vuokrasopimus siten, että se olisi voimassa 31.12.2025 saakka. Sote-maakunnalla olisi yksipuolinen oikeus pidentää vuokrasopimuksen voimassaoloa vuodella ja sen tulisi ilmoittaa tämän oikeutensa käyttämisestä kunnalle viimeistään 12 kuukautta ennen vuokrasopimuksen voimassaolon päättymistä.

Siirtymäkauden ajaksi sote-maakunnan ja kunnan välillä solmittava vuokrasopimus perustuisi lain säännökseen, jolla kunta veloitettaisiin vuokraamaan omistamansa toimitilat sote-maakunnalle. Siirtymäkauden aikana kunta ei siis toimisi kuntalain 15 luvun tarkoittamalla tavalla markkinoilla. Siirtymäkauden jälkeen tilanne kuitenkin muuttuisi. Siirtymäkauden jälkeen kunnalla olisi mahdollisuus vuokrata omistamia tiloja edelleen esimerkiksi sote-maakunnalle. Tässä tilanteessa kunnan todennäköisesti katsottaisiin toimivan kilpailutilanteessa markkinoilla. Tällöin toiminta olisi kuntalain 126 §:n mukaan pääsääntöisesti yhtiötettävä.

Kunnissa saattaa olla käynnissä sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimitiloihin kohdistuvia investointeja, jotka valmistuvat ja tilat otetaan käyttöön 2 momentissa tarkoitetun siirtymäkauden aikana. Sote-maakunta vuokraa tällöinkin siirtymäkauden ajaksi vain ne tilat, jotka tosiasiallisesti ovat sote-maakunnan vastuulla olevan toiminnan käytössä. Jos siis toiminta siirtyy esimerkiksi kokonaan uusiin tiloihin siirtymäkauden aikana ja vanhat tilat jäävät tyhjilleen, sote-maakunnan vuokrausvelvoite ja -oikeus kohdistuu näihin uusiin tiloihin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momenteissa tarkoitetun siirtymäkauden aikaisen vuokrasopimuksen vuokran määräytymisestä. Siirtymäkauden vuokrasopimuksen mukaisen vuokran tulisi kattaa kunnalle toimitilasta aiheutuvat kohtuulliset pääomakustannukset ja tilojen ylläpitokustannukset. Pääomakustannuksia ovat kiinteistöön sidotun pääoman kustannukset, jotka koostuvat koroista ja laskennallisista poistoista. Korkotekijä koostuu sidotulle pääomalle asetetusta tuottovaatimuksesta. Pääomakustannuksiin kuuluvat kiinteistön hankintaan ja omistamiseen liittyvät kustannukset sekä rasitteisiin tai lakisääteisiin velvoitteisiin liittyvät kustannukset.

Kiinteistön ylläpidon kustannuksiin kuuluvat muun muassa hallinto, käyttö ja huolto, ulkoaluiden hoito, siivous, lämmitys, sähkö, vesi ja jätehuolto. Vuokran määräytymisestä voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia määräyksiä valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 4 momentin mukaan sote-maakunnalla ja kunnalla olisi mahdollisuus sopia toimitilojen siirtymisestä myös toisin kuin 1 momentissa säädettäisiin. Sote-maakunta ja kunta voisivat siis esimerkiksi sopia, että jokin tila ei siirtyisi lainkaan sote-maakunnan hallintaan, jos sote-maakunta jo tietäisi, ettei sillä ole tilalle tarvetta ja kunnalla puolestaan olisi toimitilalle esimerkiksi jo ulkopuolinen ostajataho tiedossa tai se tarvitsisi tilan muuhun käyttöönsä. Lisäksi sote-maakunta ja kunta voivat sopia, että 2 momentissa tarkoitettu siirtymäkauden vuokrasopimus olisi voimassa pitemmän tai lyhyemmän ajan kuin mistä 2 momentissa säädetään. Vuokran määräytymisen olisi kuitenkin tapahduttava 2 momentissa säädetyn siirtymäkauden ajan siten kuin 3 momentissa ja sen nojalla annettavassa valtioneuvoston asetuksessa säädetään.

22 §. *Kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen käytössä olevan irtaimen omaisuuden siirtyminen sote-maakunnalle.* Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnalle siirtyisi 1.1.2023 lukien sen järjestämisvastuulle kuuluvaan toimintaan liittyvä irtaimisto, irtaimen omaisuuden omistusta, hallintaa ja käyttöä koskevat oikeudet sekä immateriaaliset oikeudet ja luvat. Sote-maakunnalle siirtyisi ensinnäkin kaikki sellainen irtain, joka olisi sote-maakunnan hallintaan siirtyvissä toimitiloissa sote-maakunnan järjestämisvastuulle siirtyneen toiminnan käytössä. Sote-maakunnalle siirtyisi myös kaikki muu sellainen irtain omaisuus, joka selkeästi liittyisi sen järjestämisvastuulle kuuluvaan toimintaan, kuten erilaiset koneet ja kalustot sekä materiaalit. Lisäksi sote-maakunnalle siirtyisivät myös erilaiset immateriaaliset oikeudet ja luvat, kuten esimerkiksi ohjelmistolisenssit tai erilaiset sopimuksiin perustuvat käyttö- tai muut oikeudet, jotka liittyisivät sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvaan toimintaan.

Kunnan järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen toimintaan saattaa liittyä myös osakeyhtiömuodossa omistettua omaisuutta, kuten kiinteistöosakeyhtiöiden tai muiden osakeyhtiöiden osakkeita. Vaikka osakkeet ovat irtainta omaisuutta, ne eivät siirtyisi sote-maakunnalle pykälän 2 momentissa säädetyjä osakkeita lukuun ottamatta.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnalle siirtyisivät kunnan omistamat, sellaisen osakeyhtiön osakkeet, jotka kunta omistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä tai tuottamista varten. Lisäksi edellytettäisiin, että yhtiön tosiasiallinen päätoimiala on sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaminen. Sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisena pidettäisiin myös sellaista osakeyhtiömuodossa toteutettua toimintaa, joka palvelee yksinomaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja jonka toiminta on välttämätön edellytys varsinaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamiselle ja toteuttamiselle. Tällaisina ei kuitenkaan pidettäisi esimerkiksi kiinteistöosakeyhtiön tai ruokapalveluyhtiön osakkeita, mutta niitä ovat erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon potilas- ja asiakastietojärjestelmien toimittamisesta vastaavat yhtiöt, kuten joidenkin pääkaupunkiseudun kuntien sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin yhdessä omistama Oy Apotti Ab. Yhtiön tosiasiallinen päätoimiala ei ratkaisisi pelkästään yhden tilikauden liikevaihdon jakautumisen perusteella, vaan se edellyttäisi useamman tilikauden tarkastelua. Liikevaihdon jakautumisen lisäksi tulisi tarkastella myös niitä tavoitteita ja perusteluja, joiden vuoksi yhtiö on perustettu. Säännös tässä tarkoitettujen osakkeiden siirtymisestä sote-maakunnan omistukseen tarvitaan, jotta kuntia voidaan kohdella tasapuolisesti niiden palvelujen järjestämistä vasta riippumatta.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnalle ei siirtyisi sellainen irtain omaisuus, mukaan lukien osakeyhtiön osakkeet, jotka kunta omistaa työterveyshuoltolaissa säädettyjen velvoitteidensa täyttämiseksi. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuun siirrosta riippumatta kuntaa sitovat edelleen työterveyshuoltolaissa säädellyt työnantajan velvoitteet. Kunnan on järjestettävä kunnan palveluksessa olevan henkilöstön työterveyshuolto. Kunta voi edelleen järjestää oman henkilöstönsä työterveyshuollon omana toimintanaan eli oman henkilöstönsä toimintanaan, vaikka ei voikaan sitä enää tarjota muille työnantajille. Mikäli kunta järjestää omana toimintanaan oman henkilöstönsä työterveyshuollon, tähän liittyvä irtaimisto eli esimerkiksi koneet, laitteet ja tarvikkeet jäävät edelleen kunnan omistukseen. Jos kunta oman toiminnan sijaan on yhtiöittänyt työterveyshuollon joko kokonaan tai osittain omistamaansa yhtiöön, ja kyseinen yhtiö toimii niin sanotuin in house -periaattein eli se tarjoaa palveluita ainoastaan omistajilleen, tämän yhtiön osakkeet säilyvät edelleen kunnan omistuksessa.

Pykälän 4 momentin mukaan kunnalla ja sote-maakunnalla olisi myös mahdollisuus sopia irtaimen omaisuuden siirtymisestä toisin kuin 1 momentissa säädettäisiin. Sote-maakunta ja kunta voisivat siis esimerkiksi sopia, jokin irtain omaisuus ei lainkaan siirtyisi, jos sote-maakunnalla ei olisi sille käyttöä ja kunnalla puolestaan olisi. Pykälän 2 momentissa tarkoitettujen, sosiaali- ja terveydenhuollon tuottamiseen liittyvien osakkeiden siirtymisestä ei kuitenkaan olisi mahdollista sopia toisin, vaan ne siirtyisivät aina sote-maakunnan omistukseen.

Pykälän perusteella sote-maakunnalle siirtyvä irtain omaisuus on kunnan taseessa oleva erä. Irtaimistosta ei maksettaisi kunnalle korvausta, vaan kirjanpidollisessa käsittelyssä sovellettaisiin samoja periaatteita kuin 19 §:ssä säädettyjen kuntayhtymien jäsenosuuksien kohdalla. Irtaimiston poistuminen katettaisiin siis kunnan peruspääomaa alentamalla 40 §:n mukaisesti.

Kaksi maakunnan liittoa ylläpitää aluepelastuslaitoksen toimintaa. Pelastuslaitosten tulevista aluejaoista saattaa johtua, että osa maakunnan liiton omistamasta pelastuslaitoksen toimintaa varten tarvittavasta omaisuudesta on jaettava kahden sote-maakunnan välillä. Lain 30 §:n nojalla 21 ja 22 §:n säännöksiä sovellettaisiin myös maakuntien liittoihin siltä osin kuin ne hoitavat sote-maakunnille siirtyviä tehtäviä.

23 §. *Kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen henkilöstöön kohdistuva lomapalkkavelka.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakunnalle siirtyvän henkilöstön lomapalkkavelasta. Kunnan järjestämän perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen ja pelastustoimen henkilöstöön kohdistuva lomapalkkavelka siirtyisi pykälän mukaan sote-maakunnalle 1.1.2023.

24 §. *Kuntaa sitovien sopimusten ja vastuiden siirtäminen sote-maakunnalle.* Pykälän 1 momentin mukaan kunta siirtäisi sote-maakunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen liittyvät sopimukset 1.1.2023 lukien. Sote-maakunta ja kunta voisivat myös sopia asiasta toisin. Jos sopimusta ei olisi mahdollista siirtää tai jakaa, kunta tekisi 25 §:ssä tarkoitettussa selvityksessä esityksen sopimukseen liittyvän vastuun jakautumisesta. Joissakin tilanteissa jouduttaneen myös harkitsemaan sopimuksen irtisanomista, jos se sopimusehtojen mukaisesti on mahdollista ja taloudellisesti sekä muista syistä perusteltua.

Sote-maakunnan vastuulle siirtyisivät ensinnäkin erilaiset palvelujen ostoihin ja materiaalien hankintaan liittyvät sopimukset sekä esimerkiksi koneiden, laitteiden ja autojen leasing-sopimukset tai muut vastaavat käyttöoikeussopimukset. Siirtyviin sopimuksiin lukeutuisivat siis

muun muassa kunnan solmimat sopimukset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisesta.

Kunta siirtäisi sote-maakunnalle sellaiset sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimitiloihin liittyvät vuokrasopimukset, joissa kunta itse on vuokralaisena, riippumatta siitä, mikä tahon on vuokranantajana. Vuokranantajana voi siis edelleen olla esimerkiksi kunnan tytäryhteisö. Sote-maakunnalle siirtyisivät kaikki sellaiset toimitilojen hallintaa koskevat sopimukset, joissa tosiasiallisesti on kyse toimitilan vuokra- tai muuta käyttöoikeutta koskevasta sopimuksesta ja joissa kunta itse ei omista sopimuksen nojalla hallinnoimaansa tilaa.

Sote-maakunnalle siirtyisivät myös esimerkiksi sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisiin asumispalveluihin (tuettu asuminen, palveluasuminen, tehostettu palveluasuminen) liittyvät vuokrasopimukset, joissa kunta on ensin vuokrannut tietyt asunnot kyseisen kiinteistön omistajalta ja sen jälkeen vuokrannut ne edelleen varsinaisille asukkaille. Vastaavia asumiseen liittyviä säännöksiä on myös muissa laeissa, kuten lastensuojelulaissa, kehitysvammalaissa ja vammaispalvelulaissa. Näissä tapauksissa maakunnalle siirtyisi sekä kunnan ja kiinteistön omistajan välinen sopimus että kunnan ja asukkaan välillä solmittu huoneenvuokrasopimus. Kyseisissä asumispalvelujärjestelyissä kunta on tavanomaisesti vuokrannut kiinteistönomistajalta myös kiinteistössä olevia oleskelu-, ruokailu- ja muita yhteisiä tiloja asukkaiden käyttöön. Myös nämä niin sanottuja yhteisiä tiloja koskevat vuokrasopimukset siirtyisivät sote-maakunnalle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sopimusten siirtymistä koskevista poikkeuksista. Myös näiden poikkeusten osalta sote-maakunta ja kunta voisivat sopia toisin. Pykälän 1 momentin säännöksistä poiketen sote-maakunnalle eivät siirtyisi sellaiset toimitilaa koskevat sopimukset, joissa kunta on sitoutunut lunastamaan kyseisen tilan omistukseensa sopimuskauden päätyttyä. Tällaisia lunastusehtoja voi olla muun muassa eräissä niin sanotuissa kiinteistöleasing- tai elinkaarisopimuksissa. Tällaisten osalta kunnan ja sote-maakunnan välillä solmittaisiin 21 §:ssä tarkoitetun siirtymäkauden ajaksi jälleenvuokraussopimus alkuperäisen sopimuksen pysyessä kunnan ja toimitilan omistajan eli yleensä rahoittajan välisenä. Siirtymäkauden jälkeen olisi mahdollista, että sote-maakunta pitäisi tilan vuokralla aina alkuperäisen vuokrauden loppuun saakka lunastusvastuun pysyessä kunnalla tai sote-maakunta voisi ottaa vastuulleen myös lunastusvastuun. Säännöksellä varmistettaisiin, että kuntien erilaiset rahoitusjärjestelyt toimitiloihin liittyen eivät johtaisi siihen, että toimitilojen omistajavastuu olisi kuntien välillä erilainen.

Sote-maakunnalle ei myöskään siirtyisi vahingonkorvausvastuuta tai muuta sopimuksen päättämiseen liittyvää vastuuta sellaisista sopimuksista, jotka kunta solmii voimaantulon vahvistamisen jälkeen, mutta ennen kuin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy sote-maakunnalle. Vastuu siirtyisi sote-maakunnalle vain, jos sote-maakunta ja kunta siitä erikseen sopisivat. Säännöksen tarkoituksena on ehkäistä tilanteita, joissa kunta käytännössä sitoisi sote-maakunnan pitkäaikaisiin, ehkä sote-maakunnan kannalta epätoivottaviin sitoumuksiin tilanteessa, jossa on jo varmuus siitä, että järjestämisvastuu tulee siirtymään sote-maakunnalle.

Pykälän 3 momentti koskisi tilanteita, joissa kunta on toiminut ennen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirtoa joko voimassaolevan lainsäädännön tai kuntaa sitovan sopimuksen vastaisesti. Näissä tilanteissa kunta vastaisi tästä aiheutuvista seurauksista.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin takaussitoumuksista, joita kunta on mahdollisesti antanut omistamansa, sosiaali- ja terveydenhuollon toimialalla toimivan yhtiön puolesta. Yhtiön osakeomistuksen siirtyessä 22 §:n mukaisesti sote-maakunnalle sote-maakunta tulisi myös takaussitoumuksen antajaksi kunnan sijasta.

25 §. *Selvitys kunnasta siirtyvästä omaisuudesta, sopimuksista, vastuista ja kunnalta vuokratavista toimitiloista.* Pykälässä säädettäisiin selvityksestä, joka kunnan tulisi tehdä sote-maakunnalle siirtyvästä irtaimesta omaisuudesta, sopimuksista, vastuista ja toimitiloista.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan olisi tehtävä viimeistään 28.2.2022 sote-maakunnalle yksityiskohtainen selvitys 21, 22 ja 24 §:ssä tarkoitetuista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen käytössä olevista toimitiloista, siirtyvästä irtaimesta omaisuudesta sekä sopimuksista ja vastuista. Lisäksi kunnan tulisi antaa sote-maakunnalle arvio 23 §:n nojalla siirtyvän henkilöstön määrästä, palkkakuluista ja lomapalkkavelasta sanotussa määrääjassa.

Selvityksessä tulisi yksilöidä, mitkä kunnan hallinnassa olevat toimitilat olisivat siirtymässä sote-maakunnan hallintaan. Selvityksestä tulisi toimitilan yksilöinnin lisäksi käydä yksityiskohtaisesti ilmi, hallinnoiko kunta tilaa omistuksen vai vuokrasopimuksen nojalla. Jos tila on kunnan omistuksessa, kunnan tulisi tehdä selkoa edellä 21 §:ssä määritellyistä tilan ylläpitokustannuksista ja tilaan liittyvistä kunnan kohtuullisista pääomakustannuksista. Jos kunta hallinnoi tilaa vuokrasopimuksen tai muun käyttöoikeussopimuksen nojalla, sopimus tulisi mahdollisimman tarkoin yksilöidä. Myös muut sote-maakunnan vastuulle siirtyvät sopimukset tulisi yksilöidä ja luetteloida mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Mikäli sopimus olisi 24 §:n mukaisesti sellainen, ettei sitä olisi mahdollista siirtää tai jakaa eikä sitä olisi myös taloudellisesti tai muista syistä perusteltua irtisanoa, kunnan tulisi selvityksessä esittää, miten sopimukseen liittyvä vastuu jakautuisi ja käytännössä hoidettaisiin kunnan ja sote-maakunnan välillä. Tarvittaessa kunnan ja sote-maakunnan tulisi neuvotella asiasta.

Yksityiskohtaista luetteloa siirtyvästä irtaimistosta ei olisi välttämättä tarpeen tehdä, vaan lähtökohtaisesti sote-maakunnalle siirtyisi toimitiloissa oleva, toimintaan liittyvä irtain omaisuus. Tältä osin selvityksen pohjana olisi perusteltua käyttää mahdollisuuksien mukaan kunnan käyttöomaisuuskirjanpitoa. Selvityksessä tulisi kuitenkin erikseen luetteloida sellainen irtain omaisuus, jonka omistusoikeus tulee rekisteröidä, kuten esimerkiksi autot. Tältä osin selvitys liittyy 38 §:ään, jonka mukaan selvitykseen perustuva sote-maakunnan päätös vastaisi omaisuuden saantokirjaa.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnalla olisi oikeus pyytää kunnalta käyttönsä tarpeelliseksi katsomiaan lisäselvityksiä ja asiakirjoja. Sote-maakunnan tulisi myös käynnistää neuvottelut kunnan kanssa, jos sote-maakunta katsoisi 1 momentissa tarkoitettua selvityksen kunnalta saatuaan, että sote-maakunnan hallintaan kunnan selvityksen mukaan siirtyvät toimitilat, irtaimisto ja sopimukset eivät turvaisi sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen järjestämistä sote-maakunnan alueella. Kuten edellä on jo todettu, kunnan ja sote-maakunnan on käytännössä perusteltua ja suositeltavaa neuvotella selvityksen tekemisen yhteydessä ja tehdä selvitys mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä.

Pykälän 3 momentin mukaan kunnan olisi täydennettävä 1 momentissa tarkoitettua selvitystä 30.6.2022 mennessä, mikäli 1 momentissa tarkoitetuissa toimitiloissa, siirtyvässä irtaimessa omaisuudessa tai sopimuksissa on tapahtunut olennaisia muutoksia 1 momentissa tarkoitettua

selvityksen antamisen jälkeen ja mikäli sote-maakunta katsoo selvityksen täydentämisen tarpeelliseksi. Koska selvityksen antamisen ja sote-maakunnan toiminnan aloittamisen välillä on yksi kokonainen kalenterivuosi, on selvää, että olosuhteissa saattaa tapahtua muutoksia, joilla on merkitystä myös sote-maakunnan toiminnan kannalta. Kunta on esimerkiksi saattanut solmia sopimuksia, jotka tulisi siirtää sote-maakunnalle.

Pykälän 4 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä selvityksen sisällöstä.

26 §. HUS sairaanhoitopiirin omaisuuden siirtyminen. Pykälässä säädettäisiin Uudenmaan erityisratkaisun vuoksi HUS-sairaanhoitopiiriin omaisuuden, sitoumuksien ja velkojen sekä kuntien peruspääomaosuusien siirtymisestä Uudenmaan sote-maakunnalle.

Pykälän 1 momentin mukaa HUS-sairaanhoitopiiriin jäsenkunnan peruspääomaosuudet siirtyvät sen sote-maakunnan omaisuudeksi, jonka alueelle kunnat kuuluvat 1 päivänä tammikuuta 2023 alkaen.

Pykälän 2 momentin mukaan HUS-sairaanhoitopiiriin olisi tehtävä selvitys siirtyvistä lainoista ja antamistaan takauksista valtiovarainministeriölle 28.2.2022 mennessä. Selvitys olisi tältä osin tehtävä, jotta lainoille voitaisiin myöntää 32 §:ssä tarkoitettu valtiontakaus.

Pykälän 3 momentin mukaan HUS-sairaanhoitopiiriin varat, velat ja sitoumukset siirtyisivät HUS- sote-maakuntayhtymälle tämän lain nojalla ilman eri selvitystä ja erillistä saantokirjaa. Lainoista ja takauksista HUS-sairaanhoitopiiri kuitenkin joutuisi tekemään selvityksen valtiovarainministeriölle. Koska HUSin toiminta ei muutu oikeushenkilöllisyyden muutoksen vuoksi, HUSin osalta ei ole tarpeen tehdä erillistä selvitystä, kuten muissa sairaanhoitopiireissä.

27 §. Sote-maakunnan päätös. Pykälässä säädettäisiin päätöksestä, jonka sote-maakunta tekisi 25 §:ssä säädetyn kunnan selvityksen perusteella. Sote-maakuntavaltuusto käsitelisi kunnan selvityksen ja päättäisi sen perusteella 21 §:ssä säädetyn siirtymäkauden vuokrasopimusten solmimisesta sekä 22 §:ssä säädetyn irtaimen omaisuuden, 23 §:ssä tarkoitettun lomapalkkavelan ja 24 §:ssä säädettyjen sopimusten ja vastuiden siirtymisestä sote-maakunnalle. Sote-maakuntavaltuuston päätös tulisi tehdä viimeistään 31.3.2022.

28 §. Eräiden kunnilta tai kuntayhtymiltä siirtyvien sopimusten mitättömyydestä. Pykälässä säädettäisiin sellaisten palvelujen ulkoistamis sopimusten ja niihin liittyvien tilojen vuokra- ja käyttöoikeussopimusten mitättömyydestä, joissa järjestämisvastuun alaisesta päätöksenteosta tai ostopalvelujen sisällöstä tai laajuudesta on sovittu toisin kuin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa 8 säädetään. Mitättömyysseuraukseen olisi liitetty oikeus saada lain perusteella korvaus hyödyttömäksi jäävistä investoinneista.

Järjestämislain 8 §:n (järjestämisvastuu) ja 12 §:n (palvelujen hankkiminen yksityisiltä palveluntuottajilta) ja säännökset liittyvät viime vaalikaudella perustuslakivaliokunnan lausuntoihin (mm. PeVL 26/2017 vp, PeVL 15/2018 vp ja PeVL 65/2018 vp) julkisen hallintotehtävän siirrosta sekä julkisen vallan velvollisuudesta turvata perusoikeuksien toteutuminen kaikissa tapauksissa.,

Pykälän 1 momentin mukaan sopimusten mitättömyys koskisi sellaisia ennen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain voimaantuloa yksityisen palveluntuottajan kanssa

tehtyjä kunnalta tai kuntayhtymältä maakunnalle siirtyvä sosiaali- tai terveydenhuollon palvelujen hankkimista koskeva sopimus tai niihin liittyviä vuokra- tai käyttöoikeussopimuksia, jotka eivät vastaa mitä järjestämislain 8 ja 12 §:ssä säädetään eivätkä sopimukset ole muutettavissa lainmukaiseksi tai niiden muuttaminen edellyttäisi uuden tarjouskilpailun järjestämistä.

Laissa tarkoitettuja mitättömäksi tulevia sopimuksia olisivat muun muassa sellaiset sopimukset, joissa kunnan ei voida katsoa tosiasiallisesti päättävän järjestämisvastuun mukaisista asioista tai sopimuksessa ei ole otettu huomioon, että sote-maakunta kykenee kaikissa tapauksissa turvaamaan järjestämisvastuunsa toteutumisen. Tällaisia sopimuksia olisivat muun muassa sellaiset sopimukset, joissa olisi ulkoistettu laajasti perusterveydenhuollon tai erikoissairaanhoidon palveluja siten, ettei sopimuksessa sote-maakunnalle jäisi riittävää osaamista, omaa palvelutuotantoa tai ohjausmahdollisuutta. Lisäksi tällaisia sopimuksia olisivat sopimukset, joissa palvelutuottajalle on annettu kokonaisvastuu palvelutuotannosta ja sopimus johtaisi siihen, että sote-maakunta ei voisi ohjata palveluja järjestämisvastuunsa perusteella tai sopimus vaarantaisi palvelujen toteutumiseen alueella yhdenvertaisesti.

Mitättömyydestä on tarpeen säätää lailla, jotta lainvastaisia sopimuksia ei jäisi voimaan ja jotta sote-maakunta voi kantaa järjestämisvastuuteen kuuluvat vastuunsa koko maakunnan alueella. Mitättömyysseurauksen perusteella sote-maakunnalle ei jäisi harkintavaltaa, jatkaako se lainvastaista sopimusta. Koska mitättömyysseuraus olisi kuitenkin liitetty vain sellaisiin sopimuksiin, joita ei saataisi osapuolten välisillä neuvotteluilla lainmukaiseksi ilman uutta tarjouskilpailua, mahdollistaa säännös kuitenkin jossain määrin voimassa olevien sopimusten muokkauksia. Järjestämisvastuuta ja ulkoistamissopimuksen edellytyksiä koskevat säännökset muodostavat usein sopimuksen keskeisen osan, joten laajoissa ulkoistuksissa mitättömyysseuraus toteutuisi todennäköisesti juuri näiden sopimusten osalta. Suppeammassa tehtäväkokonaisuuksissa muokkaukset olisi todennäköisempiä. Mitättömyysseurauksella lainsäätäjällä ottaisi vastuun siitä, ettei lainvastaisia sopimuksia voisi jatkaa. Vastaava mitättömyysseuraus on liitetty myös voimassa olevaan rajoituslakiin.

Mitättömyyden sijaan on valmistelussa selvitetty vaihtoehtoisesti sitä, että sopimukset olisivat pätemättömiä eli edellyttäisivät sote-maakunnan nimenomaista päätöstä irtisanoa sopimus. Tällöin lainvastaisen sopimuksen päättäminen jätettäisiin sote-maakuntien harkintaan. Tämä voisi johtaa siihen, että osa lainvastaisista sopimuksista olisi voimassa pitkiäkin aikoja eikä sote-maakunta tosiasiallisesti vastaisi järjestämisvastuuseen kuuluvasta päätösvallassa koko alueen osalta.

Koska ulkoistussopimukseen liittyy usein myös kunnan tai kuntayhtymän kanssa solmittu erillinen toimitiloja koskeva vuokra- ja käyttösopimus, mitättömyys koskisi myös näitä kunnan tai kuntayhtymän ja yksityisen palvelutuottajan kanssa tehtyjä sopimuksia. Näidenkin sopimusten toteaminen mitättömäksi on välttämätöntä, jotta sote-maakunnalla olisi hallussaan myös tarvittavat tilat.

Sopimuksen mitättömyys koskisi myös sellaisia sopimuksia, joissa sote-maakunnalla ei olisi sopimuksen perusteella irtisanomisoikeutta. Säännös olisi tarpeen, koska voimassa olevissa ulkoistussopimuksissa on ehtoja, joilla on pyritty siihen, että vain alkuperäisillä sopimusosapuolilla on oikeus irtisanoa sopimus.

Sopimuksen lain perusteella seuraava mitättömyys tarkoittaisi, ettei sote-maakunnalta edellytetä sopimuksen irtisanomispäätöstä. Jotta sopimuksen päättymisen olisi osapuolille selvää, pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan olisi ilmoitettava palvelutuottajalle

ja sosiaali- ja terveysministeriölle sopimuksen mitättömyydestä kuuden kuukauden kuluessa järjestämislain voi-maatulosta. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti ei kuitenkaan merkitsisi sitä, että sopimus ei olisi mitätön.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mitättömyyteen liittyvästä siirtymäajasta. Siirtymäaika olisi kaksi vuotta järjestämislain voimaantulosta. Sote-maakunta ja sopimusosapuolena oleva yksityinen palveluntuottaja voisivat kuitenkin sopia lyhyemmästä siirtymäajasta. Siirtymäkaudella on pyritty turvaamaan, että toiminnan uudelleenjärjestely voidaan toteuttaa hallitusti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että sopimuksen tultua mitättömäksi, sote-maakunta ei vastaa sopimuksessa mahdollisesti sovitusta sopimussakosta. Säännös on tarpeen, koska varsinkin viime vaalikaudella on sovittu ulkoistamissopimuksiin liittyen huomattavista sopimussakosta, jos sopimus irtisanotaan ennen sopimuskauden loppumista. Joissain tapauksissa sopimussakkoilla on pyritty estämään sote-maakuntaa irtisanomasta sopimusta ja päättämästä järjestämisvastuunsa perusteella palvelujen järjestämisestä alueella yhdenvertaisesti. Sopimuksilla on pyritty myös osaoptimoimaan alueen palvelutuotantoa ja estämään tuotannon uudelleenjärjestelyt.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin yksityisen palveluntuottajan mahdollisuudesta oikeudesta saada maakunnalta korvaus vahingosta, joka sille on aiheutunut sopimuksen täyttämiseksi tehdyistä merkittävistä ja tarpeellisista investoinneista. Yksityisen palveluntuottajan investointeja arvioitaisiin kokonaisuutena, joten useista erillisistä investoinneista, jotka muodostuisivat palveluntuottajan näkökulmasta merkittävän kokonaisuuden olisi oikeus saada korvaus. Korvaus voisi koskea vain sopimuksen ennaikaisesta päättämisestä seuraavia välittömiä kustannuksia. Korvausta ei voisi saada toteutumattomista voitoista. Korvauksen saamisen edellytyksenä olisi, että investoinnit jäisivät sopimuksen mitätöitymisen jälkeen palveluntuottajalle kokonaan tai osittain hyödyttömiksi eikä palveluntuottaja ei olisi voinut varautua tähän. Vahingonkorvausvelvollisuus voisi liittyä irtaimen omaisuuden, toimitilojen ja it-järjestelmien hankintaan.

29 §. Toimitilojen käyttöoikeus muutoksenhaun aikana. Sote-maakuntavaltuuston 27 §:ssä tarkoitettu päätös voidaan panna täytäntöön ennen kuin se on saanut lainvoiman, ellei hallintotuomioistuim joltakin osin kiellä täytäntöönpanoa. Vaikka kunta olisi valittanut sote-maakuntavaltuuston päätöksestä, sote-maakunnalla olisi kuitenkin oikeus järjestää vastuullaan olevia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluja kunnan omistamissa ja hallinnoimissa toimitiloissa sekä käyttää palvelujen järjestämiseen tarvittavaa, kunnan omistamaa tai muutoin hallinnoimaa irtaimistoa siihen saakka, kunnes hallinto-oikeuden päätös asiassa olisi lainvoimainen. Säännöksen tarkoituksena olisi turvata palvelutoiminnan häiriötön jatkuminen. Sote-maakunnan tulisi maksaa hallinnassaan olevista toimitiloista vuokraa siten kuin 21 §:ssä säädettäisiin.

30 §. Kuntaa koskevien säännösten soveltaminen kuntayhtymään. Pykälässä säädettäisiin kuntaa koskevien säännösten soveltamisesta muihin kuin 19 §:ssä tarkoitettuihin kuntayhtymiin. Sairaanhoidopiirien kuntayhtymät ja erityishuoltopiirit siirrettäisiin sote-maakuntaan 19 §:n mukaisesti. Muiden eli niin sanottujen vapaaehtoisten sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymien osalta sovellettaisiin kuntaa koskevia säännöksiä. Näihin kuntayhtymiin lukeutuisivat muun muassa kunta- ja palvelurakennemuutuksesta annetun lain (169/2007) eli niin sanotun Paraslain-säädännön säännöksiin liittyen perustetut kuntayhtymät. Vastaavasti niihin kuntayhtymiin, jotka hoitavat alueen pelastustoimeaa, sovellettaisiin kuntaa koskevia säännöksiä. Kuntaa koskevien säännösten soveltaminen kuntayhtymiin tarkoittaisi käytännössä, että sote-maakunta vuok-

raisi näiltä kuntayhtymiltä toimitilat samalla tavoin ja samoilla periaatteilla kuin kunnilta. Lisäksi kyseisten kuntayhtymien irtaimisto ja sopimukset siirtyisivät sote-maakunnalle niiltä osin kuin irtaimisto ja sopimukset liittyisivät sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluviin palveluihin.

31 §. Kuntayhtymän taseeseen kertyneet ali- ja ylijäämät. Pykälässä säädettäisiin kuntayhtymien ali- ja ylijäämien käsittelystä ennen sote-maakuntaan siirtämistä. Kuntalain 117 §:n mukaan kuntayhtymän jäsenkunnat vastaavat kuntayhtymän sellaisten menojen rahoituksesta, joita ei muuten saada katetuiksi, siten kuin kuntien välisestä vastuunjaosta on kuntayhtymän perussopimuksessa sovittu. Edellä 19 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien jäsenkuntien sekä HUS-sairaanhoidopiiriin olisi pykälän mukaan katettava kuntayhtymän taseeseen kertynyt alijäämä ennen kuntayhtymän siirtämistä sote-maakuntaan tai HUS-maakuntayhtymään. Mahdollinen alijäämä tulisi siten olla katettuna kuntayhtymän viimeisessä, vuodelta 2022 laadittavassa tilinpäätöksessä. Mikäli sote-maakuntaan siirtyvän kuntayhtymän taseeseen on kertynyt ylijäämiä, jäsenkunnilla olisi mahdollisuus päättää ylijäämän käsittelystä kuntayhtymän perussopimuksen mukaisesti ennen kuntayhtymän siirtämistä sote-maakuntaan.

32 §. Valtiontakaus. Pykälässä säädettäisiin valtioneuvoston toimivallasta valtiontakauksen myöntämiseen sote-maakunnalle siirtyville lainoille ja eräille muille sitoumuksille. Perustuslain 82 §:n mukaan valtiontakaus voidaan antaa vain eduskunnan suostumuksen nojalla.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvosto päättäisi valtiontakausten myöntämisestä. Valtiontakaus voitaisiin myöntää 20 ja 26 §:n tarkoittamassa selvityksessä esitetyille lainoille ja niihin liittyville sitoumuksille sekä kiinteistöleasingosopimuksille ja muille merkittävälle leasingosopimuksille niiden voimassa olevien ehtojen mukaisesti. Takaus voitaisiin myöntää myös kunnasta 25 §:n tarkoittaman selvityksen mukaisesti siirtyville merkittävälle leasingosopimuksille. Lisäksi valtiontakauksen kohteena voisivat olla kunnan tai sairaanhoidopiiriin antamat takaukset sellaisille yhtiöille, joiden osakkeet siirtyvät uudistuksessa sote-maakunnalle. Valtiontakaus voisi kohdistua myös siirtyviin lainoihin tai muihin sitoumuksiin liittyviin koron- ja valuutanvaihtosopimuksiin sekä muihin vastaaviin suojausjärjestelyihin ja sopimuksiin sovituihin korkoihin ja muihin ehtoihin. Valtioneuvosto päättäisi harkintansa mukaan, mihin muihin vastaavan kaltaisiin sitoumuksiin valtiontakaus olisi uudistuksen tavoitteet ja valtion riskienhallinta huomioon ottaen tarkoituksenmukaista myöntää.

Valtio takausvastuu olisi lähtökohtaisesti voimassa kunkin siirtyvän lainan jäljellä olevan lainajan. Valtiontakauksen myöntämisellä selkeytettäisiin velkojien asemaa muutostilanteessa ja varmistettaisiin erityisesti kuntayhtymien tekemien rahoitusjärjestelyjen jatkuvuus.

Valtiontakaus voitaisiin myöntää valtion lainanannosta, valtiontakauksesta ja valtiontakausta annetun lain (449/1988) 14 §:n tarkoittamaa vastavakuutta vaatimatta. Jos siirtyvän lainan tai muun sitoumuksen täyttämisen turvaamiseksi olisi asetettu vakuus, valtiontakaus myönnettäisiin kuitenkin täytetäköksena asetettuun vakuuteen nähden. Tämä olisi perusteltua valtion riskienhallinnan näkökulmasta. Sote-maakuntien tulisi hakea siirtyviin lainoihin ja muihin sitoumuksiin myönnettäviä valtiontakauksia valtiovarainministeriöltä. Hakemisen helpottamiseksi asiasta laadittaisiin hakuohjeet sote-maakunnalle.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiontakausten myöntämisessä sovellettaisiin muuten valtion lainanannosta, valtiontakauksesta ja valtiontakausta annettua lakia. Valtioneuvosto päättäisi takauksista mahdollisesti perittävistä takausmaksuista ja muista takausten ehdoista harkintansa ja

edellä mainitun yleislain mukaisesti. Yleislain mukaan valtioneuvoston peritään lähtökohtaisesti takausmaksu, mutta valtioneuvosto voi kuitenkin erityisistä syistä päättää, ettei maksua peritä. Koska valtio ei edellyttäisi omavelkaiselle takaukselle vastavakuutta, rahoituksen kohteena olevasta kiinteistöomaisuudesta tulisi pääsääntöisesti antaa valtiolle negatiivinen panttaussitumus. Tämä tarkoittaisi sitä, että kiinteistöjä ei voitaisi käyttää vakuutena ilman valtion suostumusta. Tällä vaatimuksella turvattaisiin valtion asema takaajana ja estettäisiin se, että valtion takaaman rahoituksen kohteena oleviin kiinteistöihin kohdistettaisiin kiinnityksiä muualle mahdollista uutta rahoitusta haettaessa, jolloin valtion takaama rahoitus jäisi etuoikeudeltaan heikommalle sijalle.

Myönnettävien takausten tarkkarajaisesta enimmäismäärästä päätettäisiin 3 momentin mukaisesti erikseen valtion talousarvion käsittelyn yhteydessä sen jälkeen, kun kuntayhtymät ja kunnat ovat antaneet 20, 25 ja 26 §:ssä tarkoitettujen, sote-maakunnille siirtyvää omaisuutta koskevat selvitykset.

33 §. Valtiontakauksen valvonta. Pykälän 1 momentin mukaan Valtiokonttori vastaisi 32 §:ssä tarkoitettujen valtioneuvoston hallinnoinnista ja valvonnasta sen jälkeen, kun valtioneuvosto olisi päättänyt takauksen myöntämisestä. Tätä tarkoitusta varten Valtiokonttorilla olisi oikeus saada kaikki valtion lainanannosta sekä valtioneuvoston takauksesta ja valtioneuvoston annettujen lain 15 a §:ssä tarkoitettujen tietojen ja selvitysten.

Pykälän 2 momentin nojalla Valtiokonttori päättäisi myös valtioneuvoston kohteena olevaan lainaan tai muuhun sitoumukseen myöhemmin tehtävien muutosten hyväksyttävyydestä. Takauksen kohteena olevan lainan tai muun sitoumuksen myöntäjä voidaan esimerkiksi vaihtaa, laina tai muu sitoumus voidaan siirtää sote-maakunnalta eteenpäin toiselle taholle ja lainan lyhennysohjelmaa, korkoa ja muita lainan tai muun sitoumuksen ehtoja voidaan muuttaa kesken lainan tai muun sitoumuksen voimassaoloajan ainoastaan, jos Valtiokonttori hyväksyy muutoksen. Takauksen kohteena olevan lainan siirtäminen maakunnalta toiselle taholle voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteissa, jossa maakunta yhdistyisi toiseen maakuntaan. Jos laina haluttaisiin siirtää esimerkiksi maakunnan omistamalle osakeyhtiömuotoiselle kiinteistönhallintayhtiölle, maakunnan tulisi lähtökohtaisesti myöntää lainaa koskevalle valtioneuvostolle vastatakaus, jotta valtion riskiasema säilyisi alkuperäistä vastaavana. Velallisen vaihtaminen voisi olla peruste myös valtioneuvoston lakkaamiselle, jos Valtiokonttori ei hyväksyisi lainan siirtoa. Edellä 32 §:n perusteluissa todetun mukaisesti valtioneuvoston takaus olisi lähtökohtaisesti voimassa siirtyvän lainan jäljellä olevan laina-ajan. Valtion vastuun näkökulmasta pääsääntönä olisi, ettei takausaikaa jälkikäteen pidennettäisi, vaan esimerkiksi lainan lyhennysohjelmaa voitaisiin muuttaa vain kokonaislaina-ajan puitteissa.

Jos lainaan tai muuhun sitoumukseen tehtävä muutos olisi merkittävä, sen hyväksymisestä päättäisi Valtiokonttorin sijaan valtioneuvosto. Muutosta pidettäisiin merkittävänä, jos sen kohteena olevan lainan jäljellä oleva pääoma on vähintään 20 miljoonaa euroa tai jos lainaan tai muuhun sitoumukseen tehtävä muutos on muuten valtion takausvastuun kannalta poikkeuksellisen merkittävä.

34 §. Valtioneuvoston liittyvät lainanmyöntäjän velvollisuudet. Valtioneuvoston 32 §:n nojalla myöntämien valtioneuvoston takauksien voimassaolon edellytyksenä olisi, että lainanmyöntäjä huolehtii takauksen kohteena olevasta lainasta tai muusta sitoumuksesta lain ja hyvän pankkitavan mukaisesti. Lisäksi lainanmyöntäjä olisi valtioneuvoston takauksen voimassaoloaikana velvollinen val-

vomaan omalta osaltaan valtion etua ja noudattamaan Valtiokonttorin antamia määräyksiä, esimerkiksi ilmoittamaan lainansaajan maksuviivästyksistä Valtiokonttorille sen edellyttämällä tavalla.

35 §. *Takauskorvaus ja takautumisoikeus.* Pykälässä säädettäisiin 32 §:ssä tarkoitettuun valtiontakaukseen liittyvästä takauskorvauksesta lainanmyöntäjälle sekä valtion takautumisoikeudesta lainansaajalta.

Pykälän 1 momentin mukaan tilanteessa, jossa valtiontakaus olisi myönnetty 32 §:ssä tarkoitetulla tavalla täytetäkauksen muodossa, Valtiokonttori maksaisi valtion varoista lainanmyöntäjälle takauskorvauksen vasta, kun lainanmyöntäjän lopullinen menetys olisi velallisen ja mahdollisen muun takaajan maksukyvyttömyyden toteamisen ja vakuutena olevan omaisuuden myynnin jälkeen selvitetty. Vakuuden myyntiä ei kuitenkaan edellytettäisi, jos velallinen saisi yrityksen saneerausesta annetun lain (47/1993) mukaisessa saneerausmenettelyssä säilyttää vakuutena olevan omaisuuden. Jos lainanmyöntäjä saisi takauskorvauksen maksamisen jälkeen perityksi lainansaajalta kertymättä jääneitä lyhennyksiä, korkoja tai muita maksuja, lainanmyöntäjän olisi tilitettävä ne Valtiokonttorille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Valtiokonttori voisi jättää takauskorvauksen osittain tai kokonaan maksamatta, jos lainanmyöntäjä ei olisi noudattanut 34 §:n mukaisesti lakia tai sen nojalla annettuja määräyksiä taikka hyvää pankki- tai perintätapaa valtiontakauksen kohteena olevan lainan myöntämisessä tai lainan taikka sen vakuuksien hoitamisessa ja menettely olisi loukannut takaajana olevan valtion etua. Valtiokonttori ottaisi asiaa harkitessaan huomioon esimerkiksi lainanmyöntäjän menettelyn tuottamuksellisuuden asteen.

Pykälän 3 momentin nojalla Valtiokonttorilla olisi oikeus periä lainansaajalta lainanmyöntäjälle maksettu takauskorvaus korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkoineen takaisin. Viivästyskorko laskettaisiin siitä, kun takauskorvaus on maksettu lainanmyöntäjälle.

36 §. *Ilmoitus velkojille ja sopimusosapuolille.* Pykälässä säädettäisiin velkojille ja sopimusosapuolille tehtävästä ilmoituksesta velkojen, vastuiden tai sopimusten sen sote-maakunnalle siirtymisestä johtuen. Pykälän mukaan sote-maakunnan olisi viimeistään 30.4.2022 lähetettävä kirjallinen ilmoitus sote-maakunnan vastuulle siirtyvien velkojen, vastuiden ja sopimusten velkojille ja sopimusosapuolille.

37 §. *Siirrettävän kuntayhtymän viranomaisen toimivalta.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntaan siirrettävän kuntayhtymän viranomaisen toimivallasta sen jälkeen, kun kuntayhtymä on antanut edellä 20 §:ssä tarkoitetun selvityksen.

Pykälän 1 momentin mukaan 19 §:ssä tarkoitetun eli sote-maakuntaan siirrettävän kuntayhtymän viranomaisen ei saisi 20 §:ssä tarkoitetun, sote-maakunnalle annetun selvityksen antamiseen jälkeen päättää asioista, joilla olisi merkittäviä sote-maakuntaa sitovia vaikutuksia, paitsi jos päätöksentekoa ei voida asian kiireellisyyden vuoksi lykätä. Säännöksen tarkoituksena olisi turvata kuntayhtymien onnistunut siirtäminen sote-maakuntiin sekä estää vaikutuksiltaan pitkäaikaisten ja taloudelliselta merkitykseltään suurten, sote-maakuntaa sitovien päätösten tekeminen ilman sote-maakunnan myötävaikutusta. Säännös rajoittaisi siirrettävän kuntayhtymän viranomaisen toimivaltaa sellaisissa luonteeltaan periaatteellisissa, uusissa tai laajakantoisissa asioissa, joista päättämisen olisi katsottava kuuluvan sote-maakunnalle. Tällaisina voitaisiin pi-

tää esimerkiksi päätöksiä, joilla on pitkäaikaisia vaikutuksia sote-maakunnan talouteen. Kuntayhtymän viranomaisilla olisi edelleen oikeus tehdä tarvittavia, tavanomaisia täytäntöönpanoluonteisia päätöksiä ja huolehtia muutoinkin kuntayhtymän hallintoon kuuluvista tehtävistä sote-maakuntaan siirtämiseen saakka.

Pykälän 2 momentin mukaan 19 §:ssä tarkoitetun eli sote-maakuntaan siirrettävän kuntayhtymän viranomaisen päätöksestä, joka on tehty edellä 20 §:ssä tarkoitetun selvityksen antamisen jälkeen, mutta ennen kuntayhtymän siirtämistä sote-maakuntaan, saisi valittaa kuntalaissa säädettyllä tavalla myös sillä perusteella, että päätös on tämän pykälän 1 momentin vastainen. Kuntayhtymän päätöksestä saisi valittaa kuntalaissa säädettyjen tahojen lisäksi myös sote-maakunta. Sote-maakunnan valitusoikeus olisi perusteltu, koska kuntayhtymän viranomaisten päätökset saattaisivat vaikuttaa olennaisesti sote-maakunnan toimintaan ja talouteen tulevaisuudessa.

38 §. Omaisuuden saanto. Pykälän 1 momentin mukaan 19 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien omaisuus sekä 22 §:ssä tarkoitettu irtain omaisuus siirtyisivät sote-maakunnalle suoraan lain nojalla. Edellä 20 §:ssä säädetty selvitys sekä 27 §:ssä säädetty sote-maakunnan päätös vastaisivat omaisuuden saantokirjaa. Kuntayhtymiltä ja erityishuoltopiireiltä siirtyisi sote-maakuntiin huomattava määrä erilaista omaisuutta. Mukana olisi muun muassa kiinteistöjä, maanvuokrasopimuksia sekä kiinteistöosakeyhtiöiden osakkeita. Samoin kunnista ja 30 §:ssä tarkoitetuista muista sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymistä saattaa siirtyä sote-maakuntiin sellaista irtainta omaisuutta, joka vaatii esimerkiksi omistuksen rekisteröinnin. Erillisten saantokirjojen laatimisessa voisi olla huomattava määrä oikeusvarmuuden kannalta tarpeettomaksi katsottavaa työtä, kun otetaan huomioon, että omaisuus siirtyy sote-maakunnalle yleisseuraantona ja että merkittävä osa omaisuudesta siirtyy edelleen sote-maakuntien omistamaan osakeyhtiöön laissa olevan, sote-maakuntia velvoittavan säännöksen perusteella.

Säännös ei kuitenkaan vapauttaisi muista saannon lainvoimaisuuden saavuttamisen edellytyksistä, kuten esimerkiksi maakaassa tarkoitetun lainhuudon hankkimisesta. Pykälän 2 momentissa täsmennettäisiin, että sote-maakunnan olisi haettava lainhuutoa kuuden kuukauden kuluessa omistusoikeuden siirtymisestä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin HUS-sairaanhoidopiirin kiinteän ja irtaimen omaisuus siirtymisestä lain nojalla ilman eri selvitystä. Sen olisi kuitenkin on haettava kiinteän omaisuuden osalta lainhuutoa kuuden kuukauden kuluessa omistusoikeuden siirtymisestä

39 §. Siirrettävän kuntayhtymän ja HUSin tilinpäätöksen käsittely ja vastuuvapauden myöntäminen. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntiin siirrettävien kuntayhtymien ja HUS-sairaanhoidopiirin viimeisen tilinpäätöksen käsittelystä ja siihen liittyvästä vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille.

Sote-maakuntiin siirrettävien kuntayhtymien kaikki toimielimet tarkastuslautakuntaa lukuun ottamatta lakkaavat kuntayhtymän siirtyessä sote-maakuntaan. Siirtyvän kuntayhtymän tarkastuslautakunnan tulee kuitenkin osallistua vielä asianomaisen kuntayhtymän viimeisen toimintavuoden hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämiseen. Siirrettävän kuntayhtymän tilintarkastaja hoitaa myös sopimuksensa mukaisesti kuntayhtymän viimeisen kalenterivuoden hallinnon, kirjanpidon ja tilinpäätöksen tarkastamisen ja laatii tilintarkastuskertomuksen.

Kuntayhtymän tilinpäätöksen allekirjoittaminen tapahtuu kuntayhtymän jo lakattua tai HUS-sairaanhoitopiirin osalta oikeushenkilöllisyyden muuttumisen jälkeen. Pykälän 1 momentin mukaan kuntayhtymän tilinpäätöksen ja konsernitilinpäätöksen vuodelta 2022 allekirjoittaisivat sote-maakunnan hallitus ja sote-maakuntajohtaja sekä HUSin osalta maakuntayhtymän hallitus sekä HUSin johtaja. Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntavaltuuston tulisi käsitellä tilinpäätökset ja päättää kuntayhtymän tilivelvollisille myönnettävästä vastuuvapaudesta kesäkuun 2023 loppuun mennessä. Säännös noudattaa kuntayhtymien purkamis- ja sulautumistilanteissa noudatettua käytäntöä, jonka taustalla on ollut ajatus siitä, että viimeisen tilinpäätöksen allekirjoittaminen ja käsittely sekä vastuuvapauden myöntäminen tapahtuvat siinä organisaatiossa, jolle lakkaavan kuntayhtymän toiminta siirtyy. Esityksen sote-maakuntavaltuustolle tekisi muodollisesti sote-maakunnan ja maakuntayhtymän oma tarkastuslautakunta, mutta esitys perustuisi sisällöllisesti siirretyn kuntayhtymän tarkastuslautakunnan valmisteluun.

Pykälän 3 momentin mukaan siirrettävien kuntayhtymien, HUS-sairaanhoitopiirin ja erityis-huoltopiirien tilinpäätökseen ja konsernitilinpäätökseen vuodelta 2022 sovellettaisiin muutoin mitä kuntalaissa säädetään tilinpäätöksestä ja konsernitilinpäätöksestä. Lisäksi tilinpäätöksissä ja niiden käsittelyssä tulisi huomioida 31 §:n säännös siitä, että siirrettävien kuntayhtymisen mahdollisten alijäämien tulisi olla katettuina kyseisessä tilinpäätöksessä. Myös tilintarkastajan tulisi lausunnossaan todeta asian tila.

40 §. *Omaisuusjärjestelyjä koskevat kirjaukset kunnan ja sote-maakunnan kirjanpidossa.* Pykälässä säädettäisiin omaisuusjärjestelyjä koskevista kirjauksista kunnan kirjanpidossa. Pykälän tavoitteena ja tarkoituksena olisi, että uudistuksen yhteydessä tehtävät omaisuusjärjestelyt toteutettaisiin niin, etteivät ne vaikuttaisi kuntien tulokseen kyseisenä tilikautena.

Pykälän 1 momentin mukaan lain 19 §:ssä tarkoitettujen kuntayhtymien jäsenosuuksien ja 22 §:ssä tarkoitettujen irtaimen omaisuuden poistuminen kirjattaisiin kunnan kirjanpidossa peruspääomaa vastaan, jollei kunta toisin päättäisi. Järjestely olisi perusteltu erityisesti sen vuoksi, että kuntien omaisuudessa tapahtuva muutos johtuu lainsäätäjän päättämästä merkittävästä, jokaista kuntaa koskevasta hallinnollisesta muutoksesta, johon kunnalla ei lähtökohtaisesti ole mahdollisuus vaikuttaa. Myös sote-maakunnille 23 §:n nojalla siirtyvä lomapalkkavelka kirjattaisiin peruspääomaan.

Kunnan jäsenosuuksien 19 §:ssä tarkoitettussa kuntayhtymässä sekä 22 §:ssä tarkoitettu irtain omaisuus poistuisi kunnan taseesta ja kunnan peruspääomaa alennettaisiin vastaavalla määrällä. Menettely toteutettaisiin tase-eri välillä, ilman luovutustappioiden tulosvaikutteista kirjaamista. Esitetyn säännöksen taustalla on kirjanpitolautakunnan kuntajaoston lausunto 121/2019 sekä taseen laadintaa koskeva yleisohje. Kyseisen lausunnon mukaan kunnan peruspääoman alentamisen perusteena tulee olla pysyvien vastaavien määrän pysyvä alentuminen. Pysyvien vastaavien vähentymisen syynä voi olla omaisuuden luovutus, menetys tai ylimääräinen poisto taikka arvon alentuminen. Edellä mainitun lausunnon lähtökohtana kuitenkin on, että luovutustappio ensin kirjataan tulosvaikutteisesti ja vasta tämän jälkeen peruspääoman alentaminen on edellä kerrotuin edellytyksin mahdollista. Esitettävällä pykälällä ehkäistäisiin nimenomaan tulosvaikutuksen syntyminen. Jos kunta kuitenkin katsoisi perustelluksi toimia toisin esimerkiksi siitä syystä, että siirtyvän omaisuuden arvo ja siitä syntyvä luovutustappio olisi hyvin vähäinen, kunta voisi kirjata siirron myös tulosvaikutteisesti.

Pykälän 4 momentin mukaan kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaosto voisi antaa ohjeita ja lausuntoja pykälän soveltamisesta. Koska kyse on kaikkiin kuntiin vaikuttavasta muutoksesta, on olennaista, että kuntien kirjaamiskäytännöt ovat mahdollisimman yhteneväiset.

41 §. *Korvaus uudistuksen omaisuusjärjestelyistä kunnalle aiheutuvista kustannuksista.* Pykälässä säädettäisiin kunnille myönnettävästä korvauksesta, joka liittyisi kunnan omaisuuteen kohdistuviin, 4 luvussa säädettäviin järjestelyihin ja niistä välittömästi johtuviin kuntataloudellisiin ongelmiin.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kunnan oikeudesta korvaukseen. Korvaus olisi tarkoitettu niiden kuntataloudellisten ongelmien ratkaisemiseen, jotka kunnalle mahdollisesti aiheutuvat esitettyyn uudistukseen liittyvistä kunnan omaisuuteen kohdistuneista järjestelyistä. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuun siirron seurauksena kuntien talouteen kohdistuu omaisuusjärjestelyjen ohella myös muita merkittäviä muutoksia. Näitä muita muutoksia, jotka liittyvät esimerkiksi valtionosuuksien määrään ja kuntien muihin tuloihin, rajataan uudistuksen yhteydessä kunnan peruspalvelujen valtionosuuslainsäädäntöön tehtävillä muutoksilla, eikä tässä pykälässä tarkoitettu korvaus kohdistuisi näihin muutoksiin. Pykälässä tarkoitettua korvausta voisi saada vain omaisuusjärjestelyistä aiheutuvista välittömistä kustannuksista, joista säädettäisiin tarkemmin pykälän 3 momentissa, ja kuntien tulisi hakea korvausta valtiolta 42 §:ssä kuvatulla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan korvauksen myöntämistä arvioitaisiin omaisuusjärjestelyistä aiheutuvan kunnallisveroprosentin laskennallisen korotustarpeen perusteella. Laskennan perusteena olisivat viimeisimmät valmistuneet verotus- ja tilinpäätöstiedot sekä 1 momentin mukaisesti omaisuusjärjestelyistä aiheutuvat välittömät kustannukset. Kunnalle korvattaisiin omaisuusjärjestelyistä aiheutuvat kustannukset siltä osin, kun kunnallisveroprosentin laskennallinen korotustarve ylittäisi korvausrajan, joka olisi 0,7 prosenttiyksikköä. Korotuspaineen laskennallisuudella tarkoitetaan, että korvaushakemuksen tekeminen ja hakemukseen liittyvän prosessin käynnistyminen ei edellyttäisi, että kunta on jo päättänyt kunnallisveroprosentin nostosta tai muista talouteensa kohdistuvista toimista.

Korvauksen määrässä otettaisiin huomioon kunnan kokonaistaloudellinen tilanne maksettavan korvauksen porrastamisen avulla. Taloudellista tilannetta arvioitaisiin kunnan tuloveroprosentin ja kaikkien kuntien painotetun tuloveroprosentin erotuksen perusteella. Valtiolla olisi velvollisuus korvata omaisuusjärjestelyistä aiheutuneet välittömät kustannukset kaikille kunnille vähintään siltä osin, kuin kustannukset ylittävät korvausrajan. Tämän lisäksi kunnalla olisi oikeus saada korvausta kolme neljäsosaa korvausrajan alittavalta osalta, jos kunnan tuloveroprosentti on korvauksen hakemisvuonna vähintään 2,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti. Kunta ei voisi saada korvausta näissäkään tapauksissa täysimääräisesti, jotta korvausjärjestelmä kannustaisi kuntia vähentämään omaisuusjärjestelyistä niille aiheutuvia kustannuksia.

Pykälän 3 momentissa tarkennettaisiin välittömien kustannusten määritelmää. Korvauksen perustana olevat välittömät kustannukset laskettaisiin omaisuusjärjestelyjen kohteena olevasta omaisuudesta aiheutuvien kulujen ja niiden tulosvaikutusta vähentävien tuottojen erotuksena. Kustannuksina ei siis hyväksyttäisi kulueria, jotka on kyetty kattamaan järjestelyjen kohteena olevasta omaisuudesta saaduilla tuotoilla kuten vuokratuotoilla. Kulujen ja tuottojen määrää laskettaessa otettaisiin huomioon kaikki kulut ja tuotot uudistuksen voimaantulosta alkaen, ja niiden tulisi olla kunnan kirjanpidon tai muiden selvitysten perusteella todennettavissa olevia.

Kunnalle aiheutuneita välittömiä kustannuksia ovat kustannukset, joiden syntymiseen kunta ei olisi voinut omilla toimillaan vaikuttaa tai niitä vähentää, vaan kustannukset ovat suoraan lain-säädännöstä ja sen seurauksena esimerkiksi sote-maakunnan päätöksenteosta johtuneita.

Kunnan päätösvallan ulottumattomissa eivät ole olleet esimerkiksi kuntayhtymän taseeseen kertyneet alijäämät, jotka ovat syntyneet ennen järjestämismenettelyä. Kuntalain 110 §:n mukaan kuntayhtymän taseeseen kertynyt alijäämä on katettava enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Velvoite kuntayhtymien ennen järjestämismenettelyä syntyvien alijäämien kattamiseen perustuu siis kuntalain säännöksiin.

Osa välittömistä kustannuksista, kuten omaisuuden purkamisesta aiheutuneet kulut, ovat yksiselitteisiä. Välittöminä kustannuksina olisi syytä hyväksyä myös tyhjinä tai vuokraamatta olevien tilojen käyttökulut. Omaisuuden arvonalentumiskirjaukset olisi perusteltua hyväksyä kustannuksiin kaikkien kuntien osalta yhdenmukaisilla suunnitelman mukaisten poistojen perusteilla. Kustannuksiin ei olisi tarkoituksenmukaista hyväksyä omaisuuden luovutustappioita, jotka ovat syntyneet omaisuuden luovutuksesta kuntakonserniin kuuluvalle yhteisölle. Tällä esitetäisiin mahdollisten alihintaan tapahtuvien luovutusten vaikutus kustannuksiin. Lain 19 §:n ja 22 §:n mukaisia omaisuusjärjestelyjä, jotka kunnassa voidaan kirjata peruspääomaa vastaan, ei myöskään olisi syytä hyväksyä kustannuksena, jos kunnan itsenäinen taloudellinen päätösvalta ei kuitenkaan ole vaarantunut.

Välittömien kustannusten sisällöstä ja laskentaperiaatteista voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

42 §. *Menettely myönnettäessä korvausta omaisuusjärjestelyjen kustannuksista.* Pykälässä säädettäisiin 41 §:ssä tarkoitettua korvauksen myöntämiseen liittyvästä menettelystä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin määräajasta, jonka kuluessa kunnan tulisi hakea korvausta. Hakemus tulisi tehdä viimeistään vuoden 2027 loppuun mennessä. Jos maakunta olisi käyttänyt 21 §:n 2 momentin mukaista oikeuttaan vuokrasopimuksen pidentämiseen, kunnan olisi tehtävä hakemus viimeistään vuoden 2028 loppuun mennessä. Määräajan asettamisella on tarkoitus varmistaa, että taloudellisten ongelmien suora yhteys kunnan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella olevaan uudistukseen voidaan varmuudella osoittaa. Lisäksi on otettava huomioon, että kunnan on joka tapauksessa tehtävä ratkaisuja esimerkiksi käyttämättömäksi jääneen toimitilan suhteen myös kirjanpitosäännösten perusteella. Hakemuksen tulisi liittää kunnan tilintarkastajan lausunto korvauksen perustana olevista välittömistä kustannuksista.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovaraministeriö päättäisi korvauksen myöntämisestä. Ennen korvauspäätöstä korvausta hakeneen kunnan ja valtiovaraministeriön välisessä neuvottelussa arvioitaisiin kunnalle aiheutuvien välittömien kustannusten sisältöä ja määrää.

Pykälän 3 momentin mukaisesti korvauksen myöntämiseen sovellettaisiin soveltuvin osin valtionavustuslakia. Valtionavustuslain 6, 7, 22, 23, 27 ja 29 § sekä 4 luku rajattaisiin kuitenkin nimenomaisesti nyt kyseessä olevan korvausmenettelyn ulkopuolelle. Valtionavustuslain muutoksenhakusäännösten mukaisesti kunnalla olisi oikeus tehdä ensin oikaisuvaatimus ja sen jälkeen valittaa valtiovaraministeriön päätöksestä hallinto-oikeuteen. Mahdollisuus saattaa asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi turvaisi kunnan oikeudellista asemaa. Korvaus katsottaisiin valtionavustuslain 20 §:n 1 momentissa tarkoitettua ilmeisen perusteettomasti saaduksi siltä

osin, kuin omaisuusjärjestelyistä aiheutuvat välittömät kustannukset olisivat myöhempien tietojen perusteella olleet ilmeisesti vältettävissä kunnan omin toimenpitein. Tällä säännöksellä estettäisiin sellainen tilanne, jossa kunta lykkää omia omaisuuden korvaavaan käyttöön liittyviä toimenpiteitä ja niistä kertyviä tuloja korvauksen perusteiden täyttämisen tarkoituksessa.

Jotta perusteettomasti myönnettyä korvausta olisi mahdollista valvoa, korvausta saaneen kunnan olisi pykälän 4 momentin nojalla ilmoitettava valtiovarainministeriölle toimenpiteistä, jotka vaikuttavat omaisuusjärjestelyistä aiheutuviin kustannuksiin. Ilmoitus olisi tehtävä välittömästi, mutta viimeistään kolmen vuoden kuluessa korvauksen myöntämisestä. Valtiovarainministeriön olisi tehtävä päätös korvauksen tai sen osan palauttamisesta kuuden kuukauden kuluessa ilmoituksen tekemisestä. Mahdollista on, että kustannuksiin vaikuttavia toimenpiteitä olisi yhdellä kunnalla useita, jolloin korvauksen palauttamisesta päätettäisiin kunkin ilmoituksen osalta erikseen.

5 luku **HUS-maakuntayhtymän perustaminen ja toiminnan jatkuvuus**

43 §. *HUS-maakuntayhtymän perussopimuksen hyväksyminen.* HUS-maakuntayhtymää ei perustettaisi lain nojalla vaan sen perustaminen perustuisi Uudenmaan maakuntien ja Helsingin kaupungin hyväksymään perussopimukseen. Sääntely vastaisi tältä osin, mitä kuntayhtymän perustamisesta säädetään kuntalaissa. Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin on kuuluttava sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 4 §:n mukaan HUS-maakuntayhtymään.

Pykälän 1 momentin mukaan HUS-maakuntayhtymän perussopimus on valmisteltava siten, että Uudenmaan sote-maakunnat sekä Helsingin kaupunki voivat hyväksyä perussopimuksen viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2022. Perussopimus tulee voimaan, kun edellä mainitut tahot ovat sen hyväksyneet.

Siltä varalta, että Uudenmaan sote-maakunnat ja Helsinki eivät pääsisi sopimukseen perussopimuksen sisällöstä pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtioneuvostolle oikeus päättää perussopimuksesta siltä osin, kuin sopimuksen osapuolet eivät olisi päässeet yksimielisyyteen sopimuksen sisällöstä. Valtioneuvoston päätös olisi voimassa niin kauan, kunnes osapuolet sopivat asiasta toisin. Valtioneuvoston olisi päätettävä perussopimuksesta viimeistään kesäkuun loppuun mennessä vuonna 2022.

Valtioneuvoston päätös tulisi voimaan välittömästi ja siihen ei saisi pykälän 3 momentin perusteella hakea muutosta valittamalla. Muutoksenhakukiello on välttämätön, jotta HUS-maakuntayhtymä saadaan juridisesti perustettua. Lisäksi valtioneuvoston päätös on tarkoitettu väliaikaiseksi, kunnes osapuolet sopivat asiasta toisin. Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin päätöksestä hyväksyä perussopimus voi valittaa maakuntalain ja kuntalain perusteella.

Pykälän 4 momentin mukaan HUS-maakuntayhtymälle valittujen muiden toimielimien tulee järjestäytyä viipymättä tultuaan valituksi ja päättää muista asioista, jotka ovat tarpeen hallinnon ja toiminnan jatkamiseksi.

44 §. *HUS-maakuntayhtymän toimielinten järjestäytyminen ja toimielimessä käsiteltävät asiat.* Pykälässä säädettäisiin maakunnan ylintä päätösvaltaa käyttävän toimielimen ensimmäisen ko-

kouksen edustajista, kokoon kutsusta, järjestäytymisestä sekä ensimmäisessä kokouksessa päätettävistä asioista. Viimeisessä momentissa säädettäisiin muiden toimielinten toiminnan käynnistämisestä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettavan lain mukaan HUS-maakuntayhtymän perussopimuksessa sovittaisiin, käyttäkö maakuntayhtymän ylintä päätösvaltaa yhtymävaltuusto vai yhtymäkokous.

Pykälän 1 momentin mukaan Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin olisi ilmoitettava 20 §:ssä tarkoitettulle väliaikaiselle valmisteluryhmälle edustajansa ensimmäiseen yhtymäkokoukseen/jäsenensä yhtymävaltuustoon viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2022. Jos valtioneuvosto päättää Hus-maakuntayhtymän perussopimuksesta, edustajat on ilmoitettava viimeistään 31 päivänä heinäkuuta 2022.

Pykälän 2 momentin mukaan ylintä päätösvaltaa käyttävän toimielimen olisi kokoonnuttava viipymättä sen jälkeen, kun 1 momentissa tarkoitettujen edustajat tai jäsenet on nimetty. Ensimmäisen kokouksen kutsuisi koolle väliaikainen HUS-valmisteluryhmä.

Pykälän 3 momentin mukaan ensimmäisessä kokouksessa puhetta johtaisi iältään vanhin siihen saakka, kunnes toimielin olisi valinnut yhtymäkokouksen puheenjohtajan tai yhtymävaltuuston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajat.

Pykälän 4 ja 5 momenttien mukaan HUS-maakuntayhtymän ylimmän toimielimen oli ensimmäisessä kokouksessaan hyväksyttävä sote-maakuntayhtymälle sote-maakuntalaissa tarkoitettu hallintosääntö, valittava yhtymähallitus, tarkastuslautakunta ja kansalliskielitoimielin. Lisäksi sen olisi hyväksyttävä vuoden 2022 loppuun mennessä sote-maakuntayhtymän vuoden 2023 talousarvio ja ryhtyttävä muihin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen sote-maakuntayhtymän toiminnan ja hallinnon järjestämiseksi.

45 §. HUS sairaanhoitopiirin toimintaa ja hallintoa koskevien päätöksiä noudattaminen. Pykälän tarkoituksena on turvata se, HUSin toiminta jatkuu sairaanhoitopiirin päätöksiin perustuen, kunnes HUS-maakuntayhtymän toimielimet ovat päättäneet asiasta toisin.

Pykälän 1 momentin mukaan HUS-sairaanhoitopiirin hallintosäännön perusteella tekemiä päätöksiä toimivallan siirrosta, tehtäväjaosta sekä sairaanhoitopiirin vastaavan lääkärin terveydenhuoltolain 57 §:n perusteella antamien määräyksiä sovellettaisiin Hus-maakuntayhtymässä vuoden 2023 alusta lukien niin kauan, kunnes Hus-maakuntayhtymä päättää hallintosäännön perusteella toimivallan siirrosta, tehtäväjaosta toisin taikka terveydenhuoltolain 57 §:n perusteella annetaan uusia määräyksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan jatkuvuusperiaate koskisi myös HUS-sairaanhoitopiirin kuntayhtymän palveluista ja muista suoritteista perittäviä maksuja koskevia päätöksiä. Niitä sovelletaan, kunnes HUS-maakuntayhtymä päättäisi maksuista toisin.

46 §. Järjestämissopimuksen valmistelu ja määräajat. Pykälässä säädettäisiin HUSin ja Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin välisen järjestämisvastuuseen liittyvästä selvityksestä sekä HUSin järjestämisvastuuta koskevan ensimmäisen sopimuksen aikataulusta.

Pykälän 1 momentin mukaan HUS -maakuntayhtymän yhtymähallituksen ja Uudenmaan sote-maakuntien sekä Helsingin kaupungin olisi tehtävä selvitys HUS-maakuntayhtymän, Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin välisestä työnjaosta viimeistään 31 joulukuuta 2022. Selvitys toimisi pohjana tuleville järjestämissopimuksille ja sen tarkoitus on selkeyttää olemassa olevaa järjestämistä vastaavaa kantoa. Selvityksen tarkoituksena ei ole muuttaa olemassa olevaa järjestämistä vastaavaa jakautumista tai palveluiden tuottamista.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 10 §:ssä tarkoitetun järjestämissopimuksen tarkoitus on sopia Uudenmaan sote-maakuntien ja Helsingin kaupungin terveydenhuollon järjestämistä vastaavaan siirrosta HUSille siltä osin kuin laissa järjestämistä vastaavaa ei ole säädetty HUSille. Ensimmäinen järjestämissopimus olisi tehtävä viimeistään vuoden 2024 loppuun mennessä ja siinä sovittu työnjako palvelujen järjestämisessä olisi toteutettava viimeistään vuoden kuluessa sopimuksen hyväksymisestä. Ensimmäisen järjestämissopimuksen valmisteluun ja päätöksentekoon sekä valtioneuvoston toimivaltaan päättää järjestämissopimuksesta sovellettaisiin, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 12-14 §:ssä säädetään.

47 §. HUS-sairaanhoitopiirin ja HUS-maakuntayhtymän toimivalta. Pykälän 1 momentin mukaan HUS-sairaanhoitopiirin viranomaiset olisivat velvollisia avustamaan Hus-maakuntayhtymälle valittuja toimielimiä näiden toiminnassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin HUS –sairaanhoitopiirin kuntayhtymän toimielimen päätöksentekoon eräitä rajoituksia. Sairaanhoitopiirin toimielin ei saisi Hus-maakuntayhtymän yhtymähallituksen valinnan jälkeen päättää asioista, joilla olisi merkittäviä sote-maakuntayhtymää sitovia vaikutuksia ilman Hus-maakuntayhtymän yhtymähallituksen suostumusta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta. HUS-sairaanhoitopiirin kuntayhtymän viranomaisen päätöksestä, joka on tehty Hus-maakuntayhtymän yhtymähallituksen valinnan jälkeen, saisi hakea muutosta kuntalaissa säädetyllä tavalla myös sillä perusteella, että päätös on pykälän 3 momentin vastainen. Valitusoikeus on myös Uudenmaan sote-maakunnalla, Helsingin kaupungilla ja Hus-maakuntayhtymän toimivaltaisella viranomaisella.

48 §. Vireillä olevien asioiden siirtyminen. Pykälässä säädettäisiin vuoden 2022 lopussa HUS-sairaanhoitopiirissä käsiteltävänä olevien asioiden siirtymisestä HUS-maakuntayhtymälle. Lisäksi HUS-maakuntayhtymä edustaa vuodesta 2023 Hus-sairaanhoitopiiriä vireillä olevissa oikeudenkäynneissä.

6 luku **Uudistuksen veroseuraamukset**

49 §. Varainsiirtoveron suorittamisvelvollisuus. Olennainen osa voimaanpanolain mukaisista varallisuudensiirroista kuuluu varainsiirtoverotuksen piiriin. Varainsiirtoverolain (931/1996) mukaan varainsiirtoveroa on suoritettava kiinteistön ja arvopaperin omistusoikeuden luovutuksesta. Vero on kiinteistön luovutuksessa neljä prosenttia ja arvopaperien luovutuksessa 1,6 tai kaksi prosenttia kauppahinnasta tai muusta vastikkeesta. Vastikkeen suorittamiseksi katsotaan muun muassa se, että luovutuksensaaja ottaa vastattavakseen luovuttajan velan.

Varainsiirtoverolain 10 §:n mukaan kunta ja kuntayhtymät eivät ole velvollisia maksamaan varainsiirtoveroa kiinteistön luovutuksesta. Verovapaus ei koske perustettavia sote-maakuntia.

Varainsiirtoverolain mukaan varainsiirtoveroa ei ole suoritettava kiinteistön tai arvopaperin luovutuksesta muun muassa sulautumisen tai elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 c §:n mukaisen jakautumisen perusteella. Veroa ei myöskään ole suoritettava viimeksi mainitun lain 52 d §:ssä tarkoitetun liiketoimintasiirron yhteydessä, jos kiinteistö tai arvopaperi on luovutettu toimintaa jatkamaan perustetulle yhtiölle sen osakkeita vastaan.

Mainitut sulautumista ja liiketoimintasiirtoa koskevat verovapaudet eivät koske maakuntaa eikä sote-maakuntayhtymää niiden saadessa varat kunnilta ja kuntayhtymiltä.

Kuntayhtymien, mukaan lukien HUS-sairaanhoitopiirin, siirtäminen varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen 19 §:n mukaisesti sote-maakuntiin ja HUS-maakuntayhtymään 1 päivänä tammikuuta 2023 vastaa kuitenkin luonteeltaan sulautumista, jollaisen yhteydessä tapahtuvasta varojen siirtymisestä ei varainsiirtoverotuksen periaatteiden ja lain säännösten mukaisesti olisi suoritettava varainsiirtoveroa, jos sulautuminen tapahtuisi esimerkiksi osakeyhtiöiden kesken.

Koska varainsiirtoveron kantaminen puheena olevista varallisuudensiirroista ei ole tarkoituksenmukaista, maakunta ja perustettava osakeyhtiö ehdotetaan vapautettavaksi niiden yhteydessä tapahtuvista kiinteistön tai arvopaperin luovutuksista suoritettavasta varainsiirtoverosta. Koska verovapaus mainituissa tilanteissa on varainsiirtoverolain yleisen järjestelmän mukaista, varainsiirtoverovapaudesta sote-maakunnalle tai HUS-maakuntayhtymälle tulevaa etua ei hallituksen käsityksen mukaan ole pidettävä EU:n valtioneuvoston kieltämänä valtiontukena. Sote-maakunnan tai HUS-maakuntayhtymän toiminnassa ei ole kyse taloudellisesta toiminnasta.

50 §. Kuntayhtymän veronalainen toiminta. Elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL) yritysjärjestelyjä koskevien säännösten puitteissa liiketoimintaa voidaan uudelleen organisoida ilman, että siitä aiheutuu välittömiä tuloveroseuraamuksia. EVL sisältää säännökset koskien sulautumista, jakautumista ja liiketoimintasiirtoa. Esimerkiksi sulautumista ja jakautumista koskevien säännösten soveltaminen edellyttää kuitenkin muun muassa, että yhteisö voi siihen sovellettavan lainsäädännön mukaan sulautua tai jakautua.

Sairaanhoitopiirien kuntayhtymät, erityishuoltopiirien kuntayhtymät ja maakunnan liittojen kuntayhtymät siirrettäisiin varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen maakuntiin 1.1.2023 erillisellä lain säännöksellä. Jos kuntayhtymät kuuluvat eri sote-maakuntiin, kuntayhtymän varat, velat ja sitoumukset jaettaisiin ehdotetun 19 §:n 3 momentin mukaisesti sote-maakuntien välillä. Siirtojen on katsottava luonteeltaan vastaavan järjestelyjä, jotka tavanomaisten yritysten tekemänä olisi mahdollista toteuttaa sulautumisena tai jakautumisena ilman välittömiä veroseuraamuksia. Näin ollen on perusteltua säätää, että siirtäville kuntayhtymille ei aiheutuisi tuloveroseuraamuksia kyseisistä siirroista. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että kuntayhtymän ei katsottaisi purkautuvan verotuksessa. Sääntelyllä on merkitystä niiden siirrettävien toimintojen osalta, joita on mahdollisesti pidetty kuntayhtymän veronalaisena elinkeinotoimintana. Jos siirrettävää toimintaa ei ole pidetty siirtävän tahon veronalaisena elinkeinotoimintana, ei maakunnille tehtävistä omaisuussirroista muutoinkaan aiheutuisi tuloveroseuraamuksia. Jatkuvuusperiaatteen mukaisesti siirtyviin toimintoihin liittyvät verotuksessa poistamatta olevat hankintamenot ja muut vähennyskelpoiset menot vähennettäisiin vastaanottavan maakunnan verotuksessa samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty kuntayhtymän verotuksessa. Samoin siirtyneisiin varoihin mahdollisesti kohdistuvat EVL 5 a §:ssä tarkoitetut oikaisuerät ja siirtyneeseen toimintaan kohdistuvat varaukset luettaisiin vastaavalla tavalla maakunnan veronalaiseksi tuloksi kuin ne olisi luettu kuntayhtymän veronalaiseksi tuloksi.

Koska vastaavat yritysjärjestelyt olisivat mahdollisia tavanomaisille yrityksille ilman välittömiä veroseuraamuksia, verovapaudesta ja jatkuvuusperiaatteesta säätämistä ei hallituksen käsityksen mukaan olisi pidettävä EU:n valtioneuvoston päätöksen tarkoituksena kiellettyinä valtiontukena.

51 §. Hankintamenon määräytyminen eräissä tapauksissa. Siltä osin kuin siirtyvä omaisuus on aikaisemmin kuulunut verovapaaseen toimintaan, ehdotetaan erikseen säädettäväksi niistä arvoista, joista vastaanottava maakunta ja varojen edelleen luovutuksen jälkeen osakeyhtiö voisi tehdä poistoja. Tällä sääntelyllä olisi merkitystä niissä tilanteissa, joissa sote-maakunnalle jäävä toiminta katsottaisiin veronalaiseksi elinkeinotoiminnaksi, ja siltä osin kuin omaisuutta siirretään edelleen osakeyhtiölle. Osakeyhtiöt, joille toimintoja siirrettäisiin, olisivat muiden osakeyhtiöiden tapaan verovelvollisia kaikesta tulostaan.

Koska ei ole perusteltua, että vastaanottava sote-maakunta tai osakeyhtiö voisi aloittaa poistojen tekemisen esimerkiksi käyvistä arvoista, pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että verovelvollisen aikaisemmin verovapaaseen toimintaan kuuluneiden varojen siirtyessä veronalaiseen toimintaan rahoitus-, vaihto- tai käyttöomaisuuden hankintamenona pidettäisiin niiden kirjanpitoarvoa. Tämä koskisi kaikkea maakunnalle ja osakeyhtiölle siirtyvää omaisuutta, jos toiminta on aiemmin ollut verovapaata, jolloin siirtyvälle omaisuudelle ei ole osoitettavissa aiempaan verotuksessa poistamatonta hankintamenoa.

52 §. Tappiot. Tuloverolain 123 §:ssä säädetään tappioiden siirtymisestä yhteisöjen sulautuessa ja jakautuessa. Tavanomaisten yritysten välillä toteutettavien sulautumisten ja jakautumisten yhteydessä tappiot siirtyvät silloin, kun laissa säädetyt omistusvaatimukset täyttyvät. Oikeuskäytännössä on katsottu, että tuloverolain 123 §:n säännöksiä tappioiden siirtymisestä sulautumisen yhteydessä ei voida soveltaa silloin, kun sulautuminen ei täytä EVL 52 a §:ssä säädetyjä edellytyksiä (KHO:2012:23). Jotta maakunnat voisivat vastaavalla tavalla hyödyntää siirtyvään toimintaan mahdollisesti liittyviä verotuksessa vahvistettuja tappioita, ehdotetaan säädettäväksi, että tappiot siirtyisivät 50 §:n tarkoittamassa tilanteessa vastaanottaville sote-maakunnille silloin, kun kuntayhtymällä olisi siirtyvään toimintaan kohdistuvia verotuksessa vahvistettuja tappioita.

Tavanomaisten yritysten osalta tappioita voidaan hyödyntää joustavasti eri konserniyhtiöiden välillä annettavaa konserniavustusta vastaan. Koska nyt ehdotetussa rakenteessa konserniavustus ei ole mahdollinen, olisi perusteltua säätää tappioiden siirtymistä myös 50 §:n tarkoittamassa tilanteessa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että myös 50 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa tappiot siirtyisivät edelleen vastaanottavalle yhtiölle siltä osin kuin on ilmeistä, että ne ovat syntyneet vastaanottavalle yhtiölle siirryneestä toiminnasta.

7 luku **Erinäiset säännökset**

53 §. Kunnan tuloveroprosentti vuonna 2023. Pykälässä säädettäisiin kunnan tuloveroprosentista vuonna 2023. Säännöksen tarkoituksena olisi estää verotuksen kiristymisen sen johdosta, että kuntien tehtävien siirtäminen maakunnille ja valtion rahoituksen piiriin edellyttää valtion veron korotuksia.

Pykälässä säädettäisiin siitä, että kaikkien kuntien tulisi määrätä vuoden 2023 tuloveroprosentiksi vuoden 2022 tuloveroprosentti vähennettynä kaikissa kunnissa yhtä suurella prosenttiyksiköllä. Säännös on välttämätön sen vuoksi, että rahoituksen siirto maakunnille saadaan toteu-

tettua kustannusneutraalisti sekä kunta-valtio -rahoitussuhteessa että veronmaksajien ansiotulo-verotuksessa. Koska valtion verotuksen korotus ei voi poiketa alueellisesti, vastaava kunnallis-verotuksen alennus on veronmaksajien verovaikutusten neutraaliuden kannalta toteutettava tasan tasuurella prosenttiyksiköllä.

Kunnan tuloverosta leikattava prosenttiosuus selviää lopullisesti, kun valtion rahoitusvastuulle siirtyvien menojen määrä vahvistuu keväällä 2022 perustuen kuntien talousarviokyselyn mukaisiin tietoihin vuoden 2022 kustannuksista. Pykälää on näiden tietojen perusteella tarpeen vielä muuttaa vuonna 2022.

Voimassa olevassa verotusmenettelystä annetun lain 91 a §:ssä säädetään, että mikäli kunta ei ole toimittanut veroprosenttia koskevaa ilmoitusta säädettyinä aikana taikka Verohallinnon myöntämässä myöhemmässä määräajassa, verotuksessa voidaan noudattaa edellisen vuoden tuloveroprosenttia. Tämän johdosta myös verotusmenettelystä annetun lain 91 b §:ään ehdotetaan lisättäväksi väliaikainen säännös, jonka mukaan vuonna 2023 voitaisiin soveltaa vuoden 2022 tuloveroprosenttia vähennettynä 12,63 prosenttiyksiköllä, jos jokin kunta ei jostain syystä ilmoittaisi veroprosenttia ajallaan tai se poikkeaisi voimaanpanolain pykälässä ehdotettavasta alentamisesta. Verotusmenettelylain säännöksellä turvattaisiin kansalaisten yhdenvertainen kohtelu viimesijaisesti niissä tilanteissa, joissa kunta ei jostain syystä ilmoittaisi tuloveroprosenttia ajallaan tai se poikkeaisi voimaanpanolaisissa säädetystä.

54 §. Kärkulla. Pykälässä säädettäisiin nykyisen ruotsinkielisten kehitysvammahuollosta vastaavan Kärkulla-samkommunin toiminnan jakamisesta ja jatkamisesta kaksikielisten sote-maakuntien toimintana. Kärkulla-samkommunin toiminta ei siten jatkuisi nykyisillään, vaan sen toiminta omana erillisenä kuntayhtymänään lakkaisi. Nykyistä toimintaa turvattaisiin kuitenkin velvoittamalla kaksikieliset maakunnat tekemään järjestämislain 37 §:ssä tarkoitettu sopimus sekä siirtymäkautta koskevilla säännöksillä.

Erillisen ruotsinkielisestä kehitysvammahuollosta vastaavan kuntayhtymän toiminnan jatkaminen olisi ongelmallista, koska valmisteilla olevassa vammaispalvelulaisissa ei voida eritellä enää eri vammaisryhmille annettavia palveluja Suomea sitova YK:n vammaisyleissopimuksen johdosta.

Pykälän 1 momentin mukaan Kärkullan nykyiset kehitysvammahuollon asiantuntijapalveluja koskevat tehtävät ja sitä hoitava henkilöstö sekä Varsinais-Suomen sote-maakunnassa sijaitsevat toimitilat siirtyisivät Varsinais-Suomen sote-maakuntaan.

Pykälän 2 momentin mukaan Kärkulla-kuntayhtymän kehitysvammaisten neuvolapalvelut ja niitä hoitava henkilöstö siirtyisi osaksi sen maakunnan toimintaa, jossa tehtävää hoitava henkilöstö hoitaa tosiasiaassa tehtävää. Jos henkilöstö olisi hoitanut tehtävää myös muiden maakuntien aleenna ennen sote-järjestämislain voimaantuloa, sote-maakuntien olisi sovittava palvelujen tuottamisesta myös muiden maakuntien alueella. Säännöksen tarkoituksena on turvata se, ettei toimivia asiakassuhteita tarvitsi katkaista ja neuvolapalveluja olisi saatavissa kaikissa kaksikielisissä sote-maakunnissa.

Pykälän 3 momentin mukaan Kärkulla- kuntayhtymän asumispalveluyksiköt sekä päivä- ja työkeskustoiminta sekä niihin liittyvät kiinteistöt ja toimitiloja koskevat vuokrasopimukset siirtyisivät 1 päivänä tammikuuta 2023 lukien sen sote-maakunnan omistukseen, jonka alueella ne sijaitsevat. Jos näissä siirtyvissä asumispalveluyksiköissä tai päivä- ja työkeskustoiminnassa

olisi ennen vuotta 2023 järjestetty palveluja myös muiden maakuntien asukkaille, maakunnat olisivat velvollisia sopimaan toiminnan jatkamisesta 1.8.2022 mennessä. Jos asukkaalle järjestetään palvelut 1 päivänä tammikuuta 2023 omassa sote-maakunnassaan, asukkaan kotimaakunta ei kuitenkaan ole velvollinen tekemään sopimusta. Säännöksen tarkoitus olisi, ettei kukaan joutuisi muuttamaan asumispalveluyksiköstään sen vuoksi, että Kärkullan toiminta jaetaan sote-maakunnille. Jos kuitenkin sote-maakunta pystyy järjestämään asumispalvelun omassa maakunnassaan, maakunnalla ei olisi sopimusvelvoitetta. Asumispalveluiden muutoksesta on kuultava asiakasta. Jos asiakas haluaa pysyä tällöin vanhassa asumispalveluyksikössään, hän voi muuttaa kotikunnakseen asumispalveluyksikön sijaintikunnan.

Pykälän 4 momentin mukaan edellä kuvatut siirtymäkauden sopimukset (2 ja 3 mom.) olisivat voimassa, kunnes maakunnat sopivat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 37 §:ssä tarkoitetusta yhteistyöstä ja työnjaosta. Yhteistyöstä ja työnjaosta olisi sovittava viimeistään 1 päivänä syyskuuta 2023 ja siinä olisi sovittava myös edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista asioista.

56 §. *Keski-Uudenmaan ja Etelä-Savon alueen pelastustoimia koskevat määräykset.* Pykälässä säädettäisiin Uudenmaan erillisratkaisun ja Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntien suuntautumisen muutoksen johdosta erillisäännöksiä pelastustoimen osalta. Näillä alueilla on säädettävä pelastustoimen toiminnan jakamisesta.

Etelä-Savossa alueellinen pelastustoimi on vastannut myös Itä-Savon sairaanhoitopiirin alueella pelastustoimen järjestämisestä. Keski-Uudenmaan alueen pelastustoimen henkilöstö on tällä hetkellä Vantaan kaupungin palveluksessa ja irtain omaisuus on Vantaan kaupungin omistuksessa. Paloasemakiinteistöt ovat pelastustoimen alueeseen kuuluvien kuntien, sopimuspalokuntien sekä yksityisten omistuksessa.

Pykälän 1 momentin mukaan Keski-Uudenmaan alueellisen pelastustoimen toiminnan jakamisen vuoksi Keski-Uudenmaan sekä Vantaa-Keravan sote-maakunnan väliaikaiseen valmistelutoimielimeen olisi valittava myös jäsen Keski-Uudenmaan alueellisesta pelastustoimesta. Samoin Etelä-Savon alueellisen pelastustoimen jäsen olisi valittava sekä Etelä- että Pohjois-Savon väliaikaiseen valmistelutoimielimeen. Pohjois-Savon toimielimessä olisi siten kahden eri alueellisen pelastustoimen jäsentä.

Väliaikaisten valmistelutoimielimien olisi sovittava Keski-Uudenmaan ja Etelä-Savon alueen pelastustoimien henkilöstön, kaluston ja sopimusten siirtojen jakamisesta sote-maakuntien kesken.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston oikeudesta päättää 1 momentissa tarkoitettua sopimuksesta, jos sote-maakunnat eivät sopisi alueen pelastustoimen henkilöstön, kaluston ja sopimusten siirtojen jakamisesta. Sote-maakuntien olisi tehtävä sopimus vuoden 2022 toukokuun loppuun mennessä. Valtioneuvosto päättäisi asioista siltä osin kuin sote-maakunnat eivät olisi päättäneet asioista ja päätös olisi voimassa, kunnes sote-maakunnat sopivat asiasta toisin. Päätös voitaisiin laittaa täytäntöön välittömästi.

57 §. *Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen aloittava tase.* Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustointa koskevan kirjanpidon eriyttämisen edellyttämästä toimintaa koskevasta Helsingin kaupungin aloittavan taseen muodostumisesta.

Pykälän 1 momentin mukaan Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen aloittava tase muodostettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviin kohdistettavissa olevista omaisuus- ja pääomaeristä lukuun ottamatta pysyvien vastaavien hyödykkeisiin sisältyviä toimitiloja.

Pykälän 2 momentin mukaan aloittava tase laadittaisiin 1 päivänä tammikuuta 2023 ja muodostetaan perustuen kaupungin kirjanpitoon 31 päivänä joulukuuta 2022 merkityistä kirjanpitoarvoista. Aloittavan taseen muodostamisessa noudatettaisiin kirjanpitolakia sekä kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaoston antamia ohjeita ja se kirjattaisiin kaupungin kirjanpitoon tase-erien välisenä siirtona.

57 §. Sote-maakunnan lainanottovaltuus siirtymäkauden aikana. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntalain 15 §:n mukaan sote-maakunnille tilikausittain päätettävän lainanottovaltuuden määrittelemisestä sote-maakuntien toiminnan aloitusvuonna. Tällä tavoin varmistettaisiin käynnissä olevien investointien jatkuvuus. Pykälän mukana vuotta 2023 koskeva lainanottovaltuus määriteltäisiin kuhunkin sote-maakuntaan siirtyvien sairaanhoitopiirien ja erityshuoltopiirein kuntayhtymien vuoden 2021 tilinpäätöksen tietojen ja vuoden 2022 talousarvion tietojen perusteella. HUS-maakuntayhtymän osalta käytettäisiin vastaavia HUS-kuntayhtymän tietoja.

58 §. Valtakunnallisen toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskuksen perustaminen. Pykälässä säädetään sote-maakuntalain 21 §:ssä tarkoitetun, sote-maakuntien ja valtion omistaman toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskuksen perustamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan valtio huolehtisi osaamiskeskuksen perustamisen edellyttämistä toimenpiteistä. Tarkoituksena on, että valtio suorittaisi muun muassa yhtiön perustamisen edellyttämät käytännön toimenpiteet, kuten yhtiöjärjestyksen laatimisen ja kaupparekisteriin merkitsemisen edellyttämät järjestelyt. Näin perustamistoimet voidaan toteuttaa yksinkertaisimmin. Muussa tapauksessa perustettavien sote-maakuntien pitäisi keskenään sopia, miten yhtiö perustetaan. Sote-maakuntien osakkeet luovutetaan 1 päivään tammikuuta 2023 mennessä.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntien omistukseen tulevat osaamiskeskuksen osakkeet jakautuisivat maakuntien kesken niiden asukasluvun mukaisessa suhteessa. Asukaslukuna otetaan huomioon sote-maakuntiin kuuluvien kuntien asukasluku 31 päivänä joulukuuta 2021.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että valtiolla on osaamiskeskuksessa yksi kappale yhtiöjärjestyksessä määriteltyjä erilaisia eli erillisen osakesarjan mukaisia osakkeita. Nämä osakkeet antavat oikeuden estää yhtiöjärjestyksen muuttaminen ilman valtion suostumusta, vahvemman oikeuden päättää osakepääomasta ja vieraan pääoman ehtoisen rahoituksen enimmäismääristä sekä oikeuden hallituksen jäsenen nimeämiseen. Tässä momentissa tarkoitetut osakkeet toisivat valtiolle mahdollisuuden viimekädessä puuttua vieraan pääoman enimmäismäärään eli velkaantumiseen ja sitä kautta investointien tasoon. Yhtiöjärjestyksen muuttaminen edellyttäisi aina valtion suostumusta yhtiökokouksessa. Vieraan pääoman enimmäismäärästä päättäminen edellyttäisi aina valtion suostumusta yhtiökokouksessa ja valtion nimeämän hallituksen jäsenen suostumusta, mikäli asiasta päätetään hallituksessa. Edellä mainitut osakeoikeudet kirjattaisiin yhtiöjärjestykseen. Osakassopimukseen olisi mahdollista kirjata päätöksentekoa tarkentavia ja muita ehtoja. Sote-maakuntalain 21 §:ssä säädettäisiin osaamiskeskuksen tehtävistä ja yhtiön osakkeiden luovutusrajoiuksista.

59 §. *Palveluiden hankkiminen siirtymäkauden aikana.* Pykälässä säädettäisiin maakunnan perustamisvaihetta koskevasta, ajallisesti ja sisällöllisesti rajatusta poikkeuksesta hankintojen kilpailuttamisvelvollisuuteen.

Pykälän 1 momentin mukaan maakunta voisi maakunnan hallinnon ja toiminnan käynnistämistä varten sekä palvelutoiminnan jatkumisen turvaamiseksi jatkaa ja laajentaa valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaisilta sekä näille palveluja tuottavilta yksityisiltä tai julkisoikeudellisilta palveluntuottajilta hankittavia palveluja koskevia sopimuksia ilman kilpailutusta enintään vuoden 2019 loppuun. Sääntelyn tarkoituksena olisi osaltaan mahdollistaa se, että maakunnan viranomaiset, mukaan luettuna maakunnan väliaikainen valmistelutoimielin, voisivat uudistuksen lyhyen toimeenpanoajan aikana suoriutua varsin laajoista maakunnan hallinnon ja toiminnan käynnistämistä koskevista tehtävistä.

Voimaanpanolain 21 ja 26 §:n mukaan maakunnat saavat maakunnille siirtyviä sopimuksia koskevat selvitykset kuntayhtymiltä ja kunnilta viimeistään 28.2.2022 Ehdotetun momentin mukaan maakunnilla olisi oikeus poiketa olemassa olevien sopimusten mukaisia palveluja koskevasta kilpailuttamisvelvollisuudesta silloin, kun se on maakunnan hallinnon ja toiminnan käynnistämisen tai palvelu-toiminnan häiriöttömän jatkumisen vuoksi välttämätöntä. Käytännössä täysimääräisten kilpailutusprosessien läpivienti on esimerkiksi vaativien tietojärjestelmähankintojen tai laajojen tukipalvelukokonaisuuksien osalta joissakin tapauksissa jo ajallisesti mahdotonta uudistuksen lyhyen toimeenpanoaikataulun vuoksi. Poikkeussäännös mahdollistaisi edellä mainittujen hankintojen tekemisen kilpailuttamatta enintään vuoden 2024 loppuun. Tällöin maakunnan on mahdollista järjestää ainakin toiminnan kannalta kriittiset palvelut ilman uutta kilpailutusta siihen asti, kunnes maakunnan tuleva konsernirakenne on päätetty ja kilpailuttaminen voidaan suunnitella koskemaan pysyvää rakennetta.

60 §. *Muutostuki.* Pykälässä säädettäisiin uudistuksen toteuttamiseksi annettavasta muutostuesta. Muutostukea voitaisiin antaa kunnilla ja kuntayhtymille sekä perustettaville sote-maakunnille. Muutostuen vastuuministeriöitä olisivat sosiaali- ja terveysministeriö, valtiovarainministeriö ja sisäministeriö, joiden tehtävänä olisi huolehtia muutostuesta. Lisäksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos osallistuisi osaltaan uudistuksen valmisteluun ja toteutukseen antamalla asiantuntija-apua.

61 §. *Muutoksenhaku.* Pykälässä säädetään muutoksenhausta sote-maakunnan ja 6 §:ssä tarkoitettun väliaikaisen valmistelutoimielimen päätöksiin, joihin haetaan muutosta siten kuin sote-maakuntalain 17 luvussa säädetään oikaisuvaatimuksesta ja maakuntavalituksesta. Sote-maakuntalain 130 §:ssä tarkoitettu oikaisuvaatimus väliaikaisen valmistelutoimielimen päätöksestä tehdään valmistelutoimielimelle itselleen. Jos sote-maakuntalain 134 §:ssä tarkoitettu päätöksen oikaisuvaatimusaika ei ole vielä kulunut valmistelutoimielimen toimikauden päättyttyä, oikaisuvaatimus valmistelutoimielimen päätöksestä tehdään sote-maakuntahallitukselle.

62 §. *Valtionavustusten takaisinperinnästä luopuminen.* Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rakennusten rakentamista, hankintaa, peruskorjaamista ja perusparantamista varten myönnettyjen valtionavustusten takaisinperinnästä luopumisesta uudistuksen toimeenpanon yhteydessä. Säännöksellä varmistettaisiin, että kunnilta, kuntayhtymiltä tai sopimuspalokunnilta ei ryhdyttäisi perimään takaisin tällaisia toimitiloja varten myönnettyjä valtionavustuksia, jos rakennuksen käyttötarkoituksen, hallinnan tai omistusoikeuden muutos tai jääminen kokonaan pois käytöstä ei johdu kunnan, kuntayhtymän tai sopimuspalokunnan

kunnan vaikutusmahdollisuuksien piirissä olevasta syystä, vaan nimenomaan uudistuksen toimeenpanosta. Vastaavasti kuin sote-maakunta voisi päättää olla jatkamatta kunnan omistaman sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen käytössä olevan tilan vuokrasopimusta siirtymäkauden jälkeen, voisi maakunta päättää olla jatkamatta palokunnan kanssa tehtyä palokuntasopimusta. Tällöin palokunnan omistama paloasema jäisi vaille avustuspäätöksessä määrättyä pelastustoimen käyttöä. Kuntaa ja kuntayhtymää koskeva takaisinperinnästä luopuminen olisi näin ollen perusteltua ulottaa myös sellaisiin sopimuspalokuntiin, joiden palokuntasopimusta maakunta ei jatkaisi.

Pykälän 1 momentin nojalla kunnalta, kuntayhtymältä tai sopimuspalokunnalta ei perittäisi takaisin valtionavustusta, joka on myönnetty kunnan, kuntayhtymän tai sopimuspalokunnan omistaman sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen rakennuksen rakentamista, hankintaa, peruskorjausta tai perusparantamista varten, jos kunta, kuntayhtymä tai sopimuspalokunta luovuttaa rakennuksen hallinnan tai omistusoikeuden, muuttaa rakennuksen käyttötarkoitusta tai jos rakennus jää kokonaisuudessaan käyttämättömäksi 1 päivänä tammikuuta 2023 jälkeen johtuen kyseessä olevan uudistuksen toimeenpanosta. Rakennuksilla tarkoitettaisiin tässä myös pelastustoimen harjoitusalueiden rakennelmia. Lisäksi edellytettäisiin, että kunta tai kuntayhtymä tai sopimuspalokunta voisi tarvittaessa, eli esimerkiksi valtioavustuksen myöntäneen viranomaisen tiedustellessa, osoittaa omistuksen tai hallinnan luovutuksen, käyttötarkoituksen muutoksen tai käytöstä poistamisen tapahtuneen nimenomaan uudistuksen toimeenpanosta johtuen ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuussa olevan maakunnan päätökseen perustuen. Maakunnan päätöksellä osoitettaisiin, ettei rakennusta enää tarvittaisi sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toiminnassa. Tällaisena maakunnan päätöksenä voitaisiin esimerkiksi pitää maakunnan päätöstä olla jatkamatta kunnan omistaman, perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon, sosiaalitoimen tai pelastustoimen käytössä olevan toimitilan vuokrasopimusta 22 §:ssä säädetyn siirtymäkauden jälkeen tai maakunnan päätöstä olla jatkamatta palokuntayhdistyksen kanssa solmittua palokuntasopimusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkemmin, minkä säädösten nojalla myönnettyihin valtionavustuksiin 1 momentin säännöstä takaisinperinnästä luopumista sovellettaisiin. Kyseeseen tulisivat ensinnäkin avustukset, jotka on myönnetty sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992), palosuojelurahastolain (306/2003) ja öljysuojarahastosta annetun lain (1406/2004) nojalla. Näiden lakien nojalla myönnettyjen avustusten takaisinperintää sovelletaan valtionavustuslain takaisinperintää koskevia säännöksiä. Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta (688/2001) annetun lain 30 §:ssä on lisäksi valtionavustuslain sääntelyä tarkentava säännös avustuksen palautusvelvollisuudesta tilanteessa, jossa avustuksen kohteena oleva omaisuus luovutetaan, toiminta lopetetaan tai omaisuuden käyttötarkoitusta muutetaan pysyvästi. Takaisinperintäsäännöksiä ei myöskään sovellettaisi sellaisiin valtionavustuksiin, jotka on myönnetty muun säädöksen nojalla tai valtion talousarvioon varatun määrärahan mukaisesti siten, että valtionavustuksen takaisinperintään sovelletaan valtionavustuslain säännöksiä. Tällaisia valtionavustuksia olisivat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon kunnallisten toimintayksiköiden sisäilma- ja kosteusvauriohankkeisiin myönnettävästä valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1099/2013) sekä avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi annetun lain (1281/2004) nojalla myönnettyt avustukset.

Pykälässä tarkoitettu valtionavustuksen takaisinperintää koskevien säännösten soveltamatta jättäminen koskisi vain sellaisia avustuksia, jotka täyttävät kaikki pykälässä luetellut edellytykset.

Pykälä koskisi siis vain sellaisten avustusten takaisinperintää, jotka on myönnetty jonkun pykälässä mainitun säädöksen nojalla, joiden kohteena on kunnan, kuntayhtymän tai sopimuspalokunnan omistama sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen rakennus, avustus on myönnetty tällaisen rakennuksen rakentamista, hankintaa, peruskorjausta tai perusparantamista varten ja rakennuksen omistus tai hallinta luovutettaisiin, rakennuksen käyttötarkoitus muutettaisiin tai rakennus tai sen osa poistettaisiin käytöstä nimenomaan uudistuksen toimeenpanosta johtuen. Tällaisten avustusten osalta takaisinperintä ei siten olisi mahdollista. Muiden kuin pykälässä tarkoitettujen avustusten osalta avustuksen takaisinperintään sovellettaisiin valtionavustuslain tai muun avustuksen myöntämisen perustana olleen säädöksen takaisinperintäsäännöksiä. Tällöin avustuksen takaisinperintä olisi useimmiten valtionapuviranomaisen tapauskohtaisessa harkinnassa, mikä olisi perusteltua ottaen huomioon avustusten, niiden saajien ja käyttötarkoituksen laajan kirjon. Jos kyse olisi esimerkiksi muun kuin kunnan, kuntayhtymän tai sopimuspalokunnan omistamasta sosiaali- ja terveydenhuollon rakennuksesta, jonka käyttötarkoitus muuttuisi uudistuksesta johtuen, avustuksen takaisinperintä olisi pääsääntöisesti valtionavustuslain 22 §:n mukaan avustuksen myöntäneen viranomaisen harkinnassa. Varsinkin tilanteessa, jossa rakennuksen käyttötarkoitus muuttuisi avustuksensaajasta riippumattomasta syystä, kyseeseen voisi tulla myös valtionavustuslain 26 §:n mukainen takaisinperittävän avustuksen määrän kohtuullistaminen.

8 luku **Lakien voimaantulo ja kumottavat lait (tarkistamatta viittaukset)**

63 §. *Lakien voimaantulo.* Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntalain, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain voimaantulon sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen hallinnon ja talouden järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain ajankohta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sote-maakuntalain voimaantulosta ja sote-maakuntalain eräiden säännösten soveltamisen ajankohdasta. Tarkoituksena on, että sote-maakuntalaki tulee voimaan mahdollisimman pian sen hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen vuonna 2023. Muun muassa sote-maakuntien hallinnon järjestämisen, tehtävien siirtämisen sekä maakuntavaalien toimittamisen edellyttämän laajan valmistelutyön vuoksi sote-maakuntalaki olisi tärkeää saada voimaan kesällä 2023. Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakuntalain eräitä säännöksiä ehdotetaan kuitenkin sovellettavaksi vasta myöhemmästä ajankohdasta lukien.

Erityisesti sote-maakuntavaltuuston päätöksentekoon kytkeytyviä sote-maakuntalain säännöksiä ehdotetaan sovellettavaksi sote-maakuntavaltuuston toimikauden alusta 1.3.2022 lukien. Sitä sote-maakuntavaltuuston tehtäviä (22§), kokoonpanoa 24 ja 25 §)ja valtuustoryhmien tukemista (27 §)asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia,(5 luku sote-maakunnan toimielimiä (6 luku ja 123 §), johtamista ja sote-maakuntahallitusta (6 luku)sekä luottamushenkilöitä 10 luku) koskevat säännökset tulisivat sovellettaviksi vasta sote-maakuntavaltuuston toimikauden alettua ja valtuuston valittua sote-maakunnan muun toimielinorganisaation. Sote-maakuntien yhteistoimintaa (8 luku) ja sote-maakunnan toimintaa markkinoilla (15 luku) koskevaa sääntelyä sovellettaisiin edellä mainitusta ajankohdasta lukien eli sote-maakuntavaltuuston aloittaessa päätöksenteon, joka koskee palvelutuotannon organisoimista. Lisäksi tietojen saatavuutta yleisessä tietoverkossa ja päätösten sähköistä tiedoksiantoa (143 §) sekä varautumisvelvoitetta (147 §) koskevia säännöksiä sovellettaisiin sote-maakuntavaltuuston toimikauden alusta. Tarkoituksena on, että sote-maakuntavaltuusto tekisi edellä mainituista asioista pää-

töksiä mahdollisimman nopeasti toimikautensa alettua. Säännösten soveltamisessa voidaan kuitenkin ottaa huomioon muun muassa päätöksenteon valmistelun sekä toimeenpanon edellyttämä aika.

Sote-maakunnan tehtäviä koskevaa sote-maakuntalain 2 lukua, sote-maakunnan arviointimenettelyä koskevia 120 -122 §:ää ehdotetaan sovellettavaksi vasta vuoden 2022 alusta, jolloin tehtävien järjestämisvastuu siirtyy sote-maakunnille.

Lisäksi ehdotetaan eräitä tarkentavia siirtymäsäännöksiä. Maakuntavaalien toimittamista ja vaalikelpoisuutta koskevia sote-maakuntalain 74 ja 75 §:iä sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuonna 2022 toimitettavissa maakuntavaaleissa. Sote-maakunnan talousarvio ja tilinpäätös laatimista ja hallinnon ja talouden tarkastamista koskevia sote-maakuntalain säännöksiä (13 ja 14 luku) sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuodelle 2023 tehtävään talousarvioon, tilinpäätökseen ja tilintarkastukseen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain (sote-järjestämislaki) voimaantulosta. Tarkoituksena on, että sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä sote-maakunnille vuoden 2023 alusta lukien. Sote-maakunnan ja valtion viranomaisten on kuitenkin jo ennakkoon varauduttava järjestämisvastuun siirtoon. Sen vuoksi ne säännökset, joiden mukaisesti toimenpiteisiin on tarpeen ryhtyä jo 1 päivänä maaliskuuta 2022 eli sote-maakuntavaltuuston toimikauden alusta, ehdotetaan tulemaan voimaan mainitusta päivästä lukien.

Sote-maakunnan toiminnan näkökulmasta voimaanpanolain keskeiset säännökset liittyvät uudistuksen toimeenpanoon. Maaliskuun alussa tulevat voimaan sote-järjestämislain sote-maakuntien yhteistyöaluetta koskeva 33 §, palvelustrategiaa koskeva 11 § ja sekä sote-maakuntien yhteistyösopimuksen laatimiseen liittyvät 34 ja 35 §:t. Näiden säännösten perusteella sote-maakuntien tulee tehdä kyseisten säännösten edellyttämät päätökset ja toimenpiteet jo vuoden 2022 aikana.

Vastaavasti valtioneuvosto voi näiden 2022 voimaan tulevien säännösten perusteella hyväksyä sote-järjestämislain 26 §:n mukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet. Valtioneuvosto voi myös reagoida 18 §:n mukaisesti, jos sote-maakuntien yhteistyöalueelle ei synny yhteistyösopimusta sekä 19 §:n perusteella ottaa kantaa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tai palvelujärjestelmän kannalta laajakantoisten investointien ja tietojärjestelmäpalvelujen toteuttamisesta.

Myös sosiaali- ja terveysministeriön ja sote-maakuntien välistä neuvottelumenettelyä koskeva sote-järjestämislain 29 § ja palvelujen seuranta koskevat 31 ja 33 §:t tulevat voimaan maaliskuun alussa 2022. Sama koskee asiakkaiden asemaan liittyviä säännöksiä, joista 13 § koskee asiakkaiden palvelukokonaisuuksien ja palveluketjujen määrittelyä.

Lisäksi viranomaisvalvontaa koskevat 40 - 47 §:t, häiriö- ja poikkeustilanteisiin varautumista koskeva 48 § ja muutoksenhakua koskeva 58 § tulevat voimaan maaliskuun alussa 2022.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin pelastustoimen järjestämisestä annettavan lain voimaantulosta sekä pelastustoimen palvelutasopäätösten voimassaolon siirtymäajasta. Ehdotetun momentin mukaan pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 14 §:n mukaiset ensimmäiset pal-

velutasopäätökset tulee tehdä viimeistään 1 päivänä joulukuuta 2023. Ennen ensimmäisen palvelutasopäätöksen tekemistä noudatetaan soveltuvin osin pelastuslain nojalla tehtyjä kyseistä aluetta koskeneita alueen pelastustoimen palvelutasopäätöksiä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen hallinnon ja talouden järjestämisestä Uudellamaalla tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2023.

64§. Kumottavat lait. Pykälässä säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain ja pelastustoimen järjestämislain säätämisen takia kumottavat lait. Laeissa on säädetty sote-maakunnille siirtyviin tehtäviin ja palveluihin liittyvästä hallinnosta ja tehtävistä. Vastaavat säännökset ovat ehdotettavassa järjestämislaissa. Kumottavia lakeja ovat:

- 1) kansanterveyslaki (66/1972);
- 2) erikoissairaanhoidolaki (1062/1989);
- 3) sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annettu laki (733/1992); ja
- 4) laki alueen pelastustoimen valtionavustuksesta (1122/2003).

7.7 Laki sote-maakuntien rahoituksesta

1 luku Yleiset säännökset

1 §. Lain tarkoitus. Sote-maakuntien rahoituksesta annettavaksi ehdotetun lain (sote-maakuntien rahoituslaki) tarkoituksena on säännellä sote-maakuntien valtion rahoituksen kokonaistaloudesta ja kohdentumisesta sote-maakuntakohtaisesti. Ehdotettavassa laissa ei säädettäisi sote-maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien alasta, vaan tehtävistä säädettäisiin erikseen yleisellä tasolla sote-maakuntalain 6 §:ssä ja tarkemmin erityislainsäädännössä. Sote-maakuntalaissa ja erityislainsäädännössä säädetään myös sote-maakunnan toiminnan ohjauksesta.

Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien rahoitus toteutettaisiin rahoituslakiehdotuksen nojalla sote-maakunnille kohdentuvana yleiskatteellisena rahoituksena. Järjestämisvastuulle kuuluvilla tehtävillä tarkoitettaisiin sote-maakunnille lailla tai lain nojalla säädettyjä tehtäviä (lakisääteiset tehtävät). Sote-maakuntien rahoituslain mukainen valtion rahoitus ei siten kattaisi sote-maakuntien sote-maakuntalain 6 §:n 1 momentin nojalla itselleen ottamia tehtäviä, vaan nämä tehtävät sote-maakuntien tulisi rahoittaa muista tulonlähteistään.

Sote-maakuntien järjestämisvastuulle uudistuksessa siirtyvien tehtävien rahoitusta on tarkoitus koota ensisijaisesti valtiovarainministeriön pääluokkaan perustettavalle sote-maakuntien valtionrahoitusmomentille. Rahoituslakiehdotuksen nojalla myönnettävää rahoitusta ei ole tarkoitettu käytettäväksi sote-maakuntien niihin tehtäviin, joiden rahoituksesta on säädetty muun lain nojalla tai määrärahat on budjetoitu talousarvioon valtionrahoitusmomentin ulkopuolelle.

Lähtökohtana on, että valtion rahoitus olisi kattava sote-maakuntien järjestämisvastuulle kuuluvien kaikkien tehtävien hoitamiseen, eikä sote-maakunnilla olisi valtion rahoituksen ja palve-

luista perittävien asiakas- ja käyttömaksujen lisäksi muita merkittäviä tulolähteitä. Sote-maakuntien lainanottovaltuudesta investointien rahoitukseen sekä investointien ohjauksesta säädettäisiin sote-maakuntalaissa. Sote-maakuntien verotusoikeutta selvitetään erikseen parlamentaarisessa valmistelussa.

Pykälän 2 momentissa otettaisiin huomioon se, että Uudellamaalla sote-maakuntien tehtävistä vastaa neljän sote-maakunnan ohella Helsingin kaupunki. Sote-maakuntien rahoituslakia sovellettaisiin myös Helsingin kaupungin järjestämisvastuulle kuuluvien sote-maakunnille laissa säädettyjen tehtävien rahoitukseen vastaavasti kuin sote-maakuntiin. Helsingin kaupungin asema poikkeaa kuitenkin sote-maakunnista, koska Helsingillä on kuntana mahdollisuus ainakin periaatteessa rahoittaa näitäkin palveluja myös yleisen toimialansa puitteissa omilla kunnallisverotuloillaan. Helsingin kaupungin talouden eriyttämisestä sen vastuulle kuuluvien sote-maakuntien tehtävien osalta säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (19 §). Rahoituslain sääntelyssä Helsingin kaupungin erityisasema otettaisiin huomioon valtion rahoituksen perusteena olevaa kustannuspohjaa koskevassa 5 §:ssä. Mainitun pykälän mukaan kunnan yleisen toimialan perusteella annettua rahoitusta (esimerkiksi myyntitulona tai avustuksena) ei otettaisi huomioon sote-maakuntien rahoituksen perustana olevissa käyttökustannuksissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa säädetään lisäksi eräitä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä HUS-maakuntayhtymän järjestämisvastuulle. Sote-maakuntien rahoituslain mukaisella rahoituksella on tarkoitus kattaa myös näiden tehtävien rahoitus. Rahoitus maksettaisiin sote-maakunnille ja Helsingin kaupungille ja se sisältyisi sote-maakuntien rahoituslain perusteella maksettavaan yleiskatteelliseen rahoitukseen. Uudenmaan sote-maakunnat ja Helsinki vastaisivat HUS-maakuntayhtymän kustannuksista perussopimuksessa sovitulla tavalla. Pykälän 3 momentin mukaan lakia ei sovelleta Ahvenanmaan maakunnassa.

2 §. Määritelmät. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin lain soveltamisen kannalta keskeisimpien määritelmien sisällöstä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa määriteltäisiin, mitä laissa tarkoitetaan laskennallisilla kustannuksilla. Laskennallinen kustannus on 13 §:ssä tarkoitettujen sosiaali- ja terveydenhuollon määrätymisperusteiden ja 21 §:ssä tarkoitettujen pelastustoimen määrätymisperusteiden perusteella sote-maakunnille maksettava valtion rahoituksen euromäärä.

Momentin 2 kohdassa määritelty perushinta olisi sote-maakunnan laskennallisten kustannusten ja määrätymisperusteiden asukaskohtainen hinta tai peruste, jonka määrä vahvistettaisiin 6 §:n perusteella ja perushintojen käyttöä koskevien 13 ja 21 §:ssä säädettyjen asetuksenantovaltuuksien nojalla vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Perushinta olisi valtion rahoituksen laskennan lähtökohta. Perushinnat ovat väline, jolla säädellään sote-maakuntien kokonaisrahoituksen määrää ja rahoituksen jakautumista eri määrätymisperusteille. Asetuksella säädettäisiin vuosittain sote-maakunnan asukaskohtaisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttöä kuvaavien laskennallisten palvelutarpeiden perushinnoista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, asukastiheyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, saaristoisuuden, saamenkielisyyden sekä pelastustoimen tehtävien perushinnoista.

Momentin 3—5 kohdissa ehdotettavat varainhoitovuoden, asukastiheyden ja vieraskielisen henkilön käsitteet vastaisivat sisällöltään voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 4 §:n vastaavia määritelmiä. Momentin 6 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi kaksikielisen sote-maakunnan määritelmästä. Kaksikielisellä sote-maakunnalla tarkoitettaisiin kielilain (423/2003) 6 §:n mukaista kaksikielistä sote-maakuntaa. Mainitun pykälän mukaan sote-maakunta on kaksikielinen, jos sote-maakunnan alueella on vähintään yksi kaksikielinen kunta. Momentin 7 kohdassa säädettäisiin saamenkielisen määritelmästä vastaavalla tavalla kuin voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 4 §:n 1 momentin 9 kohdassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rahoituksen laskennassa käytettävän sote-maakunnan asukasmäärän määräytymishetkestä. Tieto määräytyisi Tilastokeskuksen väestörakennetilastossa varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa olevien tietojen mukaan.

2 luku **Valtion rahoituksen periaatteet**

3 §. *Valtion rahoitus sote-maakunnille.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi siitä, miten sote-maakunnille kohdennettava valtion rahoitus kokonaisuudessaan muodostuu. Rahoitus kohdennettaisiin sote-maakunnille yhtäältä asukasmäärän ja toisaalta palvelutarvetta ja palvelujen kustannuksia aiheuttavien olosuhdetekijöiden sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuvaavien kertoimien perusteella.

Sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen nettokustannukset ovat vuoden 2020 tasossa arviolta noin 19 056 miljoonaa euroa. Näistä noin 18 613 miljoonaa euroa muodostuu sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksista ja noin 443 miljoonaa euroa pelastustoimen kustannuksista. Nämä kustannukset rahoitettaisiin esitykseen sisältyvällä valtion rahoituksella. Lisäksi sote-maakuntien yleiskatteelliseen rahoitukseen yhdistetään nykyinen sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan erillismomentti Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (3 miljoonaa euroa).

Uudistuksen valmistelun yhteydessä päätettyjen periaatelinjausten mukaan sote-maakunnilla ei olisi omaa verotusoikeutta ainakaan välittömästi uudistuksen voimaantulon jälkeisinä vuosina. Tarkoituksena myös on, että sote-maakunnilla olisi ainakin ennen omaa verotusoikeutta vain rajattu oikeus lainanottoon. Näin ollen sote-maakuntien tulot koostuisivat käytännössä lähes yksinomaan valtion rahoituksesta sekä palvelujen tuottamisesta perittävistä asiakas- ja käyttömaksuista.

Sote-maakuntien kustannuksiin sisällytetään myös poistot ja siten vastaavasti sote-maakuntien rahoituksessa otettaisiin huomioon investoinnit. Sote-maakunnat rahoittaisivat valtion yleiskatteisella rahoituksella korvausinvestoinnit toimitiloihin, laitteistoon, koneisiin ja muuhun irtaimistoon. Lisäksi sote-maakuntalaissa säädettäisiin sote-maakunnan lainanottovaltuudesta. Sote-maakunta voisi valtioneuvoston tilikausittain päättämän valtuuden nojalla nostaa lainaa, jonka se saisi käyttää uus- ja laajennusinvestointeihin.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi valtion rahoituksen kohdentamisperusteista. Rahoituksen kohdentamisen painoarvoista säädettäisiin uudistuksen voimaantulovuotta edeltävän vuoden tilanteen mukaan. Rahoituksesta yhteensä 14,622 prosenttia kohdennettaisiin asukasperusteisesti ja 79,705 prosenttia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen perusteella. Muiden määräytymistekijöiden perusteella kohdennettaisiin 5,674 prosenttia rahoituksesta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon 3 luvussa ehdotettu asukasmäärään perustuva rahoitus muodostaisi 13,424 prosenttia eli noin 2 499 miljoonaa euroa ja palvelutarpeeseen perustuva rahoitus 81,6 prosenttia eli noin 15 189 miljoonaa euroa sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksesta. Terveydenhuollon palvelutarpeen osuus olisi 48,274 prosenttia eli noin 8 985 miljoonaa euroa, vanhustenhuollon palvelutarpeen osuus 16,141 prosenttia eli noin 3 005 miljoonaa euroa ja sosiaalihuollon palvelutarpeen osuus 17,185 prosenttia eli noin 3 199 miljoonaa euroa rahoituksesta.

Sote-maakunnille maksettaisiin lisäksi 1,500 prosenttia eli noin 279 miljoonaa euroa harvaan asutukseen (16 §), 2,000 prosenttia eli noin 372 miljoonaa euroa vieraskielisten asukkaiden tarpeista (17 §), 0,350 prosenttia eli noin 65 miljoonaa euroa kaksikielisuudesta (18 §) ja 0,113 prosenttia eli noin 21 miljoonaa euroa saaristoisuudesta (19 §) sekä 0,013 prosenttia eli 2,5 miljoonaa euroa saamenkielisuudesta aiheutuviin kustannuksiin perustuen (20 §). Edellä mainitut olosuhteita kuvaavat määrätymistekijät muodostaisivat 3,976 prosenttia sote-maakuntien laskennallisesta rahoituksesta. Sote-maakunnat saisivat myös yhden prosentin eli noin 186 miljoonaa euroa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (15 §) perustuen.

Sote-maakunnille maksettaisiin valtion rahoitusta myös 4 luvun mukaisesti pelastustoimen tehtävien laskennallisiin kustannuksiin. Asukasmäärän perusteella määräytyisi pelastustoimen rahoituksesta 65 prosenttia eli noin 288 miljoonaa euroa, joka merkitsisi koko maan tasolla sote-maakuntien rahoituksesta 1,510 prosenttia (21 §). Asukastiheyden (22 §) perusteella määräytyisi 5 prosenttia eli noin 33 miljoonaa euroa, joka merkitsisi koko maan rahoituksesta 0,116 prosenttia. Pelastustoimen riskitekijöiden (23 §) mukaan määräytyisi 30 prosenttia rahoituksesta eli noin 133 miljoonaa euroa, joka olisi koko maan tasolla yhteensä 0,697 prosenttia sote-maakuntien rahoituksesta.

Määrätymistekijät	Osuus sote-palveluiden rahoituksesta	Osuus pelastustoimen rahoituksesta	Osuus sote-maakuntien yhteenlasketusta rahoituksesta
Asukasperusteisuus	13,424 %	65,000 %	14,622 %
Sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetekijät, josta	81,600 %		79,705 %
Terveydenhuolto	48,274		47,152
Vanhustenhuolto	16,141		15,767
Sosiaalihuolto	17,185		16,786
Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen	1,000 %		0,977 %
Asukastiheys	1,500 %	5,000 %	1,581 %
Vieraskielisyys	2,000 %		1,954 %
Kaksikielisyys	0,350 %		0,342 %
Saaristoisuus	0,113 %		0,110 %
Saamenkielisyys	0,013 %		0,013 %

Pelastustoimen riskitekijät		30,000 %	0,697 %
-----------------------------	--	----------	---------

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että voimaantuloavuodesta lähtien osuudet muuttuisivat vuosittain määräytymistekijöiden perusteella kohdistuvan rahoituksen muutosten mukaisesti. Esimerkiksi sote-maakuntien rahoituksen tasoa tarkistettaessa seuraavalle varainhoitovuodelle sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu otettaisiin huomioon etukäteen, toisin kuin pelastustoimen tehtävissä (7 §), mikä muuttaisi osaltaan määräytymistekijöiden perusteella kohdistuvan rahoituksen osuuksia. Lisäksi myös mahdolliset sote-maakuntien tehtävämuutokset ja uudet lakisäätteiset tehtävät muuttaisivat rahoitusosuuksia. Koska nämä muutokset perustuisivat suoraan nyt säädettäväksi ehdotetun lain säännöksiin, osuuksia ei ehdoteta päivitettäväksi vuosittain laissa. Säättämistapa vastaa tältä osin kunnan peruspalvelujen valtionosuusuudistusten yhteydessä noudatettua säättämistapaa.

Pykälän 3 momentin perusteella valtion rahoituksen kustannuspohja vastaisi suuruudeltaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämistä vastuun piiriin kuuluvien sote-maakunnan tehtävien 13 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten sekä 21 §:ssä tarkoitettujen pelastustoimen laskennallisten kustannusten yhteismäärää.

Pykälän 4 momenttiin sisältyisi informatiivinen säännös, jossa viitattaisiin sote-maakuntien valtiontakauksia koskevaan sääntelyyn. Sote-maakuntalain 3 luvussa olisi säännökset sote-maakunnalle myönnettävistä valtion takauksista. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaansaattamista koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaansaattamista koskevan uudistuksen toimeenpanosta annetussa laissa (32 §) säädettäisiin valtion takauksista sote-maakunnille kuntayhtymiltä siirtyvien lainojen osalta. Muutoin valtion lainananto tapahtuu valtion lainanannosta ja valtion takauksesta annetun lain (449/1988) puitteissa.

4 §. *Sote-maakunnan päätösvalta rahoituksen käytössä.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi sote-maakunnan itsenäisestä päätösvallassa valtion rahoituksen käytössä. Säännös vastaisi sote-maakuntien itsehallintoa koskevia yleisiä periaatteita. Pykälässä viitataan myös eräisiin muualla lainsäädännössä oleviin rajoituksiin sote-maakunnan päätösvallassa. Mainittu sääntely olisi tarpeen erityisesti palvelujärjestelmän yhtenäisen alueellisen ja valtakunnallisen järjestämisen sekä kustannusten ohjauksen turvaamiseksi.

Ehdotettavan 1 momentin nojalla sote-maakunta päättäisi saamansa valtion rahoituksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen. Tämä valtion rahoituksen yleiskatteisuutta kuvaava periaate vastaisi käytännössä nykyisessä kuntien peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmässä omaksuttua periaatetta, vaikka vastaavaa nimenomaista säännöstä ei ole nykyisessä kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetussa laissa.

Pykälän 2 momentin nojalla sote-maakunnalla olisi oikeus periä asiakas- ja käyttömaksuja järjestämiensä palvelujen käytöstä siten kuin niistä erikseen säädetään sekä päättää maksutulojen käytöstä. Maksutuloilla ei olisi välitöntä vaikutusta yksittäisen sote-maakunnan rahoituksen suuruuteen siten, että esimerkiksi maksutulojen ennakoitua suurempi kasvu aiheuttaisi valtion rahoituksen alentamisen. Maksutulot vähennettäisiin valtion rahoituksen perusteena olevista käyttökustannuksista koko maan tasolla siten kuin 5 §:ssä säädetään.

Pykälän 3 momentissa viitattaisiin sote-maakunnan rahoituksen käyttöä koskevan päätösvallan rajoituksiin. Sote-maakuntien rahoituslain 11 §:ssä tarkoitettuun lisärahoitukseen voitaisiin liittää yksittäistä sote-maakuntaa velvoittavia ehtoja.

Sote-maakunnan tulisi saamansa valtion rahoituksen ja perimiensä maksutulojen turvin rahoittaa sekä järjestämiensä palvelujen aiheuttamat toimintamenot että tarpeelliset investoinnit. Tarkoituksena on, että sote-maakuntien oikeus ottaa pitkäaikaista lainaa olisi lähtökohtaisesti kielletty. Sote-maakunta voisi ottaa lyhytaikaista lainaa erityisesti maksuvalmiuden turvaamiseksi. Lisäksi investointien rahoitukseen liittyvästä sote-maakunnan lainanottovaltuudesta säädettäisiin sote-maakuntalain 15 §:ssä ja sote-maakuntien investointien ohjauksesta sote-maakuntalain 16 §:ssä.

Myös sote-maakuntalain 120—122 §:ssä säädetty arviointimenettely rajoittaisi sote-maakunnan päätösvaltaa taloudellisesti merkittävissä asioissa. Sote-maakuntalain 122 §:n mukaan arviointimenettelyn käynnistämisen jälkeen sote-maakunnan viranomaisen saisi tehdä päätöksen, jolla olisi merkittäviä, pitkäaikaisia vaikutuksia sote-maakunnan talouteen tai joka olisi arviointiryhmän toimenpide-ehdotusten vastainen, vain jollei päätöstä välttämättömistä syistä ja asian kiireellisyyden vuoksi voida lykätä.

5 §. *Valtion rahoituksen perusteena olevat kustannukset.* Valtion rahoituksen tarkoituksena on turvata sote-maakunnille riittävät ja oikeasuhtaiset taloudelliset edellytykset suoriutua lakisääteisten tehtävien järjestämisestä.

Perustuslakivaliokunta arvioi maakuntien rahoituksen perustuslaillisia reunaehtoja edellisen vaalikauden ehdotuksesta antamissaan lausunnoissa (PeVL 26/2017 vp, PeVL 15/2018 vp, PeVL 65/2018 vp). Perustuslakivaliokunta totesi, että maakuntien rahoituksen riittävyydestä ei ole kuntien rahoitusperiaatteen kaltaista perustuslakivaliokunnan käytäntöä. Valiokunnan mukaan perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisveloitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että maakunnilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään. Valiokunnan mukaan maakuntien rahoituksen perusteltu lähtökohta on myös, että tehtävistä säädettyä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti maakuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan. Ratkaisevassa asemassa maakuntien sote-palvelujen järjestämistehtävän asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen. Olennaista on, että sote-palvelujen rahoituksen on riittävästi vastattava palvelutarvetta ja turvattava se, etteivät sote-palveluista perittävät asiakasmaksut suuruudellaan siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin.

Pykälän 1 momentin mukaisesti valtion rahoituksen perusteena olisivat sote-maakuntien yhteenlasketut sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen käyttökustannukset sekä suunnitelman mukaiset poistot ja arvonalentumiset. Käyttökustannuksiin sisältyvät sote-maakuntien toiminnan kustannuksista muun muassa henkilöstömenot, toimitiloista maksetut ja sisäiset vuokrat ja muut korvaukset sekä laitteisto-, materiaali- ja muun irtaimiston hankinnat. Suunnitelman mukaiset poistot ja arvonalentumiset kattavat sote-maakuntien kustannuksia korvausinvestointeihin kuten toimitilainvestointeja ja pitkävaikutteisia laitteistohankintoja koskevia investointeja. Tämän lisäksi sote-maakunnilla olisi investointien rahoittamista varten valtioneuvoston tilikausittain päättämä lainanottovaltuus, josta säädetään sote-maakuntalaissa.

Rahoitusta tarkistettaessa kustannuksina ei pidetä hankintoihin sisältyvää arvonalisäveroa. Arvonalisävero korvattaisiin sote-maakunnille samalla tavalla kuin kunnille tässä laissa säädetystä

valtion rahoituksesta erillisessä palautusjärjestelmässä. Rahoituksessa huomioon otettavista kustannuksista ei kuitenkaan vähennettäisi sellaisten hankintojen arvonlisäveroa, joista ei saa tehdä vähennystä arvonlisäverolain (1501/1993) 114 §:n mukaisesti.

Huomioon otettavista käyttökustannuksista vähennettäisiin vuosikohtaisesti asiakas- ja käyttömaksutulot, sote-maakuntien saamat myyntitulot sekä avustukset, joita olisivat erilaiset valtionavustukset ja mahdolliset kuntien yleisen toimialan puitteissa sote-maakunnille antamat avustukset sekä EU-rahoitus. Kaikkien näiden erien tarkastelu toteutettaisiin valtakunnallisena. Valtion rahoitus laskettaisiin siten nettomenoperusteisesti. Huomioitavista käyttökustannuksista ei sen sijaan vähennettäisi sote-maakunnan 11 §:n perusteella saamaa lisärahoitusta.

6 §. Valtion rahoituksen taso. Pykälän 1 momentin mukaan valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuisi sote-maakuntien edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Laskennallisilla kustannuksilla tarkoitetaan lain 3 ja 4 luvun mukaan määräytyviä sote-maakuntien kustannuksia.

Sote-maakuntien koko maan rahoituksen tasoa korotettaisiin vuosittain siten kuin 7—10 §:ssä säädetään. Rahoituksen tasossa otetaan siten vuosittain etukäteen huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu, kustannustason nousu sekä sote-maakuntien mahdolliset uudet tehtävät. Jälkikäteen tarkistetaan vuosittain valmistuneiden tilinpäätöstietojen perusteella sote-maakuntien koko maan tason toteutuneet kustannukset vastaamaan kyseisen tilinpäätösvouden laskennallisia kustannuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan pelastustoimen rahoituksen tason korottamiseen ei kuitenkaan sovellettaisi 7 §:ää. Pelastustoimen palvelutarpeen ei arvioida kasvavan sote-palveluja vastaavasti.

7 §. Palvelutarpeen muutoksen huomioon ottaminen. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että valtion rahoituksen koko maan tasoa tarkistettaessa otettaisiin vuosittain etukäteen huomioon arvioitu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen muutos. Palvelutarpeen muutoksen arvioinnin perusteena käytettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämän sosiaalimenojen analyysimallin, SOME-mallin mukaista arvioitua palvelutarpeen kasvua.

SOME-mallissa julkiset menot jaetaan kolmeen osa-alueeseen, jotka kattavat eläkkeet, muut tulonsiirrot sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kustannukset. Näiden kehitys selittyy olennaisesti väestökehityksen kautta syntyvillä vaikutuksilla, volyymin kehityksellä. Yhteistä kaikkien menojen tarkastelulle on niiden jakaminen sukupuoli-, ja vuosi-ikäluokkakohtaisesti, jolloin Tilastokeskuksen väestöennusteen perusteella voidaan projisoida menojen kehitystä tulevaisuudessa joko menojen nykyrakenteen perusteella tai vaihtoehtoisin oletuksin sukupuoli- ja ikäluokkakohtaisten menojen kehityksestä. Tarkastelu on sosiaali- ja terveystalvelujen osalta ulotettu myös aluetasolle, jossa arviointi tapahtuu sairaanhoitopiirien tasolla sekä maakuntatasolla.

SOME-mallin mukainen laskenta nojaa lähtökohtaisesti oletukseen, että menojen jakautuminen eri toimenpiteisiin ja etuisuuksiin kunkin ikäryhmän sisällä säilyy nykyisen kaltaisena – poikkeuksena eläkkeet - mutta ikäryhmien koon muuttuessa väestöennusteen mukaisesti muuttuvat toimenpiteiden kokonaiskustannukset ikäryhmien muutoksen mukaisesti. Vaihtoehtoinen tapa tulkita laskentaa on ajatella tuloksen edustavan toimenpiteiden kustannuksia eri ikäryhmien asiakasta kohden, jolloin asiakasmäärien kehitystä ikäryhmittäin ennustetaan väestöennusteen mukaisesti.

SOME-mallilla tuotettuja kehitysarvioita käytetään myös valtiovarainministeriössä julkisen talouden kestävyysvajearvion laadinnassa.

SOME-mallin mukaan väestön ikärakenteen muutoksesta aiheutuvaksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvuksi arvioidaan vuosina 2023—27 keskimäärin noin 1,2 prosenttia vuosittain.

Ehdotetun 1 momentin mukaisesti palvelutarpeen kasvu otettaisiin huomioon siihen määrään asti, että käyttökustannusten vuosittainen kasvu vastaa 80 prosenttia edellä mainitun SOME-mallin mukaisesta vuosittaisesta kasvusta. Säännös merkitsisi sitä, että sote-maakunnilla olisi kannuste sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusten kasvun hillintään. Säännös muodostaisi siten kytköksen uudistuksen yhtenä tavoitteena olevaan kustannusten kasvun hillinnän tavoitteen sekä julkisen talouden kestävyuden turvaamiseen.

Lain voimaantulovuotena ja sitä seuraavana vuotena SOME-mallin mukaan arvioitu vuosittainen palvelutarve otettaisiin kuitenkin siirtymäsäännösten (36 §) mukaisesti huomioon kokonaisuudessaan.

SOME-malli perustuu nykyisiin palvelurakenteisiin ja toimintatapoihin eikä pidä sisällä tuottavuuden kasvua. Sote-maakunta voi omalla päätöksenteollaan vaikuttaa kustannuskehitykseen kehittämällä palveluprosesseja kustannustehokkuutta ja -vaikuttavuutta tavoitellen. Käyttökustannuksista hieman yli puolet muodostuu henkilöstökuluista, minkä vuoksi palkkakehityksellä ja työn tuottavuuden parantamisella on keskeinen merkitys. Ehdotettavat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaki sekä pelastustoimen järjestämislaki ja sote-maakuntalaki sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan erityislainsäädännön muutokset sisältävät uudistuksia, joiden tarkoituksena on mahdollistaa kustannusten kasvun hillintä sekä edistää resurssien kustannusvaikuttavaa kohdentamista, kun samalla ohjattaisiin ja valvottaisiin palvelujärjestelmää sen varmistamiseksi, että asukkaiden perusoikeudet toteutuvat.

Jos sote-maakuntien rahoitus tarkistettaisiin etukäteen täysimääräisesti vastamaan arvioitua palvelutarpeen kasvua, sote-maakunnilla ei olisi kannustinta hidastaa kustannusten nousua. Valtion laskennallisen rahoituksen tasoa ei tulisi kuitenkaan täysin irrottaa sote-maakuntien toteutuneista käyttökustannuksista, jotta sote-maakunnilla on edellytykset hoitaa niille osoitetut tehtävät. Tämän vuoksi ehdotetussa 10 §:ssä säädettäisiin laskennallisten kustannusten tarkistamisesta vuosittain jälkikäteen vastaamaan sote-maakuntien toteutuneita kustannuksia.

Pykälän 2 momentin mukaan palvelutarpeen arvioitu kasvu tarkistettaisiin SOME-mallin perusteella vähintään neljän vuoden välein. Tällöin on mahdollista ottaa huomioon tuoreeltaan myös uusimman väestöennusteen tiedot, jotka olennaisesti vaikuttavat SOME-mallin mukaiseen arvioon. Siirtymäsäännöksissä säädettäisiin, että ensimmäinen tarkistus tehtäisiin vuodesta 2023 lukien, jolloin tätä koskeva esitys tulisi antaa eduskuntaan jo ennen lain voimaantuloa viimeistään syksyllä 2022.

8 §. Kustannustason muutoksen huomioon ottaminen. Sote-maakuntien koko maan rahoituksen tasoa ehdotetaan tarkistettavaksi vuosittain etukäteen ottamalla huomioon myös kustannustason muutos. Pykälän 1 momentin mukaisesti valtion rahoituksessa huomioon otettava kustannustason muutos määräytyisi sote-maakuntien hintaindeksin mukaisesti. Sote-maakuntien hintain-

deksin muodostuksessa yleisenä periaatteena olisi pyrkiä mahdollisimman yksinkertaiseen, selkeään ja läpinäkyvään indeksiin, joka kuvaa riittävän hyvin sote-maakuntien kustannustason nousua.

Pykälän 2 momentin mukaan sote-maakunnan hintaindeksi muodostuisi yleisestä ansiotasoindeksistä, kuluttajahintaindeksistä ja maakuntatyönantajan sosiaaliturvamaksujen muutoksesta. Ansiotasoindeksin painokerroin olisi 0,60 kuluttajahintaindeksin painokerroin 0,30 ja maakuntatyönantajan sosiaaliturvamaksujen muutoksen painokerroin 0,10. Indeksien laskennasta säädetäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, jota koskeva luonnos on tämän esityksen liitteinä. Sote-maakuntaindeksiä koskeva ennuste julkistettaisiin julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvioesityksen yhteydessä ja indeksien laskemisesta vastaisi valtiovarainministeriö.

Yleisen ansiotasoindeksien käyttö sote-maakuntaindeksiä laskettaessa on perusteltua, sillä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajat eivät voi suoraan vaikuttaa ansiotasoindeksien kehitykseen ja tämä hillitsee myös tuottajien välistä palkkakilpailua. Näin vältetään mahdollinen tilanne, jossa tuottajilla ei olisi riittäviä kannusteita täyden valtion rahoituksen tapauksessa hillitä palkkauskustannusten kasvua. Lisäksi kilpailun lisääntyminen tullee yhdenmukaistamaan julkisen ja yksityisen sektorin palkanmuodostusta.

Kuluttajahintaindeksillä pyritään mittaamaan muiden kuin palkkojen ja palkkasidonnaisten maksujen kustannustasossa tapahtuneita muutoksia. Käytännössä tämä kuvaa lähinnä tavaroiden ja palvelujen hintojen muutoksia. Yleisen kuluttajahintaindeksien käytölle on samat perusteet kuin yleisen ansiotasoindeksien käytölle.

Palkkasidonnaisina maksuina pidetään kuntien maksamiin palkkoihin liittyviä sote-maakuntien työnantajina suorittamia sairausvakuutus-, työttömyysvakuutus- ja eläkemaksuja. Yksittäiset sote-maakunnat eivät voisi vaikuttaa lakisääteisten palkkasidonnaisten maksujen määräytymiseen.

Lain voimaantulon jälkeen sote-maakunta järjestäisi ja hankkisi palvelujen järjestäjänä pääsääntöisesti palveluja ja palvelukokonaisuuksia, joissa työpanoksen osuus olisi huomattavan suuri. Siksi sote-maakuntaindeksiä muodostettaessa suurin paino tulee asettaa palkkasidonnaisille menoille. Palkkauskustannusten osuus kuntien ja kuntayhtymien sote-maakuntiin siirtyvistä kustannuksista oli noin puolet vuonna 2018. Lisäksi palvelujen ostot olivat noin kolmanneksen sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannuksista. Myös ostopalvelujen kustannuksista suuri osa muodostuu henkilöstömenoista.

9 §. Tehtävämuutosten huomioon ottaminen. Pykälän mukaisesti vuosittaisessa sote-maakuntien koko maan rahoituksen tason tarkistamisessa otettaisiin täysimääräisesti huomioon sote-maakuntien lakisääteisiin tehtäviin kohdistuvat muutokset ja uudet tehtävät. Kustannusten tarkistuksessa otettaisiin huomioon sote-maakuntien tehtävien laajuuden tai laadun muutos lakisääteisten muutosten lisäksi silloin, kun muutos aiheutuu valtion talousarvioratkaisuista. Sanottuja ratkaisuja voidaan tehdä tilanteissa, joissa tehtävien hoito on sidottu lainsäädännössä valtion talousarviossa varattuun määrärahaan tai rahoituksen vähimmäistaso ei perustu lainsäädäntöön.

Momenttiin sisältyisi informatiivinen säännös, jonka mukaan valtion rahoitusta voitaisiin korottaa tai alentaa tehtävien laajuuden tai laadun muutoksen perusteella. Muutos toteutettaisiin

kohdentamalla muutoksen kohteena olevan tehtävän arvioitu kustannus- ja siten rahoitustason muutos tehtävään kytkeytyvän perushinnan tai -hintojen perusteena oleviin laskennallisiin kustannuksiin.

Lisäksi momenttiin sisältyisi informatiivinen säännös, jossa tarkennettaisiin pelkästään valtion talousarviossa tehtävien ratkaisuin toteutettavia tehtävien laajuuden tai laadun muutoksia. Säännöksen mukaan tehtävien laajuuden tai laadun muutos voisi perustua valtion talousarvioon siltä osin kuin sote-maakunnan tehtäviä koskevasta lainsäädännöstä ei muuta aiheudu. Siten lain tai asetuksen muutokseen kytkeytymättömällä valtion talousarvioratkaisulla voitaisiin muuttaa tehtävien laajuutta tai laatua sellaisissa tehtävissä, joiden osalta sote-maakunnan järjestämisvastuu määräytyy sen perustella, missä laajuudessa valtion talousarviossa on osoitettu rahoitusta tehtävien hoitamiseen. Pelkästään valtion talousarvioon perustuvaa tehtävien laajuuden tai laadun muutosta rajoittaisi se, mitä sote-maakuntien tehtäviä ohjaavasta lainsäädännöstä muuten johdaisi. Lisäksi sanottuja pelkästään talousarvioon perustuvia ratkaisuja rajoittaisi rahoitusperiaate ja sen varmistaminen, että sote-maakunnilla on tosiasialliset edellytykset suoritua velvoitteistaan.

Esitetyn muutoksen aiheuttamat kustannukset tulisi pyrkiä arvioimaan siten perusteellisesti, että sote-maakunnilla olisi muutoksiin esitettävän lisärahoituksen turvin tosiasialliset mahdollisuudet suoritua niille osoitetuista tehtävistä ja velvoitteista eikä sote-maakuntien kustannukset nousisi muutoksen johdosta sitä koskevan lisärahoituksen tasoa enemmän.

Taloudellisten vaikutusten arviointia varten on kehitetty erilaisia välineitä, joiden merkitys tulisi korostamaan ja joiden päivitystarpeita kuin myös muuta arviointimenettelyn ohjauksen kehittämistä jouduttaneen jatkossa arvioimaan. Esimerkiksi Oikeusministeriön Säädösehdotusten vaikutusten arviointi ohjeisiin (Oikeusministeriö Julkaisu 2007:6) sisältyy taloudellisten vaikutusten arviointia koskeva osio. Lisäksi Kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnan taloudellisten vaikutusten arviointijaosto on valmistellut taloudellisten vaikutusten arviointiin tarkoitettua laskentakehikon erityisesti kuntia koskevan säädösvalmistelun tueksi.

Valtioneuvoston kansliaan on perustettu vuonna 2015 riippumaton ja itsenäinen lainsäädännön arviointineuvosto, jonka tehtävänä on antaa lausuntoja hallituksen esityksistä ja niiden vaikutusarvioinneista. Arviointineuvoston tavoitteena on muun muassa lisätä lainvalmistelun ja erityisesti hallituksen esitysten vaikutusarviointien laatua.

Lisäksi valtioneuvoston yleisistunnossa käsiteltävät tai ministeriön päätösvaltaan kuuluvat taloudellisesti merkittävät asiat käsitellään valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa ennen niitä koskevan päätöksen tekemistä. Asioiden käsittelystä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa annetun valtioneuvoston määräyksen mukaisen asioiden käsittelyn tarkoituksena on muun muassa se, että toimenpiteet ovat taloudellisesti ja yhteiskunnan kokonaisedun kannalta tarkoituksenmukaisia ja riittävästi perusteltuja, ja että määrärahojen käytössä ja muussa talousarvion soveltamisessa otetaan valtiontaloudellisten näkökohtien lisäksi huomioon muut julkistaloudelliset sekä myös kansantaloudelliset näkökohdat.

10 §. Toteutuneiden kustannusten huomioon ottaminen. Pykälässä ehdotetaan, että sote-maakuntien koko maan rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan huomioon vuosittain jälkikäteen sote-maakuntien tilinpäätöstietojen mukaiset toteutuneet kustannukset varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta. Kyseisen vuoden laskennallisten kustannusten ja 5 §:ssä tarkoitettujen toteutuneiden kustannusten erotus otettaisiin huomioon sote-

maakuntien rahoituksen tasossa rahoituksen tasoa lisäävänä tai vähentävänä tekijänä. Esimerkiksi jos vuoden 2023 toteutuneet kustannukset olisivat 50 miljoonaa euroa kyseisen vuoden laskennallisia kustannuksia pienemmät, erotus lisättäisiin jälkikäteen vuoden 2025 rahoituksen tasoon.

Ehdotetun jälkikäteisen rahoituksen tason tarkistaminen vastaisi peruseriaatteiltaan kunnan peruspalvelujen valtionosuuden vuotuista valtion ja kuntien välistä kustannustenjaon tarkistusta, jossa tarkistetaan laskennalliset kustannukset, perushinnat ja rahoitus toteutuneiden kustannusten mukaisiksi. Valtio osallistuu kuntien laskennallisiin kustannuksiin valtionosuusprosentin mukaisella osuudella. Kuntien osalta tarkistukseen sisältyy kannuste kustannusten kasvun hillintään, koska kuntien rahoituksesta valtionosuus muodostaa vain neljäsosan. Sote-maakuntien rahoitus tulee sen sijaan kokonaisuudessaan valtiolta.

Laskennallisen rahoituksen tasoa ei tulisi täysin irrottaa sote-maakuntien toteutuneista käyttökustannuksista, jotta sote-maakunnilla on edellytykset hoitaa niille osoitetut tehtävät. Sote-maakuntien toteutunut kustannustaso on osaltaan viitetietoa viime kädessä perustuslakiin perustuvista yksilöiden tarpeista ja siten yksi mittari arvioitaessa oikeuden riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ja pelastustoimen edellyttämää rahoitustarvetta. Tämän mukaisesti rahoituksen tarkistuksessa olisi yhtenä lähtökohtana käytettävä toteutuneita kustannuksia. Sääntelyn tarkoituksena on turvata sote-maakuntien perustuslain 19 §:ssä tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä perustuslain 7, 15, ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin kytkeytyvien pelastustoimen palvelujen järjestäminen.

Koska rahoituksen tarkistaminen tehtäisiin koko maan tasolla, rahoitusmalli ei siten jälkikäteistarkistukseen huomioon otettuna olisi yksittäisen sote-maakunnan kannalta kustannusperusteinen. Rahoitus kohdentuisi yksittäisille sote-maakunnille rahoituslain määräytymistekijöiden mukaisesti laskennallisena rahoituksena.

Sote-maakunnilla on sote-maakuntalaissa säädetyllä tavalla valtuus ottaa rajoitetusti pitkäaikaisia lainaa investointiensa rahoittamiseksi. Esimerkiksi toimitiloista aiheutuvat kustannukset tulevat siten huomioon otetuiksi sote-maakuntien toteutuneissa kustannuksissa vuokrina ja leasing-maksuina käyttökustannuksissa sekä sote-maakunnan omina investointeina toteutettuina suunnitelman mukaisten poistojen kautta.

Sote-maakunnan saamaa 11 §:ssä tarkoitettua lisärahoitusta ei otettaisi huomioon kyseisen sote-maakunnan seuraavan vuoden rahoitusta korottavana tekijänä. Sen sijaan lisärahoitus tulisi otetuksi huomioon kustannusten tarkistuksen kautta siltä osin kun se vaikuttaa toteutuneisiin kustannuksiin. Lisärahoitus voisi näin osaltaan vaikuttaa koko maan rahoituksen tasoon.

11 §. Sote-maakunnan lisärahoitus. Valtion tämän lain mukaan määräytyvän laskennallisen rahoituksen arvioidaan yhdessä sote-maakuntien asiakas- ja käyttömaksujen kanssa riittävän sote-maakuntien lakisäätöisten tehtävien järjestämisen rahoittamiseen. Poiketen kunnallisesta järjestämismallista sote-maakunnilla ei olisi verotusoikeutta ja sen vuoksi sen tehtävien rahoitus on lähtökohtaisesti riippuvaista valtion rahoituksesta. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntakohtaisesta lisärahoituksesta tilanteissa, joissa yksittäisen sote-maakunnan saaman rahoituksen taso ei turvaisi riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä pelastustoimen palvelujen järjestämistä.

Pykälän 1 momentin nojalla yksittäisellä sote-maakunnalla olisi oikeus saada laskennallisen rahoituksen lisäksi valtiolta lisärahoitusta se määrä, joka on tarpeen perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä perustuslain 7, 15, ja 20 §:ssä tarkoitettuihin perusoikeuksiin kytkeytyvien pelastustoimen palvelujen turvaamiseksi, jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi riittävien palvelujen turvaamisen.

Sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeva rahoitusperiaate johtuu edellä mainittujen perustuslain perusoikeuksia koskevien säännösten ohella perustuslain 22 §:ssä säädetystä julkisen vallan velvoitteesta turvata perusoikeuksien toteutuminen, mikä tarkoittaa myös riittävien voimavarojen osoittamista perusoikeuksien toteuttamiseen. Perustuslain mukainen rahoitusperiaate tässä yhteydessä viittaa erityisesti siihen, että voimavarojen on annettava mahdollisuudet saada lain mukaisesti perustellun tarpeen mukaisesti riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä pelastustoimen palvelut. Voimavarojen riittävyttä tulee tällöin arvioida viime kädessä yksilöiden tarpeen, eikä keskimääräisen väestön perusteella.

Sote-maakunnan lisärahoituksen tarve tulisi arvioida siten, että sote-maakuntien velvollisuus edellä mainittujen perustuslaissa tarkoitettujen palvelujen järjestämiseen ei vaarannu. Menettelystä lisärahoituksen myöntämiseksi ja siihen sisältyvästä lisärahoitustarpeen arvioinnista säädetäisiin lain 26 §:ssä. Arviointi perustuisi kokonaisarvioon, jossa hyödynnetään sote-maakuntien ohjausprosessissa saatua tietoa sekä muuta ajantasaista tietoa sote-maakunnan taloudesta ja toiminnasta. Arviointiperusteina olisi muun muassa palveluiden saatavuuden toteutunut kehitys, arviot saatavuuden ongelmista ja sote-maakuntien mahdollisuuksista toteuttaa taloutensa ja toimintansa muutoksia sekä sote-maakuntien taloudellinen tilanne.

Arvioinnissa tarvittavaa tietoa saataisiin ensinnäkin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 luvussa säädetyn ohjaus- ja neuvotteluprosessien kautta. Mainitun lain 23 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriö neuvottelisi erikseen kunkin sote-maakunnan kanssa vuosittain sote-maakunnan järjestämisvastuuseen kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien toteuttamisesta. Ohjausneuvotteluissa käsiteltäisiin myös sosiaali- ja terveydenhuollon tuottavuutta ja kustannusvaikuttavuutta sekä sote-maakunnan kustannusten kehitystä ja rahoituksen riittävyttä. Lain 28 §:ssä säädetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arviosta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos valmistelee sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisuuden ja rahoituksen tason riittävyuden arvioimiseksi valtakunnallisesti, sote-maakuntien yhteistyöalueittain ja sote-maakunnittain vuosittain asiantuntija-arvion. Asiantuntija-arvioissa tarkastellaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa väestöryhmittäin, sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuuden ja laadun toteutunutta ja arvioitua tulevaa kehitystä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja niiden kehitystä. Lisäksi niissä arvioidaan mahdollisia toimenpiteitä, joiden toteuttaminen sote-maakunnassa on kustannusten hallinnan kannalta tai muutoin välttämätöntä, jotta sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaisuus ja laatu voidaan valtion rahoituksella ja muulla tulorahoituksella turvata. Mainitun lain 29 §:n nojalla sosiaali- ja terveysministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyttä. Selvityksessä hyödynnetään 28 §:ssä tarkoitettuja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arvioita. Selvityksen tulee sisältää ehdotus tarvittavista toimenpiteistä julkisen talouden suunnitelman, valtion talousarvion sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten strategisten tavoitteiden laatimista sekä muuta valtakunnallista ohjausta varten.

Vastaavasti sisäministeriö neuvottelisi pelastustoimen järjestämisestä ehdotetun lain 10 §:n nojalla erikseen kunkin sote-maakunnan kanssa vuosittain sote-maakunnan järjestämisvastuuseen

kuuluvien pelastustoimen tehtävien toteuttamisesta. Ministeriö laatisi ehdotetun lain 15 §:n nojalla vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan kansallisia, alueellisia ja paikallisia tarpeita sekä onnettomuus- tai muita uhkia vastaavan laadukkaan ja kustannusvaikuttavan pelastustoimen toteutumista.

Arvioinnissa hyödynnettäisiin myös sote-maakuntalain 12 §:ssä tarkoitettuja muita julkisen talouden suunnitelmaa tai valtion talousarvioesitystä valmisteltaessa käytettävissä olevia sote-maakuntien talouden tai palvelujärjestelmän tilaa koskevia selvityksiä ja tietoja sekä sote-maakuntalain 13 §:ssä tarkoitettuun neuvottelumenettelyssä saatuja tietoja. Lisäksi sote-maakunnan taloudesta saadaan ajantasaista tietoa sote-maakuntien sote-maakuntalain 118 §:n perusteella toimittamista taloustiedoista, joita kerätään tiedosta riippuen kuukausittain, neljännesvuosittain ja vuosittain. Myös muuta sote-maakuntien talouden ja palvelujärjestelmän tilaa kuvaavaa, objektiivisesti arvioiden perusteltavissa olevaa tietoa, voitaisiin hyödyntää arvioinnissa.

Jos olisi arvioitavissa, että esille tuodut ongelmat eivät johdu siitä, että sote-maakunnan rahoituksen taso lähtökohtaisesti olisi liian alhainen, vaan sote-maakunta pystyisi omilla päätöksillään turvaamaan palvelujen järjestämisen, sote-maakuntia tulisi ohjata toteuttamaan valtion ja sote-maakuntien ohjaus- ja neuvotteluprosessissa todettuja sote-maakunnissa toteutettavissa olevia kustannusten hallinnan kannalta välttämättömiä toimenpiteitä ja muita mahdollisia toimenpiteitä.

Sote-maakuntien rahoituslain mukaisen rahoituksen yhdessä sote-maakuntalaissa säädetyn lainanottovaltuuden kanssa tulisi riittää myös sote-maakuntien investointien rahoitukseen siten, että investoinneista ei synny tarvetta lisärahoitukseen. Sote-maakuntalain 15 §:n 3 momentissa säädetään mahdollisuudesta poiketa sote-maakunnan lainanottovaltuudesta. Tämä on sote-maakuntien investointien rahoituksen kannalta ensisijainen keino turvata palvelujen järjestäminen poikkeuksellisissa tilanteissa, esimerkiksi tulipalon tai vastaavan onnettomuuden tuhotessa merkittävän sairaalakiinteistön. Mainitun säännöksen mukaan valtioneuvosto voi muuttaa sote-maakunnan lainanottovaltuutta, jos sote-maakunnan investointitarve on ennalta arvaamaton ja kiireellinen ja investointi on välttämätön sote-maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottamisen jatkuvuuden kannalta tai lainsäädännössä edellytettyjen palvelujen turvaamiseksi eikä investointitarvetta voida kattaa muulla tavoin. Näihin tilanteisiin voi kuitenkin poikkeuksellisesti liittyä myös sellaisia kustannuksia, jotka voivat olla lisärahoituksen perusteena, ellei sote-maakunnan palvelujen järjestämisestä ole saatavissa olevalla rahoituksella muutoin mahdollista turvata.

Pykälän 2 momentin mukaan valtio vastaisi lisärahoituksesta ja lisärahoitus myönnettäisiin valtion talousarvioon varatusta määrärahasta. Tarkoitukseen varattaisiin vuosittain etukäteen määräraha valtion talousarvioon. Lisärahoituksen tarve saattaa olla niin kiireinen, että päätös ei kaikissa tilanteissa voisi jäädä riippumaan lisätalousarvion käsittelyn vaatimasta ajasta. Lisätalousarvio voi kuitenkin käytännössä tulla kysymykseen, jos talousarvioon varattu määräraha ei ole riittävä.

Momentin mukaan yksittäisen sote-maakunnan lisärahoitusta koskevaan päätökseen voitaisiin ottaa sote-maakunnalle asetettavia palvelujen vaikuttavuutta, laatua, määrää tai järjestämisen tehokkuutta koskevia ehtoja. Määräysten tarkoituksena olisi varmistaa perustuslaissa edellytettyjen palvelujen turvaaminen. Sote-maakunnalle asetettavien ehtojen mukaisesti sote-maakunnan tulisi ryhtyä toimenpiteisiin, joilla se turvaa riittävien palvelujen järjestämisen sote-maakuntien rahoituksesta annetun lain mukaisella rahoituksella.

Vaikka sote-maakunnalla on oikeus saada lisärahoitusta tilanteissa, joissa rahoituksen taso muutoin ei riittäisi palvelujen turvaamiseen, lisärahoitus ei kuitenkaan ole kestävä ratkaisu sellaisen sote-maakunnan palvelujärjestelmän rahoitukseen, jonka ongelmien taustalla on rakenteellisia, erillisiä korjaustoimenpiteitä edellyttäviä ongelmia. Tästä syystä sote-maakuntalain 121 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että toistuva lisärahoituksen myöntäminen voisi käynnistää sote-maakuntalaissa säädetyn arviointimenettelyn. Käytännössä arviointimenettelyn arviointiryhmä arvioisi erilaisia toimenpiteitä sote-maakunnan ongelmien ratkaisemiseksi. Arviointimenettely tarjoaisi siten mahdollisuuden sote-maakunnan taloudellisen ja toiminnallisen tilanteen yksityiskohtaiseksi selvittämiseksi. Arviointimenettely rajoittaisi sote-maakunnan toimivaltaa tehdä taloudellisesti merkittäviä päätöksiä. Viime kädessä arviointimenettely voisi johtaa myös sote-maakunnan yhdistymiseen toiseen sote-maakuntaan, mikäli sote-maakunnan edellytyksiä palvelujen järjestämiseen ei saada muutoin turvattua.

Lisärahoitus myönnettäisiin sote-maakunnan omasta hakemuksesta tai ministeriön aloitteesta. Lisärahoituksen myöntämisestä päättäisi valtioneuvosto. Pykälän 3 momentin mukaan lisärahoituksen myöntämisestä ja maksamisesta säädettäisiin ehdotetussa 26 §:ssä.

12 §. Valtionavustus. Pykälän perusteella valtion varoista voitaisiin myöntää sote-maakunnalle valtionavustuslain mukaisesti valtionavustusta. Valtionavustusten tarkemmista myöntämisperusteista voitaisiin tarvittaessa säätää valtionavustuslain 8 §:n nojalla tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Valtionavustusta olisi tarkoituksenmukaista myöntää erityisesti tarkoituksiin, joissa ei ole kyse sote-maakuntien pysyvien tehtävien rahoittamisesta, vaan esimerkiksi määräaikaista hankkeesta tai muutoin tilapäisesti poikkeuksellisia kustannuksia aiheuttavien tehtävien korvaamisesta. Valtionavustuksena annettu rahoitus vähennetään 5 §:n mukaisesti valtion yleiskatteellisen rahoituksen perusteena olevista käyttökustannuksista, joten se ei pysyvästi nosta sote-maakuntien valtion rahoituksen tasoa.

3 luku **Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien rahoitus**

13 §. Sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten perusteet. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, miten sote-maakunnan valtion rahoituksen perusteena olevat sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien laskennalliset kustannukset lasketaan ja mistä ne koostuvat.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset muodostuisivat laskemalla yhteen tulot, jotka saadaan kertomalla terveydenhuollon, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon perushinnat sote-maakuntakohtaisilla laskennallisilla tarvekertoimilla ja sote-maakunnan asukasmäärällä.

Perushintojen määräytymistä on selvitetty lakiehdotuksen 2 §:n 2 kohdan perusteluissa. Perushinnoista säädettäisiin vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Säätelytapa vastaa voimassa olevaa kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia.

Pykälän 2 momentin mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laskennalliseen 1 momentissa tarkoitettujen perushintojen laskennan perusteella saatuun summaan lisättäisiin ehdotetun lain 14—20 §:n mukaiset laskennalliset kustannukset.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin terveydenhuollon 59,16 prosentin, vanhustenhuollon 19,78 prosentin ja sosiaalihuollon 21,06 prosentin painotuksista, kun sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisia kustannuksia laskettaisiin palvelujen käytön perusteella. Ehdotetut painot perustuvat voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain sääntelyä vastaavasti palveluiden toteutuneisiin kustannuksiin. Sääntelytapa mahdollistaa periaatteessa myös rahoituksen suuntaamista palvelujärjestelmän sisällä uudella tavalla lakia muuttamalla. Jos tällöin esimerkiksi vanhustenhuollon osuutta rahoituksesta korotettaisiin, korotus muuttaisi osana yleiskatteellista rahoitusta sote-maakunnittaisista rahojen kohdentumista määräytymistekijöiden mukaisesti.

Sote-maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tarveperusteisen laskennallisen rahoituksen osuudet muuttuisivat sote-maakuntien tehtävämuutosten yhteydessä. Pykälän 4 momentin nojalla tehtäväkohtaisista painotuksista tulisi säätää vähintään kolmen vuoden välein. Lain voimaantulosäännöksen mukaisesti ensimmäinen tarkistus tehtäisiin vuodelle 2023. Tarkemmin tarvetekijöitä ja niiden painokertoimia määriteltäisiin 14 §:ssä.

Pykälän 5 momenttiin sisältyisi valtuutus säätää valtioneuvoston asetuksella vuosittain seuraavaa varainhoitovuotta varten asukaskohtaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon perushinnasta sekä 14 §—20 §:ssä tarkoitettujen määräytymistekijöiden perushinnoista. Perushinnat tarkistettaisiin 5 ja 6 §:ssä tarkoitettujen kustannusten ja rahoituksen tason tarkistamisen sekä 3 luvussa säädettyjen perushintoihin vaikuttavien määräytymistekijöiden perusteella.

14 §. *Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekerroin.* Jokaiselle sote-maakunnalle laskettaisiin 13 §:n 3 momentissa tarkoitettujen terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon painotusten sekä näiden tehtävien palvelujen tarvetta ja kustannuksia kuvaavien tarvetekijöiden ja niiden painokertoimien perusteella terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekerroimet, jotka kuvaisivat asukkaiden palvelutarpeita suhteessa maan keskiarvoon. Terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimien laskennassa hyödynnettäisiin tietoja muun muassa väestön ikä- ja sukupuolirakenteesta, sairastavuudesta ja sosioekonomisista tekijöistä sekä palvelujen käytöstä ja palvelujen käytön aiheuttamista kustannuksista.

Pykälän 1 momentin mukaisesti terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimiin perustuvan rahoituksen tarkoituksena on korvata sosiaali- ja terveydenhuollon sote-maakunnalle aiheuttamia kustannuksia. Kullekin sote-maakunnalle muodostuisi vuosittain sote-maakuntakohtaiset terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimet, jotka kuvaisivat sote-maakunnan palvelutarpeita muihin sote-maakuntiin verrattuna.

Momentin perusteella laskennan perusteena käytettävät tarvetekijät ja painokertoimet säädettäisiin laissa, lakiin liitettävässä erillisessä liitteessä. Tarvetekijät ja painokertoimet perustuisivat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen huhtikuussa 2020 julkaistuun tutkimukseen (Häkkinen ym., 2020) ja sen tuleviin päivityksiin. Tutkimus on tarkoitettu päivittämään ennen uudistuksen voimaantuloa ja siihen perustuen säätää vielä vuonna 2022 vuodesta 2023 lukien sovellettavista tarvetekijöistä ja niiden painokertoimista. Tutkimuksessa on arvioitu parhaiten palvelujen käytöstä aiheutuvia kustannuksia selittäviä tekijöitä. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käytössä on eroja ikäryhmien kesken. Kun sairastavuus otetaan huomioon, iän merkitys palvelujen käytöstä aiheutuvien kustannusten selittäjänä on varsin pieni. Tämän vuoksi ikäryhmiä ei ehdoteta otettavaksi itsenäiseksi määräytymistekijäksi sote-maakuntien rahoituksessa. Ikäryhmät olisivat osa uusia tarvetekijöitä.

Tarvetekijöiden ja niiden painokertoimien määrittely toteutettaisiin siten, että kullekin tekijälle määritettäisiin erilliset painokertoimet niiden yleisyyden ja hoitokustannusten perusteella. Sääntämistapa vastaa kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain 7 §:n 6 momentissa säädettyä.

Terveydenhuollon tarvetekijöiksi otettaisiin yhteensä noin 50 kustannuksiltaan merkittävää sairautta. Näistä osa on tarvetekijöitä myös nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain 7 §:ssä. Voimassa olevasta laista poiketen sairauksien määritelmät eivät enää perustuisi Kelan erityiskorvausoikeuksien määriin. Uudet tarvetekijät perustuvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtionosuuksien laskemista varten kehittämään tietokantaan. Uusina tarvetekijöinä mukaan otetaan aiempaa laajemmin myös muita sosioekonomisia tekijöitä jotka kuvaavat tuloja, koulutusta, yhden aikuisen perhettä, siviilisäätystä, yksinasumista ja pääasiallista toimintaa.

Terveydenhuollon kustannukset koostuvat erikoissairaanhoidosta, perusterveydenhuollon avohoidosta, suun terveydenhuollosta ja perusterveydenhuollon vuodeosastohoidosta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksessa terveydenhuollon tarvetekijöitä olivat:

Ikä 0-1

Ikä 2-6

Ikä 7-17

Ikä 18-25

Ikä 26-39

Ikä 40-54

Ikä 55-64

Ikä 65-74

Ikä 75-84

Ikä 85-89

Ikä yli 89-vuotias

Nainen

Naistentaudit

HIV, C-hepatiitti

Tuberkuloosi

Syöpä

Kilpirauhasen vajaatoiminta

Diabetes

Muistisairaudet ja Alzheimerin tauti

Päihdehäiriöt

Opioidiriippuvuus

Tupakoinnin aiheuttamat haitat

Psykoosisairaudet ja kaksisuuntainen mielialahäiriö

Masennus- ja ahdistuneisuushäiriöt

Syömishäiriöt

Unihäiriöt

Persoonallisuushäiriöt

Oppimiskyvyn vaikeudet

Laaja-alaiset kehityshäiriöt (autismispektri)

Tarkkaavaisuus- ja käytöshäiriöt

Rappeuttavat aivosairaudet, muut kuin muistisairaudet ja Parkinsonin tauti

Hengityshalvaus

Parkinsonin tauti

Epilepsia

Uniapnea

Allerginen silmätulehdus ja allerginen nuha

Silmien rappeumataudit

Glaukooma

Verenpainetauti

Sepelvaltimotauti

Eteisvärinä

Sydämen vajaatoiminta

Aivohalvaus
Ateroskleroosi
Krooniset haavat
Keuhkokuume
Astma ja COPD
Hengityselinten krooninen toimintavajaus
Gastroenterologia
Crohnin tauti ja haavainen koliitti
Atooppinen ekseema
Ihopsoriaasi
Nivelreuma
Artroosisairaudet
Olkapään vaivat
Selkäsairaudet ja luukato
Munuaisten vajaatoiminta
Vammat ja myrkytykset
Lonkkamurtuma
Näkövammaisuus
Synnytys
Raskausaika
Raskausaika2
Työkyvyttömyyseläkkeellä alle 55 vuotias
Työkyvyttömyyseläkkeellä yli 54- vuotias
Toisen asteen koulutus
Ylimmän asteen koulutus

Asuntokunnan käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohden

Työssä vuoden lopussa

Varusmies

Opiskelija

Eronnut

Leski

Naimaton

Yksinhuoltaja

Yksinasuva 75-84 -vuotias

Yksinasuva 85-89 -vuotias

Yksinasuva yli 89-vuotias

Vanhustenhuollon tarvetekijöiksi otettaisiin yhteensä 18 vanhustenhuollon tarpeelle merkittävää sairautta. Näistä osa on tarvetekijöitä myös nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain 7 §:ssä. Voimassa olevasta laista poiketen sairauksien määritelmät eivät enää perustuisi Kelan erityiskorvausoikeuksien määriin. Uudet tarvetekijät perustuvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen valtionosuuksien laskemista varten kehittämään tietokantaan. Uusina tarvetekijöinä mukaan otetaan myös sosioekonomisia tekijöitä, jotka kuvaavat tuloja, yksinasumista ja toimeentulotuen perusosan asiakkuutta.

Vanhustenhuolto koostuu ikääntyneiden laitoshoidosta, ikääntyneiden ympärivuorokautisesta hoivasta asumispalveluissa, kotihoidosta yli 64-vuotiaiden osalta, ja omaishoidon tuesta yli 64-vuotiaiden osalta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksessa vanhusten huollon tarvetekijöitä olivat:

Ikä 65-74 vuotiaat

Ikä 75-84

Ikä 85-89

Ikä yli 89-vuotias

Diabetes

Muistisairaudet ja Alzheimerin tauti

Päihdehäiriöt

Psykoosisairaudet ja kaksisuuntainen mielialahäiriö

Masennus- ja ahdistuneisuushäiriöt

Rappeuttavat aivosairaudet, muut kuin muistisairaudet ja Parkinsonin tauti

Hengityshalvaus

Parkinsonin tauti

Epilepsia

Sydämen vajaatoiminta

Aivohalvaus

Krooniset haavat

Keuhkokuume

Hengityselinten krooninen toimintavajaus

Nivelreuma

Vammat ja myrkytykset

Lonkkamurtuma

Näkövammaisuus

Asuntokunnan käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohden

Toimeentulotuen perusosan asiakkuus

Yksinasuva *joka sisältää myös laitosasiakkaat

Sosiaalihuollon tarvetekijöiksi otettaisiin yhteensä noin 13 sosiaalihuollon tarpeelle merkittävää sairautta sekä ikää, tuloja, koulutusta, siviilisäätystä, työkyvyttömyyttä ja perustoimentulotuen asiakkuutta kuvaavia tekijöitä.

Sosiaalihuolto koostuu lastensuojelun laitos- ja perhehoidosta, lastensuojelun avohuoltopalveluista, muista lasten ja perheiden avopalveluista, vammaisten laitoshoidosta, vammaisten ympärivuorokautisen hoivan asumispalveluista, muista vammaisten palveluista, työllistymistä tukevista palveluista, päihdehuollon erityispalveluista sekä kotihoidosta ja omaishoidon tuesta alle 65-vuotiaiden osalta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksessa sosiaalihuollon tarvetekijöitä olivat:

Ikä 0-6

Ikä 7-17

Ikä 18-25

Ikä 26-39

Ikä 40-54

Ikä 55-64

Ikä 65-74

Ikä yli 74-vuotias

Päihdehäiriöt

Psykoosisairaudet ja kaksisuuntainen mielialahäiriö

Älyllinen kehitysvammaisuus

Laaja-alaiset kehityshäiriöt (autismispektri)

Tarkkaavaisuus- ja käytöshäiriöt

Rappeat aivosairaudet, muut kuin muistisairaudet ja Parkinsonin tauti

Hengityshalvaus

Parkinsonin tauti

Epilepsia

CP-oireyhtymä

Hengityselinten krooninen toimintavajaus

Vammat ja myrkytykset

Näkövammaisuus

Alimman asteen koulutus

Naimaton

Asuntokunnan käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohden

Perus toimeentulotuen asiakas

Työkyvyttömyyseläkkeellä alle 55 vuotias

Työkyvyttömyyseläkkeellä yli 54- vuotias

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen perusteella määräytyvien laskennallisten kustannusten laskentatapa. Palvelutarvekertoimien perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset muodostettaisiin kertomalla terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen käyttöä kuvaavan tarpeen perushinta sote-maakunnan asukasmäärällä ja terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelutarvekertoimilla. Sote-maakuntien valtion rahoituksesta terveydenhuollon palvelutarve muodostaisi 47,152 prosenttia, vanhustenhuollon palvelutarve 15,767 prosenttia ja sosiaalihuollon palvelutarve 16,786 prosenttia.

Siten terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon tarpeiden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i määräytyisivät seuraavilla tavoilla.

Terveydenhuollon palvelutarpeen perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

$PH TH * THTKi * asukasmäärä i$, missä $PH TH$ = terveydenhuollon palvelutarpeen perushinta, $THTKi$ = terveydenhuollon palvelutarvekerroin sote-maakunnalle i ja $asukasmäärä i$ = asukasmäärä sote-maakunnassa i.

Vanhustenhuollon palvelutarpeen perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

$PH VH * VHTKi * asukasmäärä i$, missä $PH VH$ = vanhustenhuollon palvelutarpeen perushinta, $VHTKi$ = vanhustenhuollon palvelutarvekerroin sote-maakunnalle i ja $asukasmäärä i$ = asukasmäärä sote-maakunnassa i.

Sosiaalihuollon palvelutarpeen perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

$PH SH * SHTKi * asukasmäärä i$, missä $PH SH$ = sosiaalihuollon palvelutarpeen perushinta, $SHTKi$ = sosiaalihuollon palvelutarvekerroin sote-maakunnalle i ja $asukasmäärä i$ = asukasmäärä sote-maakunnassa i.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kulloinkin käytettävästä tilastovuodesta ja käytettävien tilastojen lähteestä. Tietoina käytettäisiin Digi- ja väestötietoviraston, Eläketurvakeskuksen, Kansaneläkelaitoksen, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Tilastokeskuksen tilastoja varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta, jotka ovat kulloinkin käytettävissä olevat kaikkien tekijöiden osalta samaa ajankohtaa koskevat uusimmat tiedot. Momentti vastaa osin voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 7 §:n 7 momentissa säädettyä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin tarvetekijöiden ja painokertoimien tarkistamisesta määräajoin säätämällä niistä laissa vähintään neljän vuoden välein. Momenttiin sisältyisi myös asetuksenantovaltuus, jonka nojalla valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarvetekijöiden painokertoimien päivittämisestä tarvittaessa vuosittain sote-maakunnan tehtävien muutosten vuoksi. Painokertoimien arvot tulee tällöin määrittää perustuen muuttuvan tehtävän arvioituihin kustannusvaikutuksiin ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimukseen perustuen. Siten

asetuksella voitaisiin ainoastaan päivittää teknisluonteisesti painokertoimet vastaamaan tehtäväm muutoksen jälkeisiä osuuksia. Luonnos momentin perusteella annettavasta valtioneuvoston asetuksesta on tämän esityksen liitteenä. Mikäli kyseessä olisi tarvetekijöihin vaikuttava tehtäväm uutos, tulisi siitä säätää laissa, eli muuttamalla nyt kyseessä olevan pykälän 1 momenttia ja siihen liittyvää liitettä.

Valtuutuksesta säätää terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon palvelujen käyttöä kuvaavan tarpeen perushinnasta vuosittain valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin 13 §:n 5 momentissa.

15 §. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen tarkoituksena olisi kannustaa ja tukea sote-maakuntia toteuttamaan monipuolisia ja suunnitelmallisia toimia, jotka kohdistuisivat erityisesti kansansairauksien ehkäisyyn, ikääntyvän väestön toimintakyvyn edistämiseen ja tapaturmien vähentämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisyyn, sosiaalisen hyvinvoinnin ja työllistymisen edistämiseen. Pykälä tulisi sovellettavaksi ensi kerran valtion rahoituksen määräytymisperusteena vuonna 2026. Sen jälkeen sote-maakuntien valtion rahoituksesta noin 0,977 prosenttia perustuisi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

Sote-maakunnat vastaisivat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lakiehdotuksen 8 §:n mukaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä osana sote-maakunnan toimintaa sekä strategista suunnittelua ja johtamista. Lisäksi sote-maakunnat vastaisivat muun muassa terveydenhuoltolain 2 luvun ja sosiaalihuoltolain 2 luvun mukaisista ehkäisevistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, joiden toteutus olisi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien vastuulla. Lisäksi sote-maakuntien tehtävänä olisi tarjota tukea ja asiantuntemusta kuntien hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen sekä ehkäisevän päihdetyön tueksi.

Kunnat ovat määritelleet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ehkäisevän toiminnan eri tavoin ja sen myötä ne arvioivat myös siihen liittyvät kustannukset hyvin eri tavoin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on raportoinut terveydenhuollossa terveyden edistämisen ja terveystalouden hallinnollisiksi menoiksi noin 27,6 miljoonaa euroa vuonna 2017. Äitiys-, lasten- ja perhesuunnittelun neuvolatoiminnan toteutuneet menot olivat noin 179,10 miljoonaa euroa. Ehkäisevää työtä tehdään myös muun muassa osana perusterveydenhuollon vastaanottoa, sosiaalihuollon palveluja ja työterveyshuollon palveluja. Tarkempien lukujen määrittäminen edellyttäisi jatkossa yhdenmukaista määrittelyä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluille.

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä vaikuttavia ovat toimet, joilla kavennetaan terveys- ja hyvinvointieroja, vähennetään ennen aikaista kuolleisuutta sekä ylläpidetään työ- ja toimintakykyä. Erityisesti sosioekonomiset hyvinvointi- ja terveyserot ovat Suomessa suuret ja niiden kaventaminen on yksi sote-uudistuksen keskeisiä tavoitteita. Vuoden 2019 sosiaalibarometrin mukaan väestön hyvinvoinnin tilanne on kokonaisuutena pääosin hyvä. Toisaalta EU:n maa-arvion (2019) mukaan kuolleisuus, joka olisi ollut ehkäistävissä kansanterveyden toimilla, on hieman yleisempää Suomessa kuin EU:ssa keskimäärin. Kokonaistilanteen tarkastelun ohella on tärkeä kiinnittää huomiota väestöryhmien välisiin hyvinvointi- ja terveyseroihin. Suomessa elinajanodotteessa on sekä sukupuoleen että sosioekonomiseen asemaan liittyvää eriarvoisuutta. Sukupuolten välinen ero elinajanodotteessa on kaventunut, mutta se on edelleen suuri ja ylittää EU:n keskiarvon. Naisten elinajanodote oli vuonna 2017 yli viisi vuotta pidempi kuin miesten (naisten 84,5 vuotta ja miesten 78,9 vuotta). Tämä johtuu alle 65-vuotiaiden suomalais-

ten miesten sydän- ja verisuonitaudeista ja muun muassa onnettomuuksista ja itsemurhista johtuvista kuolleisuusluvuista, jotka ovat yli kolme kertaa suurempia kuin saman ikäryhmän naisilla (EUn maa-arvio 2019). Vuoden 2015 sosiaalibarometrin mukaan väestön hyvinvointi on kääntynyt laskuun vuoden 2013 jälkeen. Hyvinvointiin vaikuttavat erityisesti työttömyys ja kotitalouksien toimeentulo-ongelmat. Työttömillä ja työkyvyttömyysetuuksilla olevilla henkilöillä on tutkitusti myös heikompi terveys kuin työssä olevilla. Siksi väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää laaja-alaisia toimia, jotka kohdistuvat työllisyyden hoitoon (erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisyyn), toimeentulon edellytysten turvaamiseen, koulutukseen sekä työ- ja toimintakyvyn edistämiseen. Vaikuttavuuteen päästään, kun yksittäisten interventioiden sijaan hyvinvointia ja terveyttä edistetään kokonaisvaltaisoin yhteiskuntapoliittisin toimin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tiedetään olevan ominaista, että kustannusvaikuttavuuden aikaansaamiseksi tarvitaan usein samanaikaisesti monia eri toimia.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tulisi tavoitella pitkän aikavälin suunnitelmallisia toimia, jotka ovat vaikuttavia. Toiminnan tuloksellisuus näkyy muutoksina väestön hyvinvoinnin ja terveydentilassa varsin hitaasti. Sen sijaan sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnassa ja prosesseissa vaikutukset näkyvät nopeammin. Näistä syistä johtuen tarvitaan eri toimenpiteitä, jotka tähtäävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuuden toteutumiseen sote-maakunnissa.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi sote-maakuntakohtaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen määrittelyä. Kerroin kuvaisi sote-maakunnan toimintaa asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kertoimen muodostamisen lähtökohtana olisivat sote-maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintaa kuvaavat indikaattorit ja tulosindikaattorit, joista säädettäisiin yksityiskohtaisesti valtioneuvoston asetuksella. Toimintaa kuvaavia indikaattoreita olisi 8 ja niiden painoarvo olisi kertoimen laskennassa 50 prosenttia, tulosindikaattoreita olisi 5 ja myös niiden painoarvo olisi kertoimen laskennassa 50 prosenttia. Kertoimen käyttöönottovaiheessa toimintaa kuvaavien ja tuloksia koskevien indikaattoreiden samansuuruiset painoarvot olisivat perusteltuja, jotta minimoitaisiin mahdolliset tarkastelun vääristymät. Tällä pyritään minimoimaan, ettei yksittäisen indikaattorin merkitys kasvaisi liian suureksi.

Indikaattorien valinnassa lähtökohtana olisi, että tiedot ovat saatavilla kaikista sote-maakunnista ja että tulevaisuudessa voidaan lisääntyvästi hyödyntää rekisteritietoa. Kertoimeen sisällyttävien indikaattorien tulisi olla tulevaisuudessa myös muutettavissa, jolloin mahdollisuudet niitä koskevien tulosten manipulointiin vähenisivät.

Toimintaa kuvaavat indikaattorit koskisivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevia sote-maakunnan toimia. Asetuksessa määriteltäviksi indikaattoreiksi on suunniteltu terveystarpeiden (lastenneuvola ja kouluterveydenhuolto) poistamisen tuen tarpeen selvittämistä, elintapaneuvonnan toteutumista tyypin 2 diabeteksen riskiryhmään kuuluvilla, peruskoulussa toimivien kuraattorien ja psykologien voimavaroja, lasten rokotuskattavuutta, työttömien terveys-tarkastusten tekemistä sekä päihteiden käytön mini-intervention toteuttamista terveydenhuollon asiakkaille. Mini-interventiolla tarkoitetaan erityisesti alkoholinkäytön puheeksiottoa, riskikulutuksen tunnistamista sekä neuvontaa ja seurantaa alkoholinkäytön vähentämiseksi. Indikaattorit koskisivat erityisesti merkittävien kansansairauksien ehkäisyä sekä työkykyisyyden ylläpitoa ja syrjäytymisen ehkäisyä.

Tulosindikaattorit mittaisivat sote-maakunnan väestön hyvinvoinnin ja terveydentilan muutosta. Muutokset väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä näkyvät indikaattoreissa yleensä hitaammin kuin muutokset toimintaprosesseissa, tämä puoltaisi toimintaa kuvaavien indikaattorien painottamista. Toisaalta tulosten tarkastelu on tärkeää, jotta pystyttäisiin tarkastelemaan keskeisten terveys- ja sosiaalipoliittisten tavoitteiden toteutumista.

Tulosindikaattoreiksi valittaisiin sellaisia muuttujia, joilla voidaan perustellusti olettaa olevan yhteys ehkäisevään toimintaan. Tällaisina indikaattoreina on arvioitu ikääntyneiden toimintakyvyn edistämistä ja tapaturmien vähentämistä, jolloin tarkasteltaisiin vammojen ja myrkytysten johdosta aiheutuneita ikääntyneiden sairaalahoidon määriä sekä 65 vuotta täyttäneiden lonkkamurtumien määriä. Syrjäytymisen ja työelämän ulkopuolelle joutumisen ehkäisyyn sekä työllisyyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisen osalta tarkasteltaisiin sote-maakunnassa asuvien toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden asukkaiden osuuden vähenemistä, ei työssä, koulutuksessa eikä asevelvollisuutta suorittamassa olevien osuutta ikäluokasta (20–24-vuotiaat) sekä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 18–34-vuotiaiden osuutta vastaavanikäisestä väestöstä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kohdistuvien laskennallisten kustannusten laskennasta. Laskennassa käytettävässä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinnasta säädettäisiin 13 §:n 5 momentin perusteella valtioneuvoston asetuksella. Perushinta kerrottaisiin sote-maakunnan asukasmäärällä sekä sote-maakunnalle määritellyllä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimella. Sote-maakuntakohtainen kerroin laskettaisiin keskiarvona sote-maakunnan toiminnallisten indikaattoreiden tulosten keskiarvosta ja sote-maakunnan tulosindikaattoreiden kahden viimeisimmän vuoden erotuksen keskiarvosta sekä jakamalla näin saatu sote-maakunnan keskiarvo vastaavalla koko maan asukasluvulla painotetulla keskiarvolla.

Siten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

PH Hyte * HYTEKi * asukasmäärä i, missä PH Hyte = hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta, HYTEKi = hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin sote-maakunnalle i ja Asukasmäärä i = asukasmäärä sote-maakunnassa i.

Sote-maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin lasketaan seuraavasti:

HYTEKi= hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustinkerroin sote-maakunnassa i / koko maan väestöpainotettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustinkerroin.

Sote-maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin määritellään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuvaavien toiminta- eli prosessi- ja tulonindikaattoreiden kautta. Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit saavat painoarvokseen 0,5 samoin kuin tulosindikaattorit. Tulosindikaattoreista lasketaan kahden viimeisimmän mittauksen ero kuvaamaan muutosta. Toimintaa kuvaavia prosessi-indikaattoreita on 8 ja tulosindikaattoreita 5, jolloin yksittäisen prosessi-indikaattorin paino on 0.0625 ja yksittäisen tulosindikaattorin paino 0,1.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kerrointa laskettaessa käytettävistä tietolähteistä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerrointa määriteltäessä 1 momentissa tarkoitettujen ja ase-

tuksella tarkemmin säänneltyjen indikaattorien osalta käytettäisiin Kansaneläkelaitoksen ylläpitämän kansallisen terveystietojärjestelmän (Kanta), Väestötietojärjestelmän, Kansaneläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen eläketietojärjestelmien, työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston sekä Tilastokeskuksen tietoja. Lisäksi käytettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sosiaali- ja terveydenhuollon hoitoilmoitusjärjestelmän (Hilmo), perusterveydenhuollon avohoidon hoitoilmoitusrekisterin (AvoHilmo), Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetin, toimeentulotukirekisterin, rokotusrekisterin sekä Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmän tietoja.

Kerrointa laskettaessa käytettäisiin varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden ja sitä edeltäneen vuoden tilastotietoja. Tulosindikaattorissa mitataan muutosta ja siten laskennassa tarvittaisiin useamman vuoden tietoja. Tästä johtuen sote-maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin otettaisiin lain siirtymäsäännösten mukaisesti käyttöön vasta neljäntenä sote-maakuntien toimintavuotena eli vuodesta 2026. Sote-maakunnan kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana kertynyttä tietoa käytetään laskentaan, joka tehdään sote-maakuntien kolmantena toimintavuonna.

Jos kertoimen laskemiseksi tarpeellisia tilastotietoja ei olisi saatavilla 3 momentin mukaiselta ajanjaksolta, käytettäisiin kertoimen laskemiseksi uusimpia käytettävissä olevia tietoja. Jos tietoja ei olisi kyseessä olevan sote-maakunnan osalta lainkaan saatavilla, kirjattaisiin sote-maakunnalle laskentaa varten alin mahdollinen arvo. Tämä kannustaisi sote-maakuntia panostamaan tietotuotannon laadun ja raportoinnin kehittämiseen ja ajantasaiseen tuottamiseen.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen määrittelyssä käytettävistä indikaattoreista, niiden painokertoimista sekä laskennassa käytettävistä tilastotiedoista säädettäisiin pykälän 4 momentin nojalla tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinnasta säädettäisiin 13 §:n 5 momentin mukaisesti vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä ehkäiseviä sosiaali- ja terveystalv palveluja koskevat tilastoaineistot edellyttävät lainvalmisteluhetkellä kehittämistä. Suurimmat puutteet ovat sosiaalipalvelujen, toimintakyvyn ja työterveyshuollon tietopohjassa. Ongelmia tuottaa myös sosioekonomisten tietojen rutiininomainen yhdistäminen muihin rekisteritietoihin. Kertoimen kehittämiseksi tilastoaineistoja ja indikaattorien määrittelyä koskevia kriteereitä tulisi jatkossa kehittää siten, että ne hyvin ilmentäisivät sote-maakuntien toimia.

16 §. *Sosiaali- ja terveydenhuollon asukastiheyskerroin.* Asukastiheyskerroin perusteella määriteltyjen laskennallisten kustannusten tarkoituksena on korvata harvasta asutuksesta sote-maakunnalle aiheutuvia kustannuksia. Asukastiheyskerrointa käytettäisiin sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisen rahoituksen määräytymisperusteena. Pykälä vastaa nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 12 §:ää, mutta pykälässä ei esitetä säädettäväksi kertoimen enimmäisrajaa. Sote-maakuntien osalta enimmäisrajan ei voitaisi katsoa olevan tarkoituksenmukainen, sillä se voisi kohdistua vain harvoihin sote-maakuntiin ja vaikutus voisi näiden sote-maakuntien osalta olla merkittävä. Laskennassa käytettäisiin Tilastokeskuksen yleisiä väestö- ja pinta-alatilastoja. Sote-maakuntien valtion rahoituksesta noin 1,581 prosenttia perustuisi asukastiheyteen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin uuden asukastiheyskertoimen määräytymisperusteesta, jonka perusteella kullekin sote-maakunnalle määräytyy sote-maakuntakohtainen asukastiheyskerroin. Sote-maakunnan asukastiheyskerroin saataisiin jakamalla koko maan keskimääräinen asukastiheys sote-maakunnan asukastiheydellä. Laskennassa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja asukasmääristä varainhoitovuotta edeltäneen vuoden lopusta sekä Tilastokeskuksen tietoja sote-maakuntien maapinta-alasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnalle asukastiheyskertoimen perusteella määräytyvien laskennallisten kustannusten laskentatapa. Asukastiheyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määriteltä asukastiheyden perushinta sote-maakunnan asukasmäärällä ja asukastiheyskertoimella.

Asukastiheyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin seuraavasti:

$PH\ ASTIH * asukasmäärä\ i * ASTIHK\ i$, missä $PH\ ASTIH$ = asukastiheyden perushinta, asukasmäärä i = asukkaiden lukumäärä sote-maakunnassa i ja $ASTIHK\ i$ = asukastiheyskerroin sote-maakunnalle i .

Asukastiheyskerroin laskettaisiin sote-maakunnalle seuraavasti:

$ASTIHK\ i = asukastiheys\ kokomaa / asukastiheys\ i$, missä $ASTIHK\ i$ = sote-maakunnan asukastiheyskerroin, asukastiheys kokomaa = koko maan keskimääräinen asukastiheys ja asukastiheys i = sote-maakunnan i asukastiheys.

Kertoimen perushinnasta säädettäisiin 13 §:n 5 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella.

17 §. Vieraskielisyyskerroin. Vieraskielisyyskertoimen tarkoituksena on korvata vieraskielisten asukkaiden sote-maakunnalle aiheuttamia kustannuksia. Vieraskielisyyskerrointa käytettäisiin sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten määräytymisperusteena. Pykälä vastaisi yleiseltä periaatteeltaan nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 9 §:ää, mutta kertoimen laskentatapa ehdotetaan säänneltäväksi yksinkertaisemmin vastaavalla tavalla kuin asukastiheyskerrointa laskettaessa. Vieraskielisyyskertoimen perusteella muodostuisi noin 1,954 prosenttia sote-maakuntien valtion rahoituksesta.

Pykälän 1 momentin nojalla sote-maakunnan vieraskielisyyskerroin laskettaisiin jakamalla sote-maakunnan vieraskielisten osuus vastaavalla koko maan keskimääräisellä vieraskielisten osuudella. Kerrointa laskettaessa käytetään Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja vieraskielisten määrästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta. Vieraskielisten lukumäärässä ei otettaisi huomioon ruotsin- ja saamenkielisiä asukkaita, mutta huomioitaisiin kaikki ikäluokat.

Pykälän 2 momentin mukaan vieraskielisyyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määriteltä vieraskielisyyden perushinta sote-maakunnan asukasmäärällä ja vieraskielisyyskertoimella.

Vieraskielisyyskerroin sote-maakunnalle i :

$$[(VKK) \cdot i = (\text{vieraskielkm } i) / (\text{asukasmäärä } i) / (\text{vieraskielkm maassa}) / (\text{asukasmäärä maassa})]$$
missä vieraskielkm maassa = vieraskielisten lukumäärä koko maassa asukasmäärä maassa = asukasmäärä koko maassa vieraskielkm i = vieraskielisten lukumäärä sote-maakunnassa i

asukasmäärä i = asukkaiden lukumäärä sote-maakunnassa i.

Vieraskielisyyden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

$$PH \cdot VIERK \cdot VKK \cdot i = \text{asukasmäärä } i$$
, missä PH VIERK = vieraskielisyyden perushinta, VKK i = vieraskielisyyskerroin sote-maakunnalle i ja asukasmäärä i = asukkaiden lukumäärä sote-maakunnassa i.

Vieraskielisyyden perushinnasta säädettäisiin 13 §:n 5 momentin nojalla vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

18 §. Kaksikielisyyslisä. Kaksikielisyyslisää käytettäisiin kaksikielisten sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten määräytymisperusteena. Määräytymisperuste vastaisi yleiseltä lähtökohdaltaan nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 10 §:ssä säädettyä kaksikielisyudesta aiheutuvien lisäkustannusten huomiointia. Sote-maakuntien rahoituksessa laskentatapa ehdotetaan kuitenkin säänneltäväksi yksinkertaisemmin, ruotsinkielisten asukkaiden lukumäärään perustuen.

Pykälän nojalla kaksikielisen sote-maakunnan kaksikielisyyslisä laskettaisiin kaksikielisen sote-maakunnan ruotsinkielisten asukkaiden lukumäärän mukaan. Lukumäärä määräytyy Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietojen mukaan ruotsinkielisten määrästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa. Ruotsinkielisellä tarkoitetaan henkilöä, joka on ilmoittanut väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun väestötietojärjestelmään äidinkielekseen ruotsin kielen.

Pykälän mukaan kaksikielisyyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määritelty kaksikielisyyden perushinta sote-maakunnan ruotsinkielisten asukasmäärällä. Näin ruotsinkielisten lukumäärän kehitys kaksikielisyyslisässä sote-maakunnissa vaikuttaa kaksikielisyyslisän kautta jaettavan rahoituksen kokonaisuuteen.

Kaksikielisyyden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

$$PH \cdot KK \cdot i = \text{asukasmäärä } i$$
, missä PH KK = kaksikielisyyden perushinta.

Kaksikielisyyden perushinnasta säädettäisiin 13 §:n 5 momentin nojalla vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Kaksikielisyyslisän perusteella muodostuisi noin 0,342 prosenttia sote-maakuntien valtion rahoituksesta. Kriteerin painoarvon maltillisuutta perustelee aiempi tutkimus, jonka mukaan yksilötasolla ruotsinkielisyys ei lisäisi kustannuksia. Kustannusten ei arvioida lisäävän myöskään kuntatasoa suuremman väestöpohjan sote-maakuntien kustannuksia vastaavassa määrin kuin

kuntatasolla. Kaksikielisyyslisän tarkoituksena on korvata hallinnollisia kustannuksia, jotka aiheutuvat tarpeesta järjestää sote-maakunnan palveluja laajemmin molemmilla kansalliskielillä. Kriteerin perusteella rahoitus kohdentuisi kaksikielisiin sote-maakuntiin, joissa ruotsinkielisen väestön osuus on merkittävä.

19 §. Saaristoisuuslisä. Saaristoisuuslisää käytettäisiin sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten määräytymisperusteena.

Pykälän nojalla saaristoisuuden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla sote-maakunnan saaristossa asuvien asukkaiden määrä saaristoisuuden perushinnalla. Saaristossa asuva asukas määriteltäisiin saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) sääntelyyn ja käsitteisiin perustuen. Sanotun lain 9 §:n mukaan valtioneuvosto määrää saaristokunniksi ne kunnat, joissa saaristo-olot ovat olennaisena esteenä kunnan kehitykselle. Valtioneuvosto voi erityisestä syystä päättää, että saaristokuntaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös muun kunnan saaristo-osaan. Saaristokuntia ja kunnan saaristosisia määrättäessä on perusteena pidettävä saariston vakinaisen väestön määrää ja sen osuutta kunnan väestöstä sekä liikenneoloja ja peruspalvelujen saannin vaikeutta.

Saaristoisuuslisä kohdistuisi ehdotuksen mukaan vain 9 §:ssä tarkoitettuihin saaristokuntiin. Saaristossa asuvalla asukkaalla tarkoitettaisiin tällaisen kunnan saaristoalueella asuvaa asukasta. Saariston käsite määritellään sanotun lain 3 §:ssä. Näin saaristossa asuvien asukkaiden lukumäärän kehitys vaikuttaa saaristoisuuslisän kautta jaettavan rahoituksen kokonaismäärään.

Saaristoisuuslisää laskettaessa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja sote-maakunnan saaristossa asuvien asukkaiden määrästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa.

Saaristoisuuden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset sote-maakunnalle i laskettaisiin seuraavasti:

PH S * saaristossa asuvien asukkaiden lukumäärä sote-maakunnassa i, missä PH S = saaristoisuuden perushinta.

Saaristoisuuden perushinnasta säädettäisiin 2 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella.

Saaristoisuuden olisi laskennallisten kustannusten määräytymisperusteena tarkoituksena korvata sote-maakunnalle sen saaristo-olosuhteista aiheutuvia kustannuksia. Saaristoisuuskertoimen perusteella muodostuisi noin 0,110 prosenttia sote-maakuntien valtion rahoituksesta. Saaristoisuudella on arvioitu olevan varsin pieni merkitys kustannustekijänä kuntatasoa laajemman väestöpohjan sote-maakunnissa, mikä perustelee kriteerin painoarvon maltillisuutta.

Määräytymisperuste vastaisi yleiseltä lähtökohdaltaan nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 7 §:ssä säädettyä kunnan saaristoisuudesta aiheutuvien lisäkustannusten huomiointia. Laskennallisten kustannusten laskentatapa ehdotetaan kuitenkin säänneltäväksi yksinkertaisemmin.

20 §. Saamenkielisyyslisä. Saamenkielisyyslisää käytettäisiin Lapin sote-maakunnan, jonka alueella sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueen kunnat, sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisten kustannusten määräytymisperusteena.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 5 §:n perusteella asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueella tuotettavissa sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä Lapin sote-maakunnan alueella sellaisissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevilla toimintayksiköissä (esimerkiksi erikoissairaanhoido). Lisäksi asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä Lapin sote-maakunnassa kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevilla toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, jotka Lapin sote-maakunta on osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi palvelujen saavutettavuuden perusteella (esimerkiksi eräät Muoniossa annettavat palvelut). Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään muutoin saamen kielilaisissa (1086/2003).

Saamenkielisyyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla Lapin sote-maakunnan saamenkielisten asukkaiden määrä saamenkielisyyden perushinnalla. Näin Lapin sote-maakunnan saamenkielisten asukkaiden lukumäärän kehitys vaikuttaa saamenkielisyyden kautta jaettavan rahoituksen kokonaismäärään. Saamenkielisyyden perushinnasta säädettäisiin 13 §:n 5 momentin mukaan vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Saamenkielisyyden muodostaisi noin 0,0131 prosenttia sote-maakuntien valtion rahoituksesta.

Saamenkielisyyden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset Lapin sote-maakunnalle laskettaisiin seuraavasti:

PH SL * saamenkielisten asukkaiden lukumäärä Lapin sote-maakunnassa, missä PH SL = saamenkielisyyden perushinta.

Saamenkielisten asukkaiden määrä määräytyisi Tilastokeskuksen väestörakennetilaston varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopun tietojen mukaan.

4 luku **Pelastustoimen tehtävien rahoitus**

21 §. *Pelastustoimen laskennallisten kustannusten perusteet.* Kuten sosiaali- ja terveydenhuollon rahoituksessa, pelastustoimen laskennallisten kustannusten määräytyminen perustuisi määrätymistekijöiden perushintojen kautta toteutettavaan laskentaan. Pelastustoimessa määrätymistekijöitä olisi kolme; asukasmäärä, asukastiheys ja riskitekijät. Kullekin määrätymistekijälle määritettäisiin oma perushinta. Pelastustoimen laskennalliset kustannukset muodostuisivat kertomalla asukaskohtainen pelastustoimen perushinta sote-maakunnan asukasmäärällä ja lisäämällä tuloon pelastustoimen asukastiheyden ja riskitekijöiden perusteella määritellyt laskennalliset kustannukset.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellä mainittujen kolmen määrätymistekijän perusteella määräytyvät kustannusosuudet kaikista pelastustoimen laskennallisista kustannuksista. Kustannusosuudet olisivat seuraavat: asukasmäärä 65 prosenttia, asukastiheys 5 prosenttia ja riskitekijät 30 prosenttia

Pelastustoimen perushinnoista säädettäisiin vuosittain 3 momentin nojalla valtioneuvoston asetuksella. Perushinnat tarkistettaisiin ottamalla huomioon 5 ja 6 §:ssä tarkoitettu kustannusten ja rahoituksen tason tarkistaminen.

22 §. *Pelastustoimen asukastiheyskerroin.* Rahoituslakiehdotukseen sisältyy ehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisia kustannuksia määrittäväksi asukastiheyskerroimeksi. Myös

sote-maakunnan pelastustoimen tehtävistä aiheutuviin kustannuksiin liittyy tekijöitä, joiden osalta maantieteelliset olosuhteet ja asukastiheys niitä ilmentävänä tekijänä ovat merkitseviä. Asukastiheyskertoimen perusteella määriteltyjen laskennallisten kustannusten tarkoituksena on korvata harvasta asutuksesta sote-maakunnalle aiheutuvia kustannuksia. Pelastustoimen palvelut eroavat sosiaali- ja terveystoimen palveluista siinä, että lähes kaikki pelastustoimen palvelut viedään asiakkaan luo (pelastustoiminta onnettomuustilanteissa) tai tuotetaan asiakkaan luona (palotarkastukset, turvallisuusviestintä, koulutus). Tämä edellyttää riittävän tiheää paloasemaverkkoa. Pelastustoimen toimintavalmiudella ja paloasemaverkostolla on suuri merkitys myös pelastustoimen hoitaman ensivasteen näkökulmasta. Ensivasteella tarkoitetaan lähintä mahdollista pelastustoimen yksikköä, joka kykenee antamaan ensiapua tehokkaampaa hoitoa ja joka tavoittaa hätätilapotilaan todennäköisesti ennen ensimmäistä ensihoidon yksikköä. Paloasemaverkko mahdollistaa osaltaan myös ensihoidon tehokkaan sijoittumisen alueille. Tällöin onnettomuustilanteissa ja sairaustapauksissa apu on mahdollista saada nopeasti paikalle. Pääministeri Marinin hallitusohjelman mukaan hallitus huolehtii koko maan kattavasta paloasemaverkostosta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pelastustoimen asukastiheyskertoimen määräytymisperusteesta, jonka perusteella kullekin sote-maakunnalle määräytyy sote-maakuntakohtainen asukastiheyskerroin. Sote-maakunnan asukastiheyskerroin saataisiin jakamalla koko maan keskimääräinen asukastiheys sote-maakunnan asukastiheydellä. Laskennassa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja asukasmääristä varainhoitovuotta edeltäneen vuoden lopusta sekä Tilastokeskuksen tietoja sote-maakuntien pinta-alasta. Pelastustoimen asukastiheyskerroin laskettaisiin sote-maakunnan kokonaispinta-alan mukaan neliökilometriä kohden, sosiaali- ja terveystoimen asukastiheyskertoimesta poiketen pelastustoimen laskennassa huomioidaan vesialueet sisältävä kokonaispinta-ala. Kokonaispinta-alan käyttö kuvaa pelastustoimen tehtäväkenttää ja sekä ilmentää resurssien sijoittamista saavutettavuuden varmistamiseksi alueille, joissa on runsaasti vesistöjä. Runsaat vesistöt pidentävät matkaa ja siihen kuluva aikaa onnettomuuspaikalle, mikä edellyttää enemmän resursseja ja niiden sijoittamista useampaan tukikohtaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sote-maakunnalle asukastiheyskertoimen perusteella määräytyvien laskennallisten kustannusten laskentatapa. Asukastiheyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määritelty asukastiheyden perushinta sote-maakunnan asukasmäärällä ja asukastiheyskertoimella. Pelastustoimen asukastiheyskerroin muodostaisi noin 0,116 prosenttia sote-maakuntien valtion rahoituksesta.

Asukastiheyden perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin seuraavasti:

$PH \text{ ASTIHPEL} * \text{asukasmäärä } i * \text{ASTIHKPEL } i$, missä $PH \text{ ASTIHPEL}$ = asukastiheyden perushinta, $\text{asukasmäärä } i$ = asukkaiden lukumäärä sote-maakunnassa i ja $\text{ASTIHKPEL } i$ = asukastiheyskerroin sote-maakunnalle i .

Asukastiheyskerroin laskettaisiin sote-maakunnalle seuraavasti:

$\text{ASTIHKPEL } i = \text{asukastiheys neliökilometriä kohden kokomaa/asukastiheys } i$, missä $\text{ASTIHKPEL } i$ = sote-maakunnan asukastiheyskerroin, $\text{asukastiheys kokomaa}$ = koko maan asukasluku/koko maan kokonaispinta-ala

asukastiheys i = asukasluku sote-maakunnassa i / sote-maakunnan i kokonaispinta-ala

23 §. Pelastustoimen riskikerroin. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan pelastustoimen riskikerroin perustuisi pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuihin pelastustoimen palvelutasoa määrittäviin kansallisiin, alueellisiin ja paikallisiin tarpeisiin ja onnettomuus- tai muihin uhkiin.

Pelastustoimen riskikertoimen määrittämiseksi sote-maakunnan alue jaettaisiin yhden neliökilometrin suuruisiksi ruuduiksi, joille kullekin Tilastokeskus laskisi regressiomallin avulla riskitason. Regressiomallin selittäjinä olisivat asukasluku, kerrosala ja niiden yhteisvaikutus. Riskitason perusteella riskiruudut jaettaisiin neljään riskiluokkaan I, II, III ja IV.

Pelastustoimen riskikerroin laskettaisiin jakamalla koko maan riskiruututiheys sote-maakunnan riskiruututiheydellä. Riskikertoimen laskennassa otettaisiin huomioon ne riskiruudut, joiden Tilastokeskuksen laskema tai joilla tapahtuneiden onnettomuuksien perusteella määräytyvä riskiluokka on I ja II tai joiden painokerroin ruudulla sijaitsevan riskikohteen tai sillä harjoitetun toiminnan perusteella on 1.

Pykälän 2 momentin mukaan riskikertoimen perusteella määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määritelty pelastustoimen riskikertoimen perushinta sote-maakunnan asukasmäärällä ja pelastustoimen riskikertoimella. Riskikerroin määräytyisi siten asukastiheyden laskentaa vastaavalla mallilla, jossa sote-maakunnan riskiruutujen määrä on suhteutettu sote-maakunnan asukasmäärään.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin pelastustoimen riskikertoimen määrittelyssä käytettävistä tekijöistä ja niiden painokertoimista enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Näitä olisivat riskiruudussa tapahtuneiden onnettomuuksien vaikutus riskiluokan määräytymiseen ja ruudulla sijaitsevan riskikohteen tai sillä harjoitetun toiminnan vaikutus painokertoimeen. Pelastustoimen riskikerroin muodostaisi noin 0,697 prosenttia sote-maakuntien valtion rahoituksesta.

Pelastustoimen riskitekijöiden mukaan määräytyvät sote-maakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavasti:

PH riskitekijä * asukasmäärä i * PELRTK i missä PH riskitekijä = riskitekijän perushinta, asukasmäärä i = asukkaiden lukumäärä sote-maakunnassa i ja PELRTK i = riskitekijäkerroin sote-maakunnalle i .

Riskitekijäkerroin laskettaisiin sote-maakunnalle seuraavasti:

PELRTK i = Riskiruututiheys sote-maakunnassa i / koko maan riskiruututiheys missä PELRTK i = sote-maakunnan riskikerroin, riskiruututiheys i = sote-maakunnan i I ja II riskiruutujen määrä asukasta kohden ja riskiruututiheys kokomaa = koko maan keskimääräinen I j II ruutujen määrä asukasta kohden

5 luku **Valtion rahoituksen hallinnointi, myöntäminen ja maksaminen**

24 §. Valtion rahoituksen hallinnointi. Pykälän 1 momentin nojalla valtiovarainministeriö valmistelisi yhteistoiminnassa sote-maakunnan lakisäateisistä tehtävistä vastaavien ministeriöiden

kanssa sote-maakunnan lakisääteisten tehtävien muutosten vaikutukset valtion rahoituksen perusteisiin valtion talousarvion valmistelua varten. Säännös vastaisi nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 46 §:ää.

25 §. *Valtion rahoituksen myöntäminen ja maksaminen.* Pykälä vastaa asiasisällöltään pitkälti nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 48—49 §:ä. Valtiovarainministeriö päättäisi sote-maakunnan valtion rahoituksesta varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtion rahoituksen maksamisesta keskitetysti Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta, josta on säädetty Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (229/2009). Valtion rahoitus maksettaisiin sote-maakunnille kuukausittain viimeistään kuukauden ensimmäisenä päivänä. Varainhoitovuoden tammikuussa ja kesäkuussa maksettaisiin molempina 2/12 koko vuoden rahoituksesta ja muina kuukausina jäljelle jäävä rahoitus yhtä suurina erinä. Valtiovarainministeriö lähettäisi palvelukeskukselle tiedoksi 1 momentin mukaiset valtion rahoitusta koskevat päätökset.

26 §. *Lisärahoituksen myöntäminen ja maksaminen.* Pykälässä säädettäisiin yksittäisen sote-maakunnan lisärahoitusta koskevan asian vireille tulosta, valmistelusta ja päätöksenteosta sekä lisärahoituksen maksamisesta. Lisärahoituksen myöntämisen edellytyksistä, tarkoitukseen varattavasta määrärahasta ja lisärahoituksen käytölle asetettavista ehdoista säädetään 11 §:ssä.

Lisärahoituksen tarve voisi nousta lähtökohtaisesti esille milloin tahansa varainhoitovuoden kuluessa. Lisärahoituksen myöntämisen tulisi siten olla vuotuisesta valtion talousarvioprosessista ja sote-maakuntien ohjausprosessista erillinen menettely. Tarkoitusta varten varattaisiin valtion talousarvioon etukäteen erillinen määräraha.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnan lisärahoituksen myöntäminen perustuisi sote-maakunnan omaan hakemukseen tai valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön tai sisäministeriön tekemään aloitteeseen. Rahoituksen myöntämisestä päättäisi valtioneuvosto. Asian esittelystä vastaisi valtiovarainministeriö 2 momentissa säädetyn sote-maakunnan ja eri ministeriöiden yhteisen valmistelun pohjalta.

Kysymys lisärahoituksen tarpeesta voi nousta esille esimerkiksi sote-maakuntien ohjausprosessin yhteydessä havaittujen palvelujen järjestämiseen liittyvien ongelmien perusteella. Aloitteisuus lisärahoituksen myöntämiseksi tulisi olla sote-maakunnan lisäksi ministeriöillä. Koska toistuva lisärahoituksen saaminen voi johtaa sote-maakunnan arviointimenettelyyn, kaikissa tilanteissa sote-maakunnalla itsellään ei välttämättä olisi intressiä hakea lisärahoitusta, vaikka palvelujen järjestäminen sote-maakunnassa olisi vaarantumassa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriö asettaisi lisärahoituspäätöksen valmistelua varten valmisteluryhmän, joka koostuisi valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja kyseisen sote-maakunnan nimeämistä edustajista. Valmistelussa arvioidtaisiin lisärahoituksen edellytysten täyttymistä, tarvittavan lisärahoituksen määrää sekä sote-maakunnalle asetettavia ehtoja. Arviointi perustuisi kokonaisarvioon, jossa hyödynnetään sote-maakuntien ohjausprosessissa tuotettua tietopohjaa sekä muuta mahdollisimman ajantasaista tietoa sote-maakunnan taloudesta ja toiminnasta. Käytävissä olevaa tietopohjaa kuvataan tarkemmin edellä 11 §:n perusteluissa.

Sote-maakuntien vuosittaisessa neuvottelu- ja ohjausprosessissa arvioidaan osaltaan rahoituksen riittävyttä sote-maakunnan lakisääteisiin tehtäviin ja pyritään ennakoimaan mahdollisia rahoituksessa havaittavia ongelmia sekä etsimään yhdessä sote-maakunnan kanssa toimenpiteitä rahoituksen riittävyden turvaamiseksi. Lisärahoituksen tarpeen ei siten arvioida ilmenevän täysin yllättäen. Ehdotettuun lisärahoitusta koskevaan valmistelu- ja päätöksentekoprosessiin kuluisi arviolta aikaa noin puolitoista kuukautta. Päätöksentekoprosessin aikana mahdollista sote-maakunnan akuuttia kassakriisiä tulisi tarvittaessa hoitaa lyhytaikaisella lainalla. Lisäksi voidaan käyttää tapauskohtaisesti myös valtionavustusrahoitusta luonteeltaan poikkeuksellisiin ja tilapäisiin kustannuksiin esimerkiksi suuronnettomuuden kohdatessa yksittäisiä sote-maakuntia.

Sote-maakunnalle myönnetty lisärahoitus nostaisi osaltaan sote-maakuntien valtion rahoituksen tasoa. Sote-maakunnan saamaa lisärahoitusta ei kuitenkaan otettaisi huomioon kyseisen sote-maakunnan seuraavan vuoden rahoitusta korottavana tekijänä. Edellytysten täytyessä sote-maakunta voisi saada uudelleen lisärahoitusta. Lisärahoitus tulee ehdotetussa rahoitusmallissa otetuksi huomioon jälkikäteen tehtävän kustannusten tarkistuksen kautta. Sen sijaan edellä mainittuja valtionavustuksia ei otettaisi huomioon valtion rahoituksen perusteena olevassa kustannuspohjassa (5 §).

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisärahoituksen maksamisesta sote-maakunnalle. Valtiovarainministeriö vastaisi lisärahoituksen maksamisesta viipymättä sen jälkeen, kun valtioneuvoston on päättänyt lisärahoituksesta. Lisärahoitus maksettaisiin seuraavan 25 §:n 2 momentissa tarkoitetun valtion rahoituksen kuukausittaisen maksuerän yhteydessä.

27 §. Saamatta jääneen etuuden suorittaminen. Pykälä vastaa nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 51 §:ää. Pykälän nojalla sote-maakunnalla olisi oikeus saada uusiin tietoihin perustuen aiemmin saamatta jäänyt valtion rahoitus. Merkitykseltään vähäisiä etuuksia ei tarvitsisi välttämättä suorittaa ja kaikissa tapauksissa maksu voitaisiin myöhentää seuraavan vuoden valtion rahoituksen yhteydessä suoritettavaksi.

28 §. Perusteettoman edun palauttaminen. Pykälä vastaa nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 52 §:ää. Pykälän mukaan valtiovarainministeriön olisi määrättävä perusteeton etu palautettavaksi, jos se ei olisi vähäinen tai edunsaajan kannalta kohtuuton. Palautettavasta määrästä peritään korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen vuotuinen korko sen kuukauden alusta, jona valtion rahoitus on maksettu. Jos palautettava valtion rahoitus on vähäinen taikka jos palauttamista tai koron perimistä on pidettävä kohtuuttomana, voidaan etuus jättää määräämättä palautettavaksi. Palautettava valtion rahoitus saataisiin vähentää myös myöhemmistä suorituksista.

29 §. Suoritusvelvollisuuden raukeaminen. Pykälä vastaa nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 53 §:ää. Edellä 27—28 §:ssä tarkoitettu valtion rahoituksen suoritusvelvollisuus raukeaisi viiden vuoden kuluttua sen kalenterivuoden päättymisestä, jona rahoitus olisi tullut suorittaa tai on suoritettu.

6 luku **Muutoksenhaku**

30 §. Oikaisumenettely. Pykälä vastaa nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 64 §:ää. Oikaisuvaatimusaika olisi kolme kuukautta päätöksestä tiedon saamisesta ja

oikaisuvaatimus olisi tehtävä valtiovarainministeriölle kirjallisesti. Päätökseen olisi liitettävä oikaisuvaatimusosoitus.

31 §. Muutoksenhaku. Pykälä vastaa nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 65 §:ää. Pykälän mukaan oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saisi hakea muutosta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa tarkoitettulla hallintovalituksella. Muihin päätöksiin ei saisi hakea muutosta valittamalla. Käytännössä muutoksenhaun ulkopuolelle jäisivät laskuvirheen oikaisuun, saamatta jääneen etuuden suorittamiseen sekä perusteettoman edun palauttamiseen liittyvät päätökset.

7 luku **Erinäiset säännökset**

32 §. Valtion rahoituksen määräytyminen siirrettäessä kunta toiseen sote-maakuntaan. Pykälä vastaa osin nykyisen kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 62 §:ää. Siirrettäessä sote-maakunnan osa toiseen sote-maakuntaan valtion rahoitus laskettaisiin siten, että sote-maakuntajaon muutoksen voimaantulovuonna laajentuva sote-maakunta saisi siirtyvän kunnan asukasmäärän mukaisen osan siitä valtion laskennallisesta rahoituksesta, jonka supistuva sote-maakunta olisi saanut, jos sote-maakuntajaon muutosta ei olisi tehty. Laajentuva sote-maakunta saisi siten supistuvan sote-maakunnan valtion rahoituksen perusteilla supistuvan sote-maakunnan valtion rahoituksesta sote-maakunnasta siirtyvän osan asukasmäärän ja muiden 3 luvun mukaisten laskennallisen rahoituksen määräytymisperusteiden mukaisen osuuden.

8 luku **Voimaantulo**

33 §. Voimaantulo. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2023 alusta.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerrointa koskevaa 15 §:ää sovellettaisiin kuitenkin vasta vuoden 2026 alusta. Vuosina 2023—2025 lain 3 §:n 1 momentin mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella määräytyvä osuus sote-maakuntien rahoituksesta lisättäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen perusteella määräytyvään rahoitusosuuteen.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin sote-maakuntien rahoituksen eräiden määräytymistekijöiden päivittämisestä jo ennen lain voimaantuloa uusimpien tietojen perusteella. Näitä olisivat lain 7 §:ssä tarkoitettu vuosittainen palvelutarpeen kasvun arvio, joka perustuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämään SOME-malliin. Myös 13 §:n 3 momentissa tarkoitettut terveydenhuollon, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon tehtäväkohtaiset painotukset sekä 14 §:ssä tarkoitettut terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuollon tarvetekijät ja niiden painokertoimet tarkistettaisiin ensimmäisen kerran jo vuodesta 2023 lukien.

34 §. Sote-maakuntien koko maan valtionrahoituksen tason määräytyminen vuosina 2023 ja 2024. Pykälän mukaan sote-maakuntien koko maan tason rahoitus vastaisi uudistuksen voimaantulovuotena sote-maakunnille siirtyvistä lakisääteisistä tehtävistä kunnille aiheutuneiden kustannusten yhteismäärää.

Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakuntien valtion rahoituksen perusteena olisivat kunnista siirtyvien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien nettokustannukset vuodelta 2022. Siirtyvissä kustannuksissa huomioitaisiin myös tilikaudelle 2022 kirjattava lomapalkka-

velan muutos. Lomapalkkavelan ja muiden omaisuus- ja velkaerien siirrosta säädetään voimaantulovuoden rahoituksen pohjan, jota korotettaisiin palvelutarpeen kasvun, hintojen nousun ja uusien tehtävien huomioon ottamiseksi 7-9 §:ssä säädettyllä sote-maakuntien rahoituksen tarkistamisen mallilla.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin edellä mainitun siirtyvien tehtävien nettokustannusten tarkistamisesta kuntien vuoden 2022 tilinpäätöstietojen perusteella. Koska voimaantulovuoden rahoituksen taso perustuisi voimaantulovuotta edeltävän vuoden talousarviotietoon, siirtyvien kustannusten tieto tarkistettaisiin lopullisiksi voimaantulovuotta edeltäneen vuoden kunnittaisen palvelukohtaisten tilinpäätöstietojen valmistuttua. Muutos otettaisiin huomioon uudistuksen voimaantulovuoden, tai mikäli se ei aikataulullisesti ole vielä mahdollista, voimaantulovuotta seuraavan vuoden valtion rahoituksessa. Sote-maakuntien ja kuntien rahoituksen kannalta on tärkeää, ettei laskennassa käytetä arvioita siirtyvistä kustannuksista vaan ne perustuvat lopullisiin kustannustietoihin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, miten 2 momentin mukaan korjattu kustannustieto otetaan huomioon seuraavina vuosina. Vuoden 2024 rahoituksen perusteena on 2 momentissa tarkoitettu vuoden 2023 tarkistettu koko maan rahoituksen taso.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin asetuksenantovaltuudesta. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettun sote-maakuntien rahoituksen laskennallista kohdentamista koskevasta menettelystä ja laskelmia koskevien tietojen keräämisestä sekä 2 momentissa tarkoitettua laskelmien tarkistamisesta.

35 §. Siirtymätasaus. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntakohtaisesta palvelujen valtion rahoituksesta uudistuksen voimaantulon jälkeisessä siirtymävaiheessa. Tarkoituksena on, että sote-maakuntakohtaisen rahoituksen määräytymisessä siirrytään ehdotettavan lain mukaisesti määräytyvään laskennalliseen valtion rahoitukseen heti uudistuksen voimaantulovuodesta lukien. Siirtymävaiheessa muutosta kuntien toteutuneiden kustannusten ja sote-maakunnan laskennallisen rahoituksen välillä kuitenkin tasattaisiin siirtymätasauksella.

Ehdotettu malli turvaisi sote-maakuntien rahoituksen edellisellä vaalikaudella esitettyä mallia paremmin, koska palvelutarpeen kehityksen huomioon otettava laskennallinen rahoitusmalli otettaisiin käyttöön uudistuksen voimaantulosta alkaen. Lisäksi ehdotettu siirtymätasausmalli olisi vaikutuksiltaan läpinäkyvä ja huomioisi sote-maakuntien väliset erot rahoitustason muutoksessa oikeudenmukaisesti. Tämä mahdollistaa kaikille sote-maakunnille hallitun toiminnan mukauttamisen laskennallisen rahoituksen tasoon.

Siirtymätasausausta maksettaisiin portaittain aleneva määrä vuodesta 2023 vuoteen 2029, jolloin rahoitustason erotusta olisi tasattu sote-maakunnittain 150 euroon asukasta kohden. Tämän jälkeen mahdollinen jäljelle jäävä rahoituksen erotus maksettaisiin toistaiseksi pysyvänä siirtymätasauksena. Siirtymätasaus sääntelyn toimivuutta ehdotetaan kuitenkin arvioitavaksi viimeistään vuonna 2027 tai tätä aikaisemmin sote-maakuntien verotusoikeuden yhteydessä. Nyt ehdotettu esitys perustuu vuoden 2020 rahoituksen tason perusteella tehtyihin laskelmiin. Siirtymätasausmallin toimivuutta ja vaikutuksia on tarpeen arvioida uudistuksen voimaantulon jälkeen, kun sote-maakuntien välillä tasattavasta rahoituksen muutoksen euromääristä ja toisaalta uudistuksen toimeenpanon etenemisestä sote-maakunnissa saadaan tarkempaa tietoa. Myös mahdollisen

sote-maakuntien verotusoikeuden säätämisen yhteydessä on tarpeen arvioida siirtymätasausmallin toimivuutta ja tarpeellisuutta.

Pykälän 1 momentin mukaan siirtymäkauden aikana vuodesta 2023 lukien muutosta kuntien toteutuneiden kustannusten ja sote-maakunnan laskennallisen rahoituksen välillä tasattaisiin siirtymätasauksella. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siirtymätasauksen määrästä. Uudistuksen voimaantulovuotena vuodelta 2022 laskettujen toteutuneiden kustannusten ja laskennallisen rahoituksen erotus tasattaisiin täysimääräisesti. Tämän jälkeen vuosien 2024-2029 aikana siirtymätasaus vähenisi portaittain. Siirtymätasauksen määrä laskettaisiin kussakin sote-maakunnassa asukasta kohden, jolloin sote-maakunnat ovat mahdollisesti tarvittavien sopeutustoimien suhteen keskenään samanlaisessa tilanteessa riippumatta sote-maakunnan koosta. Pykälän 3 momentin mukaan vuodesta 2029 alkaen siirtymätasaus olisi toistaiseksi pysyvästi 150 euroa ylittävä määrä. Tällöin siirtymätasauksen piirissä olisivat vain ne sote-maakunnat, joiden osalta rahoitusjärjestelmän muutos on suurin. Sote-maakuntakohtainen enimmäismuutos rahoituksen tasoon olisi siten 150 euroa asukasta kohden.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, miten siirtymätasauksen perusteena olevat sote-maakuntakohtaiset kustannukset lasketaan. Toteutuneita ja laskennallisia kustannustietoja vertaillaan vuoden 2022 tasossa. Kustannukset laskettaisiin kuntakohtaisesti kahden vuoden keskiarvona kuntien Valtiokonttorille toimittamien vuoden 2021 tilinpäätöstiedon ja Tilastokeskuksen erilliskyselyllä keräämän vuoden 2022 kuntien talousarvotiedon perusteella. Keskiarvotieto korotettaisiin koko maan tasolla vuoden 2022 tasolle. Keskiarvotiedon käyttö on perusteltua, koska sillä tasataan mahdollisia kunnittaisia satunnaisvaihteluja vuosikustannusten välillä.

Vastaavasti kuin koko maan rahoituksen tason osalta, vuoden 2022 talousarvotieto toteutuneista kustannuksista tarkistettaisiin vielä vuonna 2023 kuntien Valtiokonttorille toimittamien vuoden 2022 palvelukohtaisten tilinpäätöstietojen perusteella.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin siirtymätasaus toteuttamisesta kustannusneutraalisti sote-maakuntien ja valtion välillä. Siirtymätasaus olisi siten sote-maakuntien välistä tasausta ehdotettuun uuteen enemmän tarveperusteiseen rahoitusmalliin siirtymisen yhteydessä eniten rahoitustaan kasvattavien ja toisaalta menettävien sote-maakuntien välillä. Sote-maakuntien rahoitusta vähennettäisiin siirtymätasaukselta vastaavasti sote-maakunnittain asukasta kohden tasasuorisesti.

36 §. *Valtion rahoituksen tasoa koskeva poikkeussäännös vuosina 2023 ja 2024.* Sote-maakuntien rahoituksen tason tarkistamisesta varainhoitovuosittain etukäteen palvelutarpeen kasvun perusteella säädetään ehdotetussa 7 §:ssä. Mainitun pykälän sääntelystä poiketen sote-maakuntien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen kasvu ehdotetaan otettavaksi etukäteen huomioon sote-maakunnan rahoituksen tasoa tarkistettaessa vuosina 2023 ja 2024 some-mallin mukaisesti arvioituna kokonaisuudessaan. Vuodesta 2025 lähtien sovellettaisiin 7 §:ssä säädettyä 80 prosentin rajaa some-mallin mukaan määräytyvästä kasvusta.

37 §. *Sote-maakunnan vuoden 2023 rahoituksen maksamista koskeva poikkeussäännös.* Valtion rahoituksen maksun rytmityksen tulee olla sellainen, että sote-maakunnat pystyvät suoriutumaan tehtävistään eivätkä valtion maksatusrytmistä johtuvista syistä joudu ottamaan ylimääräistä lyhytaikaista lainaa selviytyäkseen niistä. Sote-maakunnille syntyy ennen uudistuksen voimaantuloa erilaisia velvoitteita. Muun muassa vakuutusmaksut kuten henkilöstön lakisäätei-

set tapaturmavakuutukset ja omaisuusvakuutukset erääntyvät pääsääntöisesti ennen vakuutuskauden alkua, eli jo joulukuun puolella. Sote-maakuntien toiminnan turvaamiseksi uudistuksen voimaantulo vuoden tammikuun 2 kuukauden erä maksettaisiin puoliksi ennakoon voimaantulo vuotta edeltävän vuoden joulukuussa.

7.8 Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta

1 luku Yleiset säännökset

Luvussa säädettäisiin lain soveltamisalasta, poikkeuksista soveltamisalaan, suhteesta muuhun lainsäädäntöön sekä laissa käytettävistä määritelmistä.

1 §. *Soveltamisala.* Pykälässä määriteltäisiin ne kunnan tehtävät, joista aiheutuviin käyttökustannuksiin maksettaisiin tämän lain perusteella valtionosuutta. Näitä tehtäviä kutsuttaisiin valtionosuustehtäviksi. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 1 §:ää, mutta sen 1 momenttiin sisältyvässä lakiluettelossa olisi otettu huomioon sote-maakunnan järjestämisvastuulle siirtyvät tehtävät. Eräät tehtävät jakautuisivat kunnan ja sote-maakunnan välille.

Perusopetuslaissa (628/1998), varhaiskasvatuslaissa (36/1973), lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetussa laissa (1128/1996), yleisistä kirjastoista annetussa laissa (1492/2016), kuntien kulttuuritoiminnasta annetussa laissa (166/2019) sekä taiteen perusopetuksesta annetussa laissa (633/1998) säädetyt kunnan tehtävät ja niiden luonne valtionosuustehtävinä säilyisivät nykyisellään.

Uudistuksen yhteydessä oppilas- ja opiskelijahuollon palveluiden järjestämisvastuu siirtyisi sote-maakuntiin, joten tehtävä ei olisi enää kuntien valtionosuustehtävä. Lähtökohtana olisi kuitenkin edelleen, että palveluita järjestetään lähipalveluna eli kouluissa.

Kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetussa laissa (64/1986) säädetään ympäristönsuojeluun liittyvistä kunnan tehtävistä. Nämä tehtävät ovat edelleen jäämässä kuntien tehtäviksi. Myöskään kemikaalilain (599/2013) mukaisiin tehtäviin ei esitetä muutoksia.

Kuntien tehtäviksi jäisivät edelleen ympäristöterveydenhuoltoon kuuluvat tehtävät, joista säädetään terveydensuojelulaissa, elintarvikelaissa, tupakkalaissa (549/2016) ja eläinlääkintähuoltolaissa (765/2009). Myös lääkelain 6 luvussa (54 a—54 e §) säädetyt nikotiinikorvaushoito- tuotteiden myyntiä koskevat tehtävät jäisivät kunnille.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät tehtävät siirtyisivät sote-maakunnille. Kuntien tehtävänä olisi edelleen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:ssä säädettäisiin sellaisista kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävistä, joiden kustannukset otettaisiin valtionosuudessa huomioon. Mainitun pykälän mukaan kunnan on edistäessään asukkaattensa hyvinvointia kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaisesti seurattava asukkaattensa elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava kunnanvaltuustolle vuosittain. Lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmistettava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma. Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on toimitettava sote-maakunnalle ja julkaistava julkisessa tietoverkossa. Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet. Lisäksi sen tulee määritellä tavoitteita tukevat toimenpiteet.

Päätösten vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon kunnan eri toimialojen päätöksenteossa. Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäksi kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho ja tehtävä yhteistyötä sote-maakunnan sekä muiden kunnassa toimivien julkisten toimijoiden sekä yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa.

Sosiaalihuoltolain 8 §:n 1 momentin mukaan kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia sekä poistettava epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Lain 9 §:n 1 momentin mukaan kunnallisten viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Lisäksi lain 10 §:n mukaan lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on huolehdittava siitä, että näiden palvelujen avulla tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Tarvittaessa on järjestettävä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.

Lastensuojelulain 3 a §:ssä säädetään ehkäisevästä lastensuojelusta. Kunta järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on muun muassa tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä ja päivähoidossa. Lain 12 §:ssä säädetään lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi laadittavasta kunnan toimintaa koskevasta suunnitelmasta, joka on otettava huomioon kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa.

Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain 6 §:n mukaan kunnan viranomaisten on edistettävä ja seurattava vammaisten henkilöiden elinoloja sekä pyrittävä toiminnallaan ehkäisemään epäkohtien syntymistä ja poistamaan haittoja, jotka rajoittavat vammaisen henkilön toimintamahdollisuuksia ja osallistumista. Lain 7 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että kunnan yleiset palvelut soveltuvat myös vammaiselle henkilölle. Lain 12 §:n mukaan kunnan tulee vammaisten henkilöiden olosuhteiden edistämiseksi toimia yhteistyössä eri viranomaisten, laitosten, vammaisjärjestöjen sekä muiden sellaisten yhteisöjen kanssa, joiden toiminta läheisesti liittyy vammaisten henkilöiden elinoloihin.

Ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetussa lain 4 §:n mukaan kunnan eri toimialojen on toimittava yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyneitä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. Lain 5 §:n mukaan kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

Ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetun lain 5 §:n mukaan kunta huolehtii ehkäisevän päihdetyön tarpeen mukaisesta organisoinnista alueellaan ja nimeää ehkäisevän päihdetyön teh-

tävistä vastaavan toimielimen. Toimielimen tehtävänä on huolehtia kunnan päihdeolojen seurannasta ja niitä koskevasta tiedotuksesta; huolehtia siitä, että päihdehaittoja ja niiden vähentämistä koskevaa tietoa tarjotaan yksityisille henkilöille ja koko väestölle; lisätä ja tukea päihdehaittoja ehkäisevien toimien osaamista kaikissa kunnan tehtävissä; esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, jatkossa erityisesti sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa sekä elinkeinotoimessa sekä huolehtia siitä, että kunnan toimet sovitetaan yhteen poliisin, alkoholin ja tupakkalain noudattamisen valvonnan, elinkeinoelämän ja erityisesti ehkäisevään päihdetyöhön osallistuvien yleishyödyllisten yhteisöjen ehkäisevään päihdetyöhön kuuluvien ja sitä tukevien toimien kanssa. Lain 6 §:n mukaan kunnan tulee ehkäisevän päihdetyön yhteydessä edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia päihdeiden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi viranomaisyhteistyöllä, viranomaisille annettavilla lausunnoilla sekä kunnan omilla toimilla.

Pykälän 2 momentin mukaan lakia sovellettaisiin kuntien valtionosuuksien määräytymisen lisäksi myös oppilaan kotikunnan maksamaan korvaukseen toiselle kunnalle ja kuntayhtymälle sekä perusopetuslain 7 §:ssä tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle, yliopistolle ja valtiolle, jos ne järjestävät oppilaalle esi- ja perusopetusta. Oppilaan kotikunnan maksamasta korvauksesta käytettäisiin nimitystä ”kotikuntakorvaus”. Kotikuntakorvauksesta säädettäisiin laissa tarkemmin 6 luvussa.

Pykälän 3 momentin mukaan lakia ei sovellettaisi Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) perusteella Ahvenanmaan maakunnassa. Lisäksi momentissa rajattaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti ulkomailla annettava esi- ja perusopetus lain soveltamisalan ulkopuolelle. Lain perusteella ei maksettaisi valtionosuutta käyttökustannuksista aiheutuviin menoihin eivätkä kunnat olisi velvollisia maksamaan kotikuntakorvausta ulkomailla annettavan opetuksen perusteella. Erillinen säännös on tarpeellinen, koska perusopetuslaki koskee myös ulkomailla annettavaa opetusta.

2 §. Poikkeukset soveltamisalasta. Pykälässä säädettäisiin lain soveltamisalan poikkeuksista. Pykälän 1 momentti sisältäisi luettelon siitä lainsäädännöstä, jonka mukaisten tehtävien aiheuttamiin käyttökustannuksiin ei myönnettäisi valtionosuutta. Luettelo vastaisi pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä, mutta siitä poistettaisiin viittaukset sote-maakunnalle siirtyviin tehtäviin eli sosiaaliseen luototukseen, kuntouttavaan työtoimintaan sekä terveydenhuollon opetuksen ja tutkimuksen järjestämiseen. Pääosa luettelossa mainituista tehtävistä olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti sellaisia tehtäviä, joiden rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa. Luettelon kohdissa 1—6 mainitut tehtävät ovat kunnan vapaaehtoisia tehtäviä eli kunta voi päättää, missä määrin se niitä järjestää. Lisäksi niiden rahoitus perustuu joko oppilasta kohden määrättyyn yksikköhintaan tai opetus- ja ohjaustuntien määrään sekä tuntia kohden määrättyyn yksikköhintaan. Myös luettelon kohta 7 eli taiteen perusopetuksen rahoitus edellyttää opetusmäärätietojen keräämistä. Yleisistä kirjastoista annetun lain 7—9 §:n mukaisia tehtäviä (kohta 8) hoitavat ne kirjastot, joille opetus- ja kulttuuriministeriö on kunnan suostumuksella antanut mainituissa pykälissä tarkoitettua tehtävän. Kohdassa 9 tarkoitettua lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuen kunnallisen lisän maksamisesta ja määrästä päättää kunta.

Kohdassa 10 säädettäisiin toimeentulotuesta annetun lain 7 §:ssä tarkoitettua perustoimeentulotuen ja kohdassa 11 työttömyysturvalain (1290/2002) 14 luvun 3 a §:ssä tarkoitettua kuntien rahoitusosuudesta.

Pykälän 2 momentin viittaussäännöksen mukaan perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyyn oppivelvollisuuteen perustuvaa opetusta sekä sisäoppilaitoksessa ja koulukodissa järjestettävää perusopetusta rahoitettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti tässä laissa säädettävän ikäluokkapohjaisen valtionosuusjärjestelmän lisäksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa säädetyllä rahoituksella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että edellä 1 momentin 3 ja 5 kohdassa, 2 momentissa sekä perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tehtävien perusteella opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain nojalla myönnettävä rahoitus otetaan huomioon 20 §:ssä tarkoitettua valtionosuusprosentissa.

3 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, miltä osin lakia sovellettaisiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain mukaisiin valtionosuuksiin ja rahoitukseen sekä rahoituksen maksamiseen. Lain 22 ja 23 §:ssä säädettäisiin miltä osin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa sekä vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa tarkoitettavat tehtävät olisivat edellä mainituissa pykälissä tarkoitettujen kustannustenjaon tarkistuksen piirissä.

4 §. Määritelmät. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti laissa käytettävistä määritelmistä.

Varainhoitovuodella (1 kohta) tarkoitettaisiin kalenterivuotta, jolle valtionosuudet myönnetään. Perushinta (2 kohta) olisi laissa kunnan laskennallisten kustannusten ja määräytymisperusteiden asukaskohtainen hinta tai peruste, jonka määrä vahvistettaisiin vuosittain asetuksella. Perushinta olisi laissa kunkin valtionosuuden osan laskennan lähtökohta, jota korotettaisiin pääasiassa korotustekijöillä. Lain 18 §:ssä säädetään laskennallisten kustannusten ja 19 §:ssä lisäosien perushinnoista säätämistä valtioneuvoston asetuksella.

Asukastiheydellä (3 kohta) tarkoitettaisiin kunnan asukkaiden määrää maaneliökilometrillä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa. Asukastiheys otettaisiin huomioon 11 §:n asukastiheyskertoimessa.

Kaksikielisellä kunnalla (4 kohta) tarkoitettaisiin kielilain 5 §:n mukaista kaksikielistä kuntaa. Kaksikielisyys otettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti huomioon 9 §:n kaksikielisuuden perusteella määräytyvien laskennallisten kustannusten laskennassa. Saamelaisten kotiseutualueen kunnalla (5 kohta) tarkoitettaisiin saamelaiskäräjistä annetussa laissa tarkoitettua kuntaa. Saamelaisten kotiseutualueella tarkoitetaan Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kuntien alueita sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevaa Lapin paliskunnan aluetta. Saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosasta säädettäisiin 16 §:ssä voimassa olevaa lakia vastaavasti.

Saaristokunnalla (6 kohta) tarkoitettaisiin saariston kehityksen edistämisestä annetun lain 9 §:ssä tarkoitettua kuntaa. Saaristo-osakunnalla (7 kohta) puolestaan tarkoitettaisiin kuntaa, jonka saaristo-osaan sovellettaisiin saariston kehityksen edistämisestä annetun lain 9 §:n mukaan saaristokuntaa koskevia säännöksiä. Saaristoisuus otettaisiin lain 10 §:ssä huomioon voimassa olevaa lakia vastaavasti saaristoisuuskertoimessa.

Työpaikkaomavaraisuudella (8 kohta) tarkoitettaisiin voimassa olevan lain määritelmää vastaavasti kunnassa työssäkäyvien määrän ja kunnan työllisen työvoiman määrän välistä suhdetta.

Vieraskielisellä (9 kohta) tarkoitettaisiin henkilöä, joka on ilmoittanut väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun väestötietojärjestelmään äidinkielekseen muun kielen kuin suomen, ruotsin tai saamen kielen. Vieraskielisyys otettaisiin huomioon 8 §:n vieraskielisyyden perusteella määräytyvien laskennallisten kustannusten laskennassa.

Saamenkielisellä (10 kohta) tarkoitettaisiin henkilöä, joka on ilmoittanut väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja Väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun väestötietojärjestelmään äidinkielekseen saamen kielen. Saamenkielisyys otettaisiin huomioon voimassa olevaa lakia vastaavasti 16 §:n saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosassa.

Oppivelvollisella (11 kohta) tarkoitettaisiin perusopetuslain 25 §:ssä tarkoitettua oppivelvollista ja koulutustaustalla (12 kohta) tarkoitettaisiin ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 30—54-vuotiaiden osuutta vastaavasta ikäluokasta.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että kunnan asukkaalla tarkoitettaisiin henkilöä, jonka kotikunta kyseinen kunta on kotikuntalain mukaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kunnan asukkaan, asukasmäärän sekä ikäluokan määräytymishetkestä. Jollei laissa olisi toisin säädetty, tiedot määräytyisivät Tilastokeskuksen väestörakennetilaston varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopun tietojen mukaan.

2 luku **Valtionosuusperusteet, laskennalliset kustannukset ja lisäosat**

Luvussa säädettäisiin kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskemisen perusteista, laskennallisten kustannusten määräytymisestä ja valtionosuuteen myönnettävistä lisäosista.

5 §. Kunnan peruspalvelujen valtionosuus. Pykälässä säädettäisiin kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskemisesta ja laskentatekijöistä. Laskentatekijöitä kutsutaan valtionosuusperusteiksi.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskemisen perusteina eli valtionosuusperusteina käytettäisiin lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettujen valtionosuustehtävien laskennallisia kustannuksia sekä työpaikkaomavaraisuuden, syrjäisyyden, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosien määräytymisperusteita.

Pykälän 2 momentin mukaan kunnalle myönnettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti valtionosuutena euromäärä, joka saadaan, kun lain 6—12 §:n mukaisesti laskennallisten kustannusten määräytymisperusteiden perusteella lasketut euromäärät lasketaan yhteen ja niistä vähennetään kunnan omarahoitusosuus, josta säädettäisiin 20 §:ssä. Summaan lisättäisiin lisäosat, joista säädettäisiin lain 13—16 §:ssä. Lisäosien määräytymisperusteina olisivat voimassa olevan lain mukaisesti syrjäisyys ja työpaikkaomavaraisuus. Uutena tulisi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa, josta säädettäisiin lain 15 §:ssä. Saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosasta säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti 16 §:ssä.

Pykälän 3 momentissa olisi viittaussäännös 4 lukuun, jossa säädettäisiin verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta sekä 5 lukuun, jossa säädettäisiin valtionosuuteen tehtävistä lisäyksistä ja vähennyksistä.

6 §. *Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskennalliset kustannukset.* Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin laskennallisten kustannusten laskentatapa. Se perustuisi perushintoihin, jotka 18 ja 19 §:n mukaisesti säädettäisiin vuosittain valtioneuvoston asetuksella voimassa olevaa lakia vastaavasti. Asetuksella säädetyt perushinnat kerrottaisiin asianomaisiin ikäluokkiin kuuluvien kunnan asukkaiden määrällä. Näin muodostuneeseen ikäluokittaisten laskennallisten kustannusten summaan lisättäisiin ikäluokkiin sitomattomat muut laskennalliset kustannukset, joiden laskentavasta säädettäisiin erikseen 7—12 §:ssä.

Ikäluokkiin sitomattomia kustannuksia olisivat 7 §:ssä säädettävä työttömyyskerroin, 8 §:ssä säädettävä vieraskielisyys, 9 §:ssä säädettävä kaksikielisyys, 10 §:ssä säädettävä saaristoisuus, 11 §:ssä säädettävä asukastiheys sekä 12 §:ssä säädettävä koulutustaustakerroin. Voimassa olevasta laista poiketen laissa ei enää säädettäisi sairastavuuskertoimesta. Kunnan vastuulle edelleen jäävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä huomioitaisiin 15 §:ssä säädettävässä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosassa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ne ikäluokat, joille vahvistettaisiin valtioneuvoston asetuksella 18 §:n mukaisesti perushinnat. Ikäluokat muuttuisivat voimassa olevasta laista. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä sote-maakunnille kuntiin jäävät valtionosuustehtävät koostuvat merkittävältä osin varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta. Perushinnat vahvistettaisiin ensinnäkin niille ikäluokille, jotka ovat varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen piirissä. Nämä olisivat 0—5-, 6-, 7—12- ja 13—15-vuotiaat. Lisäksi säädettäisiin perushinta 16 vuotta täyttäneille ja tätä vanhemmille eli niille ikäluokille, joihin kohdistuvat kunnan muista valtionosuustehtävistä johtuvat laskennalliset kustannukset.

Peruspalvelujen laskennallisten kustannusten ikärakenneosa muodostuisi siten seuraavalla laskentakaavalla:

(PH 0—5 v. * 0—5-vuotiaiden asukasmäärä kunnassa i,) +

(PH 6 v. * 6-vuotiaiden asukasmäärä kunnassa i) +

(PH 7—12 v. * 7—12-vuotiaiden asukasmäärä kunnassa i) +

(PH 13—15 v. * 13—15-vuotiaiden asukasmäärä kunnassa i) +

(PH 16 v. ja yli * 16-vuotiaiden ja sitä vanhempien asukasmäärä kunnassa i), missä PH 0—5 v. = 0—5-vuotiaiden perushinta,

PH 6 v. = 6-vuotiaiden perushinta,

PH 7—12 v. = 7—12-vuotiaiden perushinta,

PH 13—15 v. = 13—15-vuotiaiden perushinta,

PH 16 v. ja yli = 16-vuotiaiden ja sitä vanhempien perushinta

7 §. *Työttömyyskerroin.* Työttömyyskerroimen tarkoituksena olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti korvata kunnalle työttömyydestä aiheutuvia kustannuksia. Pykälän 1 momentissa säadet-

täisiin työttömyyskertoimen määräytymisperusteesta, jonka perusteella kullekin kunnalle määrätty kuntakohtainen työttömyyskerroin. Momentissa säädettäisiin myös laskennassa käytävästä tietolähteestä ja vuodesta, jonka tietoja kulloinkin käytetään.

Yksittäisen kunnan laskennallisen kustannuksen laskentatavasta työttömyyden perusteella säädettäisiin 2 momentissa. Jos kunnan työttömyys on pienempi kuin maan keskiarvo, työttömyyskerroin muodostuu pienemmäksi kuin 1, jolloin kunnan asukaskohtaiseksi laskennalliseksi kustannukseksi muodostuu valtioneuvoston asetuksella määriteltä perushintaa pienempi laskennallinen kustannus asukasta kohden. Jos kunnan työttömyys ylittää maan keskiarvon, sen asukaskohtainen laskennallinen kustannus on suurempi kuin asukasta kohden vahvistettu perushinta.

Työttömyyskerroin ja työttömyyden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavilla laskentakaavoilla:

Työttömyyskerroin kunnalle i

$TTK_i = \text{työti/työkokomaa}$

missä työti on työttömien osuus työvoimasta kunnassa i ,

työkokomaa on työttömien osuus työvoimasta koko maassa siten, että $\text{työti} = \text{työttömät } i / \text{työvoima } i$ ja $\text{työkokomaa} = \text{työttömät kokomaa} / \text{työvoima kokomaa}$

työttömät i on työttömien lukumäärä kunnassa i

työvoima i on työvoimaan kuuluvien (työlliset ja työttömät) lukumäärä kunnassa i ,

työttömät kokomaa on työttömien lukumäärä koko maassa ja

työvoima kokomaa on työvoimaan kuuluvien (työlliset ja työttömät) lukumäärä koko maassa.

Työttömyyden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset kunnalle i

$= PHTYÖTT * TTK_i * \text{asukasmäärä } i$

missä PHTYÖTT on työttömyyden perushinta, TTK_i on työttömyyskerroin kunnalle i ja asukasmäärä i on asukasmäärä kunnassa i .

8 §. Vieraskielisyys. Pykälän tarkoituksena olisi korvata vieraskielisten asukkaiden kunnalle aiheuttamia kustannuksia. Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan ehdotettua uutta laskentatapaa. Vieraskielisyyden laskennassa ei enää käytettäisi vieraskielisyyskerrointa, vaan pelkästään vieraskielisten määrää sekä perushintaa.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnan vieraskielisyyden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset saataisiin kertomalla vieraskielisyyden perushinta kunnan vieraskielisten määrällä. Vieraskielisillä tarkoitetaan siis muiden kuin suomen, ruotsin tai saamenkielisiä asukkaita. Vieraskielisten lukumäärässä otettaisiin huomioon kaikki ikäluokat. Vieraskielisyyden perus-

hinnasta säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti 18 §:n nojalla vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Väestötietoina käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja varahoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta.

Vieraskielisyyden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavalla laskentakaavalla:

PH vieraskielisyys * vieraskielisten määrä kunnassa i

missä PH vieraskielisyys = vieraskielisyyden perushinta.

9 §. Kaksikielisyys. Voimassa olevaa lakia vastaavasti kaksikielisyyden perusteella laskettavien laskennallisten kustannusten tarkoituksena olisi korvata kaksikielisydestä kunnalle aiheutuvia kustannuksia. Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin kaksikielisydestä aiheutuvien kustannusten laskentatapa. Kaksikielisyys määritellään kielilain 5 §:ssä. Kaksikielisyyden perushinnasta säädettäisiin 18 §:n mukaisesti vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan kaksikielisen kunnan ruotsinkielisten määrää määritettäessä käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja kunnan ruotsinkielisten asukasmäärästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta.

Kaksikielisyyden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavalla laskentakaavalla:

(PH kaksikielisyys * asukasmäärä kaksikielisessä kunnassa i * 0,07) +

(PH kaksikielisyys* ruotsinkielisten asukasmäärä kaksikielisessä kunnassa i * 0,93),

missä PH kaksikielisyys = kaksikielisyyden perushinta

10 §. Saaristoisuus. Voimassa olevaa lakia vastaavasti saaristoisuuden perusteella laskettavien laskennallisten kustannusten tarkoituksena olisi korvata kunnalle kunnan saaristo-olosuhteista aiheutuvia kustannuksia. Saaristokunnalla tarkoitettaisiin 4 §:n määritelmän mukaisesti saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain 9 §:ssä tarkoitettua kuntaa eli kuntaa, jonka valtioneuvosto on asetuksella määritellyt saaristokunnaksi.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin saaristoisuuden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset. Kustannukset laskettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti kertomalla asukasta kohden määritelty saaristoisuuden perushinta kunnan asukasmäärällä. Perushinnasta säädettäisiin 18 §:n mukaisesti vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Pykälän 2 momentin mukaan saaristoisuuden perusteella määräytyvät laskennalliset kustannukset saaristokunnassa, jossa vähintään puolet asukkaista asuu ilman kiinteää tieyhteyttä mantereeseen, saadaan kertomalla asukasta kohden määritelty saaristoisuuden perushinta kunnan asukasmäärällä ja kertomalla tulo luvulla 3.

Saaristoisuuden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavalla laskentakaavalla:

PH saaristo * asukasmäärä saaristokunnassa i,

PH saaristo * asukasmäärä saaristokunnassa i, jossa asukakkaista ≥ 50 % ilman kiinteää tieyh-
teyttä mantereeseen*3,

missä PH saaristo = saaristoisuuden perushinta

Pykälän 3 momentin mukaan saaristo-osakunnalle saaristoisuuden perusteella määräytyvät kun-
nan laskennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määritelty saaristo-
osakunnan perushinta saaristossa asuvien osuudella kunnan asukasmäärästä.

Saaristo-osakunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavalla laskentakaavalla:

PH saaristo-osakunta * saaristossa asuvien osuus kunnassa i,

missä PH saaristo-osakunta= saaristo-osakunnan perushinta

Saaristossa asuvien osuus kunnassa i = Saaristo-osien asukasmäärä kunnassa i / asukasmäärä
kunnassa i

Pykälän 4 momentin mukaan saaristoisuuden perusteella määräytyviä kunnan laskennallisia
kustannuksia laskettaessa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja varain-
hoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta.

11 §. Asukastiheyskerroin. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti asukasti-
heyskertoimesta, jonka perusteella määriteltyjen laskennallisten kustannusten tarkoituksena on
korvata harvasta asutuksesta kunnalle aiheutuvia kustannuksia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kertoimen määräytymisperusteesta. Kunnan asukastiheys-
kerroin saataisiin jakamalla koko maan keskimääräinen asukastiheys kunnan asukastiheydellä.
Laskennassa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja asukasmääristä va-
rainhoitovuotta edeltävästä vuodenvaihteesta sekä Tilastokeskuksen kunnittaisia tietoja maa-
pinta-alasta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnalle asukastiheyskertoimen perusteella määräytyvien
laskennallisten kustannusten laskentatapa. Asukastiheyden perusteella määräytyvät kunnan las-
kennalliset kustannukset laskettaisiin kertomalla asukasta kohden määritelty asukastiheyden pe-
rushinta kunnan asukasmäärällä ja asukastiheyskerroimella. Kertoimen perushinnasta säädettäi-
siin 18 §:n mukaisesti vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Kerroin rajattaisiin voimassa ole-
vaa lakia vastaavasti korkeintaan 20:een, koska muutoin kuntien väliset erot muodostuisivat
perusteettoman suuriksi.

Asukastiheyden perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten
seuraavalla laskentakaavalla:

PH asukastiheys * asukasmäärä kunnassa i * asukastiheyskerroin ≤ 20 kunnalle i,

missä PH asukastiheys = asukastiheyden perushinta,

Asukastiheyskerroin ≤ 20 kunnalle $i = \text{Kunnan } i \text{ asukastiheys} / \text{koko maan keskimääräinen asukastiheys}$

12 §. Koulutustaustakerroin. Koulutustaustakertoimen perusteella määriteltyjen laskennallisten kustannusten tarkoituksena on korvata oppilaiden vanhempien koulutustaustan eroista kunnalle aiheutuvia palvelutarpeiden eroja. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin koulutustaustakertoimen määräytymisperusteesta, jonka perusteella kullekin kunnalle määräytyy kuntakohtainen koulutustaustakerroin. Kertoimen laskentatapaa muutettaisiin voimassa olevaan lakiin verrattuna. Kunnan koulutustaustakerroin saataisiin laskemalla ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 30—54 -vuotiaiden asukkaiden osuus kunnan vastaavasta ikäryhmästä ja jakamalla se koko maan vastaavalla osuudella. Kerrointa laskettaessa käytettäisiin Tilastokeskuksen koulutustilaston tietoja ilman tutkintoa olevien lukumäärästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnalle koulutustaustakertoimen perusteella määräytyvien laskennallisten kustannusten laskentatapa. Tämän kertoimen perushinnasta säädettäisiin 18 §:n nojalla vuosittain valtioneuvoston asetuksella.

Koulutustaustakertoimen perusteella määräytyvät kunnan laskennalliset kustannukset laskettaisiin siten seuraavalla laskentakaavalla:

PH koulutustausta * asukasmäärä kunnassa i * koulutustaustakerroin kunnalle i ,

missä PH koulutustausta = koulutustaustan perushinta,

Koulutustaustakerroin kunnalle $i = \text{Ilman tutkintoa olevien } 30\text{—}54\text{-vuotiaiden osuus kunnan } i \text{ } 30\text{—}54\text{-vuotiaiden asukasmäärästä} / \text{ilman tutkintoa olevien } 30\text{—}54\text{-vuotiaiden osuus koko maan } 30\text{—}54\text{-vuotiaiden asukasmäärästä}$

13 §. Syrjäisyyden lisäosa. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti syrjäisyyden perusteella kunnalle maksettavasta lisäosasta. Lisäosan tarkoituksena on korvata syrjäisyydestä kunnalle aiheutuvia lisäkustannuksia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kunnan syrjäisyyden lisäosan laskentatapa. Syrjäisyyden lisäosa laskettaisiin syrjäisyyden lisäosan perushinnan, kunnan syrjäisyydenvuonun ja sen asukasmäärän tulona. Erittäin syrjäisessä kunnassa, jonka syrjäisyydenluku on ilman pyöristystä vähintään 1,5 kunnan lisäosa on kolminkertainen. Syrjäisyyden lisäosan perushinnasta säädettäisiin vuosittain 19 §:n perusteella annettavalla valtioneuvoston asetuksella. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niiden kuntien syrjäisyyden lisäosasta, joiden syrjäisyydenluku on vähintään 1,0 ilman pyöristystä, mutta pienempi kuin 1,5. Pykälän 3 momentissa annettaisiin valtioneuvostolle voimassa olevaa lakia vastaavasti valtuutus säätää syrjäisyyden laskennassa käytettävistä syrjäisyyden lisäosan määräytymisperusteista.

Syrjäisyyden perusteella määräytyvä lisäosa laskettaisiin seuraavalla kaavalla:

PH syrjäisyys * asukasmäärä kunnassa i * syrjäisyydenluku kunnalle i ,

PH syrjäisyys * asukasmäärä kunnassa i * syrjäisyydenlukukunnalle i * 3, kun syrjäisyydenluku $\geq 1,5$,

PH syrjäisyys * asukasmäärä kunnassa i * syrjäisyysluku kunnalle i * 1,5, kun $1,0 \leq$ syrjäisyysluku $< 1,5$,

missä PH syrjäisyys = syrjäisyyden perushinta

14 §. Työpaikkaomavaraisuuden lisäosa. Työpaikkaomavaraisuuden lisäosan perusteella määriteltujen laskennallisten kustannusten tarkoituksena on korvata keskuskunnille kustannuksia, joita niille aiheutuu alueellisten palvelujen tarjonnasta ja työpaikkojen syntymiseen liittyvistä investoinneista. Pykälässä säädettäisiin pääosin voimassa olevaa lakia vastaavasti kunnan työpaikkaomavaraisuuden lisäosasta. Työpaikkaomavaraisuuskertoimen laskemistapaa ehdotetaan kuitenkin muutettavaksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin työpaikkaomavaraisuuden lisäosan laskentatapa. Kullekin kunnalle määriteltäisiin työpaikkaomavaraisuuskerroin, joka kerrottaisiin asukasluvulla ja työpaikkaomavaraisuuden perushinnalla. Tämä perushinta säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella kuten muutkin perushinnat. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan työpaikkaomavaraisuuskertoimen määräytyminen. Kerroin laskettaisiin jakamalla kunnan työpaikkojen osuus kunnan työllisten määrästä koko maan vastaavalla osuudella. Pykälän 3 momentin mukaan työpaikkaomavaraisuuskertoimen kuntakohtaiset laskentatiedot saadaan Tilastokeskuksen työssäkäyntitilastosta. Tilaston julkaisuajankohdasta johtuen valtiosuuden laskennassa käytettäisiin työpaikkatietoja varainhoitovuotta 3 vuotta edeltäneeltä vuodelta.

Työpaikkaomavaraisuuskerroin kunnalle i

$TYÖPOMVK\ i = \text{työpaikkaomv}\ i / \text{työpaikkaomv kokomaa}$

missä työpaikkaomv i on työpaikkaomavaraisuutta osoittava luku kunnassa i ja

työpaikkaomv kokomaa on koko maan työpaikkaomavaraisuutta osoittava luku

Työpaikkaomavaraisuuden perusteella määräytyvä lisäosa kunnalle i

LISÄOSA i

$\text{työpaikkaomv} = PH\ TYÖPAIKKAOMV * TYÖPAIKKAOMVK\ i * \text{asukasmäärä}\ i$

missä PH TYÖPAIKKAOMV on työpaikkaomavaraisuuden perushinta,

TYÖPAIKKAOMVK i on työpaikkaomavaraisuuskerroin kunnassa i ja

asukasmäärä i on asukkaiden lukumäärä kunnassa i.

15 §. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastuu siirtyessä sote-maakunnalle kunnalle jäisi edelleen vastuu asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä. Lain 1 §:ssä lueteltaisiin kyseiset hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvät, kunnalle lainsäädännössä osoitetut tehtävät. Pykälässä säädettäisiin uudesta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosasta, jonka tarkoituksena olisi korvata kunnalle asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien, 1 §:ssä lueteltujen tehtävien sekä mui-

den tähän liittyvien toimenpiteiden kustannuksia sekä kannustaa niihin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on yhteydessä koulutukseen, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä muihin tehtäviin, jotka jäävät kuntien hoidettaviksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä sote-maakunnille.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosan laskentavasta. Lain 19 §:n nojalla valtioneuvoston päättäisi vuosittain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinnasta, joka kerrottaisiin kunnan asukasluvulla sekä kunnalle määritellyllä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kuntakohtaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen määrittelystä. Kuntakohtainen kerroin kuvaisi kunnan toimintaa ja toiminnan tuloksellisuutta asukkaidensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kerroin määräytyisi peruskoulutukseen, liikuntaan ja kunnan johtamiseen liittyvien, kunnan toimintaa kuvaavien toiminnallisten indikaattorien sekä toiminnan tulosta ja aikaansaatuja muutosta osoittavien tulosindikaattoreiden perusteella. Toimintaa ja toiminnan tulosta osoittavista indikaattoreista sekä niiden painokertoimista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Toiminnallisia indikaattoreita olisi 14 ja tulosindikaattoreita 6. Kuntakohtainen kerroin laskettaisiin keskiarvona kunnan toiminnallisten indikaattoreiden tulosten keskiarvosta ja kunnan tulosindikaattoreiden kahden viimeisimmän vuoden erotuksen keskiarvosta sekä jakamalla näin saatu keskiarvo vastaavalla koko maan asukasluvulla painotetulla keskiarvolla.

Kerroin sisältää useita toimintaa kuvaavia indikaattoreita kolmelta hallinnonalalta, jotta kunnan toimintaa voitaisiin arvioida mahdollisimman laajasti. Tavoitteena on myös ehkäistä osa-optimoinnin mahdollisuutta: jos indikaattoreita olisi vain muutama, olisi mahdollista, että kuntien toiminta suuntautuisi vain mitattaviin asioihin. Esitettävät indikaattorit mittaavat kunnan toimintaa laajasti aina johtamisesta, seurannasta ja arvioinnista, resursseista ja kuntalaisten osallisuuden edistämisestä toiminnan järjestämiseen saakka.

Tulosindikaattoreilla mitattaisiin muutosta. Indikaattorit edustavat eri ikäryhmiä ja oleellista on, että kunta voi omalla toiminnallaan vaikuttaa indikaattoreihin. Jotta kunnan väestörakenne, sairastuvuus tai esimerkiksi työttömyystilanne eivät määrittäisi kunnan tulosta, mitattaisiin lähtökohtaisesti muutosta näissä indikaattoreissa. Jos indikaattorin arvo on jo tavoitetilanteessa, otettaisi tämä huomioon laskennassa siten, että kunta saisi kyseisen indikaattorin osalta maksimipisteet.

Pykälän 3 momentin mukaan indikaattoreista sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kertoimen määräytymisperusteista ja laskennasta sekä laskennassa käytettävistä tilastotiedoista annettaisiin tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Kuntakohtaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerrointa määriteltäessä käytettäisiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmää varten kunnilta keräämiä tietoja, kouluterveyskyselyssä kerättyjä tietoja, toimeentulotukirekisterin tietoja sekä erikoissairaanhoidon- ja perusterveydenhuoltotilaston hoitoilmoitustietoja. Lisäksi käytettäisiin Tilastokeskuksen kunnilta keräämiä tietoja ja Tilastokeskuksen tutkintorekisterin tietoja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden nuorten määrästä sekä Eläketurvakeskuksen eläketietojärjestelmän tietoja työkyvyttömyyseläkettä saavista.

Toimintaa kuvaavat indikaattorit perustuvat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kunnilta ja kouluilta suoraan kerättäviin kolmeen eri tiedonkeruuseen. Tiedot kerätään kahden vuoden välein. Liikunnan tiedot kerätään parillisina vuosina. Kuntajohdon ja peruskoulujen tiedot kerätään parittomina vuosina. Tiedonkeruut toteutetaan yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, Opetushallituksen, Suomen Kuntaliiton ja Valtion liikuntaneuvoston kanssa. Tiedonkeruut osoitetaan peruskoulujen rehtoreille, liikunnasta vastaaville viranhaltijoille sekä kunnanjohtajille. Tiedot voidaan todentaa kunnan asiakirjoista, joita ovat esimerkiksi kunnan tarkastuskertomus, talousarvio- ja taloussuunnitelma, koulukohtainen opetussuunnitelma ja vuosisuunnitelma.

Kertoimen määrittelyssä käytettäisiin viimeisimpiä, käytettävissä olevia tietoja. Jos tietoa ei olisi lainkaan saatavilla, saisi kunta kyseisen tiedon osalta laskennassa alimman mahdollisimman arvon. Tällä kannustettaisiin kuntia laadukkaaseen tiedon tuottamiseen.

Kuntakohtaisina saatavat tiedot julkaistaan jo tällä hetkellä THL:n ylläpitämissä verkkopalveluissa palveluissa Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanetissa (www.sotkanet.fi) ja TEAviisarissa (www.teaviisari.fi). Tiedot ovat avoimesti kaikkien tarkasteltavissa. Tiedot raportoidaan voimassa olevalla kuntajaolla.

Hyvinvoinnin ja terveyden lisäosa laskettaisiin seuraavalla kaavalla:

$PH \text{ hyte} * \text{asukasmäärä kunnassa} i * \text{hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin kunnalle} i,$
missä $PH \text{ hyte} = \text{hyvinvoinnin ja terveyden perushinta}$

16 §. *Saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosa.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosasta, jonka tarkoituksena on korvata asianomaisille kunnille saamenkielestä aiheutuvia palvelutarpeita ja lisäkustannuksia. Saamelaisten kotiseutualueen kunta ja saamenkielinen henkilö määriteltäisiin lain 4 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosan laskentatapa. Saamelaisten kotiseutualueen kunnan perushinta säädettäisiin 19 §:n mukaisesti valtioneuvoston asetuksella vuosittain. Kunnan saamenkielisten osuudella tarkoitettaisiin saamenkielisten osuutta kunnan koko väestöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan kerrointa laskettaessa käytettäisiin Tilastokeskuksen väestörakennetilaston tietoja kunnan saamenkielisten määrästä varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta.

Saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosa laskettaisiin seuraavalla kaavalla:

$PH \text{ saame} * \text{asukasmäärä kunnassa} i * \text{saamenkielisten asukkaiden osuus kunnassa} i,$ missä

$PH \text{ saame} = \text{saamelaisten kotiseutualueen perushinta}$

17 §. *Kertoimien ja määräytymistekijöiden laskenta eräissä tapauksissa.* Pykälässä säädettäisiin 6—16 §:ssä tarkoitettujen kertoimien ja määräytymistekijöiden laskennasta siinä tilanteessa, että kertoimia ja määräytymistekijöitä laskettaessa ei olisi käytettävissä mainituissa pykälissä

tarkoitettujen ajankohdan mukaisia tietoja. Jollei pykälässä olisi muuta säädetty, laskennassa käytettäisiin viimeisimpiä asianomaisessa pykälässä tarkoitettua ajankohtaa edeltäviä tietoja.

3 luku **Perushintojen säätäminen, valtionosuusprosentti ja kunnan omarahoitusosuus sekä valtion ja kuntien välinen kustannustenjako**

Luvussa säädettäisiin laskennallisten kustannusten sekä lisäosien perushintojen säätämismenettelystä, valtionosuusprosentista ja kunnan omarahoitusosuudesta sekä valtion ja kuntien välisestä kustannusten jaosta.

18 §. *Laskennallisten kustannusten perushinnoista säätäminen.* Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin vuosittain seuraavaa varainhoitovuotta varten 6—12 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perushinnat. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siten seuraavat perushinnat:

- 6 §:n 2 momentin mukaan ikäluokille 0—5-vuotiaat, 6-vuotiaat, 7—12-vuotiaat, 13—15-vuotiaat, 16 vuotta täyttäneet ja tätä vanhemmat
- 7 §:n mukainen työttömyyden perushinta
- 8 §:n mukainen vieraskielisyyden perushinta
- 9 §:n mukainen kaksikielisyyden perushinta
- 10 §:n mukainen saaristoisuuden perushinta
- 11 §:n mukainen asukastiheyden perushinta
- 12 §:n mukainen koulutustaustakertoimen perushinta

Pykälän 2 momentin mukaan perushintaa säädettäessä otettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti huomioon 1 §:ssä säädettyjen valtionosuustehtävien laajuuden ja laadun arvioidut muutokset 21 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla ja kustannustason arvioidut muutokset 21 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Lisäksi otettaisiin huomioon ne tarkistukset, jotka 22 §:n mukaisesti tehdään vuosittain valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistamiseksi.

19 §. *Lisäosien perushinnoista säätäminen.* Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti vuosittain seuraavaa varainhoitovuotta varten 13—16 §:ssä tarkoitettujen lisäosien perushinnat. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siten seuraavat perushinnat

- 13 §:n mukainen syrjäisyyden perushinta
- 14 §:n mukainen työpaikkaomavaraisuuden perushinta
- 15 §:n mukainen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta
- 16 §:n mukainen saamelaisten kotiseutualueen kunnan perushinta.

Pykälän 2 momentin mukaan lisäosien perushintaa säädetäessä otettaisiin huomioon kustannustason arvioidut muutokset 21 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla.

20 §. Valtionosuusprosentti ja kunnan omarahoitusosuus. Pykälässä säädetäisiin valtionosuusprosentista ja kunnan omarahoitusosuudesta. Pykälän 1 momentissa säädettävä valtionosuusprosentti ja kuntien omarahoitusosuus kuvaavat valtionosuutta ja kuntien omarahoitusosuutta kaikkien kuntien tasolla valtakunnallisesti eikä yksittäisen kunnan saamaa valtionosuutta tai omarahoitusosuutta valtionosuustehtävien kustannuksista. Valtionosuusprosentti ja vastaavasti kunnan omarahoitusosuus tarkistetaan käytännössä vuosittain, mikä johtuu kuntien tehtäviin liittyvistä lainsäädäntömuutoksista ja myös muista, lähinnä valtion talousarviossa tehtävistä muutoksista kuten säästötoimista.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä. Tämä todetaan myös pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelmassa, jonka mukaan kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät, lisäävät tai laajentavat toimenpiteet sekä kuntatalouteen vaikuttavat veroperustemuutokset kompensoidaan nettomääräisesti muuttamalla valtionosuuk- sia ja/tai vastaavaa kiinteää määrärahaa 100-prosenttisesti taikka poistamalla muita tehtäviä tai velvoitteita.

Pykälän 3 momentissa säädetäisiin kunnan asukaskohtaisen omarahoitusosuuden laskennasta. Kunnan omarahoitusosuus olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti kaikissa kunnissa asukasta kohden yhtä suuri. Kunnan omarahoitusosuus asukasta kohden saataisiin vähentämällä kaikkien kuntien 6—12 §:n mukaisten laskennallisten kustannusten yhteismäärästä siitä tässä pykälässä säädetyin valtionosuusprosentin mukaisesti laskettu osuus ja jakamalla näin saatu euromäärä maan asukasmäärällä.

Pykälän 4 momentissa säädetäisiin kuntakohtaisesta omarahoitusosuudesta. Kunnan omarahoitusosuus laskettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti kertomalla 3 momentissa säädetyllä laskentakaavalla saatu asukaskohtainen omarahoitusosuus kunnan asukasmäärällä.

21 §. Valtionosuustehtävän ja kustannustason muutos. Pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Lain 1 §:ssä säädettyjen valtionosuustehtävien laajuuden tai laadun muutos otettaisiin 1 momentin mukaisesti huomioon, jos se aiheutuu asianomaisesta valtionosuustehtävää koskevasta laista tai asetuksesta, lakiin tai asetukseen perustuvasta valtion viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta.

Lain 2 momentin mukaan kustannustason muutos määräytyisi kuntien peruspalveluiden hintaindeksin mukaisesti. Hintaindeksi perustuu opetus- ja kulttuuritoimen käyttömenoilla painotettuun kustannustason muutokseen. Voimassa olevaa lakia vastaavasti hintaindeksin laskennasta säädetäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Tilastokeskus tuottaa ja julkaisee kuntien peruspalveluiden hintaindeksin. Indeksiksi lasketaan Tilastokeskuksen julkaiseman kunnan palkansaajien ansiotason muutoksen, Tilastokeskuksen julkaisemien kuluttaja-, tukku- ja rakennuskustannusindeksien muutosten sekä kuntien palkkasidonnaisten maksujen muutosten perusteella. Palkkasidonnaisina maksuina pidetään kuntien maksamiin palkkoihin liittyviä kuntien työnantajina suorittamia kansaneläke-, sairausvakuutus-, työttömyysvakuutus- ja eläkemaksuja. Kuntien peruspalveluiden hintaindeksissä painotetaan

1 momentissa mainittujen hinta- ja kustannusindeksien kehitystä kuntien ja kuntayhtymien opetus- ja kulttuuritoimen tilinpäätösten mukaisilla kustannusosuuksilla. Kustannuksiksi luetaan henkilöstön palkkausmenot sivukuluineen, tavaroiden ja palveluiden ostot sekä muut käyttö-kustannukset.

22 §. Kustannustenjaon tarkistaminen. Pykälässä säädettäisiin kustannustenjaon tarkistuksen kohteesta ja toteuttamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan kustannustenjaon tarkistusmenettely koostuisi kahdesta osasta; laskennallisten kustannusten, perushintojen ja rahoituksen tarkistamisesta sekä 20 §:ssä tarkoitettun valtionosuusprosentin säätämisestä. Perushinnat sekä rahoitus tarkistettaisiin vastaamaan toteutuneita kustannuksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kustannustenjaon tarkistuksen piirissä olevista perushinnoista ja rahoituksesta. Kustannustenjaon tarkistus koskisi lain 6—12 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perushintoja eli eri ikäluokille säädettäviä perushintoja sekä työttömyyden, vieraskielisyyden, kaksikielisyyden, saaristoisuuden, asukastiheyden ja koulutustasutakertoimen perushintaa. Lisäksi tarkistettaisiin nykyistä käytäntöä vastaavasti opetus ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 §:n ja 29 §:n mukainen rahoitus perusopetuslain 5 §:ssä tarkoitettuun lisäopetukseen; rahoitus perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen; rahoitus perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettuun perusopetukseen; lisärahoitus perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetukseen; opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 29 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lisäopetukseen, sekä sisäoppilaitos- ja koulukotikorotus.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valtion osallistumisesta 2 momentissa tarkoitettuihin kustannuksiin. Valtio osallistuu kustannuksiin 20 §:ssä säädetyllä prosentiosuudella. Tässä valtionosuusprosentissa otettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti huomioon 2 momentissa tarkoitettu opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain perusteella säädetty rahoitus.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin perushintojen ja valtionosuusprosentin säätämisen sekä kustannustenjaon tarkistuksen ajankohdista. Momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettut perushinnat ja rahoitus määrättäisiin sekä valtionosuusprosentti säädettäisiin varainhoitovuosittain. Kustannustenjaon tarkistus suoritettaisiin vuosittain.

23 §. Kustannustenjaon tarkistuksessa huomioon otettavat käyttökustannukset. Pykälässä säädettäisiin siitä, mitkä käyttökustannukset otettaisiin huomioon 22 §:ssä tarkoitettussa kustannustenjaon tarkistuksessa.

Pykälän 1 momentin mukaan kustannustenjaon tarkistuksessa otettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti huomioon kuntien, kuntayhtymien sekä muiden opetuksen järjestäjien 1 §:ssä tarkoitettujen valtionosuustehtävien käyttökustannukset. Lisäksi tarkistuksessa otettaisiin huomioon opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain perusteella rahoitettavien tehtävien järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset, jotka aiheutuvat perusopetuslain 5 §:ssä tarkoitettusta lisäopetuksen järjestämisestä; perusopetuslain 26 a §:ssä tarkoitettusta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien, viisi vuotta esiopetuksen alkamisvuonna täyttävien oppilaiden esiopetukseen järjestämisestä; perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettun perusopetuksen järjestämisestä; perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettusta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden esi- ja perusopetuksen järjestämisestä; opetus- ja kulttuuritoimen

rahoituksesta annetun lain 29 §:n 2 momentissa tarkoitettua lisäopetuksen järjestämisestä sekä perusopetuksen järjestämisestä sisäoppilaitosmuotoisesti ja koulukodissa. Ehdotettu momentti olisi sisällöltään nykyistä käytäntöä vastaava. Voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 59 §:n 1 momentista poiketen säännöksessä mainittaisiin perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettua perusopetuksen järjestämisestä aiheutuvat käyttökustannukset. Lisäksi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien oppilaiden opetuksen osalta säännös olisi muotoiltu nykyistä täsmällisemmin.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin ne käyttökustannukset, joita ei otettaisi huomioon kustannustenjaon tarkistuksessa. Tarkistuksessa ei voimassa olevaa lakia vastaavasti otettaisi huomioon käyttökustannuksia, jotka aiheutuvat perusopetuslain 46 §:n mukaisesta oppivelvollisuutta ylittäneiden perusopetuksesta, lukuun ottamatta 46 §:n 2 momentissa tarkoitettua opetusta; perusopetuslain 8 a luvussa tarkoitettua aamu- ja iltapäivätoiminnasta; perusopetuslain 9 §:ssä tarkoitettua maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta; opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 2 §:n 2 momentin 11 kohdassa tarkoitettua esiopetuksesta; sekä lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettua kunnallisesta lisästä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin niistä kustannuksista, joita ei pidettäisi 1 momentissa tarkoitetuista tehtävistä aiheutuvina käyttökustannuksina. Voimassa olevaa lakia vastaavasti tällaisina kustannuksina ei pidettäisi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 36 §:ssä tarkoitettua, perustamishankkeelle säädetyn vähimmäiseuromäärän ylittävästä perustamishankkeesta aiheutuvia kustannuksia; maa-alueen hankkimisesta tai vuokraamisesta aiheutuneita kustannuksia; tavaran ja palvelun hankintahintaan sisältyvää arvonlisäveroa lukuun ottamatta yksityisen opetuksen järjestäjän ja yliopiston tavaran ja palvelun hankintahintaan sisältyvää arvonlisäveroa; lainojen hoitokustannuksia eikä laskennallisia korkoja ja poistoja; kustannuksia, joihin myönnetään erikseen lakiin tai valtion talousarvioon perustuvaa valtion rahoitusta, jos rahoituksen myöntämisessä edellytetään kunnan rahoitusosuutta; kunnan maksullisen palvelutoiminnan kustannuksia sekä kustannuksia, jotka merkitsivät käyttökustannuksien huomioon ottamista tai valtion rahoituksen kohdistumista toimintaan kahteen kertaan.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti niistä käyttökustannuksista, joihin myönnetään rahoitusta Euroopan unionin talousarviosta. Tällaiset käyttökustannukset saataisiin lukea käyttökustannuksiksi siltä osin kuin Euroopan unionin talousarviosta myönnettävä ja sitä vastaava valtion talousarvion mukainen erillinen kansallinen rahoitus ei niitä kata.

24 §. Käyttökustannuksia koskeva tietojen keruu ja tietopohja. Pykälässä säädettäisiin kustannustenjaon tarkistuksessa tarvittavien tietojen keräämisestä ja tietopohjasta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että kustannustenjaon tarkistuksessa käytetään 23 §:n 1 momentissa tarkoitettujen käyttökustannusten perusteena Valtiokonttorin keräämiä kuntien taloustietoja sekä Opetushallituksen esi- ja perusopetuksesta keräämiä kustannuksia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, minkä vuoden tietoja kustannustenjaon tarkistuksessa käytettäisiin. Kustannustenjaon tarkistuksessa käytettäisiin varainhoitovuotta edeltäneen kolmannen vuoden tietoja toteutuneista kustannuksista.

4 luku **Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus**

25 §. *Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus.* Pykälässä säädettäisiin verotuloihin perustuvasta valtionosuuden tasauksesta. Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen merkitys ja vaikutus muuttuisi huomattavasti kuntien verotulorakenteen muuttuessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä vastaavan siirtoa koskevan uudistuksen myötä. Kuntien verotuloissa kunnallisveron painoarvo pienenee, kiinteistöveron ja yhteisöveron suhteelliset osuudet puolestaan kasvavat. Tähän liittyen kiinteistövero esitetään otettavaksi tasauksessa huomioon. Myös tasausraja muuttuu, kun kuntien tuloveroprosentit alenevat verotulojen siirtyessä kunnalta sote-maakunnalle. Kuntien tuloveroprosenttien alentamista on käsitelty verotusta koskevassa hallituksen esityksen osassa.

Pykälän 1 momentin mukaan kunnalle myönnettäisiin verotuloihin perustuvaa valtionosuuden lisäystä (tasauslisä), jos kunnan laskennallinen verotulo asukasta kohden on pienempi kuin 100 prosenttia euromäärästä, joka saadaan jakamalla kaikkien kuntien yhteenlasketut laskennalliset verotulot kuntien yhteenlasketulla asukasmäärällä (tasausraja). Kunta saisi tasauslisää 90 prosenttia tasausrajan ja kunnan asukasta kohden lasketun laskennallisen verotulon erotuksesta. Voimassa olevaan lakiin verrattuna tasauslisäprosenttia siis nostettaisiin. Kunnan laskennallista verotuloa laskettaessa käytettäisiin nykyiseen tapaan koko maan keskimääräistä laskennallista tuloveroprosenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tasausvähennyksestä. Jos kunnan laskennallinen verotulo asukasta kohden ylittää tasausrajan, kunnan valtionosuuteen tehtäisiin tasausvähennys. Voimassa olevan lain laskentatapaa muutettaisiin niin, että tasausvähennyksen laskennasta poistettaisiin luonnollinen logaritmi ja tasausvähennysprosenttia alennettaisiin. Tasausvähennys olisi voimassa olevan lain vähintään 30 prosentin (30 + luonnollinen logaritmi) sijasta kiinteä 10 prosenttia tasausrajan ylittävästä asukaskohtaisesta euromäärästä. Tällä muutoksella kompensoitaisiin niitä muutoksia, joita kohdentuu tasausrajan yläpuolella oleviin kuntiin kunnallisveron ja yhteisöveron vähentymisestä johtuen. Näillä kunnilla tuloveroprosentin tasasuuruinen leikkaus merkitsee yleisesti muita kuntia suurempaa asukaskohtaista kunnallisverotulojen vähentymistä. Osalla kunnista myös yhteisöveron leikkauksen negatiivinen vaikutus on selvästi keskimääräistä suurempi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen kustannusneutraalisuudesta kuntien ja valtion välisessä suhteessa. Voimassa olevaa lakia vastaavasti kuntien valtionosuuksia vähennettäisiin, jos kunnille yhteensä maksettavat tasauslisät ovat suuremmat kuin kuntien valtionosuuksiin tehtävät tasausvähennykset. Vastaavasti jos kuntien valtionosuuteen yhteensä tehtävät tasausvähennykset ovat suuremmat kuin kunnille maksettavat tasauslisät, lisättäisiin kuntien valtionosuuteen vastaavasti tätä erotusta vastaava määrä. Valtionosuuden vähennys tai lisäys olisi kaikissa kunnissa asukasta kohti yhtä suuri.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että 3 momentin mukaista kuntien valtionosuuksiin lisättävää tai vähennettävää määrää laskettaessa ei otettaisi huomioon varainhoitovuoden alussa toteutettavia kuntien yhdistymisiä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin kunnan laskennallista verotuloa laskettaessa huomioon otettavista verotuloista. Laskennassa otettaisiin huomioon voimassa olevan lain mukaisesti verontilityslain (532/1998) 3 a §:n tarkoittama laskennallinen kunnallisvero ja kunnan osuus yhteisön tuloverosta (yhteisövero). Voimassa olevaan sääntelyyn verrattuna tilanne muuttuisi kiinteistöveron osalta. Tasauksessa otettaisiin huomioon 50 prosenttia kunnan laskennallisesta kiinteistöverosta. Tasauksessa voimalaitoksista otettaisiin kuitenkin huomioon vain ydinvoimalaitokset

ja valtioneuvoston asetuksella on tarkoitus säätää, että niiden sekä ydinpolttoaineen loppusijoituslaitosten osalta laskennassa käytettäisiin kiinteistöverolain (654/1992) 11 §:n tarkoittaman kuntien yleisten kiinteistöveroprosenttien perusteella laskettua keskimääräistä yleistä kiinteistöveroprosenttia. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin nykyistä sääntelyä vastaavasti tarkempia säännöksiä verotuloihin perustuvassa valtionosuuden tasauksessa huomioon otettavista verotuloista.

5 luku **Valtionosuudesta tehtävät vähennykset ja siihen tehtävät lisäykset**

Luvussa säädettäisiin kuntien valtionosuuteen tehtävistä lisäyksistä ja vähennyksistä.

26 §. Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti harkinnanvaraisesta valtionosuuden korotuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan valtionosuuden korottaminen olisi valtion talousarvion rajoissa mahdollista, jos kunta hakee korotusta ja on ensisijaisesti poikkeuksellisten tai tilapäisten kuntataloudellisten vaikeuksien vuoksi lisätyn taloudellisen tuen tarpeessa. Taloudellisen tuen tarpeeseen vaikuttavina seikkoina otettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti huomioon myös paikalliset erityisolosuhteet. Avustuksella tuettaisiin kuntaa sellaisessa poikkeuksellisessa taloudellisessa tilanteessa, johon kunnalla ei ole ollut mahdollisuutta vaikuttaa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi lainsäädäntötoimista johtuva valtionosuuksien tai kunnan muiden tulojen merkittävä muutos. Poikkeuksellinen ja merkittävä muutos kunnan veropohjassa voi syntyä myös esimerkiksi äkillisten työpaikkojen menetyksen seurauksena. Kunnan talouden tilannetta arvioidaan kokonaisuutena eikä pelkkä valtionosuusperusteiden muutos tai tulojen muutos tarkoita automaattisesti tarvetta harkinnanvaraisen valtionosuuden myöntämiseen. Lähtökohtana arvioinnissa ovat kunnan tilinpäätöstiedot, jotta kuntia voidaan arvioida mahdollisimman tasapuolisesti. Lisäksi arvioinnin tukena käytetään muuta kunnan toimittamaa aineistoa ja perusteluja.

Pykälän 2 momentin mukaan valtionosuuden korotuksen myöntämisen ehtona olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti, että kunta on hyväksynyt suunnitelman taloutensa tasapainottamiseksi toteutettavista toimenpiteistä. Suunnitelman tulee olla hakemuksen liitteenä. Valtionapuviranomainen voi asettaa avustuksen myöntämiselle ja käytölle myös muita kunnan talouteen liittyviä ehtoja. Ehdot voivat liittyä muun muassa siihen, että jos kunta on jo kuntalain 118 §:n tarkoittamassa erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelyssä, kunnan tulee toteuttaa arviointiryhmän esityksen mukaiset toimenpiteet. Valtionosuuden korotus voitaisiin seuraavina vuosina jättää myöntämättä tai se voidaan myöntää alennettuna, jos kunnan talouden tasapainotussuunnitelmaa tai avustuspäätöksessä asetettuja ehtoja ei ole noudatettu.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti, että harkinnanvaraisten valtionosuuden korotusten yhteismäärää vastaava euromäärä vähennetään kunnille maksettavista valtionosuuksista. Vähennys on kaikissa kunnissa asukasta kohden yhtä suuri.

27 §. Perusopetuksen aloittamisen johdosta maksettavan rahoituksen vähentäminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslaissa tarkoitettun yksityisen perusopetuksen järjestäjälle toiminnan aloittamiseen myönnettävän rahoituksen vähentämisestä kaikille kunnille maksettavista valtionosuuksista rahoituksen yhteismäärää vastaavalla euromäärällä. Rahoituslaissa tarkoitettun rahoituksen tarkoituksena on taata yksityisen opetuksen järjestäjän toiminnan rahoitus aloittamisvuonna ja sitä seuraavana vuonna, jolloin

järjestäjä ei ole oikeutettu kotikuntakorvaukseen. Jotta rahoitus olisi neutraali valtio-kuntasuhteessa, vastaava määrä on vähennettävä kunnille maksettavista valtionosuuksista. Vähennys on asukasta kohden yhtä suuri.

28 §. *Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden vähentäminen kuntaan maksetun perustoimeentulotuen määrällä.* Pykälässä säädettäisiin kunnan osuudesta perustoimeentulotuen rahoituksesta voimassa olevan lain 34 b §:ä vastaavasti. Pykälän 1 momentin mukaan toimeentulotuesta annetun lain 5 b §:ssä tarkoitettu kunnan rahoitusosuus perustoimeentulotuen menoista toteutetaan vähentämällä kunnan valtionosuutta määrällä, joka vastaa kunnan osuutta kuntaan kohdistuvasta vuositasolla maksetusta perustoimeentulotuesta. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin laskennassa käytettävistä tiedoista.

29 §. *Sote-maakuntien perustaminen vuonna 2023 ja tehtävien järjestämisvastuun siirrosta aiheutuvien taloudellisten vaikutusten rajoittaminen.* Pykälässä säädettäisiin valtionosuuteen tehtävistä lisäyksistä ja vähennyksistä, joilla tasattaisiin kunnista sote-maakuntiin siirtyvien tulojen ja kustannusten kuntakohtaista epätasapainoa sekä kuntien verotuloissa tapahtuvien muutosten vaikutusta verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen. Tehtävien järjestämisvastuun siirron yhteydessä kunnista sote-maakuntiin siirtyvät tulot ja kustannukset vastaavat koko maan tasolla toisiaan. Kunnista sote-maakuntiin siirtyvät tulot ja kustannukset eivät kuitenkaan kuntakohtaisesti vastaa toisiaan, vaan joissakin kunnissa tuloja siirtyy euromääräisesti enemmän kuin kustannuksia ja vastaavasti toisissa kunnissa menoja siirtyy euromääräisesti enemmän kuin tuloja. Tehtävien järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta sote-maakunnille kaikkien kuntien kunnallisveroprosentteja alennettaisiin yhtä suurella prosenttiyksiköllä. Kunnallisveroprosenttien alentamista on käsitelty hallituksen esityksessä verotusta koskevassa osassa, jossa alentumisen vaikutus esitetään vuoden 2020 tasoisena. Siirtyviä tuloja ja kustannuksia sekä valtionosuuksia koskevat kuntavaikutukset on laskettu hallituksen esityksen antamisvaiheessa vuoden 2020 tasolla. Kunnallisveroprosenttien alentaminen vaikuttaa merkittävästi verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen tasausrajan piiriin kuuluvien verotulojen vähentyessä, joten myös tästä aiheutuvia vaikutuksia pyrittäisiin rajoittamaan. Vaikutusten rajoittaminen on tarpeen, koska kunnallisveroprosentin euromääräinen tuotto vaihtelee kunnittain huomattavasti ja tasasuuruinen kunnallisveroprosentin leikkaus tarkoittaa erilaisia euromääräisiä summia asukas-kohtaisesti laskettuna. Asukasta kohden lasketut, sote-maakunnalle siirtyvät menot vaihtelevat myös kunnittain huomattavasti. Kustannusten erot johtuvat tarve- ja olosuhde-eroista, mutta myös palvelujen saatavuuteen ja käyttöön sekä laatuun ja tehokkuuteen liittyvistä eroista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että kunnalle myönnetään valtionosuuden lisäystä, jos tehtävien järjestämisvastuun siirtyessä sote-maakunnalle kunnan tulot vähenevät enemmän kuin mitä kunnasta sote-maakunnalle siirtyvien tehtävien kustannukset ovat. Kunta saisi valtionosuuden lisäystä niin, että kustannukset ylittävästä tulojen siirtymisestä kunnalle hyvitetäisiin 60 prosenttia. Jos kunnasta sote-maakunnalle siirtyisi kustannuksia enemmän kuin tuloja, kunnan valtionosuuteen tehtäisiin vähennys. Kunnan valtionosuutta vähennettäisiin tällöin niin, että kunnan saama hyöty rajoitettaisiin 60 prosenttiin. Tämä tarkoittaisi, että kunnan saamasta valtionosuudesta vähennettäisiin 60 prosenttia siitä summasta, joka saadaan, kun vähennetään kunnasta sote-maakuntaan siirtyvien kustannusten euromäärästä kunnasta sote-maakuntaan siirtyvien tulojen euromäärä. Valtionosuuteen tehtävää lisäystä tai vähennystä laskettaessa käytettäisiin vuonna 2022 voimassa olevia valtionosuusperusteita. Tämä tarkoittaisi, että myös verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasaus otettaisiin laskennassa huomioon sellaisena kuin se to-

teutuisi ilman kunnallisveroprosentin vuonna 2023 tapahtuvaa leikkausta. Laskennassa otettaisiin myös huomioon verohallinnosta annetussa laissa (503/2010) tarkoitettujen verotuskustannusten muutos.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 1 momentissa tarkoitettujen valtionosuuden lisäysten ja vähennysten laskennasta. Laskennan lähtökohtana käytettäisiin tulojen osalta Valtiokonttorin keräämiä kunnittaisia talousarviotietoja vuodelta 2022. Kustannustietojen osalta käytettäisiin Valtiokonttorin keräämien vuoden 2021 lopullisten tietojen ja vuoden 2022 talousarviotietojen keskiarvoa. Lähtökohtana käytettyjen tietojen pohjalta laadittaisiin arvio vuoden 2022 kustannuksista ja tuloista. Arviossa otettaisiin huomioon valtion toimenpiteistä vuosina 2021 ja 2022 aiheutuvat muutokset kunnan tuloihin ja kustannuksiin, kuntien päätökset kunnallis- ja kiinteistöveroprosenteista sekä valtiovarainministeriön ennusteet tulo- ja kustannuskehityksestä.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnalle siirtyviä kustannuksia laskettaessa kunnan kustannuksina otettaisiin huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon, poislukien ympäristöterveydenhuollon ja työmarkkinatuen kustannukset, sekä pelastustoimen lakisääteisten tehtävien nettokustannukset siten, että niistä on vähennetty toimintatuotot. Siirtyviin nettokustannuksiin sisältyisivät myös tehtäväluokkaan kohdistetut poistot ja arvonalentumiset. Siirtyvissä kustannuksissa huomioitaisiin myös tilikaudelle 2022 kirjattava lomapalkkavelan muutos. Lomapalkkavelan ja muiden omaisuus- ja velkaerien siirrosta sekä henkilöstön siirtoon liittyvistä kysymyksistä säädetään sote-maakuntalain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain voimaantulolaissa.

Kunnan tuloina otettaisiin huomioon kunnan peruspalvelujen valtionosuudet, veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetyksen korvaukset sekä kunnallisverotulot ja kunnan osuus yhteisöverotuloista. Laskelmissa huomioitaisiin niin kutsuttuun kilpailukyky sopimukseen liittyvä kuntien peruspalvelujen valtionosuuden määräaikainen vähentäminen. Vähennys on vuoden 2020 tasolla 233,6 miljoonaa euroa. Laskelmissa otettaisiin sote-maakuntiin siirtyvänä vähennyksenä tästä huomioon 70 prosenttia, mikä olisi vuoden 2020 tasolla 163,5 miljoonaa euroa. Verontilityslakiin sisältyviä yhteisöveron jako-osuuksia koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että kuntien jako-osuus yhteisöverosta alenisi. Asiaa on käsitelty tarkemmin verotusta koskevassa hallituksen esityksen osassa.

Kunnan peruspalvelujen valtionosuuden laskemisen perusteina käytetään voimassa olevan lain mukaan valtionosuustehtävien laskennallisia kustannuksia, jotka perustuvat pääosin ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen. Ikäryhmittäisistä kustannuksista siirrettäisiin 62,5 prosenttia. Tämän lisäksi siirrettäisiin lisäosista ja veromenetyksen kompensatiosta sosiaali- ja terveydenhuollon osuutta vastaava osuus eli 70 prosenttia. Hallituksen esityksen yleisperusteluissa sekä vaikutusarviointi osissa on tarkemmin käsitelty kunnista sote-maakuntiin siirtyviä kustannuksia sekä peruspalvelujen valtionosuudesta sote-maakuntien rahoitukseen siirrettäviä osia.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 2 momentissa tarkoitettujen arvioiden tekemisestä sekä laskennassa huomioon otettavista kustannuksista ja tuloista

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin 1 momentissa tarkoitettujen valtionosuuksien lisäysten ja vähennysten kustannusneutraalisuudesta kuntien ja valtion välisessä suhteessa. Valtionosuuden lisäykset ja vähennykset toteutettaisiin kuntien ja valtion välisessä suhteessa kustannusneutraalisti. Jos kunnille 1 momentin perusteella maksettavat valtionosuuden lisäykset yhteensä ovat

suuremmat kuin valtionosuuteen tehtävät vähennykset, vähennetään kuntien valtionosuudesta tätä erotusta vastaavat euromäärä. Jos kuntien valtionosuuteen yhteensä tehtävät vähennykset ovat suuremmat kuin kunnille maksettavat valtionosuuden lisäykset, lisätään kuntien valtionosuuteen vastaavasti tätä erotusta vastaava määrä. Valtionosuuden vähennys tai lisäys on kaikissa kunnissa asukasta kohti yhtä suuri.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin, että 1 momentissa tarkoitettuja kuntien valtionosuuksiin lisättäviä tai vähennettäviä määriä laskettaessa ei otettaisi huomioon varainhoitovuoden 2023 alussa toteutettavia kuntien yhdistymisiä.

30 §. Valtionosuusjärjestelmämuutoksen tasaus. Pykälässä säädettäisiin valtionosuusjärjestelmämuutoksen tasauksesta, jolla tasattaisiin järjestelmämuutoksesta kunnille aiheutuvia taloudellisia muutoksia.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin kunnan talouden tasapainotila ja kunnan talouden tasapainotilan muutos. Kunnan talouden tasapainotilan ilmaisisi vuosikatteen ja suunnitelman mukaisten poistojen erotus. Järjestelmämuutoksen tasauksen laskemiseksi arvioitaisiin ensin kunnan talouden tasapainotila vuonna 2022 eli tilanteessa, jossa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden tehtävien järjestämisvastuiden siirrot soite-maakunnalle eivät vielä olisi tapahtuneet ja voimassa olisivat edelleen tällä hetkellä voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuuslain mukaiset valtionosuusperusteet. Näin saatu tasapainotila vähennettäisiin siitä tasapainotilasta, joka kunnalle olisi muodostunut, jos tämän lain mukaiset, uudistetut valtionosuuden määräytymisperusteet sekä 29 §:ssä tarkoitetut, sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden tehtävien järjestämisvastuun siirrosta aiheutuvat kunnan tulojen ja kustannusten siirrot olisivat olleet voimassa vuonna 2022. Näin saatu erotus olisi kunnan tasapainotilan muutos.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnalle maksettavan järjestelmämuutostasauksen määrästä. Vuonna 2023 kunnan valtionosuutta lisättäisiin tai vähennettäisiin 1 momentissa tarkoitettua tasapainotilan muutosta vastaava määrä. Vuodesta 2024 alkaen kunnan valtionosuuteen lisättäisiin tai siitä vähennettäisiin vuosittain 25 euroa asukasta kohden niin, että 1 momentissa tarkoitettu kunnan tasapainotilan muutos rajoitettaisiin kokonaisuudessaan 100 euroon asukasta kohden toistaiseksi pysyvästi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin järjestelmämuutostasauksien toteuttamisesta kuntien ja valtion välisessä suhteessa kustannusneutraalisti. Tasauksien maksamiselle ei osoitettaisi erillistä määrärahaa, vaan siirtymätasaus rahoitettaisiin valtionosuusjärjestelmän sisällä. Kuntakohtaista valtionosuutta vähennetään tai lisätään maksettavien tasauksien vuoksi siten, että valtionosuuden vähennys tai lisäys on kaikissa kunnissa asukasta kohti yhtä suuri.

31 §. Määräaikaiset kuntien valtionosuuteen kohdistuvat vähennykset ja lisäykset. Pykälässä säädettäisiin määräajan voimassa olevista, kuntien valtionosuuteen kohdistuvista lisäyksistä ja vähennyksistä. Pykälässä nämä ovat vuoden 2020 voimassa olevien vähennysten ja lisäysten mukaisesti. Pykälää on tarpeen muuttaa vuonna 2022 säätämällä vuonna 2023 sovellettavista määräaikaisista vähennyksistä ja lisäyksistä. Vuonna 2023 kuntien valtionosuuteen kohdistuviin vähennyksiin ja lisäyksiin ei ole tarkoitus sisällyä lääkintä- ja lääkärihelikopteritoiminnan rahoittamiseksi tehtävää valtionosuuden vähennystä.

6 luku **Veroperustemuutoksien huomioon ottaminen**

32 §. *Veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetyksen korvaus.* Pykälässä säädettäisiin pääosin voimassa olevan lain 36 a §:ä asiallisesti vastaavasti veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetyksen korvaamisesta kunnille.

Pykälän 1 momentin mukaan vuosittain toteutetuista veroperustemuutoksista johtuvia kunnallisverotulomenetyksiä vastaava euromäärä maksettaisiin kunnille valtionosuuden yhteydessä. Korvaus koskisi voimassa olevaa lakia vastaavasti varainhoitovuodesta 2010 lähtien toteutettuja veroperustemuutoksia. Vuodesta 2010 lähtien veroperustemuutokset on otettu huomioon osana peruspalvelujen valtionosuusjärjestelmää siten, että kullekin kunnalle maksetaan sen verotulojen menetystä vastaava euromäärä.

Sekä verotulomenetyksen määrä koko maan tasolla että yksittäiseltä kunnalta saamatta jäävien verotulojen määrä laskettaisiin lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin voimassa olevan lain mukaan. Vuosittain otettaisiin huomioon uusien veroperustemuutosten vaikutus ja tämä lisättäisiin edellisiltä vuosilta kertyneeseen korvausmäärään. Korvaus maksettaisiin kullekin kunnalle edellä kuvatulla tavalla laskettujen todellisten verotulomenetyksen mukaisesti.

Pykälän 2 momentti olisi asiallisesti uusi ja se liittyisi 29 §:ssä säädettyyn sote-uudistuksen yhteydessä tehtävään rahoituksen siirtoon kunnilta sote-maakunnille. Pykälässä otettaisiin huomioon kunnilta sote-maakunnille siirtyvien tehtävien kustannuksia vastaavan osuuden poistuminen korvauksista. Vuosiin 2010-2022 kohdistuvien verotulomenetyksen korvauksesta vähennettäisiin siten vuodesta 2023 lukien sote-maakunnille siirtyvien sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien kustannuksia vastaava osuus, joka olisi 70 prosenttia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin korvauksen laskemisessa käytettävistä tiedoista. Kunkin varainhoitovuoden verotulojen menetystä laskettaessa sovellettaisiin kunnan edeltävää vuotta edeltäneen vuoden verotustietoja ja varainhoitovuotta edeltäneen vuoden veroprosenttia sekä asukaslukua varainhoitovuotta edeltäneen vuoden lopussa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, miltä osin lain hallinnollista menettelyä koskevia säännöksiä sovelletaan verotulomenetyksen korvaamiseen.

Veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetyksen korvausten myöntämiseen ja maksamiseen sovellettaisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti 44 §:n 1 momenttia, 45 §:n 1 ja 2 momenttia, 46—49 §:ä ja 52—54 §:ä sekä muutoksenhakuun 10 lukua. Lain 44 §:n 1 momentin mukaan valtiovarainministeriö myöntää korvauksen hakemuksetta viimeistään varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Lain 45 §:n 1 momentin mukaan Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus maksaa korvauksen valtionosuuden yhteydessä. Saman pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriö toimittaa maksamista varten tarvittavat tiedot Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon keskukselle. Lain 46—49 §:ssä säädetään laskuvirheen oikaisusta, saamatta jääneen etuuden suorittamisesta, perusteettoman edun palauttamisesta sekä suoritusvelvollisuuden raukeamisesta. Lain 52—54 §:ssä säädetään valtionosuuden määräytymisestä kuntajaon muuttamiseen liittyvissä tilanteissa. Sääntelyä sovelletaan myös verotulomenetyksen korvauksen laskemiseen näissä tilanteissa. Myös 9 luvun muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan verotulomenetyksen korvaamiseen. Kunta voi hakea oikaisua valtiovarainministeriön päätökseen, joka koskee verotulomenetyksen korvaamista. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla.

7 luku **Kotikuntakorvaus**

Luvussa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti esi- ja perusopetukseen liittyvästä kotikuntakorvauksesta, sen maksuvelvollisuudesta ja määräytymisestä.

33 §. Kotikuntakorvauksen maksuvelvollisuus. Pykälän 1 momentin mukaan oppilaan kotikunta olisi velvollinen suorittamaan kotikuntakorvauksen, jos oppilaan esi- ja perusopetuksen järjestäisi muu kuin oppilaan kotikunta. Kotikuntakorvaus määräytyisi sen mukaan, mikä on oppilaan kotikunta ja minkä ikäinen oppilas on varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa. Kotikuntakorvaus koskisi 6—15-vuotiaita ja 16-vuotiaita oppivelvollisuuttaan suorittavia, mutta ei kuitenkaan alle 6-vuotiaita perusopetuslain 25 §:n 2 momentissa tarkoitettua pidennettyä oppivelvollisuutta suorittavia oppilaita, joiden osalta opetusministeriö myöntää rahoituksen suoraan koulutuksen järjestäjille.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kotikuntakorvauksesta silloin, kun opetuksen järjestäjä ei järjestäisi opetusta lainkaan tai vain osan vuodesta. Oppilaan kotikunnalla ei olisi velvollisuutta suorittaa kotikuntakorvausta siltä osin kuin opetuksen järjestäjä ei järjestäisi opetusta varainhoitovuonna. Maksuvelvollisuus lakkaisi opetuksen lakkaamista seuraavan kuukauden alusta. Täten kunnalla ei olisi maksuvelvollisuutta esimerkiksi heinäkuussa, jos opetusta ei järjestettäisi enää syksyllä. Säännös ei koskisi toiminnan laajentumista tai supistumista.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin opetuksen järjestäjän toiminnan siirtymisestä varainhoitovuonna toiselle opetuksen järjestäjälle. Tällöin uudella opetuksen järjestäjällä olisi oikeus saada kotikuntakorvaus samoin perustein kuin sillä, jonka toimintaa opetuksen järjestäjä tosiasiallisesti jatkaa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi, että oppilaan kotikunta määräytyisi varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopussa olevan väestökisteritiedon mukaan.

34 §. *Kotikuntakorvauksen määräytyminen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti kotikuntakorvauksen määräytymisestä. Pykälän 1 momentin mukaan kotikuntakorvaus määräytyisi kuntien ja muiden opetuksen järjestäjien esi- ja perusopetuksen toteutuneiden kustannusten perusteella erikseen 6-, 7—12- ja 13—15-vuotiaille. Pykälän 2 momentin mukaan toteutuneet kustannukset määräytyvät 23 §:n mukaisesti vähennettynä kuitenkin kustannuksilla, jotka aiheutuvat erikoissairaanhoidossa olevan oppilaan perusopetuslain 4 a §:ssä tarkoitettun opetuksen tuesta sekä pidennetyn oppivelvollisuuden opetuksesta siltä osin kuin ne ylittävät toteutuneen kotikuntakorvauksen tason.

Pykälän 3 momentin mukaan kotikuntakorvauksen perusosa laskettaisiin jakamalla 1 momentissa tarkoitettujen kuntien ja muiden opetuksen järjestäjien yhteenlasketut esi- ja perusopetuksen toteutuneet kustannukset kuntien painotetulla 6—15-vuotiaiden määrällä. Kuntien painotettu 6—15-vuotiaiden määrä saataisiin kertomalla kuntien 6-vuotiaiden määrä luvulla 0,61, 7—12-vuotiaiden määrä luvulla 1 ja 13—15-vuotiaiden määrä luvulla 1,60 ja laskemalla näin saadut tulot yhteen. Oppilaan iän mukaan määräytyvä kotikuntakorvaus Oppilaan kotikuntakorvaus saadaan kertomalla kotikuntakorvauksen perusosa 6-vuotiaan osalta luvulla 0,61, 7—12-vuotiaan osalta luvulla 1,00 ja 13—15-vuotiaan osalta luvulla 1,60. Pykälän 4 momentin mukaan muulle oppivelvolliselle oppilaalle kotikuntakorvaus määräytyisi 13—15-vuotiaiden kotikuntakorvausperusteen perusteella.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin muiden opetuksen järjestäjien kuin kunnan kotikorvauksesta. Muu opetuksen järjestäjä kuin kunta saisi 94 prosenttia 1—4 momentissa tarkoitetuista kotikuntakorvauksista. Pykälän 6 momentin mukaan valtiovarainministeriö päättäisi kotikuntakorvauksen perusosan euomäärästä varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Pykälän 7 momentin mukaan kunnat voisivat keskenään tai muun opetuksen järjestäjän kanssa sopia kotikuntakorvauksesta myös toisin kuin mitä tässä pykälässä säädetään.

35 §. *Kotikuntaa vailla olevan kotikuntakorvaus.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti kotikuntaa vailla olevan oppilaan kotikuntakorvauksesta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että valtio olisi velvollinen suorittamaan opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen, jos oppilaalla ei ole kotikuntaa Suomessa. Kotikuntakorvauksen peruste määräytyisi sen kunnan mukaan, jossa opetuksen järjestäjän opetus pääasiassa järjestetään. Yksityisen opetuksen järjestäjän kotikuntakorvaukseen sovellettaisiin lisäksi, mitä säädetään 34 §:n 5 momentissa. Sen mukaisesti yksityinen opetuksen järjestäjä kuin kunta saisi 94 prosenttia 31 §:n 1—4 momentissa tarkoitetuista kotikuntakorvauksista.

Pykälän 2 momentin mukaan valtio maksaisi yksityiselle koulutuksen järjestäjälle, jolle on määrätty erityiseksi koulutustehtäväksi järjestää perusopetusta muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä, kotikuntakorvauksena niiden oppilaiden osalta, joilla ei ole kotikuntaa Suomessa, 57 prosenttia 1 momentissa tarkoitettua kotikuntakorvauksesta.

36 §. *Kotikuntakorvaus oppilaan kotikunnan ollessa Ahvenanmaan maakunnassa.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavalla tavalla kotikuntakorvauksesta silloin, kun esi- ja perusopetusta saavan 6—15-vuotiaan tai muulla kotikuntakorvauksen piiriin kuuluvalla oppivelvollisella oppilaalla on kotikunta Ahvenanmaan maakunnassa. Pykälän 1 momentin mukaan valtio on velvollinen maksamaan asianomaiselle kunnalle tai opetuksen järjestäjälle kotikuntakorvauksen. Kotikuntakorvauksen peruste määräytyisi sen kunnan mukaan, jossa opetuksen järjestäjän opetus pääasiassa järjestetään.

Pykälän 2 momentin mukaan yksityisen opetuksen järjestäjän järjestäessä opetusta 1 momentissa tarkoitettulle oppilaalle, valtion velvollisuuteen suorittaa kotikuntakorvaus sovellettaisiin lisäksi, mitä säädetään 34 §:n 5 momentissa yksityisen opetuksen järjestäjän kotikuntakorvauksesta.

37 §. *Erikoissairaanhoidossa olevan, koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvaus.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti erikoissairaanhoidossa olevan, koulukotiopetuksen tai lastensuojelun vuoksi sijoitetun oppilaan korvauksesta.

Pykälän 1 momentin mukaan kunta, joka on perusopetuslain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitettua esiopetusta ja perusopetusta saavan oppilaan kotikuntalaisia tarkoitettu kotikunta hoidon aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle korvauksen, joka lasketaan kertomalla opetuksesta opetuspäivää kohden aiheutuva keskimääräinen todellinen vuosikustannus niiden päivien määrällä, jolloin sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta järjestää oppilaalle opetusta. Perusopetuslain 4 a §:n 3 momentissa tarkoitettua tukea saavan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan tukitoimenpiteistä aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen tukea tarjoavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnalle.

Pykälän 2 momentin mukaan kunta, joka on lastensuojelulain 57 §:ssä tarkoitettussa koulukodissa perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan oppilaasta koulukotiopetuksen järjestäjälle osana lastensuojelutoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvauksen, joka lasketaan kertomalla niiden koulun työpäivien määrä, joina oppilaalle on annettu opetusta, opetuksesta koulun työpäivää kohden aiheutuvilla keskimääräisillä todellisilla vuosikustannuksilla.

Pykälän 3 momentin mukaan kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin edellä 1—3 momentissa tarkoitettua korvausta varainhoitovuodelle laskettaessa huomioon otettavista vähennyksistä. Momentin mukaan vähennyksenä otettaisiin huomioon oppilaan osuus 33 §:ssä ja 34 §:n 1—5 momentissa tarkoitettua varainhoitovuoden lopun tilanteen mukaan oppilaasta opetuksen järjestäjälle maksettu osuus varainhoitovuodelle päätetystä kuntakohtaisesta oppilaan iän mukaan määräytyvästä kotikuntakorvauksesta sekä varainhoitovuonna oppilaalle järjestetyn opetuksen tai toiminnan järjestämisestä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 11 ja 29 §:n perusteella maksettava rahoitus varainhoitovuoden yksikköhinnan mukaan laskettuna.

Pykälän 5 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettun oppilaan perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen järjestäjän ollessa muu kuin oppilaan kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta, tulee mainitun opetuksen järjestäjän maksaa 1 momentissa mainittua korvausta vastaava korvaus oppilaan kotikuntalain mukaiselle kotikunnalle. Korvattava määrä on enintään varainhoitovuodessa tässä momentissa tarkoitettulle opetuksen järjestäjälle maksettava osuus tämän pykälän 4 momentissa tarkoitettua rahoituksesta.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin kuntien ja muiden opetuksen järjestäjien oikeudesta sopia korvauksen määräytymisestä keskenään.

38 §. Arvonlisäveron huomioon ottaminen yksityiselle opetuksen järjestäjälle ja yliopistolle maksettavissa kotikuntakorvauksissa. Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevan lain säännöksiä, mutta sen sanamuotoa täsmennettäisiin toteamalla myös yliopistot. Säännöksen perusteella valtio maksaisi yksityisille opetuksen järjestäjälle sekä yliopistoille kotikuntakorvausten yhteydessä oppilasta kohden euromäärän, joka vastaa yksityisten perusopetuksen järjestäjien maksamien arvonlisäverojen osuutta yksityisille opetuksen järjestäjille maksettavista arvonlisäverotamista kotikuntakorvauksista. Säännöksen tarkoituksena on ottaa huomioon myös piilevä arvonlisävero, jota yksityiset koulutuksen järjestäjät ja yliopistot eivät muuta kautta voi vähentää.

39 §. Kotikuntakorvausta koskevien tietojen toimittaminen. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti kotikuntakorvausta koskevien tietojen toimittamisesta. Kunnan ja muun opetuksen järjestäjän on toimitettava valtiovarainministeriölle kotikuntakorvausten keskitettyä maksamista varten tiedot esi- ja perusopetusta saavista oppilaiden määristä sekä oppilaiden iät ja kotikunnat niiden oppilaiden osalta, joista ne ovat oikeutettua saamaan kotikuntakorvauksen. Valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkempia määräyksiä tietojen toimittamisesta.

40 §. Kotikuntakorvausta koskeva tiedonsaantioikeus. Jotta valtiovarainministeriö ja oppilaan kotikunta voisivat tarkistaa, onko kunta velvollinen suorittamaan kotikorvauksen, ministeriöllä

ja kotikunnalla olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti pyynnöstä oikeus saada kunnalta tai muulta opetuksen järjestäjältä kotikuntakorvauksen luotettavuuden tarkistamiseksi oppilaiden nimet ja henkilötunnukset niiden oppilaiden osalta, joiden kotikunta asianomainen kunta on ja joiden opetuksesta vastaa muu perusopetuksen järjestäjä.

41 §. *Kotikuntakorvausta koskeva riita.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti kotikuntakorvausta koskevan riidan ratkaisemisesta. Kotikuntakorvausta koskevissa riita-asioissa osapuolena ovat kotikuntakorvauksen maksaja (oppilaan kotikunta) ja saaja sekä usein myös toinen kunta. Valtiovarainministeriö ei ole asiassa osapuoli vaikka se hoitaa kotikuntakorvauksia koskevat vähennykset ja yhdistää tiedot kotikuntakorvauksen maksamista varten. Kotikuntakorvausta koskevat riita-asiat käsiteltäisiin hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

8 luku **Valtionosuuden hallinnointi ja maksaminen**

Luvussa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti valtionosuuden hallinnoinnista ja maksamisesta.

42 §. *Valtionosuuden hallinnointi ja maksaminen.* Valtiovarainministeriö valmistelisi yhteistoiminnassa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä tarvittaessa sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tässä laissa tarkoitettujen valtionosuustehtävien muutoksien vaikutukset valtionosuusperusteisiin ja valtionosuuden perusteiden laskennan valtion talousarvion valmistelua varten.

43 §. *Valtionosuutta koskeva neuvottelu.* Pykälässä säädettäisiin valtionosuutta koskevasta neuvotteluelvoitteesta. Pykälän 1 momentin mukaan valtiovarainministeriön olisi yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa neuvoteltava valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa koskevista tarkistuksista Suomen Kuntaliitto ry:n kanssa siten kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriön on neuvoteltava osana kuntalain 11 §:ssä tarkoitettua valtion ja kuntien neuvottelumenettelyä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Suomen Kuntaliitto ry:n kanssa siitä, miten valtionosuustehtävien muutoksista aiheutuvat kustannukset kehittyvät, miten valtionosuustehtävien muutokset vaikuttavat valtionosuuksien ja -avustusten määräytymisperusteisiin ja kustannuksiin sekä myönnettäviin valtionosuuksiin ja -avustuksiin.

44 §. *Päätös valtionosuuden myöntämisestä sekä veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksesta.* Pykälä vastaa sisällöltään voimassa olevaan lakia. Valtiovarainministeriö päättäisi kunnan valtionosuudesta sekä verotulomenetysten korvauksesta varainhoitovuotta edeltävän vuoden loppuun mennessä. Harkinnanvarainen valtionosuuden korotus perustuisi hakemukseen ja valtiovarainministeriö päättäisi hakuaajoista.

45 §. *Valtionosuuksien, veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksen ja kotikuntakorvauksien maksaminen.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti valtionosuuksien, veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksen, kotikuntakorvauksien ja muun rahoituksen maksamisesta keskitetysti Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kautta. Yhdistetty maksaminen koskisi sekä valtiovarainministeriön että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalojen rahoitusta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojen toimittamisesta. Valtiovarainministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö toimittavat Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskukselle 1 momentissa tarkoitettujen euromäärien maksamista varten seuraavat tiedot:

44 §:ssä tarkoitettut päätökset; 5 luvussa tarkoitettut muut tiedot valtionosuuksiin tehtävistä vähennyksistä ja lisäyksistä; 39 §:ssä tarkoitettujen tietojen perusteella tiedot kultakin kunnalta kuntien valtionosuuden maksamisen yhteydessä vähennettävistä 33 §:ssä ja 34 §:n 1—5 momentissa tarkoitetuista kotikuntakorvauksista sekä kunnalle ja muulle opetuksen järjestäjälle maksettavista 33 §:ssä ja 34 §:n 1—5 momentissa sekä 35 ja 36 §:ssä tarkoitetuista kotikuntakorvauksista; yksityisille opetuksen järjestäjille maksettavista 38 §:ssä tarkoitetuista arvonlisävero-osuuksista; opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 6, 7, 10, 11, 19—22, 29 ja 32 e §:ssä sekä 32 i §:n 1 momentissa tarkoitettut valtionosuudet ja rahoitukset; sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettut valtionosuuspäätökset.

Pykälän 3 momentin mukaan Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus maksaa tässä pykälässä tarkoitettut euromäärät kunnille ja muille valtionosuuden tai rahoituksen saajille varainhoitovuoden alusta, kuukausittain yhtä suurina erinä, viimeistään kuukauden 11 päivänä.

Pykälän 4 momentin mukaan kunnan ollessa 2 momentissa tarkoitettujen päätöksien mukaan veloitettu suorittamaan enemmän kuin, mitä kunnalle maksetaan, Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus perii erotuksen kunnalta siten kuin 3 momentissa säädetään maksamisesta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin tarkistusten huomioonottamisesta maksatuksessa. Siltä osin kuin valtionosuuksia, rahoitusta tai valtionavustuksia tarkistetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 50 §:n 2 momentin nojalla, tarkistukset otetaan huomioon 1 momentissa tarkoitettujen valtionosuuksien, kotikuntakorvauksien ja muun rahoituksen maksamisen yhteydessä varainhoitovuotta seuraavan vuoden helmikuun loppuun mennessä.

Pykälän 6 momentissa säädetään valtiovarainministeriön oikeudesta päättää harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen maksamisen ajankohdasta.

46 §. Laskuvirheen oikaisu. Pykälän mukaan valtiovarainministeriö voi itse tai hakemuksen perusteella oikaista tässä laissa tarkoitetuissa päätöksissä ja tiedoissa olevan laskuvirheen. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain 50 §:ää.

47 §. Saamatta jääneen etuuden suorittaminen. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain säännöksiä. Kunnalla olisi mahdollisuus hakea uusien tietojen perusteella saamatta jäänyttä valtionosuutta vielä 50 §:ssä säädetyn oikaisuvaatimuksen tekemiselle säädetyn ajan jälkeenkin. Säännöstä ei sovellettaisi kotikuntakorvaukseen, jota koskevat riidat käsiteltäisiin hallintoriita-asioina hallinto-oikeuksissa. Suoritettavalle määrälle on maksettava korkolain (633/1982) 3 § 2 momentin mukainen vuotuinen korko sen kuukauden alusta, jona valtionosuus olisi tullut maksa. Jos saamatta jääneen etuuden merkitys on vähäinen ja sen maksamisesta aiheutuvat menot olisivat epäsuhteessa verrattuna asian taloudelliseen merkitykseen, ei etuutta kuitenkaan suoritettaisi. Valtiovarainministeriö voisi myös päättää, että saamatta jäänyt etuus maksetaan myöhemmin seuraavan valtionosuuden yhteydessä

48 §. Perusteettoman edun palauttaminen. Pykälä vastaisi voimassa olevaa lakia. Jos kunta on saanut perusteettomasti tässä laissa tarkoitettua valtionosuutta, on valtiovarainministeriön määrättävä liikaa saatu määrä palautettavaksi. Palautettavasta määrästä peritään korkolain 3 §:n 2 momentin mukainen vuotuinen korko sen kuukauden alusta, jona valtionosuus tai kotikuntakorvaus on maksettu. Jos palautettava etuus on vähäinen taikka jos palauttamista tai koron perimistä on pidettävä kohtuuttomana, voidaan etuus jättää määräämättä palautettavaksi. Valtiovarainministeriö voi päättää, että palautettava etuus vähennetään myöhemmin seuraavan valtionosuuden yhteydessä.

49 §. Suoritusvelvollisuuden raukeaminen. Pykälä vastaisi voimassa olevan lain säännöstä. Velvollisuus suorittaa saamatta jäänyt etuus tai palauttaa perusteetta saatu etuus raukeaa viiden vuoden kuluessa sen varainhoitovuoden päättymisestä, jona etuus olisi tullut suorittaa tai on suoritettu.

9 luku **Muutoksenhaku**

Luvussa säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti oikaisumenettelystä ja muutoksenhausta.

50 §. Oikaisumenettely. Jos kunta on tyytymätön valtiovarainministeriön päätökseen, joka koskee valtionosuuden myöntämistä, veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvausta tai kotikuntakorvauksen perusosan euromäärää, kunnalla on oikeus kolmen kuukauden kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan tehdä valtiovarainministeriölle kirjallinen vaatimus päätöksen oikaisemisesta. Oikeus vaatia päätöksen oikaisua koskisi myös 26 §:ssä säädettyä harkinnanvaraista kunnan valtionosuuden korotusta, koska korotus on osa valtionosuuden myöntöpäätöstä. Ministeriön päätökseen on liitettävä oikaisuvaatimusosoitus.

51 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti muutoksenhausta oikaisuvaatimukseen. Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

10 luku **Erinäiset säännökset**

52 §. Valtionosuuden määräytyminen kuntien yhdistyessä. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti valtionosuuksien laskennasta kuntien yhdistyessä. Kuntien yhdistyessä uuden kunnan valtionosuudet ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus lasketaan kunnan niiden tietojen perusteella, jotka ovat kuntajaon muutoksen voimaantulovuoden valtionosuuden määräämisen perusteena. Veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus on valtionosuudesta erillinen korvaus, minkä vuoksi se olisi tarpeen mainita ehdotetuissa 52—54 §:ssä erikseen. Verotuloihin perustuva valtionosuuden tasaus sen sijaan on osa kunnan valtionosuutta, eikä sitä sen vuoksi mainittaisi säännöksissä erikseen. Kunnan asukasmääränä pidetään kuntajaon muutoksen kohteena olevien kuntien yhteenlaskettuja kuntajaon muutoksen voimaantulovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopun asukasmääriä. Edellä 6 §:ssä tarkoitetut laskennalliset kustannukset, 7—12 §:ssä tarkoitetut kertoimet ja 13—16 §:ssä tarkoitetut lisäosat saadaan yhdistämällä asianomaisten kuntien laskennallisten kustannusten, kertoimien ja lisäosien perusteet.

53 §. *Valtionosuuden määräytyminen siirrettävässä kunnan osa toiseen kuntaan.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti valtionosuuden määräytymisestä silloin, kun kunnan osa siirretään toiseen kuntaan. Laajentuvan kunnan valtionosuudet ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus lasketaan kunnan laajentuvan alueen osalta niiden tietojen perusteella, jotka ovat kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna supistuvan kunnan valtionosuuden määräämisen perusteena. Valtionosuudet ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus sen kunnan osalta, josta siirretään osa toiseen kuntaan, jaetaan kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna supistuvan ja laajentuvan kunnan tai laajentuvien kuntien kesken siinä suhteessa, jossa supistuvan kunnan asukasluku jakautuu niiden kesken. Opetus- ja kulttuuritoimissa laskennallisiin opiskelija-, opetustunti-, ohjaustunti-, opiskelijaviikko-, opiskelijatyövuosi- ja henkilötyövuosimääriin perustuva valtionosuus myönnetään niille kunnille, jotka kuntajakoa muutettaessa saavat hoidettavakseen kyseisten palveluiden järjestämisen.

Pykälän 4 momentin mukaan pykälässä säädettyä sovelletaan kaikkiin valtionosuuksiin ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksiin kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna sekä verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna ja sitä seuraavana vuonna.

54 §. *Valtionosuuden määräytyminen kunnan alueen jakamistapauksissa.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti valtionosuuden määräytymisestä silloin, kun kunta yhdistetään kahteen tai useampaan kuntaan. Lakkaavan kunnan alueen osalta lasketaan uusien tai laajentuvien kuntien valtionosuudet ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus lakkaavan kunnan niiden tietojen perusteella, jotka olisivat kuntajaon muutoksen voimaantulovuoden valtionosuuden määräämisen perusteena.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetut valtionosuudet ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvaus jaetaan kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna uusien tai laajentuvien kuntien kesken siinä suhteessa, jossa lakkaavan kunnan asukasmäärä jakautuu muiden kuntajaon muutoksen kohteena olevien kuntien kesken. Pykälän 3 momentin mukaan opetus- ja kulttuuritoimen laskennallisiin opiskelija-, opetustunti-, ohjaustunti-, opiskelijaviikko-, opiskelijatyövuosi- ja henkilötyövuosimääriin perustuva valtionosuus myönnetään niille kunnille, jotka kuntajakoa muutettaessa saavat hoidettavakseen kyseisten palveluiden järjestämisen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin asukasmäärän perusteesta. Kunnan alueiden asukasmäärän perusteena pidetään kuntajaon muutoksen voimaantulovuotta edeltävää vuotta edeltäneen vuoden lopun asukasmäärää.

Pykälän 5 momentin mukaan pykälässä säädettyä sovelletaan kaikkiin valtionosuuksiin ja veroperustemuutoksista johtuvien verotulomenetysten korvauksiin kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna sekä verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen kuntajaon muutoksen voimaantulovuonna ja sitä seuraavana vuonna.

55 §. *Uhkasakko.* Pykälässä säädettäisiin voimassa olevaa lakia vastaavasti uhkasakosta. Jos kunta, kuntayhtymä tai opetuksen järjestäjä on valtionosuustehtäviä järjestäessään jättänyt noudattamatta laissa tai lain nojalla säädetyn tai määrätyn velvoitteen, aluehallintovirasto voi, asianomaista ministeriötä kuultuaan, sakon uhalla määrätä kunnan tai kotikuntakorvauksen saajan noudattamaan velvoitetta.

11 luku **Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset**

56 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta. Laki tulisi voimaan 1.1.2023 eli samanaikaisesti, kun tehtävien järjestämisvastuu siirtyy sote-maakunnalle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain kumoamisesta siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Jos muualla laissa viitataan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleeseen lakiin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta, on sen sijasta sovellettava tätä lakia.

Pykälän 3—6 momenteissa säädettäisiin 29 ja 30 §:ssä tarkoitettujen laskelmien tarkistamisesta vuonna 2023. Pykälän 3 momentin mukaan 29 §:ssä ja 30 §:ssä tarkoitetut laskelmat tarkistettaisiin vuonna 2023. Kyseisissä pykälissä tarkoitetut laskelmat tehtäisiin uudelleen Tilastokeskuksen vuosilta 2021 ja 2022 laatimien lopullisten kunnittaisten kustannustietojen keskiarvon ja vuoden 2022 tulotietojen perustella. Uudet laskelmat olisivat vuodesta 2024 lukien 29 §:n ja 30 §:n mukaan myönnettävien valtionosuuksien perusteena.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin laskelmien tarkistamisen vaikutuksista. Jos tarkistuksen jälkeen todettaisiin, että kunnalle on maksettu valtionosuutta vuonna 2023 enemmän tai vähemmän kuin 3 momentissa tarkoitetun laskennan mukaan kuuluisi, erotusta vastaava määrä vähennetään tai lisätään kunnalle myönnettävästä valtionosuudesta tasasuuruusina erinä vuosina 2024—2025.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin 3—6 momenteissa tarkoitettujen tarkistusten kustannusneutraaliudesta kuntien ja valtion välisessä suhteessa. Tarkistukset toteutettaisiin valtionosuusjärjestelmän sisällä. Kuntien valtionosuutta vähennetään tai lisätään siten, että valtionosuuden vähennys tai lisäys on kaikissa kunnissa asukasta kohti yhtä suuri.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksenantovaltuudesta. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä 3 momentissa tarkoitetusta laskelmien tarkistamisesta.

57 §. Perushintojen määräytyminen vuonna 2023. Pykälässä säädettäisiin 6—12 §:ssä tarkoitettujen laskennallisten kustannusten perushintojen ja 13—16 §:ssä tarkoitettujen lisäosien perushintojen määräytymisestä vuodelle 2023. Perushinnoista säädetään 18 ja 19 §:n mukaisesti valtioneuvoston asetuksella sekä noudattaen pykälän 2 ja 3 momentissa säädettyä.

Pykälän 2 momentin mukaan vuoden 2023 perushinnat määräytyvät vuoden 2022 perusteiden mukaan laskettujen perushintojen mukaan tarkistettuna kunnille jäävien tehtävien kustannusten perusteella vuoden 2023 kustannustasoon. Edellä tarkoitetuissa vuoden 2022 perushinnoissa otetaan siten huomioon sosiaali- ja terveydenhuollon siirtyvät osat sekä vuonna 2023 voimaantulevat valtionosuusperusteet.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentissa tarkoitetuista perushinnoista vuoden 2020 tasossa. Perushinnat on tarpeen vielä erikseen säätää nyt kyseessä olevaa momenttia muuttamalla vuoden 2022 tasossa, kun tähän tarvittava tietopohja on käytettävissä.

58 §. *Kustannustenjaon tarkistaminen vuonna 2023—2025.* Pykälän tarkoituksena on säilyttää kunta-valtio-rahoitussuhde ennallaan siihen asti, kun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä vastuu siirtyy kunnilta sote-maakunnille vuoden 2023 alusta lukien. Sääntely jatkaa voimassa olevan kunnan peruspalvelujen valtionosuuslainsäädännön periaatteita valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon toteuttamisesta.

7.9 Tuloverolaki

3 §. *Yhteisö.* Pykälässä säädetään yhteisön määritelmästä. Tuloverolaissa yhteisöllä tarkoitetaan muun muassa valtiota ja sen laitosta, kuntaa ja kuntayhtymää sekä seurakuntaa ja muuta uskonnollista yhdyskuntaa. Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin uusi 2 kohta, jonka mukaan yhteisöllä tarkoitettaisiin myös sote-maakuntalaissa tarkoitettuja sote-maakuntia. Sote-maakunnat olisivat siten tuloverolain mukaisia yhteisöjä valtion, kuntien ja kuntayhtymien tapaan. Pykälän muiden kohtien järjestysnumeroita muutettaisiin vastaavasti.

10 §. *Suomesta saatu tulo.* Pykälän 1 momentin 3 ja 5 kohtiin lisättäisiin selvyuden vuoksi maininta sote-maakunnista. Myös sote-maakunnalta saatu palkkatulo ja eläketulo katsottaisiin Suomesta saaduksi tuloksi.

21 §. *Osittain verovapaat yhteisöt.* Pykälässä säädetään eräiden yhteisöjen velvollisuudesta suorittaa tuloveroa. Nämä niin sanotut osittain verovapaat yhteisöt suorittavat tuloveroa vain kunnalle tuloverolain 124 §:n 3 momentissa tarkoitettua alennettua tuloveroprosentin mukaan. Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan osittain verovapaita yhteisöjä ovat kunta, kuntayhtymä, maakunta sekä näiden palveluksessa olevia varten perustettu eläkelaitos, eläkesäätiö tai –kassa tai muu vastaava eläkelaitos, -säätiö tai –kassa, joka saa avustusta yhteiskunnan varoista.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa kunnan ja kuntayhtymän yhteydessä on jo nykyisin mainittu myös maakunta. Vuodelta 1988 olevan tulo- ja varallisuusverolain esitöiden mukaan maakunta on kuitenkin merkitty luetteloon nimenomaisesti Ahvenanmaan maakunnan verovelvollisuus-aseman selkeyttämiseksi (HE 109/1988 vp). Tämän vuoksi 1 momentin 3 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että luettelossa mainittaisiin nimenomaisesti sote-maakuntalaisten mukaiset sote-maakunnat sekä Ahvenanmaan maakunta. Ahvenanmaan itsehallintolain 66 §:ssä on lisäksi säädetty, että Ahvenanmaan maakunnalla on sama oikeus verovapauteen ja siihen rinnastettaviin etuuksiin kuin valtiolla. Pykälän 1 momentin 2 kohta on kumottu vuoden 2017 alusta, joten 3 kohta siirrettäisiin 2 kohdaksi.

Koska kyse on alueellisesta hallinnosta, ehdotetaan että sote-maakuntien verovelvollisuus vastaisi kuntien ja kuntayhtymien verovelvollisuutta. Tämän vuoksi 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sote-maakuntien verovelvollisuus vastaisi kuntien ja kuntayhtymien verovelvollisuutta. Sote-maakunnat olisivat siten verovelvollisia ainoastaan elinkeinotulosta ja muuhun kuin yleiseen tai yleishyödylliseen tarkoitukseen käytetyn kiinteistön tai kiinteistön osan tuottamasta tulosta. Vero määräytyisi tuloverolain 124 §:n 3 momentin mukaisen alennettua verokannan mukaan. Pykälän 4 momentissa säädetty poikkeus, jonka mukaan kunnat eivät ole verovelvollisia omalla alueellaan harjoittamansa elinkeinotoiminnan tuottamasta tulosta eikä omalla alueellaan sijaitsevan kiinteistön tuottamasta tulosta, ei koskisi sote-maakuntia.

30 §. *Verotettavan tulon laskeminen.* Esityksessä ehdotetaan yhdistettäväksi valtionverotuksen ja kunnallisverotuksen veropohjat. Tämän johdosta pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutetta-

vaksi siten, että verovuoden ansiotulo ja verotettava ansiotulo laskettaisiin samalla tavalla valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa. Valtionverotuksen ja kunnallisverotuksen verovuoden ansiotulo laskettaisiin vähentämällä puhtaasta ansiotulosta tehtävät vähennykset. Valtionverotuksen ja kunnallisverotuksen verotettava ansiotulo laskettaisiin vähentämällä verovuoden ansiotulosta aikaisemmilta vuosilta vahvistetut ansiotulolajin tappiot.

31 §. Luonnollisia vähennyksiä koskevat erityiset säännökset. Pykälän 1 momentissa säädetään esimerkkiluettelo tulonhankkimisesta johtuneista menoista. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan tulon hankkimisesta johtuneita menoja ovat muun ohessa valtiollisen luottamustehtävän hoitamisesta välittömästi aiheutuneet kohtuulliset kustannukset ja kunnallisista luottamustoimista maksetusta kokouspalkkiosta peritty luottamushenkilömaksu. Koska myös sote-maakuntaa johtaisi vaaleilla valittu valtuusto, ehdotetaan 1 momentin 5 kohtaa muutettavaksi siten, että myös sote-maakunnan luottamustoimista maksetusta kokouspalkkiosta peritty luottamushenkilömaksu katsottaisiin tulonhankkimisesta johtuneeksi menoksi vastaavalla tavalla kuin kunnallisesta luottamustehtävästä maksetusta kokouspalkkiosta peritty luottamushenkilömaksu.

49 §. Osittain verovapaat luovutusvoitot. Pykälässä säädetään tilanteista, joissa muun verovelvollisen kuin yhteisön tai avoimen yhtiön taikka kommandiittiyhtiön luovutusvoiton veronalaista määrää laskettaessa luovutushinnasta vähennetään vähintään 80 prosenttia. Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan luovutushinnasta voidaan vähentää vähintään 80 prosenttia, jos kiinteä omaisuus luovutetaan valtiolle, maakunnalle, kunnalle tai kuntayhtymälle. Säännöksessä on siis jo nykyisellään mainittu maakunta. Koska Suomessa ei tällä hetkellä kuitenkaan ole muita juridisesti maakuntana pidettäviä oikeushenkilöitä kuin Ahvenanmaan maakunta, ehdotetaan säännöstä täsmennettäväksi. Koska sote-maakunnat voidaan rinnastaa muihin julkisyhteisöihin kuten valtioon, kuntaan tai kuntayhtymään, ehdotetaan pykälän 1 momentin 4 kohtaa muutettavaksi siten, että luovutushinnasta voitaisiin vähentää vähintään 80 prosenttia, jos kiinteää omaisuutta luovutettaisiin sote-maakuntalaissa tarkoitettulle sote-maakunnalle.

53 §. Eräät verovapaat pääomatulot. Pykälän 6 kohtaan lisättäisiin selvyuden vuoksi maininta sote-maakunnasta. Myöskään sote-maakunnalta käypää alempana korkona saatu korkotuki ei olisi veronalaista tuloa.

77 §. Ulkomaantyötulo. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin selvyuden vuoksi maininta sote-maakunnasta. Myöskään sote-maakunnalta saatua palkkaa ei pidettäisi ulkomaantyötulona.

82 §. Stipendi, apuraha ja tunnustuspalkinto. Valtiolta, kunnalta tai muulta julkisyhteisöltä taikka pohjoismaiden neuvostolta saadut stipendit, opintorahat, ja muut apurahat sekä palkinnot ovat lähtökohtaisesti verovapaita. Muulta kuin edellä mainitulta taholta saadut stipendit, opintorahat ja muut apurahat sekä palkinnot ovat kuitenkin veronalaista tuloa siltä osin, kuin niiden sekä julkisyhteisöiltä ja Pohjoismaiden neuvostolta saatujen stipendien, muiden apurahojen, opintorahojen ja palkintojen yhteenlaskettu määrä tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä johtuneiden menojen vähentämisen jälkeen verovuonna ylittää valtion taiteilija-apurahan vuotuisen määrän.

Selvyuden vuoksi pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös sote-maakunnilta mahdollisesti saatujen stipendien, opintorahojen ja muiden apurahojen sekä palkintojen verotuskohtelu vastaisi muilta julkisyhteisöiltä saatujen vastaavien suoritusten verotuskohtelua.

96 §. Pakolliset vakuutusmaksut. Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin veropohjien yhdistämisestä johtuvat tekniset muutokset.

97 §. Merityötulovähennys. Pykälän 1 ja 2 momenttien sanamuotoa muutettaisiin siten, että pykälässä ei mainittaisi erikseen valtionverotusta ja kunnallisverotusta. Vähennys myönnetään jo nykyisellään saman suuruisena valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa, joten kyse on lähinnä teknisestä muutoksesta.

Pykälän 3 momentissa säädetään niin sanotusta cross-trade vähennyksesä, joka myönnetään vain kunnallisverotuksessa. Veropohjien yhdistämiseksi pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös cross-trade vähennys myönnettäisiin saman suuruisena valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa.

100 §. Eläketulovähennys. Pykälässä säädettäisiin uudesta eläketulovähennyksestä, joka myönnettäisiin saman suuruisena ja samoin perustein valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa. Uusi eläketulovähennys korvaisi nykyiset kunnallisverotuksen eläketulovähennyksen ja valtionverotuksen eläketulovähennyksen. Vähennyksen rakenne perustuisi nykyiseen kunnallisverotuksen eläketulovähennykseen.

Pykälän 1 momentin mukaan eläketuloa saavan verovelvollisen puhtaasta ansiotulosta vähennettäisiin eläketulovähennys.

Kaksi momentissa säädettäisiin eläketulovähennyksen laskentaperusteista. Vähennyksen rakenne perustuisi nykyiseen kunnallisverotuksen eläketulovähennykseen. Täyden eläketulovähennyksen määrä laskettaisiin siten, että täyden kansaneläkkeen määrä kerrottaisiin luvulla 1,16 ja pyöristettäisiin seuraavaan täyteen kymmenen euron määrään. Eläketulovähennys ei kuitenkaan voisi olla eläketulon määrää suurempi.

Pykälän 2 momentissa säädettyjä vähennyksen vähentymisperusteita ehdotetaan muutettavaksi. Vähennyksen poistuman rakennetta muutettaisiin siten, että siinä olisi kaksi porrasta. Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ylittäessä täyden eläketulovähennyksen määrän, vähennyksen määrä pienenesi 51 prosentilla ylittävältä osalta. Kuitenkin siltä osin kuin verovelvollisen puhdas ansiotulo ylittää 22 000 euroa, vähennyksen määrä pienenesi 13 prosentilla ylittävältä osalta.

Täyden eläketulovähennyksen määrää laskettaessa täytenä kansaneläkkeenä pidettäisiin edelleen verovuonna yksinäiselle henkilölle maksetun täysimääräisen kansaneläkkeen määrää. Tästä säädettäisiin kolme momentissa.

101 §. Kunnallisverotuksen eläketulovähennys. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, koska uudesta valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa myönnettävästä eläketulovähennyksestä säädettäisiin 100 §:ssä.

104 §. Kunnallisverotuksen invalidivähennys. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, jolloin kunnallisverotuksen invalidivähennys poistuisi tuloverotuksesta.

105 §. Opintorahavähennys. Veropohjien yhdistämiseksi kunnallisverotuksen opintorahavähennys ehdotetaan muutettavaksi opintorahavähennykseksi, joka myönnettäisiin samoin perustein ja saman suuruisena valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa. Vähennyksen rakenne

säilyisi muuten samana. Vähennyksen täysi määrä olisi 2 600 euroa, kuitenkin enintään opintorahan määrä. Vähennystä pienennettäisiin 50 prosentilla siitä määrästä, jolla verovelvollisen puhtaan ansiotulon määrä ylittäisi opintorahavähennyksen täyden määrän.

105 a §. Ansiotulovähennys. Veropohjien yhdistämiseksi kunnallisverotuksen ansiotulovähennys ehdotetaan muutettavaksi ansiotulovähennykseksi, joka myönnettäisiin samoin perustein ja saman suuruisena valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa. Vähennyksen rakenne säilyisi muuten samana. Vähennys tehtäisiin puhtaasta ansiotulosta ja laskettaisiin verovelvollisen ansaitsemien veronalaisten palkkatulojen, muusta toiselle suoritetusta työstä, tehtävästä tai palveluksesta saatujen ansiotulojen, ansiotulona pidettävien käyttökorvausten, ansiotulona verotettavan osingon, jaettavan yritystulon ansiotulo-osuuden sekä yhtymän osakkaan elinkeinotoiminnan tai maatalouden ansiotulo-osuuden perusteella.

Vähennys olisi 51 prosenttia 1 momentissa tarkoitettujen tulojen 2 500 euroa ylittävältä osalta tulojen 7 230 euron määrään saakka ja sen ylittävältä osalta 28 prosenttia. Vähennyksen enimmäismäärä olisi 3 570 euroa. Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ylittäessä 16 000 euroa vähennyksen määrä pienenesi 5,5 prosentilla puhtaan ansiotulon 16 000 euroa ylittävältä osalta.

106 §. Perusvähennys. Veropohjien yhdistämiseksi kunnallisverotuksen perusvähennys ehdotetaan muutettavaksi perusvähennykseksi, joka myönnettäisiin samoin perustein ja saman suuruisena valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa. Vähennyksen rakenne säilyisi muuten samana. Vähennyksen enimmäismäärä olisi 3 540 euroa.

108 §. Kuolinpesälle myönnettävät lesken vähennykset. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, siitä poistettaisiin maininnat kunnallisverotuksen- ja valtionverotuksen invalidivähennyksistä.

112 a §. Eräiden takaisin perittyjen etuustulojen oikaisu. Pykälän 1 momentin sanamuotoja tarkistettaisiin veropohjien yhdistymisen seurauksena.

118 §. Ansiotulolajin ja pääomatulolajin tappio. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi veropohjien yhdistymisen seurauksena. Koska jatkossa veropohja olisi sama valtionverotuksessa ja kunnallisverotuksessa, luonnollisen henkilön ansiotulolajin tappio vähennettäisiin seuraavan 10 verovuoden aikana verovuoden ansiotulosta sitä mukaa kuin näitä tuloja syntyy.

124 §. Veron määräytyminen. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi verontilityslain 12 §:ssä säädettyjä yhteisöveron jako-osuuksia. Tämän johdosta pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 21 §:n 1 momentissa tarkoitettun osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon pysyvä tuloveroprosentti vastaisi jatkossakin kuntien osuutta yhteisöverosta. Koska kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta ehdotetaan alennettavaksi, ehdotetaan pysyvää tuloveroprosenttia alennettavaksi vastaavasti 6,26 prosentista 4,17 prosenttiin.

Pykälän viisi momentissa säädetään siitä, että kultakin vuodelta toimitettavassa ansiotulon verotuksessa sovellettavasta veroasteikoista säädetään erikseen. Tämä toteutetaan säätämällä vuosittain laki kyseisen vuoden tuloveroasteikosta. Esityksessä ehdotetaan, että valtion verotuksen kiristyminen Ahvenanmaan maakunnassa asuvien verovelvollisten kohdalla toteutettaisiin valtion ansiotuloveroasteikon alemmilla marginaaliveroprosenteilla. Tämän johdosta viisi momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että verovelvollisen, jonka verotusmenettelystä

annetun lain 5 §:ssä tarkoitettu kotikunta sijaitsee Ahvenanmaan maakunnassa, ansiotulon verotuksessa sovellettaisiin veroasteikkoa, jonka veroprosentteja alennetaan 12,63 prosenttiyksiköllä.

Ehdotettu säännös estäisi valtionverotuksen kiristymisen sote-uudistuksen yhteydessä Ahvenanmaan maakunnassa asuvien verovelvollisten kohdalla ja näin turvaisi sen, että verotukseen tehtävien muutosten vaikutukset Ahvenanmaalla asuvien verovelvollisten kohdalla olisivat Ahvenanmaan maakunnassa asuville verovelvollisille vastaavanlaisia kuin Manner-Suomessa asuville. Myös jatkossa valtion ansiotuloveroperusteisiin tehtävien muutosten vaikutukset Ahvenanmaalla asuville verovelvollisille olisivat vastaavia kuin Manner-Suomessa asuville.

124 b §. *Veron määräytyminen verovuosina 2020 - 2027.* Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi verontilityslain 12 f §:ssä säädettyjä väliaikaisia yhteisöveron jako-osuuksia verovuosille 2020 - 2027. Jotta 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon pysyvä tuloeroprocentti vastaisi verovuosina 2020 - 2027 kuntien osuutta yhteisöverosta, pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että

kohta 4) Verovuonna 2023 osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon tuloeroprocentti olisi 4,27;

kohta 5) Verovuonna 2024 osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon tuloeroprocentti olisi 4,07;

kohta 6) Verovuonna 2025 osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon tuloeroprocentti olisi 4,09;

kohta 7) Verovuonna 2026 osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon tuloeroprocentti olisi 4,11;

kohta 8) Verovuonna 2027 osittain verovapaan yhteisön ja tiekunnan sekä yleishyödyllisen yhteisön kiinteistöistä saadun tulon tuloeroprocentti olisi 4,13.

125 §. *Työtulovähennys.* Pykälän 2 momentissa säädettyjä vähennyksen määräytymisperusteita ehdotetaan muutettavaksi. Vähennyksen poistuman rakennetta muutettaisiin siten, että siinä olisi kaksi porrasta. Vähennyksen kertymäprosenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vähennys olisi nykyisen 12,5 prosentin sijasta 10,3 prosenttia vähennyksen myöntämiseen oikeutettujen tulojen 2 500 euroa ylittävältä osalta. Enimmäismäärää ehdotetaan korotettavaksi nykyisestä 1 770 eurosta 1 800 euroon. Verovelvollisen puhtaan ansiotulon ylittäessä 16 000 euroa vähennyksen määrä pienenee nykyisen 1,84 prosentin sijaan 1,95 prosentilla puhtaan ansiotulon 16 000 euroa ylittävältä osalta. Kuitenkin siltä osin kuin verovelvollisen puhdas ansiotulo ylittää 40 000 euroa, vähennyksen määrä pienenee 1,30 prosentilla ylittävältä osalta. Tällä hetkellä puhtaan ansiotulon raja on 33 000 euroa.

126 §. *Valtionverotuksen invalidivähennys.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi, jolloin valtionverotuksen invalidivähennys poistuisi tuloverotuksesta.

130 §. *Kunnallisveron laskentaperuste.* Pykälän 1 momentissa oleva viittaus kumotun kuntalain 66 §:ään ehdotetaan korjattavaksi viittaukseksi nykyisen kuntalain 111 §:ään. Termi kunnallisverotuksen verotettava tulo muutettaisiin muotoon verotettava ansiotulo.

132 §. *Alijäämähyvitysten vähentäminen verovelvollisen valtionverosta.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin maininta valtionverotuksen invalidivähennyksestä.

143 §. *Eräät siirtymäsäännökset.* Pykälän 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Verotuksen invalidivähennystä koskevat säännökset ehdotetaan kumottavaksi ja tästä säästyvät varat kohdennettaisiin vammaispalveluiden kehittämiseen.

7.10 Vuoden 2023 tuloveroasteikkolaki

Esityksessä ehdotetaan uudistettavaksi ansiotuloveroasteikon rakennetta säädettäessä vuoden 2023 ansiotuloveroasteikosta. Valtion tuloveroasteikkoa muokattaisiin siten, että siinä olisi viisi tuloluokkaa nykyisen neljän sijaan. Ensimmäinen porras alkaisi nollost eurosta ja nykyinen kahdeksan euron vero ensimmäisen alarajan kohdalla poistettaisiin. Asteikon marginaaliveroprosentteja kiristettäisiin siten, että asteikon alimmalla portaalla marginaaliveroprosentti vastaisi prosenttiyksikköinä määrää, jolla kunnallisveroprosentteja alennettaisiin ja muiden portaiden marginaaliveroprosentteja korotettaisiin vastaavalla määrällä. Tämä tarkoittaisi sitä, että ansiotuloista alettaisiin maksaa valtion tuloveroa nykyistä alemmalla tulotasolla eli nykyistä useampi verovelvollinen maksaisi valtion tuloveroa. Tuloluokkien tulo rajat ja marginaaliveroasteet mitoitettaisiin niin, että uudistuksen vaikutukset ansiotulojen verotukseen olisivat mahdollisimman neutraalit.

Pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaisesti niin sanottu solidaarisuusvero säilytetään hallituskauden loppuun asti. Tämä on huomioitu nyt ehdotettavassa veroasteikossa. Lopulliset ansiotulon veroperusteet vuodelle 2023 tullaan ehdottamaan vuonna 2022 annettavassa hallituksen esityksessä.

7.11 Verontilityslaki

12 §. *Veronsaajaryhmien jako-osuudet.* Pykälässä säädetään pysyvistä yhteisöveron jako-osuuksista. Esityksessä ehdotetaan alennettavaksi kuntien osuutta yhteisöveron tuotosta yhdellä kolmasosalla ja valtion osuutta korotettavaksi vastaavasti. Tämän vuoksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuntien pysyvä yhteisöveron jako-osuus olisi 20,87 prosenttia. Valtion pysyvä yhteisöveron jako-osuus olisi 79,13 prosenttia.

12 f §. *Veronsaajaryhmien jako-osuudet verovuosina 2020 - 2027.* Pykälässä säädetään väliaikaisista yhteisöveron jako-osuuksista verovuosille 2020 - 2027. Esityksessä ehdotetaan alennettavaksi verovuosien 2023 – 2027 kuntien osuuksia yhteisöveron tuotosta yhdellä kolmasosalla ja valtion osuuksia korotettavaksi vastaavasti. Tämän vuoksi pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että

kohta 4) Verovuonna 2023 kuntien yhteisöveron jako-osuus olisi 21,37 prosenttia ja valtion yhteisöveron jako-osuus olisi 78,63 prosenttia.

kohta 5) Verovuonna 2024 kuntien yhteisöveron jako-osuus olisi 20,35 prosenttia ja valtion yhteisöveron jako-osuus olisi 79,65 prosenttia.

kohta 6) Verovuonna 2025 kuntien yhteisöveron jako-osuus olisi 20,48 prosenttia ja valtion yhteisöveron jako-osuus olisi 79,52 prosenttia.

kohta 7) Verovuonna 2026 kuntien yhteisöveron jako-osuus olisi 20,57 prosenttia ja valtion yhteisöveron jako-osuus olisi 79,43 prosenttia.

kohta 8) Verovuonna 2027 kuntien yhteisöveron jako-osuus olisi 20,65 prosenttia ja valtion yhteisöveron jako-osuus olisi 79,35 prosenttia.

13 §. Yksittäisten kuntien jako-osuudet. Pykälässä säädetään yksittäisten kuntien yhteisöveron jako-osuuksien laskentaperusteista. Esityksessä ehdotetaan, että yksittäisten kuntien suhteellinen asema ei muuttuisi kuntien yhteisöveron alennuksen johdosta. Tämän vuoksi 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, metsäerän laskentaperusteena käytetään 66,67 prosenttia bruttokantorahatulojen muutoksen perusteella lasketusta määrästä.

7.12 Laki verohallinnosta

30 §. Verotuskustannukset ja niiden jakautuminen. Pykälässä säädetään verotuskustannuksista ja niiden jakautumisesta eri veronsaajien kesken. Verotuskustannuksista huolehtii valtio ja se perii muilta veronsaajilta 2 momentin mukaiset osuudet verotuskustannuksista.

Esityksessä ehdotetaan merkittäviä muutoksia kuntien ja valtion verokertymien jakautumiseen. Tämän vuoksi 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että valtio perisi kunnilta 1 momentissa tarkoitetuista vuotuisista kustannuksista 14,2 prosenttia nykyisen 29,1 prosentin sijaan. Kuntien osuus verotuskustannuksista siten pienenisi 14,9 prosenttiyksiköllä ja valtion osuus puolestaan kasvaisi 14,9 prosenttiyksiköllä. Evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien osuus säilyisi nykyisessä 3,2 prosentissa ja Kansaneläkelaitoksen osuus säilyisi 5,6 prosentissa.

7.13 Arvonlisäverolaki

3 §. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että verovelvollisuuden alarajaa ei sovellettaisi sote-maakuntayhtymään.

6 §. Pykälään lisättäisiin säännökset sote-maakunnan verovelvollisuudesta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin selkeyden vuoksi, että sote-maakunta olisi verovelvollinen liiketoiminnastaan samojen sääntöjen mukaan kuin muutkin toimijat. Säännös vastaisi valtiota ja kuntia koskevaa sääntelyä.

Sote-maakunnan toimintaa rahoitettaisiin pääosin yleiskatteellisella valtion rahoituksella. Sote-maakunta voisi periä toiminnastaan maksuja.

Liiketoiminnan muodossa tapahtuvan toiminnan edellytyksiä arvioitaisiin samojen yleisten periaatteiden mukaan kuin muiden julkisyhteisöjen osalta. Liiketoiminnan muodossa tapahtuvana toimintana voidaan pitää vain vastikkeellista toimintaa. Vastikkeeton toiminta ei tapahtuisi liiketoiminnan muodossa ja jäisi arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolelle.

Sote-maakunnan viranomaisen ominaisuudessa harjoittama toiminta ei tapahtuisi liiketoiminnan muodossa, vaikka tämän toiminnan yhteydessä kannettaisiin maksu tai muu korvaus. Viranomaistoimintana arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolelle jäisi muun muassa sellaiset sote-maakunnan tarjoamat palvelut, joiden kysyntä perustuisi lakiin ja joita ei olisi tosiasiallisesti mahdollista hankkia muulta kuin julkisyhteisöltä. Myös muu sote-maakunnan harjoittama

toiminta kuin viranomaistoiminta voisi jäädä arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolelle, jos vastikkeellisen toiminnan tunnusmerkit eivät täytyisi.

Sote-maakunnilla voisi olla myös arvonlisäverolain mukaan verollista, liiketoiminnan muodossa tapahtuvaa toimintaa. Vaikka sote-maakunnan toimintaa kilpailluilla markkinoilla koskisi pääsääntöisesti yhtiöttämisvelvollisuus, sote-maakunnalla tai sen laitoksella voisi olla toimintoja, joista olisi arvonlisäverolain mukaan verotuksen neutraalisuuden turvaamiseksi suoritettava arvonlisävero. Sote-maakunnan eri toimintojen verollisuus ratkaistaisiin tapauskohtaisen arvioinnin perusteella verotus- ja oikeuskäytännössä.

Sote-maakunta olisi pääsääntöisesti velvollinen suorittamaan oman käytön veroa lain yleisten periaatteiden mukaisesti. Sote-maakunnan olisi näin ollen verotuksen neutraalisuuden vuoksi suoritettava oman käytön veroa esimerkiksi tavarain tai palvelun siirrosta verollisesta toiminnasta muuhun kuin liiketoiminnan käyttöön tai verottoman toiminnan käyttöön. Sote-maakunnan olisi muiden julkisyhteisöjen tavoin suoritettava oman käytön veroa lisäksi henkilökunnalle luovutetusta ravintola- tai ateriapalvelusta myös silloin, kun palvelua ei luovuteta verollisen liiketoiminnan yhteydessä eikä vastaavia palveluja myydä ulkopuolisille. Sote-maakunnan velvollisuudesta suorittaa veroa kiinteistöhallintapalvelun omasta käytöstä säädettäisiin 32 §:ssä.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi selkeyttävä säännös sote-maakuntien velvollisuudesta suorittaa veroa 33 §:ssä tarkoitetun rakentamispalvelun ottamisesta omaan käyttöön silloinkin, kun kiinteistön luovutus ei tapahdu liiketoiminnan muodossa. Säännös vastaisi valtiota ja kuntia koskevaa sääntelyä.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakunnan olisi neutraalisuuden turvaamiseksi verovelvollinen 130 §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeuttavaan käyttöön hankitun käyttöomaisuuden myynnistä silloinkin, kun myynti ei tapahdu liiketoiminnan muodossa. Siltä osin kuin omaisuutta käytettäisiin verollisessa toiminnassa, eikä se olisi vähennysrajoitusten alaisessa käytössä, myynnistä olisi myös suoritettava veroa.

Sote-maakunnan liikelaitos, joka ei ole itsenäinen oikeushenkilö, olisi verotuksellisesti osa sote-maakuntaa. Liikelaitoksen verokohtelu olisi siten yhtäläinen sote-maakunnan verokohtelun kanssa.

8 §. Pykälää muutettaisiin uudistuksessa ehdotettuja muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuuseen ehdotettujen muutosten johdosta.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että Ahvenanmaan maakuntaa ei enää laissa rinnastettaisi kuntaan.

Ehdotetun 2 momentin mukaan Ahvenanmaan maakunta ja siihen kuuluva kunta rinnastettaisiin laissa sote-maakuntaan. Järjestämisvastuuta koskeva uudistus ei koskisi Ahvenanmaan maakuntaa, joten sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu säilyisi sote-maakunnalla. Pykälään ehdotettu muutos ei aiheuttaisi muutoksia Ahvenanmaan maakunnan nykyiseen asemaan arvonlisäverotuksessa, vaan sen tarkoituksena olisi ainoastaan säilyttää maakunnan oikeus lain 130 a §:ssä tarkoitettuun laskennalliseen arvonlisäveron palautukseen nykyisellään.

Ehdotetussa 2 momentissa rinnastettaisiin myös sote-maakuntayhtymä verotuksellisesti sote-maakuntaan. Sote-maakunnasta säädetään sote-maakuntalain 1 §:ssä ja sote-maakuntayhtymästä mainitun lain 58 §:ssä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa sekä pelastustoimen järjestämisestä annetussa laissa säädetään sosiaali- ja terveyden huollon sekä pelastustoimen järjestämisvastuusta Uudellamaalla. Järjestämisvastuussa olisivat lakien mukaisesti Uudenmaan sote-maakunnat, Helsingin kaupunki sekä HUS-maakuntayhtymä. Uudenmaan sote-maakuntiin sovellettaisiin ehdotetun 2 momentin perusteella samoja arvonlisäverolain säännöksiä kuin muuhinkin sote-maakuntiin. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että myös Helsingin kaupunki rinnastettaisiin arvonlisäverotuksessa sote-maakuntiin sen vastatessa sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen järjestämisestä alueellaan edellä mainittujen lakien mukaisesti. Helsingin kaupungin toimiessa muun kuin edellä mainitun toiminnan järjestämisestä vastuullisena tai sen järjestäessä vapaaehtoista toimintaa, siihen sovellettaisiin nykyiseen tapaan samoja arvonlisäverolain säännöksiä kuin muuhinkin kuntiin. Helsingin kaupunki saisi siten arvonlisäverolain 130 §:ssä tarkoitetun verollisia hankintoja koskevan arvonlisäveron palautuksen samassa laajuudessa kuin nykyisinkin. Ehdotetun 3 momentin mukaan myös HUS-maakuntayhtymä rinnastettaisiin arvonlisäverotuksessa sote-maakuntiin.

33 §. Pykälässä säädetään oman käytön veron suorittamisvelvollisuudesta silloin, kun uudisrakentamisen ja perusrantamisen kohteena oleva kiinteistö luovutetaan ennen sen käyttöönottoa rakentamispalvelun suorittamisen jälkeen.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että veron suorittamisvelvollisuus koskisi elinkeinonharjoittajan, valtion ja kunnan lisäksi myös sote-maakuntaa.

Sote-maakunnan olisi niin kuin muidenkin toimijoiden neutraalisuussyistä suoritettava 31 §:n 1 momentin mukaan veroa rakentamispalvelun ottamisesta omaan käyttöön säännöksessä mainituissa tilanteissa.

35 §. Pykälään sisältyy verottoman terveyden- ja sairaanhoitopalvelun määritelmä. Pykälän 1 kohdan mukaan verottomana terveyden- ja sairaanhoitona pidetään pykälässä tarkemmin määriteltyjä toimenpiteitä, jos kysymyksessä on valtion tai kunnan ylläpitämässä terveydenhuollon toimintayksikössä annettava hoito taikka yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitettu hoito.

Pykälän 1 kohtaan lisättäisiin sote-maakunnan ylläpitämässä terveydenhuollon toimintayksikössä annettava hoito. Verottomuus koskisi lakiehdotuksen 8 §:n perusteella myös muiden terveydenhuollon järjestämisestä vastaavien julkisyhteisöjen ylläpitämässä toimintayksiköissä annettavaa hoitoa.

Uudistuksesta huolimatta kunnilla olisi mahdollisuus tarjota terveydenhuollon palveluita vapaaehtoisena toimintana. Kysymyksessä voisi lähtökohtaisesti olla esimerkiksi työterveydenhuolto tai sote-maakunnan tarjontaa täydentävät terveydenhuollon palvelut. Myös kunnan harjoittama terveydenhuolto olisi edelleen verotonta. [Tämän säännöksen sisältö voi tarkentua myöhemmin, jos kuntien toiminnasta otetaan tarkempia säännöksiä terveydenhuoltolainsäädäntöön.]

38 §. Pykälään sisältyy verottoman sosiaalihuollon määritelmä. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaalihuollolla tarkoitetaan valtion tai kunnan harjoittamaa sekä sosiaaliviranomaisen valvomaan muun sosiaalihuollon palvelun tuottajan harjoittamaa pykälässä tarkemmin määriteltyä toimintaa.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin sote-maakunnan harjoittama toiminta. Verottomuus koskisi lakiehdotuksen 8 §:n perusteella myös muiden sosiaalihuollon järjestämisestä vastaavien julkisyhteisöjen harjoittamaa toimintaa.

Kunnan järjestämisvastuulle jäisi edelleen lain 38 a §:ssä tarkoitettut sosiaalihuoltona pidettävät varhaiskasvatuspalvelut. Myös kunnan harjoittama sosiaalihuolto olisi edelleen verotonta. [Tämän säännöksen sisältö voi tarkentua myöhemmin, jos kuntien toiminnasta otetaan tarkempia säännöksiä sosiaalihuoltolainsäädäntöön.]

79 §. Pykälän 1 momentti säilyisi ennallaan.

Nykyisen pykälän 2 momentin säännös kumottaisiin tarpeettomana, koska unionin oikeuden säännökset soveltuvat. Momenttiin on Suomen liittyessä Euroopan unioniin selkeyden vuoksi otettu kunnan kattaman alijäämän verokohtelua koskeva nimenomainen säännös. Selkeytykselle ei ole enää tarvetta. Pykälän 2 momenttiin otettaisiin nykyisin 3 momentissa oleva säännös.

Pykälän 3 momentti vastaisi nykyistä 4 momenttia, kuitenkin siten, että siinä oleva viittaus 3 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi 2 momenttiin.

120 §. Pykälässä säädetään tilanteista, joissa kiinteistöinvestointia koskevan hankintaan sisältyvän veron vähennystä tarkistetaan. Kunnalla 130 §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeuttavaan käyttöön sovelletaan samoja säännöksiä kuin vähennykseen oikeuttavaan käyttöön. Pykälän 2 momentin mukaan vähennyksen tarkistamisen edellytyksenä on, että elinkeinonharjoittaja on suorittanut kiinteistöinvestoinnin liiketoimintaa varten taikka että kiinteistöinvestoinnin suorittaja on kunta.

Ehdotuksen mukaan myös sote-maakunnilla olisi oikeus 130 §:ssä tarkoitettuun palautukseen ja palautukseen oikeuttava käyttö rinnastettaisiin kiinteistöinvestointien tarkistusjärjestelmässä vähennykseen oikeuttavaan käyttöön. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että vähennyksen tarkistaminen tehtäisiin myös silloin, kun kiinteistöinvestoinnin suorittaja on sote-maakunta.

121 e §. Pykälässä säädetään edellytyksistä, joilla tarkistusoikeus ja -velvollisuus siirtyvät kiinteistön luovutustilanteissa. Tarkistusoikeus ja -velvollisuus siirtyvät edellytysten täytyessä, ellei muuta ole nimenomaan sovittu.

Jos sote-maakunta luovuttaisi kiinteistön tai sen käyttöoikeuden, tarkistusoikeus ja -velvollisuus siirtyisi luovutuksensaajalle. Sääntely vastaisi kuntaa koskevaa sääntelyä.

Jotta kiinteistöinvestointia koskeva menettely olisi verovelvollisten kannalta mahdollisimman yksinkertainen, tarkistusoikeus ja -velvollisuus siirtyisi pykälän 2 kohdan mukaan myös silloin, kun kiinteistö luovutetaan sote-maakunnalle. Näin ollen luovuttajan ei tarvitsisi tietää, mihin tarkoitukseen sote-maakunta hankkii kiinteistön. Sääntely vastaisi kuntaa ja valtiota koskevaa sääntelyä.

130 §. Pykälässä säädettäisiin sote- maakunnan oikeudesta saada palautuksena verollisiin hankintoihin sisältyvä vero. Hankintaneutraalisuuden parantamiseksi sote-maakunnilla olisi oikeus saada palautuksena verotonta liiketoimintaa ja arvonlisäveron soveltamisalan ulkopuolelle jäävää toimintaa varten tehtyihin hankintoihin sisältyvät arvonlisäverot. Palautusoikeus koskisi sote-maakunnan yleishallintoa, sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä pelastustointia varten tehtyjä hankintoja.

Ehdotetun 8 §:n mukaan sote-maakuntana pidettäisiin myös sote-maakuntayhtymää ja HUS-maakuntayhtymää. Helsingin kaupungilla olisi palautusoikeus nykyisessä laajuudessaan sekä silloin, kun se järjestää sosiaali- ja terveydenhuoltoa että muuta toimintaa. Myös Ahvenanmaan maakunnan palautusoikeus säilyisi nykyisen laajuisena. Palautusoikeus koskisi myös Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvia kuntia. Kuntien olisi yhteisesti suoritettava valtiolle takaisin saamansa palautukset. Palautuksen takaisinperimismenettelystä säädettäisiin erillisellä lailla.

Pykälän 1 momentin mukainen palautusoikeus koskisi hankintaan sisältyvää 10 luvussa tarkoitettua veroa, josta ei saa tehdä vähennystä tai josta ei saa 131 §:ssä tarkoitettua palautusta. Verollisen liiketoiminnan osalta sote-maakunnalla olisi oikeus normaaliin tapaan vähentää hankintoihin sisältyvät arvonlisäverot.

Nykyistä kuntien palautusoikeutta vastaavasti palautusoikeus vastaisi laajuudeltaan verolliseen toimintaan liittyvää vähennysoikeutta. Kilpailuneutraalisuussyistä palautusoikeus ei nykyisin koske kiinteistön vuokraustoimintaa varten tehtyjä hankintoja. Kuntien palautusoikeutta vastaavasti sote-maakuntien palautusoikeus ei myöskään koskisi yksityiseen kulutukseen tai 114 §:ssä tarkoitettuun vähennysrajoitusten alaiseen käyttöön tapahtuvia hankintoja. Palautuskelvottomia olisivat siten esimerkiksi edustuskäyttöön liittyvät hankinnat.

130 a §. Pykälässä säädetään kunnan oikeudesta saada palautuksena laskennallinen vero verottomana hankitusta terveyden- ja sairaanhoidosta sekä hoitoon liittyvistä palveluista ja tavaroista sekä verottomina hankituista sosiaalihuoltoon liittyvistä palveluista ja tavaroista.

Koska Manner- Suomeen kuuluvan kunnan terveyden- ja sosiaalihuollon järjestämisvastuu siirtyisi sote-maakunnalle, laskennallisen veron palautus ei enää kunnan osalta olisi yleensä tarpeellinen. Manner-Suomeen kuuluvan kunnan järjestämisvastuulle kuuluisi edelleen varhaiskasvatuslaissa (1973/36) tarkoitettu päivähoito. Uudistuksesta ei aiheutuisi muutoksia terveyden- ja sosiaalihuollon alalla Ahvenanmaan maakunnassa.

Pykälää muutettaisiin siten, että kunnan sijasta sote-maakunnilla ja muilla Manner-Suomen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuullisilla julkisyhteisöillä olisi pääasiallisesti oikeus laskennallisen veron palautukseen mainituista verottomista hankinnoista. Sote-palvelujen järjestämisvastuu ei lakiehdotuksen mukaan muuttuisi Ahvenanmaan maakunnassa. Ahvenanmaan maakunnalla ja Ahvenanmaan maakuntaan kuuluvalla kunnalla olisi kuten nykyisinkin oikeus palautukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan Manner-Suomeen kuuluvalla kunnalla olisi kuitenkin edelleen hankintaneutraaliteetin turvaamiseksi oikeus laskennallisen veron palautukseen siltä osin kuin kyseessä olisi varhaiskasvatuslaissa (1973/36) tarkoitettu päivähoito. Mainitun lain 10 §:n mukaan kunta voi järjestää lasten päivähoiton alaan kuuluvat tehtävät muun muassa hoitamalla tehtävän itse tai hankkimalla palveluita yksityiseltä palvelun tuottajalta. Palautusoikeus tulisi nykyiseen tapaan sovellettavaksi hankintoihin, jotka täyttäisivät arvonlisäverolain 37 § ja 38

§:ssä säädetyt verottomuuden edellytykset. Momentissa säädettäisiin myös Ahvenanmaan maakunnan ja siihen kuuluvan kunnan oikeudesta saada kuten nykyisinkin laskennallisen veron palautus verottoman päivähoitopalvelun hankinnasta, joten 38 a ja 38 b §:ssä määriteltyä varhaiskasvatusta koskevasta palautusoikeudesta on sen osalta säädettävä tässä pykälässä.

Pykälän 5 momentin mukaan laskennallisen veron palautusta ei saisi kunnalta tai Sote-maakunnalta tehdystä verottomasta hankinnasta. Sote-maakunta ja muut sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa järjestämistä vastuulliseksi tulevat julkisyhteisöt olisivat järjestämänsä terveyden- ja sosiaalihuollon palvelujen osalta oikeutettuja hankintoihin sisältyvän veron palautukseen 130 §:n perusteella, eikä näihin hankintoihin siten sisältyisi vastaavaa verokustannusta kuin yksityisiltä toimijoilta tehtyihin hankintoihin. Myöskään Ahvenanmaan maakunnalla ja siihen kuuluvilla kunnilla ei olisi oikeutta saada palautusta toisiltaan tekemistään verottomista hankinnoista.

209 b §. Pykälässä säädetään laskunantovelvollisuudesta. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että lasku olisi annettava myös 130 a §:ssä tarkoitetun tavaran tai palvelun myynnistä sote-maakunnalle. Tämä vastaisi kunnille tapahtuvaa vastaavaa myyntiä koskevaa laskunantovelvollisuutta.

Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2021. Sote-maakuntien asemaa verovelvollisena koskevat säännökset tulisivat näin ollen voimaan samana ajankohtana, jona sote-maakunnat perustetaan julkisyhteisönä. Voimaantulosäännöksen 1 momentissa säädettäisiin myös kuntiin sovellettavaa palautusjärjestelmää koskevien muutosten voimaantulosta. Kuntien järjestämistä vastuu siirrettävien tehtävien osalta päättyisi vuoden 2022 lopussa. Tämän vuoksi palautusjärjestelmää koskevat muutokset tulisivat voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2023.

Voimaantulosäännöksen 2 momentissa säädettäisiin lain soveltamisesta. Lakia sovellettaisiin pääsääntöisesti, kun veron suorittamisvelvollisuus on syntynyt lain tultua voimaan. Lain 130 ja 130 a §:ää sovellettaisiin, kun myyty tavara on toimitettu tai palvelu on suoritettu palautukseen oikeutetulle taikka yhteisöhankinta on tehty, tavara on siirretty varastointimenettelystä tai maahantuodusta tavarasta on 87 §:n nojalla syntynyt veron suorittamisvelvollisuus lain tultua voimaan.

Säännöksen 3 momentissa säädettäisiin kunnilta ja muilta kuin lakisääteisiltä kuntayhtymiltä sote-maakunnille siirtymävaiheessa tapahtuvien omaisuuden siirtojen verokohtelusta. Ehdotetun sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon annettuna lain 22 §:n mukaan sote-maakunnalle siirtyy 1 päivänä tammikuuta 2023 sen järjestämistä vastuulle kuuluvaan toimintaan liittyvä irtaimisto, irtaimen omaisuuden omistusta, hallintaa ja käyttöä koskevat oikeudet sekä immateriaaliset oikeudet ja luvat. Lain 38 §:n mukaan omaisuus siirtyisi lain nojalla. Arvonlisäverolain 131 §:n 1 momentin mukaan kunnan 130 §:ssä tarkoitettuun palautukseen oikeuttavaan käyttöön sovelletaan lain vähennykseen oikeuttavaa käyttöä koskevia säännöksiä. Arvonlisäverolain 21 §:n ja 22 §:n mukaan kunnan olisi siten suoritettava veroa luovuttaessaan tavaroita tai palveluita vastikkeettomasti sote-maakunnalle. Ilman erityissäännöstä kunnille aiheutuisi arvonlisäverolain 130 §:ssä tarkoitettua palautusjärjestelmästä kustannus, vaikka ne eivät saa vastiketta siirrettävästä omaisuudesta eivätkä voi vyöryttää veroa sote-maakunnalle. Momentin mukaan kunnan ei olisi suoritettava veroa sen luovuttaessa mainitussa tilanteessa tavaroita tai palveluita vastik-

keetta sote-maakunnalle. Sote-maakunnalle ei syntyisi 130 §:n mukaista palautusoikeutta vastikkeetta siirtyvän omaisuuden osalta, koska kunta olisi jo saanut palautuksen eikä luovutukseen sisältyisi veroa. Irtaimistoon ei siten sisältyisi verokustannusta sote-maakunnan saadessa sen, mikä vastaisi taloudelliselta loppu tulemaltaan tilannetta, jossa sote-maakunta olisi hankkinut irtaimiston alun perin 130 §:n mukaiseen käyttöön. Näin ollen sote-maakunta olisi velvollinen suorittamaan oman käytön veroa siirtäessään omaisuuden myöhemmin muuhun kuin palautukseen tai vähennykseen oikeuttavaan käyttöön.

Voimaantulosäännöksen 4 momentissa säädettäisiin lakisääteisiltä kuntayhtymiltä sote-maakunnille siirtymävaiheessa tapahtuvien omaisuuden siirtojen verokohtelusta. Ehdotetun sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 19 §:n mukaan erikoissairaanhoidopiirien ja kehitysvammaisten erityishuoltopiirien kuntayhtymät siirretään varoineen ja velkoineen ja sitoumuksineen sote-maakuntiin 1 päivänä tammikuuta 2023. Lain 38 §:n mukaan omaisuus siirtyisi lain nojalla. Mainitun lain 26 §:n 3 momentin mukaan myös HUS-sairaanhoidopiirin varat siirtyisivät lain nojalla HUSSote-maakuntayhtymälle. Arvonlisäverotuksessa yritysjärjestelyillä ei välttämättä ole seuraamuksia hyödykkeiden luovuttajalle eikä vastaanottajalle. Esimerkiksi sulautuvalle tai jakautuvalle yhtiölle ja perustettaville uusille yhtiöille ei aiheudu arvonlisäveroseuraamuksia toiminnan lopettamisen tai aloittamisen johdosta. Kuntayhtymien siirtäminen varoineen ja velkoineen sekä sitoumuksineen sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain 19 §:ssä tarkoitetulla tavalla sote-maakuntiin vastaa ominaispiirteiltään sulautumista ja jakautumista. Momentissa säädettäisiin, että varojen siirtämistä ei pidettäisi myyntinä eikä vastikkeettomana luovutuksena arvonlisäverotuksessa ja että kuntayhtymän oikeudet ja velvollisuudet verotuksessa siirtyisivät tältä osin sote-maakunnalle, jotta varojen siirtämisen seuraamukset verotuksessa vastaisivat yleisseuraannon seuraamuksia. Näin ollen kiinteistöinvestointien tarkistusjärjestelmää sovellettaessa kuntayhtymän ja kunnan tarkistusoikeus ja -velvollisuus siirtyisivät sote-maakunnalle.

Mitä 4 momentissa säädettäisiin, sovellettaisiin 5 momentin perusteella myös HUSSairaanhoidopiirin varojen siirtymiseen lain nojalla HUSSotemaakuntayhtymälle.

7.14 Laki verotusmenettelystä

16 §. *Meno- ja vähennystietoja koskeva sivullisen yleinen tiedonantovelvollisuus.* Pykälässä säädetään sivullisten yleisestä tiedonantovelvollisuudesta Verohallinnolle koskien meno- ja vähennystietoja. Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta sote-maakunnasta, jolloin myös sote-maakunnan olisi toimitettava Verohallinnolle verotusta varten tarpeelliset tiedot verovelvolliselle annetusta lainasta, sen käyttötarkoituksesta, pääomasta sekä lainasta maksetusta korosta.

Pykälän 11 momentin mukaan kunnan ja kuntayhtymän, joka perii maksamistaan palkkioista tuloverolain 31 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja luottamushenkilömaksuja, on toimitettava Verohallinnolle tarpeelliset tiedot perimistään luottamushenkilömaksuista. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös sote-maakuntien tulisi toimittaa Verohallinnolle vastaavat tiedot perimistään luottamushenkilömaksuista.

18 §. Viranomaisen yleinen tiedonantovelvollisuus. Pykälässä säädetään viranomaisten yleisestä tiedonantovelvollisuudesta Verohallinnolle. Pykälän 5 momentin mukaan valtion ja kunnan viranomaisen on toimitettava Verohallinnolle verotusta varten tarpeelliset, hallussaan olevat tiedot kiinteistöistä, niillä olevista rakennuksista, maapohjan ja rakennusten ominaisuuksista, kaa-voituksesta ja omistajista. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sote-maakuntien viranomaisilla olisi vastaava ilmoittamisvelvollisuus hallussaan olevista tiedoista kuin valtion ja kunnan viranomaisilla.

Pykälän 6 momentin mukaan valtion ja kunnan viranomaisen sekä muun julkisyhteisön on toimitettava Verohallinnolle verotusta varten tarpeelliset, hallussaan olevat tiedot myöntämistään elinkeino-, työllistämis- ja niihin verrattavista tuista ja avustuksista sekä niiden saajista ja maksetuista määristä. Tiedonantovelvollisuus koskee myös muuta yhteisöä, jonka myöntämien edellä tarkoitettujen tukien ja avustusten rahoitus tapahtuu kokonaan tai osaksi julkisista varoista. Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sote-maakuntien viranomaisilla olisi vastaava ilmoittamisvelvollisuus kuin valtion ja kuntien viranomaisilla.

20 §. Viranomaisen erityinen tiedonantovelvollisuus. Pykälässä säädetään viranomaisten erityisestä tiedonantovelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan valtion ja kunnan viranomaisen sekä muun julkisyhteisön on Verohallinnon pyynnöstä annettava tai esitettävä tarkastettaviksi sellaiset tiedot, jotka saattavat olla tarpeen verotusta tai muutoksenhakua varten ja jotka selviävät viranomaisen tai muun julkisyhteisön hallussa olevista asiakirjoista tai muutoin ovat tämän tiedossa, jos tiedot eivät koske sellaista asiaa, josta lain mukaan ei saa todistaa. Verotukseen vaikuttavia taloudellista asemaa koskevia tietoja ei kuitenkaan saa kieltäytyä antamasta.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että julkisyhteisönä mainittaisiin myös sote-maakunta valtion ja kunnan lisäksi.

25 §. Tietojen maksullisuus. Pykälässä säädetään siitä, että Verohallinnolla on lähtökohtaisesti oikeus saada verotusta varten tarvittavat tiedot maksutta. Pykälän 2 momentin mukaan kuitenkin valtion tai kunnan viranomaisen luovuttaessa laajoja ja massaluonteisia tietoja Verohallinnolle, Verohallinto maksaa asianomaiselle viranomaiselle tietojen luovuttamisesta mainitulle viranomaiselle keskimäärin aiheutuvat kustannukset lukuun ottamatta yleishallinto- ja pääomakustannuksia sekä koneiden ja laitteiden vuokraus- ja toimitilakustannuksia.

Jotta sote-maakuntien asema vastaisi myös tältä osin valtiota ja kuntaa, pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että 2 momentti koskisi myös sote-maakuntien viranomaisia, valtion ja kuntien viranomaisten lisäksi.

91 a §. Kunnan ja seurakunnan tuloveroprosentin ilmoittaminen. Pykälässä säädetään kunnan ja seurakunnan tuloveroprosentin ilmoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan kunnan tulee ilmoittaa tuloveroprosentti neljännesprosenttiyksikön tarkkuudella. Koska kunnallisveroprosentit olisivat jatkossa nykyistä huomattavasti alhaisemmat, ehdotetaan 1 momenttia muutettavaksi siten, että kunnan tulisi ilmoittaa tuloveroprosentti prosenttiyksikön kymmenyksen tarkkuudella. Muutos koskisi ensimmäisen kerran vuoden 2024 tuloveroprosentin ilmoittamista.

91 b §. Kunnan tuloveroprosentin ilmoittamiseen liittyvät tilapäiset säännökset. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti säännös, jossa säädettäisiin kuntien tuloveroprosentin tarkkuudesta vuodelle 2023. Vuodelle 2023 kuntien tulisi ilmoittaa tuloveroprosentti Verohallinnolle prosenttiyksikön sadasosan tarkkuudella.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin kunnan tuloveroprosentin määräytymisestä, jos kunta ei ilmoittaisi vuoden 2023 tuloveroprosenttia 91 a §:ssä säädettyssä määräajassa tai tuloveroprosentti poikkeaisi uudistuksen voimaanpanolain 53 §:ssä säädetystä. Näissä tilanteissa voitaisiin soveltaa vuoden 2022 tuloveroprosenttia vähennettynä 12,63 prosenttiyksiköllä. Lisäksi kaksi momentissa säädettäisiin kunnan tuloveroprosentin määräytymisestä, jos kunta ei ilmoittaisi vuoden 2024 tuloveroprosenttia 91 a §:ssä säädettyssä määräajassa tai tuloveroprosentin tarkkuus poikkeaisi 91 a §:ssä säädetystä. Näissä tilanteissa voitaisiin soveltaa vuoden 2023 tuloveroprosenttia pyöristettynä lähimpään prosenttiyksikön kymmenykyseen.

7.15 Laki kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta

Lain nimike esitetään muutettavaksi samalla kun lain soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi koskemaan kunnan viranhaltijoiden lisäksi sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranhaltijoita. Sana kunnallinen ehdotetaan muutettavaksi sanaksi kunnan. Sana on käytännössä vaikiintunut ja on vastaavasti muutettu uudessa kuntalaissa.

1§. *Soveltamisala.* Lain soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi siten, että lakia sovellettaisiin myös sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranhaltijoihin.

2 §. *Viranhaltija ja virkasuhde.* Pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan sen sisältöä.

Lisäksi pykälään soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös sote-maakuntia.

3 § 2 momentti, 6 § 1 ja 2 momentti, 23 §, 25 § 1 momentti, 39 § 2 momentti. Pykälissä säädetään niiden nykyisen sanamuodon mukaan kussakin pykälässä kunnan oikeudesta tai velvollisuudesta suhteessa kunnan viranhaltijaan. Koska lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös sote-maakuntia, ehdotetaan säännöksiä sovellettavaksi myös sote-maakunnan viranhaltijoihin.

4 §. *Julkinen hakumenettely.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että siihen lisätään sote-maakuntalaki ja 3 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että johtosäännön tilalle muutettaisiin hallintosääntö. Vuoden 2015 kuntalain (410/2015) lähtökohtana on, että kaikki aikaisemmin johtosäännöillä määrättävät asiat kootaan hallintosääntöön.

5 §. *Virkasuhteeseen ottaminen.* Pykälä ehdotetaan erotettavaksi kahdeksi eri momentiksi. Ensimmäiseen momenttiin jäisivät säännökset, joiden mukana julkisesti avoimna olleeseen virkasuhteeseen voidaan ottaa vain sitä hakuajana hakenut, kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö. Sote-maakunnan avoimna olevaan virkasuhteeseen voitaisiin ottaa vain sitä määräajana hakenut henkilö.

Verrattaessa avoimen ja julkisen hakumenettelyn sekä suostumusmenettelyn etuja ja haittoja sote-maakunnan johtavia viranhaltijoita otettaessa suostumusmenettelyä puoltaisi muun muassa hyvien hakijoiden saaminen erityisesti yksityisen sektorin kanssa kilpailevissa tuotannon johtamistehtävissä toimivien henkilöiden joukosta. Toisaalta avoimuuden ja läpinäkyvyyden vaatimukset edellyttävät julkista hakumenettelyä. Myös suostumusmenettelyllä hakuun suostuneet henkilöt pitäisi edellyttää julkistettavaksi ja vertailu kaikkien hakijoiden kesken pitäisi valmistella yhdessä. Tällöin suostumusmenettelyn peruste niiden hakijoiden houkuttelemiseksi, jotka eivät halua olla mukana julkisessa vertailussa menettää merkityksensä.

Pykälän toiseksi momentiksi erotettaisiin voimassa olevan pykälän säännökset, joiden mukaan kunnanjohtajan virkaan ja valtuuston päätöksen mukaan muuhunkin virkaan voidaan suostumuksensa perusteella ottaa sellainen henkilö, joka ei ole hakenut virkaa, jos hänen kelpoisuudesta on esitetty selvitys. Lisäksi säännöstä esitetään täsmennettäväksi siten, että kyse olisi nimenomaan kunnan virasta. Täsmennys tarkoittaa sitä, että voimassa oleva asiantila kunnissa ei muutu.

16 a §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viranhaltijan oikeus saada vapaata työstään myös sote-maakunnan luottamustehtävän hoitamista varten sekä viittaus sote-maakuntalain (/) §:ään. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi pykälän otsikkoon. Lisäksi pykälän sanamuotoa täsmennettäisiin vastamaan kuntalain sanamuotoa oikeudesta saada vapaata kunnan luottamustehtävän hoitamista varten.

43 §. *Virkasuhteen päättämismenettely.* Pykälän 2 momentissa säädetään työnantajan neuvotteluvollisuudesta taloudellisella ja tuotannollisella perusteella tapahtuvan irtisanomisen yhteydessä ja viitataan työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnissa annettuun lakiin. Viittaukseen ehdotetaan muutettavaksi laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja sote-maakunnassa.

48 §. *Virantoimituksesta pidättämisessä noudatettava menettely.* Pykälässä säädetään kunnan toimivaltaisesta viranomaisesta virantoimituksesta pidättämisestä päätettäessä. Virantoimituksesta päättää kunnanhallitus tai nykyisin johtosäännössä, aikaisemmin johtosäännössä määrätty muu viranomainen. Koska lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi sote-maakunnan viranhaltijoihin, ehdotetaan pykälään vastaavasti lisättäväksi sote-maakuntahallituksen ja sote-maakuntajohtajan toimivallasta päättää virantoimituksesta pidättämisestä. Lisäksi johtosäännön tilalle täsmennettäisiin voimassa olevan kuntalain ja ehdotettavan sote-maakuntalain säännöksiä vastaavasti hallintosääntö.

50 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän 1 momentissa säädetään muutoksenhausta työnantajan tekemään päätökseen. Oikaisuvaatimusta haetaan siten kuin kuntalaissa säädetään oikaisuvaatimuksesta. Koska lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös sote-maakuntia, ehdotetaan säännökseen lisättäväksi oikaisuvaatimuksen tekemisestä sote-maakuntalaissa säädetty. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan korjattavaksi kunnan ja sote-maakunnan virkaehtosopimuslain nimi.

53 §. *Oikeudenkäyntikulujen korvaaminen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi sote-maakuntavalituksen tehneelle vastaava korvausvelvollisuus kuin kunnallisvalituksen tehneelle. Hallintolainkäyttölaki (586/1996) on kumottu lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019). Viittaus hallintolainkäyttölakiin muutettaisiin vastaavasti viittaukseksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin.

7.16 Laki kunnan ja sote-maakunnan työehtosopimuksista

Lain nimike esitetään muutettavaksi samalla kuin lain soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi koskemaan kuntien lisäksi myös sote-maakuntia.

1 §. Voimassa olevan säännöksen mukaan kunnallinen sopimusvaltuuskunta oikeutetaan tekemään työehtosopimus kunnan ja kuntainliiton puolesta. Kunnallinen sopimusvaltuuskunta on

muutettu lailla 254/1993 kunnalliseksi työmarkkinalaitokseksi. Nyt samassa yhteydessä annettavassa hallituksen esityksessä esitetään säädettäväksi laki kuntien ja sote-maakuntien työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä. Lailla perustettaisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT -niminen julkisoikeudellinen yhteisö, jolla olisi toimivalta edustaa kuntia, kuntayhtymiä sekä sote-maakuntalain mukaisia sote-maakuntia ja sote-maakuntayhtymiä työnantajaedunvalvontaan liittyvissä asioissa. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti siten, että Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT tekisi kunnan, kuntayhtymän, sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän sekä jäsenyhteisönä olevan osakeyhtiön, säätiön tai osuuskunnan puolesta työehtosopimuksen. Lisäksi säännöksen sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliiton tilalle muutetaan kuntayhtymä. Kuntainliitot muuttuivat kuntayhtymiksi lain muutoksella 979/1992.

Myös pykälän 2 ja 3 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi kunnallisen sopimusvaltuuskunnan tilalle Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT.

1 a §. Pykälässä säädetään päätösvallan siirtämisestä asioissa, joissa työehtosopimuksen soveltamista tai työntekijän palkasta tai muusta palvelussuhteen ehdosta on jätetty kunnan tai kuntainliiton harkintaan. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä, liittovaltuusto yhtymävaltuustolla ja johtosääntö hallintosäännöllä. Myös viittaus kunnallislakiin ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi voimassa olevaan kuntalakiin (410/2015).

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan lisättäväksi sote-maakunnan oikeudesta työehtosopimuksessa niin sovittaessa, päättää työehtosopimuksen soveltamisesta, työntekijän palkasta tai muusta palvelussuhteen ehdosta. Myös sote-maakuntavaltuusto voisi siirtää päätösvaltaansa muulle sote-maakunnan viranomaiselle.

2 §. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutettaisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ksi, joka voisi valtuuttaa kunnan, kuntayhtymän, sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän tekemään puolestaan työehtosopimuksen hallituksen tai sen jaoston määräämissä rajoissa.

7.17 Laki kunnan ja sote-maakunnan virkaehtosopimuksista

Lain nimike esitetään muutettavaksi samalla kuin lain soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi koskemaan kuntien lisäksi myös sote-maakuntia.

1 §. Pykälässä säädetään lain soveltamisalasta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnallinen viranhaltija korvataan kunnan, kuntayhtymän, sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranhaltijalla.

Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Viittausta kunnallislain 98 §:ssä tarkoitettuihin tilapäisiin julkisoikeudellisiin palvelussuhteisiin ei tarvita, koska tällaista mainintaa ei kuntalaisissa enää ole. Muutoin viranhaltijan käsite tulee kattavasti säädellyksi jo 1 momentissa.

2 §. Pykälässä säädetään siitä, mistä virkaehtosopimuksella ei saa sopia. 3 momentin toista kohtaa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä ja samaan yhteyteen lisätään sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

Pykälän 4 momentissa säädetään, että asiasta on voimassa, mitä niistä on virkaehtosopimuksen lisäksi kunnallisen sopimusvaltuuskunnan suostumuksella sopimuspalkkaisen viranhaltijan kanssa yksittäistapauksessa sovittu. Tätä momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutetaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ksi. Kunnallinen sopimusvaltuuskunta on muutettu lailla 254/1993 kunnalliseksi työmarkkinalaitokseksi. Nyt samassa yhteydessä annettavassa hallituksen esityksessä esitetään säädettäväksi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:sta, joka valvoo kuntien, kuntayhtymien, sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien sekä eräiden kuntayhteisöjen työnantajaedunvalvontaa. Tästä johtuen pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti siten, että Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT korvaisi kunnallisen sopimusvaltuuskunnan.

3 §. Pykälän 1 momentissa kunnallinen sopimusvaltuuskunta määrittää virkaehtosopimuksen osapuoleksi eli oikeutetaan tekemään virkaehtosopimus kunnallisissa palvelussuhteissa. Tämä momentti ehdotetaan tarkistettavaksi edellä esitetyn mukaisesti siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutettaisiin Kunta- ja maakuntatyönantajat KT:ksi, joka olisi sopimusosapuoli.

Lisäksi 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kun sanasta kunnallinen on luovuttu, lisätään selvyyden vuoksi kuntayhtymä kunnan rinnalle, jotta molempien palvelussuhteet tulevat katetuiksi. Edellisen lisäksi 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien palvelussuhteet.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta voi valtuuttaa kunnan tai kuntainliiton omasta puolestaan tekemään virkaehtosopimuksen sopimuksen määräämissä rajoissa. Tämä momentti ehdotetaan tarkistettavaksi edellä esitetyn mukaisesti siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutettaisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ksi, joka voisi valtuuttaa kunnan, kuntayhtymän, sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän tekemään puolestaan virkaehtosopimuksen Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n määräämissä rajoissa. Tässäkin momentissa kuntainliitto ehdotetaan muutettavaksi kuntayhtymäksi.

Myös pykälän 3 momenttiin ehdotetaan muutettavaksi kunnallisen sopimusvaltuuskunnan tilalle Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT.

Sen lisäksi ehdotetaan, että 4 momentissa sote-kunnan ja sote-kuntayhtymän rinnalle lisätään sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

5 §. Pykälässä määrittää virkaehtosopimukseen sidotut ja määrittää tiettyjä oikeuksia kunnalliselle sopimusvaltuuskunnalle. Tarkoituksena ei ole muuttaa pykälän sisältöä, mutta koska nyt samassa yhteydessä annettavassa hallituksen esityksessä esitetään säädettäväksi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:sta, joka valvoo kunnan, kuntayhtymän, sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän sekä eräiden kuntayhteisöjen työnantajaedunvalvontaa, ehdotetaan, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta korvataan sanalla Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT kaikissa pykälän momenteissa. Samalla ehdotetaan, että lisätään sote-maakunta virkaehtosopimukseen sidotuksi ja lisätään sote-maakunta kaikkiin momentteihin, joissa mainitaan myös kunta. Tämän lisäksi tarkistetaan pykälän sanamuotoa siten, että kuntainliiton tilalle kaikissa momenteissa, joissa kuntainliitto esiintyy, tulee kuntayhtymä.

5 a §. Pykälässä säädetään päätösvalan siirtämisestä asioissa, joissa virkaehtosopimuksen soveltamista tai viranhaltijan palkasta tai muusta palvelussuhteen ehdosta päättäminen on jätetty

kunnan tai kuntainliiton harkintaan. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä, liittovaltuusto yhtymävaltuustolla ja johtosääntö hallintosäännöllä. Myös viittaus kunnallislakiin ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi voimassa olevaan kuntalakiin (410/2015).

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi toinen momentti, jossa sote-maakunnalla ja sote-maakuntayhtymällä olisi vastaavasti kuin kunnalla ja kuntayhtymällä oikeus, virkaehtosopimuksessa niin sovittaessa, päättää virkaehtosopimuksen soveltamisesta, viranhaltijan palkasta tai muusta palvelussuhteen ehdosta. Myös sote-maakuntavaltuusto voisi siirtää päätösvaltaansa muulle sote-maakunnan viranomaiselle vastaavasti kuin kunnanvaltuusto tai yhtymävaltuusto.

8 §. Pykälän toisessa momentissa määritellään työnsulku ja lakko. Momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä ja momenttiin lisätään sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä kunnan ja kuntayhtymän rinnalle.

Pykälän 3 momentissa säädetään, että työnsulkuun ryhtymisestä päättää kunnallinen sopimusvaltuuskunta. Säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta korvataan edellä esitetyin perustein Kunta- ja sote-maakuntatyöntajat KT:lla. Samoin kuin 2 momentissa, ehdotetaan kuntainliitto korvattavaksi kuntayhtymällä ja momenttiin lisättäväksi sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä kunnan ja kuntayhtymän rinnalle.

11 §. Pykälässä säädetään, että kunnallisen sopimusvaltuuskunnan asiana on valvoa, että kunnat ja kuntainliitot noudattavat tämän lain säännöksiä ja virkaehtosopimuksen määräyksiä. Kuten edellä, ehdotetaan pykälää tarkistettavaksi siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta korvataan Kunta- ja sote-maakuntatyöntajat KT:lla ja kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä. Sen lisäksi ehdotetaan, että kunnan ja kuntayhtymän rinnalle lisätään sote- maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

13 §. Pykälän 1 momentissa säädetään kunnalliselle sopimusvaltuuskunnalle tai viranhaltijayhdistykselle oikeus saattaa sellainen asia, jonka jompikumpi katsoo voivan saattaa yhteiskunnan tärkeät toiminnot vakavaan häiriötilaan, eikä neuvotteluissa ole päästy yksimielisyyteen työtaistelutoimenpiteestä luopumisesta tai sen rajoittamisesta, virkariitalautakunnan käsiteltäväksi. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi edellä esitetysti siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutetaan Kunta- ja sote-maakuntatyöntajat KT:ksi.

Koska 14 §:ä, jossa säädetään kunnallisesta virkariitalautakunnasta, ehdotetaan muutettavaksi siten, että perustetaan kaksi virkariitalautakuntaa, ehdotetaan, että 13 §:n 1 ja 2 momentteihin lisätään sana asianomainen, jotta erotetaan toisistaan ehdotetut kaksi virkariitalautakuntaa.

14 §. Pykälän 1 momentissa säädetään kunnallisesta virkariitalautakunnasta, sen kokoonpanosta, toimikaudesta ja nimittäjästä, joka on valtakunnansovittelija. Koska kuntien ja sote-maakuntien tehtävät eroavat toisistaan, edellyttää niiden työoloihin perehtyminen erilaista asiantuntemusta. Näin ollen on perusteltua, että sote-maakuntia varten ehdotetaan perustettavaksi oma virkariitalautakunta kunnallisen virkariitalautakunnan rinnalle. Tässä yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi myös kunnallinen virkariitalautakunta nimeltään kuntien virkariitalautakunnaksi terminologian yhtenäistämiseksi.

Pykälän 2 momentissa mainittu kunnallinen sopimusvaltuuskunta ehdotetaan muutettavaksi Kunta- ja sote- maakuntatyöntajat KT:ksi.

15 §. Pykälässä säädetään virkariitalautakunnan järjestäytymisestä. Pykälä ehdotetaan muutettavaksi monikkomuotoon, jotta molemmat tässä laissa perustettavat virkariitalautakunnat on otettu huomioon.

Pykälän 2 momentti, jossa säädetään, että lautakunnan menot suoritetaan valtion varoista, ehdotetaan myös muutettavaksi monikkoon, jotta molemmat tässä laissa perustettavat virkariitalautakunnat on otettu huomioon.

19 §. Pykälässä säädetään kunnalliselle sopimusvaltuuskunnalle ja asianomaiselle viranhaltijajyhdistykselle keskenään toisin sopimisien mahdollisuus 13–18 §:ssä säädetystä. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta korvataan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lla.

20 §. Pykälässä säädetään virkaehtosopimukseen sidotun säännösten rikkomisen seuraamuksista. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi edellä esitetyn mallin mukaisesti siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutettaisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ksi, kuntainliitto kuntayhtymäksi ja momenttiin lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

Myös pykälän 4 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi edellä esitetyn mukaisesti siten, että kunnallinen sopimusvaltuuskunta muutettaisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ksi, kuntainliitto kuntayhtymäksi ja momenttiin lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä. Samassa momentissa säädetään myös hyvityssakkojen määrästä, jotka tässä yhteydessä ehdotetaan tarkistettaviksi valtioneuvoston tällä hetkellä voimassa olevan asetuksen (849/2017) mukaisiksi.

21 §. Pykälässä säädetään, mitä on otettava huomioon hyvityssakkoa tuomittaessa. 1 momenttia ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä ja momenttiin lisätään sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

25 §. Pykälässä säädetään työtaistelun piiriin kuuluvan viranhaltijan palkkauksesta ja muista taloudellisista eduista. Pykälää ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että kuntainliitto korvataan kuntayhtymällä ja pykälään lisätään sote-maakunta ja sote- maakuntayhtymä.

28 §. Pykälässä säädetään kuukauden määräaika virkaehtosopimuksen allekirjoittamisesta, jonka kuluessa kunnallisen työmarkkinalaitoksen on toimitettava jäljennös tai tekninen tallenne sopimuksesta työsuojelusta ja sen valvonnasta vastaavalle ministeriölle. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnallinen työmarkkinalaitos korvataan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lla.

Voimaantulosäännöksen osalta ehdotetaan, että ennen lain voimaantuloa tapahtuneeseen virkaehtosopimuksen määräyksen rikkomiseen ja työtaistelutoimenpiteeseen sovelletaan aikaisempaa lakia. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että hyvityssakkojen kolmivuotistarkastelu on samanaikaista valtion ja evankelis-luterilaisen kirkon kanssa.

29 §. Pykälä ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Pykälän perusteella ei ole koskaan annettu asetusta. Pykälä ei myöskään täytä voimassa olevan perustuslain (731/1999) 80 §:n vaatimuksia asetuksen täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta.

7.18 Laki kuntien ja sote-maakuntien työnantajaedunvalvonnan järjestämisestä

1 §. *Soveltamisala.* Pykälässä määriteltäisiin lain soveltamisala. Laki koskisi kuntalain mukaisien kuntien ja kuntayhtymien lisäksi sote-maakuntalaissa tarkoitettujen sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien sekä 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen jäsenyhteisöjen työnantajaedunvalvonnan järjestämistä. Kuntien ja kuntayhtymien osalta edunvalvonnan järjestämisessä ei tapahtuisi muutosta nykyiseen verrattuna. Voimassaolevan kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetun lain mukaan (254/1993) kuntien ja kuntayhtymien edunvalvojana työmarkkina-asioissa toimii kunnallinen työmarkkinalaitos. Lakiesitys korvasi kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetun lain, joka samalla kumottaisiin.

Sote-maakuntalain mukaiset sote-maakunnat olisivat uusia työnantajayksiköitä. Sote-maakuntien pääasialliset tehtävät muodostuisivat tällä hetkellä kuntien ja kuntayhtymien hoidettavina olevista tehtävistä. Sote-maakuntien työnantajaedunvalvonnan järjestäminen samaan organisaatioon kuntien ja kuntayhtymien kanssa on perusteltua ottaen huomioon sote-maakuntien tehtäväalue, työnantajaedunvalvonnan jatkuvuus, työ- ja virkaehtosopimustoiminnan koordinaatio, työvoimakustannusten hallitseminen, palkkakilpailun välttäminen ja työrauhan turvaaminen. Lakia ehdotetaan sovellettavaksi myös niihin yhteisöihin, jotka 4 §:ssä tarkemmin määritellysti voivat vapaaehtoisesti liittyä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöksi. Voimassa oleva kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annettu laki ei huomioi nykyisen kunta-alan työnantajakaranteissa tapahtuneita muutoksia, kuten yhtiöittämistä, säätiöiden ja osuuskuntien muodostamista. On todennäköistä, että vastaavantyyppinen konsernirakenteen kehitys toteutuu myös sote-maakuntien lakiin perustuvien tehtävien hoidossa sekä varsinkin organisaatioiden tukipalveluissa. Tämän vuoksi on perusteltua säätää mahdollisuus myös näitä palveluja hoitaville erilaisille kuntien ja sote-maakuntien yhteisöille liittyä ehdotettavan uuden työnantajaorganisaation jäseneksi.

2 §. *Kuntien ja sote-maakuntien työnantajaedunvalvonta.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että 1 §:ssä tarkoitettujen yhteisöjen työnantajaedunvalvojana toimisi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT -niminen organisaatio. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT korvaisi nykyisen kunnallisen työmarkkinalaitoksen. Uusi nimi kuvaaisi paremmin muuttuvaa jäsenyhteisöorganisaatiota.

Voimassaolevan kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetun lain mukaan kunnallinen työmarkkinalaitos kuuluu osana Suomen Kuntaliitto ry:een. Esityksen mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT ei enää olisi osa Suomen Kuntaliitto ry:tä, vaan itsenäinen julkisoikeudellinen yhteisö. Muutoksella korostettaisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n itsenäistä asemaa jäsenyhteisöjensä edunvalvojana. Jatkossakin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT voisi tehdä yhteistyötä muun ohessa Suomen Kuntaliitto ry:n kanssa normaalien sopimusjärjestelyjen kautta.

Esityksen 2 § merkitsisi sitä, että uudella työnantajayhteisöllä olisi toimivalta edustaa kuntien ja kuntayhtymien lisäksi sote-maakuntalain mukaisia sote-maakuntia ja sote-maakuntayhtymiä työnantajaedunvalvontaan liittyvissä asioissa. Kunnat, kuntayhtymät, sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät olisivat esityksen 4 §:n mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäseniä suoraan lain nojalla. Kuntien ja kuntayhtymien osalta tilanne ei muutu nykyisestä järjestelmästä.

Esityksen 2 §:ssä säädettäisiin selvyyden vuoksi nimenomaisesti, että Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT on julkisoikeudellinen yhteisö. Tämä ei sinänsä toisi muutosta nykytilaan, sillä Kunnallisen työmarkkinalaitoksen on katsottu olevan julkisoikeudellinen laitos ilman erityistä sääntelyäkin.

3 §. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtävät. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtävistä. Voimassaolevassa kunnallista työmarkkinalaitosta koskevassa laissa työmarkkinalaitoksen tehtävät on säännelty suppeasti lain 2 §:ssä. Säännöksen mukaan työmarkkinalaitoksen tehtävänä on toimia kuntien ja kuntayhtymien edunvalvojana työmarkkina-asioissa. Tältä osin esityksen 2 § vastaa nykyistä sääntelyä. Työmarkkinalaitos neuvottelee voimassaolevan lain mukaan kuntien ja kuntayhtymien puolesta virka- ja työehtosopimukset sekä suorittaa muut sille lain mukaan kuuluvat tehtävät. Työmarkkinalaitos voi myös antaa suosituksia yleistä palvelussuhdetta koskevissa asioista, palvelutuotannon tuoksellisuudesta ja työelämän laadusta.

Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtävät on perusteltua määritellä laajemmin vastaamaan niitä tehtäviä, joita kunnallinen työmarkkinalaitos käytännössä tälläkin hetkellä hoitaa. Tällä on merkitystä toisaalta Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toimivallan selkeyttämisensä ja toisaalta jäsenmaksuperusteiden näkökulmasta.

Pykälän 1 momentin 1 kohta vastaa kunnallista työmarkkinalaitosta koskevan lain 2 §:ssä säädettyjä työmarkkinalaitoksen tehtäviä. Kohdassa on lisäksi huomioitu sote-maakuntia koskevan työ- ja virkaehtosopimustoiminnan kuuluminen Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtäviin.

Pykälän 2 ja 3 kohtien tehtävät koskevat Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n asemaa ja toimintaa työmarkkinakeskusjärjestönä sekä keskusjärjestötason neuvottelutoiminnassa, että työelämlainsäädännön valmistelussa. Tehtävät eivät ole uusia verrattuna kunnallisen työmarkkinalaitoksen käytännössä hoitamiin tehtäviin nähden, koska työmarkkinalaitos on ollut osallinen ko. toimintaan nykyisinkin.

Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT edustaisi esityksen 4 kohdan mukaan jäsenyhteisöjään eläkkeitä ja muuta sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön valmistelussa. Esitys vastaisi olemassa olevaa tilannetta.

Sosiaali- ja terveystieteissä on julkisten alojen eläkelain 174 §:n mukaan kunnalliseen eläketurvaan liittyvän lainsäädännön kehittämiseen liittyvien kysymysten käsittelyä varten kuntien eläkeneuvottelukunta. Neuvottelukunta toimii valmistelu-, neuvottelu- ja lausunnonantoliikkeenä. Sosiaali- ja terveystieteissä määrää jäsenet neljäksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnan jäsenistä kolme määrätään kunnallisen työmarkkinalaitoksen ja kolme kunnallisessa pääsopimuksessa tarkoitettujen pääsopijajärjestöjen ehdottamista henkilöistä. Lisäksi neuvottelukuntaan nimitään yksi asiantuntijajäsen ja hänelle henkilökohtainen varajäsen Kevan ehdottamista henkilöistä.

Koska Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöistä merkittävä osa kuuluisi julkisten alojen eläkelain soveltamispiiriin, eläke-edunvalvonta painottuisi julkisten alojen eläkelain valmisteluun. Eläkelainsäädännön valmistelu ja uudistukset koskevat kuitenkin tyypillisesti eläkejärjestelmää kokonaisuudessaan, kuten esim. vuoden 2017 työeläkeuudistusta koskeva sopimus, jossa kunnallinen työmarkkinalaitos on ollut sopijaosapuolena. Näin ollen Kunta- ja

sote- maakuntatyönantajat KT:n tehtävänä olisi laajasti eläkejärjestelmää koskevan lainsäädännön valmisteluun osallistuminen.

Sosiaaliturvaa koskevalla lainsäädännöllä on osittain merkittäviä vaikutuksia työnantajien henkilöstökustannuksiin. Työnantajakeskusjärjestöillä on merkittävä asema tämän lainsäädännön valmistelussa. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n asema työmarkkinakeskusjärjestönä korostuu esityksen myötä, joten on perusteltua todeta sen tehtävät myös mainitun lainsäädännön valmistelussa.

Esityksen kohdat 5, 6, 8 ja 9 ovat myös tehtäviä, joita nykyisinkin hoidetaan kunnallisessa työmarkkinalaitoksessa ilmeisenä ja olennaisena osana työmarkkinatoimintaa. Työmarkkinatutkimus ja siihen liittyvän tiedonhallinta, muun ohessa sopimustoimintaan liittyvä kustannuslaskenta ovat olennainen ja välttämätön osa toimintaa. Henkilöstöjohtamiseen, tuloksellisuuteen ja työelämän laatuun liittyvä tutkimus ja kehittämistoiminta palvelevat jäsenyhteisöjen toiminnan kehittämistä ja kustannusten hallintaa. Kunta-alalla on voimassa nykyisen työmarkkinalaitosta koskevan lain mukaisesti työelämää koskevia suosituksia, joiden laatiminen voi olla perusteltua myös tulevaisuudessa asioista, joista kollektiivisopimusten tekeminen ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Tämän mukaisesti esityksen 8 kohdassa säädettäisiin, että Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT voi antaa suosituksia yleisistä palvelussuhdetta ja työelämän kehittämistä koskevista asioista kuten kunnallinen työmarkkinalaitos nykyisinkin. Suositukset koskevat asioita, joista ei tehdä jäsenyhteisöjä sitovia työ- ja virkaehtosopimuksia. Suositukset ovat pääsääntöisesti yhdessä henkilöstöjärjestöjen kanssa laadittuja. Kohdan 9 mukainen työnantajaviestintä on merkittävä osa työnantajaedunvalvontaa ja jäsenyhteisöjen palvelua.

Esityksen kohdassa 7 säädettäisiin voimassaolevaa käytäntöä vastaavasti jäsenyhteisöjen kansainvälisen edunvalvonnan hoitamisesta. Säännösesityksen mukaiseen edustamiseen kuuluu myös varsinaisen järjestötoiminnan ulkopuolella tapahtuva vaikuttaminen kansainvälisissä työnantajaedunvalvontaan kuuluvissa asioissa.

Lakiesityksen 10 kohdan mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT hoitaisi sille lain mukaan kuuluvat muut tehtävät. Esitys vastaa nykyistä sääntelyä. Esityksen voimaantulosäännöksen mukaan se mitä muussa lainsäädännössä on säädetty kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta, koskisi esityksen voimaantulon jälkeen Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:tä. Kunnalliselle työmarkkinalaitokselle muussa laissa säädetty tehtävät siirtyisivät suoraan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lle. Tällaisia tehtäviä on muun ohessa työtuomioistuimesta annetussa laissa, työneuvostosta ja eräistä työsuojelun poikkeusluvista annetussa laissa (400/2004) sekä julkisten alojen eläkelaisissa (81/2016). Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtävistä säädettäisiin esityksessä suhteellisen kattavasti. Koska kaikkia tehtäviä ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi, on perusteltua todeta yleisesti toimivalta muidenkin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toimialaan kuuluvien työnantajaedunvalvontaan liittyvien tehtävien osalta.

4 §. Jäsenyhteisöt. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöistä. Säännös merkitsisi sitä, että kuntien, sote-maakuntien, kuntayhtymien ja sote-maakuntayhtymien jäsenyys Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ssä olisi lakisääteistä. Säännös vastaisi kuntien ja kuntayhtymien osalta kunnallista työmarkkinalaitosta koskevaa nykyistä sääntelyä. Kaikkien sote-maakuntien jäsenyys samassa työnantajaedunvalvonnasta vastaavassa organisaatiossa olisi perusteltua toiminnan samankaltaisuuden ja sopimustoiminnan yhtenäisyyden kannalta. Lisäksi Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUS muuttuu maakuntien ja Helsingin kaupungin omistamaksi HUS-maakuntayhtymäksi. Sote-maakunnat voivat

perustaa yhdessä muitakin sote-maakuntayhtymiä. Kunnallisen työmarkkinalaitoksen työnantajaedunvalvonnan piiriin kuuluvat nykyisinkin muun muassa perusterveydenhuollon, sosiaalihuollon ja erityissairaanhoidon julkiset yksiköt.

Lain 1 §:n mukaisesti Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT edustaisi työnantajajärjestönä myös eräitä yksityisoikeudellisia yhteisöjä. Esityksen mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöksi voisi liittyä 4 §:n 2 momentissa mainittu yhteisö. Jäsenyhteisöksi voisi liittyä samanlainen yhteisö, joka julkisten alojen eläkelain mukaan voi liittyä Kevan jäsenyhteisöksi.

Jäsenyhteisöksi liittyminen olisi 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen yhteisöjen osalta vapaaehtoista toisin kuin muiden Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöjen. Mainitut 4 §:n 2 momentissa tarkoitettut yhteisöt voivat harkintansa mukaan järjestää työnantajaedunvalvontansa muillakin tavoilla.

Yksityisoikeudellisten yhteisöjen jäsenyyden edellytyksistä säädettäisiin 2 momentissa. Yhteisöjen jäsenyyden Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ssa hyväksyisi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n hallitus. Mikäli jäsenyhteisössä tapahtuu sellaisia muutoksia, että edellytykset eivät enää täyty, tulisi jäsenyhteisön ilmoittaa tästä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lle, jonka hallitus toteaisi yhteisön jäsenyyden päättyvän. Esityksen 4 §:n 5 momentin mukaan ko. yhteisö voisi erota Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyydestä 6 kuukauden irtisanomisaikaa noudattaen. Perustetta eroamiseen ei tarvittaisi. Vastaavasti ko. yhteisö voitaisiin erottaa Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyydestä. Erottaminen voisi olla mahdollista esim. tilanteessa, jossa yhteisö ei enää täyttäisi 2 momentissa säädettyjä jäsenyyden edellytyksiä, ei maksaisi jäsenmaksuusuuttaan tai toimisi vastoin sitä sitovia työehtosopimuksia.

5 §. Toimielimet. Pykälässä säädettäisiin Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n päätöksenteon organisoinnista päätöksentekuelinten osalta. Päätöksenteko jakautuisi kahdelle tasolle, jossa ylimpänä elimenä olisi hallitus. Eri jäsenyhteisöryhmien päätöksenteon itsenäisyyden varmistamiseksi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ssä olisi kutakin jäsenyhteisöryhmää edustava jaosto. Päätöksenteon itsenäisyyteen liittyy olennaisesti esityksen 8 §, jossa säädettäisiin hallituksen ja jaostojen toimivalta lakiesityksen 3 §:ssä säädettyissä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lle kuuluvissa tehtävissä.

6§. Hallitus. Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT:ssä olisi esityksen mukaan hallitus, johon kuuluisi 15 jäsentä. Hallitus olisi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n ylin päättävä toimielin. Hallituksen ja jaostojen päätösvallasta säädettäisiin 8 §:ssä.

Hallituksen kokoonpano määräytyisi siten, että jaostojen puheenjohtajat olisivat asemansa perusteella hallituksen jäseniä. Jaostot valitsisivat keskuudestaan muut hallituksen jäsenet siten, että kullakin jaostolla olisi oikeus nimittää hallitukseen jäsenet, joiden lukumäärä määräytyisi jaoston edustamien työnantajien viimeisimmässä vahvistetussa tilinpäätöksessä olevan yhteensä lasketun palkkasumman mukaisessa suhteessa Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT:n edustamien työnantajien koko palkkasummaan. Näin turvattaisiin jaostojen painoarvo hallituksen päätöksenteossa. Koska jaostojen palkkasummien suhteet voivat muuttua hallituksen toimikauden aikana, on perusteltua säätää, että hallituksen kokoonpanoa tulee tarkistaa kesken toimikauden, mikäli muutokset ovat merkittäviä.

Hallitus valittaisiin nelivuotiskaudeksi. Hallituksen jäsenten valinta jaostojen jäsenistä on tarkoituksenmukaista, jotta turvataan hallituksen ja jaostojen toiminnan yhdenmukaisuus, tiedonkulku ja koordinaatio.

7 §. Jaostot. Pykälässä säädettäisiin jaostojen kokoonpanosta ja nimittämismenettelystä. Jaostojen jäsenmäärä olisi yhdeksän. Jäsenmäärä olisi tarkoituksenmukaista pitää suhteellisen pienenä toiminnan tehokkuuden vuoksi. Jaostot valitsisivat keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

Kuntajaoston ja sote-maakuntajaoston jäsenet ja varajäsenet määräisi valtiovarainministeriö kuten nykyisinkin kunnallisen työmarkkinalaitoksen valtuuskunnan jäsenet. Esityksen kuntajaoston jäsenistä tekisi kuntien keskusjärjestö. Sote-maakuntajaoston jäseniä koskevan esityksen tekisivät maakunnat. Sote-maakuntajaoston yhdeksästä jäsenestä kahdeksan määrättäisiin maakuntien ehdottamista jäsenistä, yksi jäsenistä edustaisi valtiovarainministeriötä. Kunta- ja sote-maakuntajaostojen jäsenet tulisi määrätä kunta- ja sote-maakuntavaalien osoittamien poliittisten voimasuhteiden mukaisesti ottaen huomioon alueelliset ja muut tasapuolisuusnäkökohdat. Jäsenten tulisi edustaa työnantajaa edustavia luottamushenkilöitä tai työ- tai virkasuhteessa olevia. Koska jaostot tulisivat edustamaan eri jäsenyhteisöryhmiä, voitaisiin kuhunkin jaostoon määrätä vain sellaisia jäseniä, jotka edustavat ko. ryhmään kuuluvia työnantajia. Tämä ei koskisi valtiovarainministeriötä edustavaa jäsentä eikä hänen varajäsentään. Sote-maakuntien rahoitus järjestetään ainakin alkuvaiheessa kokonaan valtion talousarviorahoituksena. Valtiovarainministeriön edustus sote-maakuntajaostossa on tarpeen tiedonkulun ja vaikutusmahdollisuuksien varmistamiseksi sote-maakunta-alan sopimustoimintaan.

Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toiminnan luonteen ja eturistiriitojen välttämiseksi on tarpeen säätää, että jaostoihin ei voida määrätä henkilöitä, jotka toimivat työ- virkaehtosopimusten allekirjoittajajärjestöissä luottamustehtävissä tai ovat niiden palveluksessa.

Yritysjaoston jaoston jäsenet valittaisiin yritysten edustajakokouksessa. Edustajakokouksen järjestämisestä ja tehtävistä, kuten jaoston jäsenten valinnan tarkemmasta järjestämisestä, määrättäisiin yritysjaoston 9 §:n mukaisessa työjärjestyksessä.

8 §. Toimielinten päätösvalta. Pykälässä säädettäisiin hallituksen ja jaostojen toimivallasta. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtävät määriteltäisiin lain 3 §:ssä. Tehtävistä valtaosa olisi sellaisia, jotka koskevat kaikkia jäsenyhteisöjä. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n yleinen toimi- ja päätösvalta kuuluisi esityksen mukaan hallitukselle ylimpänä toimieliimenä. Hallitus valitsisi myös Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n johtajan. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa.

Oleellinen osa Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tarkoitusta ja toimintaa ovat työ- ja virkaehtosopimuksista neuvottelemineen ja sopimineen. Näillä sopimuksilla on merkittävä vaikutus jaostojen edustaminen työnantajien toimintaan ja talouteen. Eri jäsenyhteisöryhmien toiminnan luonteen, rahoitusaseman sekä riippumattomuuden turvaamiseksi on perusteltua, että kukin jaosto päättäisi itsenäisesti työ- ja virkaehtosopimuslakien mukaisista tehtävistä. Jaostot hyväksyisivät näin ollen jäsenyhteisöjään sitovat työ- ja virkaehtosopimukset. Jaostot asettaisivat myös tavoitteet työ- ja virkaehtosopimusneuvotteluille ja päättäisivät osaltaan mm. työ-taistelutoimenpiteistä. Tästä säädettäisiin pykälän 4 momentissa.

Hallituksen päätöksenteko olisi pääosin kaikkia jäsensektoreita koskevaa, jolloin näkökulma olisi laajempi kuin yksittäisen sektorin näkökulma. Tällöin on luonnollista, että suuri osa päätöksistä olisi yksimielisiä. Joka tapauksessa pääsääntönä olisi, että päätökset voitaisiin tehdä enemmistöpäätöksinä.

Vaikka työ- ja virkaehtosopimusten tekeminen on jaostojen tehtävänä, voivat 3 §:n 2 kohdassa tarkoitetut keskusjärjestötasoiset sopimukset ja suositukset merkittävästi vaikuttaa työ- ja virkaehtosopimusten tekemisen edellytyksiin. Näissä asioissa on turvattava kunkin jäsenyhteisösektorin vaikutusmahdollisuus, vaikka eri sektoreiden intressit eroaisivat toisistaan, ja varmistettava kaikkien sektoreiden mukanaolo päätöksenteoissa näissä merkittävässä asioissa.

Näiden asioiden osalta noudatettaisiin 8 §:n 3 momentin mukaista erityistä päätöksentekojärjestystä, jossa hallituksen kanta voisi muodostua kahdella vaihtoehdoisella tavalla. Tämä parantaisi hallituksen päätöksentekokykyä tilanteissa, joissa päätöksiä ei tehdä yksinkertaisella enemmistöllä. Lain 8 §:n 3 momentin a-kohdan mukaan päätös voitaisiin tehdä, jos päätöksen kannalla on enemmistö hallituksen jäsenistä ja vähintään puolet sen sektorin edustajista hallituksessa, jota päätös koskisi. Momentin b-kohdan mukaan päätös voitaisiin tehdä myös, jos sen kannalla on 2/3 hallituksen jäsenistä ja vähintään 1/3 sitä jaostoa edustavista hallituksen jäsenistä, jota päätös koskisi. Hallituksen määränemmistö laskettaisiin hallituksen jäsenten kokonaismäärästä samoin kuin jaostoja edustavien hallituksen jäsenten määrät. Hallituksen päätös voi syntyä kummalla tahansa edellä esitetyistä tavoista.

Lain 8 §:n 5 momentissa säädettäisiin hallituksen ja jaostojen mahdollisuudesta siirtää päätösvaltaansa muualle.

Päätösvalta Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toimivaltaan kuuluvissa asioissa olisi hallituksella ja jaostoilla. Käytännössä ei ole aina tarkoituksenmukaista ajallisesti ja asioiden merkityksen vuoksi kutsua kokoon hallituksen tai jaoston kokousta. Pykälän 5 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vastaavasti kuin voimassa olevassa kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetussa laissa, että työmarkkinalaitoksen päätösvaltaa voidaan siirtää sen asettamalle toimikunnalle tai työmarkkinalaitoksen toimihenkilölle. Silloin kun kysymys on 3 §:n 1 momentin 1) kohdassa tarkoitetusta työ- ja virkaehtosopimusten tekemisestä ja muista sanotussa kohdassa tarkoitetuista asioista, päätösvaltan siirtäminen tulee kysymykseen vain silloin, kun asia koskee yksittäistä jäsenyhteisöä ja sillä ei ole katsottava olevan laajempaa periaatteellista merkitystä. Lisäksi, jos päätösvaltan siirtäminen koskisi 3 momentissa tarkoitettuja asioita, siirtämisestä päätettäisiin momentin mukaisessa erityisessä järjestyksessä.

9 §. Työjärjestys, valmistelu ja täytäntöönpano. Pykälän 1 momentin mukaan hallitus päättäisi omasta työjärjestyksestään ja vahvistaisi jaostojen työjärjestykset. Laissa säädettäisiin sen 10 §:ssä vain tärkeimmistä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n taloutta ja hallintoa koskevista asioista kuten talousarvion ja tilinpäätöksen hyväksymisestä sekä vastuuvapauden myöntämisestä.

Pykälän 2 momentin mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n hallituksen ja jaostojen toiminnasta määrättäisiin työjärjestyksissä, jotka hyväksyisi hallitus. Työjärjestykset sisältäisivät määräykset toimielinten kokoontumisesta, päätösvaltaisuudesta, päätöksentekojärjestyksestä ja muista tarpeellista toimintaan liittyvistä asioista. Yritysjaoston työjärjestyksessä olisi myös määräykset edustajakokouksen järjestämisestä ja edustajakokouksen tehtävistä.

Lisäksi säädettäisiin myös Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toimiston asemasta. Päätöksenteon valmistelu ja täytäntöönpano, neuvottelutoiminta ja muiden Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tehtävien hoitamisesta huolehtisivat Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT palveluksessa olevat henkilöt. Henkilöstö olisi suoraan Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT:n palveluksessa, kun nykyisin henkilöstö on Suomen Kuntaliitto ry:n palveluksessa. Muutos on otettu huomioon myös siirtymäsäännöksessä, jonka mukaan henkilöstö siirtyisi uuden organisaation palvelukseen liikkeenluovutuksena.

10 §. Hallinto ja talous. Voimassaolevan lainsäädännön mukaan kunnallisen työmarkkinalaitoksen talousarvion hyväksyy ja tilintarkastajat valitsee sekä vastuuvapauden myöntää kuntien keskusjärjestö. Koska Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT ei enää esityksen mukaan olisi osa Suomen Kuntaliitto ry:tä, talousarvion vahvistaminen kuuluisi jatkossa Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n hallitukselle samoin kuin tilintarkastajien valitseminen. Vastuuvapauden myöntämisestä päättäisi jatkossa valtiovarainministeriö. Tästä säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Pykälän 2 momentin mukaan hallitus hyväksyisi johtosäännön, jossa olisi määräyksiä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT toiminnasta, hallinnosta ja taloudenhoidosta. Hallinnon ja toiminnan yksityiskohtaisempi järjestäminen olisi työmarkkinalaitoksen johtajan ja hänen varmiehensä tehtäviä.

11 §. Jäsenyhteisöjen maksuosuudet. Voimassa olevan lain mukaan kunnallisen työmarkkinalaitoksen menot peritään maksuosuuksina vain kunnilta. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan maksuosuudet perittäviksi kaikilta jäsenyhteisöiltä. Muutos olisi tasapuolinen ja perustuu maksun määräämisperusteiden uudistamiseen.

Voimassaolevan lain 6 §:n mukaan työmarkkinalaitoksen menot peritään kunnilta ”puoliksi niiden veroäyrien luvun mukaan, jotka kunnassa on määrätty edellisenä vuotena toimitetussa kunnallisverotuksessa, ja puoliksi saman vuoden tammikuun 1. päivän asukaslukujen mukaisessa suhteessa”. Kuntien maksuosuuksista voidaan periä ennakkoja. Maksuosuusennakot peritään kunakin vuonna alkuvuodesta. Sen jälkeen kun ao. vuoden tilinpäätös valmistuu, lasketaan lopulliset maksuosuudet ja kunnille joko palautetaan liikaa maksettuja maksuja tai peritään tarvittava määrä maksuja lisää. Kunnallinen työmarkkinalaitos ei tuota jäsenmaksuilla voittoa tai tappiota, vaan maksujen kokonaismäärä vastaa toteutunutta tilinpäätöstä.

Lakiesityksen 4 §:n mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöinä olisivat kunnat, kuntayhtymät, sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät sekä lisäksi 4 §:n 2 momentissa tarkoitettut yhteisöt. Maksuosuuksien määräytyminen voimassaolevan lain mukaisesti asukasluvun ja veroäyrien (verotettavien tulojen) mukaan ei ole mahdollista kaikkien jäsenyhteisöjen osalta. Maksuosuudet ehdotetaan määräytyviksi siten, että Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n menot perittäisiin jäsenyhteisöiltä niiden viimeisimmän vahvistetun tilinpäätöksen mukaisen palkkasumman mukaan. Kunkin jäsenyhteisön palkkasumman suhteellinen osuus Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöjen koko palkkasummasta määräisi ao. jäsenyhteisön maksuosuuden Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tilinpäätöksen mukaisista kuluista. Jäsenmaksuperusteen muuttaminen asukasluku- ja veroäyriperusteisesta laskentatavasta palkkasummaperusteiseksi voi vaikuttaa suurestikin yksittäisten kuntien maksuosuuksiin, vaikka kerättyjen jäsenmaksujen kokonaismäärä pysyisi samana.

Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT voisi 4 momentin mukaan periä jäsenyhteisöiltään korvausta sille erikseen annetusta palvelusta kuten kunnallinen työmarkkinalaitos nykyisinkin. Jä-

senille annettava palvelu voi olla esim. oikeudenkäynneissä avustaminen tai laajemmat konsultaatiot työ- ja virkaehtosopimusten soveltamisessa, kuten palkkausjärjestelmien laatiminen. Hallitus päättäisi palvelusta perittävän korvauksen perusteet.

12 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin jäsenyhteisöjen oikeudesta hakea muutosta niille 11 §:n 1 momentissa määrättyyn maksuosuuteen. Koska jäsenyhteisöt ovat velvollisia osallistumaan Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT:n kustannusten maksamiseen, on perusteltua, että niillä on mahdollisuus saada maksuosuutensa oikeellisuus tuomioistuimen tutkittavaksi. Esitys vastaa pääosin nykyistä kunnallista työmarkkinalaitosta koskevaa sääntelyä. Koska Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT ei esityksen mukaan olisi enää osa Suomen Kuntaliitto ry:tä, tulisi jäsenmaksuosuutta koskeva oikaisuvaatimus tehdä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n hallitukselle aikaisemman kuntien keskusjärjestön hallituksen sijasta.

13 §. Esteellisyys ja virkavastuu. Voimassa olevan kunnallista työmarkkinalaitosta koskeva lain mukaan työmarkkinalaitoksen luottamushenkilöiden ja toimihenkilöiden esteellisyydestä on voimassa, mitä hallintolaissa säädetään. Luottamushenkilöt ja toimihenkilöt ovat työmarkkinalaitoksesta annetun lain mukaisia tehtäviä hoitaessaan virkavastuun alaisia.

Esitys vastaa asiallisesti voimassaolevaa kunnallista työmarkkinalaitosta koskevaa sääntelyä. Säännöksiin on tarpeen tehdä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n uudesta organisaatiosta johtuvat tekniset muutokset sekä täsmennykset virkavastuun määrittelyssä.

14 §. Julkisuus ja tietojensaantioikeus. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n 3 §:n mukaisien tehtävien hoitaminen ja 11 §:n mukaisten maksuosuuksien määrittely edellyttävät erilaisten tietojen saamista jäsenyhteisöiltä. Osa tarvittavista tiedoista voi olla sellaisia, että lainsäädännössä voi olla rajoituksia niiden luovuttamiselle. Tietojensaannin turvaamiseksi on tarpeellista säätää Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n oikeus tietojen saantiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain estämättä. Esitys vastaa nykyistä kunnallista työmarkkinalaitosta koskevaa sääntelyä.

Eri valtion viranomaiset voivat koota Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n jäsenyhteisöiltä sellaisia tietoja, joita Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT tarvitsee tehtäviensä hoitamisessa. Erityisesti tämä koskee Tilastokeskusta, mutta myös muilla viranomaisilla voi olla tällaisia tietoja. Kansallinen tulorekisteri on myös eräs tarpeellinen tietolähde. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tiedonsaannin turvaamiseksi esitetään säädettäväksi, että sillä on oikeus saada valtion viranomaisilta jäsenyhteisöjensä niille toimittamia tietoja. Tietojensaantioikeus toteuttaa periaatetta, jonka mukaan yhdelle viranomaiselle kertaalleen ilmoitettuja tietoja ei tarvitse kerätä uudelleen, vaan myös muut tietoja tarvitsevat julkisoikeudelliset tahot voivat hyödyntää samoja tietoja. Sote-maakuntajaostossa olisi myös valtiovarainministeriön edustaja. Tehtävänsä hoitamiseksi olisi perusteltua säätää, että valtiovarainministeriöllä olisi julkisuuslain säännösten estämättä oikeus saada Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:ltä, maakunnilta ja maakuntayhtymiltä tarvittavat tiedot edellä mainitun tehtävän hoitamiseksi.

15 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan päivänä kuuta 2021 .

Tarkoitus on, että Kunta- ja sote- maakuntatyönantajat KT aloittaa toimintansa heinäkuun 1 päivästä 2021 eli samasta ajankohdasta kuin sote-maakuntien väliaikaishallinto. Se voi siis toimia sote-maakuntasektorin puolesta ennakkollisesti. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT tulisi heti perustamisestaan kuntasektorin työnantajaedunvalvojaksi.

Laila kumottaisiin Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta 12 päivänä maaliskuuta 1993 annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

16 §. Siirtymäsäännökset. Lakiesityksen 7 §:n 7 momentin mukaan yritysjaoston jäsenet valitaan yritysten edustajakokouksessa yritysjaoston työjärjestyksessä määrättyllä tavalla. Koska Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n toimintaa aloitettaessa ei ole olemassa jaoston hyväksymää työjärjestystä, on tarpeen säätää menettelytavoista, joiden mukaan yritysten ensimmäinen edustajakokous järjestetään. Ensimmäinen edustajakokous valitsisi yritysjaoston jäsenet ja vahvistaisi jaoston työjärjestyksen. Työjärjestystä voitaisiin tarpeen mukaan muuttaa jaoston toiminnan allettua.

Lakiesityksen voimaantulon yhteydessä ei ole heti mahdollista järjestää Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n hallintoa esityksen edellyttämällä tavalla, ottaen huomioon mm. kunta- ja sote-maakuntavaalien ajankohdat. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n päätöksenteon turvaamiseksi olisi tarpeen säätää, että siirtymävaiheessa Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n päätösvaltaa käyttäisi Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu valtuuskunta. Valtuuskunnan toimikausi jatkuisi siihen saakka, kun Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n uudet jaostot on määrätty ja uusi hallitus on valittu.

Jäsenmaksuosuuksien määrittely on tarpeen tehdä sekä vuoden 202 alusta että vuoden 2023 alusta. Vuonna 202 kuntayhtymät tulevat maksuvelvollisiksi kuntien rinnalla. Vuoden 2023 alusta, kun sote-maakunnat aloittavat toimintansa, jäsenmaksuosuudet määritellään uudelleen muuttuneen tilanteen mukaiseksi. Myös vuonna 2022 tehdään tarpeellinen maksuosuuksien vuotuinen tarkastelu.

Kunnallisen työmarkkinalaitoksen henkilöstö on voimassaolevan lainsäädännön perusteella työsuhteessa Suomen Kuntaliitto ry:een. Lakiesityksen mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT ei olisi osa Suomen Kuntaliitto ry:tä, joten henkilöstön työnantaja tulisi jatkossa olemaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT. Henkilöstön aseman järjestämiseksi ehdotetaan säädettäväksi, että henkilöstö siirtyy Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n palvelukseen noudattaen työsopimuslain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitettuja liikkeenluovutusta koskevia säännöksiä.

Kunnallisessa työmarkkinalaitoksessa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat asiat, voimassa olevat sitoumukset ja sopimukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyisivät Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lle, kuitenkin vain, jollei niiden sisällöstä muuta johdu. Työ- ja virkaehtosopimuksissa ja muissa vastaavissa työmarkkinasopimuksissa Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat tulisi osapuoleksi Kunnallisen työmarkkinalaitoksen tilalle.

7.19 Laki työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja sote-maakunnassa

Lain nimike esitetään muutettavaksi samalla kun lain soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi koskemaan työnantajan ja henkilöstön välistä yhteistoimintaa kuntien ja kuntayhtymien lisäksi myös sote-maakunnissa ja sote-maakuntayhtymissä.

1 §. Lain tarkoitus. Lain tarkoitus esitetään laajennettavaksi koskemaan yhteistoimintaa myös sote-maakunnassa. Yhteistoiminnan tavoite esitetään laajennettavaksi koskemaan toimintaa

myös sote-maakunnassa ja esitetään myös sote-maakunnan palvelutuotannon tuloksellisuuden ja henkilöstön työelämän laadun edistämistä.

2 §. Soveltamisala. Lain soveltamisalaa esitetään muutettavaksi siten, että lakia sovellettaisiin myös yhteistoimintaan sote-maakunnassa ja sote-maakuntayhtymässä ja että työntekijällä tarkoitetaan myös sote-maakuntaan ja sote-maakuntayhtymään virka- tai työsuhteessa olevaa.

3 § 1 momentti, 4 § 1 momentti 1 kohta ja 2 momentti, 4 a § 1 ja 2 momentti, 6 § 2 ja 3 momentti, 10 § 4 momentti, 14 §, 15 § 1 momentti, 19 §, 24 § 1 momentti. Pykälissä säädetään niiden nykyisen sanamuodon mukaan kussakin pykälässä olevan kunnan oikeudesta tai velvollisuudesta suhteessa kunnan henkilöstöön yhteistoiminnan osapuolena. Koska lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös sote-maakuntaa yhteistoiminnan osapuolena, ehdotetaan säännöksiä sovellettavaksi myös sote-maakuntaan yhteistoiminnan osapuolena.

Tämän lisäksi on 3 §:n 5 momenttiin lisätty viittaus lakiin kunnan ja sote-maakunnan viranhaltijasta ja 4 §:n 2 momenttiin on lain muutettavaksi esitetyn soveltamisalan vuoksi lisätty talousarvioehdotuksen antajaksi sote-maakunta, sekä lopullisen talousarvioehdotuksen tekijäksi sote-maakuntahallitus tai sote-maakuntavaltuusto.

18 §. Yhteistoimintaneuvottelujen suhde työ- ja virkaehtosopimusten neuvottelumääräyksiin. Viittaus kunnalliseen virkaehtosopimuslakiin ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi kunnan ja sote-maakunnan virkaehtosopimuslakiin.

19 §. Sopimisoikeus. Pykälän 1 momentin viittaus kunnalliseen työmarkkinalaitokseen esitetään muutettavaksi viittaukseksi Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:hen ja 2 momentin viittaus kunnan ja sote-maakunnan virkaehtosopimuslakiin (669/1970). Sopimisoikeus on vain Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:lla ja asianomaisilla työntekijöiden ja viranhaltijoiden valtakunnallisilla yhdistyksillä. Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n asema perustuu siitä annettuun lakiin (/), jonka mukaan Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT toimii kuntien ja sote-maakuntien edunvalvojana työmarkkina-asioissa. Kunnan ja sote-maakunnan virkaehtosopimuslain 3 §:n mukaan virkaehtosopimuksen sopimusosapuolena ovat Kunta- ja maakuntatyönantajat KT ja sellainen rekisteröity yhdistys, jonka varsinaisiin tarkoituksiin kuuluu viranhaltijan etujen valvominen kuntien, kuntayhtymien, sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien palvelussuhteissa (viranhaltijayhdistys) ja jonka kanssa Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT harkitsee tarkoituksenmukaiseksi virkaehtosopimuksen tekemisen. Asianomaisilla viranhaltijoiden valtakunnallisilla yhdistyksillä tarkoitetaan näitä Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n tunnustamia yhdistyksiä, joiden kanssa se on tehnyt pääsopimuksen.

Tämän lain voimaantulosäännöksessä esitetään, että sote-maakunnan tämän lain 6 §:n 2 momentissa säädetty tietojen antamisvelvollisuus tulee sovellettavaksi vasta vuoden kuluttua tämän lain voimaantulosta. Olisi kohtuutonta säätää perustettavalle ja juuri toimintansa aloittavalle sote-maakunnalle velvollisuus toimittaa momentissa tarkoitettut tiedot heti toiminnan alkuvaiheessa.

7.20 Laki Kevasta

2 §. Kevan tehtävät. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan Keva hoitaa kunta-alan, valtion, evankelis-luterilaisen kirkon, Kansaneläkelaitoksen ja Suomen Pankin henkilöstön eläketurvan

toimeenpanoa sekä työkyvyttömyysriskin vähentämiseen liittyviä tehtäviä. Kevan tehtäviin ehdotetaan lisättäväksi sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien henkilöstön eläketurvan toimeenpanosta huolehtiminen, koska sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät olisivat Kevan jäsenyhteisöjä. Kevan jäsenyhteisöksi ehdotetaan lisättäväksi myös Kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT. Perustettava uusi työnantajaorganisaatio Kunta- ja sotemaakuntatyönantajat KT on itsenäinen julkisoikeudellinen yhteisö, jonka palveluksessa sen henkilöstö on ja jonka eläketurva on järjestettävä erikseen. Nykyisin kunnallinen työmarkkinalaitos on osa Suomen Kuntaliittoa, joka on Kevan jäsenyhteisö.

3 §. Kevan jäsenyhteisöt. Pykälässä säädetään Kevan lakisääteisistä jäsenyhteisöistä sekä yhteisöistä, jotka voivat valita Kevan eläketurvansa hoitajaksi.

Pykälän 1 momentissa säädetään Kevan lakisääteisistä jäsenyhteisöistä, joita ovat kunnat ja kuntayhtymät sekä Keva ja Kuntien takauskeskus. Kevan lakisääteisiin jäsenyhteisöihin ehdotetaan lisättäväksi sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät sekä Kunta ja sote-maakuntatyönantajat KT. Muutoksen tarkoituksena on turvata maakuntien palvelukseen siirtyvän henkilöstön mahdollisen lisäeläketurva ja alempien eläkeikien säilyminen sekä Kevan jäsenyhteisöjen rahoittaman eläkejärjestelmän rahoituksen kestävyys.

Pykälän 2 momentissa säädetään yhdistyksistä, osakeyhtiöistä, osuuskunnista ja säätiöistä, jotka voisivat halutessaan liittyä Kevan jäsenyhteisöksi. Kun sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät olisivat pykälän 1 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaan Kevan lakisääteisiä jäsenyhteisöjä, niiden omistamat ja määräysvallassa olevat yhteisöt sekä yhdistykset voisivat 2 momentin 1-5 kohtien perusteella liittyä Kevan jäsenyhteisöksi samaan tapaan kuin kuntien ja kuntayhtymien omistamat ja niiden määräysvallassa olevat yhteisöt sekä kunnalliset yhdistykset.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan Kevan jäsenyhteisöksi voi liittyä lakisääteisten jäsenyhteisöjen määräämisvallassa oleva osakeyhtiö, osuuskunta tai säätiö, jonka avulla tuotetaan palveluja, joita kunnat hoitavat lakiin perustuen tai lakisääteisiä palveluja välittömästi palvelevia toimintoja. Määräysvallan määritelmänä käytetään kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n mukaista määritelmää, jonka mukaan kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa, kun sillä on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä tai sillä on oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä. Säätiöllä ei ole omistajia mutta Kevan lakisääteisillä jäsenyhteisöillä on katsottu olevan säätiössä määräysvalta, kun niillä oikeus nimittää enemmistö säätiön hallituksen tai vastaavan toimielimen jäsenistä taikka enemmistö sellaisen toimielimen, joka nimittää hallituksen.

Kuntien lakiin perustuvilla tehtävillä tarkoitetaan sekä sellaisia tehtäviä, joita kunnat ovat velvollisia hoitamaan, että sellaisia tehtäviä, joita kunnat lakiin perustuen voivat halutessaan hoitaa. Lailla on kuntien velvollisuudeksi säädetty nykyisin esimerkiksi perusopetuksen ja lasten

päivähoidon järjestäminen, sairaanhoito ja kaavoitus. Toisen asteen koulutus ja kulttuuripalvelut ovat puolestaan tehtäviä, joita yksittäinen kunta ei ole velvollinen järjestämään. Tällaiset palvelut on kuitenkin hoidettava lailla säädetyllä tavalla, jos näihin tehtäviin ryhdytään.

Osakeyhtiö, osuuskunta tai säätiö voi harjoittaa myös sellaisia toimintoja, jotka eivät varsinaisesti ole lakiin perustuvien tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja, mutta jotka välittömästi palvelevat näitä. Tällä tarkoitetaan nykyisin esimerkiksi sairaalan pesulatoimintaa, päivähoidon

ruokahuoltopalveluja ja kiinteistöhuoltoa, joka kohdistuu kiinteistöihin, joissa järjestetään esimerkiksi perusopetusta tai sairaanhoitoa.

Pykälän 2 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös sote-maakuntien lakisääteisiä tehtäviä tai näitä välittömästi palvelevia toimintoja hoitava osakeyhtiö, osuuskunta tai säätiö voisi liittyä Kevan jäsenyhteisöksi, jos momentissa säädetyt muut edellytykset täyttyisivät.

Sote-maakuntien lakisääteisiä tehtäviä palvelevia tehtäviä olisivat vastaavat tehtävät, joita on pidetty kuntien lakisääteisten tehtävien hoitoa edellyttävinä palveluina, esimerkiksi sairaalan peselatoiminta, ja kiinteistöhuolto, joka kohdistuu kiinteistöihin, joissa järjestetään esimerkiksi sairaanhoitoa.

Myös kiinteistöjen omistaminen olisi pykälässä tarkoitettu sote-maakuntien lakisääteistä tehtävää välittömästi palveleva tehtävä, jos yhtiön toimialana olisi omistaa kiinteistöjä, joissa järjestetään sairaanhoitoa, sosiaali- ja terveystyöpalveluja tai muita sote-maakunnan lakisääteisiä tehtäviä.

19 §. Jäsenyhteisöjen maksut. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Kevan jäsenyhteisöt olisivat velvolliset maksamaan Kevalle maksun henkilöstön eläketurvan hoitamisesta. Kevan uusia jäsenyhteisöjä olisivat lain 3 §:ään ehdotetun muutoksen mukaan vuoden 2023 alusta kunta- ja sote-maakuntatyönantajat KT:n lisäksi sote-maakunnat ja sote-maakuntayhtymät. Jäsenyhteisöksi voisivat liittyä myös sote-maakuntien tai sote-maakuntayhtymien omistamat tai määräysvallassa olevat yhtiöt ja säätiöt ja osuuskunnat sekä sote-maakuntien muodostamat yhdistykset. Kevan jäsenyhteisöjen eläkemaksujen rakennetta ja maksujen määräytymistä ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan muuttunutta jäsenyhteisörakennetta.

Eläkemaksun osat olisivat työansioihin perustuva eläkemaksu ja työkyvyttömyyseläkemaksu. Eläkemaksu vastaisi rakenteeltaan nykyistä Kevan jäsenyhteisön palkkaperusteista eläkemaksua, joka muodostuu työansiopohjaisesta eläkemaksusta ja työkyvyttömyyseläkemaksusta. Eläkemaksun lisäksi kunnat ja maakunnat maksaisivat tasausmaksua. Valtiovarainministeriö vahvistaisi tasausmaksun kokonaismäärän Kevan esityksestä. Vahvistusmenettelyssä valtiovarainministeriö voisi ainoastaan hyväksyä Kevan esityksen tai pyytää uutta esitystä. Valtiovarainministeriön vahvistusta ehdotetaan siksi, että valtio tulee jatkossa rahoittamaan suurella osuudella kunnallista eläkejärjestelmää ja siten maksun määrääminen ei voisi olla pelkästään Kevan päätösvallassa.

Pykälän 2 momentin mukaan Keva päättäisi jäsenyhteisöiltä kerättävien eläkemaksujen ja tasausmaksun määrän ja antaisi tarkempia määräyksiä maksujen suorittamisen perusteista. Tasausmaksu olisi kuntien valtionosuuksien perusteissa. Eläkemaksujen tulisi olla jäsenyhteisöille keskimäärin samantasoiset kuin työntekijäin eläkelain mukainen keskimääräinen työeläkevaikutusmaksu. Näin on käytännössä toimittu nykyäänkin Kevan jäsenyhteisöjen palkkaperusteisen eläkemaksun osalta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että jäsenyhteisöiltä voitaisiin periä maksuista ennakkoja. Tämä vastaa nykytilaa.

19 a §. Työansioihin perustuva eläkemaksu. Maksu määrättäisiin, kuten nykyisinkin, kunkin jäsenyhteisön henkilöstön julkisten alojen eläkelain mukaisten eläkkeeseen oikeuttavien työansioiden yhteismäärän perusteella. Työansioihin perustuva eläkemaksu vastaisi nykyistä työansiopohjaista eläkemaksua. Nykyinen työansiopohjainen eläkemaksu on käytännössä määritelty tasolle, joka vastaa yksityisen sektorin keskimääräistä työeläkevakuutusmaksua vähennettynä keskimääräisellä työkyvyttömyyseläkemaksulla. Maksun suuruus seuraisi yksityisen sektorin keskimääräisiä maksuja vastaavasti kuin nykyinen jäsenyhteisön työansiopohjainen eläkemaksu.

19 b §. Työkyvyttömyyseläkemaksu. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi työkyvyttömyyseläke- ja kuntoutusrahakorvausmenoon perustuvasta eläkemaksusta, joka vastaisi nykyistä Kevan jäsenyhteisön työkyvyttömyyseläkemaksua. Säännöksen sanamuoto mahdollistaisi sen, että maksun määräytymisessä otettaisiin huomioon pelkästään jäsenyhteisön palkkasumma tai palkkasumma ja eläkemenot taikka pelkästään eläkemenot. Maksu aiheutuu nykyisin täysistä työkyvyttömyyseläkkeistä ja kuntoutustuista.

19 c §. Tasausmaksu. Pykälän 1 momentin mukaan tasausmaksu määrättäisiin sote-maakunnille ja kunnille. Se olisi sen suuruinen, kuin arvioidaan tarvittavan eläkemenojen kattamiseksi pitkällä aikavälillä 19 a ja 19 b §:ssä säädettyjen eläkemaksujen lisäksi.

Nykyään Kevan jäsenyhteisöt maksavat eläkemenoperusteista maksua. Jäsenyhteisöiltä peritään eläkemenoperusteisena maksuna se määrä, joka tarvitaan kunnallisen eläkejärjestelmän rahoittamiseen palkkaperusteisen ja varhaiseläkemenoperusteisen maksun sekä sijoitustuottojen ja pääomien lisäksi. Sen tarkoituksena on kattaa ne eläkemenot, jotka Kevassa ylittävät yksityisen työeläkejärjestelmän tason. Näitä menoja ovat henkilöstön vanhasta yksityisen työeläkejärjestelmän tason ylittävästä lisäeläketurvasta aiheutuvat kulut sekä muut suuremmat kulut. Nämä suuremmat kulut aiheutuvat Kevan jäsenyhteisöjen henkilöstön rakenteesta ja nämä johtuvat muun muassa henkilöstön naisvaltaisuudesta, koulutuksesta ja ikärakenteesta. Koska jäljempänä mainitut kulut ovat järjestelmässä pysyviä, tarvitaan eläkemenoperusteisen maksun tapaista maksua myös tulevaisuudessa. Eläkemenoperusteinen maksu ehdotetaan korvattavaksi tasausmaksulla. Sen määräytyminen kuntien ja sote- maakuntien maksettavaksi poikkeaisi kuitenkin nykyisestä eläkemenoperusteisesta maksusta.

Pykälän 2 momentin mukaan tasausmaksu jaettaisiin sote-maakuntien ja kuntien kesken siinä suhteessa, mikä on sote-maakuntien ja kuntien osuus Kevassa työeläkevakuutetun maakuntien ja kuntien henkilöstön palkkasummasta. Palkkasummana käytettäisiin vuoden 2022 lopullista palkkasummaa. Jako palkkasumman perusteella heijastaa syntyvän eläkevastuun määrää, sillä henkilöstön eläketurvakin määräytyy palkkasumman perusteella. Sote-maakuntien työansioiksi laskettaisiin työansiot siltä henkilöstöltä, joka siirtyy sote-maakuntiin sote-maakuntalain ja sosiaali- ja terveydenhuolto- ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulon jälkeen. Lisäksi laskettaisiin ne Kevassa työeläkevakuutetut työansiot, jotka ovat työntekijöillä sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja tuottavassa yhtiössä, jonka osakkeiden omistus siirtyy sote-maakuntien perustamisen yhteydessä kunnalta tai kuntayhtymältä sote-maakunnalle. Kuntien työansioiksi laskettaisiin kuntiin ja kuntayhtymiin sekä yhtiöihin, yhdistyksiin, säätiöihin ja osuuskuntiin jäävän henkilöstön Kevassa työeläkevakuutettavat työansiot.

Pykälän 3 momentin mukaan sote-maakuntien osuus jaettaisiin sote-maakuntien kesken sen valtion rahoituksen suhteessa, jonka ne saavat sote-maakuntien rahoituslain perusteella tehdyllä

päätöksellä. Tämä kuvaa itsehallinnollisten alueiden tulopohjaa, joka on sote-maakuntavaltuustojen käytettävissä. Jakoa ei tehtäisi uudestaan, mikäli sote-maakunnalle myönnetty valtion rahoitus myöhemmin muuttuisi oikaisuvaatimuksen takia.

Kuntien osuus jaettaisiin kuntien kesken kunakin vuonna kuntien viimeiseksi vahvistetun tilinpäätöksen mukaisen verorahoituksen suhteessa. Jako verorahoituksen perusteella jakaisi maksut kuntien kantokykyjen mukaan. Kunnan verorahoitus muodostuu verotuloista ja valtionosuuksista. Verotuloihin sisältyvät kunnallisvero, kiinteistövero sekä kunnan osuus yhteisöverosta. Valtionosuuteen sisältyvät valtionosuudet, jotka kunnalle myönnetään kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain, opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain perusteella. Kunnan osuutta laskettaessa ei kuitenkaan otettaisi huomioon harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta, sillä se saattaisi vääristää yksittäisen vuoden tilannetta. Laskettaessa tasausmaksua vuodelle 2023 käytetään vuodelle 2021 tilinpäätöksissä vahvistettuja tietoja ja sote-maakuntien osuuksia laskettaessa vuodelle 2023 päätettyjä sote-maakuntien valtionosuuksia.

7.21 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

9 §. Järjestämisvastuu. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sijaintikunnan sijaan psykologi- ja kuraattoripalvelut järjestäisi se sote-maakunta, jonka alueella oppilaiton sijaitsee terveydenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa säädettäväksi ehdotettavan mukaisesti. Psykologi- ja kuraattoripalvelujen saavutettavuuden ja lähipalveluna säilymisen turvaamiseksi momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan palveluiden on oltava opiskelijoiden helposti saavutettavissa ja ne on järjestettävä oppilaitoksessa tai sen välittömässä läheisyydessä lain 1 §:ssä tarkoitetuille perusopetuslaissa (628/1998) tarkoitettussa opetuksessa oleville oppilaille.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oppilaitoksen sijaintikunnan sijaan sote-maakunta, jossa oppilaitos sijaitsee, vastaa koulu- ja opiskeluterveydenhuollon järjestämisestä terveydenhuoltolaissa säädettäväksi ehdotettavan mukaisesti.

21 §. Opiskeluhuollon rekisterit. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sekä potilasrekisterin että opiskeluhuollon kuraattorin asiakasrekisterin osalta rekisterinpitäjänä toimisi palvelujen järjestäneen kunnan sijaan asianomaisen sote-maakunnan toimielin. Muutos on tekninen eikä se vaikuta palvelujen järjestäjän velvollisuuteen tehdä säädettyjä kirjauksia.

25 §. Opiskeluhuollon seuranta ja arviointi. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan sosiaali- ja terveystoimen tilalle muutetaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimi. Muutos on tekninen eikä vaikuta velvollisuuteen toteuttaa opiskeluhuollon seurantaa ja arviointia.

26 §. Opiskeluhuollon valvonta. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan sosiaali- ja terveystoimen tilalle muutetaan sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimi. Muutos on tekninen eikä vaikuta velvollisuuteen toteuttaa opiskeluhuollon valvontaa.

7.22 Terveysthuoltolaki

16 §. Kouluterveydenhuolto. Kouluterveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta sote-maakunnille pykälän 1 ja 3 - 6 momenttiin tehtäisiin tarvittavat tekniset muutokset. Samassa yhteydessä säännöksen terminologia yhdenmukaistettaisiin perusopetuslain terminologian kanssa siten, että 1 ja 4 momentissa käytetty sana oppilaitos korvattaisiin sanalla koulu. Lisäksi 1 momentin sanamuotoa selkeytettäisiin siten, että siinä todettaisiin nimenomaisesti, ettei oppilaan kotikunnalla olisi merkitystä sote-maakunnan kouluterveydenhuollon järjestämisvastuuseen.

Pykälän 3 momenttia täydennettäisiin sote-maakunnan nimenomaisella velvollisuudella tehdä yhteistyötä opetuksen järjestäjän kanssa kouluterveydenhuoltoa järjestäessään. Opetuksen järjestäjällä tarkoitettaisiin kuntaa, valtiota tai yksityistä opetuksen järjestäjää, jonka koulun oppilaille sote-maakunta järjestäisi kouluterveydenhuollon.

Pykälään lisättäisiin uusi kouluterveydenhuollon saavutettavuutta koskeva 7 momentti, jonka mukaan kouluterveydenhuollon palvelujen olisi oltava oppilaiden helposti saavutettavissa. Palvelujen tulisi olla käytettävissä pääsääntöisesti koulupäivän aikana. Palvelujen tulisi olla myös perheiden helposti saavutettavissa. Tämä koskisi kouluterveydenhuoltoa kokonaisuudessaan.

Uudessa 7 momentissa säädettäisiin lisäksi, että kouluterveydenhuollon toimitilojen tulisi sijaita koululla tai sen välittömässä läheisyydessä lukuun ottamatta oppilaiden suun terveydenhuoltoa ja erikoistutkimuksia, joita ei välttämättä olisi tarkoituksenmukaista järjestää erillään muusta suun terveydenhuollosta ja erikoistutkimuksista. Koulun välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin oppilaiden kannalta kohtuullista kävelyetäisyyttä koulusta. Edellä tarkoitettujen kouluterveydenhuollon palvelut järjestetään nykyisinkin koulun tiloissa tai sen välittömässä läheisyydessä, vaikka tästä ei ole nimenomaista säännöstä. Asiasta olisi perustelua säätää nimenomaisesti, kun kouluterveydenhuolto siirtyisi sote-maakuntien järjestämisvastuulle, mutta perusopetuksen järjestämisvastuu säilyisi kunnilla. Kouluterveydenhuollon palvelujen järjestäminen koulun yhteydessä varmistaa oppilaiden palvelujen saannin. Se on myös oppilashuollon yhteisöllisen työn edellytys ja tukee kouluterveydenhuollon yhteistyötä opettajien ja muun koulun henkilöstön kanssa.

Jotta sote-maakunnan olisi käytännössä mahdollista järjestää edellä tarkoitettujen kouluterveydenhuollon palvelut koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä, momentissa säädettäisiin opetuksen järjestäjälle velvollisuus tarjota sote-maakunnan käyttöön koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat tilat palvelujen järjestämiseksi. Velvollisuus koskisi sekä kuntaa, valtiota että yksityistä opetuksen järjestäjää. Sote-maakunnan ei kuitenkaan olisi pakko järjestää palveluja opetuksen järjestäjän tarjoamissa tiloissa, mikäli se pystyisi muutoin järjestämään ne koulun välittömässä läheisyydessä. Sote-maakunnalla olisi kouluterveydenhuollon järjestämis- ja siihen liittyvä kustannusvastuu. Täten mikäli sote-maakunta järjestäisi palvelut opetuksen järjestäjän tarjoamissa tiloissa, opetuksen järjestäjä olisi oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista täyden korvauksen sote-maakunnalta.

17 §. Opiskeluterveydenhuolto. Lukioiden ja ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta sote-maakunnille pykälän 1, 4 ja 5 momenttiin tehtäisiin tarvittavat tekniset muutokset.

Lisäksi pykälän 4 momenttia täydennettäisiin sote-maakunnan ja Kansanterveyslaitoksen nimenomaisella velvollisuudella tehdä yhteistyötä koulutuksen järjestäjän kanssa opiskeluterveydenhuoltoa järjestäessään. Koulutuksen järjestäjällä tarkoitettaisiin kuntaa, valtiota tai yksityistä koulutuksen järjestäjää, jonka oppilaitoksen opiskelijoille sote-maakunta tai Kansanterveyslaitos järjestäisi opiskeluterveydenhuollon.

Pykälään lisättäisiin myös uusi opiskeluterveydenhuollon saavutettavuutta koskeva 6 momentti, joka koskisi sekä toisen asteen opiskelijoiden että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuoltoa. Opiskeluterveydenhuollon palvelujen tulisi olla opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Palvelujen tulisi olla käytettävissä pääsääntöisesti opiskelupäivän aikana. Palvelujen tulisi olla myös alaikäisten opiskelijoiden vanhempien ja huoltajien helposti saavutettavissa. Opiskeluterveydenhuollon palvelut tulisi järjestää joko oppilaitoksen tiloissa tai niiden saavutettavuus opiskelijoiden kannalta turvata muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Opiskeluterveydenhuollon palvelujen tulee nykyisinkin olla opiskelijoiden helposti saavutettavissa, mutta asiasta olisi perustelua säätää nimenomaisesti, kun toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon järjestämistä siirtyisi kunnilta sote-maakunnille, mutta toisen asteen opetuksen järjestämistä säilyisi kunnilla.

17 a §. *Opiskeluhuollon psykologipalvelut.* Uudistuksessa myös oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:ssä tarkoitettut opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut siirrettäisiin kouluterveydenhuollon ja toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tavoin kunnilta sote-maakuntien järjestettäväksi. Tällöin opiskeluhuollon palvelujen kokonaisuus olisi yhden toimijan vastuulla, mikä edesauttaisi palvelujen muodostaman toiminnallisen kokonaisuuden toteutumista. Sote-maakunnalla järjestäjänä olisi huomattavasti yksittäisiä kuntia vahvempi kantokyky, mikä mahdollistaisi esimerkiksi opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen resurssien nykyistä paremman kohdentamisen sekä niiden yhdenmukaisemman ohjauksen ja valvonnan. Tämä parantaisi palvelujen yhdenvertaista toteutumista ja saatavuutta eri alueilla. Myös opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelujen johtamisessa tarvittava sosiaali- ja terveydenhuollon tuntemus tulisi suurelta osin siirtymään muun sosiaali- ja terveydenhuollon mukana kunnilta sote-maakunnille. Sote-maakunnan toimiessa järjestäjänä kaikilla opiskeluhuollon työntekijöillä säilyisi yhteys sosiaali- ja terveystoimeen, mikä on edellytyksenä hoito- ja palveluketjujen sujuvuudelle sekä työntekijöiden riittävän osaamisen ja ammatillisen tuen varmistamiselle. Sote-maakunnalla olisi myös asianmukaiset tietojärjestelmät ja asiakastiedot sosiaali- ja terveydenhuollon rekistereissään, jolloin rekisterinpito sekä tietojen luovuttaminen olisi toimivaa ja joustavaa. Uudistuksessa olisi kuitenkin riittävien yhteistyörakenteiden kautta huolehdittava opiskeluhuollon palvelujen yhteyden säilymisestä kouluihin ja oppilaitoksiin sekä kunnan opetustoimeen perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen järjestämistä vastaavien jätettäväksi kunnille.

Opiskeluhuollon psykologipalvelujen järjestämistä siirtyessä kunnilta sote-maakunnille terveydenhuoltolakiin lisättäisiin uusi niitä koskeva 17 a §.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan velvollisuudesta järjestää opiskeluhuollon psykologipalvelut alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta, lukiokoulutusta sekä ammatillista perustutkintokoulutusta ja valmentavaa koulutusta antavien koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitetuilla oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta siten kuin oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1 §:ssä tarkoitettuja oppilaita ja opiskelijoita ovat perusopetuslaissa tarkoitettu opetuksessa olevat oppilaat sekä lukiolaissa (629/1998) tarkoitettu opetuksessa ja ammatillisesta

koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetussa perustutkintokoulutuksessa tai valmentavassa koulutuksessa olevat opiskelijat pois lukien perusopetuslain 46 §:n 2 momentissa tarkoitettut oppilaat, lukiolain 20 §:n 3 momentissa tarkoitettut opiskelijat ja opiskelijat, jotka suorittavat lukio-opintoja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Ehdotettavaa momenttia vastaava sote-maakunnan järjestämisvastuuta koskeva säännös lisättäisiin myös oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin, jossa säädettäisiin nykytilaa vastaavasti lisäksi tarkemmin palvelujen järjestämisestä, sisällöstä ja niihin pääsystä. Opiskeluhuollon psykologipalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon psykologin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä oppilaiden ja opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa ja tuetaan oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Terveystoimen tai oppilas- ja opiskelijahuoltolain opiskeluhuollon psykologipalveluja koskevia säännöksiä sovellettaessa tulisi huomioida myös toisen lain säännökset.

Pykälän 2 momentissa todettaisiin opiskeluhuollon psykologipalvelujen olevan osa oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisia opiskeluhuollon palveluja. Opiskeluhuollolla tarkoitetaan oppilaan tai opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu- tai oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoon sisältyvät perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen järjestäjän ja lukiolaissa tarkoitettun koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 99 §:n 1 momentissa tarkoitettun koulutuksen järjestäjän päättämä opiskeluhuolto sekä opiskeluhuollon palvelut, joita ovat opiskeluhuollon psykologipalvelujen lisäksi tässä laissa tarkoitettut koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä opiskeluhuollon kuraattoripalvelut, joista säädettäisiin sosiaalihuoltolaissa ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Opiskeluhuoltoa toteutettaisiin sote-maakunnan sosiaali- ja terveystoimen ja kunnan opetustoimen sekä muiden opetuksen tai koulutuksen järjestäjien monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Momentin mukaan sote-maakunnan olisi opiskeluhuollon psykologipalveluja järjestäessään toimittava yhteistyössä oppilaan vanhempien ja huoltajien tai alaikäisen opiskelijan vanhempien ja huoltajien, muun opiskeluhuolto- ja opetushenkilöstön, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Opiskeluhuollon psykologien yhteistyö muun opiskeluhuolto- ja opetushenkilöstön kanssa on välttämätöntä koulu- tai oppilaitosyhteisön ja oppilaiden ja opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseksi sekä ennaltaehkäistäessä ja selvitettäessä oppilaan tai opiskelijan hyvinvointiin liittyviä ongelmatilanteita. Opiskeluhuollon psykologit osallistuvat oppilaan tai opiskelijan oppimisen, tunne-elämän ja käyttäytymisen ongelmien tunnistamiseen ja selvittämiseen yhteistyössä muun opiskeluhuolto- ja opetushenkilöstön kanssa. Koulun tai oppilaitoksen muuta opiskeluhuollon henkilöstöä tarvitaan usein psykologipalvelujen tueksi ratkomaan vanhemmuuden, vuorovaikutuksen ja mielenterveyden ongelmia. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan koulu- ja oppilaitosyhteisöissä tulee laatia opiskeluhuollon suunnitelma yhteistyössä koulun tai oppilaitoksen henkilöstön, oppilaiden tai opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Suunnitelmaan on kirjattava yhteistyön järjestäminen oppilaiden tai opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä koulussa tai oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden oppilaiden tai opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin arvion perusteella saada riittävä tuki ja ohjaus hänen opiskeluunsa tai koulunkäyntiinsä ja kehitykseensä liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi. Tarvittaessa oppilas tai

opiskelija on ohjattava saamaan muita opiskeluhuollon palveluja sekä muuta erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa säädetään myös esimerkiksi koulun tai oppilaitoksen työntekijän ja opiskeluhuollon työntekijän velvollisuudesta ottaa yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä oppilaan tai opiskelijan kanssa, jos hän arvioi, että oppilaan tai opiskelijan opiskeluvaikeuksien tai sosiaalisten tai psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi taikka poistamiseksi tarvitaan opiskeluhuollon psykologi- tai kuraattoripalveluja.

Pykälän 3 momentin mukaan opiskeluhuollon psykologipalvelujen tulisi olla oppilaiden ja opiskelijoiden helposti saavutettavissa. Palvelujen tulisi olla käytettävissä pääsääntöisesti koulu- tai opiskelupäivän aikana. Palvelujen tulisi olla myös perheiden helposti saavutettavissa. Ehdotettavan säännöksen 1 momentissa tarkoitetuille esi- ja perusopetuksessa oleville oppilaille tulisi järjestää opiskeluhuollon psykologipalvelut koulun toimitiloissa tai sen välittömässä läheisyydessä. Koulun välittömällä läheisyydellä tarkoitettaisiin oppilaiden kannalta kohtuullista kävelyetäisyyttä koulusta. Psykologipalvelujen järjestäminen koulun yhteydessä varmistaisi oppilaiden palvelujen saannin. Se on opiskeluhuollon yhteisöllisen työn edellytys, ja se tukisi myös opiskeluhuollon psykologien yhteistyötä opettajien ja muun koulun henkilöstön kanssa. Myös toisen asteen opiskelijoiden opiskeluhuollon psykologipalvelujen tulisi olla opiskelijoiden helposti saavutettavissa joko oppilaitoksessa tai muutoin tarkoituksenmukaisella tavalla. Opiskeluhuollon psykologien osallistuminen yhteisölliseen työhön sekä yhteistyö opettajien ja muun oppilaitoksen henkilöstön kanssa tulee turvata palvelujen järjestämistä riippumatta. Opiskeluhuollon psykologipalvelut järjestetään nykyisinkin säännöksessä tarkoitettulla tavalla, mutta tästä ei ole nimenomaista säännöstä. Asiasta olisi perustelua säätää nimenomaisesti, kun opiskeluhuollon psykologipalvelut siirtyisivät kouluterveydenhuollon ja toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tavoin sote-maakuntien järjestämisvastuulle, mutta perus- ja toisen asteen opetuksen järjestämisvastuu säilyisi kunnilla.

Jotta sote-maakunnan olisi käytännössä mahdollista järjestää opiskeluhuollon psykologipalvelut esi- ja perusopetuksessa oleville oppilaille koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä, 3 momentissa säädettäisiin opetuksen järjestäjälle velvollisuus tarjota sote-maakunnan käyttöön koulussa tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitsevat tilat kyseisten palvelujen järjestämiseksi. Velvollisuus koskisi sekä kuntaa, valtiota että yksityistä opetuksen järjestäjää. Sote-maakunnan ei kuitenkaan olisi pakko järjestää palveluja opetuksen järjestäjän tarjoamissa tiloissa, mikäli se pystyisi muutoin järjestämään ne koulun välittömässä läheisyydessä. Sote-maakunnalla olisi opiskeluhuollon psykologipalvelujen järjestämis- ja siihen liittyvä kustannusvastuu. Täten mikäli sote-maakunta järjestäisi palvelut opetuksen järjestäjän tarjoamissa tiloissa, opetuksen järjestäjä olisi oikeutettu saamaan tilojen käytöstä aiheutuvista kustannuksista täyden korvauksen sote-maakunnalta. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n 2 momentin mukaan sote-maakunnalla ei kuitenkaan olisi velvollisuutta järjestää opiskeluhuollon psykologipalveluja valtion tai yksityisen opetuksen järjestäjän koulun oppilaille siltä osin kuin opetuksen järjestäjä päättäisi järjestää palvelut omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Siksi ehdotettavassa 3 momentissa säädettäisiin, ettei edellä momentissa opetuksen järjestäjästä säädettyä sovellettaisi valtioon tai yksityiseen opetuksen järjestäjään siltä osin kuin se järjestäisi kyseiset palvelut mainitulla tavalla.

7.23 Sosiaalihuoltolaki

14 §. *Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut.* Opiskeluhoollon kuraattoripalvelut ovat ainoat oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa tarkoitettuun opiskeluhooltoon sisältyvä sosiaalipalvelu. Sosiaalihuoltolain 14 §:ää tarkennettaisiin tältä osin poistamalla sen 2 momentin 16 kohdan opiskeluhoollon järjestämisvelvollisuutta koskeva säännös ja korvaamalla se pykälän 1 momenttiin lisättävällä uudella opiskeluhoollon kuraattoripalveluja koskevalla 13 c kohdalla. Asiasta säädettäisiin tarkemmin lakiin lisättäväksi ehdotettavassa uudessa 27 c §:ssä sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Sosiaalihuollon järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta sote-maakunnille 14 §:ään tehtäisiin samalla tästä johtuvat tarvittavat tekniset muutokset.

27 c §. *Opiskeluhoollon kuraattoripalvelut.* Opiskeluhoollon kuraattoripalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta sote-maakunnille sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin uusi niitä koskeva 27 c §. Säännös vastaisi terveydenhuoltolakiin ehdotettavaa opiskeluhoollon psykologipalveluita koskevaa uutta 17 a §:ää. Mitä terveydenhuoltolain 17 a §:n säännöskohtaisissa perusteissa todetaan opiskeluhoollon psykologipalveluista, soveltuu myös opiskeluhoollon kuraattoripalveluihin.

7.24 Laki kuntien takauskeskuksesta

1 b §. *Takaukset sote-maakuntien perustamisesta aiheutuviin muutoksiin.* Lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jonka mukaan Kuntien takauskeskuksen myöntämät takaukset lain 1 §:ssä tarkoitettun luottolaitoksen eli Kuntarahoitus Oyj:n varainhankinnalle voivat kohdistua myös sellaisiin Kuntarahoitus Oyj:n myöntämiin velkoihin ja muihin sitoumuksiin, jotka siirtyvät sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä koskevan uudistuksen myötä sote-maakunnille. Uusi pykälä koskisi voimaapanolain 20, 25 ja 26 §:ssä tarkoitettuja siirtyviä velkoja ja muita sitoumuksia, niihin liittyviin koron- ja valuutanvaihtosopimuksia sekä muita vastaavia suojausjärjestelyjä. Säännös merkitsisi poikkeusta Kuntien takauskeskuksesta annetun lain 1 ja 1 a §:ään, jossa takauskeskuksen takaama varainhankinta ja Kuntarahoitus Oyj:n antolainaus on rajoitettu kohdistumaan vain kunnille ja kuntayhtymille, niiden määräämisvallassa oleville yhteisöille sekä valtion tukemaan asuntotuotantoon. Uuden pykälän myötä Kuntarahoitus Oyj:n kuntayhtymille ja kunnille myöntämät lainat ja muut sitoumukset voitaisiin siirtää sote-maakunnille ilman, että Kuntarahoitus Oyj:lle syntyisi velvollisuus irtisanoa siirtyvät lainat ja sitoumukset lain 1 ja 1 a §:n säännösten vuoksi.

Pykälän soveltamisessa lähtökohtana olisi, että Kuntarahoitus Oyj on antanut pykälässä tarkoitettun, järjestämisvastuun siirtohetkellä olemassa olevan lainan tai muun sitoumuksen aikana, jolloin sen kohteena oleva investointi tai muu toiminta on ollut kuntien tai kuntayhtymien järjestämisvastuulla olevaa toimintaa. Pykälä olisi nimenomaan omaisuuden siirtovaihetta koskevana säännös, jolla ei otettaisi kantaa esimerkiksi siihen, miten sote-maakuntien tulevat investoinnit rahoitetaan tai mikä tulee jatkossa olemaan Kuntarahoitus Oyj:n ja sote-maakuntien välinen suhde. Säännös korostaisi myös sitä, että lainojen ja muiden sitoumusten siirrossa on kyse lainsäätäjän, ei Kuntarahoitus Oyj:n, toiminnasta.

Ehdotetulla sääntelyllä ei vaarannettaisi Kuntien takauskeskuksen tai sen jäsenkuntien asemaa, koska siirtyville lainoille ja muille sitoumuksille myönnettäisiin voimaapanolain 32 §:n nojalla valtioneuvoston takaus. Se varmistaisi, että Kuntarahoitus Oyj:lle ei voisi syntyä siirtyvistä lainoista tai muista sitoumuksista tilannetta, joka vaarantaisi edelleen Kuntarahoitus Oyj:n varainhankintaan.

liittyviä sitoumuksia. Näin ollen ei myöskään syntyisi tilannetta, joka johtaisi siihen, että Kuntien takauskeskuksen ja edelleen kuntien vastuuseen olisi tarvetta turvautua.

7.25 Hallintolaki

Hallintolain 2, 45, 58 ja 60 §:iin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Ehdotetuilla muutoksilla varmistetaan, että hallintolakia sovelletaan myös itsehallinnollisiin sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin.

7.26 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain, jäljempänä julkisuuslaki, 1, 4, 11, 14, 24 ja 34 §:iin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Ehdotetuilla muutoksilla varmistetaan, että julkisuuslakia sovelletaan myös itsehallinnollisiin sote-maakuntiin sekä sote-maakuntayhtymiin.

7.27 Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 4, 9, 22 ja 57 §:iin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Ehdotetuilla muutoksilla varmistetaan, että oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia sovelletaan myös itsehallinnollisiin sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin.

7.28 Konkurssilaki

3 §. Konkurssikelpoisuus. Pykälässä säädetään siitä, mitkä velalliset voidaan ylipäänsä asettaa konkurssiin ja pykälän 2 momentissa poikkeuksista konkurssikelpoisuuteen. Luetteloon lisätäisiin sote-maakunnat sekä useamman sote-maakunnan muodostamat sote-maakuntayhtymät. Sote-maakuntien konkurssisuoja perustuisi niiden asemaan julkisyhteisöinä, joilla on perustusta (731/1999) johtuva lailla säädetty itsehallinto. Lisäksi valtio olisi viimekädessä vastuussa rahoitusperiaatteen toteutumisesta sote-maakunnissa. Konkurssisuoja kattaisi myös sote-maakuntien liikelaitokset, koska ne ovat osa sote-maakuntaa samalla tavoin kuin kuntien liikelaitokset ovat osa kuntaa.

7.29 Rikoslaki

14 luku Rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan

7 §. Määritelmäsäännös. Rikoslain 14 luvussa säädetään rikoksista poliittisia oikeuksia vastaan. Luvussa on rangaistussäännökset vaalirikoksesta (1 §), vaalilahjonnasta (2 §), vilpillisestä äänestämisestä (3 §), vaalituloksen vääristämisestä (4 §), poliittisten toimintavapauksien loukkamisesta (5 §) ja kokouksen estämisestä (6 §). Luvun 1—4 §:n vaalirikoksissa käytetään rikostunnusmerkkinä ”yleisiä vaaleja” ja ”yleistä äänestystä”.

Nämä peruskäsitteet määritellään luvun 7 §:n määritelmäsäännöksessä, jonka 1 momentin mukaan yleisillä vaaleilla tarkoitetaan valtiollisia vaaleja, maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja Euroopan parlamentin edustajien vaaleja sekä yleisiä kirkollisia vaaleja. Pykälän toisen momentin mukaan yleisellä äänestyksellä tarkoitetaan valtiollista tai kunnallista kansanäänestystä.

Vaalilain (714/1998) lain soveltamisalaa koskevan 1 §:n 1 momentin mukaan laissa säädetään sen lisäksi, mitä perustuslaissa ja kuntalaissa (410/2015) vaaleista säädetään, miten toimitetaan: 1) kansanedustajien vaalit (eduskuntavaalit,); 2) tasavallan presidentin vaali (presidentinvaali,); 3) kuntavaalit; 4) Suomesta valittavien Euroopan parlamentin jäsenten vaalit (europarlamenttivaalit). Pykälän toisen momentin mukaan kuntavaaleista Ahvenanmaan maakunnassa säädetään maakunnan lainsäädännössä.

Kuntalain kuntavaaleja koskevan 15 §:n 1 momentin 1 virkkeen mukaan valtuutetut ja varavaltuutetut valtuustoon valitaan kunnassa toimitettavissa kuntavaaleissa.

Menettelystä neuvoo-antavissa (valtiollisissa) kansanäänestyksissä säädetään menettelystä neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä annetussa laissa (571/1987). Noudatettavasta menettelystä neuvoo-antavissa kunnallisissa kansanäänestyksissä säädetään puolestaan siitä annetussa laissa (656/1990). Kunnallisesta kansanäänestyksestä säädetään kuntalain 24 §:ssä.

Tähän esitykseen sisältyvän vaalilain muuttamista koskevan lain mukaan 1 §:n 1 momenttia täydennettäisiin maininnalla maakuntavaaleista. Ehdotetun 1 §:n 2 momentin mukaan vaaleista säädetään lisäksi perustuslaissa, sote-maakuntalaissa (/) ja kuntalaissa. Ahvenanmaan maakunnassa toimitettavista maakunnallisista ja kunnallisista vaaleista säädetään maakunnan lainsäädännössä.

Tähän esitykseen sisältyvän sote-maakuntalakia koskevan ehdotuksen 23 §:ssä säädettäisiin maakuntavaaleista. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan valtuutetut ja varavaltuutetut sote-maakuntavaltuustoon valitaan sote-maakunnassa toimitettavissa vaaleissa (maakuntavaalit). Pykälän kolmannen momentin mukaan maakuntavaalien toimittamisesta säädetään vaalilaissa.

Sote-maakuntalain 31 §:ssä olisi perussäännös sote-maakunnan kansanäänestyksestä. Pykälän ensimmäisen momentin ensimmäisen virkkeen mukaan sote-maakuntavaltuusto voi päättää, että sote-maakunnalle kuuluvasta asiasta toimitetaan sote-maakunnan alueella neuvoo-antava kansanäänestys. Pykälän neljännen momentin mukaan kansanäänestyksen toimittamisesta säädetään sote-maakunnissa ja kunnissa toimitettavissa neuvoo-antavissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä annetussa laissa.

Sote-maakuntalain 23 §:ssä tarkoitetut maakuntavaalit ovat luonteeltaan yleiset vaalit. Sote-maakuntalain 31 §:ssä tarkoitettu sote-maakunnan kansanäänestys on puolestaan luonteeltaan yleinen äänestys. Rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momentin yleisen vaalin määritelmään on syytä lisätä maininta maakuntavaaleista ja pykälän 2 momentin yleisen äänestyksen määritelmään maininta sote-maakunnan kansanäänestyksestä.

Samalla rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että valtiollisten vaalien asemesta käytettäisiin ilmaisua eduskuntavaalit ja presidentinvaali. Euroopan parlamentin edustajien vaaleista ehdotetaan vastaavasti käytettäväksi lyhyttä nimitystä europarlamenttivaalit. Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lisäksi käytettäväksi sanaa ja sanan tai asemesta.

Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) tuli voimaan 1.1.1993. Itsehallintolain maakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 18 §:n 1 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia, maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia. Pykälän 4 kohdan

mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat kuntajakoa, kunnallisvaaleja, kuntien hallintoa ja niiden viranhaltijoita, kuntien palveluksessa olevia viranhaltijoita koskevia virkaehtosopimuksia ja kurinpitorangeistuksen määrittämistä kuntien viranhaltijoille. Pykälän 25 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta.

Ahvenanmaan itsehallintolain valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohtien mukaan valtakunnalla on puolestaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat rikosoikeutta 18 §:n 25 kohdassa säädettyin poikkeuksin ja muita tämän lain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita.

Itsehallintolain aikaisempien säännösten soveltamista koskevan 71 §:n mukaan jos tällä lailla tai sen nojalla on siirretty valtakunnan lainsäädäntövaltaan oikeudenala, joka on aikaisemmin säännelty maakuntalailalla, tai maakunnan lainsäädäntövaltaan siirretty ala, joka on aikaisemmin säännelty valtakunnan lainsäädännöllä, tällaista oikeudenalaa koskevaa ennen tämän lain voimaantuloa säädettyä maakuntalakia tai valtakunnan lainsäädäntöä sovelletaan maakunnassa, kunnes maakuntalaki on kumottu asetuksella ja valtakunnan lainsäädäntö maakuntalailalla.

Ahvenanmaan itsehallintolaki on 18 §:n 4 ja 25 kohdan osalta alkuperäisessä muodossaan ja 1 kohdankin osalta tässä merkitykselliseltä kannalta asiallisesti saman sisältöinen kuin vuonna 1991 säädetyssä laissa. Myös valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohdat ovat alkuperäisessä muodossaan. Sääntely on siis ollut voimassa jo HE:n 94/1993 vp valmistuksessa ja rikoslain 14 luvun 7 §:n sisällöstä sen perusteella vuonna 1995 säädettäessä. Hallituksen esityksen 94/1993 vp rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momenttia koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan yleisillä vaaleilla tarkoitettaisiin luvussa valtiollisia vaaleja, Ahvenanmaan maakunnan maakuntapäivävaaleja, kunnallisia vaaleja ja yleisiä kirkollisia vaaleja.

Edellä sanotun perusteella ehdotettuun rikoslain 14 luvun 7 §:n 1 momentin yleisten vaalien määrittelmään ei tässä esityksessä ole enää otettu Ahvenanmaan maakuntapäivien jäsenten vaalia koskevaa tunnusmerkkiä.

25 luku **Vapauteen kohdistuvista rikoksista**

9 §. Syyteoikeus. Rikoslain vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevan 25 luvun syyteoikeutta koskevan 9 §:n toisen momentin mukaan syyttäjä ei saa nostaa syytettä lapsen omavaltaisesta huostaanotosta, jos se olisi vastoin lapsen etua. Ennen syytteen nostamista on kuultava sen kunnan sosiaalilautakuntaa, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta.

Uudistuksessa sosiaalihuollon tehtävät siirtyvät kunnilta sote-maakuntien vastattaviksi. Rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuna kuultavana ei siten enää toimisi kunnan sosiaalilautakunta.

Sote-maakunnat järjestävät niiden tehtävien hoitamisen, jotka lain mukaan kuuluvat niille. Sote-maakunnat päättävät tällöin itse viranomaisrakenteestaan, ellei laissa ole toisin säädetty.

Näin ollen rikoslain 25 luvun 9 §:n 2 momentin toinen virke ehdotetaan muutettavaksi siten, että ennen syytteen nostamista on kuultava sen sote-maakunnan toimivaltaista sosiaalihuollon

viranomaista, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa lapsi oleskelee tai jolla muuten ilmeisesti on parhaat tiedot lapsesta.

Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat lainkäyttöä ottaen huomioon 25 ja 26 §:n säännökset; esitutkintaa, tuomioiden ja rangaistusten täytäntöönpanoa sekä rikoksentehtäjän luovuttamista. Itsehallintolain 18 §:n 13 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat sosiaalihuoltoa, pois lukien valtakunnan lainsäädäntövaltaan lain 27 §:n 24 kohdan mukaisesti kuuluvat asiat, jotka koskevat hallinnollista puuttumista henkilökohtaiseen vapauteen.

Tämän vuoksi on rikoslain 25 luvun 9 §:n toisen momentin kuulemissäännöstä muutettaessa aihetta säätää myös siitä, että Ahvenanmaan osalta kuullaan Ahvenanmaan maakuntalainsäädännön mukaan toimivaltaista sosiaalihuollon viranomaista.

29 luku **Rikoksista julkista taloutta vastaan**

9 §. Määritelmät ja vastuun kohdentaminen. Rikoslain 29 luvussa säädetään rikoksista julkista taloutta vastaan. Luvussa on säännökset muun muassa avustusrikoksista, joita ovat avustuspetos (5 §), törkeä avustuspetos (6 §), avustuksen väärinkäyttö (7 §) ja avustusrikkomus (8 §). Luvun 9 § sisältää määritelmäsäännöksen, jonka 2 - 4 momentti koskevat avustuksen määrittämisestä.

Rikoslain 29 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan avustuksella tarkoitetaan tässä luvussa taloudellista tukea, joka myönnetään muuhun kuin henkilökohtaiseen kulutukseen 1) lakisääteisesti tai harkinnanvaraisesti valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön taikka, sen mukaan kuin siitä lailla erikseen säädetään, muun yhteisön tai säätiön varoista tai 2) Euroopan unionin yleisestä talousarviosta, Euroopan unionin hoidossa olevista tai sen puolesta hoidetuista talousarvioista. Pykälän kolmannen momentin mukaan taloudellisena tukena pidetään myös lainaa, korkotukea ja lainan vakuutta.

Mainitun pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan avustus voi siis olla valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön varoista myönnettävä taloudellinen tuki. Vastaavaa tukea voisi tulla myönnettäväksi myös sote-maakunnan varoista. Sote-maakunta olisi säännöksessä tarkoitettu julkisyhteisö. Kun valtio ja kunta kuitenkin mainitaan säännöksessä erikseen, on perusteltua, että 2 momentin 1 kohtaa täydennetään siten, että siinä mainitaan nimenomaisesti myös valtion ja kunnan väliin sijoittuva sote-maakunta.

Sote-maakuntalakiehdotuksen 58 §:n mukaan sote-maakunnat voisivat perustaa sote-maakuntayhtymiä. Sote-maakuntayhtymä olisi sote-maakunnista erillinen oikeushenkilö. Sote-maakuntayhtymän tehtäväkenttä olisi rajattu siten, että sote-maakuntayhtymällä voisi olla vain jäsen-sote-maakuntien toimialaan kuuluvien tehtävien tukipalvelujen tuottamiseen liittyviä tehtäviä. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä sekä niiden hallinnon ja talouden järjestämisestä Uudellamaalla annettavassa laissa säädettäisiin erikseen HUS-maakuntayhtymästä, jolla olisi järjestämisvastuu osasta terveydenhuoltoa Uudellamaalla. Rikoslain 29 luvun 9 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea voisi tulla myönnettäväksi myös sote-maakuntayhtymän varoista. Täten säännökseen lisättäisiin myös sote-maakuntayhtymä.

Mainitun pykälän 4 momentin mukaan avustuksella tarkoitetaan myös valtionosuutta tai -avustusta kunnalle tai kuntayhtymälle. Säännöksen perusteluissa (HE 66/1988 vp s. 71) todettiin,

että vaikka kunnat olivatkin osa julkishallintoa ja vaikka kunnille annettavassa valtionavussa ei siten ollutkaan kysymys tulonsiirroista julkisen talouden ulkopuolelle, avustuksen saajina kunnat rinnastuivat paljolti yksityisiin yhteisöihin. Kuntien kesken esiintyi voimakasta kilpailua valtion tuesta. Tässä kilpailussa pelkät virkarikossäännökset ja perinteinen petossäännös eivät olleet riittäneet ylläpitämään annettujen tietojen totuudenmukaisuutta ja takaamaan sitä, että avustukset käytetään asianmukaisesti. Muun muassa näistä syistä kuntien valtionapujärjestelmä oli perustelujen mukaan syytä rinnastaa julkisyhteisöjen ulkopuolelle myönnettyihin avustuksiin.

Kunnat voivat saada valtionavustuksia niitä koskevan lainsäädännön mukaisesti. Myös sote-maakunnalle ja sote-maakuntayhtymällä voitaisiin myöntää valtionavustusta valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti. Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että rikoslain 29 luvun 9 §:n 4 momenttia täydennetään siten, että siinä tarkoitettuna valtionavustuksen saajana mainitaan myös sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

40 luku **Virkarikoksista**

11 §. Määritelmät. Virkarikoksia koskeva sääntely uudistettiin vuonna 2002. Tässä uudistuksessa rikoslain virkarikoksia koskevan 40 luvun 11 §:ksi otettiin määritelmäsäännös, jossa määritellään virkamies, julkista luottamustehtävää hoitava henkilö, julkisyhteisön työntekijä, ulkomainen virkamies, julkista valtaa käyttävä henkilö ja ulkomaisen parlamentin jäsen.

Rikoslain 40 luvun 12 §:ssä on soveltamisalasäännös. Siinä määrätään luvun rangaistussäännösten soveltavuudesta virkamiehen ohella rikoslain 40 luvun 11 §:n määritelmäsäännöksessä tarkoitettuihin henkilöryhmiin. Kaikki virkarikokset eivät siten koske kaikkia henkilöryhmiä, vaan vastuun laajuus vaihtelee eri henkilöryhmissä.

Kaikkiin yleisiin virkarikoksiin voivat syyllistyä rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa mainitut virka- ja siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa olevat, pykälän 2 kohdassa tarkoitettujen julkista luottamustehtävää hoitavien henkilöiden lisäksi pykälän 5 kohdassa tarkoitettujen julkista valtaa käyttävien henkilöiden lisäksi henkilöt, jotka saattaa olla täydessä virkarikosvastuussa yhtä useammalla perusteella, esimerkiksi virkamiesaseman ja julkisen vallan käyttämisen perusteella.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 3 kohdassa tarkoitettujen julkisyhteisön työntekijät voivat syyllistyä rikoslain 40 luvun 1—3 §:n lahjusrikoksiin ja 5 §:ssä tarkoitettuihin virkasalaisuuden rikkomisrikoksiin. Myös julkisyhteisön työntekijät ovat siis virkarikosvastuussa, mutta vastuun ulottuvuus on suppeampi kuin virkamiehillä.

Vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa katsottiin, että virkarikosvastuun henkilöllisen ulottuvuuden määrittäminen tyhjentävästi rikoslain 40 luvun yleissäännöksissä on varsin vaikeaa. Tämän vuoksi hyväksyttiin se rikoslain 40 luvun 12 §:n 6 momentista ilmenevä lähtökohta, että rikosoikeudellisesta virkavastuusta voidaan säätää myös erikseen.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdan mukaan virkamiehellä tarkoitetaan henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai

seurakuntien yhteistoiminta-alueeseen, Ahvenanmaan maakuntaan, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa virka- tai siihen rinnastettavan palvelussuhteen osapuolena mainitaan muun muassa valtio sekä kunta ja kuntayhtymä. Kohtaa tuleekin sote-maakuntalain säätämisen vuoksi täydentää maininnalla valtion ja kunnan väliin sijoittuvasta sote-maakunnasta sekä sote-maakuntayhtymällä.

Uudistuneessa eläkelainsäädännössä ei enää käytetä ilmaisua kunnallinen eläkelaitos. Kysymyksessä olevia tehtäviä hoitaa nykyään Keva. Kevasta annetun lain (66/2016) 1 §:n mukaan Keva on julkisoikeudellinen jäsenyhteisöjensä hallinnoima eläkelaitos. On perusteltua korvata ilmaisu kunnallinen eläkelaitos rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdassa tunnusmerkillä Keva.

Säännöksen evankelis-luterilaista kirkkoa ja ortodoksista kirkkoa koskevaa ilmaisua tarkistetaan samalla teknisesti.

Vuoden 1989 virkarikosuudistuksessa rikoslain 2 luvun virkamiehen määritelmää koskeneen 12 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan virkamiehellä tarkoitettiin muun muassa henkilöä, joka oli virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa Ahvenanmaan maakuntaan. Momentin toisen kohdan mukaan virkamiehiä olivat myös muun muassa 1 kohdassa tarkoitettujen julkisyhteisön tai sen toimielimen jäsen sekä muu 1 kohdassa tarkoitettujen julkisyhteisön luottamushenkilö. Luottamushenkilöihin kuuluivat muun muassa Ahvenanmaan maakunnan maakuntapäivien jäsenet (HE 58/1988 vp s. 42). Vuoden 1989 virkarikosuudistus tuli voimaan 1.1.1990.

Vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa säädetyin rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohdan mukaan tässä laissa tarkoitetaan virkamiehellä henkilöä, joka on virka- tai siihen rinnastettavassa palvelussuhteessa muun muassa Ahvenanmaan maakuntaan. Pykälän toisen kohdan julkista luottamustehtävää hoitavan henkilön ja pykälän 3 kohdan julkisyhteisön työntekijän määritelmässä viitataan 1 kohdan säännökseen.

Ahvenanmaan itsehallintolaki (1144/1991) tuli voimaan 1.1.1993. Maakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 18 §:n 1 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakuntapäivien järjestysmuotoa ja tehtäviä sekä maakuntapäivien jäsenten vaalia, maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia. Pykälän 2 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maakunnan virkamiehiä, maakunnan palveluksessa olevia henkilöitä koskevia virkaehtosopimuksia ja kurinpitorangeistuksen määräämistä maakunnan virkamiehille. Pykälän 4 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat kuntajakoa, kunnallisvaaleja, kuntien hallintoa ja niiden viranhaltijoita, kuntien palveluksessa olevia viranhaltijoita koskevia virkaehtosopimuksia ja kurinpitorangeistuksen määräämistä kuntien viranhaltijoille. Pykälän 25 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määräämistä, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta.

Ahvenanmaan itsehallintolain valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohdan mukaan valtakunnalla on puolestaan lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat rikosoikeutta 18 §:n 25 kohdassa säädetyin poikkeuksin ja muita tämän lain perusteiden mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluviksi katsottavia asioita.

Ahvenanmaan itsehallintolaki on 18 §:n 2, 4 ja 25 kohdan osalta alkuperäisessä muodossaan ja 1 kohdankin osalta tässä merkityksellisellä tavalla asiallisesti saman sisältöinen kuin vuonna 1991 säädettyssä laissa. Myös valtakunnan lainsäädäntövaltaa koskevan 27 §:n 22 ja 42 kohdat ovat alkuperäisessä muodossaan.

Vaikka Ahvenanmaan maakunnan ja kuntien virkamiehiä koskeva säädösvalta on maakunnalla, ei liene poissuljettua, että tällainen virkamies toimii toimialalla, jota koskeva lainsäädäntövalta on valtakunnalla. Rikoslain 40 luvun 11 §:n virkamieskäsitteellä on merkitystä rikoslaissa myös lain 40 luvun virkarikossääntelyn ulkopuolella. Ahvenanmaan itsehallintolakia edeltäneessä vuoden 1989 virkarikosuudistuksessa virkamiehen määritelmä oli rikoslain yleisten säännösten puolella, rikoslain 2 luvussa, kun taas vuoden 2002 virkarikosuudistuksessa määritelmäsäännös siirrettiin rikoslain erityisen osan puolelle rikoslain 40 lukuun.

Ahvenanmaan itsehallinnon kehittämistä koskevan Ahvenanmaa-komitean 2013 loppumietinnössä (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 33/2017) s. 381 on todettu, että maakunnan lainsäädäntöön ei ole vielä sisällytetty maakunnan hallitusta ja sen virkamiehiä koskevia rangaistussäännöksiä. Vuoden 1991 itsehallintolain 71 §:n nojalla virkarikoksiin sovelletaan sen vuoksi rikoslain rangaistussäännöksiä sellaisina kuin ne olivat 1 päivänä tammikuuta 1993, kunnes maakuntapäivät käyttää toimivaltaansa.

Edellä sanotun perusteella ehdotettuun rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 kohtaan ei tässä esityksessä ole enää otettu Ahvenanmaan maakuntaa koskevaa tunnusmerkkiä. Tällä on merkitystä pykälän 2 ja 3 kohdankin näkökulmasta, koska niissä viitataan 1 kohtaan.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n 2 kohdan mukaan julkista luottamustehtävää hoitavalla henkilöllä tarkoitetaan kunnanvaltuutettua ja muuta yleisillä vaaleilla valittua 1 kohdassa mainitun julkisyhteisön edustajiston jäsentä kuin kansanedustajaa edustajatoimissaan sekä 1 kohdassa mainitun julkisyhteisön tai laitoksen toimielimen, kuten valtioneuvoston, kunnanhallituksen, lautakunnan, johtokunnan, komitean, toimikunnan ja neuvottelukunnan, jäsentä sekä muuta mainitun julkisyhteisön tai laitoksen luottamushenkilöä. Säännöksessä mainitaan julkista luottamustehtävää hoitavina henkilöinä muun muassa kunnanvaltuutettu sekä valtioneuvoston ja kunnanhallituksen jäsen.

Sote-maakuntalain 10 luvussa säädettäisiin luottamushenkilöistä. Sote-maakunnan luottamushenkilöitä koskevan sote-maakuntalain 72 §:n 1 momentin mukaan sote-maakunnan luottamushenkilöitä ovat valtuutetut ja varavaltuutetut, sote-maakunnan toimielimiin valitut jäsenet, sote-maakunnan sote-maakuntayhtymän toimielimiin valitsevat jäsenet sekä muut sote-maakunnan luottamustoimiin valitut henkilöt. Tehtävänsä perusteella sote-maakunnan toimielimen jäseneksi valittu sote-maakunnan viranhaltija tai työntekijä ei kuitenkaan ole sote-maakunnan luottamushenkilö. Pykälän kolmannen momentin mukaan sote-maakunnan valtion luottamustoimeen valitsemaan henkilöön sovelletaan, mitä sote-maakunnan luottamushenkilöstä säädetään.

Sote-maakuntalain 35 §:ssä säädettäisiin sote-maakunnan toimielimistä. Pykälän 1 momentin mukaan sote-maakunnassa on oltava sote-maakuntavaltuuston lisäksi sote-maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta. Lisäksi kaksikielisessä sote-maakunnassa on oltava kansalliskielilautakunta ja sote-maakunnassa, johon kuuluu saamelaiden kotiseutualueeseen kuuluva kunta, saamen kielen lautakunta. Pykälän toisen momentin mukaan sote-maakuntavaltuusto voi asettaa: 1) sote-maakuntahallituksen alaisena toimivia lautakuntia hoitamaan pysyväisluonteisia tehtäviä; 2) sote-maakunnan toimielimen alaisena toimivia johtokuntia tietyn tehtävän hoitamista

varten; 3) jaostoja sote-maakuntahallitukseen, lautakuntaan ja johtokuntaan. Pykälän kolmannen momentin mukaan sote-maakuntahallitus ja sote-maakuntavaltuuston päätöksen nojalla muukin toimielin voi asettaa toimikunnan määrätyn tehtävän hoitamista varten. Sote-maakuntalain 35 § muistuttaa kuntalain kunnan toimielimiä koskevaa 30 §:ää.

Esitetyn perusteella rikoslain 40 luvun 11 §:n 2 kohtaa on aihetta täydentää sote-maakuntavaltuutettuja ja sote-maakuntahallitusta koskevilla tunnusmerkeillä.

Voimaanpanolain 7 §:ssä säädettäisiin sote-maakunnan väliaikaisesta valmistelutoimielimestä ja 8 §:ssä väliaikaisesta HUS-valmisteluryhmästä. Ottaen huomioon muun muassa toimielimen ja valmisteluryhmän väliaikaisen luonteen ei ole perusteltua ottaa niitä koskevia säännöksiä rikoslain 40 luvun 11 §:ään. Asiasta säädettäisiin mainituissa voimaanpanolain säännöksissä.

7.30 Oikeudenkäymiskaari

Esityksessä ehdotetaan tehtäväksi oikeudenkäymiskaaren oikeuspaikkaa ja tiedoksiantoa koskeviin lukuihin sote-maakuntauudistuksesta johtuvat tarpeelliset muutokset.

10 luku Oikeuspaikasta riita-asioissa

2 §. *Pykälään ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntauudistuksen edellyttämät muutokset.* Pykälän 1 momentissa säädetään yksityisoikeudellisia ja julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä vastaan esitettyjen vaatimusten esittämispaikasta. Pykälän 1 momentti ei koske valtiota ja kuntaa, joista säädetään voimassaolevan pykälän 2 ja 3 momentissa. Pykälän 1 momenttia esitetään tarkistettavaksi siten, ettei se koskisi myöskään sote-maakuntia, joista säädettäisiin 3 momentissa.

Pykälän 2 momenttia ei muutettaisi.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että sote-maakuntaa vastaan esitetty vaatimus tutkittaisiin käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä sote-maakunta sijaitsee. Säännös vastaisi asiallisesti kuntaa koskevaa sääntelyä.

Voimassa oleva kuntaa koskeva 3 momentti siirtyisi pykälän 4 momentiksi.

11 luku Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

13 §. *Pykälässä säädetään tiedoksiannosta kunnalle.* Ehdotuksen mukaan tiedoksiannosta sote-maakunnalle sovellettaisiin, mitä pykälässä säädetään tiedoksiannosta kunnalle. Pykälään ei esitetä tehtäväksi muita asiallisia muutoksia, mutta kuntaa koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi kielellisesti.

7.31 Yhdenvertaisuuslaki

4 §. Määritelmät. Pykälän 1 momentin viranomaisen määritelmään ehdotetaan lisättäväksi sote-maakunnalliset viranomaiset. Näin varmistettaisiin, että sote-maakuntauudistuksen myötä kaikki uudet viranomaiset pidettäisiin yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettuina viranomaisina. Pykälään ei ehdoteta tehtäväksi muita muutoksia.

7.32 Kielilaki

Kielilakiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään varmistumaan siitä, että kielelliset oikeudet säilyvät samalla tasolla tehtävien siirtyessä kunnilta sote-maakunnille.

3 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että lakia sovelletaan sote-maakunnallisiin viranomaisiin.

6 §. *Yksi- ja kaksikielinen viranomainen.* Pykälän 1 momentissa 1 kohdassa säädettäisiin, että sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranomainen, jonka virka-alueeseen kuuluu vain samankielisiä kuntia, olisi yksikielinen.

Momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranomaisen, jonka virka-alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta olisi kaksikielinen viranomainen. Yksityishenkilön kielelliset oikeudet ovat laajemmat kaksikielisessä viranomaisessa. Vastaavasti viranomaisen velvollisuudet palvelu suomeksi ja ruotsiksi ovat laajemmat, jos viranomainen on kaksikielinen, kuin jos viranomainen on yksikielinen.

10 §. *Yksityishenkilön kielelliset oikeudet viranomaisessa.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kaksikielisessä sote-maakunnallisessa viranomaisessa. Yksityishenkilön kielelliset oikeudet kaksikielisessä sote-maakunnallisessa viranomaisessa vastaisivat oikeuksia muissa kaksikielisissä viranomaisissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksikielisessä sote-maakunnallisessa viranomaisessa käytettävästä kielestä. Yksikielisessä sote-maakunnallisessa viranomaisessa käytettäisiin sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän kieltä, jollei viranomainen pyynnöstä toisin päättä tai jollei muualla laissa toisin säädetä. Samalla tavalla kuin muissa yksikielisissä viranomaisissa, jokaisella olisi myös sote-maakunnallisessa viranomaisessa oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta

Erityislainsäädännössä on kielilakia täydentäviä säännöksiä kielellisistä oikeuksista. Kielilain 4 § sisältää esimerkinomaisen luettelon keskeisimmistä kieltä koskevista säännöksistä.

20 §. *Oikeus toimituskirjan ja muun asiakirjan käännökseen.* Pykälän 1 ja 3 momenttia muutettaisiin siten, että se koskisi myös sote-maakuntia ja sote-maakuntayhtymiä. Säännöksissä määritellään missä tilanteissa asianosaiselle on annettava maksuton käänнос toimituskirjoista ja viranomaisen asiakirjoista. Pykälän 2 momentti olisi voimassa olevan lain mukainen.

24 §. *Liikelaitoksen sekä valtion, sote-maakunnan ja kunnan yhtiön kielelliset palvelut.* Otsikkoon lisättäisiin maininta sote-maakunnasta, jotta otsikon informatiivisuus säilyisi. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että se koskisi yhtiöitä joissa kaksikielisellä sote-maakunnalla tai useammalla sote-maakunnalla joista vähintään yksi olisi kaksikielinen, olisi määräämisvalta. Pykälää sovellettaisiin myös sellaisiin yhtiöihin, joissa sote-maakunnilla ja kunnilla yhdessä on määräämisvalta, jos vähintään yksi sote-maakunta tai kunta on kaksikielinen. Tällaisen yhtiön olisi annettava palvelua ja tiedotettava suomeksi ja ruotsiksi toiminnan laadun ja asiayhteyden

edellyttämässä laajuudessa ja tavalla, jota kokonaisuutena arvioiden ei voida pitää yhtiön kannalta kohtuuttomana.

27 §. Viranomaisten kirjeenvaihto. Pykälän 2 momentin mukaan valtion viranomaisen on käytettävä sote-maakunnan kieltä, jos se lähettää kirjelmiä yksikieliselle sote-maakunnalle, ja käytettävä sekä suomea että ruotsia kun se lähettää kirjelmiä kaksikieliselle sote-maakunnalle. Tarkoituksena on välttää ylimääräisiä käännöskustannuksia kun asiakirjojen kääntäminen keskittään yhdelle taholle. Valtion viranomaisella on nykyisen lainsäädännön mukaan vastaava velvollisuus lähettää kirjelmiä suomeksi ja ruotsiksi kaksikielisille kunnille, mikä on esimerkiksi auttanut kaksikielisiä kuntia huolehtimaan luottamushenkilöiden mahdollisuudesta täyttää tehtävänsä ja asukkaiden tiedonsaantitarpeesta kielilain 29 §:n edellyttämällä tavalla.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Momentin mukaan sote-maakunnallisen viranomaisen on lähettäessään kirjelmiä virka-alueeseensa kuuluvalla kunnalla käytettävä kunnan kieltä, jos kyseessä on yksikielinen kunta ja molempia kieliä, jos kyseessä on kaksikielinen kunta. Näin sote-maakuntaan kuuluvien kuntien asukkaiden tiedonsaantioikeus toteutuisi yhdenvertaisesti, kun päätös asiakirjojen kääntämisestä ei olisi riippuvaista kunnan tilanteesta. Käännösten keskittäminen yhdelle taholle vähentää myös käännöskustannuksia.

Pykälän 4 momenttia täydennettäisiin sote-maakuntaa koskevalla maininnalla. Pyytäessään ja antaessaan lausunnon asiassa, jossa annetaan toimituskirja tai muu asianosaiselle annettava asiakirja, sote-maakunnan viranomaisen on käytettävä asian käsittelykieltä. Asian käsittelykieli määräytyy kielilain 3 luvun mukaan. Käsittelykieli on suomi tai ruotsi. Momentin mukaan yksikielinen sote-maakunta saisi kuitenkin antaa lausuntonsa omalla kielellään.

28 §. Monijäseniset toimielimet. Pykälään lisättäisiin säännös luottamushenkilöiden oikeudesta käyttää valitsemaansa kieltä toimiessaan sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän toimielimen jäsenenä. Oikeus käyttää valitsemaansa kieltä käsittää sekä suullisen että kirjallisen kielen käytön. Oikeus käyttää valitsemaansa kieltä ulottuu kaikkeen siihen mitä toimielimen jäsenenä toimiminen sisältää. Esimerkkeinä voidaan mainita puheenvuoron pitäminen kokouksessa, kirjallisen muutosehdotuksen jättäminen, muistioiden kirjoittaminen ja yhteydenpito toimielimen asioissa. Säännös vastaa luottamushenkilöiden kielellisiä oikeuksia muissa monijäsenisissä toimielimissä.

29 §. Kokouskutsut, pöytäkirjat ja hallintosäännöt. Pykälän otsikosta poistettaisiin sana ”kunnalliset”. Pykälä koskisi myös sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän toimielimen kokouskutsuja ja pöytäkirjoja sekä sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän hallintosääntöä.

Kaksikielisen sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän, kunnan ja kuntayhtymän hallintosääntö ja vastaavat säännöt on annettava suomen ja ruotsin kielellä.

Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti. Momentissa säädettäisiin, että kaksikielisen sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän valtuuston ja hallituksen kokouskutsut ja pöytäkirjat olisi laadittava suomeksi ja ruotsiksi. Kokouksen esityslista ja liitteet tulevat osaksi pöytäkirjaa, joten ne on laadittava suomeksi ja ruotsiksi. Suomenkielisten ja ruotsinkielisten osallistumis- ja tiedonsaantioikeuksien turvaamiseksi esityslista ja sen liitteet pyritään julkaisemaan suomeksi ja ruotsiksi samanaikaisesti.

2 momentin mukaan sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättäisi sote-maakunta tai sote-maakuntayhtymä ottaen huomioon sen, että luottamushenkilöiden mahdollisuus täyttää tehtävänsä turvataan ja että sote-maakunnan asukkaiden tiedonsaantitarpeesta huolehditaan. Luottamushenkilöiden mahdollisuus täyttää tehtävänsä sekä asukkaiden tiedonsaantitarpeet edellyttävät käytännössä, että Itä-Uudenmaan sote-maakunta, Länsi-Uudenmaan sote-maakunta, Vantaa-Keravan sote-maakunta, Varsinais-Suomen sote-maakunta, Pohjanmaan sote-maakunta ja Keski-Pohjanmaan sote-maakunta sekä sote-maakuntayhtymät, joiden jäsenenä on jokin mainituista sote-maakunnista tai Helsingin kaupunki, pääsääntöisesti laativat toimielintensä kokouskutsut ja pöytäkirjat suomeksi ja ruotsiksi.

Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että kaksikielisen sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän hallintosääntö olisi annettava suomen ja ruotsin kielellä.

32 §. Viranomaisten tiedottaminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että sote-maakunnallisen viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä. Kielilaki koskee kaikkea viranomaisen tiedottamista tiedotusvälineestä tai -kanavasta riippumatta. Tieto on myös pyrittävä julkaisemaan samanaikaisesti molemmilla kielillä. Pykälää täydentää 2 momentti, jonka mukaan kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä. Pykälän 2 momenttiin ei ehdoteta muutoksia, vaan momentti koskee nykyisessä muodossaan kaksikielisiä sote-maakuntia.

7.33 Laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta

1 §. Lain soveltamisala. Pykälään lisättäisiin säädös siitä, että lakia sovelletaan sote-maakunnallisten viranomaisten palveluksessa olevalta henkilöstöltä vaadittavaan kielitaitoon sekä kielitaidon osoittamiseen.

5 §. Kielitaitoa koskevien kelpoisuusvaatimusten asettaminen. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että henkilöstön kielitaitoa koskevia kelpoisuusvaatimuksia voidaan asettaa sote-maakunnallisille viranomaisille sote-maakuntalain asettamassa järjestyksessä, jos kielitaitoa koskevista kelpoisuusvaatimuksista ei ole säädetty lailla tai lain nojalla. Säännöstä kelpoisuusvaatimusten asettamisesta kunnallisissa viranomaisissa ei muuteta, vaan ne voidaan edelleen asettaa kuntalain asettamassa järjestyksessä.

Sote-maakuntalaissa ja kuntalaissa erikseen säädetyllä järjestyksellä tarkoitetaan, että kielitaitovaatimukset voidaan asettaa joko hallintosäännössä tai virkaa perustettaessa tai täytettäessä. Kun sote-maakunta tai kunta päättää henkilöstön kieliä koskevista kelpoisuusvaatimuksista, sen on huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on riittävä kielitaito viranomaisen tehtävien hoitamiseksi kielilaisissa ja muussa lainsäädännössä asetettujen vaatimusten mukaisesti.

7.34 Viittomakielilaki

3 §. Viranomaisen edistämismuutokset. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että viranomaisella tarkoitettaisiin viittomakielilaisissa sote-maakunnallisia viranomaisia.

7.35 Saamen kielilaki

Saamen kielilakiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Ehdotetuilla muutoksilla pyritään varmistamaan se, että saamelaisten kielelliset oikeudet säilyvät tehtävien siirtyessä kunnilta sote-maakunnalle. Muut lain muutostarpeet, kuten viranomaisissa ja lainsäädännössä tapahtuneiden muutosten edellyttämät sekä lain kehittämisen kannalta tärkeät muutostarpeet, toteutetaan erikseen.

2 §. Lain soveltamisala. Viranomaisiin, joihin lakia 1 kohdan mukaan sovelletaan, lisättäisiin Lapin sote-maakunnan viranomaiset sekä sellaisten sote-maakuntayhtymien viranomaiset, joissa Lapin sote-maakunta on jäsenenä. Tarkoitus on turvata saamelaisille oikeus käyttää omaa kieltään, kun tehtäviä siirretään kunnilta sote-maakunnalle.

Samalla 1 kohdan sanamuotoa ehdotetaan selkeytettäväksi kuntien ja kuntayhtymien osalta niin, että sana toimielimet korvattaisiin sanalla viranomaiset. Hallituksen esityksessä HE 46/2003 vp ehdotetussa soveltamisalasäännöksessä viitattiin yleisemmin Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntiin sekä niihin kuntayhtymiin, joissa joku edellä mainituista kunnista on jäsenenä. Perustuslakivaliokunta muutti kohtaa lisäämällä kuntien ja kuntayhtymien perään sanan toimielin, jotta säännös vastaisi momentin muuta rakennetta ja kuntalain terminologiaa (PeVM 4/2003 vp). Soveltamisalaa koskevassa säännöksessä ehdotetaan jatkossa käytettäväksi sanaa viranomainen sanan toimielin sijaan sen selventämiseksi, että kaikkien sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän, kunnan ja kuntayhtymän viranomaisten on tarkoitus kuulua lain soveltamisalan piiriin. Laissa on erikseen säännökset saamen kielen käyttämisestä edustuksellisissa toimieliimissä sekä toimielinten asiakirjoissa.

Uudistuksessa sosiaali- ja terveystalvveluiden sekä pelastustoimen järjestäminen siirretään sote-maakuntien tehtäväksi. Lain velvoitteet koskisivat Lapin sote-maakuntaa näitä tehtäviä hoitaessaan. Saamelaisella olisi oikeus käyttää saamen kieltä Lapin sote-maakunnan viranomaisissa ja esimerkiksi Lapin sote-maakunnan järjestämissä pelastustoimen palveluissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, kuten perusterveydenhuollossa, erikoissairaanhoidossa, kotipalvelussa ja muissa vanhuspalveluissa, vammaispalveluissa, lastensuojelussa ja neuvolapalveluissa, siten kuin saamen kielilaissa säädetään. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 5 §:n mukaan oikeus olisi kuitenkin rajattu kotiseutualueen kunnissa tuotettaviin sosiaali- ja terveystalvveluihin sekä muualla Lapin sote-maakunnan alueella sellaisiin sosiaali- ja terveystalvveluihin, joita tuotetaan vain kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevilla toimintayksiköissä. Lisäksi asiakkaalla olisi oikeus käyttää saamen kieltä Lapin sote-maakunnassa kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevilla toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveystalvveluissa, jotka Lapin sote-maakunta on osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 §:ssä tarkoitettujen palvelujen saavutettavuuden perusteella.

Saamen kielilain mukainen oikeus käyttää saamen kieltä koskisi myös esimerkiksi Lapin sote-maakunnan tarjoamaa ohjausta ja neuvontaa sekä verkkoasiointia. Oikeuskanslerinvirasto on Kelan saamenkielisiä palveluita koskevassa ratkaisussaan OKV/1161/1/2018 katsonut, että toimivalla verkkoasiointipalvelulla on erityisen tärkeä merkitys hallinnon digitalisaatiota kehittäessä ja lisättäessä, eikä se ole saamelaisten kielellisten oikeuksien ja yhdenvertaisuuden kanssa sopusoinnussa, että tämä palvelukanava on jäänyt saamenkielisten asiakkaiden ulottumattomiin.

Apulaisoikeuskanslerin näkemyksen mukaan Kelan verkkoasiointipalvelun tärkeys ja digitalisaation hyödyllisyys korostuvat saamelaiden kotiseutualueella, koska alueella on pitkät välimatkat ja toimipaikkoja on vähän alueen maantieteelliseen kokoon nähden.

2 ja 3 kohdissa mainituilla ”edellä mainituilla kunnilla” tarkoitettaisiin edelleen nimenomaan 1 kohdassa mainittuja Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kuntia eikä kaikkia Lapin sote-maakunnan alueeseen kuuluvia kuntia. Tuomioistuimien ja kohdissa mainittujen viranomaisten virka-alueet kattavat käytännössä kuitenkin myös Lapin sote-maakunnan alueen eikätuomioistuimien ja mainittujen viranomaisten aluejaotuksiin ole sote-maakuntauudistuksen johdosta tulossa muutoksia. Siten 2 ja 3 kohtien nykyinen sanamuoto käsittäisi käytännössä myös esimerkiksi Lapin sote-maakunnan tekemiä päätöksiä koskevien valitusten käsittelyn hallintotuomioistuimissa ja sote-maakunnan toimintaa koskevien kanteluiden käsittelyn aluehallintovirastossa.

3 §. Määritelmät. Pykälästä poistettaisiin viittaus saamelaiskäräjistä annetun lain mukaiseen saamelaismääritelmään ja pykälän nykyinen 2 kohta kumottaisiin. Nykyinen saamen kielilakiin sisällytetty viittaussäännös saamelaiskäräjälain määritelmään on ongelmallinen, sillä saamelaiskäräjistä annetun lain 3 §:n mukainen määritelmä on läheisesti sidoksissa saamelaiskäräjien vaaliluetteloon merkitsemiseen ja vaalilautakunnan asiassa tekemään päätökseen.

Perustuslain 17 §:n 3 momentissa taataan saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Säännös turvaa saamelaisten aseman maan ainoana alkuperäiskansana siihen liittyvine kansainvälisistä sopimuksista ilmenevine oikeuksineen (PeVM 12/2014 vp). Saamen kielilain tulee toteuttaa tätä perustuslain säännöstä. Kielellisten oikeuksien antamisella saamelaisille halutaan korostaa saamelaisten asemaa alkuperäiskansana. Voimassa olevan lain viittaus saamelaiskäräjistä annetun lain 3 §:ään voi antaa sen käsityksen, että vain vaaliluetteloon merkitty henkilö voisi saamen kielilain tarkoittamassa mielessä käyttää saamen kieltä. Saamelaiskäräjistä annetun lain 23b §:n mukaan vaaliluetteloa ja siihen sisältyviä tietoja ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen kuin saamelaiskäräjien vaalien toimittamiseen. Siten viranomaisella ei ole käytännön soveltamistilanteessa mahdollisuutta tarkistaa asiaa, koska vaaliluettelo on kulloistenkään vaalien toimittamiseen tarkoitettu luettelo vaalien äänioikeutetuista. Vaikka tämän ei ole raportoitu tosiasiallisesti aiheuttaneen tähän mennessä ongelmia käytännön soveltamistilanteessa, ei oikeutta saamen kielen käyttämiseen ole syytä jatkossa kytkeä saamelaiskäräjistä annetun lain 3 §:n mukaiseen määritelmään.

Saamen kielilain säännöksiä voidaan verrata myös kielilain (423/2003) vastaaviin säännöksiin. Kielilain 2 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Laissa ei ole määritelty suomen- tai ruotsinkielistä henkilöä, vaan lain tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Myös perustuslakivaliokunta on katsonut mietinnössään 12/2014 vp, että oikeutta asioida saamen kielellä viranomaisissa ei tule liittää saamelaiskäräjälain saamelaismääritelmään ja on pitänyt välttämättömänä, että hallitus selvittää pikaisesti tarpeen muuttaa saamen kielilakia edellä esitetyllä tavalla. Muussa lainsäädännössä mm. kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) 4 §:n 9 kohdan (676/2014) määritelmän mukaan kyseisessä laissa tarkoi-

tetaan saamenkielisellä henkilöllä, joka on ilmoittanut väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain 3 §:ssä tarkoitettuun väestötietojärjestelmään äidinkielekseen saamen kielen. Väestötietojärjestelmään on kuitenkin mahdollista merkitä vain yksi äidinkieli, ja tästä syystä saamenkielisiksi rekisteröityneitä henkilöitä on saamelaiskäräjien arvion mukaan vähemmän kuin jotakin saamen kieltä puhuvia saamelaisia. Jokainen voi vapaasti valita oman kielensä, eikä merkinnällä väestörekisteriin ole suoria oikeusvaikutuksia. Lisäksi käsite ”saamenkielinen” on hyvin tulkinnanvarainen. Näin ollen määritelmää ei tulisi kytkeä myöskään väestörekisteriin tehtyyn äidinkielimerkintään, koska tämä voi rajoittaa kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä. Näillä perusteilla viittaus saamelaiskäräjistä annettuun lakiin saamelaisen määritelmän osalta ehdotettaisiin poistettavaksi ja pykälän 2 kohta kumottavaksi.

6 §. *Saamen kielen käyttäminen edustuksellisissa toimielimissä.* Pykälään lisättäisiin sote-maakunnan edustukselliset toimielimet. Kun tehtäviä siirretään kuntien edustuksellisista toimielimistä sote-maakunnan toimielimille, saamelaisilla olisi vastaavanlainen oikeus käyttää saamen kieltä kuin aiemmin kunnissa.

11 §. *Erityiset velvollisuudet.* Saamelaisten kielelliset oikeudet ja viranomaisten velvollisuudet ovat lain 3 luvun mukaisesti laajemmat saamelaisten kotiseutualueella. Säännöksen mukaan lain 12-16 §:ää sovelletaan niissä lain soveltamisalaan kuuluvien viranomaisten virastoissa ja muissa toimipaikoissa, jotka sijaitsevat saamelaisten kotiseutualueella. Voimassa olevan lain perustelujen mukaan, jos viranomaisella on virastoja tai muita toimipaikkoja sekä kotiseutualueella että sen ulkopuolella, sen tulisi noudattaa 3 luvun säännöksiä vain kotiseutualueella sijaitsevissa virastoissa ja toimipaikoissa. Sodankylän kunnan keskustaajamassa sijaitsevat palvelut ovat siten jääneet 3 luvun säännösten soveltamisalan ulkopuolelle, koska ne eivät sijaitse kotiseutualueeseen kuuluvan Lapin paliskunnan alueella. Säännökseen lisättäisiin 2 momentti, jonka mukaan Lapin sote-maakunnan olisi asiointissa sellaisen henkilön kanssa, jonka kotikunta on Enontekiö, Inari, Sodankylä tai Utsjoki, myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella noudatettava mitä 12-16 §:ssä säädetään. Näin turvattaisiin kotiseutualueen kunnissa asuvien saamelaisten kielellisten oikeuksien säilyminen nykyisellä tasolla, kun tehtäviä siirretään kunnilta sote-maakunnalle. Muutoksen myötä 3 luvun säännösten soveltamisala laajenee, mutta se on tarpeen, jotta kielelliset oikeudet eivät heikkene. Sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta oikeutta asioida saamen kielellä kotiseutualueen ulkopuolella on kuitenkin tarkoitus rajata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetulla lailla.

12 §. *Oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisessa.* Pykälän 1 momentin mukaan saamelaisella on oikeus käyttää viranomaisessa asioidessaan valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Tämä oikeus ei ole rajattu vain omaan asiaan. Uuden 2 momentin mukaan saamelaisella, jonka kotikunta on Enontekiö, Inari, Sodankylä tai Utsjoki, olisi oikeus käyttää saamen kieltä Lapin sote-maakunnan viranomaisessa ja esimerkiksi Lapin sote-maakunnan järjestämissä pelastustoimen ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa 11 §:n mukaisesti myös kotiseutualueen ulkopuolella. Jatkossa 11 §:n mukainen laajempi asioimisoikeus olisi siten myös esimerkiksi Lapin sote-maakunnan viranomaisissa Sodankylän kunnassa. Sosiaali- ja terveyspalveluiden osalta oikeus asioida saamen kielellä kotiseutualueen ulkopuolella olisi kuitenkin rajattu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetulla lailla sellaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin, joita tuotetaan vain kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevissa toimipisteissä sekä sellaisiin kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevissa toimintayksiköissä tuotettaviin sosiaali- ja terveyspalveluihin, jotka Lapin sote-maakunta on osoittanut kotiseutualueen kuntien

asukkaiden käytettäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 4 §:ssä tarkoitetun palvelujen saavutettavuuden perusteella.

Lain 19 §:n mukaan viranomaisessa tapahtuvassa suullisessa käsittelyssä asia on pyrittävä antamaan saamen kielen taitoisen henkilön hoidettavaksi. Jos viranomaisessa ei ole saamen kielen taitoista henkilöä, on viranomaisen järjestettävä maksuton tulkkaus. Säännöksen perusteluiden mukaan lakiehdotuksella pyrittiin vaikuttamaan siihen, että tulkkaus ja kääntäminen vähitellen jäisivät toissijaisiksi keinoiksi asiakkaan ja viranomaisen välisissä yhteyksissä. Pääsääntönä olisi asian käsittely saamen kielellä ilman tulkkausta, jos tähän vain olisi mahdollisuus (HE 46/2003 vp). Laki sisältää erikseen tätä tavoitetta tukevia säännöksiä viranomaisen henkilöstön saamen kielen taidosta ja sitä koskevista kelpoisuusvaatimuksista sekä palkallisesta virkavapaudesta ja vapautuksesta työstä saamen kielen taidon hankkimista varten.

Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin Lapin sote-maakunta. Säännöksen mukaan saamelaisella, joka on 1 momentin mukaan käyttänyt Lapin sote-maakunnan viranomaisessa saamen kieltä, olisi oikeus käyttää saamen kieltä myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella valtion viranomaisissa silloin, kun ne muutoksenhakuviranomaisina käsittelevät Lapin sote-maakunnan viranomaisessa vireille tulleita asioita. Muutoksenhakuviranomaisina Lapin sote-maakunnan osalta toimisivat hallintotuomioistuimet, joiden virka-alueet jo nykyisellään kattavat Lapin sote-maakunnan alueen. Tuomioistuimien aluejaotuksiin ei sote-maakuntauudistuksen yhteydessä tehdä muutoksia. Säännös velvoittaisi samoja viranomaisia, jotka jo nykyisin muutoksenhakuviranomaisina käsittelevät kotiseutualueen viranomaisessa vireille tulleita asioita.

14 §. *Saamen kielen taito ja sitä koskevat kelpoisuusvaatimukset.* Pykälän 2 momentin kelpoisuusvaatimus ulotettaisiin koskemaan myös sote-maakunnallisten viranomaisten henkilöstöä sote-maakuntalain mukaisessa järjestyksessä. Säännös vastaisi tältä osin julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaaditusta kielitaidosta annetun lain (424/2003) vastaavaa säännöstä.

Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen on henkilöstöä palvelukseen ottaessaan huolehdittava siitä, että sen henkilöstö kussakin virastossa tai muussa toimipaikassa pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Hyvänä käytäntönä saamenkielisten hakijoiden kannustamiseksi voidaan pitää esimerkiksi saamen kielen taidosta maksettava kielilisiä.

16 §. *Saamen kielen käyttäminen kunnan ja sote-maakunnan asiakirjoissa.* Säännöksen mukaan kunnassa, jossa saamenkielisten osuus väestöstä on edellisen vuoden ensimmäisenä päivänä ollut suurempi kuin yksi kolmasosa, kunnan toimielimen tulee käyttää myös saamenkieltä säännöksessä mainituissa asiakirjoissa. Käytännössä ainoa kunta, jossa saamenkielisten osuus on yltänyt mainittuun kolmasosaan kunnan väestöstä, on Utsjoen kunta. Säännöksen mukaan muussakin kunnassa kunnan toimielimen tulee käyttää saamen kieltä tällaisissa asiakirjoissaan harkitsemassaan laajuudessa. Alkuperäisen säännöksen esitöiden mukaan säännös koskee saamen kielen käyttöä niissä kunnissa, joiden virasto sijaitsee saamelaisten kotiseutualueella. Säännös on merkittävä saamen kielen käytön ja saamenkielisten tiedonsaannin edistämisen kannalta ja sote-maakuntauudistuksen edetessä on varmistuttava, etteivät kielelliset oikeudet ja sote-maakunnan asukkaiden tiedonsaantioikeudet heikentyisi tehtäviä siirrettäessä kunnilta sote-maakunnalle. Tästä syystä säännökseen ehdotetaan lisättäväksi Lapin sote-maakunta. Muutoksen myötä myös Lapin sote-maakunnan tulisi käyttää saamen kieltä harkitsemassaan laajuudessa sellaisissa pöytäkirjoissa ja muissa asiakirjoissa, joita ei ole annettava yksityiselle asianosaiselle ja joilla on yleistä merkitystä. Perusteltua olisi käyttää saamen kieltä ainakin sellaisissa

yleistä merkitystä omaavissa asioissa, jotka koskevat koko sote-maakunnan aluetta, mukaan lukien saamelaisten kotiseutualueita. Tällöin asiakirjasta olisi perusteltua laatia vähintään tiivistelmä saamen kielellä. Saamen kielen käyttöä harkittaessa olisi perusteltua ottaa huomioon missä määrin vastaavia asiakirjoja on aiemmin käännetty kotiseutualueen kunnissa saamen kielelle, jotta kyseisten kuntien asukkaiden tiedonsaantioikeudet eivät olennaisesti heikkenisi. Lisäksi säännökseen ehdotetaan lisättäväksi toinen momentti, jossa säädetään Lapin sote-maakunnan velvollisuudesta käyttää saamen kieltä. Velvoite koskisi kuitenkin vain asiakirjoja, joilla on yleisen merkityksen lisäksi erityistä merkitystä saamelaisille. Tällaisia voivat olla esimerkiksi saamen kielen lautakunnan pöytäkirjat ja sote-maakunnan muut saamenkielisiä tai saamelaisten kotiseutualueella tuotettavia palveluita tai muutoin erityisesti sote-maakunnan saamelaisväestöä koskevat keskeiset asiakirjat.

17 §. Liikelaikokset sekä valtion, sote-maakunnan tai kunnan omistamat yhtiöt. Pykälä koskisi jatkossa myös sellaisia palveluja tuottavia yhtiöitä, joissa Lapin sote-maakunnalla on määräämisvalta.

22 §. Vastuu kääntämisestä tai tulkkauksesta aiheutuneista kustannuksista. Pykälän 2 momentti koskisi jatkossa myös Lapin sote-maakuntaa sekä sellaista sote-maakuntayhtymää, jossa Lapin sote-maakunta on jäsenenä.

23 §. Käännöksen hankkiminen asiakkaan kustannuksella. Pykälä koskisi jatkossa myös Lapin sote-maakuntaa sekä sellaista sote-maakuntayhtymää, jossa Lapin sote-maakunta on jäsenenä.

25 §. Palkallinen virkavapaus ja vapautus työstä saamen kielen taidon hankkimista varten. Pykälän 2 momentti koskisi jatkossa myös Lapin sote-maakuntaa sekä sellaista sote-maakuntayhtymää, jossa Lapin sote-maakunta on jäsenenä.

31 §. Valtion taloudellinen vastuu. Valtion talousarviossa on vuosittain osoitettava määräraha valtionavustuksiin saamen kielilain soveltamisesta aiheutuvien erityisten lisäkustannusten kattamiseksi. Esimerkiksi tiettyjen asiakirjojen kääntämisestä eri saamen kielille ja näillä kielillä tiedottamisesta aiheutuu vuosittain kustannuksia saamen kielilain soveltamisalaan kuuluville viranomaisille. Avustusta on myös myönnetty saamen kielen koulutukseen osallistumisesta aiheutuvien sijaiskustannusten kattamiseen. Säännös on siten merkittävä saamen kielten ylläpidon osalta, koska valtionavustukset mahdollistavat kielen käyttämisen viranomaisessa ja siten tämän oikeuden tehokkaan toteutumisen käytännössä. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole, että valtionavustuksella katettaisiin aiheutuneet kustannukset kokonaisuudessaan. Valtionavustusta on voineet hakea kunnat ja erilaiset yhteisöt. Valtionavustuksen saajana ei voi olla yksityishenkilö eikä toiminimi. Valtion taloudellinen vastuu koskisi jatkossa myös Lapin sote-maakuntaa siirrettäessä tehtäviä sille.

32 §. Saamen kielen asema eräillä hallinnonaloilla. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja sote-maakuntien perustamista koskeväksi lainsäädännöksi sisältää sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain. Sen 5 §:n 2 momentissa on ehdotettu säädettäväksi saamen kielen käytöstä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa seuraavasti: ”Asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa tuotettavissa sosiaali- ja terveystaloudellissa sekä muualla Lapin sote-maakunnan alueella sellaisissa sosiaali- ja terveystaloudellissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevista toimintayksiköissä. Lisäksi asiakkaalla on oikeus käyttää

saamen kieltä Lapin sote-maakunnassa kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevissa toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveyspalveluissa, jotka Lapin sote-maakunta on osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäväksi 4 §:ssä tarkoitetun palvelujen saatavuuden perusteella. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään muutoin saamen kielilaissa (1086/2003).” Viittaussäännös edellä mainittuun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain säännökseen on luonteeltaan informatiivinen, mutta tarpeen, koska se käytännössä rajaa osan Lapin sote-maakunnan järjestämisvastuulla olevista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista saamen kielilain soveltamisalan ulkopuolelle. Viittaussäännöksellä korvataisiin aiempi viittaussäännös potilaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin (785/1992) ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin (812/2000).

7.36 Laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain 2 a ja 12 §:n 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntien perustamisesta johtuvat välttämättömät tekniset tarkistukset. Muutoksilla varmistettaisiin, että lakia sovellettaisiin myös itsehallinnollisiin sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin.

7.37 Vaalilaki

1 §. Lain soveltamisala. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maakuntavaalit. Lisäksi pykälän 2 momenttia täsmennettäisiin mainitsemalla siinä Ahvenanmaan maakunnan maakunnalliset ja kunnalliset vaalit.

2 §. Äänioikeus. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että äänioikeudesta maakuntavaaleissa säädetään sote-maakuntalaissa.

3 §. Vaalikelpoisuus. Pykälään lisättäisiin maininta siitä, että vaalikelpoisuudesta maakuntavaaleissa säädetään sote-maakuntalaissa.

7 §. Vaalipiirit muissa vaaleissa. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin, että maakuntavaaleissa vaalipiirinä on sote-maakunta. Sote-maakunnista ja niihin kuuluvista kunnista säädettäisiin sote-maakuntalain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain voimaanpanosta annetun lain 5 §:ssä.

9 §. Ennakköänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

12 a §. Maakuntavaalilautakunta. Sote-maakuntavaltuusto asettaisi toimikaudekseen maakuntavaalilautakunnan, jossa olisi viisi jäsentä sekä vähintään viisi varajäsentä, jotka tulisi asettaa sijaantulojärjestykseen. Sekä jäsenten että varajäsenten tulisi mahdollisuuksien mukaan edustaa sote-maakunnassa edellisissä maakuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä. Jäsen tai varajäsen, joka asettuisi ehdokkaaksi maakuntavaaleissa, ei voisi osallistua maakuntavaalilautakunnan työskentelyyn kyseisissä vaaleissa.

12 b §. Maakuntavaalilautakunnan työskentely. Maakuntavaalilautakunnan työskentelyä koskevat säännökset olisivat vastaavat kuin kuntalain säännökset koskien kunnan keskusvaalilautakuntaa.

18 §. *Äänioikeusrekisterin perustaminen.* Pykälän 2 momentin 3 ja 8 kohtia täsmennettäisiin ja 3 kohtaan lisättäisiin, että maakuntavaaleissa äänioikeusrekisteriin merkittäisiin äänioikeutetun kohdalle sote-maakunta. Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

19 §. *Äänioikeusrekisteriin merkittävät vaalikohtaiset lisätiedot.* Pykälän otsikkoa täsmennettäisiin ja 1 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

21 §. *Ilmoituskortti.* Pykälän 1 momentin 3 kohtaan lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

22 §. *Tiedottaminen Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalaisille.* Pykälän otsikkoa täsmennettäisiin ja pykälään lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

31 §. *Ehdokashakemukset käsittelevä viranomainen.* Pykälään lisättäisiin, että maakuntavaalien ehdokashakemukset käsittelee maakuntavaalilautakunta.

34 §. *Asiakirjojen jättämisestä määrääminen ja kuuluttaminen.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista ja sote-maakunnan ilmoitusten tiedoksi saattamisesta.

37 §. *Ehdokaiden järjestyksen määrääminen.* Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

43 §. *Valtakunnallinen ehdokasrekisteri.* Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin maininta, jonka mukaan ehdokasrekisteristä otettava tuloste (ns. ehdokaskirja) sisältäisi myös maakuntavaalien ehdokastiedot.

44 §. *Ehdokaslistojen yhdistelmän ja presidentinvaalin ehdokasluettelon jakelu ja tiedoksi saattaminen.* Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin maakuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmien jakelusta ja pitämisestä yleisön saatavana. Maakuntavaalien ehdokaslistojen yhdistelmää jaettaisiin vain kyseisen sote-maakunnan alueella. Muissa sote-maakunnissa ja ulkomailta käytettäisiin 43 §:n 4 momentissa tarkoitettua, samat tiedot sisältävää tulostetta ehdokasrekisteristä.

57 §. *Ennakköäänestyksen aloittaminen ennakköäänestyspaikassa.* Pykälän 3 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

58 §. *Äänestäminen ennakköäänestyksessä.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

64 §. *Vaalikuorten toimittaminen vaalipiirilautakunnalle.* Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin siten, että siinä lueteltaisiin ne vaalit, joissa vaalikuoret toimitetaan vaalipiirilautakunnalle.

76 §. *Äänestäminen vaalipäivänä.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

81 §. *Äänestyslippujen ja vaalipöytäkirjan toimittaminen vaalilautakunnista.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

84 §. Tuloksen laskennasta vastaavat viranomaiset. Pykälän 2 kohtaan lisättäisiin, että maakuntavaalien ennakkoäänestyksessä annettujen äänestyslippujen laskennasta ja vaalipäivän äänestyksessä annettujen äänestyslippujen tarkastuslaskennasta vastaisi kunnan keskusvaalilautakunta. Jäljempänä uudessa 143 l §:ssä säädettäisiin tarkemmin maakuntavaalien tuloksen laskennasta ja vahvistamisesta. Ääntenlaskennan määräämistä nimenomaan kunnan keskusvaalilautakunnan tehtäväksi voidaan perustella tarkoituksenmukaisuusnäkökohdilla: Keskusvaalilautakunnalla olisi jo valmiiksi kuntavaalien äänestyslippujen laskentaa varten laskentahenkilöstö. Ennakkoäänestyksen hyväksytyjä vaalikuoria ei tarvitsisi vaaliviikon-loppuna toimittaa kunnasta enää muualle. Vaalilautakunnat voisivat vaalipäivän iltana viedä sekä maakuntavaalien että kuntavaalien vaalipäivän äänestysliput samalle viranomaiselle. Koska kunnissa olisi laskettavia äänestyslippuja näin ollen arviolta kaksi kertaa tavanomainen määrä, vaalien tuloslaskenta saattaisi edetä totuttua hitaammin. Vuosina 2004 ja 2008 toimitettujen Kainuun maakuntavaalien kokemusten valossa merkittäviä viivästyksiä vaalien tuloksen selville saamisessa ei lähtökohtaisesti ole odotettavissa. Realistista on kuitenkin ennustaa, että suurissa kaupungeissa sekä maakuntavaalien että kuntavaalien alustavan tuloksen valmistuminen vaalipäivän iltana tulee hidastumaan nykyisestä aikataulusta.

86 §. Ennakkoäänien ja kirjeäänien laskenta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä aiennettaisiin kahdella tunnilla sitä ajankohtaa, jolloin ennakkoäänien ja niihin sisältyvien kirjeäänien laskennasta vastaavat viranomaiset (valtiollisissa vaaleissa vaalipiirilautakunta ja maakuntavaaleissa ja kuntavaaleissa kunnan keskusvaalilautakunta), voivat aikaisintaan aloittaa ennakkoäänien laskennan. Voimassa olevan lain mukaan aikaisin mahdollinen ajankohta on vaalipäivänä klo 12. Tavoitteena on ollut, että ennakkoäänestyksen tulos olisi tallennettu vaalietietojärjestelmän laskentajärjestelmään klo 20 mennessä, jotta se voitaisiin julkistaa heti vaalihuoneistojen sulkeuduttua.

Ennakkoäänien määrät ovat viime vuosina kasvaneet. Esimerkiksi vuoden 2019 eduskuntavaaleissa kotimaassa äänesti ennakkoon jo yhteensä 1 555 387 äänestäjää, mikä on 50,7 % kaikista kotimaassa äänestäneistä. Ennakkoäänien määrät suurimmissa vaalipiireissä alkavat olla jo niin suuria, että niissä laskenta ei pääsääntöisesti valmistu edellä sanottuun tavoiteaikaan mennessä. Esimerkiksi suurimmassa vaalipiirissä Uudellamaalla ennakkoäänien määrä vuoden 2015 eduskuntavaaleissa oli 206 286 ja vuoden 2019 eduskuntavaaleissa 240 235. Laskentajärjestelyisään vaalipiirilautakunnat joutuvat huomioimaan paitsi tarvittavan laskentahenkilöstön, myös sellaiset laskentatilat, joissa laskennan asianmukainen valvonta on käytännössä mahdollista ja joissa laskentaan liittyvä logistiikka on toimivaa. Näin ollen pelkkä henkilöstön tai tilojen lisääminen on mahdollista vain tiettyyn rajaan saakka. Lisäksi on huomattava, että vaalivarmuuden periaate edellyttää, että laskenta suoritetaan kaikissa tilanteissa ehdottoman huolellisesti.

Kuntavaaleissa ennakkoäänien laskentaan kunkohtaisesti, joten laskettavat äänimäärät ovat selvästi valtiollisia vaaleja pienemmät. Kuitenkin Helsingin kaupungissa laskettavia ennakkoääniä oli vuoden 2017 kuntavaaleissa 125 091. Tässä esityksessä ehdotetaan, että kuntien keskusvaalilautakunnat huolehtisivat samanaikaisesti toimitettavien maakuntavaalien ja kuntavaalien ääntenlaskennasta. Käytännössä tämä siis tarkoittaisi, että laskettavat äänimäärät kaksinkertaistuisivat siitä, mitä ne ovat kuntavaaleissa tähän asti olleet. Tästä johtuen myös keskusvaalilautakunnat tarvitsevat lisää laskenta-aikaa.

Edellä sanotuista syistä pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ennakkoäänien ja niihin sisältyvien kirjeäänien laskennasta vastaava viranomaisellinen voisi aloittaa laskennan

aikaisintaan vaalipäivänä klo 10. Ennakoäänten laskennan aloittamisessa ennen kuin vaalihuoneistot klo 20 sulkeutuvat on kriittistä se, että laskennan tietoja ei saa tulla julki vaalipäivän äänestyksen ollessa vielä käynnissä, koska julkitulleet tiedot saattaisivat vaikuttaa vaalipäivän äänestäjien äänestysvalintoihin ja muutoinkin vähentää äänestäjien vaaleja kohtaan tuntemaa luottamusta. Tästä syystä 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta siitä, että laskentaa suorittavan lautakunnan on tehokkaasti huolehdittava siitä, ettei mitään laskennan tietoja välity laskentatilan ulkopuolelle ennen vaalihuoneistojen sulkeutumista klo 20. Tämä ei luonnollisesti koskisi vaalitietojärjestelmän laskentajärjestelmään syötettäviä tulostietoja. Vaatimus tarkoittaisi käytännössä, että laskentahenkilöstö ei saa poistua laskentatilasta ennen sanottua ajankohdtaa ja lisäksi sitä, että laskentahenkilöstön kaikenlaiset mahdollisuudet viestiä edes osittaisia laskentatietoja laskentatilan ulkopuolelle estetään esimerkiksi keräämällä heiltä matkapuhelimet pois. Pienissä kunnissa, joissa lasketavaa on vähän, keskusvaalilautakunta voisi luonnollisesti edelleen aloittaa laskennan jonain myöhempänä kellonaikana, jotta laskijoille ei synny ns. luppoaikaa laskennan tultua valmiiksi ennen kello 20:tä.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan siirrettävän voimassa olevassa 1 momentissa olevat säännökset laskennan käytännön suorittamisesta. Pykälän 3 ja 4 momentit olisivat asiallisesti samat kuin voimassa olevan pykälän 2 ja 3 momentit.

93 §. Varavaltuutetut. Pykälään tehtäisiin kuntalaista (410/2015) johtuva tekninen tarkistus.

96 §. Presidentinvaalia, maakuntavaaleja ja europarlamenttivaaleja koskevat säännökset. Pykälän otsikkoon ja itse pykälään lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

101 §. Valitusoikeus ja valitusperusteet. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin, että valitusoikeus maakuntavaaleissa olisi asianomaisessa sote-maakunnassa äänioikeutetulla ja sote-maakunnan jäsenellä.

103 §. Valitusviranomaisen päätös. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta sote-maakunnasta ja 2 momenttiin maininta maakuntavaalilautakunnasta.

104 §. Päätöksen tiedoksianto. Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksiannosta maakuntavaaleissa. Samalla ajanmukaistettaisiin pieneltä osin pykälän 3 momenttia, jossa säädetään vastaavasta tiedoksiannosta kuntavaaleissa.

105 §. Jatkovalitus. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin, että valitusoikeus hallinto-oikeuden päätökseen, jolla vaalien tulos on määrätty oikaistavaksi tai vaalit uusittaviksi, olisi maakuntavaaleissa myös sote-maakuntahallituksella. Momentin loppua muutettaisiin viittaamalla 104 §:ssä tarkoitettuun tiedoksiantoon.

106 §. Valituksen johdosta uusittavat vaalit. Pykälän 1 momentin 2 kohtaan lisättäisiin ensinnäkin, että uusittavien maakuntavaalien vaalipäivästä määräisi maakuntavaalilautakunta ja toiseksi, koskien myös kuntavaaleja, että vaalipäivän tulee olla viimeistään ensimmäisenä sunnuntaina 90 päivän kuluttua siitä, kun valitusviranomaisen päätös on saanut lainvoiman. Jälkimmäistä muutosta perustellaan sillä, että uusittavat vaalit tulisi toimittaa mahdollisimman nopeasti, jotta sote-maakunnan tai kunnan tavanomainen toiminta häiriintyisi mahdollisimman vähän. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaalilautakunnasta, 3 momenttiin maininta sote-maakunnasta ja 5 momenttiin maininta sote-maakuntavaltuustosta.

10 a luku. Maakuntavaalit. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi maakuntavaaleja varten oma lukunsa, johon koottaisiin näiden vaalien vaalikohtaiset säännökset vastaavalla tavalla kuin eduskuntavaaleista (luku 9), presidentinvaalista (luku 10), kuntavaaleista (luku 11) ja euro-parlamenttivaaleista (luku 12).

143 a §. Vaalipäivä. Maakuntavaalit toimitettaisiin säännönmukaisesti vaalivuoden huhtikuun kolmantena sunnuntaina samanaikaisesti kuntavaalien kanssa.

143 b §. Valittavien valtuutettujen määrästä kuuluttaminen. Maakuntavaalilautakunnan tulisi laatia kuulutus siitä, kuinka monta valtuutettua sote-maakunnassa valitaan. Pykälässä säädettäisiin myös kuulutuksen tiedoksi saattamisesta.

143 c §. Oikeus asettaa ehdokkaita. Maakuntavaaleissa ehdokkaita voisivat asettaa sekä puolueet että äänioikeutettujen perustamat valitsijayhdistykset. Puolueet voisivat solmia keskenään vaaliliittoja ja valitsijayhdistykset muodostaa yhteislistoja. Puolue, vaaliliitto tai yhteislista saisi asettaa ehdokkaita enintään valittavien valtuutettujen 1,25 kerrotun määrän. Sama henkilö voisi asettautua vain yhden puolueen tai yhden valitsijayhdistyksen ehdokkaaksi.

143 d §. Puolueiden ehdokkaiden asettaminen. Puolueen ehdokkaat sote-maakunnassa asettaisi puolueen keskusorganisaation maakuntavaalilautakunnalle ilmoittama puolueen henkilöjäseniä sote-maakunnassa edustava yhdistys. Tällainen yhdistys voisi olla esimerkiksi puolueen piiri-järjestö tai jokin sote-maakunnassa toimiva muu paikallisjärjestö.

143 e §. Valitsijayhdistyksen perustaminen. Valitsijayhdistyksen voisi perustaa vähintään 50 sote-maakunnassa kotikunnan omaavaa äänioikeutettua henkilöä. Valitsijayhdistyksen vähimmäiskannattajamäärän olisi maakuntavaaleissa kohtuullista olla yhtäältä selvästi korkeampi kuin kuntavaaleissa (10), mutta toisaalta myös selvästi alhaisempi kuin eduskuntavaaleissa (100).

143 f §. Vaaliasiamiehet. Maakuntavaalien vaaliasiamiehiä koskeva sääntely olisi samantapainen kuin muissakin vaaleissa (120, 131, 151 ja 170 §:t). Valtiollisiin vaaleihin säädettyä velvollisuutta ilmoittaa vaaliasiamiehen nimi etukäteen ehdokashakemukset käsittelevälle viranomaiselle ei ole tarpeen ulottaa maakuntavaaleihin.

143 g §. Ehdokashakemuksen jättäminen. Puolueen, yhteislistan tai valitsijayhdistyksen vaaliasiamiehen tulisi tehdä ehdokashakemus maakuntavaalilautakunnalle samana ajankohtana kuin muissakin vaaleissa eli viimeistään 40. päivänä ennen vaalipäivää ennen kello 16.

143 h §. Puolueen ehdokashakemus. Pykälässä säädettäisiin puolueen ehdokashakemuksen sisällöstä saman tyypisesti kuin muissakin vaaleissa.

143 i §. Ilmoitus vaaliliitosta. Pykälässä säädettäisiin vaaliliitosta tehtävästä ilmoituksesta saman tyypisesti kuin muissakin vaaleissa.

143 j §. Valitsijayhdistyksen ehdokashakemus. Pykälässä säädettäisiin valitsijayhdistyksen ehdokashakemuksen sisällöstä saman tyypisesti kuin muissakin vaaleissa.

143 k §. Ilmoitus yhteislistasta. Pykälässä säädettäisiin yhteislistasta tehtävästä ilmoituksesta saman tyypisesti kuin muissakin vaaleissa.

1431 §. Vaalien tuloksen vahvistaminen. Pykälässä säädettäisiin maakuntavaalien tuloksen vahvistamiseen liittyvästä menettelystä, joka olisi soveltuvin osin vastaava kuin mitä euro-parlamenttivaaleissa noudatetaan (178 ja 179 §). Sote-maakunnan kunkin kunnan keskusvaalilautakunta laskisi kunnassa annetut maakuntavaalien ennakoäänet ja suorittaisi maa-kuntavaalien vaalipäivän äänten tarkastuslaskennan (ks. ehdotukset edellä 84 §:n kohdalla). Keskusvaalilautakunta vahvistaisi kullekin ehdokkaalle sekä kullekin puolueelle, vaaliliitolle ja yhteislistalle kunnassa annetut äänet ja ilmoittaisi ne sekä äänten kokonaismäärän ja mitättömien äänten määrän viipymättä maakuntavaalilautakunnalle oikeusministeriön määräämällä tavalla. Kukin keskusvaalilautakunta soveltaisi itsenäisesti 85 §:n sääntelyä äänestyslipun mitättömyysperusteista. Oikeusministeriö antaisi keskusvaalilautakunnille nykyiseen tapaan mitättömyysperusteista oman toimivaltansa puitteissa ohjeistusta, joka sisältäisi muun muassa selostuksen asiaan liittyvästä oikeuskäytännöstä.

Saatuaan vahvistetut äänimäärät kaikilta keskusvaalilautakunnilta maakuntavaalilautakunta viipymättä vahvistaisi maakuntavaalien tuloksen koko sote-maakunnassa noudattaen, mitä vertauslukujen laskemisesta, arvan käytöstä ja vaalien tuloksen määräämisestä 88–91 §:ssä säädetään. Maakuntavaalien tulos määräytyisi samojen perusteiden mukaisesti kuin eduskuntavaaleissa, kuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa (d'Hondtin laskentamenetelmä).

Vahvistettuaan tuloksen maakuntavaalilautakunnan tulisi viipymättä julkaista tuloksen sisältävä pöytäkirja valitusosoituksineen seitsemän päivän ajan siten kuin sote-maakunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi, antaa luettelo valtuutetuiksi valituista ja varavaltuutetuiksi määräytyistä sote-maakuntavaltuustolle ja tiedotettava luettelosta siten kuin sote-maakunnan ilmoitukset saatetaan tiedoksi sekä antaa tieto vaalien tuloksesta oikeusministeriölle sen määräämällä tavalla.

143 m §. Varavaltuutetut. Sote-maakuntavaltuutetuille valittaisiin varavaltuutetut siten kuin sote-maakuntalain 25 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi. Jos sote-maakuntavaltuuston toimikauden aikana varavaltuutettujen määrä jäisi vajaaksi, maakuntavaalilautakunnan olisi valtuuston puheenjohtajan pyynnöstä määrättävä uusia varavaltuutettuja. Jos ei kaikkia varavaltuutetun toimia saataisi täytettyä, jäisi niiden määrä vajaaksi.

144 §. Vaalipäivä. Koska maakuntavaalien vaalipäivää koskevassa pykälässä 143 a § ehdotetaan mainittavaksi, että maakuntavaalit toimitetaan samanaikaisesti kuntavaalien kanssa, ehdotetaan yhdenmukaisuuden vuoksi lisättäväksi myös kuntavaalien vaalipäivää koskevaan pykälään vastaava sääntely uudeksi 2 momentiksi.

184 §. Vaaliasiamiesten ja vaalitarkkailijoiden läsnäolo-oikeus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta vaaliasiamiesten läsnäolo-oikeudesta maakuntavaalilautakunnan kokouksissa.

185 §. Vaaliviranomaisen rikosoikeudellinen vastuu. Vaaliviranomaisen rikosoikeudellisen vastuun piiriin ehdotetaan lisättäväksi myös maakuntavaalilautakunnan jäsenet ja sen henkilöstö.

188 §. Kustannusten jako vaaliviranomaisten välillä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan sote-maakunta vastaisi maakuntavaalilautakunnan toiminnasta aiheutuvista kustannuksista. Lisäksi pykälän 3 momenttia täsmennettäisiin, nykyistä sääntelyä muuttamatta siten, että siinä lueteltaisiin nimeltä ne vaalit, joissa oikeusministeriö suorittaa kunnille ns. kuntakorvauksen. Momentin loppuun ehdotetaan myös lisättäväksi maininta, jonka mukaan

maakuntavaaleissa sote-maakunta korvaa kunnalle ne kustannukset, jotka aiheutuvat kunnalle pelkästään maakuntavaaleista. Tällaisia kustannuksia voisi syntyä esimerkiksi, jos kunnan keskusvaalilautakunta palkkaa merkittävässä määrin ylimääräistä laskentahenkilökuntaa maakuntavaalien äänestyslippujen laskentaa varten. Maakuntavaaleista kunnalle aiheutuvat lisäkustannukset lienevät kuitenkin käytännössä vähäisiä. Korvaus suoritettaisiin kunnalle sen esittämän laskun mukaisena.

7.38 Puoluelaki

8 §. *Tuki puolueelle ja puolueyhdistykselle.* Pykälän 2 momentin 6 kohtaan lisättäisiin maininta sote-maakunnasta. Laissa tarkoitettuna tukena ei pidettäisi sote-maakunnan talousarvioon perustuvaa avustusta puolueelle ja puolueyhdistykselle.

8 a §. *Tuki puolueen lähiyhteisölle.* Pykälän 2 momentin 6 kohtaan lisättäisiin maininta sote-maakunnasta. Laissa tarkoitettuna tukena ei pidettäisi sote-maakunnan talousarvioon perustuvaa avustusta puolueen lähiyhteisölle.

8 b §. *Tukea koskevat rajoitukset.* Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin maininnat sote-maakunnasta ja sote-maakuntayhtymästä. Puolue, puolueyhdistys ja puolueen lähiyhteisö eivät saisi ottaa vastaan tukea sote-maakunnalta, sote-maakunnan liikelaitokselta eikä sote-maakunnan määräysvallassa olevalta yhtiöltä.

9 b §. *Ilmoitettavat tiedot vaalikampanjan kuluista ja rahoituksesta.* Pykälän 1 momentin johdantokappaleeseen lisättäisiin, että samanaikaisesti toimitettavien maakuntavaalien ja kuntavaalien osalta puolue tekisi yhden ilmoituksen koskien molempien vaalien kuluja ja rahoitusta. Momentin 2 kohtaan lisättäisiin myös maininta sote-maakunnan talousarvioon perustuvasta avustuksesta yhtenä ilmoitettavana ja eriteltävänä tietona.

10 §. *Tasapuolisuusvaatimus.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta sote-maakunnasta ja sote-maakuntayhtymästä. Sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranomaisten sekä niiden määräysvallassa olevien yhteisöjen ja laitosten on kohdeltava kaikkia puolueita tasapuolisesti ja yhdenmukaisia perusteita noudattaen.

7.39 Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta

1 §. *Lain soveltamisala ja tarkoitus.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta maakunta-vaaleista.

4 §. *Ehdokkaan vaalirahoituksen rajoitukset.* Pykälän 2, 4 ja 5 momenttiin lisättäisiin maininnat maakuntavaaleista sekä sote-maakunnasta ja sote-maakuntayhtymästä. Maakuntavaalien ehdokas ei saisi ottaa vastaan tukea samalta tukijalta enempää kuin 6000 euroa. Raja olisi sama kuin eduskuntavaaleissa. Ehdokas ei saisi ottaa vastaan tukea sote-maakunnalta, sote-maakunnan liikelaitokselta eikä sote-maakunnan määräysvallassa olevalta yhtiöltä. Yksityishenkilön nimeä ei saisi ilman hänen suostumustaan julkistaa vaalikampanjaan kuuluvan maksullisen mainoksen maksajana, jos hänen maksamansa mainoksen arvo olisi maakuntavaaleissa pienempi kuin 1500 euroa.

5 §. Ilmoitusvelvollisuus. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin 3 kohdaksi, että velvollinen tekemään vaalirahoitusilmoituksen on maakuntavaaleissa sote-maakuntavaltuutetuksi tai varavaltuutetuksi valittu. Pykälään lisättäisiin myös uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin, että henkilö, joka on ehdokkaana samanaikaisesti sekä maakuntavaaleissa että kuntavaaleissa, mutta joka tulisi valituksi vain toisessa näistä vaaleista, olisi ilmoitusvelvollinen koskien molempien vaalien vaalirahoitustaan. Siten esimerkiksi kunnan varavaltuutetuksi valittu ehdokas, joka oli ollut ehdokkaana myös maakuntavaaleissa, mutta ei tullut valituksi niissä vaaleissa, joutuisi tekemään vaalirahoitusilmoituksen koskien sekä kuntavaalikampanjaansa että maakuntavaalikampanjaansa.

6 §. Ilmoitettavat tiedot. Pykälän 1 ja 2 momentteihin lisättäisiin maininnat maakuntavaaleista ja sote-maakunnasta. Erikseen tulisi ilmoittaa tuki ja sen antaja, jos tuen arvo on maa-kuntavaaleissa vähintään 1500 euroa. Lisäksi ehdotetaan, järjestelmän selkeyden vuoksi, lisättäväksi pykälään uusi 6 momentti, jonka mukaan ilmoitusvelvollinen, joka oli ollut ehdokkaana samanaikaisesti sekä maakuntavaaleissa että kuntavaaleissa, antaisi vain yhden vaalirahoitusilmoituksen koskien molempien vaalien vaalirahoitustaan. Tällöin erikseen ilmoitettavan yksittäisen tuen vähimmäisrajana pidettäisiin kuntavaalien vastaavaa rajaa. Siten ehdokas, joka oli ollut ehdokkaana molemmissa sanotuissa vaaleissa, ilmoittaisi erikseen jokaisen yksittäisen tuen, jonka arvo on ollut vähintään 800 euroa riippumatta siitä, kumpaa vaalia varten tuki on hänelle annettu. Valtiontalouden tarkastusvirasto voi 8 §:n 2 momentin nojalla vahvistaa sellaisen ilmoituslomakkeen, jolla on mahdollista antaa samalla kertaa tiedot molempien vaalien vaalirahoituksesta.

9 §. Oikeusministeriön tiedonantotehtävät. Pykälään lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

11 a §. Jälki-ilmoitus. Pykälään lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

12 §. Ilmoitusrekisteri ja sen tietojen julkisuus. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin maininta maakuntavaaleista.

7.40 Laki sote-maakunnissa ja kunnissa toimitettavissa neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä noudatettavasta menettelystä

Lain nimike. Lain nimikettä muutettaisiin niin, että laki koskisi sekä sote-maakunnan että kunnan neuvoa-antavia kansanäänestyksiä.

1 §. Lain soveltamisala. Pykälää muutettaisiin niin, että lakia sovellettaisiin kuntien kansanäänestysten lisäksi myös sote-maakuntien kansanäänestyksiin.

2 §. Kansanäänestyksen ajankohta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininta, että sote-maakunnan kansanäänestys toimitetaan sote-maakuntavaltuuston määräämänä sunnuntaina. Lisäksi momenttia muutettaisiin siten, että sote-maakunnan kansanäänestys tai kunnan kansanäänestys taikka molemmat olisi mahdollista toimittaa maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä. Tämä voisi osaltaan alentaa kansanäänestysten toimittamisen kynnystä, koska vaalien yhteydessä toimitettavan kansanäänestyksen kulut saattaisivat olla sote-maakunnalle tai kunnalle jonkin verran pienemmät kuin jos kansanäänestys järjestettäisiin erillisenä.

Lain rakenteellisena uudistuksena ehdotetaan, että 2 §:ään jätettäisiin vain pykälän nykyisen 1 momentin mukainen sääntely koskien kansanäänestyksen ajankohtaa. Pykälän nykyiset 2 ja 3 momentti ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 2 a §:ään.

2 a §. *Kansanäänestyksen toimittamistapa.* Pykälän 1 momentiksi siirrettäisiin nykyisen 2 §:n 2 momentin sisältö ja sitä laajennettaisiin koskemaan myös sote-maakunnan kansanäänestystä. Sote-maakunnan kansanäänestys toimitettaisiin kunnittain ja äänestysalueittain. Kunnan kansanäänestys toimitettaisiin äänestysalueittain. Kummassakin kansanäänestyksessä kunnan valtuusto voisi kuitenkin päättää, että useammalla äänestysalueella voi olla yhteinen äänestyspaikka.

Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan siirrettäväksi sellaisenaan nykyisen 2 §:n 3 momentin sääntely kirjeäänestyksen käyttämisestä.

Voimassa olevan lain mukaisesti kunnan kansanäänestys toimitetaan aina äänestyspäivän äänestyksenä (klo 9–20) ja sitä ennen kirjeäänestyksenä. Tähän mennessä toimitetuissa kuntien kansanäänestyksissä kirjeäänestystä on käyttänyt keskimäärin noin 80 prosenttia kaikista äänestäneistä. Koska kirjeäänestys on siis jo nyt erittäin suosittu äänestämismuoto, ehdotetaan pykälän 3 momentissa säädettäväksi, että sote-maakunnan kansanäänestyksessä sote-maakuntavaltuusto voisi päättää, että kansanäänestys toimitetaan sote-maakunnassa (sen kaikissa kunnissa) pelkästään kirjeäänestyksenä ja että kunnan kansanäänestyksessä kunnan valtuusto voisi päättää vastaavasti, että kunnan kansanäänestys toimitetaan pelkästään kirjeäänestyksenä. Tällöin äänestyspäivän äänestystä ei järjestettäisi. Olisi kuitenkin järjestelmän selkeyden kannalta perusteltua, että myös pelkästään kirjeäänestyksenä toimitettava kansanäänestys päättyisi samaan aikaan kuin äänestyspäivä (vaalipäivä) yleensä päättyy eli sunnuntaina kello 20. Tätä varten ehdotetaan tässä momentissa säädettäväksi, että kirjeäänestysasiakirjoja voisi 10 §:n mukaisesti palauttaa kunnan keskusvaalilautakunnalle aina äänestyspäiväksi määrättyyn sunnuntaihin kello 20 saakka.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos kansanäänestys toimitetaan samanaikaisesti maakuntavaalien ja kuntavaalien kanssa, 1–3 momentin sääntelyä ei sovelleta, vaan äänestys tapahtuu vaalilain mukaisissa kunnan yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja vaalipäivän äänestyspaikoissa. Valtuusto ei siis tällöin voisi päättää äänestysalueiden yhteisestä äänestyspaikasta eikä kirjeäänestystä voisi käyttää. Pykälässä säädettäisiin vielä erikseen siitä, että ennakkoäänestys sote-maakunnan kansanäänestyksessä voisi tapahtua vain kyseisen sote-maakunnan alueella ja kunnan kansanäänestyksessä vain kyseisen kunnan alueella. Tällä pyrittäisiin vähentämään inhimillisten virhetilanteiden esiintymisriskiä vaalien ja kansanäänestysten teknisessä toimittamisessa. Virheitä, esimerkiksi äänestyslippujen sekoittumista, voisi ilmetä, jos esimerkiksi 10 kuntaa järjestäisi samanaikaisesti kansanäänestyksen maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä ja niiden laatimia äänestyslippuja jaettaisiin kaikkiin yleisiin ennakkoäänestyspaikkoihin kotimaassa ja ulkomailla. Virheet saattaisivat häiritä maakuntavaalien ja kuntavaalien virheetöntä toimitusta. Ehdotus aiheuttaisi sote-maakunnalle tai kunnalle myös vähemmän kustannuksia, kun niiden tarvitsisi huolehtia äänestyslippujen jakelusta vain oman sote-maakunnan tai oman kunnan sisällä. Ehdotus luonnollisesti rajoittaisi niiden äänestysoikeutettujen, jotka olisivat poissa omasta sote-maakunnastaan tai kotikunnastaan koko ennakkoäänestysajan ajan ja myös äänestyspäivänä, mahdollisuuksia osallistua äänestykseen. Toisin kuin vaalit, kansanäänestys on kuitenkin neuvoa-antava, joten ehdotusta ei tältä osin voitane siksi pitää kansalaisten osallistumisoikeuksien merkittävänä heikennyksenä.

2 §. Kansanäänestyksen toimittamispäätös. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin toimittamispäätöksen ajankohdasta. Sote-maakuntavaltuuston tai kunnan valtuuston tulisi päättää kansanäänestyksen toimittamisesta viimeistään 60. päivänä ennen äänestyspäivää. Jos kansanäänestys kuitenkin toimitettaisiin maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä, päätös tulisi tehdä jo viimeistään 90. päivänä ennen äänestyspäivää (vaalipäivää). Pykälän 2 momentissa säädettäisiin nykyiseen tapaan, että valtuuston tulisi toimittamispäätöksessä päättää äänestyksen aiheesta, ajankohdasta (äänestyspäivästä) ja äänestäjille esitettävistä vaihtoehdoista sekä äänestyslipusta. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että valtuuston tulisi viipymättä ilmoittaa päätöksestään oikeusministeriölle ja Digi- ja väestötietovirastolle sekä sote-maakunnan kansanäänestyksessä myös sote-maakunnan kunnille, jotta nämä voisivat välittömästi ryhtyä omalta osaltaan valmistelemaan äänestyksen toimeenpanotehtäviä.

3 §. Kansanäänestysaloitteen tekeminen. Pykälässä säädettäisiin sote-maakuntalain 25 §:ssä ja kuntalain 25 §:ssä tarkoitetun kansanäänestysaloitteen tekemisestä. Aloitteessa olisi yksilöitävä asia, josta äänestys halutaan toimitettavaksi. Aloitteen tekijöiden tulisi aloitteessa allekirjoituksillaan vakuuttaa, että he ovat 15 vuotta täyttäneitä sote-maakunnan tai kunnan asukkaita. Allekirjoitukset voitaisiin kerätä joko paperimuodossa tai sähköisesti tietoverkossa. Paperimuodossa kerättävien allekirjoitusten tulisi olla omakätisiä ja niihin tulisi liittää aloitteen tekijän nimi (nimen selvennys) ja syntymäaika sekä sote-maakunnan kansanäänestyksessä myös kotikunta. Jos allekirjoituksia kerätään sähköisesti tietoverkossa, keräyksessä tulisi käyttää vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetussa laissa (617/2009) tarkoitettua vahvaa sähköistä tunnistamista. Se tarkoittaa, että aloitteen tekijä kirjautuu asianomaiseen tietojärjestelmään käyttäen esimerkiksi sirullista henkilökorttia, verkkopankkitunnuksia tai mobiilivarmennetta. Tällainen vahvan tunnistamisen sisältävä tietojärjestelmä on esimerkiksi oikeusministeriön kuntalaisaloite.fi -palvelun kunnan kansanäänestysaloitteen osio.

4 §. Äänestysviranomaiset. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin, että sote-maakunnan kansanäänestyksessä äänestysviranomaisena toimisi, kunnan äänestysviranomaisten lisäksi, maakuntavaalilautakunta. Jos kansanäänestys määrittäisiin 2 a §:n 3 momentin mukaisesti toimitettavaksi pelkästään kirjeäänestyksenä, äänestyslautakuntia (vaalilautakuntia) ei asetettaisi. Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että jos äänestys on määrätty toimitettavaksi maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä, äänestysviranomaisina kunnassa toimivat vaalilain 13, 15 ja 17 §:ssä tarkoitetut viranomaiset (keskusvaalilautakunta, vaalilautakunta, vaalitoimikunta ja vaalitoimitsijat).

5 §. Äänestysviranomaisen kokoukset. Pykälää ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että siinä säädettäisiin vain äänestysviranomaisen ensimmäisen kokouksen ajankohdasta, joka olisi viimeistään kuukautta ennen äänestyspäivää, ja siitä, että muut kokoukset pidettäisiin sen mukaan, milloin asioiden käsittely sitä vaatii. Muutoksella ei olisi käytännön vaikutuksia nykytilaan, koska viranomaisen olisi joka tapauksessa kokoonnuttava muun muassa kirjeäänestysasiakirjojen lähettämistä, saapuneiden kirjeäänestysasiakirjojen tarkastamista sekä tuloksen laske- mista ja vahvistamista varten. Pykälän 1 momentti koskisi maakuntavaalilautakuntaa ja kunnan keskusvaalilautakuntaa sote-maakunnan kansanäänestyksessä ja 2 momentti pelkästään kunnan keskusvaalilautakuntaa kunnan kansanäänestyksessä.

6 §. Tiedottaminen kansanäänestyksestä. Pykälää täydennettäisiin siten, että sote-maakunnan kansanäänestyksessä maakuntavaalilautakunnan ja kuntien keskusvaalilautakuntien tulisi sopia tarkoituksenmukaisesta tavasta saattaa yleisesti tiedoksi kansanäänestyksen aihe, ajankohta, äänestysmenettely sekä äänestyksen kohteena olevat vaihtoehdot hyvissä ajoin ennen äänestystä.

Kunnan kansanäänestyksessä tiedottamisvastuu olisi kunnan keskusvaalilautakunnalla. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi kunnan keskusvaalilautakunnan velvollisuus tiedottaa kansanäänestyksen järjestämisestä oikeusministeriötä, koska ministeriön tiedonsaannista säädettäisiin jo 3 §:n 3 momentissa.

7 §. Äänestysoikeusrekisteri. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi kunnanhallituksen velvollisuus ilmoittaa Digi- ja väestötietovirastolle kansanäänestyksen toimittamisesta, koska viraston tiedonsaannista säädettäisiin jo 3 §:n 3 momentissa. Samalla ehdotetaan, että ilmoituksen siitä, haluaako kunta äänestysoikeusrekisteriin otettavat tiedot käyttöönsä konekielellisenä vai paperitulosteena, tekisi Digi- ja väestötietovirastolle kunnanhallituksen sijasta kunnan keskusvaalilautakunta viimeistään 55. päivänä ennen äänestyspäivää. Sote-maakunnan kansanäänestyksessä eri kunnilla voisi siten olla käytössään erimuotoiset äänestysoikeusrekisterit. Pykälän 4 momentiksi ehdotetaan lisättäväksi selventävä maininta siitä, että maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä toimitettavassa sote-maakunnan tai kunnan kansanäänestyksessä äänestysoikeusrekisterinä käytettäisiin kyseisten vaalien äänioikeusrekisteriä, johon lisättäisiin asianomaiset äänestysoikeudet.

8 a §. Äänestysasiakirjojen laatiminen ja toimittaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan kansanäänestyksessä käytettävät äänestysliput valmistuttaisi ja äänestysohjeet laatisi maakuntavaalilautakunta. Tällä varmistettaisiin se, että äänestysliput ja äänestysohjeet olisivat samat kaikille sote-maakunnan äänestysoikeutetuille. Äänestysohjeissa selostettaisiin äänestyksen aihe ja äänestyksen tekninen suorittaminen sen mukaisina kuin valtuusto on niistä 3 §:n nojalla päättänyt.

Äänestyslippujen ja äänestysohjeiden jakelu sote-maakunnan kansanäänestyksessä ehdotetaan toimitettavaksi siten, että maakuntavaalilautakunta lähettäisi liput ja ohjeet (esimerkiksi suoraan käyttämästään painotalosta) kuntien keskusvaalilautakunnille, jotka sitten liittäisivät siihen muut kirjeäänestysasiakirjat (lähetekirje, vaalikuori, lähetekuori) kuin myös mahdolliset omat äänestysohjeensa ja lähettäisivät kaikki asiakirjat 9 §:n mukaisesti äänestysoikeutetuille. Mahdollista olisi sekin, että maakuntavaalilautakunta ja kuntien keskusvaalilautakunnat sopisivat, että maakuntavaalilautakunnan käyttämä painotalo lähettäisi kaikki kirjeäänestysasiakirjat suoraan äänestysoikeutetuille, mutta asiakirjojen lähettäjäksi merkittäisiin kunnan keskusvaalilautakunta. Äänestysoikeutettujen osoitetiedot ovat saatavissa Digi- ja väestötietovirastosta. Jos sote-maakunnan kansanäänestyksessä kirjeäänestysasiakirjat lähetettäisiinkin keskitetysti, kunnan keskusvaalilautakunta voisi tarvittaessa niiden lisäksi lähettää oman kuntansa äänestysoikeutetuille omia ohjeitaan myös erikseen. Jos sote-maakunnan kansanäänestys toimitettaisiin maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä, maakuntavaalilautakunta toimittaisi äänestysliput kuntien keskusvaalilautakunnille jaettaviksi edelleen äänestyspaikoille.

Pykälän 2 ja 3 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi voimassa olevan lain 16 §:n 1 momentin pääasiallinen sisältö tähän kohtaan luontevammin sopivana. Kunnan kansanäänestyksessä asiakirjat laatisi ja valmistuttaisi äänestysoikeutetuille kunnan keskusvaalilautakunta.

9 §. Kirjeäänestysasiakirjojen lähettäminen. Pykälän 1 momenttia täsmennettäisiin niin, että pykälää voitaisiin soveltaa myös sote-maakunnan kansanäänestyksessä. Asiakirjojen lähettämisvaihtoehtoja sote-maakunnan kansanäänestyksessä on selostettu jo 8 a §:n perustelujen kohdalla. Pykälän 3 momentiksi lisättäisiin maininta, että jos kansanäänestys toimitettaisiin maakuntavaalien ja kuntavaalien yhteydessä, maakuntavaalilautakunnan tai kunnan keskusvaalilautakunnan tarvitsisi lähettää suoraan äänestäjille vain äänestysohjeet.

10 §. Äänestäminen ja kirjeäänestysasiakirjojen palauttaminen. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että kunnille annettaisiin harkintavaltaa sen suhteen, milloin äänestäjien palauttamien kirjeäänestysasiakirjojen tulisi viimeistään olla kunnan keskusvaalilautakunnan hallussa. Kunta määräisi palautuksen määräajan ja ilmoittaisi sen äänestysohjeissaan. Ajankohta voisi olla aikaisintaan äänestyspäivää edeltävä keskiviikko kello 18 ja viimeistään äänestyspäivää edeltävä perjantai kello 18. Voimassa olevassa laissa viimeinen palautusajankohta on aina (vaalilain mukainen) äänestyspäivää edeltävä perjantai kello 19. Tuo ajankohta on kuitenkin käytännössä osoittautunut erityisesti suurille kunnille hyvin haasteelliseksi, koska sen ja äänestyspäivän äänestyksen alkamisen väliin jää aikaa vain 37 tuntia. Jotta äänestyspäivän äänestys voitaisiin toimittaa ajantasaisilla äänestysluetteloilla, tulee sanotussa ajassa kaikki kirjeitse äänestäneet poistaa äänestysluetteloista, mikä on suurissa kunnissa erittäin haastavaa. Ehdotuksella pyrittäisiin antamaan kunnille lisää aikaa äänestysluettelomerkintöjen tekemiseen. Äänestysluettelomerkintöjä ei kuitenkaan tarvitsisi tehdä samanlaisella kiireellä, jos kansanäänestys toimitettaisiin pelkkänä kirjeäänestyksenä 2 a §:n 3 momentissa ehdotetun mukaisesti. Tällöinhän äänestysluetteloita ei tarvitse tehdä äänestyspäivää varten, vaan kirjeitse äänestäneiden merkinnät äänestysluetteloon voidaan tehdä sitä mukaan kun kirjeäänestysasiakirjoja tarkastetaan. Edellä 2 a §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että pelkästään kirjeäänestyksenä toimitettavassa kansanäänestyksessä kirjeäänestysasiakirjoja voisi palauttaa kunnan keskusvaalilautakunnalle aina äänestyspäiväksi määrätyn sunnuntain kello 20:een saakka, mihin ehdotetaan tämän pykälän 2 momentissa vielä viitattavan.

11 §. Kirjeäänestyksessä annettujen äänestyslippujen leimaaminen. Kansanäänestyksen äänestyspäivän äänestyksessä annetut äänestysliput leimataan samalla tavalla kuin vaaleissakin. Kirjeäänestyksessä annetut äänestysliput on voimassa olevan lain 11 §:n mukaan leimattava heti kun ne on otettu ulos vaalikuorista. Leimaaminen on tarpeen siksi, että siten kaikki kansanäänestyksessä annetut äänestysliput ovat leiman suhteen samanlaisia, mikä vahventaa äänestysvalaisuuden toteutumista. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin, että äänestyslippuja ei ole tarpeen enää jälkikäteen leimata, jos sote-maakunnan tai kunnan kansanäänestys toimitetaan 2 a §:n 3 momentissa ehdotetun mukaisesti pelkästään kirjeäänestyksenä. Tällöinhän kaikki liput ovat leimaamattomia ja siltä osin siis samanlaisia eikä niiden jälkikäteistä leimaamista voitane pitää tarkoituksenmukaisena.

12 §. Äänestyslipun mitättömyysperusteet. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan lisättäisiin maininta sote-maakunnasta ja 4 kohtaan maininta siitä, ettei leimaamaton äänestyslippu ole mitätön silloin, jos kansanäänestys on toimitettu pelkästään kirjeäänestyksenä eikä mitään äänestyslippua ole siitä johtuen leimattu (ks. perustelut 11 §:n kohdalla).

13 §. Ääntenlaskenta ja tuloksen vahvistaminen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sote-maakunnan kansanäänestyksen tuloksen laskenta- ja vahvistamismenettelystä. Kunkin kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaisi kansanäänestyksessä annettujen äänten mukaisen tuloksen kunnassa ja ilmoittaisi sen viipymättä ja viimeistään äänestyspäivää seuraavana keskiviikkona maakuntavaalilautakunnalle sen määräämällä tavalla. Saatuaan tulokset kaikilta keskusvaalilautakunnilta maakuntavaalilautakunta yhdistäisi tuloksen sote-maakunnan tulokseksi ja vahvistaisi sen. Pykälän nykyinen sisältö siirrettäisiin 2 ja 3 momenteiksi: Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että kunnan keskusvaalilautakunta vahvistaisi kunnan kansanäänestyksen tuloksen ja 3 momentissa, että kansanäänestyksen tuloksen vahvistamista koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

14 §. Tuloksesta tiedottaminen. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin maininnat maakuntavaalilautakunnasta ja sote-maakunnasta.

15 §. Äänestyslippujen säilyttäminen. Pykälään lisättäisiin otsikko.

16 §. Sinetöinti. Pykälän 1 momentin sisältö siirrettäisiin 8 a §:ään. Jäljelle jäävässä pykälässä korjattaisiin sana vaalilautakunta sanaksi äänestyslautakunta, mikä on kansanäänestyksen viranomaisen oikea nimi 5 §:n mukaan.

17 §. Kustannukset. Kustannusten jaon oikeudenmukaisena lähtökohtana voidaan pitää sitä, että kustannuksista vastaa kokonaisuudessaan se taho, joka päättää kansanäänestyksen toimittamisesta. Siten pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että sote-maakunnan kansanäänestyksestä aiheutuneista kustannuksista vastaisi sote-maakunta. Sote-maakunta myös korvaisi kansanäänestyksestä kunnille aiheutuneet kulut, esimerkiksi kunnan esittämän laskun perusteella. Pykälän 2 momentissa todettaisiin kunnan kansanäänestyksen osalta nykytila eli se, että kustannuksista vastaa kunta.

18 §. Vaalilain soveltaminen. Pykälään lisättäisiin otsikko.

19 §. Tarkemmat määräykset ja ohjeet. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi nykyisen lainvalmistelukäytännön mukaiseksi.

7.41 Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämistä johtuvat välttämättömät muutokset. Lakia tulisi soveltaa sote-maakuntien perustamisesta lähtien myös sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin.

3 §. Lain soveltamisala ja sen rajoitukset. Pykälän 3 momenttia muutettaisiin siten, että kuntia ja kuntayhtymiä koskeva lain 3 luvun soveltamista koskeva rajausta ulotettaisiin koskemaan myös sote-maakuntia ja sote-maakuntayhtymiä. Tällöin lain 3 lukua sovellettaisiin myös sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin ainoastaan niiden hoitaessa laissa säädettyjä tehtäviä.

4 §. Tiedonhallinnan järjestäminen tiedonhallintayksikössä. Pykälän 1 momentin luetteloon tiedonhallintayksiköistä lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä.

7 §. Julkisen hallinnon tiedonhallinnan sekä tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tuottamisen yhteistyö. Pykälän 1 momentissa säädetään valtiovarainministeriön velvollisuudesta huolehtia, että julkisen hallinnon tiedonhallintaa sekä tieto- ja viestintätekniisten palvelujen tuottamista koskevan yhteistyön koordinoitua varten on järjestetty valtion viranomaisten sekä kuntien viranomaisten yhteistyötavat ja –menettelyt. Momenttia muutettaisiin siten, että kyseinen velvollisuus koskisi kuntien ja kuntayhtymien yhteistyötapojen ja –menettelyjen tavoin myös sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien yhteistyötapoja ja –menettelyjä.

10 §. Julkisen hallinnon tiedonhallintalautakunta. Pykälän 1 momentissa säädetään julkisen hallinnon tiedonhallintalautakunnan tehtävistä. Momentin 1 kohtaa täydennettäisiin siten, että lautakunnan tehtävänä olisi myös sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien toiminnan arviointi.

7.42 Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta

Digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Lakia tulisi soveltaa sote-maakuntien perustamisesta lähtien myös sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin.

2 §. Määritelmät. Pykälässä säädetään laissa sovellettavista määritelmistä. Pykälän 1 momentin 5 kohtaa muutettaisiin siten, että viranomaisella tarkoitettaisiin myös sote-maakunnallisia viranomaisia.

7.43 Kirjanpitolaki

Kirjanpitolain 8 luvun 2 §:n 6 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämisestä johtuvat välttämättömät muutokset. Sote-maakunnat noudattaisivat taloushoidossaan kirjanpitolakia. Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston tehtävissä ja nimessä tulisi huomioida sote-maakunnat.

2 §. Kirjanpitolautakunta. Pykälän 6 momentissa säädettäisiin kirjanpitolautakunnan sote-maakunta- ja kuntajaostosta. Momentti säilyisi muutoin sisällöllisesti voimassa olevan lain mukaisena, mutta jaoston nimi muuttuisi sen tehtäväalueen muuttuessa kattamaan myös sote-maakunnat.

7.44 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista

Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä huomioidaan sote-maakuntien perustamisen aiheuttamat muutokset hankintayksiköihin.

5 §. Hankintayksiköt. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin siten, että julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain hankintayksiköksi katsottaisiin myös sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä. Nämä uudet viranomaisyksiköt muodostavat oman hankintayksiköksi katsottavan oikeushenkilönsä. Myös sote-maakuntien liikelaitokset olisivat 1 momentin 1 kohdan mukaisia hankintayksiköitä, sillä ne kuuluvat välittömästi sote-maakuntien organisaatioon. Säännös perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta antaman direktiivin 2014/24/EU 2 artiklan 1 kohdan 1 alakohtaan, jonka mukaan direktiivin soveltamisalaan kuuluvilla hankintaviranomaisilla tarkoitetaan valtion viranomaisia, alue- tai paikallisviranomaisia, julkisoikeudellisia laitoksia sekä yhden tai useamman tällaisen viranomaisen tai julkisoikeudellisen laitoksen muodostamia yhteenliittyviä. Jotta kaikki Suomen alue- ja paikallisviranomaiset olisivat asianmukaisesti direktiivin ja kansallisen hankintalainsäädännön soveltamisalassa, olisi edellä mainitut viranomaiset lisättävä lain hankintayksikkömääritelmään. Muiden sote-maakuntien tai sote-maakuntayhtymien määräysvallassa olevien tai muutoin sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistukseen liittyvien yksiköiden, kuten osakeyhtiöiden, asema hankintayksikköinä määräytyisi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 5 §:n 1 momentissa säädettyjen muiden hankintayksikkömääritelmien kautta. Mikäli näiden osalta hankintayksikön tunnusmerkistö ei täyty, ei julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain säännöksiä sovelletaisi tällaiseen oikeushenkilöön sen tehdessä hankintoja.

7.45 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta

3 §. Määritelmiä. Pykälässä säädetään laissa sovellettavista määritelmistä. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan selkeyden vuoksi otettavaksi nimenomainen maininta siitä, että työntekijänä pidettäisiin myös sitä, joka on virkasuhteessa tai muussa siihen verrattavassa palvelussuhteessa sote-maakuntaan, ja samalla sisällytettäväksi sote-maakunta viranomaisen määritelmään. Pykälässä tarkoitettu muu julkisyhteisö käsittäisi myös sote-maakuntayhtymän.

4 a §. Julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpano. Pykälässä säädetään valtion ja kuntien ja kunnallisen yhteistoiminnan toimielinten kokoonpanosta.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen soveltamisalaan kuuluisivat myös sote-maakuntien toimielimet lukuun ottamatta sote-maakuntavaltuustoja. Lisäksi sote-maakunnan toimielimellä tarkoitettaisiin sote-maakuntayhtymien toimielimiä sekä sote-maakuntien yhteistoimintaa varten perustettavia yhteisiä toimielimiä. Yhteinen toimielin kuuluu tehtävästä vastaavan sote-maakunnan toimielinorganisaatioon.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaannpanosta annettavassa laissa säädettäisiin erikseen naisten ja miesten osuudesta sote-maakuntien väliaikaisessa valmistelutoimielimessä sekä väliaikaisessa HUS-valmisteluryhmässä.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että sen soveltamisalaan lisättäisiin sote-maakuntaenemmistöiset yhtiöt.

Pykälän 3 momentti olisi voimassa olevan lain 3 momentin mukainen.

7.46 Arkistolaki

Arkistolakiin ehdotetaan tehtäväksi sote-maakuntalain säätämistä johtuvat välttämättömät muutokset. Arkistolakia tulisi soveltaa sote-maakuntien perustamisesta lähtien myös sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin.

1 §. Pykälän 1 momentissa säädetään lain soveltamisalasta. Momentti säilyisi muutoin sisällöllisesti voimassa olevan lain mukaisena, mutta 2 kohtaan lisättäisiin sote-maakunnalliset, eli sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän viranomaiset ja toimielimet, sekä 4 kohtaan sote-maakunnan liikelaitokset. Sote-maakunta päättäisi viranomaisorganisaatiostaan ottaen huomioon sote-maakuntalaisia ja muun muassa sote-maakunnan tehtäviä koskevassa lainsäädännössä säädetyt edellytykset.

7.47 Kilpailulaki

Kilpailulain 30 a, 30 c, 30 d ja 33 §:in lisättäisiin viittaukset sote-maakuntiin ja sote-maakuntayhtymiin, jotta kilpailulain kilpailuneutraaliteettisäännökset soveltuisivat yhdenmukaisesti kaikkiin taloudellista toimintaa kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittaviin tahoihin.

30 a §. Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivalta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä sanat, jotta kilpailu- ja kuluttajaviraston toimivalta soveltaa kilpailulain 4 a luvun säännöksiä soveltuisi myös sote-maakuntaan ja sote-maakuntayhtymään tai

niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittamaan taloudelliseen toimintaan. Kilpailulain neutraliteettisäännöt soveltuisivat siten yhdenmukaisesti kunnan, kuntayhtymän, valtion, sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän tai niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittamaan taloudelliseen toimintaan.

Lisäksi pykälän 1 momentin 3 kohtaan lisättäisiin viittaus sote-maakuntalain () 131 §:ssä säädetyn markkinaperusteisen hinnoittelun vaatimukseen. Voimassa olevan lain 3 kohdassa viitataan kuntalain 128 §:ssä säädettyyn markkinaperusteisen hinnoittelun vaatimukseen. Kilpailuja kuluttajavirasto voisi siten jatkossa puuttua myös sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän tai niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittamassa taloudellisessa toiminnassa sovellettuun menettelyyn, joka olisi ristiriidassa sote-maakuntalain () 131 §:ssä säädetyn markkinaperusteisen hinnoittelun vaatimuksen kanssa. Sote-maakuntalain 131 §:ssä säädettäisiin, että sote-maakunnan toimiessa sote-maakuntalain 130 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa kilpailutilanteessa markkinoilla sen on hinnoiteltava toimintansa markkinaperusteisesti.

30 c §. Kiellon, määräyksen tai velvoitteen asettaminen. Pykälään lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä sanat, jotta Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi kieltää myös sote-maakuntaa tai sote-maakuntayhtymää käyttämästä menettelyä tai toiminnan rakennetta tai asettaa menettelyn tai toiminnan jatkamisen edellytykseksi sellaiset velvoitteet, jotka varmistavat tasapuoliset toimintaedellytykset markkinoilla. Myöskään sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän toimintaa ei saisi määrätä kokonaan lopetettavaksi, jos tehtävän suorittaminen perustuisi lain-säädäntöön. Pykälän mukainen kieltäminen, määräys tai velvoite voitaisiin siten asettaa yhdenmukaisesti kunnalle, kuntayhtymälle, valtiolle, sote-maakunnalle ja sote-maakuntayhtymälle.

30 d §. Kirjanpidon eriyttäminen. Kilpailulain 4 a lukuun lisättiin lailla 721/2019 uusi kirjanpidon eriyttämistä koskeva 30 d §, joka koskee kunnan, kuntayhtymän ja valtion sekä niiden määräysvallassa olevien yksiköiden kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittamaa taloudellista toimintaa. Pykälän 1, 4 ja 5 momentteihin esitettäisiin lisättäväksi sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä sanat siten, että pykälä soveltuisi yhdenmukaisesti kunnan, kuntayhtymän, valtion, sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän sekä niiden määräysvallassa olevien yksiköiden kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittamaan taloudelliseen toimintaan.

Voimassa olevan lain 30 d §:ssä säädetään lain 30 a §:ssä tarkoitettujen toimijoiden velvollisuudesta pitää erillistä kirjanpitoa eri toiminnoistaan silloin, kun toimija harjoittaa sekä kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa että muuta toimintaa. Taloudellisen toiminnan käsite on sisällöltään sama kuin lain 30 a §:ssä. Kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvalla toiminnalla puolestaan tarkoitetaan samaa kuin kuntalain 126 §:ssä. Vastaavasti kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvalla toiminnalla tarkoitettaisiin sote-maakuntien ja sote-maakuntayhtymien osalta samaa kuin sote-maakuntalain 129 §:ssä ja yhtiöittämisvelvollisuuden poikkeuksista säädettäisiin sote-maakuntalain 130 §:ssä.

Eriyttämisvelvollisuus koskee myös kuntalain 127 §:n mukaista toimintaa eli toimintaa, jota koskee yhtiöittämisvelvollisuuden poikkeus. Kuntalain mukaan hinnoittelun tulee olla markkinaperusteista, vaikka toimintaa ei poikkeuksen takia olisi tarpeen yhtiöittää. Kirjanpito tulee siten eriyttää kilpailulain perusteella myös tapauksissa, joissa toimintaa ei ole ollut tarpeen yhtiöittää kuntalain yhtiöittämispoikkeuksen takia. Vastaavasti kirjanpito tulisi eriyttää jatkossa kilpailulain perusteella, vaikka toimintaa ei olisi tarpeen yhtiöittää sote-maakuntalain 130 §:n mukaisen yhtiöittämisvelvollisuuden poikkeuksen takia.

Pykälässä säädetään 30 a §:ssä tarkoitetun toimijan kilpailutilanteessa markkinoilla harjoittaman taloudellisen toiminnan eriyttämistä koskevista vähimmäisvaatimuksista. Kuten hallituksen esityksessä 68/2018 vp todetaan, kirjanpidon eriyttäminen ja eriytettyä toimintaa koskevien tietojen laatiminen on toteutettava vähintään 30 d §:ssä säädetyn mukaisesti, ellei muussa lainsäädännössä nimenomaisesti säädetä toisin. Jos muun lainsäädännön nojalla toteutettu toiminnan eriyttäminen ja sitä koskevat tiedot eivät täytä 30 d §:n vaatimuksia, on 30 a §:ssä tarkoitettu julkisyhteisö siten lähtökohtaisesti velvollinen eriyttämään kirjanpidon ja laatimaan eriytettyä toimintaa koskevat tiedot 30 d §:n mukaisesti.

Voimassa olevan lain 30 d §:n 1 momentissa säädetään kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa harjoittavan kunnan, kuntayhtymän valtion taikka niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön velvollisuudesta pitää tästä toiminnastaan erillistä kirjanpitoa. Jatkoksa momentti koski myös sote-maakuntaa, sote-maakuntayhtymää sekä niiden määräysvallassa olevia yksiköitä. Säännöstä sovellettaisiin jatkossa siten myös jokaiseen kilpailutilanteessa markkinoilla taloudellista toimintaa harjoittavaan sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän yksikköön.

Momentissa tarkoitettu kirjanpidon eriyttäminen tulee tehdä yksikkökohtaisesti. Tällä tarkoitetaan sitä, että sote-maakunnan ja sote-maakuntayhtymän sekä niiden määräysvaltaan kuuluvan yksikön tulee eriyttää kirjanpitonsa pykälässä tarkoitetulla tavalla jokaisen kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvaa taloudellista toimintaa harjoittavan yksikkönsä osalta erikseen. Eriytämiselvoitteen tarkempaa sisältöä käsitellään hallituksen esityksen 68/2018 vp 30 d §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että toiminnan tuotot ja kulut tulee esittää tilikausikohtaisena tuloslaskelmana, jonka tulee olla johdettavissa 1 momentissa tarkoitetun toimijan kirjanpidosta ja joka on laadittava kirjanpitolain (1336/1997) tai kyseiseen toimijaan sovellettavien muiden kirjanpitosäännösten mukaisesti. Tämän velvoitteen tarkempaa sisältöä käsitellään hallituksen esityksen 68/2018 vp 30 d §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 4 momentissa säädetään, että Kilpailu- ja kuluttajavirasto valvoo eriyttämisvelvollisuuden noudattamista. Momentissa säädetään, että jos 1 tai 2 momentissa säädetty velvollisuus laiminlyödään, Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi sakon uhalla velvoittaa kunnan, kuntayhtymän tai valtion toimittamaan 1—2 momentissa tarkoitetun eriytetyn kirjanpidon, tuloslaskelman, tilinpäätöksen sekä kuvauksen kustannuslaskennan periaatteista määräämässään ajassa. Momenttiin lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä sanat. Jatkossa Kilpailu- ja kuluttajavirasto voisi sakon uhalla velvoittaa myös sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän toimittamaan eriytetyn kirjanpidon, tuloslaskelman, tilinpäätöksen sekä kuvauksen kustannuslaskennan periaatteista.

Momentin mukainen uhkasakko voitaisiin asettaa ja tuomita maksettavaksi myös sote-maakunnalle tai sote-maakuntayhtymälle. Tämä ei estäisi Kilpailu- ja kuluttajavirastoa neuvottelemasta myös toimintaa harjoittavan sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän määräysvallassa olevan yksikön kanssa 1—2 momentissa säädetyn eriyttämisvelvollisuuden noudattamista koskevien puutteellisuuksien korjaamisesta.

Pykälän 5 momentissa säädetään pienimuotoisen toiminnan rajaamisesta eriyttämisvelvollisuuden ulkopuolelle. Momenttiin lisättäisiin sote-maakunta ja sote-maakuntayhtymä sanat. Mo-

mentin mukaan aiemmissa momenteissa säädettyä ei sovelleta silloin, kun 1 momentissa tarkoitettujen yksiköiden kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvan taloudellisen toiminnan liikevaihto olisi alle 40 000 euroa vuodessa. Pienimuotoisen toiminnan rajaamista koskeva 5 momentti koskisi jatkossa myös sote-maakuntia, sote-maakuntayhtymiä sekä niiden määräysvaltaan kuuluvia yksiköitä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston arvio markkinavaikutuksista tehdään tapauskohtaisesti ja tarvittaessa Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi puuttua kilpailuneutraliteettivajeeseen myös edellä tarkoitettujen liikevaihtorajan alle jäävän toiminnan osalta.

Eriyttämisvelvollisuuden syntymistä arvioitaessa kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvan taloudellisen toiminnan liikevaihto lasketaan pykälän 1 momentissa tarkoitettujen yksiköiden tai sen organisaation, jonka osa edellä pykälän 1 momentissa tarkoitettu yksikkö on, viimeisimmän kokonaisen tilikauden päättämispäivän mukaisena.

Kilpailulain kirjanpidon eriyttämisvelvollisuudella ei ole vaikutusta hankintalain sidosyksikköasemaan ja siihen liittyvään sääntelyyn. Kilpailulain 30 d §:n mukaisen kirjanpidon eriyttämisen raja on alhaisempi kuin hankintalain sidosyksikköaseman säilyttämisen raja. Siten kunnan hankinnat yhtiömuotoiselta sidosyksiköltään jäävät hankintalain ulkopuolelle, mutta sidosyksikköyhtiön tulee eriyttää kirjanpitonsa, jos sen kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvan taloudellisen toiminnan liikevaihto on vuodessa 40 000 euroa tai enemmän. Jatkossa myös sote-maakunnan tai sote-maakuntayhtymän sidosyksikköyhtiön tulisi eriyttää kirjanpitonsa, jos sen kilpailutilanteessa markkinoilla tapahtuvan taloudellisen toiminnan liikevaihto jäisi 40 000 euron rajan alle.

Pykälän 6 momentissa rajataan 30 d §:n soveltamisalan ulkopuolelle sellainen toiminta, johon kilpailulain 30 b § soveltuu. Kirjanpidon eriyttämisvelvollisuutta koskevaa pykälää ei siten sovelleta toimintaan, johon lain neutraliteettisääntelyn soveltamisalapoikkeuksia koskeva 30 b § soveltuu. Kilpailulain mukaisen kirjanpidon eriyttämisvelvollisuuden soveltamisalan ulkopuolelle rajautuisi siten jatkossa myös sote-maakunnan, sote-maakuntayhtymän tai niiden määräysvallassa olevan yksikön sellainen toiminta, johon kilpailulain 30 b § soveltuu.

33 §. Tietojenantovelvollisuus. Pykälään esitettäisiin lisättäväksi elinkeinonharjoittajan, elinkeinonharjoittajien yhteenliittymän, hankintayksiköiden, kunnan, kuntayhtymän ja valtion sekä niiden määräysvallassa olevien yksiköiden lisäksi sote-maakunta, sote-maakuntayhtymä sekä niiden määräysvallassa olevat yksiköt. Jatkossa myös sote-maakunnat, sote-maakuntayhtymät ja niiden määräysvallassa olevat yksiköt olisivat velvollisia Kilpailu- ja kuluttajaviraston kehoituksesta antamaan salassapitosäännösten estämättä virastolle kaikki kilpailunrajoituksen sisällön, tarkoituksen ja vaikutuksen sekä kilpailuolosuhteiden selvittämiseksi ja 4 luvussa tarkoitettua yrityskaupan sekä 4 a luvussa tarkoitettua menettelyn, rakenteen ja niiden vaikutusten arvioimiseksi tarpeelliset tiedot ja asiakirjat.

7.48 Laki valtiontalouden tarkastusvirastosta

2 §. Tarkastusoikeus. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin sote-uudistuksesta johtuvat tarkastusviraston tarkastusoikeutta koskevat muutokset. Momenttiin lisättäväksi ehdotettavan uuden 2 a kohdan mukaan tarkastusvirastolla olisi oikeus tarkastaa sote-maakuntien sekä sote-maakuntalain 4 §:ssä tarkoitettujen sote-maakuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen ja säätiöiden taloudenhoidon laillisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Tarkastusvirastolla olisi lisäksi oikeus tarkastaa sote-maakuntalain 4 §:ssä tarkoitettuja sellaisia muita yhteisöjä, säätiöitä ja laitoksia, joissa

sote-maakunta yhdessä yhden tai useamman sote-maakunnan, yhden tai useamman kunnan tai valtion kanssa käyttää määräysvaltaa.

Sote-maakunnan toiminnan kattava tarkastusoikeus olisi tarkoitettu laajaksi. Tarkastusoikeus kattaisi ensinnäkin sote-maakuntalaissa tarkoitettua sote-maakuntakonsernin eli kunkin sote-maakunnan ja sen määräysvallassa joko suoraan tai välilyhteisöjen tai -säätiöiden välityksellä olevat yhteisöt ja säätiöt. Tällaisia sote-maakuntakonserniin kuuluvia yhteisöjä olisivat esimerkiksi sote-maakuntayhtymät sekä sote-maakunnalle palveluja tuottavat sote-maakuntien yhtiöt riippumatta siitä, toimivatko ne yleisesti markkinoilla vai eivät.

Tarkastusviraston tarkastusoikeus kattaisi myös yhden tai useamman sote-maakunnan yhteisessä määräysvallassa olevia yhteisöjä ja säätiöitä, joissa sote-maakunnalla ei ole määräysvaltaa. Kyse voisi olla esimerkiksi sote-maakuntien yhteisistä yhtiöistä. Tarkastusoikeus kattaisi myös sellaiset yhteisöt ja säätiöt, joissa sote-maakunta yhdessä valtion tai yhden tai useamman kunnan kanssa käyttäisi määräysvaltaa.

Tarkastusviraston tarkastusoikeus kattaisi edellä mainittuja tahoja koskevan taloudenhoidon laillisuuden tarkastuksen lisäksi toiminnan ja taloudenhoidon tarkoituksenmukaisuuden tarkastuksen. Tämä olisi perusteltua ottaen huomioon valtion rahoitusvastuu sote-maakuntien järjestämisvastuulla olevista palveluista sekä palvelujen merkitys perusoikeuksien toteutumisen kannalta. Sote-maakuntien toiminta muodostaisi merkittävän osan rahoituksellisesti valtion vastuulla olevasta julkisesta taloudesta ja perusoikeussidonnaisesta palvelutuotannosta.

Käsitteellisesti tarkoituksenmukaisuus sisältäisi tuloksellisuuden. Tarkastusviraston tarkastus voisi siten kohdistua esimerkiksi sote-maakuntien talouden ja investointien ohjaukseen taikka sote-maakuntien yhteistyöjärjestelyjen tai sote-maakuntien tekemien palvelusopimusten tai muiden palvelutuotantoon liittyvien järjestelyjen tarkoituksenmukaisuuteen ja tavoitteiden toteutumiseen. Valtiontalouden tarkastusviraston tekemä tarkastus ei korvaisi tarkastusoikeuden piiriin kuuluvan yhteisön tai säätiön omaa lakisääteistä tilintarkastusta tai sote-maakunnan tarkastuslautakunnan toimintaa, vaan turvaisi valtion etua luonteeltaan julkisen tehtävän varainkäytön valvonnassa. Valtiontalouden tarkastusvirasto huolehtisi tarkoituksenmukaisesta yhteistyöstä sote-maakuntien tilintarkastajien, tarkastuslautakuntien ja sisäisen tarkastuksen kanssa.